

50303B

A XXXIV

18/5

- 13 -

4787

GERARDI VAN-SWIETEN

M E D. D O C T.

COMMENTARIA

I N

HERMANNI BOERHAAVE

APHORISMOS

D E

COGNOSCENDIS ET CURANDIS

M O R B I S.

TOMUS DECIMUS.

N E A P O L I.

E X T Y P O G R A P H I A M A N F R E D I A N A.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

M D C C L X X I I.

GEORGE VAN SWINSTEIN
M. D. O. C. T.

COMMENTARIA

IN

HERMANNI BOERHAAVE

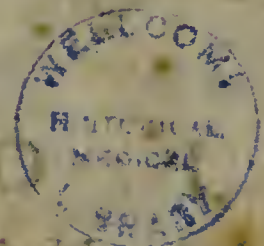
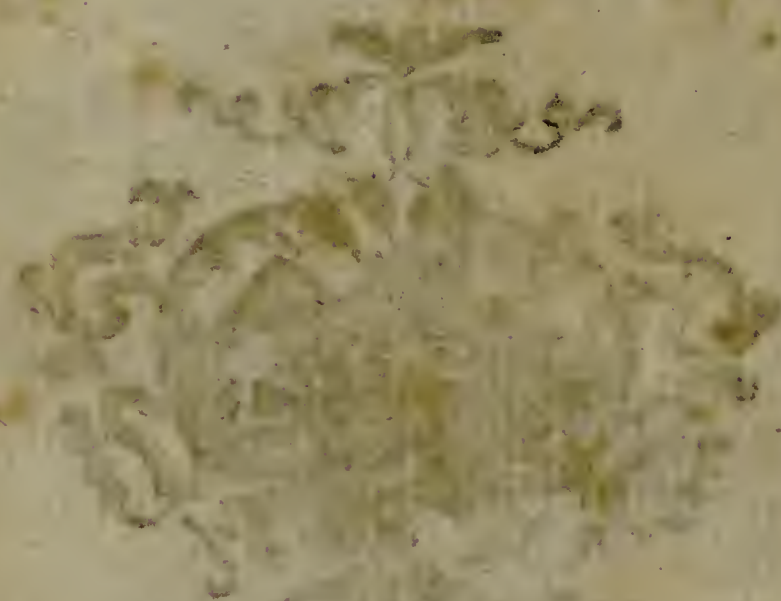
APHORISMOS

DE

COGNOSCENTIIS ET SYMPTOMATIBUS

MORBI

ACUTI

EX TYPIS G. VAN SWINSTEIN

AMSTELÆDAMI, 1810.

MDCCLXII

INDEX CAPITUM

H U J U S T O M I.

Lues Venerea:

pag. 1

Rachitis:

173

Rheumatismus:

221

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS

100

101

102

103

COMMENTARIA
IN
HERMANNI BOERHAAVE
APHORISMOS
DE
COGNOSCENDIS ET CURANDIS MORBIS.

LUES VENEREA.

§. 1440.

Ost annum 1493. in regno Neapolitano, mox Gallico exercitu, dein per totam Europam, Lues Venerea orta adhuc durat.

Teterrimus ille morbus varia obtinuit nomina olim, dum unusquisque morbo, quem novum mirabatur, addebat nomen gentis, a qua illum originem duxisse credebatur, & hinc plerumque finitimam, vel commercio mixtam, nationem accusabat; uti demonstrat solita sibi eruditione (a) *Celeberrimus Astruc*, qui absolutissimum opus de hoc morbo scripsit, quod legi & relegi, non sine magno emolumento. Obtinuit tandem, unanimi fere consensu, ne odia gentilitia inanibus jurgiis increbescerent, novum Luis Venereae nomen confingere, in neminem contumeliosum, & ad significandum morbum, qui Venere contrahitur, maxime idoneum. Primus fere fuit *Fernelius*, qui hujus nominis usum induxit; quem postea reliqui secuti sunt.

Occurrit tamen adhuc, satis frequenter, nomen *Siphylis* ad designandam Luem Veneream. Dum enim *Hieronymus Fracastorius*, cum multis aliis Medicis, novi morbi causam deduceret a coeli & siderum constitutionibus, quae & raro accidunt, & magna, cum accidunt, possint efficere (b), hinc in suavissimo carmine, quo Luem Veneream descripsit, fingit *Siphylum*, regis *Alcithoi* greges pascentem, & illorum numero ac pulchritudine superbum, insultasse Soli:

Tom. X.

A

Mibi

(a) De Morb. Vener. Tom. I. pag. 5. 6.

(b) Aphrodisiac. pag. 202. A.

..... Mibi mille nivis candore juvencae,
 Mille mihi pascuntur oves, vix est tibi taurus
 Unus, vix aries caelo (si vera feruntur)
 Unus, & armenti custos canis arida tanti (c).

Imo concludit, non amplius Soli litandum esse, sed uni *Alcithoo* Regi, qui

..... Divum exhibito gavisus honore,
 Non ullum tellure coli, se vindice, numen
 Imperat, esse nihil terra se majus in ipsa,
 Coelo habitare Deos, nec eorum hoc esse, quod infra est:

Verum impiam hanc superbiam ilico a tergo gravis poena secuta est. Nam

Viderat haec, qui cuncta videt, qui singula lustrat,
 Sol pater, atque animo secum indignatus, iniquos
 Intorsit radios, & lumine fulsit acerbo.
 Aspectu, quo Terra parens, correptaque ponti
 Aequora, quo tactus viro subcanduit aër.
 Protinus illuvies terris ignota profanis
 Exoritur; primus, regi qui sanguine fuso
 Instituit divina, sacrasque in montibus aras,
 Syphilus, ostendit turpes per corpus Achores.
 Insomnes primus noctes, convulsaque membra,
 Sensit, & a primo contraxit nomina morbus:
 Siphylidemque ab eo labem dixere Coloni.

Qui a maligno siderum aspectu turpis morbi ortum & causam deducere conabantur, vix poterant aliter opinari, quam quod Lues Venerea olim caput extulisset, remotis nempe temporibus, dum idem illorum concursus, & situs, quem jam culpabant, adfuerat; atque idem morbus denuo evanisset, dum mutata siderum positione abfuerat causa, quae morbum natum conservaverat. De genere morborum, qui oriuntur, cessant, redeunt, *Fracastorius* statuit, esse Luem Veneream;

Quam tamen (aeternum quoniam dilabitur aevum)
 Non semel in terris visam, sed saepe fuisse,
 Ducendum est: quanquam nobis nec nomine nota
 Haecenus illa fuit: quoniam longaeva vetustas
 Cuncta situ involvens & res & nomina delet:
 Nec monumenta patrum seri videre nepotes (d).

Sed certe Lues Venerea per ducentos septuaginta annos perstat, licet siderum aspectus tot annorum spatio saepius mutatus fuerit; quod minime favet huic opinioni.

Multum disputatum fuit ab ipsa morbi origine, an Lues novus morbus foret, an vero antiquis Medicis jam cognitus & descriptus. Magna animi contentione haec quaestio fuit agitata, & a magni nominis Medicis.

Certum est, partes genitales in utroque sexu morbis variis obnoxias semper fuisse; sed inde non constat, haec mala, quae Veteres observaverant, a Luis contagio

gio fuisse orta. Ab effreni libidine, partes has inflammari, excoriari, ulcerari, potuisse, quisque facile credet; a retentis in sinu muliebri humoribus variis, imprimis in calidioribus regionibus, a similibus, inter praeputium & glandem collectis, diversa mala nasci potuisse, dubium non est; verum haec a Lue Venerea diversa fuerunt. Singularium quorundam symptomatum, quae cum similibus in Lue Venerea observatis aliquam affinitatem habere videntur, mentionem factam fuisse apud Veteres Medicos, nemo negabit. Verum illam malorum syndromen, & symptomatum catervam, quibus teter hicce morbus stipatur, nullibi apud illos quis invenire potuit, nec inveniet.

Adeo convicti de morbi novitate fuerunt Medici, qui Luem viderunt circa finem saeculi decimi quinti, ut ad malignos siderum aspectus, insolitas inundationes, divini numinis iram, insolitum hoc scortatorum flagellum referrent. Cum autem usitatis remediis nullo modo cederet malum, plures omnino de curatione desperaverunt adeo, ut recusaverint miseris aegris suppetias ferre, & Agyrtis hanc provinciam sponte reliquerint.

Alii, qui foedissima mala, *Scabiem feram*, *Lepram*, *Elephantiasin* &c., vel viderant, vel descripta legerant, his malis ceperunt comparare novum morbum. Detorquebant Arabum & Graecorum Medicorum verba; scholasticis argutiis assueti, pro saeculi more, acriter de his disputabant, ut plus viderentur sapere illis, qui candide ignorantiam fatebantur, & novum morbum humano generi incubare gravem, affirmabant.

Actum agerem, si post Eruditissimi *Astruc* solidissimos labores, qui rem totam exhaustit (e), & secundis curis plurimum elucidavit, amplius huic quaestioni immorarer. Merentur & legi illa, quae apud *Freindium* habentur (f), de Luis Venereae origine & progressu.

Circa idem fere tempus, quo morbus hicce cepit, ex America noviter detecta *Christophorus Columbus* rediit; uti testatur filius ejus *Ferdinandus*, qui patris vitam magna fide descripsit, & aliquot itinerum comes fuit. Usus autem fuit in hac descriptione patris literis & adnotationibus, a quibus ne latum quidem unguem recessit; addidit his tantum illa, quae propriis vidit oculis (g). Parvus ille tractatus, ex quo haec excerpti, legi meretur, scriptus ab Eruditissimo Medico, qui Anonymus latere voluit, adeoque nominari non debet.

Plura autem itinera in Americam suscepit. Omnium primo discessit ex portu *Palos* tertia vel quarta Augusti die, anno 1492, rediit inde 13 Martii 1493. Secundum iter aggressus est 25 Septembris 1493, & rediit ex America in Hispaniam octavo die Junii 1496. Tertia vice abiit 30 Maii 1498, & rediit 20 Novembris 1500. Quartum & ultimum iter fuit a 9 Maii 1502, ad initium anni 1505, quando in Hispaniam reversus est (h).

Cum ergo tempus inventionis novi orbis satis coincideret cum illo, quo Lues Venerea incepit in Europa, mirum non est, si novum morbum ex novo orbe allatum esse, crederetur ab omnibus fere, qui non erant hujus opinionis, morbum hunc novum non esse, sed ab antiquis jam cognitum.

Egregius autem ille auctor duplici argumentorum specie utitur, ut probet; Luem Veneream non esse delatam ex America in Europam. Prima species continet argumenta negativa; Auctorum nempe, qui de primo *Christophori Columbi* itinere scripserunt, silentia de Lue Venerea. Secunda species continet illa, quibus

A 2

proba-

(e) De Morb. Vener. Lib. I. toto.

(f) Histor. of Physic. part. 2. pag. 336. ad pag. 386.

(g) A Dissertation on the origin of the Venereal Disease pag. 10. 11. (h) Ibid. pag. 12.

probare nititur, Luem Veneream praëxstitisse in Europa ante Columbi reditum ex primo itinere Americano.

Omnes agnoscunt, argumenta negativa semper minoris roboris esse in lite quadam dirimenda. Plurimae enim causae, quae posteros latent, esse potuerunt illius silentii; imprimis apud tales auctores, qui de morbis ex instituto nec scripserunt, nec scribere debuerunt. Verum insuper ex ipsa historia, rite considerata, patere videtur evidens ratio, quare in primo Columbi ex America reditu nulla mentio Luis Venereae facta fuerit.

Notum est ex modo dictis, *Columbum* septem menses impendisse in primo itinere, ut adiret Hispaniolam dictam in America insulam, ibi moram faceret, novi orbis divitias rimaretur, & inde rediret. An credibile videtur, quod de indagandis morbis Americanis sollicitus fuerit, quem tot aliae obruebant curae? An non magis probabile, *Columbum* ignorasse morbum omnino; & ideo reducem ex primo itinere de illo nihil referre potuisse?

Urgetur (i) & illud argumentum, quod *Columbus*, dum rediret, coactus fuerit, ob aquae penuriam, Ulyssiponam appellere. A Rege *Joanne secundo* comiter accipiebatur, qui & Americanos homines, quos secum duxerat, veste scarlatina donabat. Unde concludere voluit auctor, Lusitanos infici debuisse Lue, si classarii Hispani, vel Americani itineratores, hoc morbo laborassent. Verum quarta Martii navis apulerat, & decima tertia ejusdem mensis inde in Hispaniam navigavit. Non videtur, tempore novem dierum frequens occasio fuisse Americanis luem propagandi in Lusitania, nec & classariis, aquae congerendae, vasis mundandis, navis custodiae, aliisque nauticis laboribus, occupatis. Et procul dubio *Columbus* hospites Americanos, quos Lusitaniae regi praesentavit, elegit sanos, ne in itinere reliquis molestiam crearent, si fuissent infirmi aut morbofi.

Accedit, quod Navarchae, dum necessitatis causa ad portum quemdam appellunt, non dare soleant licentiam classariis, ut evagentur absque necessitate; praecipue, si post brevem moram inceptum iter proseguere debeant. Nimis enim noverunt, hoc hominum genus, nisi perpetua & severa coërceatur disciplina, in quaevis crimina pronum ruere, & stationes suas deserere. Cui periculo ipsam Lusitaniae Metropolim exponere, magnae fuisset imprudentiae.

Videntur hae rationes sufficere, ad demonstrandum, quare Lusitania tunc temporis Lue Venerea non fuerit infecta: simul etiam apparet ratio silentii auctorum, qui de primo itinere *Columbi* scripserunt. Postquam autem *Columbus* in Hispaniam apulit, tunc classarii successive ad suos redierunt, ut fieri solet, & si quidam ex his Lue infecti fuerint, propagari tunc debuit malum; licet omnes ejus sequelae non statim cognitae fuerint; cum non semper cito, sed potius tardo gressu, Lues haec corpus depascatur, & initio novi mali naturam Hispani ignorare debuerint.

Accedit, quod eodem hoc tempore nova in Americam expeditio omnium attentionem ad se traheret: Eodem enim anno 1493. Septembris 25. die Archithalassus *Columbus* cum septendecim navibus in Americam navigavit, & eodem hoc anno feliciter iter absolvit.

Potuerunt ergo primi itineris comites, sex mensium spatio plures jam infecisse, antequam secundum iter *Columbus* aggrediretur; adeoque Luis fomes continuo potuit proserpere, licet initio novi morbi nondum constaret de contagii periculo. Cum autem longiorem moram fecerit in America, secundo hoc itinere, *Columbus* (rediit enim in Hispaniam 8 Junii 1496.) hoc temporis intervallo Luis totum decursum videre poterunt Hispani, & tetri morbi omnia symptomata, saltem magis obvia, cognoscere. Hoc

(i) A Dissertation on the origin of the Venereal Disease pag. 13. 14.

Hoc ita contigisse, patet ex ipsis verbis *Oviedo*, quae ab Eruditissimo auctore allegantur (k). Dicit enim, quod viderit unum ex comitibus *Columbi*, qui cum illo anno 1496. ex America redierat, cui nomen erat *Moses Peter Margarita*, qui pessime se habebat, & perpetuo querebatur; addit, se credere, quod doloribus illis torqueretur, quos solent pati Lue Venerea laborantes, licet non videret in ejus corpore ulcera, nec bubones. Noverat ergo *Oviedo*, tempore reditus *Columbi* ex secundo itinere, Luem, & ejus signa; viderat ergo antea Luem jam adultam, quam comitari solent illi dolores; unde concludere licet, ante secundum reditum *Columbi* ex America, Luem in Hispania sedem fixisse. Loquitur enim de morbo sibi jam cognito, & quem suspicabatur adesse in homine, in quo nullum signum Luis externum videbat. Dein addit sequentia (l): Subito postea, anno 1496, morbus ille & Aulicos invasit; licet in initio infimam plebem aggredere tantum: & pro certo habebatur, morbum vulgivagae Veneri originem debere &c.: Haec est ratio, cur *Oviedo* in primo *Columbi* reditu nullam mentionem fecerit morbi, quem nondum noverat, qui sensim pullulavit, illo tempore quo *Columbus* secunda vice degebat in America, & qui anno 1496, dum redibat, jam affligebat plurimos. Cum autem inter illos, qui cum *Columbo* ex America eodem anno redierant, observaret Lue affectos, concludere potuit jure, quod Lues Venerea ex America in Europam deducta fuerat, cum antea incognitum esset malum.

Si ergo teter ille morbus, Veneris usu tam cito propagandus, anno 1493. in Hispania inceperit, non mirum videbitur, anno 1495. in Italia & Gallia eundem jam observatum fuisse.

Altera species argumentorum continet illa, quae docent, Luem Veneream praeëxistisse in Europa ante primum reditum *Christophori Columbi* ex America. Eruditissimus auctor insistit, ut hoc probat, unitis testimoniis *Baptistae Fulgosa* & *Casparis Torrellae* (m), qui voluerunt, Luem Veneream jam cognitam fuisse in Europa initio anni 1493, cum *Columbus* ex America in Europam redierit 4. Martii 1493. Verum binorum horum auctorum testimonia minus conveniunt. *Fulgosa* (n) enim dicit sequentia: *Quae pestis (ita enim visa est), primo ex Hispania in Italiam allata, ad Hispanos ex Aethiopia, brevi totum orbem terrarum comprehendit.* Verum *Caspar Torrella* dixit, Luem incepisse in Francia 1493, sicque per viam contagionis pervenisse in Hispaniam, ad insulas (Siciliam) in Italiam, & finaliter serpendo totam Europam peragrassae, imo, si fas est dicere, totum orbem (o). Praeterea notandum videtur, quod *Torrella*, dum scribebat tractatum de Pudendagra, qui Romae 1497. prodiit, se nominet Episcopum *S. Justae*, simulque referat, agi tunc annum decimum, cum, circa ecclesiastica occupatus, arti Medicae minime vacare potuit. Neque videtur semper veritatis adeo religiosus cultor fuisse, cum foedissime aduletur Caesarem Borgiam, hominum sceleratissimum, in Epistola Nuncupatoria alterius tractatus, quem de *Dolore in Pudendagra* edidit circa annum 1500, & qui Dialogum inter *Vulgum* & *Medicum* continet; in quo de Lue Venerea agitur (p), & de ejus origine leguntur sequentia: *Gallis manu forti Italiam ingredientibus, & maxime regno Parthenopaeo occupato, & ibi commorantibus, hunc morbum detectum fuisse. Idcirco ab Italis Morbum Gallicum cognominatum esse, imaginantibus, ipsum Gallis connaturalem esse: in Gallia vero, quia, in reversione Regis Caroli cum suis*

(k) A Dissertation on the origin of the Venereal Disease pag. 29. & in nota.

(l) Ibid. pag. 30. (m) Ibid. pag. 17.

(n) A Dissertation on the origin of the Venereal Disease Lib. I. Cap. IV. in fine pag. 29.

(o) Astruc de Morbis Vener. tom. 2. pag. 569.

(p) Ibid. pag. 571.

in Galliam, hic morbus apparere incepit, credentes Gallos eum ex Neapoli apportasse, hanc ob causam morbum Neapolitanum vocavisse (q).

Cum ergo bini illi auctores non dixerint eadem, neque Torrella sibi ipsi constet, circa Luis Venereae originem, horum auctorum testimonia non videntur tantum robur habere, quantum illis eruditissimus auctor tribuit (r); quod & ipse sensisse videtur, dum alio in loco (s), Fulgosae & Torrellae opinionem quasi in medio reliquens (waving that opinion), contentus est demonstrasse, quod Lues Venerea cognita fuerit in Italia & Gallia circa initium anni 1495, vel saltem, quam tardissime, mense Junio ejusdem anni. Quomodo autem hoc fieri potuerit, ante dictum fuit.

Ex his tamen argumentis credit Eruditissimus auctor (t), nihil certius esse, quam quod Lues Venerea sit morbus Epidemicus in Europa natus, & in Americam per homines Europaeos delatus. Causam illius Epidemicae constitutionis statuit magnas inundationes in variis orbis habitati locis, sequente insolita aëris temperie. Certum est, a talibus causis pessimos morbos produci; sed & aequè certum est, ab iisdem nunquam Luem Veneream productam fuisse antea. Pessimas febres ab his causis nasci, innumera observata docent, in hominibus, qui talia loca inhabitant, ubi limus, ab inundationibus relictus, aestivis postea caloribus putrescit; de qua re in *Capitulo de morbis Epidemicis* fusius egi. Sed nulla observatione constat, a tali causa nostris temporibus Luem Veneream unquam natam fuisse. Non video, cur ergo Luis prima origo inde deduci possit.

Sydenhamus (u), quem merito egregius auctor inter perspicacissimos Epidemicorum morborum observatores laudat, non credidit, Luem Veneream esse morbum Epidemicum in Europa natum, sed ex dissita regione ad nos allatum, Nec putavit, morbum Endemium, contagiosum, debere destrui, dum ex calida in frigidam regionem transfertur: numquid idem argumentum retorqueri posset contra illam sententiam, qua statuitur, Luem, in Europa Epidemicum malum, per classarios delatam in regionem calidissimam, postea ibi latissime grassatam fuisse. Praeterea notum est, Boreales Europae partes a Lue Venerea nullo modo esse liberatas. Mirabatur hoc Fracastorius (w): *Constat, aut eodem tempore, aut fere eodem, & in Hispania, & Gallia, & Italia, & Germania, & tota fere Scythia, visam fuisse: adde, quod, praedixisse illam Astronomos certis ante annis, non parvum indicium est, aliud ipsi subesse principium, quam simplicem contagionem.* Vix enim concipere poterat, quomodo tam cito & tam late potuisset serpere malum, si a solo contagio nasceretur: simul firmiter credebat, innumeros corripiri hoc malo, licet nullum praecesserit contagium.

Verum ad sequentem paragraphum patebit, multiplici modo contagium communicari posse corpori sano, ita ut morbus sequatur. Et admodum probabile videtur, in initio, dum novus ille morbus invadebat, non satis cavisse homines a contagio, donec suo damno discerent, cautelam adhibendam esse magnam, si quis cum infectis conversetur. Accedebat, cum non tantum molestissimum, sed & turpe, foret malum, multos illud celasse; unde & plures infecti fuerunt.

Simul notandum est, morbos Epidemicos non perstare longa annorum serie, sed, dum ab aliis Epidemicis sequentibus excipiuntur, silere, & evanescere penitus, post aliquot annos quandoque redituros. In *Variolis, Morbillis, Ephemera Britannica, Dysenteria* &c., hoc manifeste patet.

Lues

(q) Ibid. pag. 572. (r) A Dissertation on the origin of the Vener. Disease pag. 17.
 (s) Ibid. pag. 9. (t) Ibid. pag. 75. (u) Epistol. II. Respons. pag. 211.
 (w) Lib. II. de Morbis contag. *Aphrodisiac.* pag. 201.

Lues autem Venerea ab hoc Epidemicorum more abludit penitus ; nam a primo tempore , quo innotuit , constanter mansit , nunquam se subduxit , semper contagio infamis fuit , & , quamvis in symptomatibus aliqua mutatio observata sit (de qua re postea) , jam ultra ducentos & septuaginta annos Lues Venerea regnavit , & magnus manet infectorum numerus . An unquam hoc in alio morbo Epidemico observatum ? Caeterum in similibus inquirendis Medicos dissentire quandoque , nec mirum est , nec aegris nocebit . Libere dixi , quid sentiam : aliter sentientibus eandem libertatem lubens relinquo .

§. 1441. **Q**uae generatione , lactatione , contrectatione , saliva , sudore , liquido genitali , exhalatione , contagio est .

Contagio morbum hunc ab infecto in alium derivari , nimis notum est ; nec hoc negatur etiam ab illis , qui affirmant , Luem Veneream non esse per contagium delatam in Europam , sed aliorum morborum Epidemicorum more apud nos prodiisse , & Lue infectos Europaeos contagio eundem morbum communicasse Americae incolis .

Cum tamen Lues Venerea , scortatorum flagellum merito dictum , impura Venere propagetur imprimis , quandoque nimis securi fuerunt homines , ac si nunquam quis infici posset , qui caste viveret . Observatum enim fuit , pluribus aliis modis tertium hunc morbum communicari posse .

Generatione . Mirum non videtur , si a Lue infectis parentibus nati infantes eodem morbo inquinati in lucem edantur . Cum enim , uti postea patebit , miasma Venereum , humoribus circulantibus mixtum , per totum corpus deferri possit , antequam ad certas corporis partes denuo deponatur , foetus , in utero materno vivens , ab infecta matre inquinatos humores recipiet perpetuo ; adeoque fieri poterit , ut morbosum fomitem jam gerat in corpore , antequam nascatur . *Labat* (x) quidem testatur , infantes Americanos Lue infectos esse , vix non eodem , quo nascuntur , tempore ; licet parentes , imo & nutrices , forent sanissimae , vel saltem , uti prudenter addit , viderentur tales . Sed non videtur hoc testimonium magni momenti esse ; cum eodem loco affirmet , Batavos in coloniis suis Americanis statim Lue infectos fuisse , antequam ullum commercium cum mulieribus indigenis habuissent ; postea vero , ubi paludes exsiccaverant , & stagnantes aquas in motum deduxerant , vixisse magis sanos ; praecipue , postquam sylvas densissimas , eradicatis arboribus , reddidissent ventis perflabiles . Notum autem est , primos colonos Batavos , antequam hoc perficere potuerant , pessimis febribus , aliisque morbis , a Lue omnino diversis , afflictos fuisse ; quos videtur cum Lue Venerea confudisse .

Infici posse infantem in utero matris , quae Lue laborat , videtur admodum esse verosimile . Imo , *compertum est , ab infecta matre partus edi squalidos , semiputres , ulcerosos , vere syphiliticos* (y) . Jure autem dubitatur , an a parentum alterutro infecto possit Embryoni virus Venereum infundi ita , ut tota pueritia sileat absque noxa , dein adulta aetate excitetur , & absque novo contagio veram Luem Veneream producat . Hoc vix videtur credibile , cum virus Venereum , lactatione , vel alio modo , teneris infantibus communicatum , cito & miserrime depascatur partes , quas occupavit ; uti satis numerosis observationibus constitit . Adeo versatus in hu-

jus

(x) Nouveaux voyages aux Isles d' Amerique Tom. II. pag. 120.

(y) Astruc de Morb. Vener. Lib. II. Cap. I. pag. 121.

ius morbi Diagnosi *Astruc* (z) affirmat, se nunquam observasse, *Luem Veneream*, vere sic dictam & pathognomonicis signis conspicuam, jure quasi haereditario, in infantes transmissam. Ut famae aegrotantium consulatur, & pax inter conjuges servetur, videntur Medici, prudenti consilio, hanc causam, tanquam probabilem saltem, in medio reliquisse. Sufficit enim Medico, Luem praesentem cognoscere, & cognitam curare; licet contagii communicati modum non adeo exacte noverit.

Notandum tamen videtur, foetum, qui sanus in utero materno vixerat, posse nasci Lue Venerea infectum. Si enim ulcera Venerea in pudendis muliebribus adsint, & infans diu haeserit, capite v: g: inclavato, vel alio corporis membro, in partu praeternaturali, prodeunte, alluitur tabo Venereo contagioso; qui & obstetrix inficere poterit; uti certa observata docuerunt. Verum virus susceptum in tali casu non silebit ad pubertatem usque; sed brevi post nativitatem se manifestabit teter morbus. Hoc autem imprimis metuendum videtur, si infans diu in ultimis partus angustiis haeserit: ubi enim citius in lucem prodit, cum post nativitatem infantes ilico calida ablui soleant, potest evitari contagium, a quo obstetrix inficitur. *Antonius Gallus* (a), celebris olim Parisiensis Medicus, qui anno 1540, tractatum scripsit *De Ligno sancto non permiscendo*, testatur, se obstetricem novisse, quae, dum mulieris inquinatae partum exciperet, hoc morbo correpta fuit, nulla tamen foetui noxa communicata. Obstetricis enim manus diutius in foeda ulcerosaque vagina manere debet, & frequentius immitti, ante partum, in ipso partu, & post partum, ad educendam placentam &c.: Ideo monet idem auctor (b); Ad contagium suscipiendum aliquam moram esse oportet, ut corpora hanc maculam concipiant: alioqui non carerent periculi suspitione, qui illorum tractant ulcera. Hoc autem malum vix ab interiore nascitur alteratione; sed externa origo est.

Lactatione. Cita satis infectio fit, papillas sugendo; uti observatio sequens docet (c). Mulier quaedam, solita sugendo evacuare puerperarum mammas, ulcus Venereum habebat in ore; quod celabat, ne quotidiani lucri jacturam faceret; unde plures, & quidem melioris sortis, matronas infecit pessime. Egregius Medicus *Barry*, qui opportunitatem habuit videndi plurimas ex infectis his, mirabatur celarem malignae Luis progressum; quem sic describit: Papillae primo leviter inflammabantur; dein sequebatur excoriatio, plorans liquidum tenue; in circuitu loci excoriati sparsim emergebant pustulae rubrae, quae & gradatim per pectus dispergebantur, & nisi medela adhiberetur, ulcera producebant. Paulo post inficiebantur pudenda, cum pruritu vehementi; sequebantur cancri in his partibus, qui parum liquidi plorabant; & post paucum temporis spatium pustulae spargebantur per totum corpus. In plerisque Lues sic suscepta trium mensium spatio decursum suum absolvebat. Mariti ab uxoribus inficiebantur, & caneros habebant; a quibus virus Venereum cito dispergebatur, ita ut sequerentur ulcera oris interni, & pustulae rubrae per corporis habitum.

Mulier haec, quae tot malorum causa fuit, dum examinabatur, inventum fuit parvum ulcus in radice linguae, & larga recens cicatrix in parte interna labii inferioris. Negabat quidem pertinaciter, ulcus unquam adfuisse in loco cicatricis; sed postea veritatem fassa dixit, se dissimulasse foedum malum, ob metum infamiae, & lucri jacturam.

Quantum potuit sollicito examine cognoscere Medicus in hac muliere nulla eruptio cutanea adfuit, nec videbatur virus Venereum unquam limites oris interni excessisse.

Quae

(z) Ibidem. (a) Aphrodisiac. pag. 463. (b) Ibidem.
(c) Medic. Essays and observat. Tom. III. n. XXI. pag. 223. & seq.

Quaedam Matronae , quarum ubera duxerat , nullum damnum inde senferunt ; sed causa hujus felicitatis inveniebatur , quod hoc contigerit , postquam largum illud labii inferioris ulcus consolidatum jam fuerat .

Infantes , qui infectarum matrum lac hauserant , inficiebantur pariter ; & maxima pars illorum periit . Adeo autem celer erat Luis per lactationem susceptae decursus , ut salivatione obicem tanto malo ponere debuerit Medicus ilico , etiam in talibus , quae leviter tantum infectae videbantur .

Vidi ipse miserum puellum Lue correptum , qua intra tres septimanas periit , dum sanissimae nutrici substituebatur alia , cujus palatum osseum foedo ulcere Venereo exesum fuit totum . Sero vocatus , nullam adhibere medelam potui . Integrum oppidum infectum fuisse legitur , dum plures mulieres , misericordia motae , ubera dederant binis infantibus exposititiis , qui Lue erant infecti (*) .

Contrectatione . Si oblietrix infecta fuerit , uti modo dictum , dum puerperae Lue Venerea laboranti solitam opem tulerat , mirum non est , idem periculum manere illos , qui Venereo tabo manantia loca attrectare audent .

Saliva . Quae omnium maxime periculosa est , si lascivientes juvenes calida figant basia mulieribus , quae ulcera Venerea in ore interno habent : cum autem post haec praeludia plerumque & coitus sequi soleat , raro determinari poterit , an solis osculis linguisque micantibus (ut se expriment Veneris nepotuli) sequens lues adscribi debeat . Si castae matronae per suctionem infectae fuerint , dum papillae in tabo ulceris Venerei , labium inferius exedentis , macerabantur , facile intelligitur , idem metuendum esse in lingua & labiis , quae densa cute non teguntur , si virus Venereum cum saliva his partibus applicetur . An virus hoc facile se unit salivae ? Sic crediderunt quidam , dum videbant , per salivationem virus de corpore expelli .

Sudore . Omnes noverunt , curam per sudores , praecipue post usum largum decocti Ligni Guajaci , sanasse saepius Luem Veneream ; de qua re postea dicendum erit . In tali casu diffatur virus de corpore per totam cutis superficiem . Unde dormire in eodem lecto cum infectis , imprimis si sudent valide , periculosum videtur . Facile enim potest vaporosus sudor exhalans de infecti corpore resorberi , saltem pro parte , vasis bibulis cutaneis sani hominis , in eodem lecto , & sub iisdem stragulis , cubantis . Simili modo crediderunt quidam , & lintea , & stragula , & vestes , sic maculari posse , si Lue infectus his usus fuerit , ut postea ab iisdem virus communicari possit corpori sano . Talis Luis propagatio vocatur illa , quae per *fomitens* spargitur (d) ; & metuebatur contagium , si quis eodem poculo cum infecto biberat , vel iisdem mantilibus os & labia exterferat . Plures enarrat casus in eodem loco celebris auctor , qui , ex probatis auctoribus collecti , talis infectionis possibilitatem arguunt .

Cum autem omnia haec ex infectorum narrationibus habeantur , iusta suspicio est , plurima ex his astu & fallacia conficta fuisse , ut celarentur flagitia : probabile enim est , adultos & adultas , qui tales morbi causas adferunt , meliori jure Luem Veneream acquisivisse . Cum tamen de Veneno Variolarum constet , quod , receptum in *fomite* , morbum Variolosum excitare & propagare possit , subjungit prudenter celebris auctor sequentia : *In summa , nollem equidem eam contagionis viam pertinaciter negare Verum enim vero vellem multo minus eundem contagionis modum pro comperto admittere , cum experimentis , quae omni exceptione majora sint , nondum liqueat .*

Hildani tamen testimonium magni ponderis videtur , cum testetur , se aliquoties
Tom. X. B obser-

(*) Vercellon de Pudendor morb. Cap. IV. pag. 205.

(d) Astruc de Morbis Venereis Lib. II. Cap. I. pag. 122.

observasse, Luem Veneream posse contrahi ex vestimentis sudore aut ichore ulcerum infectis; nec vulgare hujus rei exemplum adducit (e).

Nobilis puella quindecim annorum interfuit Bacchanalibus, & indecora licentia, virgines cum adolescentibus vestes permutaverunt. Non multo post puella, ejusmodi vestimentis usa, circa pudenda dolorem & pruritum percepit; mox abortae sunt pustulae & ulcera maligna; ob verecundiam celavit malum, donec, dolore victa, nec incedere amplius potens, matri indicaverit. *Hildanus* accersitus invenit pudenda, partem colli vesicae & uteri, ad intestinum rectum usque, foetidissimo ulcere exesa, sphincteres vesicae & intestini recti erosos; unde incontinentia alvi & urinae. Aderant simul dolores acutissimi, febris continua ardens &c; sicque intra paucos dies decessit.

Ad mortem usque miserrima haec cum juramento negavit constanter, se unquam commercium cum viro habuisse. Inquisitione autem facta, adolescens, cujus caligas & vestes misera haec puella induerat, Lue Venerea gravissime infectus inventus est.

Aliae observationes docere videntur, phlebotomi aciem potuisse infici, sic ut levi & momentaneo quasi attactu Lues infunderetur corpori sano. Plures tales observationes habentur apud Celeberrimum *Astruc* (f). Imprimis autem legi merentur illa, quae apud *Schenckium* (g) habentur de Lue nova Moraviae, quam *Brunnum Gallicum* vocabant. Anno enim 1577, mense Decembri, hyeme asperrima, & quidem undecima mensis die, omnes, qui, Laconicum ingressi, cucurbitulas cum scarificatione sibi applicari curaverant, correpti fuerunt morbo, qui vix non omnia foedae Luis symptomata habebat. Nec emerferunt statim receptae labis symptomata: quibusdam per octiduum occultabatur malum, aliis per binas septimanas, quibusdam per mensem delituit. Infuetus torpor, animi abjectio, vultus tristis, oculi torvi &c., praecedebant morbum emerfurum. Vestigia cucurbitularum turgescencia invasit ardor summus, quem foedi abscessus secuti, & ulcera putrida &c.: Mirum erat & hoc, quod non omnia cucurbitularum vestigia in foedum ulcus degenerarent, sed unum tantum, aut ad summum duo; in una muliere, cui quindecim cucurbitulae fuerant applicatae, tres in ulcus abiverunt. Habitum corporis foedabant pustulae, scabies foeda, ulcera crustacea, quae manabant pingui liquore, mucore lento, qui non pus, sed saniem referret luridam. Progressu morbi, in capite calli concreverunt; quibus ruptis, vel discissis, melleum quoddam, resinofum, & tenax (ceu ex coniferis arboribus laticem extillare videmus, lentum & viscidum), marcescentis pituitae argumentum, exsudabat. Dolores nocturni acerbissimi sequebantur, imprimis circa spinam tibiae &c. Cum plures miserrime sic affligerentur, constitit, nullos sic affectos fuisse, praeter illos, quibus cucurbitulae in balneo cum scarificatione fuissent adhibitae; & omnes similibus torquebantur malis.

Magistratus omni cum cura inquisivit in mali originem; nec in balnei magistro quid culpa inveniri potuit: suspicio tunc venit in balnei ministrum, cui ob manus agilitatem & promptitudinem delegata erat scarificationis provincia; qui, non tam, quod causae minus fideret, quam terriculamentis & poenis percussus, fuga sibi consuluit, nec postea usquam comparuit. Hinc de causa nil certi constitit. Describuntur dein plures historiae aegrorum, qui haec mala passi fuerunt, ex quibus evidenter patet, vulgaria remedia nihil profuisse, sed tetrum morbum cessisse tantum illis remediis, quae ad Luem Veneream curandam adhiberi solent.

Alterum exemplum morbi Venerei, per fomitem communicati, legitur apud *Botallum* (h), de homine, qui, communibus poculis utens cum viro, qui acriter Lue Ve-

(e) Observat. Cesar. I. pag. 75. (f) De Morb. Vener. Tom. II. Lib. VII. pag. 912, 913.
(g) Observat. Medic. rator. Lib. VI. pag. 816. & seq. (h) Aphrodisiac. pag. 807.

Venerea divexabatur, infectus fuit. Nec leves videntur esse rationes, ob quas *Botallus* credidit, hoc verum esse. Vir ille probatae fidei erat, nec habebat ullam rationem, quare tam obnixè tegetet aliam, si adfuisset, morbi causam. Praeterea hominem, a quo infectum se dicebat, optime noverat *Botallus*, cum per sedecim menses Lue Venerea cum saevissimis doloribus laborasset: *Ossi quoque narium non levis impendebat caries, & fauces semper aliqua flamma sollicitabat.* Curam ejus gesserat ipse *Botallus* cum fratre suo. Alter autem, qui communi poculo infectus erat, in nulla corporis parte, primis duobus mensibus quid mali passus fuit, *excepta labii inferioris ora, quae a demisso infecto cratere paulo post pruritu quodam levi, mox ulcere, coepit efflorescere, nulla tamen de hoc morbo suspicione suscepta.* Verum, uti postea patebit, pars corporis, cui virus Venereum applicatur, solet saepe affici omnium primo, & ex ulcere ibi nato Lues se dispergit per totum corpus, atque ad varia loca denuo deponitur.

Liquido genitali. Haec via Luem communicandi omnium frequentissima & certissima est; de qua re, post Luem cognitam, nemo unquam dubitavit.

Exhalatione. An illi humores, qui undique ex corporis superficie hominis, Lue Venerea laborantis, exhalant, absque contactu, in distans possint propagare morbum, merito dubitatur. Non novi, ullo experimento constare, hominem sanum unquam hac via infectum fuisse: cum ergo a ducentis & septuaginta annis, qua Lues durat, nunquam hoc contigerit, vix videtur verosimile, hoc fieri posse.

Praeterea videtur contagium Venereum, uti postea dicetur, pinguibus & mucosis humoribus irretiri, hinc non ita mobile esse, postquam his unitum est, ac fuisset solum. Verum quidem est, dum per argentum vivum, vel & decoctum Guajaci, solvuntur humores, expediri miasma Venereum ab his vinculis, quibus intricatum haerebat, & diffari de corpore, sicque per atmosphaeram ambientem dispergi; unde, dum in aëre calido aegri contineri solent, plures Medici metuebant aliquid mali, nec diu cum talibus aegris morabantur; sed inquisivi de industria, an unquam contigerit, ministrantes in nosocomiis, ubi plures aegri in eodem conclavi decumbunt, infectos fuisse, dum per plures horas quandoque in tali aëre versantur quotidie; sed, quantum novi, illud nunquam contigit.

§. 1442. **E**T qua parte contrahitur, primo se manifestare solet.

Ex ante dictis patuit, plerumque, vel saltem saepius, contagii effectum se manifestare in illa corporis parte, cui applicatum fuit. Sic a suctione contracta Lues se manifestat circa mammas, si infans infecerit nutricem, & contra in labiis, lingua, ore interno, ac faucibus, ulcera Venerea nascuntur, si nutrix infecerit infantem. In illo homine, de quo ad praecedentem paragraphum dictum fuit, qui, communipoculo utens cum homine pessima Lue infecto, morbum contraxit, in parte interiori labii inferioris primum Luis vestigium apparuit. Notum est, ab impura Venere in partibus genitalibus toties pustulas, brevi in ulcuscula degenerantes, apparere; unde, nisi rite curentur, Lues, toto suo stipata satellitio, sequitur. An autem Luis miasma non posset statim recipi venis partium bibulis, quibus applicatur, sicque humoribus circulantibus misceri, illos inficere, partem illorum in suam naturam convertere, & postea ad varia corporis loca deponi? An semper requiritur, ut locum, per quem ingreditur, miasma prius male afficiat, inflammet, erodat, exulceret, sicque venenatum quasi fomitem faciat, in quo, tanquam in nido, latens humores affluentes in suam naturam convertat, quorum pars, resorpta a venis, totam dein humorum massam simili contagio inquinat? Non videtur saltem universaliter haec necessi-

tas statui posse; imo e contra satis probabile videtur, miasma Venereum, servidissima v: g: Venere actuosum redditum, posse communicari corpori, absque ulla laesione sensibili partium genitalium, per quas Lues contrahitur.

Videmus, & optimos auctores, qui de Lue Venerea scripserunt, hoc confirmare. Sic *Fracastorius* (i) monet, non statim Luem se manifestare, sed certo tempore delitescere, interdum quidem per mensem, interdum per duos, saepe etiam per quatuor menses. Aderant tamen signa quaedam conceptae labis: tristitia, lassitudo, pallor. Tandem, quod in majori parte aderat, ulcuscula quaedam circa pudenda oriebantur. Ubi notandum est, quod non dixerit, in omnibus aegris adfuisse haec ulcuscula, sed tantum in majori parte. Praeterea non definit, an illa pudendorum ulcuscula statim a suscepto Venereo miasmate adfuerint, an postea successerint. Saltem non obtinent primum locum in enumeratione symptomatum, quae susceptum contagium sequebantur, & quae aderant etiam in illis, qui his ulcusculis pudendorum carebant.

Nam in utroque casu miseris prorumpabant per cutem pustulae, satis magnam in molem crescentes, quae intra paucos dies in ulcera pessima phagaedenica mutabantur: haec autem non a contagio Luis topice applicato, sed ab eodem a sanguine, in quo latebat, secreto, & ad varia corporis loca deposito, ortum ducebant; certissime saltem in illis, quibus nulla fuerant in pudendis ulcuscula.

His sane similia leguntur apud *Bernardum Tomitanum* (k). Monet enim, signa manifesta Luis Venereae per duos, tres, etiam quatuor, menses nondum apparere. Nam ille (morbus) videbatur delitescere, & de futuris aliorum calamitatibus & suppliciis meditari. Signa autem latentis mali recenset haec: Corporis inertia, segnities praeter laborem, gravitas membrorum, lassitudines spontaneae, lentor & tarditas actionum, somnolentia fere assidua, macies corporis, virium sublatio, perturbatio animi, moeror, diffidentia, metus, pallor faciei, sub oculis nigror, vultus novitas, manuum & plantarum calor, & alia plurima. Dein addit, in plurimis suborta videbatur caries, pudendis enata, quae ulcuscula afferebat erodentia &c.; unde iterum concludi potest, aliquos saltem miasma Venereum suscepisse, licet in pudendis nihil appareret mali.

Apud *Dan: Turner* (l) habetur casus, qui idem confirmat. Homo, qui tempore vitae militaris se non adeo caste vixisse fatebatur ultro, honesta missione obtenta, duxerat uxorem, quam castam, sanam, modestam, certo noverat, & cum illa liberos procreaverat. Per decennium in matrimonio caste vixerat, & licet coelibatus tempore cum pluribus mulieribus rem habuisset, nunquam tamen vel Gonorrhoea, vel alio quocumque malo, laboraverat. Quandoque levem in dorso glandis excoriationem senserat post coitum; sed haec, vel sponte, vel inunctione unguenti pomati, aut sebi candelarum, sanabatur brevi. Notum autem est, praecipuum signum Diagnosticum ulcusculorum Venereorum esse, quod vulgatis remediis pertinaciter resistent. Unde apparet, nihil Venerei partibus genitalibus adhaesisse.

Saepius tamen laborabat, post aliquot annos, angina, quae Venae sectioni, Catharticis, & Vesicatoriis, cedebat: cum autem recrudesceret idem malum, & quidem majori cum molestia, consuluit Egregium Medicum *Turner*, qui invenit utramque tonsillam inflammata, & unam ex illis ulcerosam: sed praeterea detexit in palato fornicato foramen, quod apicem specilli admittebat, & per quod aeger observaverat quandoque fumum tabaci e naribus exivisse. Cum nullum os tangeretur specillo immisso, partem ossis, quod fornicem palati format, exesam esse patebat satis:

caro

(i) Aphrodisiac. pag. 199.

(k) Aphrodisiac. pag. 1051. 1052.

(l) Siphylis Hist. XVI. pag. 197. & seq.

caro autem illud foramen ambiens fungosa erat. *Suffumigio Cinnabaris* usus fuit *Turner*; unde excitata salivatio sustulit malum quidem, sed mansit foramen in palato fornicato, quod digiti apicem facile capiebat: per septem annos sanus vixit post hanc curationem, & dein maligna febre correptus periit.

Haec, & aliquot casus, quos ipse vidi, faciunt, ut non audeam pro generali axioma practico statuere *Celeberrimi Astruc* assertum; nempe, *Virus nunquam admitti, nisi ea pars, qua admittitur, primum affecta fuerit* (m). Omnino autem assentior *Celeberrimo* huic viro, dum monet sequentia: *De Lue Venerea, quoties morbi locales praeluserint, ex levioribus quidem signis judicandum est: si vero nulli praecesserint, neganti opinioni adhaerendum, vel ad summum, quod reipsa eodem recidit, iudicium caute cohibendum, dum signa pathognomonica plura, urgentia, certo certiora, rem in apertissima luce collocent. Proinde facile condono, ut de facti veritate ulterius inquiratur. Neque enim obsuit unquam, profuit vero non semel, de iis, quae evidentissima videbantur, quaestionem movisse.*

Neque videntur illa, quae *Celeberrimus Auctor* (n) de aliis Venenis adfert, adeo multum probare. Pus variolarum, dum vulnusculis applicatur, haec loca inflammare solet, & exulcerare, dum Venenum agere incipit: Verum hoc est. Sed ubi sponte, absque insitionis artificio, variolis corripitur homo, quis determinabit locum, cui contagium primo adhaesit, antequam corpus totum turbarer. Dum *Hydrophobia* instat, vulnera morsu canis rabidi inflata inflammari, imo ipsas cicatrices, si jam consolidata fuerint vulnera, attolli, fidelis observatio docuit. Sed & constat aequae, salivam canis rabidi dirum hunc morbum produxisse, absque ullo vulnere inflato, uti in *Capitulo de Rabie Canina* patuit.

Videtur ergo virus Venereum, nondum lentis humoribus irretitum, vel, si fuerit, ab his nexibus quacumque de causa liberum, adeo minutum esse, & omnes sensus fugiens, ut venire possit in massam humorum circumduktorum, & cum illis per totum corpus moveri.

Tunc de hoc fomite, haerente in sanguine, talia mala possunt eriri, qualia ab applicatione externa oriebantur in partibus corporis: crescit hoc virus motu & calore, & si postea deponatur ad partem quandam corporis, idem facit, quod fecisset externe applicatum. Unde posset quis habere Luis contagium in corpore, nullo malo apparente in corporis superficie; & tamen postea illud contagium cum humoribus, quos sibi assimilavit, deponi posset ad quaedam loca corporis, & effectus malos producere. Contingit autem aliquando, virus resorptum ex ulcere Venereo glandis, & quidem non adeo magno, ad dissita loca corporis deponi, & illa inflammare ac exulcerare. Vidi, post paucos quandoque dies, fauces a Lue exulcerari, licet parvum tale ulcusculum dedisset unicum signum contagii Venerei ab impura Venere suscepti. Nec lascivis osculis hoc semper adscribi posse videtur, cum eodem tempore universa fere cutis foedis maculis & pustulis deturpetur, deposito malo ad partes diversas corporis, & a primo fomite dissitas. Si ergo ex ulcere Venereo parvo resorptum virus possit totum corpus inficere, an non poterit idem contingere, dum cum foedo scorto volutatur imprudens juvenus; ut nempe Luis miasma misceatur humoribus, licet nullibi in corpore aliquid mali appareat. Postea, ubi de Bubone Venereo agitur, patebit, quandoque illum nasci, licet nec Gonorrhoea, nec ulcus Venereum, praecesserit, adeoque a resorpto contagio tantum.

Merito cogitarunt Medici, an signis quibusdam detegi possit praesentia miasmatis Venerei in corpore, antequam ad quemdam corporis locum fuerit depositum, & sensibili effectum se manifestet?

Si

(m) De morb. Venet. Lib. II. Cap. 3. pag. 94. 95.

(n) Ibid pag. 96.

Si attente consideremus illa, quae de *Brunno Gallico*, de quo ad praecedentem paragraphum dictum fuit, leguntur, videtur a suscepto Luis contagio sanitas laesa fuisse (o). Dicitur enim, quod non emerferint statim signa labis receptae, sed in quibusdam per mensis spatium siluerit malum. *Interim insueta quadam ignavia, seu torpore, gravati, pigri, segnes, inertes ad consueta munia obeunda, animo quoque abjecto, tristes vultu, cum nec mens, neque manus & pedes, officium facerent, veluti umbrae, non homines, passim oberrantes conspiciebantur. Nativus faciei color in pallidum, vigor ipse oculorum in torvum, circulo fusco, sicut mulieribus menstruatibus, deformem, subito immutatus: frons exporrectior in caperatam & nubilam degeneraverat.* Si jam haec conferantur cum illis, quae ex *Bernardino Tomitano* paulo ante memoravi, apparet, mirè similia haec signa esse inter se, quibus uterque autor usus fuit, dum latentem adhuc in suo quasi seminio Luem descripserunt. Verum *Tomitanus* anno 1576, fere septuagenarius (p), decessit Patavii, pestilentia sublatus, hinc de *Brunno Gallico* nihil inaudire potuit, & nullo modo credibile apparet, *Jordanum Brunum*, qui coram vidit morbum, ex *Tomitano* latentis Luis signa descripsisse.

Verum notandum imprimis est, quod, post haec signa praegressa, manifestis se prodiderit indiciis morbus: Virus enim Venereum deponebatur, ab humoribus jam separatum, ad quaedam corporis loca. *Vestigia cucurbitularum turgescencia extemplo ardor invasit immensus & immedicabilis, quem foedi abscessus, & ulcera excepere putrida, sanie taboque fluentia &c.* Forte credi posset, cultellum, quo scarificationes factae fuerant, infectum reliquisse miasma in locis scarificatis, quod ibi, silens per tempus, actuosum postea fieri cepit, & pessima haec ulcera produxit. Sed tunc in omnibus locis scarificatis foeda haec ulcera prodiissent. At historia morbi aliud docet; ibi (q) enim leguntur sequentia: *Admiratione dignum initio, quod e tot affixis cucurbitis, cum alii decem plus minus, tres quoque tantum nonnulli, apponi jussissent, una duntaxat, aut ad summum duae (socrui Laurentiae sartoris e quindecim tres), ex iis omnibus in foedam transiverint vomitam.* Unde manifeste apparet, Luis miasma non inhaesisse fixum in locis scarificatis, sed humoribus mistum turbasse sanitatem miris modis, & dein ad haec loca depositum foedo ulcere devastasse illa; ita ut caro, cucurbitae ambitu circumsepta, corrosa, putrescens, tetrum, ut e *Telephiis ac Phagaedenicis ulceribus, foetorem invexerit.*

Ex haecenus dictis patet, Luem Veneream plerumque se manifestare in illa parte, qua contrahitur, sed non semper tamen.

§. 1443. **N**Eque a non infecto, vel non infecta, eodem hoc morbo, unquam orta deprehensa est.

Contagiosam esse Luem, & per contagium late dispergi, ex antedictis satis patuit; nec videtur de hac re ullum dubium posse moveri. Verum antea ad §. 1382. & 1409, ubi de contagio in morbis agebatur, constitit, contagium supponere necessario duos homines, unum, a quo exit contagium, alterum, qui idem in se recipit, & inde simili morbo, ac prior, aegrotat.

Quantumcumque autem hanc rem animo versemus, non possumus negare, quod primus mortalium, qui morbo contagioso, Lue Venerea v: g:, laboravit, illum morbum conceperit absque contagio per alium hominem ipsi communicato. Implicat enim manifestam contradictionem, quod qui primus quodam morbo laboravit, illo

(o) Schenck. Observat. Med. Rarior. Lib. VI. pag. 816. & seq.

(p) Astruc de Morb. Vener. Tom. II. pag. 766. (q) Schenck. in loco modo citato.

illo infectus fuerit per alium hominem. Cum ergo primus, qui laboravit morbo, illo fuerit affectus absque contagio, cur non secundus, tertius &c., a similibus causis, quae in primo morbum produxerunt, eodem modo potuerunt affici.

Sed in paragraphis modo citatis probatum fuit, morbos posse nasci in corpore humano a causis manifestis, quarum causarum illi morbi effectus sunt, & tamen, per eosdem hos morbos, sic mutari corpus hominis aegri, ut per contagium iisdem morbis inficiat alios homines, qui non expositi fuerant causis illis manifestis, a quibus in primo aegro morbi producti fuerant.

Ubi autem semel natum hoc contagium, necesse non est, ut eadem causae maneant perennes, quae morbum in primo aegro produxerant; sed idem morbus vim suam exercere perget in alios, communicando contagium; quod qui evitare potest, liber manebit a morbo. Pluribus observationibus illud probatum fuit in locis citatis.

Inde intelligitur, quare quidam morbi certis regionibus Endemii sint, & in alias regiones tantum per contagium deriventur, quo semel deleto non renascetur morbus, nisi talis contigerit causarum concursus, qui illum in primo homine, qui hoc morbo laboravit, produxerat. Hoc tamen forte raro fit, & in quibusdam regionibus nunquam.

Nullam autem observationem novi, qua demonstrari posset, Luem Veneream in Europa ortam fuisse absque contagio.

Attamen, cum primus, qui Lue Venerea correptus fuit, morbum absque contagio contraxerit, debuit posse nasci ab una vel pluribus causis simul concurrentibus reter morbus. In talium causarum indagacione satis solliciti fuerunt Medici, qui novum hunc morbum cum cura exploraverunt, & uti in similibus fieri plerunque solet, in diversas abiverunt sententias.

Antea dictum est, certis siderum aspectibus, inundationibus, & variis aliis causis, Luis Venereae primam originem adscriptam fuisse; verum tunc simul probatum fuit, tales causas, ante Luem cognitam in Europa, saepius existisse, uti etiam postquam Lues increbuit, similia contigisse, nec ullis constare observatis, quod Lues inde frequentior vel peior reddita fuerit.

Foedissimum morbum, *Elephantiasim* nempe, in Luem Veneream degenerasse, crediderunt multi (r) non tantum, sed & primam ejus originem tribuerunt nobili Scorto, cujus noctem Elephantiacus quidam ex equestri ordinae miles quinquaginta aureis emerat; cumque frequens juvenus ad hoc Scortum accurreret, intra paucos dies plus quam quadringentos infectos fuisse, a quibus dein late disseminatum fuit malum (s). Verum, uti optime notat *Celeberrimus Astruc* (t), per integros quadraginta tres annos *Felix Platerus* Elephantiacis inspiciendis vacavit; quorum proinde plurimos observandi occasionem habuit; adeoque morbum bene cognovit; sed tamen Elephantiasim diversum statuit morbum a Lue Venerea, cujus signa & symptomata non indiligenter recensuit; quod ipsius tempore cognitu necessarium erat, dum credebatur Lues in distans contagium spargere posse; & ideo hac correptos a sanis separandos esse jubebat Magistratus, & pro pauperibus peculiaria nosodochia destinabat, ut curarentur.

Cum autem per coitum omnium frequentissime morbus propagetur, multi crediderunt, scortatorum illud flagellum ab effroeni libidine originem primam duxisse. In Europa saltem non videtur haec causa assignari posse; neque latuisset per tot saecula Lues, si inde sumisset originem. Perditiissimos fuisse antiquorum mores, fi-

de

(r) Aphrodisiac. pag. 1. & alibi saepius.
(t) De Morb. Vener. Tom. II. pag. 878.

(s) Ibid. 903.

de Historica satis constat; nec tamen Luis Vestigia in Historia antiqua invenimus; nec apud Poëtas, qui acerrime hominum mores perstrinxerunt, neque pepercerunt saeculi sui vitiis. Quam vivis coloribus descripsissent *Juvenalis*, *Horatius*, *Martialis* &c., miseras Luis Venereae victimas, si Veneris nepotulos vidissent mutilos, naso truncos, exesos, tabo putrido diffluentes. Unde videtur concludi posse, illam causarum congeriem, a qua Lues Venerea, sine contagio praegresso, nasci potuit, in Europa nondum observatam fuisse.

In fervidissimis autem regionibus, ubi mulierum menstrua acerrima observantur, ubi cuivis obvio stupratori patent omnes, ubi virilis sexus effroeni libidinis oestro in Venerem ruit, tetram Luem primum ortum habuisse, non videtur omnino improbabile. Probabilis saltem conjecturae instar hoc proponit *Astruc* (u). Cum ergo in omnibus terrae locis, ubi Lues Venerea antiquitus Endemia fuisse videtur, eundem aëris fervorem cum pari incolarum impudicitia conjunctum fuisse, manifestum sit, haud inanis inde locus est colligendi, morbum natura eundem, quo regiones longissime distitae, & inter quas nulla fuit commercii communio, simili modo infestabantur, a simili causarum earundem concursu, in quo tantum convenirent, generatum olim fuisse, & generari etiamnum, si indigenae iisdem morbus vivant.

Voluerunt alii, a nationum commistione Luem Veneream ortam fuisse, quae, olim in plures morbos divisa a Medicis, in unum quasi coaluerit in castris ad Neapolim. Verum optimae notat *Celeberrimus Morgagni* (w) sequentia: Quasi vero iis in castris major fuisset nationum commistio, quam Romae quondam, cum unum idemque scortum pateret *Cattis*, *Germanis*, *Dacis*, *Cilicibus*, *Cappadocibus*, *Indis*, *Judaeis*, &c. (x). Una tum Romae deërat Natio Americana, quacum qui commercium per se, aut per alios saltem, habuissent, in castris illis non deërant; ut unde nova non morborum collectio, sed Lues, in Europam venerit, intelligatur.

Licet autem negari nequeat, Americanos malo victu saepe uti, tamen nec inde deduci Luis Venereae origo potest; uti pluribus demonstrat *Celeberrimus Astruc* (y). Saltem in Europa, dum in urbibus obsessis, vel & alias ob causas, annonae penuria premit miseros, pessimi quidem excitantur morbi, sed nunquam secuta fuit Lues Venerea. Unde merito concludi potest, Luem non nasci in Europa sponte, sed propagari per contagium (z); quod praecipue communicatur per coitum, oscula, mammas; Quamvis enim celebris auctor *Antonius Musa Brasavolus* non neget, contagium Venereum posse aliis modis, v: g: dormiendo cum infectis in eodem lecto, bibendo ex iisdem poculis &c., communicari, tamen statuit, addendum esse, ad hoc usque tempus non esse visum, neque cognitum, quod quispiam nisi per coitum, vel osculum, vel mammas, hunc morbum receperit.

(u) Lib. I. Cap. XII. pag. 93.

(w) De sedibus & causis morborum per Anat. indagatis Tom. II. pag. 370.

(x) Martial. Lib. VII. Epigr. 29 (y) Lib. I. Cap. XII. Tom. I. pag. 90. & seq.

(z) Aphrodis. pag. 674.

§. 1444. **P**ARS infecta (1442.) diverso quidem tempore , pro varietate loci infecti , materiae contagiosae , gradu caloris excitantis , temperiei diversitate , pruritu , calore , leni inflammatione , pustula subalba , squamosa , erodente , mucosa , insanabili vulgatis remediis , cognoscitur primo .

Cum Lues Venerea grave adeo malum sit , & mora reddatur pejus , hinc merito omnis opera debet adhiberi , ut cognoscatur quantocyus . Ad §. 1442. monitum fuit , Luem primo se manifestare solere in illa parte , qua contrahitur , sed & simul dictum , quandoque miasma Venereum humorum massae misceri , absque eo , quod in parte , per quam contractum fuerat , sui vestigium relinquat ; contagium autem illud , nisi bona fortuna diffletur de corpore (quod aliquando fieri videtur) , evanescatque penitus , mutat partem aliquam humorum , cum quibus per vasa fluit , in suam naturam , noxiumque illud , sic in homine antea sano natum , per metastasim ad varia corporis loca deponitur , & haerere incipit ibidem , sicque varia mala producit .

In hac paragrapho nunc agendum est de illis mutationibus morborum , quae in locis diversis corporis apparent , dum contagium iis adhaeret , sive primo & immediato contactu alterius hominis infecti , sive per depositionem contagiosae materiae antea humoribus admistae , & per metastasim nunc ad hanc illamve corporis partem delatae .

Pro varietate loci infecti , manifesta observatur diversitas . Loca enim plurima corporis tenaci coriacea cute teguntur ; quaedam autem his carent . Sic observatum fuit , obstetrices , dum tabo Venereo madentes partes genitales diu attrectare debebant , affectas fuisse Lue ; ubi efficacissimae malignitatis contagium duram cutim penetrare debuit , ut corpus inficeret , vel & in ipsa cute ulcus excitare difficilis admodum curationis : idem toties observatur in dorso penis , dum ab impuro coitu cutis foedo ulcere eroditur : Ubi autem loca corporis alluit foedus tabus , quae cutim non habent , caeteris paribus , facilius penetrat virus , neque semper formidolosa adeo mala sequuntur . Sic notum est , cutim faciei circa nares , & labia , desinere , solam Epidermidem illa tegere , uti & totum os internum : idem obtinet in papillis , genitalium muliebrium parte interiori , glande virili , & interna praeputii superficie ; quae videntur citius & facilius infici posse etiam a leviori contagio , dum partes cute rectae melius defenduntur . Sic ab omnibus observatum fuit , minus frequenter infici Judaeos , si reliqua paria fuerint , cum resecto praeputio nuda glans penis , vestibus perpetuo affricata , callosior redditur : Simul etiam in his intra praeputium & glandem nihil colligi potest , vel moram facere , ideoque pejus reddi & acrius . Ob hanc enim rationem videtur in non recutitis praeputii froenulum toties erodi ulcere Venereo , cum illud inferiori penis glandis parti adhaereat , sicque intra praeputium , collapsa pene connivens , collecta materies virulenta , post impurum coitum , hunc locum alluat diutius .

Materiae contagiosae . Diversos malignitatis gradus in contagiosa Materia Luis observari , tota morbi historia docet . Patebit postea , dari Gonorrhoeas Venereas , satis adhuc benignas , in quibus materia e pene stillans ex albo flavescit , & levem tantum in urethra ardorem excitat : in aliis prodit materies profunde flava , vel & ex flavo viridescens , urethram erodens , & intolerabilem dolorem excitans , dum urina emittitur : Imo quandoque adeo acre est susceptum virus , ut vasa erodat , & urinam reddat sanguinolentam . Et in pessima Gonorrhoea , si bona adhibetur medela , videmus pessimam & acerrimam materiam contagiosam , gradatim emendari , do-

nec cum insigni omnium symptomatum levamine albicans, aut leviter tantum flavescens, prodeat, minuta simul quantitate, tandemque cesset omnino materiae effluxus.

Facile autem intelligitur, tanto pejus infici debere mulierem, quo acriore Gonorrhoea affligitur homo, cum quo Venerem exercet. Idem verum est, si confirmata jam Lue totum corpus, non autem una vel altera parte tantum, infectum fuerit. Legi merentur illa, quae de varietate contagii apud *Celeb. Astruc (a)* habentur.

Gradu caloris excitantis. Cum in calidissimis regionibus Lues orta fuisse videatur olim sine contagio, saltem in primo homine, qui Lue laboravit, uti praecedente paragrapho dictum fuit, merito videtur statui posse, majori calore miasmatis Venerei activitatem augeri. Unde in Africae fervida regione tantam quandoque stragem hunc morbum edere, observatum fuit. Sic & observatur, infantum & puerorum corpora citius depascere foedum hunc morbum: sunt autem, coeteris paribus, horum corpora calidiora, quam adultorum. Dum turpia prostibula a formosis juvenibus incitantur ad fervidissimam Venerem, pejor metuenda est infectio, si Lue Venerea infecta fuerint. Constante observatur, Lue affectos, si genio indulgeant, vino, aromatibus, liquoribus spirituosus, libere utantur, malorum omnium sentire augmentum. Doluerunt toties Medici, tales aegros, in fine curationis per argentum vivum, aut decocta, immorrigeros fieri, salubria artis praecepta spernere, & gulae ac crapulae se tradere totos, sicque morbi recidivae se exponere, dum, minuta quidem insigniter virulentia morbi, sed nondum penitus expulsa de corpore, excitant mala diaeta activitatem illius, quod adhuc superest, mali, & sic se ipsos, & spem Medici, turpiter fallunt.

Verum quidem est, uti postea in cura Luis Venereae dicetur, tales aegros in calidiori aëre versari, dum argento vivo, vel decoctis, sanatio tentatur. Ast tunc intentio est, ut soluti per vim horum remediorum humores, una cum miasmate Venereo, quod illis adhaerebat, exeant de corpore, sive per salivationem, sive per sudores: huic autem scopo conducit, si tales aegri versentur in loco calidiori, toto illo tempore, quo morbosa ex corpore expelluntur, simulque molli diaeta sustinentur vires, & restituuntur perdita.

Longe enim aliud est, actuosam magis reddere contagii vim per calorem, quam noxium illud expellere, solutis prius humoribus, per calorem prudenter auctum. Unde etiam in calidis regionibus, si idonea adhibetur methodus, citius & feliciter succedit Luis Venereae sanatio.

Temperiei diversitate. Ex praecedentibus sequitur, calidae temperiei homines citius vehementiusque a Luis contagio affici; in frigidis, Leucophlegmaticis, & imprimis in obesis ac pinguibus hominibus, miasma Venereum irretiri lentis, viscidis, humoribus, atque ex illis difficiliter extricari. De qua re postea adhuc agendum erit.

Pruritu, calore, leni inflammatione, pustula &c. Inquirendum jam sollicitè, quid mutatum appareat in parte, per quam contagium Luis Venereae contrahitur. Graphice haec omnia descripta sunt (b); ubi nempe pars illa, quam contagium primo obsedit, oculis patet: *Ibi enim macula rubella observatur, quae variolae nasciturae, aut morbilli, stigma, vel morsum pulicis, ferme refert. In hac aeger pruritus levem, calorem molestum, vix dolorem, sentit. Elevatur papula haec, squamulamque cuticulae attollens bullulam elevat, quae, si latice tenui, pellucido, distenditur, rupta dein facile sanari, absque ulteriori malo, solet. Rupta enim pellicula, contagiosa particula una cum lymphâ, cui permista haerebat, effluit, nec aliquod mali vestigium*

(a) Lib. II. Cap. III. pag. 94. & seq.

(b) In Praefatione Aphrodisiaci.

gium relinquit, cum, tenuis, illa careat tenacitate, per quam contagium irretiri & fixari in loco potuisset.

Quoties vero macula modo descripta in tuberculum assurgit repletum materia subalbida flavescente, spissa instar cremoris lactis recentis, vix cohaerente, sed instar ejusdem cremoris defluente quasi; quando, intercepta digitis, horum a se invicem abductione lenta remittitur; quae, exsiccata, ex viridi flavescent, indurescit cum linteis, quibus inhaeret; tunc semper sinistra magis ominis erit malum, suspectum prudenti Medico, neque adeo facile sanabile. Cancrum suo idiotismo Chirurgi jam vocare solent (c); quia vulgatis remediis non cedit, vicina loca depascit sensim &, si crusta tegi videatur, atque exsiccari quasi, plures omni dote prioribus similes renascuntur.

Tali sub forma apparere solet primum Luis Venereae vestigium in parte corporis, quam infecit; dum nempe contagium loco adhaesit. Si enim contagium illud, calore magno aëris, temperamentis, fervidissima Venere, valde actuosum redditum fuerit & mobile, quandoque non manet affixum externis corporis tegumentis, sed, venis bibulis resorptum, miscetur humoribus, & partem illorum in suam indolem convertit; per metastasim deinde haec materies morbosa ad exteriorem corporis habitum deducitur, & similes pustulas producit; uti antea ad §. 1442. dictum fuit.

Quandoque observatur, quod & ipse aliquoties vidi, miasma Venereum, in sanguinem jam receptum, & dein ad cutim depositum, produxisse maculas, vix elevatas, coloris ex rubro fusci, quae squamosae fiebant, & post plures squamas successive deciduas in ulcus Venereum mutabantur, quod copiosum tabum ex flavo viridescentem quotidie eruëtabat.

Unde simul apparet, majus adesse periculum, si virus Venereum, non affecta parte, quam primo tetigit, sanguinem ingrediatur statim. Licet enim materies morbosa postea denuo a sanguine separetur, & ad alia loca deponatur, tamen inde patet augmentum materiae morbosae, & non est in potestate Medici, dirigere talem metastasim ad illa loca, ubi minori cum discrimine possit deponi, & facilius curari. Tristes enim casus docuerunt, non tantum externas, sed & internas, corporis partes pessime affectas fuisse; uti sequenti paragrapho dicitur.

Non immerito ergo Astruc (d) statuit, *Virus Venereum partibus, quascumque afficit, ruborem, calorem, tensionem, dolorem, uno verbo phlogosim, vel inflammationem, adferre*. Lenta tamen haec est inflammatio, & periodum suam tardo gradu percurrit; non enim subita adeo sequitur suppuratio, ut in aliis morbis inflammatoriis; nec reliqui inflammationis exitus; sed simul adest acrimonia, quae partes corporis, quas occupat, ne ossibus quibus exceptis, lenta exesione consumit, & destruit.

Quamvis autem signa, quae occurrunt in loco, quem Lues occupat, ad amissim descripta fuerint, caute tamen in hac Diagnosi procedendum. Licet enim Medicus justam suspicionem habeat foedi morbi, prudentia exigit, ut non temere illum denunciaret, nisi fateatur aeger, se incurrisse Luis acquirendae periculum. Multi enim solent hoc pertinacissime negare; imo contumeliis & opprobriis onerant Medicum, qui talia vel suspicari ausus fuit. Simul & famae aegrotantium, & familiarum paci, consulendum esse semper, nemo dubitat.

(c) In Praefatione Aphrodisiaci.

(d) Lib. II. Cap. II. pag. 89. & seq.

§. 1445. **H**Inc, crescendo, vicina primo, & plerumque externa; inficit similibus pustulis ulcerosis, dehinc interna, labia, gingivas, palatum, linguam, fauces, nasum, cerebrum, pulmones, hepar, lienem, uterum &c.

Miasma illud Venereum cum reliquis morbis contagiosis hoc commune habet, quod, corpore humano si receptum fuerit, etiam sanissimo, humores sanos mutare possit in suam naturam, sicque copia augeri. Constitit antea, ubi de Variolis agebatur, minimam contagii moleculam, omnes sensus fugientem, corpus sanum ingressam, & humoribus permistam, illos sic mutare, ut intra octo dies totum corpus icateat pure varioloso, cujus vel minima guttula eundem morbum excitare valeat in homine sano. Unde patet, quantum crescere, & multiplicari, possit morbi hujus contagium. In Rabie Canina, Scabie, Peste &c., idem obtinet. Cum ergo Lues Venerea per contagium propagetur, *dimanat ab aegris in sanos seminium, sive miasma quoddam morbificum, quod, pauca quidem, imo paucissima, quantitate, & inconspicuis viis, sano corpori insinuatam, dein copia, viribus, efficacia, simul invalescens, totam humorum massam tardius citiusque inficere valeat, atque pessundare (e).* Cum ergo minutissima contagii moles sit in Lue Venerea, aequae ac in aliis morbis similibus, ex sua natura mobile satis foret, & a levioribus etiam causis per aëra diffuari posset, propagarique in distans; uti de contagio varioloso v: g: certo liquet. Sed *Venereum virus non constat partibus tenuibus, levibus, volatilibus, penetrabilibus, quae in auras spargi possint, quae in distans avolent, quae strictissimos poros celerrime pervadant, sed crassis, ponderosis, fixis, quae communicari non possint, nisi calore exaltentur, nisi partes objectae raras sint & permeabiles, nisi contactus intercedat immediatus & satis diuturnus (f).* Lento quidem gradu malum Venereum prorepere solet; nec semper tamen; quandoque enim infectio nata topico malo se statim manifestat, & satis brevi temporis intervalla per totum corpus dispergitur. *Gasparus Torrella (g), qui scripsit sub finem saeculi decimi quinti, adeoque paucis annis post Luem Veneream cognitam in Europa, casum enarrat juvenis viginti quatuor annorum, qui rem habuit cum muliere habente pudendagram; quare eadem die ipse fuit eodem morbo infectus; quae infectio incepit apparere in virga; ut solet ad plurimum aliis evenire: nam sequenti die apparuit ulcus in virga, cum quadam duritie longa, tendente versus inguina, ad modum radii, cum sorditie, & virulentia. Post sex dies, ulcere semicurato, arreptus fuit ab intensissimis doloribus capitis, colli, spatularum, brachiorum, tibiarum, & costarum, & praesertim in eorum musculis, cum maximis vigiliis, a quibus molestabatur non nisi in nocte post primum somnum. Elapsis postea decem diebus, apparuerunt multae pustulae, in capite, facie, & collo &c.*

Illa historia probat, contagium Venereum satis brevi tempore per corpus dispersum fuisse, & molesta produxisse symptomata.

Cum ergo minuta admodum sit contagii moles, cito videtur diffuari debere de corpore, vel, per venas receptum, circulantibus humoribus misceri, sicque totum corpus inficere. Verum observata plura docent, miasma Venereum diutius haerere posse in loco quodam, antequam totum corpus inficiatur: hoc autem vix concipi potest, nisi illud miasma, tenaciori humore obvolutum, parti affectae adhaereret.

Haec est ratio, quare Celebres Medici statuerint, contagium illud, omnes sensus fugiens, inhaerere humori tenaciori, qui ipsi pro vehiculo inservit. Tantam enim

(e) Astruc Ibidem.

(f) Ibidem pag. 90.

(g) Aphrodisiac. pag. 545.

enim hic subtilitatem agnovit *Fernelius* (h), ut non modo levis admodum, sed & fere corporis expers sit: Hinc, nisi aliis jungeretur, in corpus nostrum agere non posset. Qui enim possit corpori nostro vim inferre virtus incorporea? Unde postea addit sequentia (i): *Quanquam enim pituitosa videatur materia, Veneni tamen maleficio perversa, acrimoniae particeps est.* Similiter sensit *Fracastorius* (k), de Lue scribens:

*Porro homine e toto, quod in ipso sanguine crassum
Et sordens lentore foret, foedissima prima
Corripuit, sese pascens uligine pingui.*

Et paulo post (l), ubi de pustulis Venereis corpus deturpantibus agit:

*Pustula summae
Glandis ad effigiem, & pituita marcida pingui,
Tempore quae multo non post adaperata dehiscens,
Mucosa multum sanie taboque fluebat.*

Contagii illius subtilitatem comparat effluviis odoratis *Helmontius* (m), quae a Philosophis solent adduci, ut pobetur summa corporum divisibilitas, quae omnem fere imaginationem superat. Notum enim est, *Asam foetidam, Moschum &c.*, per amplum conclave odorem spargere longo tempore, absque sensibili jactura ponderis. Sic autem habet: *Est nimirum Lues non quidem morbus constans materia ex qua: sed fermentum duntaxat Venenosum, solidis vel liquidis nostri partibus, odoris instar, affixum.*

Haec dum considerabat *Celeberrimus Boerhaavius* (n), credidit, hoc mali genus semper sedere in illo humore pingui corporis humani, qui naturaliter in bene sanis replet illam partem, quam adiposum panniculum Veteres, hodierni cellulofam membranam, vocant.

Constat enim cellulis minimis, & numerosissimis, quarum compages vasculis subtilissimis perreptatur. Cellulae hae omnes in se mutuo patent, & exigua vi mirifice dilatari possunt; unde in Emphysemate, inflatae aëre, turgent immaniter, in Leucophlegmatia & Hydrope Anasarca replentur aqua & tument. Econtra in Tabae & Marasmo penitus depletæ hae cellulae sic collabuntur, ut vix vestigium sui relinquunt.

Notandum quam maxime, membranam hanc cellulofam ubique cuti substerni, omnibus musculis incumbere non tantum, sed illas ambire undique, & investire, suaque interpositione musculos a se mutuo separare, ut liberrimus maneat musculorum motus, neque ullus impediatur vicinum. Pariter & musculorum tendines eadem haec membrana cellulosa ambit undique, ut trahi, & retrahi, facillime possint. Sed & eadem haec cellulosa supra periostei exteriora, & ad ossa, & ad juncturas super ligamenta, sese expandit, omniaque involvit; ipsa tandem in viscera, sub meningibus, membrana thoracem succingente, peritonæi expansu, se insinuat (o). Per musculos gutem eadem haec tunica sic distribuitur, ut inter distinctas musculares partes, ex quibus major componitur, se insinuet ubique, omnes tegat, involvat. Sic obtinetur, ut illae musculares partes, quae majorem muscolum componunt, commodissi-

ma

(h) De Luis Vener. Curat. Cap. XII. pag. 223. (i) Ibidem pag. 124.

(k) Siphylis. Aphrodisiac. pag. 186. D. (l) Ibidem pag. 187. B.

(m) Tumulus Pestis pag. 847. Col. I. (n) In Praefatione Aphrodisiaci.

(o) In Praefatione Aphrodisiaci.

ma facilitate, distincto tamen motu, inter se moveri queant. Cum autem illa tunica cellulosa ad periosteum usque pertingat, medullae vero materies, a periosteum vasis advecta, intra cava ossis confecta, per vasa periosteum partim reventa, ad haec vasa perveniat, intelligitur facile commercium, hujus membranae effectum, inter omnes corporis, vel remotissimas a se invicem, partes (p).

Haec praemittere necessarium duxit *Celeberrimus Boerhaavius*, ut intelligeretur melius ejus de Lue Venerea sententia: sedem enim hujus morbi praecipuam statuit in membrana hac cellulosa; dum nempe contagiosa labes, per poros Epidermidis ingressa, trans cutis vascula usque ad cellulas membranae adiposae pervenerit, ibidemque se occurrenti pingui permiscuerit, tunc oleum hoc tenax virulentia sua inquinat, rursusque lentore illius oleosi retinetur, & fovetur. Unde pingue, in hac membrana collectum, nidum quasi dat, & vehiculum, contagio Venereo. Membrana haec adiposa vocari solet in illis corporis locis, ubi crassis & vastae molis musculis internitur; ut in natibus v: g:; ibi enim crassi adipis copiam continet. Ubi vero tenerrima est, & exiguae molis, ut in palpebris, fronte &c., tunc solet dici Cellulosa simpliciter, & loco crassi adipis, mucosum subpinguem humorem in suis cellulis continet, qui pariter aptus est irretiendo Luis contagio.

Quantum usum habeat haec doctrina ad intelligendos Luis Venereae effectus non tantum, verum etiam ad Curationem tetri mali, patebit ex sequentibus. Evertere conatur *Eruditissimus Astruc* (q) hanc opinionem, quae ipsi videtur repugnare contra notam veneni, seu seminis Venerei, indolem, facultatem, invadendi & progrediendi rationem. Pluribus argumentis hoc stabilire conatur; nec videtur inutile, haec breviter considerare.

Primo statuit, plerumque observari Gonorrhoeam, bubonem, porros, & verrucas, tanquam prima morbi invadentis indicia, quorum nullum in adiposa membrana insidet. Sed, pace tanti viri, cujus memoriam veneror, liceat notare, quod non attente satis legerit pulcherrimam illam Praefationem, qua ornavit *Boerhaavius* collectionem Auctorum, qui de Lue Venerea scripserunt, vigesimo octavo hujus saeculi anno editam Lugduni Batavorum. Hujus editionis curam habui, ut prodiret emaculatio; quia Optimo Praeceptorum, cui omnia debebam, gratum fore noveram. Videtur autem *Celeberrimus Astruc* non attendisse ad illam diversitatem tunicae adiposae & cellulosae, quae disertis verbis in hac Praefatione legitur (r). In illis autem locis, ubi musculi minimi, minusque agentes, membrana haec adeo paucis pingui instruitur, ut ibi adiposam negent omnes fere, cellulosa tantum admittat *Ruyschius*. Ita in capite, palpebris, facie, scroto, ajunt abesse; sed falso; adest quippe, at tanto parcior ibi, quam ad nates, quantum elevator palpebrae superioris, vel corrugator frontis, minor est glutaeis. Auctoris enim haec est opinio, Luis Venereae contagium irretiri, & fixari, imprimis in pingui adipe, quod cellulas adiposae membranae replet; in illis nempe locis, ubi crassa pinguedo musculis internitur; in aliis vero partibus, ubi pinguedo deest, vel parca admodum invenitur, adest in his cellulis subpinguis mucosus humor, qui omnia lubricat, suaeque viscositate Luis virus pariter solet irretire, & in loco retinere; sicque illud retentum mora humores affluentes sibi assimilat; & cum omnes illae cellulae in se invicem pateant, haecque tunica latissime extendatur per interiora & exteriora corporis, poterit auctum mole & malignitate virus propagari per totum corpus, & in variis locis tristissima producere mala; uti fieri in Lue Venerea inveterata, fideles observationes evincunt.

Notum autem est, cryptas mucosae urethrae viscidum talem eructare humorem, qui

(p) Ibidem. (q) De Lue Venerea Lib. IX. Tom. II. pag. 1073.

(r) Cum paginae nullis notatae sint numeris non potest exacte indicari locus.

qui ab urinae acrimonia defendit urethrae canalem, & aptissimus est inviscando contagio Venereo. Ex his evidens est, Gonorrhoeam nullo modo enervare *Boerhaavii* sententiam, sed potius illam stabilire: patebit hoc ulterius, quando de Gonorrhoea dicetur in sequentibus.

Ob eandem causam adeo frequenter occurrunt in tonsillis, uvula, palato, nari- bus internis, sinibus earundem, foedissima ulcera; quia nempe omnia illa loca mu- co copiosissimo, satis viscido, madent perpetuo. Idem & de Panis, sive Buboni- bus, verum est. Licet enim per venas lymphaticas resorptum virus venire possit ad glandulas inguinales, tamen & ipsae in tunica cellulosa sive adiposa locantur. Prae- terea docet *Anatome*, glandulas componi arteriis, venis, nervis, & praeterea adese substantiam quandam particularem, quae vasa illa ordinat, & varias illarum com- plicationes, varium nexum, & decursum, servat. Simul totus ille apparatus com- muni involucro membranaceo tegitur. Unde videntur glandulae inguinales non ca- rere tunica cellulosa in ipsa sua substantia: Quod imprimis probatur ex illis, quae ad §. 374. de inflammatione, & §. 1225. de hydrope Anasarca, dicta sunt; nempe, membranam illam cellulosam per totum corpus dispergi, vasa fere omnia in tali substantia cellulosa decurrere, imo & ipsam viscerum substantiam pro parte constituere. De bubonibus autem postea suo loco dicetur.

Quid de porris, & verrucis, Venereis sentiendum sit, *Boerhaavius* (s) pulchre explicat. Postquam enim notaverat, glandem penis constare ex producto spongioso urethrae corpore, supra fines bindrum corporum spongiosorum penis retroflexo, ad- dit sequentia: *Altera pars, quae ad glandem constituendam cum corpore spongioso urethrae concurrat, est numerosa congeries papillarum nervosarum sentientium, quae a corona glandis, usque ad urethrae orificium, ordinatis stratis superficiei fabricae spon- giosae incumbit, atque exteriorem ita glandis ambitum facit, ut extremi hic nervi, voluptatis & doloris instrumenta propria, sub tenerrima glandis membrana extima coer- citi, sibi mutuo incumbentes, jaceant: hinc penis glans, si deglubitur hoc extremo in- volucro, liberis, solutis, assurgentibus, his papillis hirta tota, & villosa, apparet. Omnes rursus hae papillae tenui membrana cellulosa distinctae sunt a se mutuo. Quid si ergo, tenuissimam transgressum membranam externam glandis, hanc ipsam exederit, en nudatas papillas has. Sed vah quantus tunc dolor! Utique intolerabilis: neque in- ter symptomata Venerea vix aliud atrocius excrucians. Si tum cellulosa fabrica tenuis absumitur tabo Venereo, solutae papillae excrescunt, faciuntque verrucas Venereas, horrendum symptoma; imprimis horrescens circa coronam glandis; quia plurimae ibi- dem papillae. Spectavi, & exhorruui, terribile hoc malum, quod, echini instar, glandem deformans, praeputii fere motum omnem impediabat. Sic, ni fallor, difficul- tas haec, a Celeberrimo *Astruc* contra sententiam *Boerhaavianam* proposita, satis fa- cile solvitur.*

Secundum argumentum *Astruc* desumit a situ & figura ulcusculorum Venereo- rum; quae statuit haerere in vasculis sebaceis, quibus in viris balanus, balani coro- na, praeputium, & froenum; in mulieribus vero cadurda, vulva, pterygia, clitoris, & vaginae ostium, consita sunt (t). Neque illud tantum adfirmat de his partibus, quae ulcusculis Venereis maxime infestantur, sed statuit, idem quoque debere intel- ligi de pustulis Venereis, quarum sedes est in sebaceis vasculis, sive lacunis, per cutem sparsis (u). Tales lacunas in cute reperiri, *Anatome* docet; in quarum ca- vum per arterias secretus humor oleosus, dein per emissaria arctiora exit, cutim inungit, mollem flexilemque servat; & idem ille humor, dum exire impeditur qua- cum-

(s) In Praefatione Aphrodisiaci .

(t) *Astruc* de Lue Venerea Lib. IX. Tom. II. pag. 1073.(u) *Ibidem* .

cumque de causa, mora inspissatur, folliculum, quo continetur, distendit, tumores creat, qui aliquando in magnam molem excrescunt. Liqueor, in has lacunas secretus, oleosus pinguis est: Si enim sano homini, post somnum, linteo albo puro facies perfricetur, praecipue circa alas nasi, pinguis macula invenitur in linteo. Negari nequit, lacunas illas sebaceas continere humorem, qui irretire posset facile contagium Luis Venereae; & forte inde pustulae Venereae in facie toties oriuntur. Verum inde non potest statui, ut *Celeberrimus Astruc* vult, quod ulcuscula illa tantum in integumento sedem habeant, non vero penetrent in suppositam tunicam adiposam, aut cellulofam. Maxime autem mirabar, dum legebam sequentia, per quae evidenter hoc assertum probari credebat; nempe; *ex orbiculari ulcusculorum forma, quae cum vasculorum figura apprime congruit, ac tandem ex cicatrice nulla post curata ulcera superstite, vel tenuissima tantum, & ferme incospicua; quod proinde, cutaneum integumentum superficialiter ad summum, funditus vero minime, erosum fuisse, demonstrat.* Deinde addit, quod idem obtineat in ulcusculis Venereis, per reliquam corporis cutim sparsis. Ad omnes certe provocare audeo, qui ulcera Venerea viderunt, & tractaverunt, an non viderint turpes cicatrices? De hac re dicetur sequenti paragrapho, ubi ulcera Venerea ad amussim describentur.

Tertium argumentum, quod adfert *Astruc* (w), sic incipit: *Neque suam indolem deponit virus Venereum, dum veterascit.* Videtur perperam intellexisse verba *Boerhaavii* (x). Postquam enim descripserat tristem casum nobilis juvenis, cujus totum dorsum latis ulceribus Lues Venerea depasta fuerat; unde, sanatione perfecta, mirae deturpati corporis apparebat facies; subjungit sequentia: *Ex hoc casu didici singulare hujus morbi ingenium; vidi ex eo Luem, ut in principio sui exortus in Europa se manifestaverat, atque a primis Auctoribus in hoc Libro describitur; conspexi rationem, qua Variolas Hispanicas vocaverant primo oriundum in Europa morbum; sed simul intellexi, quam ingens sit discrimen inter malum hoc, quod tum apparebat, & illud, quod nunc pervulgatum Europaeos affligit.* Videtur enim credere, quod *Boerhaavius* putaverit, virus Venereum indolem suam deponere, dum corpore humano receptum inveterascit. Certus sum, illum nunquam sic cogitasse, dum probe noverat, tetrum hoc malum, ubi corpus humanum infecit, vires acquirere eundo. Hoc autem indicare voluit, in ipso Luis Venereae ingressu in Europam morbum saeviozem fuisse, nostris temporibus mitiorem observari, quaedam nunc occurrere in Lue, quae antea non aderant &c.: Sed hoc confirmat multis argumentis *Astruc* ipse, uti patebit manifeste ex illis, quae postea dicentur. Statuit autem *Celeberrimus Autor* sequentia (y): *Contaminato quidem sanguine, humores, qui a sanguine scaturiunt, contaminari necessum est, non promiscue tamen, & indiscriminatim, sed ordine certo.* Ordinem autem, secundum quem Luem Veneream plerumque progredi solet, vocat scalam affinitatum, quam in hoc loco summam tantum recenset; sed alibi (z) latius describit. Ubi statuit: *Perpetuum est in Siphyliticis, semen, & seminales humores, contaminari; quacumque via, non genitalium modo concumbendo, sed etiam mammaram lactando, oris sugendo, vel basiendo, cutis cubando &c., contagium conceptum fuerit.* Ex illis autem, quae ad §. 1442. allegata sunt, patet satis, Luem Veneream corpus exedere posse, licet nullum vitium in genitalibus se manifestet.

Interim & hoc verum est, quod non adeo firmiter confidat *Celeberrimus Astruc* huic scalae affinitatum, ac si omni exceptione major foret, neque possent symptoma-
ta

(w) *Astruc* de Lue Venerea Lib. IX. Tom. II. pag. 1073.

(y) *Astruc* de Lue Ven. Tom. II. Lib. IX. pag. 1073.

(z) Lib. IV. Cap. II. pag. 128. in 2da edit.

(x) In Praefatione Aphrodisiaci.

ta Luis Venereae a proposita norma vel tantulum unquam declinare. *Quantumvis enim natura, si sibi permittatur, & omnia paria sint, propositam normam affectare aperte videatur, docuit tamen experientia, multa saepius intervenire, quae ordinem varie pervertant & inturbent* (a). Dein causae recensentur, quae hunc ordinem penitus turbare possunt.

Plura forte opponi possent huic affinitatum scalae, quae seriem successivam symptomatum Luis Venereae determinat; sed, ne longus sim, illud solum considerabo, quod agmen claudit (b). Statuit Celebris autor, seminium Venereum esse salso-acidum, & ideo cerumen aurium, bilemque, serius contagii Venerei energiam sentire; quia oppositam acrimoniam, alcalinam nempe, habent. Verum haec precario assumuntur; nam acrimoniae species, quae in contagio Venereo latet, nullis experimentis demonstrata est, quantum novi; & bilis humana naturaliter alcalina non est. Vidi dolens aliquoties, immedicabilem surditatem secutam fuisse, dum foeda Luis auditus organum depascebatur; nec tamen observare potui, cerumen aurium a naturali indole degenerasse, ut inde secutae surditatis ratio deduci posset. Longe promptior videtur esse via, per quam a Lue laedi possit auditus organum. Membrana mucosa, quae fauces investit, per tubas Eustachianas producit, illarumque cavum internum vestit. Ponit autem (c) Astruc in ordine tertio humorum, a contagio Luis inficiendorum, mucum, qui a paristhmiis, tonsillis, uvula, exit. Sed, dum ulcera Venerea occupant haec loca, facile hoc malum per tubas Eustachianas in cavum tympani prorepere potest, cum illarum extremum inferius prope tonsillam utramque; pone velum pendulum palatinum, utrimque pateat. Nunquam mihi contigit observare surditatem, a Lue Venerea ortam, quin adessent ulcera faucium Venerea, vel saltem signa manifesta erosi veli palatini, & cicatrices ulcerum jam sanatorum. Unde credo, rarissime hoc malum incipere a meatu auditorio, & collecto ibi cerumine.

In illa recensione humorum diversorum nullam pinguedinis, aut membranae adiposae, mentionem fecit Celeberrimus auctor; sed, in secunda editione (d), postquam, recapitulando, eandem scalam affinitatis recensuit, omisit numerum octavum, qui in priori editione aderat, & continebat cerumen aurium, ac bilem; dein addit sequentia: *Sed in iis omnibus constat experimento, nec adiposam membranam, nec ullas membranae illius lacinias, affici, laedi, pessumdari, neque adeo adiposam pinguedinem, qua turgent illius cellulae, ullo modo vitari.*

At statim subjungit alia, quae priora mitigant. Non negat enim, labem Veneream huic membranae aliquoties inferri, si ulcera mali moris cutim depasta fuerint &c.; *Si virus Venereum cum adiposa pinguedine sponte misceatur; quam ejus virulentiae inaccessam esse, nequaquam puto.*

Ibi autem citatur locus Tomi primi secundae editionis, in quo nihil de hac re invenitur. Tandem concludit: *Sed haec nedum quotidiana sint, inter insolentia Luis symptomata referenda sunt, in Siphyliticis, si unquam, certe tarde & raro obvia; unde videtur egregie refelli opinio de sede morbi in adiposa membrana.*

Et in numero mox sequenti (e) fatetur, Luem Veneream posse in adiposa membrana aliquando facere suppurationem; quod peculiaris adiposae membranae conditio locum det mali incrementis opportuniorem. *Nempe mollis est, & laxi contextus, tenuissimis ac praeteneris cellulis tota constat, perpetuo turget congesto succo adiposo, qui tardissime circulatur, ac in loco eodem haeret diutissime.* Fatetur, adipe affecto, labem celeriter longe lateque dispergi; & hoc fieri, musculis suppositis, ac cute

Tom. X.

D

incum-

(a) Astruc De Lue Venerea Lib. IV. Cap. II pag. 300. (b) Ibid. pag. 299.
 (c) Ibid. pag. 298. (d) Tom. II. pag. 1074. (e) Ibidem.

incumbente, manentibus integris . Quam mira opinionum diversitas in eadem pagina !

Videtur autem *Astruc* vim argumentorum *Boerhaavii* percepisse satis ; sed , cum non convenirent scalae affinitatum , quam statuerat , conatus fuit illa eludere , & tandem opinionem de sede Luis Venereae in adiposa membrana , cujuscumque pretii esse videatur , si non perfecte expressam , saltem non obscure olim adumbratam fuisse , statuit (f) . Hoc autem inde conatur probare , quod ante annum 1570. nonnulli , non adiposum panniculum , ut *Boerhaavio* visum est , sed carnosum panniculum , in universo corpore diffusum , illudque tegentem , constituerent , a quo perniciosae hujus Luis scaturiginem emanare crederent . Vastam Celeberrimi *Astruc* eruditionem semper miratus fui ; nec miror tamen , *Saportam* vel non lectum fuisse a *Boerhaavio* ; vel , si legerit , non citatum : Anatomes enim gnarus erat , adeoque probe noverat , panniculum carnosum in quadrupedibus quidem inventi , sed non in homine : unde certe alia sedes Luis esse debebat ; hinc facile poterant refutari , qui sic sentiebant .

Postea , ubi de curatione Luis agendum erit , patebit , quantum usum habeat emaciatio corporis , per diaetam , salivationem , sudores &c. : Soluta enim vix non omni pingui corporis , & expulso , virus Venereum a nexu jam liberum difflatur de corpore , & redit sanitas . Unde opinio *Boerhaavii* multum confirmari videtur .

Contagium Luis , dum partem quandam occupat , nisi statim efficax medela adhibeatur , crescendo vicina occupat ; & , licet in initio plerumque se manifestet in externis per illa signa , quae praecedenti paragrapho dicta fuerunt , tamen semper metus est , ne gliscendo quasi , citius vel serius , ad interna perveniat , sicque pessima & saepe insanabilia mala producat ; dum illa occupat .

Labia , gingivas , palatum , linguam , fauces , nasum . Omnes haec partes crassa cute carent , mucosa membrana teguntur , cui sola epidermis incumbit , numerosas nerveas papillas , ex membrana mucosa prodeuntes , defendens .

Si in lenta , mucosa , pingui , in mille plicas , rugas , sinus , convoluta , membrana virus Venereum se manifestaverit , nimis notum est , quam difficulter illud inde extricari possit ; cum haec membrana aëri nudo semper sit exposita . Unde statim efficax medela adhibenda erit . Sed membrana haec tegit ossa palati , nasi , vomeris , ethmoides , spongiosa , unguis , os planum , orbitae ossa ; investit sinus maxillares , apophyses tenues ossis sphenoidis , ejus cryptas sub ephippio , sinusque cavos in osse frontis (g) ; si jam haec membrana ulcere Venereo exedatur , os suppositum corrumpitur necessario , cum tenue & lamellatum sit , nec ulla arte servari potest , sed caries illud occupans procedit usque ad futuras , quibus officulum hoc vicinis committitur , totumque corruptum simul , aut minutatim corruptas per partes , excidet . Periosteum enim destructo , officula haec moriuntur , putrescunt , tabescunt carie .

Vomeris osse sic affecto , nasus subsidet , & , elegans antea , vultus redditur deformis ; ossibus nasi sic affectis , turpiter complanatur nasus ; cartilaginibus nasi sic destructis , foramina nasi turpiter patent perpetuo , & foedissimo aspectu mukum plorant , quem miseri emungere amplius non possunt . Si velum pendulum palatinum , vel in totum , vel pro parte , exesum , si uvula destructa fuerit , turpi spectaculo cibi & potus , dum deglutiuntur , per nares redeunt , vox ingratiissime stridula per totam vitam manet , & omnibus obviis testatur , quam tetro morbo laboraverit miser . Vidi membranam posticam pharyngis ulcere Venereo sic exesam , ut nuda vertebrarum corpora , sed miserrime jam cariola , oculis paterent .

Licet autem in ejusmodi casibus , bona medela , reliquum corpus a Lue liberetur ,

(f) *Astruc* De Lue Venerea Tom. II. pag. 1075. (g) In Praefat. Aphrodisiaci.

tur, immedicabilis tota vita manebit deformitas. Optime hinc Boerhaavius^(h) monuit: Qui praeter id, quod artis potestas habet, promittere non vult, cavebit inania jactare, quando foedum, putrem, rancidum, ichorem, naribus emungi copiose videt, aut ulcera, lardo similia, faucium posteriora, velum pendulum, tonsillas, membranam crassam palati, depasci cernit. Sed, omnia bona sedulo applicans, negligens nihil, varia tentans, semper interim de exitu sollicitus, in Prognosi prudens, stentores securus ridebit, dum interim miserescit aegri. Merentur illa ulcera faucium rite distingui, ne quandoque confundantur cum aliis faucium malis. Antea, ubi de Angina dictum fuit, monui post levem febrim praegressam, aliquot horis evanidam, dolere fauces, & in hoc illove oris interni loco apparere maculam albam; quae & quandoque flavescit; cujus margines rubent admodum, & acriter dolent. Si negligantur hae maculae, proserpunt, halitus putridus ore exit, & eroduntur quandoque satis profunde partes affectae. In scorbuticis saepe occurrunt, uti & in junioribus, nec difficulter curantur, si in tempore adhibeatur medela: Distinguuntur tamen facile limbo illo rubro dolente, & quod remediis facile cedant, ita ut satis cito depuretur locus; contrarium autem in malis Venereis obtinet; uti praecedenti paragrapho dictum fuit. Color ille lardaceus, qui in ulceribus Veneris faucium & oris interni adest, satis certam Diagnosin dabunt Medico, qui vel semel haec mala attentis oculis lustravit. Fallopius⁽ⁱ⁾, haec ulcera Venerea, quae sine cortice vocat, describens, dicit: Color est in medio albus, circumquaque, veluti carnis porcinae salitae color; hic non potest explicari; non enim est ruber, non albus, non pallidus; sed secate per transversum pernam, talis est color pustularum sine cortice, & tales apparent sub palato &c.: Ulcera illa Venerea his locis magis in latum serpunt, quam in profundum, hinc successive depascunt vicina, & teterrima sequuntur mala. In cadavere senis decrepiti, a Lue Venerea plurimos jam annos male mulctati, ita ut vix intelligi posset, dum loqueretur, invenit Celeberrimus Morgagni^(k) sequentia: Uvula, cujus pars deerat, linguae posterior suprema superficies, & annexa olim per ligamenta Epiglottis cartilago, ita erant cicatricosae, ut nihil magis. Itaque ea cartilago, inaequaliter contracta, in triangularem propemodum verticem desinebat, multo caninae similior, quam humanae. Quin vitium in laryngem reliquam, & huic proximum Arteriae asperae truncum, se propagabat, eratque Arytaenoidum altera quasi luxata, non compari paralela: intra illam autem arteriam inaequales magnique quasi prominebant lacerti &c.: Non miramur hinc, loquelam difficilem, ingratiissimam, permanere post ulcera faucium. Si autem tetrum malum per asperam arteriam prorepit, quandoque asthma immedicabile sequitur; quod si supervenerit, monet Fallopius^(l), morbum esse incurabilem: Non crucietis aegrum asthmaticum, quia non sanabitur. Celebris in arte sua Petit^(m) vidit erosam a Lue Venerea asperam arteriam, & feliciter curavit, postquam annulus cartilagineus, a reliquis partibus sanis separatus, ad longitudinem quatuor aut quinque linearum, excidisset, relicto foramine, quod apicem digiti capere poterat.

Facile patet, Luem Veneream, dum Laryngem & asperam arteriam occupat, declivi quasi via ad pulmonem venire posse. Vidi ipse, in Lue inveterata, tumentem costam veram, obsessam Gummi Venereo, quod brevi in foedum ulcus degenerabat, & pone costam affectam jam cariosam prorepens, interna thoracis infecit lethalicum eventum. Bonetus⁽ⁿ⁾, toties laudatus in Capitulo de Phthisi, dixit: Bis morbi

(h) In Praefat. Aphrodisiaci.

(i) Aphrod. pag. 824.

(k) De sedibus & causis morborum &c. Tom. II. pag. 198.

(l) Aphrodisiac. pag. 781. 782.

(m) Academ. Royale de Chirurg. Tom. I. pag. 348. &c.

(n) Tabid. Theatr. pag. 35.

Indici virus in thoracis capacitatem refluxum animadverti, conquiescente signorum flagellantium caterva, quibus Lues stipata venit, immaniter vero saeviente phthisi; unde anhelitus, foetor nequissimus, & pulmonum fere totalis devastatio per putredinem. Quod ex aperto utriusque patuit cadavere. Sed & in gonorrhoea non virulenta, & in fluore muliebri detentis, aliquoties observavit, cum tussis acriter premens, & spirabilium suffarctus, supervenerint, simulac materia trahititia consistentiam extrusioni aptam adeptam fuerat, tussisque aliquantisper sedata, desisse profluvium (o). Certe saepius inveteratae Lue succedit immedicabilis phthisis, quae quandoque & imputari potest salivationi repetitae, vel imprudenter adhibitae, imprimis in corporibus tenerioris fabricae, quae ex idiosyncrasia in haemoptoën, indeque sequentem phthisin, prona sint. Videantur de his illa, quae dicta fuerunt ad num. 1. §. 1198. Cum autem ex propria sua indole phthisis sit morbus curatu difficillimus, patet, quam parum spei super sit, dum Lues Venerea cum hoc morbo concurrat. Notavit etiam Antonius Musa Brasavolus (p), vel leve vulnusculum, quod alioqui viginti quatuor horarum spatio consolidatum fuisset, vix per quadraginta dies sanari potuisse, in illis, qui Luem Veneream perpessi fuerunt. Imo pro axiomate ponit sequentia: Quotquot ab hoc affectu male tractati fuerint, & tamen sanitatem adepti sint, quemcumque inciderint in morbum, semper morbus ille, in quacunque sit specie, vehementior in talibus efficitur, quam esset, si hic non fuisset morbo Gallico affectus.

Cerebrum. Lues Gallica, licet quasvis fere partes corporis occupet aliquando, frequentius tamen superiora invadit: docent hoc pustulae faciei crebro occurrentes, ulcera faucium, narium, &c.: Cum autem, erosio membranis tegentibus, tenera harum partium ossa inficiuntur, malum propagatur ad reliqua calvariae ossa; unde & inclusum his encephalum pessime afficitur, & varii capitis morbi sequuntur. Saepe observantur cerebri laesiones in Lue Venerea inveterata, a levissima vertigine, ad lethalem apoplexiam usque: pessimam Epilepsiam, caecitatem, surditatem &c., vidi in Lue Venerea inveterata; quae, uti dicitur §. 1454. tunc media ossa occupare solet, praecipue in cranio. Possunt oriri tumores gummosi, & exostoses, in calvariae osseae parte interna, quae, premendo cerebrum, omnes ejus functiones turbant: erosa & corrupta diploë tabum putridissimum stillat quandoque, erosa tabula vitrea. Vidi totum os bregmatis dextrum sic consumptum fuisse, cum foetore intolerabili. Merito hinc adeo suspecti habentur in Lue Venerea pertinaces capitis dolores, quos dum Botallus (q) observabat in homine, qui jam per menses aliquot, ob acerrimos circa sinciput & tempora cruciatus, insomnes egerat noctes, voluit per cauteria aliquot exitum parare malo, quod ossa rodebat: assensum dare volebat aeger, ut hoc tentaretur. Inceperunt oculi visum perdere, dum culices quasi circumvolitantes perciperet, & telas araneae; sensimque sequebatur perfecta caecitas: territus aeger concessit, ut causticum sincipiti applicaretur, ubi magis urgebat dolor; sed noluit ferre, ut apertus teneretur locus, qui, crusta decidua, sponte cicatrifabatur. Post quadraginta circiter dies periit: Inventum fuit cranium, in conterminis coronalis ac sagittalis commissurae, sphacelatum, putidumque, coronati regii latitudine; statimque, cranio ferra aperto, abundans ichor putrilaginosus, instar aquae fuligine fumarum & croco aspersae, profluxit, tum per ossis aperturam, tum per aures & nares; membranaeque putidae recta ad os affectum, verum adhuc integrae, erant; quae solo tactu facile rumpebantur: corruptum & cerebrum, & nervi optici: caetera vero viscera integre habebant.

Hepar. Notum est, olim hepatis sanguificationis munus adscriptum fuisse: cum enim, praeter venam portae, ingens venae cavae ascendens truncus per hepar ad

cor

(o) Ibidem. (p) Aphrodisiac. pag. 729. (q) Aphrodisiac. pag. 884.

cor tenderet, & venae viscerum chylopoieticorum concurrerent simul in venam portarum, credebatur vulgo, chylum per venas gastricas & meseraicas in hepar rapi, vique hujus visceris mutari in sanguinem, totius corporis usibus servitutum; postquam vero sanguinis circulatio demonstrata fuit, & exactius cognitae fuerunt viae, per quas chylus in sanguinem venit, hepar exauctoratum fuit, imo illi, tanquam mortuo & sepulto, *Bartholinus* Epitaphium scripsit. Mirum hinc non est, quod Medici, qui Lue in Europa apparente scripserunt, adtribuerint hepatis laeso per contagium Venereum symptomata morbi, quae in reliquo corpore apparebant. Hinc apud illos Auctores de *solutione continui* in hepate, de *varia intemperie* hujus visceris, secundum quatuor temperamenta definita, longae, nec minus taediosae, dissertationes habentur. Curatio autem tetri mali tentabatur imprimis per varia apoze-mata, syruposque alterantes, ut his praeparata & mobilis reddita materia dein facile evacuari posset, per vomitum, alvum, sudores &c. Operosi simul admodum erant in congerendis formulis compositis remediorum, quae alia debebant esse in sanguineis, quam in pituitosis in biliosis, quam in atrabilariis. Quidam etiam combinabant haec temperamenta inter se, & inde novam medendi methodum deducebant, sicque compilabant ingentem formularum farraginem, ad nauseam usque; uti manifeste patebit omnibus, qui collectionem illam Auctorum, qui de Lue Venerea ante annum 1567. scripserunt, perleget, cujus, sub *Aphrodisiaci* titulo, jam saepius mentio facta fuit.

Quidam ex his morbum variae hepatis intemperiei adscripserunt; & illorum plerique Luem Veneream pro antiquo jam morbo habuerunt. Alii novum contagium agnoverunt quidem, sed ab illo hepar statim affici voluerunt, & deinde ex hepate ad reliquas partes corporis propagari malum, quod varios edebat effectus, pro diversa intemperie illius visceris.

Cum ergo omnes hepar accusarent, placuit *Fallopio* (r), indagare veritatem hujus asserti in cadaveribus; &, cum *Manardus*, utque credebatur, ex illo *Montanus*, statuissent, adesse solutionem continui in hepate Lue Venerea laborantium, contrarium demonstravit; *At hoc falsum est, quoniam in hepate, non tumoris, non ulceris, non vulneris, adest vestigium.* Ego volui per anatomen hoc experiri, & secui in uno anno plusquam quinquaginta homines, & nunquam inveni solutionem continui in hepate. Cum autem *Fallopius* fuerit in Anatome versatissimus, uti ejus *Anatomicae observationes* docent, fidem in his omnino meretur. Deinde in sequentibus capitulis explodit illam sententiam de frigida, calida &c., intemperie hepatis, quatenus Luis Venereae causa foret. Observationemque recenset (s) juvenis unico cum meretrice coitu infecti. *Nihil apparuit in pudendo. Sequenti die statim cepit erumpere bubo, & postea tota barba, supercilia, & capilli, evanuerunt; laboravitque doloribus intensissimis.* Cur ergo hic potuit infici ita valide, ut sequenti mane hepar materiam ad pubem remiserit? Sed, licet hepar non possit culpari, acsi in hoc viscere nasceretur virus Venereum, vel a suscepto contagio omnium primo afficeretur, tamen negari nequit, hepar, aequae ac alias partes internas, a Lue laesum inventum fuisse. *Marcus Aurelius Severinus* (t), in nosocomio, refertissimo decumbentibus Lue Venerea, plura cadavera secuit, & complures offendit, quibus exulcerati, tum oesophagus, tum trachea, quibus item pustulosus pulmo, pustulosumque jecur, apostemodes vero prostatae, sunt animadversi &c.

In cadavere mulieris *Celeberrimus Baader* (u) vidit totam exteriorem hepatis superficiem

(r) *Aphrodisiac.* pag. 771.(s) *Ibidem* pag. 777.(t) *Astruc de Lue Venerea* Tom. II. pag. 921.(u) *Observat. Medic. incisionibus Cadav. Anatom. illustrat.* pag. 181.

ficiem densis & sat magnis papulis seu tuberculis plenam, quae omni nota characteristica illis perfecte similia erant, quae in facie, manibus &c., hominum Lue Venerea inquinatorum alias videntur. Discissa haec tubercula intus eandem materiam continuerunt, quam in gummi Venereis, & steatomatibus, alias cernimus.

Plura observata collecta leguntur (w) apud Celeberrimum Morgagnum, qui monet, pulmonem, aortam, & renes cum suis appendicibus, saepius aliquanto occurrisse labefactata in iis, qui Lue hac diu & graviter laboraverunt, quam ex plerorumque librorum lectione facile existimes. Addit, quod non meminerit, unquam jecur infectum se invenisse in Lue Venerea laborantibus, nec tamen negat, ab aliis in hoc viscere labem inventam fuisse in corporibus hoc morbo affectis. Magnus enim ille vir erat probe conscius, hanc Luem, ut sub cujuscumque morbi larva interdum delitescere, ita quodcumque viscus vitare, posse. Deinde recenset ex probatis auctoribus observationes, quae docent, utrum non tantum, sed & uteri tubam totam, exulcerata fuisse a Lue Gallica. Unde nullum dubium manet, interna corporis, aequae ac externa, ab hoc morbo affici.

Sed & tetrum hoc virus, in ipso ossium medullio, corrumpit medullam, & saevissima tormenta producit: de qua re postea ad §. 1452. & sequentes dicendum erit.

Observatum fuit ab Antonio Musa Brasavolo (x), a Lue Venerea ungues cecidisse, pilos defluxisse, dentes excidisse, visum periisse oculis destructis; neque haec contingebant morbo jam inveterato, sed notat, ab his morbum quandoque incepisse. Sic testatur, dentium casum aliquoties praecessisse, quandoque & successisse pilorum defluvio. Idem de oculorum jactura affirmat.

Alibi (y) monet dentium casum ut plurimum sequi pilorum defluvio, quandoque bubonem simpliciter, & illas primas enarratas affectiones, quae in pene sunt, atque ore. Dentes autem decidebant absque ulla macula, non corrosi, neque carioli, neque putridi. Notum est, post salivationem, imprimis si valida fuerit, dentes quandoque excidere; nec mirum hoc est, cum tunc gingivae multum exulcerentur: hic autem nulla salivationis mentio fit. Bernardinus Tomitanus (z), de mutationibus in decursu morbi Venerei observatis scribens, circa centesimum circiter a Luis initio annum, notat, frequentissimum fuisse his aegris pilorum & capillorum defluvio; dein addit; Vidit aetas proxime acta, in multis fieri dentifluvio; parcius nunc id videmus; ac multo saepius, cadere supercilia, capillos, & barbam, experimur.

Ex his omnibus constat, quam late pateat divi morbi imperium in corpore humano, cum nulla fere pars sit, cui parcat tetra Lues; quantae calamitates, quam enormes dolores, quanta deformitas, orientur in corpore olim pulcherrimo, dum inveterata Lues omnia membra peredit lento tabo. Dum, in ipso juventutis flore (a).

*Jam nimium fidentem animis, nec tanta timentem,
Invasit miserum labes, qua saevior usquam
Nulla fuit; nulla unquam aliis spectabitur annis.
Paulatim ver id nitidum, flos ille juventae,
Disperit, vis illa animi; tum squallida tabes
Artus (horrendum) miseris obduxit, & alte
Grandia turgebant foedis abscessibus ossa.*

Ulceræ

(w) De sedibus & causis morbor. &c. Tom. II. pag. 369.

(x) Aphrodisiac. Pag. 659.

(y) Ibidem. pag. 727.

(z) Ibidem. pag. 1053.

(a) Fracastor. Ibidem. pag. 187.

*Ulcerata (Proh Divum pietatem) informia pulchros
Pascebant oculos, & diae lucis amorem ;
Pascebantque acri corrosas vulnere nares.*

Nullum credo potentius esse effroenis libidinis antidotum , quam si quis miserrimas illas vulgivagae Veneris victimas , in nosocomiis ad hujus morbi curam institutis collectas , contempletur attentius. Vel ipse hortorum Custos fastum & proterviam deponeret ; certus sum.

§. 1446. **Q**uae stillant saniem mucosam , lentam , subviridem , carnem erodentem , in latum magis , quam profundum , proserpendo.

Maximae utilitatis est in arte , rite distinguere ulcera Venerea ab aliis malis ; ut nempe debita cura possit adhiberi ; cum Venerea mala usitatis remediis (vide §. 1444.) non obediant. Praecedenti paragrapho dictum fuit , contagium Venereum in tunica cellulosa , vel pinguedine adiposa , vel muco lento subpingui , irretiri , & sic partibus corporis variis adhaerere , illas erodere , vi contagiosa , prolifera , omnia corrumpere , dum quaelibet particula infecta novae infectionis causa evadit.

Cum autem soleat attactu solo gigni primo morbus , hinc & afficit plerumque tabo suo illam partem corporis in principio , quam contingit. Dictum vero fuit , differre hunc morbum , prout pars primo affecta tegitur cute , vel , hac carens , sola obvolvitur cuticula. Quid contingat , si loca sola cuticula tecta occupet malum , dictum fuit : hac paragrapho enumerantur illa signa , quibus cognoscitur ulcus Venereum , quod loca corporis cute tecta depascitur . Cum autem *Celeberrimus Boerhaavius* (b) exactissime haec descripserit , ipsis fere ejus verbis utar .

Notat primo , quod , si loca cute tecta primo laesa fuerint a contagio Venereo , tunc nascatur ibi ulcus pessimi moris , difficulter sanabile ; & tunc plerumque toti corpori ab hoc contagio metuendum erit ; quoniam videtur efficacissimae malignitatis Venenum , quod solidam cutim penetret . Solet tunc locus affectus assurgere in tuberculum , repletum materie subalbida , flavescente , spissa instar cremoris lactis recentis , vix cohaerente , sed instar ejusdem cremoris defluente quasi , quando , intercepta digitis , horum a se invicem abductione lenta remittitur ; quae , exsiccata , ex viridi flavescens , indurescit cum linteis , quibus inhaeret : haec deterfa assiduo manat iterum , nec sistitur , nec separationem , suppurando , a sanis facit ; e contra , pars vicina trahens , eandemque virulentiam propagans in his , novam semper suppeditat materiam ; unde hocce eodem modo lata ulcera quae semper in adiposa membrana haerent , integumenta superiora tarde corrumpunt , musculos suppositos , denudatos , integros , & colore ruberrimo nitentes , ostendunt .

Contagiosa enim labes , si ad cellulas membranae adiposae pervenerit , ibidemque occurrenti pingui permiscuerit se , tunc oleum hoc tenax virulentia sua inquinat , rursumque oleoso hoc lentore retinetur , fovetur , atque calore , motu , mora , assiduo magisque incenditur , cutim & cuticulam superpositas rodit , corrumpit , interimque sub his circumfusas cellulas oleosas contaminat ; unde semper latior plaga in panniculo adiposo corrupta reperitur , quam supra in cute superposita perdita & exesa est .

Materies , ex tali ulcere exiens , adeo diversa est ab ea , quae in aliis abscessuum gene-

(b) In Praefat. Aphrodisiac.

generibus occurrit, ut morbi peritus illam extemplo distinguat ab ichore, sanie, pure, lymphâ carcinomatâ. Eadem enim hæc materia, in Lue genita, splendet instar sevi semifusi, lentore vix cohaeret, colore est singulari, albo, sublutescente, viridescente; vix acris sentitur, ardore, dolore, morsu; sed solam hanc membranam putrefacit, absque ingentis doloris sensu.

Labia horum ulcerum, in locis cute tectis, nunquam elata, vel retorrida, sed contracta, plana, quasi polita, & pallida, sæpe quasi fluctuant, dum non amplius sustentantur supposito panniculo adiposo, qui latius exedi solet, quam cutis incumbens.

Si contigerit, ulcus tale sanari, tunc semper cutis, foedo spectaculo, musculus ibidem positus accrescit; cavitas manet, profunda sæpe in locis, ubi copiosa pinguedo cuti substernitur; uti v: g: in natibus fit; immobilitas musculorum, & hinc partis rigiditas, superest, ob musculos, cicatrici & vicinæ cuti accretos; color lividus, in rubellum vergens, semper foedat cicatricem; quæ valde tensa, arida, vix perspirans, & prae forti tensione splendens utcumque, apparet.

Sanato tali ulcere, nisi efficax medela contagium deleverit, continenter in plaga vicina simile priori malum oritur, eandem semitam decurrens, similia iterum relinquens mala. Quando pluribus in locis, vel simul, vel successive, teterrima hæc ulcera corpus depascuntur, foedis cicatricibus deturpatur corporis totius forma, & turpis morbi turpia vestigia perpetuo manent.

Ex dictis patet, in latum hæc ulcera proserpere potius, quam in profundum, & solam tantum pinguem tunicam depasci; quin imo, nec cuti nocere, nisi quatenus, consumptis vasis cuti suppositis, subducto pabulo, hæc ipsa perit.

Talia ulcera quandoque occurrunt post bubones apertos; quæ egregius Chirurgus *Goulard* (c) optime descripsit, & notavit, hæc ulcera non esse profunda, sed sordida, & materiam, quæ exit, vix rodentem, sed mucosam, esse. Simul monet, in his ulceribus primum cicatricis vestigium in medio ulceris fundo apparere, sub forma pelliculæ tenuis & rubræ, quæ se extendit ex centro versus omnem ambitum; cum in iis ulceribus, quæ non a Lue, sed ab aliis causis, orta fuerunt, cicatrix, ab ambitu incipiens, versus centrum pergat. Color ille ruber videtur inde oriri, quod, destructa omni tunica cellulosa, musculorum suppositorum color per tenuem hanc pelliculam transluceat. Difficulus autem ab ambitu ulceris Venerei cicatrix incipere potest, quia, ut ante dictum fuit, solet tale ulcus in latum serpere, & sub cute, adhuc integra, vel saltem nondum erosa, vicinam membranam cellulosam consumere.

Sequitur jam utilis indagatio illorum malorum, quæ a Luis Venereæ contagio nasci observantur in diversis corporis locis, & pro varietate partis affectæ singulares morbos producant, licet ab eadem causa pendeant. Cum autem impuro coitu Lues Venerea contrahatur frequentissime, idcirco in partibus genitalibus primæ noxiæ frequenter occurrunt.

§. 1447. **H**inc in veretro externo cancri; in interno gonorrhoea; in vagina fluor dictus albus.

Cum penis virilis in coitu impuro exponatur quam maxime contagio Venereo, mirum non est, frequenter hoc membrum affici, etiam in ipso morbi initio. Antea ad §. 1442. dictum fuit, quod tales pustulæ vel a topica applicatione contagii nascantur

(c) Sur les Malad. Veneriennes pag. 107.

scantur satis cito , vel ab eodem contagio resorpto per venas , sanguini misto , & postea dein per metastasin ad has illasve partes deposito ; & tunc tardius haec ulcuscula prodire solent . Ad §. 1441 , ubi agebatur de Lue Venerea per lactationem communicata , constitit , prima signa mali in papillis , & harum vicinia , prodiisse . Postea infecta fuerunt pudenda , cum pruritu vehementi , quem sequebantur pudendorum ulcuscula , a quibus mariti inficiebantur , sicque tetrum propagabatur malum .

In illis locis , quibus Luis contagium adhaeret statim , vel ad quae per metastasin deposita fuit , oritur macula , in ipso initio plana , stigma variolae nasciturae , vel morsum pulicis , fere referens ; adest levis pruritus ; vix dolet ; elevatur paulo post haec macula in papulam eminentem ; sub qua forma descripsit nascentia haec ulcuscula Venerea *Celeberrimus Astruc (d)* sequentibus : *Initio levis extuberat papula miliaris , vel miliarem parum superans , rubra , acuminata , calens , pruriens , cujus apex sensim complanatur , & albescit , ac tandem levi apertura dehiscit , unde ichoris quidpiam ejicitur . Continuata dein labrorum erosione , ulcus crescit , dilatatur , excavatur ; callis cingitur , magis vel minus duris , densatisque ; pure crasso , viscido , tenace , scattet ; & similia ulcuscula in vicinis partibus plerumque excitat .* Haec ulcuscula *canceri* solent dici , cum vulgaribus remediis non cedant , callosa labia habeant saepe , contumacia sint , & fundus eorum tegatur copia mucii albicantis , vel livescentis (e) . Aliquoties vidi fundum talium ulcusculorum ex flavo viridescere . Forte , si parum sanguinis , ex eroso parvo vasculo , mistum fuerit , lividus ille color nascitur . Sic facile distinguuntur haec ulcuscula , ab excoriatione , & aliis levioribus harum partium malis ; cum haec , vel sponte , vel solitis remediis , sanentur facile .

Operae pretium est , cognoscere , an haec ulcuscula contagio recenti post impurum concubitum debeantur , an vero a Lue dudum jam latente in corpore producantur ; in quo casu gravior curatio requireretur ; cum in recenti malo spes sit , ut virus , in his solis haerens hactenus , per eadem haec loca iterum educi possit , absque infectione reliqui corporis . Verum est , sinceram aegrorum confessionem omne dubium tollere posse ; sed , uti optime monet *Astruc (f)* , saepe hi celant culpam , dum malunt , Lui dudum latenti morbum adscribere , quam recenti stupro . Mulieribus viduis , satis familiare est , ut in defunctum maritum omnem conjiciant culpam ; viri , jam aetate maturi , ut & qui castitatem voverunt , juvenilia delicta potius fatentur . Probabilem tamen conjecturam *Astruc (g)* deducit ex sequentibus : *Si ulcuscula in viris froenum , in foeminis carunculas myrtiformes , nymphas , aut clitoridem , occupent ; si multa , maligna , & conferta , sint ; si stadia percurrant cum celeritate ; probabile est , recenti concubitu contracta fuisse ; cum ea , quae a latente Lue dependent , praeputii froenum , aut vulvae & vaginae carunculas , non affectent prae reliquis partibus , pauca , discreta , benigna , plerumque sint , ac tarde ut plurimum judicentur .* Sed , uti praecedente paragrapho monitum fuit , multum differunt inter se ulcera Venerea , prout loca cutis tecta , vel hac orbata , occupant : idem in pene virili verum est . Ulcera haec frequenter occupant glandem , glandisque coronam , & ibi alia mala producant , quam in aliis locis : sic v: g: , eroso tenuissimo epithelio , quod glandem & internam praeputii superficiem tegit , papillae nerveae , adeo hic numerosae , diffiliunt , & in verrucas degenerant . Longe alius effectus erit , si tale ulcusculum froenulum praeputii obsideat , ut toties fit , quam si in externa cute , penem ambiente , haereat . Ulcuscula eadem , dum internam praeputii superficiem erodunt , miros tumores , inflatos , pellucidos , excitant saepe ; unde *Phymosis , Paraphymo-*

Tom. X.

E

phymo-

(d) De Morbis Vener. Lib. III. Cap. 7. pag. 242.

(e) Ibidem. pag. 248.

(f) De Morbis Vener. Lib. III. Cap. 7. pag. 249.

(g) Ibidem .

phymosis, sequitur, & penis inflammatio, suffocatio, gangraena; de quibus §. 1449. dicetur.

Quamvis fateatur *Celeberrimus Astruc* (h), omnes genitalium partes communi periculo exponi, tempore concubitus impuri, tamen monet, singulis non inferri partem labem; quod quam verissimum est, & evidenter ex antedictis patet. Negat autem, ulcuscula illa, sive cancris Venereos, unquam insidere externae superficiei praeputii, aut reliquae cuti, qua penis vestitur: ita & asserit, in foeminis haec ulcuscula occupare quidem vaginae aut vulvae interiora, sed exteriora nunquam. Interim, oculatus testis sui saepius, & externam penis cutim, & pudendi muliebris exteriora, cancris Venereis occupata fuisse. Nec dubito, quin omnes, qui morbis Venereis curandis operam dederunt, idem observaverint. Verum, dum *Astruc* operose inquirebat in causam, quare exteriora penis, & pudendorum muliebrium, nunquam obsiderentur cancris Venereis, credidit, illam deduci posse a peculiari structura illarum partium (i); voluitque, in viris internam praeputii, totamque balani, superficiem, praesertim froeni latera, & coronae glandis peripheriam, *densissime conferti vasculis numerosis, minutissimis, vix semilinea profundis, parallelis, cylindricis, cavis, infima parte coecis, altera extrorsum dehiscentibus tenui osculo, quae a circumfluo sanguine humorem album, sebaceum, virosum, secernunt, secretumque stillatim evomunt; unde partium laevitas, sensus, mollities, lubricitas, jugiter foventur; sed unde, si loturae parcatur, sordes brevi cumulantur, subalbidae, oleosae, foetidi & gravioris odoris.* Similem omnino structuram statuit adesse in mulieribus, in facie interna vulvae, & caruncularum omnium, quae in vulvam prominent. Has cryptulas, humorem illum virosum sebaceum colligentes, & collectum eructantes, voluit esse cancrorum Venereorum veram & propriam sedem. Hoc argumentum imprimis urget, quia Anatomae tales cryptulas in his locis adesse docet, & ex antedictis satis constitit, contagium Venereum pinguibus, lentis, mucosis, humoribus facile irretiri, sicque certis locis affigi quasi, quae deinde lenta erosione destruuntur.

Sed has cryptulas his genitalium locis, jam designatis, non esse proprias, Anatomici docuerunt quam evidentissime. *Abrahamus Kaau* (k) in natibus & dorso infantis cryptas tales notabiles invenit, alioque loco (l), qui peculiariter his describendis destinatur, monet sequentia: *Est praeterea & aliud exsudationis genus, ab interioribus extrorsum, quod aequae obtinet eo in loco, quo cuticula pergit supra papillas, ac ubi cutim investit; quod scilicet fit ope folliculorum, qui abique in cute haerent, nisi in interiore parte manuum, pedum, & in digitis.* Cum glandularum nomini infensor esset *Celeberrimus Ruyschius*, nec horum folliculorum smegmaticorum in cute praesentiam negare posset candidus ille Anatomicus, maluit illas vocare *cryptas Boerhaavianas*; quod nomen illis satis communiter tribui solet hoc tempore. Exactissima harum cryptularum descriptio in loco citato legi poterit. Hoc tamen notari meretur, quod *Celeberrimus Astruc* voluerit, has cryptas cylindricas esse; e contra *Celeberrimus Boerhaavius* invenerit esse, *receptacula quaedam parva, subrotunda, cava, collo angustato conniventia, quae, osculo aperto, nec quod facile humorem intus in folliculo contentum eructat, in epidermide patent, atque ibidem poros cutis formant satis conspicuos.* Harum cryptarum cutanearum figura non inepte refert tormentum bellicum missile, quod *Handgranaat* dici solet.

Notatur autem, quod folliculi illi, sive cryptae, (m) eructent lubricum humorem, qui cutim inungit, & quidem ad illas partes imprimis, quae aëri externo, vel
motui,

(h) Ibidem pag. 243. (i) De Morbis Vener. Lib. III. Cap. 7. pag. 244.

(k) Perspir. dict. Hippocr. Cap. V. pag. 44.

(l) Ibidem Cap. XI. pag. 103. & seq. (m) Ibidem pag. 106.

motui, maxime sunt expositae, vel pilis ornatae. Cum ergo pubescant pudenda in utroque sexu, natium commissura, & femorum interna pars, adeoque tali smegmate indigeant quam maxime, ad cavendum attritum, mirum non est, copiosos & satis magnos in his locis folliculos inveniri. Quod nisi fieret, dolentissimas intertrigines paterentur homines; uti experiuntur illi, qui diuturno equitatu omne illud smegma ex his folliculis exprimunt.

Adeoque, cum omnes hae partes numerosos smegmaticos tales folliculos habeant, & per concubitum impurum contagio Venereo alluantur, patet evidenter, in illis cancos, sive ulcuscula Venerea, nasci posse; dum simul certa observata docent huius rei veritatem.

In interno Gonorrhoea. Nomen hoc Latine verti posset *Genitale profluvium*; quod cognitum fuit quidem antiquis temporibus, sed longe diversum a Gonorrhoea Venerea, de qua hic agitur. Sic, ubi de immunditie legali in Sacris (n) dicitur, leguntur sequentia: *Vir, qui patitur fluxum seminis, immundus erit. Et tunc iudicabitur huic vitio subjacere, cum per singula momenta adhaeserit carni ejus, atque concreverit, foedus humor.* Canalis urethrae, uti statim dicendum erit, mucosis madet humoribus; prostata glandula suis emissariis patet in urethram; unde, si quacumque de causa secretio & excretio talium humorum augeatur, per urethrae cavum sensim protrudetur lentus talis humor, qui adhaeret extremo urethrae, internaque praeputii superficiei, & cum illis concrevit; quod foedum quidem est, sed nullo modo contagiosum. Notandum praeterea, quod in Gonorrhoea Venerea egrediens liquidum non adhaereat, nec concrevat, penis summitati; sed foedo stillicidio lintea maculet; unde in quibusdam linguis etiam nomen habet *Druiper, Tripper, &c.*

Postquam Gonorrhoea Venerea innotuit, apud Medicos in usu fuit, ut levia haec, modo recensita, mala Gonorrhoeam vocarent quidem, sed simplicem, ut a Venerea, & contagiosa, distingueretur. Simplex talis Gonorrhoea observatur fieri ab inassueta potatione cerevisiae, equitatione nimia, immoderato usu Veneris, etiam purae, clystere calidius admissis (o). Vidi, similia orta fuisse ab acriorum diureticorum usu, Cantharidum applicatione, etiam externa &c. Verum omnia haec vel sponte cessant, vel brevi curantur; quod de Gonorrhoea Venerea affirmari nequit ullo modo.

Qui ex isto Sacrarum Literarum loco Luis Venereae antiquitatem demonstrari posse contenderunt, urgebant, hunc seminis fluxum debuisse contagiosum fuisse, cum tantus apparatus mundationis praescriberetur, & tantae cautelae. Sed nemo credit hodie, per contactum lecti, sedendove, ubi Lue affectus sederit, contagium Venereum sano corpori communicari. Immunditia legalis nil cum contagio quocumque commune habet. In eodem enim loco (p) legaliter immundus erat vir, de quo egreditur semen coitus, & mulier menstruans; quam si quis tetigisset, imo & lectum ejus &c., pariter immundus erat. Praeterea in Gonorrhoea simplici, & praecipue in illis, quibus semen profluit invitis, imo insciis, absque ullo voluptatis sensu, debilitantur, & enervantur, toti: e contra in Gonorrhoea Venerea, molestantur frequentibus penis erectionibus; unde toties curatio retardatur; uti postea dicetur.

Certum est, Gonorrhoeam Veneream non adfuisse primo tempore, dum Lues Venerea in Europa grassari cepit; unde & primi auctores, qui scripserunt de Lue, nullam mentionem Gonorrhoeae fecerunt. Antonius Musa Brasavolus (q) tractatum de morbo Gallico scripsit anno 1551, ubi habet sequentia: *A viginti annis citra, aliae quaedam species ortum habuere, quae an declinantem morbum sequantur, an ali-*

(n) Levitic. Cap. XV. vs. 2. 3. (o) Astruc de Morb. Vener. Lib. III. Cap. I. §. IV. pag. 162.

(p) Levit. Cap. XV. vs. 16, 19.

(q) Aphrodis. pag. 659.

quo modo immutatum sit genus, ambigendum esset. Quinque autem modos mutatae Luis describit. Pilorum defluvium, dentium lapsum, unguium casum, oculorum amissionem, & tandem Gonorrhoeam. Nam Gallicus affectus ex Gonorrhoea incipit, & postea pilorum depluvium sequitur; quandoque incipit a Gonorrhoea, & in Gonorrhoeam finit. Nam nihil aliud illam sequitur, quam quod ipsa perseverat; neque facile evinci potest; sed necessarium est, si sedari debeat, generosis uti praesidiis, de quibus postea verba faciemus.

Imprimis in hoc Auctore notari meretur, quod jam dubitaverit, an non declinantem a prima ferocia Luem secuta fuerit Gonorrhoea, simulque notaverit, contagium Venereum a Gonorrhoea incipere, & per hanc finiri, expulsa nempe per hunc fluxum morbi materie. Observamus nostro tempore in infectis. Gonorrhoeam tantum (quae, si rite curetur, corpus reliquum a Lue liberat), nec ullum ex his malis sequi, quae virus Venereum per totum corpus dispersum comitari solent. Unde non sine ratione creditur, per Gonorrhoeam, bona arte tractatam, liberari infectos omnino a contagio Venereo. De qua re adhuc agendum erit, dum de curatione Luis dicetur. Ubi autem Gonorrhoea negligitur, vel perversa methodo tractatur, vel dum perdita libidine aegri repetitis vicibus idem contrahunt ex impuro concubitu malum, Lues Venerea sequitur. Secundum hunc Auctorem, Gonorrhoea circa annum 1531. primo apparuit, & videtur tempore Bernardi Tomitani (r) jam adeo frequens fuisse, ut dixerit: *Quotusquisque est, qui Lue Gallica inficiatur auspicio Gonorrhoeae? Profecto, qui hoc tempore laboret citra hoc seminis profluvium, vix unus aut alter exstat*: Ille auctor lauream medicam consecutus est anno 1531. Verosimile est, quod artem exercuerit, saltem usque ad annum 1538, quando Logicam incepit docere, in ordinem Professorum cooptatus, & perrexit in hoc munere usque ad annum 1563, quando Professorio muneri valedixit, ut se totum curandis aegris manciparet. Neque videtur illo tempore, quo docebat, cessasse ab Artis Medicae exercitio. Nam in Prooemio, quod praefixit libris duobus de morbo Gallico, ab ipso exaratis, dicit (s): *Cum differendi rationem & magistram, invito animo potius, quam infeliciter, tractaverim, nihil tamen, aut naturae meae rationi magis consentaneum, aut dignitati meae opportunius, fore arbitrabar, quam quod mihi dabatur otii, post ipsam explicandi rationem, in Medicae artis exercitatione consummare*. Unde etiam, postquam Professoris munus abdicaverat, otium nactus, medicae suae exercitationis aliquod specimen praebere voluit &c.: *Ac primum illud, quod mihi (inquit) ob oculos versabatur, fuit de Lue Gallica pertractatio*. Dum haec omnia considerantur, videtur mentio Gonorrhoeae facta incidere in illud tempus circiter, quod Brasavolus statuerat (t).

Verum quidem est, quod Capite primo libri secundi (u) habeat sequentia: *Temporis autem lapsu, usque ad nostram aetatem, quae morbi centesimum annum fere, aut circiter, explere videtur &c.*: Quod non respondet Chronologiae Luis Venereae; nam Bernardinus Tomitanus decessit Patavii anno 1576, fere septuagenarius, peste sublatu (w); adeoque non erat inter vivos, dum saeculum ab incepta Lue affluxit. Imo tota hujus Medici historia docet, quod binos illos libros de morbo Gallico scripserit non diu post annum 1563. Hinc videtur error forte in notis numericis subrepisse; a qua suspitione Celeberrimus Astruc (x) se parum abesse fatetur.

Testatur autem Tomitanus, prima contagionis semina exstare in praesentia, bubones, cariem, verrucas, & Gonorrhoeam. Notandum, Cariei vocabulo hic non intelli-

(r) Ibidem pag. 1053. (s) Astruc de Lue Venerea Tom. II. pag. 765. & seq.

(t) Aphrodisiac. pag. 1015. (u) Aphrodisiac. pag. 1053.

(w) Astruc de Lue Vener. Tom. II. pag. 766. (x) Ibidem.

gi cariem ossium, quam praecedunt dolores saevi osteocopi; qui hoc tempore, dum morbus a Gonorrhoea incipere solebat, longe rariores erant; sed per *cariem* intelligebat ulcuscula exedentia pudendorum; uti ipse auctor (y) disertis verbis explicat. *Fallopium* testimonium utcumque magis dubium videtur ad determinandam Gonorrhoeae Venereae Epocham (z). Credit quidem *Celeberrimus Astruc* (a), tractatum de Morbo Gallico scriptum esse anno 1560, aut 1561. (cumque ibi dicat, nondum quindecim annos elapsos esse, a quo observata est Gonorrhoea Gallica, tunc illa Epocham incideret in annum 1545), verum alio in loco (b) notat, de natali & emortuali die *Fallopium* discrepare inter se Auctores magni nominis; praeterea monet, *Fallopium* nihil edidisse praeter *Observationes suas Anatomicas*; reliqua omnia, quae ejus nomen in fronte gerunt, esse posthuma, & ab ejus discipulis edita, prout unusquisque ex ore magistri, non dictantis, sed docentis, potuerit excerpere, atque ingenio suo disponere, suisque verbis reddere. Unde, licet anno 1560, vel 1561, scriptus fuisset ille tractatus, non tamen inde constaret, quo anno *Fallopium* haec protulisset coram discipulis suis, quae ad epocham Gonorrhoeae pertinent.

Indefessus in rimandis auctoribus *Astruc* (c), qui de Lue Venerea scripserunt, invenit apud auctorem quemdam, *Jacobum a Bethencourt*, qui librum de Lue hac edidit Parisiis 1527, descriptionem Gonorrhoeae, quae ipsi omnium prima videtur, & quae ita sonat: *Consuluit me quidam juvenis, cujus mentula sesqui annum perpetuo saniosum ac virulentum vomebat succum; quod Venereo contraxerat certamine. Usus fuerat frustra multorum Medicorum ac Chirurgorum consilio &c. : Cum mentula dolorose arrigeretur, de ulcere suspicatus sum; consului, caveret ab injectionibus; tum, ne phlegmone proritaretur, tum, quod, si seminariis ulcus latitaret vasis, in mentulae utroque latere dispensatis, tales inutiles penitus essent medicamentis desiccatoriis convaluit.* Auctor scripsit triginta annis postquam Lues in Europa apparuit; adeoque, secundum ejus testimonium, citius apparuisset Gonorrhoea Venerea, quam scripserunt modo citati Auctores.

Cum autem adeo conspicuum, adeo molestum, sit hoc malum, non potuisset latere primos Auctores, qui de Lue scripserunt, & de Gonorrhoea nullam fecerunt mentionem. Unde videtur concludi posse, Lue jam cognitae successisse Gonorrhoeam, quamvis exacte non possit determinari tempus, quo primum observata fuit; quod forte in diversis regionibus varium erat.

Sequitur jam, ut de Gonorrhoea dicatur, & de variis locis, quae occupat; quae majorem minoremve curationis difficultatem simul demonstrant perito Medico. Cum in omni Gonorrhoea penis affectus sit, ad meliorem intellectum illorum, quae dicenda sunt, quaedam de ejus fabrica mirabili videntur praemittenda esse. Penis constat binis corporibus, cavernosis dictis, qui sunt bini tubi ligamentosi flexiles, sibi invicem lateraliter accumbentes secundum maximam suae longitudinis partem; non sunt aperti tubi hi, sed in extrema sua parte clausi, obtuse conici, apices subrotundos habent; altera illorum extrema, quae & radices corporum cavernosorum penis dicuntur, a se mutuo recedunt, mole minuuntur, & in apices binos desinunt, qui affiguntur marginibus ossis ischii, & ossis pubis; ad se invicem accedunt circa symphysin ossium pubis, & sibi mutuo uniuntur. Membrana constituens hos tubos cylindricos elastica est, ligamentosa. Cavum horum tuborum repletur substantia cellulosa, valde firma, quae videtur continuatio esse ipsarum membranarum involventium:

(y) Aphrodisiac. pag. 1052. (z) Ibidem. pag. 780.

(a) De Lue Venerea. Lib. I. Cap. XIII. Tom. I. pag. 99.

(b) Tom. II. pag. 746. 747. Ibidem.

(c) Ibidem. pag. 637. & seq.

tium: omnes cellulae inter se communicant, semper sanguine plus minusve plenae; quae cellulis Lienis comparari possunt.

Ubi duo hi tubi, substantia cellulosa illa pleni, se mutuo tangunt lateraliter, fibrae transversae unius fibris transversis alterius uniuntur, sicque formatur sepimentum quoddam, in quo fibrae hinc inde a se mutuo recedunt, & parvos hiatus faciunt, per quos communicatio inter bina corpora cavernosa obtinetur; ita ut, flatu adacto in unum horum, mox turgeat alterum. Sepimentum illud valde extenuatur circa extrema obtusa; quae & capita corporum spongiosorum penis vocari solent. Dum bini hi tubi cylindrici sibi mutuo lateraliter accumbunt, superius & inferius manet spatium liberum: in hoc spatio inferiore, quod superiore majus est, secundum totam longitudinem corporum cavernosorum penis sibi mutuo accumbentium, locatur *urethra*; quae, una cum modo descriptis corporibus binis spongiosis, penem constituit, & praecipua est Gonorrhoeae sedes; adeoque bene cognosci debet, ut ille morbus rite intelligi possit (d).

Urethra, partem inferiorem penis occupans, locatur in sulco, quem relinquunt bina corpora cavernosa penis sibi mutuo accumbentia, & fortiter illis adhaeret, secundum totam longitudinem sulci, per quem urethra decurrit. Quamvis autem urethra duplici membrana constet, & inter has binas membranas substantia cellulosa locetur, qualis in corporibus cavernosis penis obtinet, tamen differt ab illis, quod mole minor sit, & canalem faciat apertum ad Vesicam usque, per quem urina, & semen, exeunt, cum corpora cavernosa penis tubos quidem referant, sed coecos, per quos nihil transit, & qui in apice obtuso clausi sint utriusque.

Unde penis virilis, praeter integumenta communia, constat tribus corporibus, quae cavernosa dici merentur; binis corporibus cavernosis penis, quae majora sunt, & tertio minori, quod pariter cavernosum est quidem, sed apertum canalem facit: nunquam pulchrius penis illa fabrica demonstrari potest, quam si, flatu distentis corporibus cavernosis binis majoribus, & corpore cavernoso urethrae, exsiccetur totus penis: rigidae enim, post exsiccationem, cellulae non collabuntur amplius, sed distentiae manent, licet, in taleolas dissecto pene exsiccato, aër libere exeat. *Celeberrimus Ruyschius* (e) primus, inflationis methodo, mirabilem penis humani fabricam demonstravit, & figuris nitide expressit; ubi, in taleolis penis inflati & exsiccati dissectis, demonstrat evidenter, quomodo urethra in inferiore penis parte decurrat sub corporibus cavernosis penis sibi mutuo accumbentibus. Probat idem, citatis clarissimorum Anatomicorum testimoniis, qui ante illum scripserunt, quod veram penis, urethrae, & glandis, fabricam ignoraverint. Corpora autem illa, quae hodie cavernosa penis communiter dicuntur, vocavit nerveo-spongiosa.

Primo tentaverat, cruore omni exhausto, implere vasa penis per materiam cereaceam injectam; sed, repletis sic cellulis penis, nihil distincti videre potuit; unde postea, sanguine e pene expresso, & aqua, siphonis beneficio, eluto, flatu replevit, vinculo injecto arctissime ligavit, dein exsiccavit. Sed, ut rite intelligatur glandis penis fabrica, notandum est, urethram, postquam pervenit ad extremitates, sive capita, corporum cavernosorum penis, una cum suo corpore cavernoso formare glandem penis. Corpus enim illud cavernosum urethrae, binis ejus membranis interpositum, inter finem prostaticae & adunationem corporum cavernosorum crassissimum, dein toto decursu gracilius, ad anteriora penis iterum crassescens, extrorsum flectitur, & relinquit os urethrae apertum in glande; dein constituit superficiem exteriorem spongiosam glandis, terminatam in eminenti ejus fimbria circa nexum prae-

(d) Winslow Exposit. Anatom. pag. 565. & seq.

(e) Observat. Anatom. Chirurg. n°. 100. pag. 93. & seq.

praeputii (f). Unde glans penis est quasi producta urethrae substantia, retrorsum reflexa, & , capita corporum cavernosorum penis tegens, illis insidet; membranaque, externam superficiem glandis tegens, est continuatio membranae, quae internam superficiem urethrae investit; sub qua pergens cavernosum corpus urethrae substantiam similem per glandem ipsam prolongat; dum, simul cum his, retroflexa urethrae membrana externa tegit capita corporum cavernosorum penis, sicque pariter impedit, ne ulla communicatio sit inter bina corpora cavernosa penis, & corpus cavernosum urethrae.

Mirabatur hoc *Ruischius* (g), dum, inflatis corporibus cavernosis penis, inquirebat in structuram glandis. *Ea enim inflatione intumuit & induruit quidem interior glandis pars, flaccida tamen mansit glandis pars exterior.*

Nec mirum hoc erat: inflatis enim corporibus cavernosis penis, sentiebat digitis turgentia horum capita; quibus glans, non inflata, infidebat, flaccida omnino; unde credidit, interiora glandis turgere tantum. Hanc rem pulchre expressit (h), dum penem, solis corporibus cavernosis inflatis, delineavit, discissa glande, & secundum longitudinem, & transversim, sed nullo modo turgente. At, dum inflabat *Ruyf-schius* (i) solum corpus cavernosum urethrae, intumuit pars glandis exterior, neutiquam vero interior; quae flaccida mansit. Postea inflavit & bina corpora cavernosa penis, tuncque, illo exsiccato, & dissecto, curavit delinearum pulcherrimas illas figuras, quae penis structuram tam nitide demonstrant; inter quas binae sunt (k), quae ostendunt, quomodo corpus spongiosum urethrae, una cum binis membranis urethrae, quibus coercetur, retrorsum flexum, glandem constituat, & corporibus cavernosis penis insideat. Simul intervallum, quod est interpositum inter apicem corporis cavernosi penis & impositam glandem, crassiori linea distinxit, quam est in margine externo dissectae glandis: in hoc enim intervallo membrana cingens corpus cavernosum penis contigua est, & concrevit, membranae externae urethrae; unde major crassities. Ex his intelligitur, quare *Ruischius* (l) dixerit: *Reperi, penis glandem nil aliud esse, quam veram continuationem, tam corporis nerveo spongiosi majoris & crassioris, maximam penis partem constituentis, quam minoris & tenuioris urethrae, maximam & praesertim inferiorem ejus partem ambientis sine ulla substantiae mutatione.* Ex figuris autem ejus manifeste apparet, glandem penis, proprie loquendo, esse continuationem corporis cavernosi urethrae retroflexi, & penitus separatam esse a cavernosa penis substantia. Simul patet, *Graafium* (m) errasse, dum statuit, spongiosam urethrae partem, sensim glandi appropinquantem, magis & magis attenuari, graciliorem reddi, tandemque in glande obliterari; contrarium enim verum; nam corpus cavernosum urethrae in glandis extremo maximum, & crassissimum, est, totamque partem glandis exteriorem conficit (n).

Figura glandis similis est cono, qui in apicem subrotundum finitur; convexitas ejus inferior plana est; basis autem oblique posita, cujus circumferentia parum excedit corpora cavernosa penis, quibus insidet. Canalis urethrae recta pergit, non per mediam glandem, sed per partem ejus inferiorem, quae magis plana est, & finitur orificio oblongo, quod fissuram refert; atque angustius est ipso urethrae cavo, quod quasi connivet, dum in illud orificium terminatur (o).

Non tamdiu immorarer descriptioni harum partium, nisi crederem, omnino necessarium hoc esse, ad intelligendam Gonorrhoeam, & plura mala, quae illam comitan-

(f) Herm. Boerh. Instit. Med. § 654. (g) In loco modo citat. pag. 95.

(h) Ibidem. fig. 75. (i) in loco modo citato. pag. 75.

(k) Ibidem. fig. 81. 82. (l) Ibidem pag. 95. (m) Ibidem. pag. 96.

(n) Ibidem. fig. 81. 82. (o) Winslow Expofit. Anatom. pag. 567. & seq.

mitantur, vel sequuntur; praecipue, si illa vel neglecta fuerit, vel mala arte ab imperitis tractata. Superest ergo, ut considerentur ea, quae urethrae in toto suo decursu a vesica, cui quasi continuatur, ad ultimum orificium ejus in glande penis, apponuntur, & dein illa quae in cavo hujus canalis occurrunt notanda, ad Gonorrhoeae cognitionem, & curationem, inservientia.

Urethra, ubi a collo vesicae incipit, est simplex canalis membranaceus, & nondum acquisivit corpus cavernosum: sustinetur ille canalis hoc in loco massa quadam albicante, crassa, mediocriter firma, quae castaneam nucem figura sua refert, & locatur inter vesicam ac urethrae bulbum (de quo statim). Massae huic *Prostatarum* nomen datum fuit; plurali nempe numero, quia apparet distincta quasi in duos lobos per sulcum medium, decurrentem a basi hujus massae, quae vesicam respicit, ad apicem, qui urethrae bulbum spectat; in hoc sulco locatur prima haec urethrae pars, & quasi deprimitur; valide autem accrescit ille canalis Prostatarum massae.

Pergit dein urethra, & ad digiti transversi ac medii circiter distantiam a sua origine, huic canali occurrit substantia quaedam spongiosa, similis corporibus cavernosis penis, sed tenuior tamen, quae deinde urethram circumambit, illamque in toto suo decursu comitatur. Spongiosa illa substantia non statim ambit canalem urethrae, sed prius format corpus oblongum, quod *bulbus urethrae* dicitur.

In cavitare canalis urethrae plura occurrunt notanda: in illa enim parte urethrae, quae *prostatarum* substantiae immergitur, adest eminentia ovalis, crassior versus posteriora, tenuior versus anteriora, & in apicem desinens. Vocatur haec eminentia *Caruncula*, *Caput Gallinaginis*, *Veru montanum*; & pertusa est in parte sua crassiore binis plerumque foraminulis, quandoque unico, rarius tribus; haec sunt orificia ductuum, per quos Vesiculae seminales excernunt semen in cavum urethrae. Praeterea eodem loco, utrimque ad latus crassioris partis ejusdem carunculae, adsunt quatuor, quinque, sex, foraminula, in forma crescentis Lunae disposita, quae sunt ductus excretorii *Prostatarum*; qui in cavum urethrae effundunt secretum ab his glandulis humorem (p).

Membrana interna urethrae, tenuis admodum & vasculosa, pertusa est copiosis foraminibus oblongis, majoribus, minoribus, imprimis circa glandem penis; haec foramina continuantur in canales excretorios glandularum, quae in corpore cavernoso urethrae locantur: canales, vel ductus excretorii, harum glandularum decurrunt secundum membranam internam urethrae per substantiam cavernosam, & dein oblique penetrant in cavum urethrae, quod secreto humore blando mucoso obliniunt; atque ita sensilem admodum hanc membranam ab urinae acrimonia defendunt, illamque lubricam, & flexilem, servant. Cum autem oblique in urethram aperiantur hi ductus, hinc illorum orificia semilunarem figuram habent (q). *Celeberrimus Morgagni* (r) has glandulas in dissecta urethra exhibuit. Adsunt autem inter illas, quaedam reliquis insigniores: prope initium corporis spongiosi urethrae inveniuntur binae tales, quae & ductus excretorios satis longos habent; magnitudinem autem singulae habent nuclei cerasorum, oblongae & complanatae figurae. Magis procedendo versus anteriora, tertia prioribus similis invenitur. Has glandulas *Cowperianas* dixerunt; ab insigni Anatomici *Cowperi* nomine, qui illas detexit, & descripsit (s); illasque comparavit magnitudini fabae Gallicae: compressae & ovalis figurae illas esse, dixit, coloris flavescentis, uti prostatae: utrimque adjacent urethrae supra ejus bulbum, & ductus excretorii illarum, per dimidii pollicis spatium, decurrunt supra convexam superficiem membranae internae urethrae, dein tenuiores fiunt,

(p) Winslow Exposit. Anatom. pag. 567. & seq. — (q) Ibidem. pag. 569.

(r) Adversat. Anatom. I. Tab. IV. fig. 4. (s) Drake Anthropol. Lib. I. Cap. XVIII. pag. 115.

sunt, & oblique penetrant in ejus cavum binis distinctis orificiis, in illo loco, ubi sub ossibus pubis in Perinaeo urethra inflectitur; tertia talis glandula in vicinia locatur, minor mole prioribus, prope anum, & binis orificiis patens in cavum urethrae, ad trium linearum distantiam a prioribus. Ut haec glandula appareat, debet discindi corpus cavernosum urethrae ad membranam internam urethrae usque, secundum longitudinem (t). In loco citato adsunt figurae, quae harum glandularum descriptionem elucidant.

His prius consideratis, facilius intelligentur illa, quae contingere observantur in Gonorrhoea, & quae varia sunt, prout in variis locis penis virus Venereum haeret, ac erodendo ulcus excitat. Si ponatur, glandem penis, tali ulcusculo Venereo, post impurum concubitum, affici (u); constat glans, uti dictum fuit, producto spongioso urethrae corpore usque ad finem hujus emissarii, ubi, supra fines binorum corporum spongiosorum penis retroflexum, ad coronam glandis terminatum, hujus eminentem limbum facit; componitur ergo glans eadem structura, qua corpus urethrae; unde, sanguine arterioso in cellulas effuso, perque venas redire impedito, impleri, & ad crepaturam usque distendi, potest; quod in actu Venereo jamjam ad effectum spectante tantum contingit: hinc eo tempore valide inflammatur. Semine autem emisso, glans primo flaccescit; hocque momento temporis, valde bibula, facile rapit in cellulas suas jam inanitas, quod penetrabile applicatur ferventi illius superficiei. Cum enim cellulae corporis cavernosi urethrae, sanguine per arterias effuso, & per venas redire impedito, turgeant quam maxime illo tempore, quod proxime seminis ejaculationem praecedat, hac peracta, mox redit sanguis effusus per venas jam liberas, & absorbentium venularum oscula facile tradunt vacuis jam venis sanguineis, quidquid in se receperant. Peculiaris Venarum in pene structura facilem & promptam resorptionem suadet. Demonstravit enim primus inter Anatomicos *Ruischius* (w), quod *Venae per penem distributae, si non omnes, saltem tot, quot unquam offendit, sint poris magnis & visibilibus foraminibus pertusae, cribri instar, &c. Ejusmodi Venarum perforatio in causa est, quod sanguis, per penem, citissime possit a pene regredi, fere momento flaccescente*. Immediatum autem inter cellulas penis & venas commercium esse, patet inde, quod, inflatis corporibus cavernosis penis, simul quoque inflentur Venae per dorsum ejus repentis, ut plurimum (x); & talem figuram inflati & exsiccati penis exhibuit; qua methodo potuit illa Venarum foramina videre. Rapidum satis sanguinis motum esse per penem, demonstravit *Ruyschius* (y) alio in loco; vocabatur enim ad hominem, cui ulcus inter glandem & praeputium eroderat arteriolam, sequente valida haemorrhagia, quae miserum fere exsanguem reddiderat, nec variis stipticis remediis compeisci potuerat. *Ruyschius* glandem praeputio texit, illudque productum digitis strinxit, sicque aegrum ab hoc periculo liberavit.

Hinc etiam intelligitur ratio, quare in initio Luis Venereae tam prompte resorbatur contagium, & paucorum dierum spatio totum corpus inficiebat. In Lue incipiente contagium Venereum modum videtur fuisse, & facillime absorbendum. Post plures annos incepit quasi mitescere, & qua parte contrahitur, primo se manifestare solebat (vide §. 1442.), tuncque Gonorrhoea orta fuit, quae, si rite tractetur, a Lue Venerea universali corpus praeservat saepissime; uti postea in curatione dicetur. Egitur enim tunc contagium Venereum in loco, cui applicatur; & tunc non adeo cito per reliquum corpus dispergitur, aut se multiplicat.

Tom. X.

F

Cum

(t) Drake Anthropol. Lib. I. Cap. XVIII. pag. 137. 138. (u) Aphrodisiac. in Praefat.

(w) Observat. Anat. Chirurg. n°. 100. pag. 97. (x) Ibidem pag. 96. & fig. 75.

(y) Observat. 42. Ibidem pag. 41.

Cum penis in concubitu impuro omnium maxime contagio exponatur, intelligitur, cur adeo frequens hac parte contagium fiat? Cur tam crebro fungosa glandis pars plena turgeat materie ulcerosa; quae praecedenti paragrapho descripta fuit, ita ut pressa glans hanc sudet? Cur ulcera nata in spongiosa hac fabrica, depascentia omnem hanc compagem, & in tabum Venereum convertentia, glandem totam siderari, decidere, a reliquo Veretro saepe caeterum intacto separari, faciant? Denique & palam est, a capite penis, ope corporis spongiosi urethrae, continuatum commercium, haberi usque sub collo Vesicae; quum totum hoc idem sit unumque continuatum cellulosum corpus; & quum superficies cellularum harum inungatur semper unctuofo pingui humore, ut lubrica simul & expansilis facile sit, vel inde iterum liquet, quare susceptum hic semel contagium tanta semet luxurie alat, sustineat (z). Porro ex his patet, pro diversitate partis, cui in toto hoc tractu adhaeret contagium, diversa sequi debere mala, & quaedam ex his facilius, alia difficilime, curari posse: de quibus nunc agendum.

Contingit ab impuro concubitu, ut contaminans materies, resorpta meatibus, in superficie glandis arrectae oestro Venereo dilatatis, primo momento, quo flaccescere incipit, se insinuet cellulis corporis spongiosi glandis, quod continuatur inter binas membranas urethrae usque ad collum Vesicae. Facit autem continuatae fabricae commercium, ut facile propagetur toto hoc tractu minimum adsperfi mali contagium. Ubi vero admissum ad tenerrimam hic pinguetudinis membranulam, exemplo creat ibi ulcusculum; quod colligit materiam, de qua ante dictum fuit. Ulcerosa haec nata foeditas, in loco structurae tenuissimae subpingui, scrobiculum capacem format semper; in quo illa fit, accumulatur, retinetur, lente inde exit, at ubertim exprimitur. Si cavum exesum in fungosa glandis fabrica silitur, atque per superficiem ejus dilatata sibi emissaria paravit, tum spurcissimus mador hac parte transsudat, glandem & praeputium corrumpit, tabefacit quandoque, & siderat. Haec vocabatur *Boerhaavio* Gonorrhoeae Venereae virulentae *prima species* (a).

Cognoscitur foedo madore, minus crasso quam in caeteris hujus nominis morbis, assidue genito intra glandem & praeputium, vel materia per glandem pressam extrinsecus transsudante. Caeterum, ablato contagio, non difficilis hujus Gonorrhoeae sanatio. Quandoque rubra macula in glandis superficie apparet (omnium primum suscepti contagii signum); quae aliquando evanescit brevi, & sequitur postea excretio materiae Gonorrhoeicae per ipsam glandis substantiam; quandoque stigma illud morbosum in ulcusculum degenerat prius, & ex hoc ad fungosam glandis substantiam pergit infectio. Ubi tale ulcusculum, vel in praeputii interna parte, vel in glande, haeret, fundit similem materiam, & satis copiosam quidem, qualis est illa, quae pressa glande exit, quando cellulosa illius fabrica fuit infecta.

Cum autem Gonorrhoeae materies per ipsam urethram exstillare soleat frequentius, ita ut seminis fluxum vocaverint plures, dum crederent, materiam hanc esse genitalem humorem, sed corruptum per contagium Luis Venereae, hinc ubi per glandis substantiam prodibat illa materia, & nihil ex urethra, vocaverunt quidem Gonorrhoeam; sed *spuriam*; ut nempe ab aliis speciebus distingueretur. Legitur (b), celebrem facultatis Monspeliensis Medicum *Masson* in tribus aegris vidisse peculiarem Gonorrhoeae speciem, in qua tabus Venereus ex glandulis coronam glandis cingentibus emanabat, & qui morbus solitis ad alias Gonorrhoeas remediis curabatur: additur, Celeberrimum *Barbeyrac*, & alios Medicos Monspelienses, eundem observasse morbum antea: Cumque Celeberrimus *Littre* tales glandulas (c) descripserit in hoc loco,

(z) Aphrodis. In Praefatione. (a) Ibidem. (b) Academi. des scienc. 1729. Hist. pag. 16.
(c) Ibidem, l' an 1700. Hist. pag. 39. & seq.

loco, novum argumentum pro harum glandularum existentia desumptum fuit. Eandem sententiam tuetur Celeberrimus *Astruc* (d) de morbi nomine, & loco, ubi de Gonorrhoea spuria, sive de Venereo stillicidio e Balano, agit.

Illas glandulas adesse, demonstratum est; quae virosi odoris smegma effundunt, quod originem dat sordibus inter praeputium & glandem colligendis. Cum autem, uti antea dictum fuit, Venereum virus soleat irretiri facile mucosis, lentis, & subpinguibus, humoribus, quales hae glandulae fundunt, satis probabile videtur, has glandulas saepius infici: verum & aptissimae videntur, ut contagium susceptum figant, & inde nascantur ulcuscula Venerea, quibus totam coronam glandis obsitam vidi aliquoties. An autem Gonorrhoea, spuria dicta, his glandulis affectis originem debeat semper, non videtur pro certo statui posse. *Sydenhamus* (e) testatur sequentia: *Ipse scilicet vidi, virulentam hujusmodi materiam per substantiam glandis porosam exsudare, non per urethram ejectam, nulloque ulcere vel glandem occupante, vel praeputium.* Plurimos sic affectos se vidisse, testatur & *Vercellonus* (f), qui *albam saniem plorabant per substantiam glandis porosam, etiam citra ullum ulcus.* Memini probe, me vidisse aliquoties, pressa glande in talibus aegris, exivisse per totam glandis substantiam guttulas tabi Venerei, licet nihil mali detegere potuerim, nec in praeputio, nec in limbo coronae glandis, ubi illae glandulae ponuntur.

Altera Gonorrhoeae species (g) observatur, quando virus Venereum, per poros glandis se insinuans, penetrat usque in fabricam cellulosa urethrae circumnata, ulcusculumque ibidem format, quod meatus in urethrae ductum hiantes exedit, hinc ulcerosam materiam hac via effundit, assiduo quidem destillantem hoc exitu, sed imprimis, ubi veretrum hac parte premitur; pressu ab inferiori parte sursum adacto. Si prematur mane post somnum, lotio nondum reddito, penis ad pollicis distantiam a penis apice, a retro antrorsum, notabilis copia materiae foedae exprimitur. Unde patet, illam non haesisse in urethra, sed pressione in eam derivatam fuisse ex cavernoso urethrae corpore. In hac Gonorrhoeae specie nil talis materiae ultra extotopene, a collo Vesicae presso ad glandem usque, prodibit. Unde concluditur, hunc solum locum affectum esse.

Haec est frequentissima in initio Gonorrhoea, quotidie occurrens, ingentem plerumque copiam tabi Venerei gignens, diu satis durans, praecipue in laxis hominibus, &, si modo materies libere excernitur, licet diu, raro luem generans, imo fere ab ea praeservans. Verum id praecipue incommodi habet, quod, in sinuosis illis cellulosae membranae ambagibus diu haerens, diuturna stillicidia, vix ulla arte sananda pariat; praecipue, si neglectum, vel male tractatum, in initio fuerit hoc malum; tunc enim poterit virus propagari per totam longitudinem corporis cavernosi urethrae, ad ejus bulbum usque.

Hinc locus affectus est imprimis circa finem urethrae; quae circa glandem dilatatur, & facit fossulae ovalis speciem, quae & navicularis dicitur (h).

Cum autem corpus cavernosum urethrae, uti ante dictum fuit, retroflexum, glandis penis molem constituat, in inferiori parte urethra ibi tenuior est in sua substantia, & quandoque in hoc loco eroditur foraminulum, quod curatu difficile est; imo aliquando tota vita manet.

Ante dictum est, urethrae canalem per totam suam longitudinem pertundi orificiis, majoribus, minoribus; his etiam satis facile communicari Luis contagium potest; test;

(d) De Morbis Vener. Lib. III. Cap. III. pag. 190.

(e) Epistola secunda Responsorial pag. 414.

(f) De Pudandor. Morbis Cap. III. pag. 86.

(h) Winslow Exposit. Anatom. pag. 569.

(g) Aphrodisiae. in Praefatione.

test; a quo Gonorrhoea sequitur. Solet hoc malum fieri ab acrimonia vel copia majori veneni Venerei, ab ardenti & repetito impuro concubitu, a prioribus Gonorrhoeis praegressis, a Veneris usu dum Gonorrhoea jam adest, a calore magno aëris, saltatione, equitatione imprimis; quibus omnibus contagium Venereum redditur actuosum magis, & noxium.

Sentiunt aegri molestum sensum in pene, ac si coarctaretur urethra: major copia exit materiae, sed lentiori stillicidio, ob urethram eo magis coarctatam, quo plures tales loculi affecti sunt: a loco posteriori penis premendo, glandem versus, exprimi potest materia; quod non contingit, ubi in superiori parte urethrae prope glandem haeret mali sedes: albus humor exit, qui exsiccat flavescit, & lintea reddit rigida: si peioris indolis fuerit malum, viridescit; pessimum; si amurcosus, saniosus, sanguinolentus, humor effluat; designat enim tunc, fabricam cavernosam urethrae exesam esse; unde difficultas curae praesagitur; solet autem hoc imprimis contingere illis, qui tētingine Venerea vexantur frequentius, dum Gonorrhoea laborant. Pari etiam ordine color materiae exstillantis mutatur; dum idonea medela adhibita morbus in melius tendit; Amurcosa & sanguinolenta sanies viridescere incipit; deinde flavescere; postea albescit, & copia minuitur.

Observatum fuit saepius, eo pejorem esse Gonorrhoeam, quo tardius prodeat post concubitum cum infecta muliere. Sentitur tunc molesta quasi strictura in pene, quae, dum urina excernitur, non excitat dolorem quidem; sed tamen alicujus obstaculi sensum facit. Vidi, secundo vel tertio die post infectionem Gonorrhoeam jam adfuisse, in aliis quandoque tantum decimo quarto, imo & serius.

Causa materialis Gonorrhoeae videtur esse humor naturaliter a lacunis urethrae exiens, & urethrae internam superficiem obliniens, & lubricans: ille humor in sanitate paucus est; cui dum intricatur Luis contagium, augetur copia secretionis, & simul conciliatur rodens acrimonia. Si, aucta secretionem, per stimulum contagii, eluatur virus, antequam locum, cui adhaeret, erodere possit, sanatur absque ulceratione malum; si virus acrius, vel copiosius, fuerit, aut diutius latuerit in loco, antequam prodierit Gonorrhoea, erosio, & exulceratio, metuenda sunt.

Optime notat (i) *Sharp*, posse talem fluxum a sola irritatione, secretionem humoris naturalis augente, produci, absque ulcere; sic a stimulo purgante ingens copia humorum in intestinis secernitur, & per alvum expellitur; a fumo tabaci, talis abundantia salivae exspuitur, ut quandoque totum corpus in marasum incidat. Fluor albus in foeminis magnam affinitatem habet cum materia purulenta, & tamen larga copia exit, licet nullum ulcus detegatur. In viris longe major copia materiae Gonorrhoeae exit, quam a paucis ulcusculis urethrae superficiem internam obsidentibus expectari posse videatur. Ulterius hoc probatur in Gonorrhoea muliebri; fluxus enim in his quandoque est admodum copiosus; & tamen sollicita investigatione nullum exulcerationis Vestigium in vagina detegitur; quod tamen fieri deberet, si fluxus ille foret pus ulcerosum,

In viris interiora urethrae oculis vix patent; verum in cadaveribus illorum, qui, Gonorrhoea laborantes, aliis morbis correpti perierunt, quandoque inventa fuerunt signa inflammationis, mucosae lacunae turgidae, & emissaria oscula ulcerata. Magna etiam copia colligitur quandoque materia in his partibus. Sic invenit *Morando* (k), in juvene viginti annorum, qui ex lenta febre perierat, ante mortem totus marasmo exsiccat, tumorem subnigricantem circa caput gallinaginis: ex quo collegit novem drachmas similis materiae. Dumque probare nititur adversus illos,

qui

(i) *Sharp* Critical inquiry of the present state of Surgery pag. 133. & seq.

(k) *Prima Decade di Lettere Familiari* pag. 108. 109. 110.

qui aliter sentiebant, non esse semen quod in Gonorrhoea ex urethra stillat, testatur, quod pauculum illius fluxus immiserit urethrae canis, cum hoc effectu, ut de pene hujus animalis perpetuo stillaret flavescens sanies ad mortem usque: periit autem rabie canis ille.

Celeberrimus *Morgagni* (l), qui plures urethras viriles dissecut, quam forte ullus alius Anatomicus, testatur, quod illa vitia in urethra, quae contagiosam Gonorrhoeam comitantur, vix unquam, aut ne vix quidem, conspexerit: in primo enim Gonorrhoeae initio, humor, qui exit, non est purulentus, saltem non est verum pus, nec dolor adest tantus, qui erosionem designet, neque sanguinis adhuc vel levissima tinctura, nedum guttula, apparet. Unde videtur confirmari, quod ille fluxus, in initio saltem, pendeat ab aucta copia naturalis muci, quo urethrae cavum inungi solet. In juvene enim, vigesimum quintum annum agente, qui virulentam Gonorrhoeam vetustam recentiore altera ante sex menses renovaverat, & hac adhuc dum persistente, haemorrhagia ex vulnere perierat, attente perlustrans genitalia (m), invenit in praeputio, glande, urethra, nihil usquam ulcerum, erosionis, ruboris, nec quidpiam aliud, quod ad praesentem Gonorrhoeam attineret, si madorem excipias, quam soleat, majorem, a media urethra ad glandem usque pertinentem. Ad Gonorrhoeam autem illam Veterem, diuturnamque, spectare haec, credidit; primum, ab eo ferme loco, unde mador incipiebat, exstantem oblongam albidam lineam, ulteriora versus oblique tendentem &c.: Huic madori urethrae quandoque se jungit rubedo; quam abfuisse in hoc homine, mirum non est; cum perierit Haemorrhagia. Vestigia autem ab antecedente erosione relicta se saepe vidisse in urethra candidissimus auctor (n) fatetur; Lacunarum mucosarum nempe abolitionem, cicatrices in urethra, ejusdem coarctationem, in ipsa lacunarum sede luxuriantis carnis excrescentiam. Imo, in alio cadavere (o), tractus erat transversorum digitorum trium, aut eo amplius, quo proclive erat intelligere, urethram olim fuisse ulceratam. Per eam enim faciem, in qua illi erant canaliculi, tres quatuorve exstabant, in transversum ductae, albae, & quasi tendineae, chordulae, vel potius institae, non valde prominentes, nec usquam se ab interna membrana urethrae sejungentes.

Unde videtur lis illa, quae inter auctores, qui de his morbis scripserunt, obtinet, facile componi posse. Quidam enim voluerunt, in Gonorrhoea nunquam adesse ulcus, sed majorem tantum obtinere secretionem, & excretionem, muci naturalis, quo urethrae superficies interna obducitur: alii materiam ex pene effluentem dixerunt esse purulentam, & inde concluderunt, ulcus Venereum adesse in omni Gonorrhoea; praecipue, cum viderent, a Luis contagio suscepto in aliis corporis locis ulcera exdentia nasci. Cadaverum sectiones demonstraverunt, post Gonorrhoeas apparuisse quandoque ulcerum relicta vestigia, quandoque non.

Certe homo sanus, aestivo tempore, raro nares emungit, licet membrana interna narium folliculis mucosis scateat: si autem coryza laborare incipit, ingens copia liquidi ex naribus depluit; ita ut continuo nares emungere cogatur. Ubi vero maturefcere, ut dici solet, coryza incipit, crassior humor de naribus prodit, qui circa morbi finem puri cocto simillimus evadit, licet nullum omnino ulcus in cavis narium adfuerit. Similis materia per sputa excernitur, ubi interna pulmonis superficies eodem modo afficitur ac nares a coryza, & tunc catarrhus adesse dicitur; qui molestissimam tussim inducit; quae mitigatur, simulac sputa cocta, puriformia, prodeunt; & sequitur perfecta sanitas, absque ullo pulmonalis ulceris vestigio.

Unde

(l) De Sedibus & causis Morbor. per Anat. detectis Tom. II. pag. 194. & seq.

(m) De Sedibus & causis Morbor. per Anat. detectis II. pag. 196.

(n) Ibidem pag. 197. (o) Ibidem pag. 198.

Unde Celebris Auctor (*) statuit, hunc humorem esse eundem, qui in Gonorrhoea rheuma verum suppeditat, in quo virulenta Veneni materies haeret: unde & tunc dolor maximus in loco, ubi glans deficit; quo vero plures horum folliculorum inficiuntur, eo peior hic morbus; & contra; cumque, injecto liquore, communicare inter se demonstraverit Cocburnius, facile proserpit, ex uno in alium, malum.

Sic etiam intelligitur ratio, quare minus frequenter contagium Luis Venereae per totum corpus dispersum fuerit, postquam Gonorrhoea se manifestare incepit: dum nempe haerens in urethra virus, copia majori mucii secreti inviscatum, abluatur, & de corpore expellitur: tuncque adest tumefactio, & dilatatio, potius horum folliculorum, & vasorum vicinorum, quam erosio. Unde Celeberrimus Morgagni invenit in cadaveribus, uti modo dictum fuit, rubedinem in membrana urethrae, & ardorem majorem. Hinc & intelligitur ratio, quare Botallus (p) dixerit: *Qui Venerei morbi principia parvi faciunt, juvantur mirum in modum seminis effluvio diurno: nam paulatim, quod putidum erat conceptum, effluit cum caetero, quod nondum corruptum, sed incoctum, labitur.*

Quoties vero usque ad glandulas urethrae, Cowperianas dictas, virus intravit, hasque obsedit, per emissaria harum in cavum meatus urinarii se exonerat materies; & tunc *tertia Gonorrhoeae species* adesse dicitur.

Glandulae illae Cowperianae, uti ad eandem hanc paragraphum descriptae sunt, utrimque adjacent urethrae, supra ejus bulbum, & ductus excretorii illarum per dimidium pollicem decurrunt juxta convexam superficiem membranae urethrae, dein oblique penetrant in ejus cavum, illo loco, ubi sub ossibus pubis in Perinaeo urethra flectitur.

Si virus Venereum has glandulas invaserit, & in his sedem fixerit, inde vix extricari poterit; sed haerens, ipsaque mora assiduo peior facta, ingentes ibidem erodet sinus, cavos, fistulosos, plurimo hoc pure assidue manantes, difficillimae detersionis, hinc & sanationis. Hoc imprimis metuendum est, si, quacumque de causa, impediatur materiae in glandulis collectae exitus in cavum urethrae: tunc enim ulcera quandoque pessima generantur ad latera urethrae, & vicina inquinantur; unde aliquando & subcutanea penis posterioris pinguis, vel cellulosa, occupantur; pessimaeque mala fiunt (q).

Saepius hoc malum originem ducit a prima & secunda specie Gonorrhoeae praegressis; imprimis, si repetitis vicibus jam talibus morbis laboraverit aeger: rarius occurrit absque his, & Celeberrimus Littre (r), qui magnum numerum cadaverum Gonorrhoea laborantium disseccuit, tantum semel invenit has glandulas Cowperianas affectas solas. In loco autem, ubi emissaria harum glandularum hiant in cavum, urethrae, aderat rubedo, quatuor lineas larga, magis tendens versus sinistram, quam dextram, partem. Fere in medio hujus rubedinis ulcus erat subrotundum, dimidiam lineam sua diametro aequans, quod magnam partem orificii sinistri arrose rat, uti & parvam portionem urethrae vicinae. Glandula respondens huic orificio, rubra, dura, & tumida, inveniebatur; glandula dextri lateris minus affecta erat.

Cognoscitur haec species Gonorrhoeae, tumore, & dolore, in medio Perinaei, qui quandoque ad anum usque extenditur. Nec multum materiae per penem exit in hac specie Gonorrhoeae; quandoque vix ardorem urinae sentiunt; si nulla nempe exulceratio adsit in vicinia ductuum excretoriorum. Contingit plerumque, ut, in ultimo actu reddendae urinae, copia materiae saniosae, ichorosae, foetidae, ex pene prodeat; uti etiam, quando tumor in Perinaeo manu comprimatur; dum nempe

pe

(*) Abrah. Kaau Perspirat. Hippoc. pag. 124. (p) Aphrodisiac. pag. 872.

(q) Ibidem in Praefatione. (r) Acad. des scienc. l' an 1711. Mem. pag. 267. &c.

pe materia in his glandulis collecta haeret ; quod saepius contingere debet , ob situm declivem harum glandularum .

Prognosim satis facilem hujus Gonorrhoeae dat *Celeberrimus Lierre (s)* , credens illam sine magna difficultate curari posse , imo longe facilius , quam alias Gonorrhoeae species ; quod mirum videri posset . Sed haec admiratio evanescit , si consideretur , quod egregius ille vir triplicem tantum Gonorrhoeae sedem agnoverit , glandulas nempe has *Cowperianas* , Prostatas , & Vesiculas seminales (t) . Nullam enim mentionem fecit binarum priorum specierum Gonorrhoeae , de quibus jam dictum fuit . Accedit , quod vix unquam tractaverit hanc speciem Gonorrhoeae , quam semel tantum in Cadavere viderat , & hac occasione reminiscebatur , quod olim talem aegrum curandum habuerit . Fatetur simul , quod tunc temporis nondum satis noverat glandulas *Cowperianas* , hincque non adhibuerit omnem attentionem , qua uteretur , si denuo morbus talis ipsi occurreret . Quod si contigisset , non dubito , quin egregius ille Vir sententiam mutasset de cura facili hujus Gonorrhoeae (u) . Tamen hoc verum est , quod infectio harum glandularum minus metuenda sit , quam si idem malum prostatas , aut vesiculas seminales , occupet , de quibus tribus locis ille tantum egisse videtur .

Notandum est , ab aucto tumore harum glandularum ; & vicinarum partium , sic posse comprimi illarum ductus excretorios , ut vel nihil omnino , vel parcam valde copiam , materiae in cavum urethrae transmittant ; tunc Auctores vocaverunt hoc malum *Gonorrhoeam Virulentam siccam* , sive *Dysuriam Veneream siccam (w)* ; quam *Celebris ille auctor* statuit vehementiores Gonorrhoeas virulentas incipientes praecedere , vel suppressas sequi . Binas autem talis mali causas ponit ; Phlegmonem Prostatarum aut Vesicularum seminalium nempe ; & Phlogosin Erysipelatodaeam urethrae . Priorem causam adesse docent , tumor , calor , rubor , dolor , Perinaei . Nulla tamen hic mentio fit glandularum *Cowperianarum* similiter affectarum ; quod mirum videtur ; cum alio in loco (x) disertè moneat sequentia : *Experientia compertum est , Gonorrhoeam quidem , quae in vesiculis seminalibus tantum , aut prostaticis , sedem habuerit , rarius in abscessum degenerare ; sive quod major firmiorque illarum moles dilacerationi , sine qua suppuratio nulla fit , magis resistat ; sive quod multa , lata , breviora , emissaria , quae ex illis partibus in urethram aperiuntur , liberiores viam haerenti & corrupto semini praebeant , unde minori efficacia concludentes cellulas debet erodere . Contra vero Gonorrhoeam , in qua glandulae Cowperianae affectae sunt , in abscessum frequentius abire , ratione contraria ; sive quod minor & mollior illarum moles facilius corrumpatur , sive quod semen inibi collectum (cum longo , obliquo , angusto , ductu in urethram effundatur) diutius in ipsis restitet , atque adeo ipsarum contextum promptius pessundet .*

Unde videtur colligi posse , quod glandulae *Cowperianae* , miasmate Venereo infectae , Gonorrhoeam siccam dictam , producant . Cum autem , his male affectis , mucus ab his secretus vel non excernatur in urethram , vel parcius solito , cum dolore urina excernitur ; qui major erit , si urethrae vicina pars inflammetur , ut saepius observatur , & ichor , ex ductibus harum glandularum exstillans , in rodentem acrimoniam degeneret ; quae aliquando tanta est , ut has glandulas vix non integre destruat . Sic in cadavere hominis frequentes Gonorrhoeas passi , quarum ultima ultra annum duraverat , *Morando (y)* invenit , de his glandulis tantum superesse bina inaequalia

(s) Acad. des scienc. l'an 1711. Mem. pag. 271. (t) Ibidem pag. 263.

(u) Ibidem pag. 267. (w) Astruc de Morbis Vener. Lib. III. Cap. III. pag. 185.

(x) Ibidem. Cap. IV. pag. 197.

(y) Prima Decade di Lettere famigliari pag. 109.

qualia & minutissima fragmenta, quae callosam contractissimam pellem referebant. *Celeberrimus Morgagni* (z) in cadavere juvenis invenit dextrum ductum glandularum *Cowperianarum* aequo tenuiorem, sinistrum vero crassiolem, subflavo mucoso humore distentum: emissarium autem ductum invenit perangustum, & ob exitus difficultatem turgidum, uti & totam hujus lateris glandulam tumentem, quae in dextero latere gracilis & strigosa apparebat.

Sequitur *quarta Gonorrhoeae species* (a), dum virulentus tabus, usque ad *prostatas* productus, has tabefacit, inque abundantissimum pus virulentum resolvit. Id mali ex durantibus diu, aut imprimis repetitis saepe, Gonorrhoeis oritur. Cognoscitur, tumoribus in perinaeo, propinquioribus ano, quam dum glandulae *Cowperianae* inficiuntur; uti & interceptionibus saepe pessimis urinae; rejectu copioso purulentae subputridae materiae; insanabili fere suppuratione ad partes; saepenumero ulcere maligno, nec sanabili, in perinaeo nato; aliquando ulceribus pessimis, circumquaque ad loca prostaticorum prodeuntibus, & vicina depascentibus, foedissimo spectaculo. Sed imprimis, in hoc casu, subito, & sine manifesta causa, lotium interceptitur; unde dirissimi, sed inanes, ad exonerandam vesicam tenesmi; neque catheteri inducendo via datur, donec, ita excruciatu diu, subito purulenti quid urethra dimittitur; nec ita diu post simile malum infestat denuo. Quandoque & vidi contigisse, ut urethra circa regionem prostaticae rupta, vel erosa, urinam demiserit in tunicam cellulosa perinaei, scroti, & vicinarum partium; quae, mora acrior facta, in variis locis cutim erodebat; perque foramina omnia haec urina exprimebatur, dum vesicam exonerare tentabat; tuncque parca tantum urinae copia per urethrae extremum exibat. Imprimis turpe tale spectaculum vidi in iuvene, cui terebinthinae ingens copia data fuerat, dum simul adstringentibus injectionibus, in penem valida syringae vi expressis, sextae jam Gonorrhoeae, qua per decem menses laborabat, curam tentabat impudentissimus agyrta. Quando ille urinam excernere tentabat, per numerosa scroti foraminula undique depluens conspurcabat omnia vicina. Miser ille, ut scortis plus largiri posset, plura furatus fuit, & horum criminum convictus, laqueo vitam finivit. Honestae familiae precibus concessum fuit, ut cadaver non inferretur in theatrum Anatomicum, sed sepeliretur. Operae pretium fuisset; in cadavere lustrare tetri talis morbi effectus. *Morgagni* (b) propriis aliorumque observatis confirmat, Prostatam in Gonorrhoeis, imprimis repetitis, vel inveteratis, pessime quandoque affici. Quamvis autem ex dictis magna curae difficultas evidenter appareat, contigit tamen, in cadaveribus, *circa prostaticas, miram cicatricum ex ulceribus antiquis, inveteratis, tunc persanatis, faciem conspicuam fuisse* (c); ex quibus apparet, & hanc Gonorrhoeae speciem, curari posse; licet non sine magna difficultate. Videtur *Sydenhamus* (d) credidisse, Prostatas in initio Gonorrhoeae non affici, sed serius. Tandem, inquit, *altius penetrans, glandulas Prostaticas efferato ulcere solet depascere; quod haud raro cernitur in eorum cadaveribus, quos hic morbus e medio sustulit*. Eandem sententiam *Cockburn* (e) tuetur, & multis argumentis probat, quod nec Prostaticae, nec Vesiculae seminales, primum hospitium Gonorrhoeae praebeant. Cum autem per vicinas undique partes vis contagii aliquando se spargat, Prostaticas, Vesiculasque seminales, in processu Gonorrhoeae vitiari tandem posse, confiteri non veretur (f). Haec autem alibi (g) latius deducit.

Ultima

(z) De sed. &c. causis Morbor. per Anat. detect. Tom. II. pag. 198.

(a) Aphrodisiac. In Praefatione.

(b) De sed. & caus. morb. per. Anat. detectis Tomi II. pag. 199. & seq.

(c) Ibidem pag. 200. (d) Epist. 11. Responsoria pag. 414.

(e) De virulenta Gonorrhoea pag. 24. (f) Ibidem pag. 23. 24.

(g) Ibidem pag. 30-35.

Ultima tandem , & abominatissima , Gonorrhoeae species est , quae , infectione Prostatarum , emissaria vasculorum seminalium , inter exeuntes meatus prostatarum hiantia , erodit , & Venenum suum , per hos ductus , usque in vesiculas seminales communicat , illarumque liquidum & vasa contaminans , profluvium largissimum & foedissimum creat ; dum loca interim sinuosa , atque labyrinthi instar intorta , exulcerat . Si jam consideretur , Prostatas incumbere recto intestino , quod copiosa undique pinguedine cingitur , intelligitur , totum illum apparatus cellulosum , qui vesiculas spermaticas , vesicam urinariam , intestinum rectum , perinaeum , ambit , atque interjacet , exulceratum , putrefactum , exesum , hiatus fistulosos ad scrotum , perinaeum , anum , producere , ita ut , per cuniculos simul & fistulas , omnes hae partes consumantur , nec balneis , fomentis , injectionibus , emplastris , unguentis , cataplasmatibus , incisionibus , dilatationibus , aliquid proficiatur , quin tandem & urina ipsa de his ulceribus demittatur (h).

Tantas calamitates *Celeberrimus Boerhaavius* ipse vidit dolens ; similia & ego quandoque oculus testis fui ; quae saepius repetitas , diu inveteratas , imprimis mala arte tractatas , Gonorrhoeas sequebantur . Horrui toties , dum perditis & temerarii juvenes , cum triobolaribus scortis effroeni libidini indulgentes , Gonorrhoeam ridebant , leve tanquam malum , & vix morbi nomine dignum . Vidi talem , qui , omni pudore deposito , rerum gestarum Epochas determinabat ordine numerario Gonorrhoearum , quas toleraverat ; pessime invehebatur in illos , qui de memoriae fidelitate dubium movere audebant , dum pejerabat , hoc illudve contigisse tertiae , quartae &c. , Gonorrhoeae tempore . Miser ille , dilapidatis omnibus , genitalibus , femoribus , clunibus , horrendum in modum exesis , sub dio repositus , dum nemo illum domo recipere voluit ob intolerabilem foetorem , periit quam miserrime .

Celeberrimus Morgagni (i) , licet non dubitet , Prostata glandula infecta , contagium venire posse usque ad vesiculas seminales , tamen directe non vidit , illas affectas fuisse in cadaveribus Gonorrhoea laborantium , quae dissecut ; sed , indicium hujus rei se observasse , credidit in cadavere juvenis 25. annorum , qui vetustam virulentam Gonorrhoeam cum altera recentiori commutaverat , sex mensibus antequam morte violenta periret : deprehendit enim Vesiculas seminales strigosas , atque exsuccas ; cum illa aetate turgidae , & succo plenae , soleant inveniri . Simul optime monet , si alicui , longa & dira Gonorrhoea laboranti , per somniorum Venereorum ludibria expellatur semen sanguinolentum , foetidum , sordibus ac pure inquinatum , non inde pro certo statuendum esse , vesiculas seminales infectas esse ; potuerunt enim aliquando purulentae & foetidae sordes , & cruoris aliquid , a transeunte , sano alioquin , semine abripi , atque averri , ex ulceribus , quae urethram , prostatam glandulam , & seminalem carunculam , occuparent . Ab his enim ultimis ipsis ulceribus non semper necesse est vitium cum Vesiculis communicari , tametsi non difficile communicari posse , diximus .

Talis est Gonorrhoea Virilis ; quae , prout in diversis locis sedem fixerit malum , varias molestias parit incautis , & quandoque tristissima mala , & curatu difficillima ; uti patuit ex praedictis . Quin imo , licet feliciter evaserint , & de corpore expulsum fuerit omne contagium Venereum , quandoque tamen sic mutata manet partium fabrica post Gonorrhoeam virulentam , praecipue , si frequentius repetita fuerit , ut generationis opus turbatum , vel & impeditum , maneat toto vitae tempore . Singularem talem casum descripsit *De La Peyronie* , cui ars Chirurgica tantum debet (k) .

Tom. X.

G

Homo

(h) Aphrodisiac. In Praefatione. (i) De sed. & caus. morbor. per Anat. detect. Tom. II. pag. 201.
 (k) Mem. de l'Acad. Royale de Chirurg. Tom. I. pag. 425. & suiv.

Homo triginta annorum, cujus uxor quatuor annorum spatio ter pepererat, inficiebatur Gonorrhoea; quam, varia coactus suscipere itinera, admodum negligebat, & quae a pluribus agyrtis, biennii spatio, tractata fuit, absque ullo omnino successu. Praecipua symptomata morbi erant, suppressiones & ardores urinae, fluxus copiosus, nunc viridis, nunc flavus, ac saepissime sanguinolentus. Ab equitatione fluxus supprimebatur; unde multum intumuit dexter testiculus. Bona medela adhibita, sanabatur quatuor mensium spatio ab hoc malo, & vivebat cum uxore, ante adeo fertili, per biennium, ut solitus fuerat; neque haec concipiebat; tamen, sollicitus de hac re, consuluit *De La Peyronie*, narrans, coitus tempore non expelli semen cum impetu, sed retineri, &, detumescente pene, exire spumofum, majorique copia, si comprimeretur penis, vel urethra; cujus canalis liber erat ab omni impedimento; nam pleno rivo exibat urina. Caeterum sanissimus erat. Post quinque vel sex annos morbo acuto periit. Dissecta in cadavere urethra, apparuit cicatrix in illa parte veru montani, quae vesicam respicit; haec, corrugando locum hunc, sic mutaverat directionem orificiorum semen ejaculantium, ut non versus glandem penis, sed versus dextram partem colli vesicae, tenderet. Ut certius constaret haec res, injectio tentata fuit per vasa deferentia in vesiculas seminales; quibus repletis, liquor injectus, propulsus per vasa ejaculatoria, impingebat in latus dextrum colli vesicae; dum, in statu sano, versus finem urethrae debuisset propelli, & libere exire.

Facile patet, tale fertilitatis impedimentum vix cognosci potuisse, nisi post mortem; &, si in vita cognitum fuisset, quomodo potuisset curari?

Plura alia exempla, eodem loco memorata, docent, post Gonorrhoeas toleratas superesse impedimenta, quae liberam seminis ejaculationem reddunt difficilem.

Unicum adhuc superest symptoma, quod in Gonorrhoea observatum fuit, & magnam meretur attentionem; Ophthalmia nempe Venerea, quae, nisi cito auxilium feratur, immedicabilem inducit caecitatem. *Erndtelius* (1) testatur, non semel sibi obvenisse Ophthalmiam, quae Venerea dici potest. Dum nempe, ab impura venere Gonorrhoeam passi, balsamicis, & adstringentibus fortioribus, utuatur; suppressa Gonorrhoea, subita metastasis fit ad oculos, &, inducta simul per totum oculi bulbum inflammatione acerrima, excrescentiam quandam circa corneam transparentem format, quae, nisi cito per incisionem chirurgicam auferatur, subito in suppurationem properat, atque, ipsam corneam perforando, turbatis jam atque infectis intra humoribus, ad effusionem totalem viam parat. *Solet tunc prius quidem per vulnusculum illud materia Gonorrhoeae prorsus similis excerni.* Monet autem, nihil hic juvare *Venae sectiones, nihil Purgationes, nihil Mercurialium & Panacearum decantatarum usum internum; nisi enim carnosam illam, ac ferinae indolis, excrescentiam auferatur primis, statim atque apparet, diebus, perforatio sequitur corneae, humorumque effusio, sine ulla visum recuperandi spe.* Nemo hoc mirabitur, qui considerat, quanta damna, & quales erosiones, faciat miasma Venereum in durissimis etiam corporis partibus: quanto magis enim metuendum erit pro tenero visus-organo, dum per metastasin materiae morbosae male mulctatur. Gonorrhoeae materiam retentam, & resorptam, ad alia loca corporis deponi quandoque, vel inde patet; quod toties Lues universalis, per corpus universum dispersa, oriatur a mala Gonorrhoeae curatione. Quandoque & ad peculiaria corporis loca resorptum virus deponitur prius, antequam per totum corpus dispergatur: Sic, ab injectionibus adstringentibus, ad curandam Gonorrhoeam adhibitis, toties bubones sequuntur, & testiculorum indurationes; de quibus postea dicetur; quae partes quidem viciniore loco, qui primo affectus fuit;

(1) *War savia Physice Illustrat. Cap. VI. pag. 193.*

fuit; verum observavit *Störckius* (m), *Gonorrhoea per adstringentia suppressa, exulceratum fuisse umbilicum, & eandem ibi prodiisse materiem, quae antea per urethram exstillaverat.*

Talem ad oculos *Metastasin* confirmant observata *Celeberrimi Astruc* (n), qui testatur, se observatione compertum habere, *Ophthalmiam Gonorrhoeicam, in summo etiam incremento, dicto citius remissam fuisse, vel evanuisse derepente, redintegrato Gonorrhoeae fluxu, vel erumpente bubone Venereo in inguinum alterutro.* Monet autem, hanc *Metastasin* a genitalibus ad oculos in illis contingere, quibus oculi natura molles sunt, aut infirmi, aut quibus, ictu, aut affricu, aut festucae elapsu fortuito, male habent.

Interim videtur non improbabile, *Ophthalmiam Veneream* quandoque nasci, non per *Metastasin*, sed a contagio immediate oculis applicato. Notum est omnibus, qui hos morbos curandos habuerunt, quod *Gonorrhoea* laborantes saepius de die soleant ex pene exprimere collectam in urethra materiam, ut ejus dotes, colorem nempe, spissitudinem, copiam, explorent, & sic de curatione judicent; nec abstinant ab hoc examine, licet moniti, frequentes has penis expressiones noxias esse, dum irritatur locus affectus. Imprimis hoc in illis obtinet, qui ab aliis audiverunt, vel, saepius *Gonorrhoeam* passi, propriis experimentis didicerunt, morbum mitescere, dum materia effluens spissior fit, & alba; unde, inter pollicem & indicem, materiem ex pene exprimunt leviter; dein digitis lente diductis variam ejus cohaesionem sollicite examinant; & postea minus solliciti sunt, ut digitos lavent, & abstergant. Si ergo oculos digitis fricant illi, vel nares fodient, periculum & *Ozaenae Venereae*, & talis *Ophthalmiae*, incurrunt; uti facile patet.

Quod solo tactu materiae *Gonorrhoeicae* oculi inflammari possint, rara, sed certa, observatione probatur (o). *Adolescens* quidam dudum consueverat singulo mane oculos abstergere urina calente, ut oculorum firmaret aciem. Post contractam *Gonorrhoeam* virulentam ab hac oculorum lotionem non abstinuit, nihil mali sibi inde metuens. Cito sequebatur *Ophthalmia* gravis, & *Venerea*, cum acri involuntario lacrymarum fluxu, & lippitudine. Verum haec mala iisdem remediis tandem perfecte curata fuerunt, quibus ipsa *Gonorrhoea*.

Merito notat *Astruc*, talem *Ophthalmiam* ab externe applicato contagio, dum interim *Gonorrhoea* pergit, minus gravem esse, quam si, suppressa *Gonorrhoea*, virus impetuosius, & majori copia, irruat in oculos.

Cum autem tunica adnata, quae & conjunctiva dicitur, licet tenuis esse videatur, cellulis innumeris, confertissimis, discretis, inter se perviis, constet, illae inflammatae, infarctae, tumidae, undique ambiunt corneam pellucidam, quae tumore tali in omni ambitu cincta apparet, ac si profunde in fossa quadam haereret, dum eminens ambitus rubram carnem quasi refert, satis foedo spectaculo; praecipue, si & palpebrarum interna superficies, bulbo oculi contrigua, similiter afficiatur; quod facile fit, cum adnata tunica & palpebrarum internam superficiem vestiat.

Si talis *Ophthalmia* a veneno externe applicato, vel a benignioris *Gonorrhoeae* suppressione, ortum duxerit, levior erit, & poterit vulgatis remediis resolvi, ac curari. Si contra a virulenta valde *Gonorrhoea*, subito suppressa, idem malum fuerit natum, coecitatis imminet periculum. Viderat celebris auctor (p) duos adolescentes ex tali *Ophthalmia* oculorum alterutro captos, elusa omni Medicorum curantium indu-

(m) Anno Medico secundo pag. 221.

(n) De Morbis Vener. Lib. III. Capit. III. Edit. 2. Tom. I. pag. 291.

(o) Ibidem pag. 295, & in Prima Edit. pag. 192.

(p) De Morbis Vener. Lib. III. Capit. III, pag. 293.

industria. Nec fidendum est Mercurii ipsius viribus: licet enim magna dosi adhibentur, & subito, praeceps morbi impetus illius efficaciam anticipat; citius enim oculus perit, quam Mercurius vim suam exerit.

Diagnosıs talis Ophthalmiae pendet imprimis ex cognitione causae, fluentis nempe Gonorrhoeae suppressione. Illum enim tumorem adnatae tunicae, ita ut cornea appareat acsi infossa haereret, vidi aliquoties in ophthalmiis, de quibus certissimus eram, quod nullo modo Gonorrhoeam suppressam pro causa haberent. Cura praecipue in eo imprimis versatur, ut, per balnea, fomenta, ex emollientissimis remediis parata, perpetuo peni & vicinis applicata, renovetur fluxus, qui cessaverat; dum eodem tempore oculis applicantur modice roborantia fomenta; quale v: g: est *acetum Lithargyrii*, centupla aquae copia dilutum. Simul adhibeantur animose illa, quae ad curam Inflammationis §. 395. laudata sunt. Cum enim contagium Venereum acre, & rodens, sit, pessimi inflammationis effectus (§. 388.) metuenda sunt,

Notandum imprimis est, quod tunica adnata, sive membrana conjunctiva dicta, interposita textura cellulari adhaereat tunicae albugineae suppositae, quae ex unione tendinum musculorum oculi nascitur. & quod in his cellulis tumor ille inflammatorius haereat, dum vasa tenerrima, & cellulae, sanguine intruso, crasso, liquidiori parte orbato (vide §. 382. 2.), replentur. Tunica autem adnata tenuis est, & una cum translucente tunica albuginea supposita, constituit *album oculi* dictum: adnata tota vasculosa est, sic tamen, ut maxima horum pars contineat tantum humores sanguine rubro tenuiores; unde & in junioribus tota apparet candida. Vasa haec facile dilatantur, & tunc crassiora etiam admittunt fluida. Si sanus homo fricet oculos, mox rubet adnata: idem fit, si arenula, vini, aceti, guttula, intra bulbum oculi & palpebras haeserint: validissima enim vi palpebrae tunc stringuntur, & sanguinem rubrum in vasa illa, facile cedentia, premunt; unde totum album oculi rubro colore perfunditur. Verum ipsa haec adnata, adeo vasculosa, tegit & pellucidam corneam, a qua apice scalpelli separari potest, & in hoc loco vasis adhuc longe tenuioribus constat, quae, una cum liquidis contentis, luminis radios transmittere possint. Si ergo a valida inflammatione vasa adnatae, ubi corneam tegit, infarciuntur humoribus crassioribus, actum est de pelluciditate corneae, quae, vel per totum, vel pro parte, obscuratur.

Sic nascuntur in cornea maculae albae, opacae, post validas oculorum inflammationes toleratas, & tunc saepe apparet vas arteriosum rubrum, oculis etiam non armatis facile conspicendum, quod ex tunica adnata, ubi albugineam tegit, tendit ad limbum corneae, illam suprascandit, & in centrum talis maculae terminatur. Nemo morbos oculorum attente tractavit, quin haec viderit saepius: injectiones anatomicae, colorata materia factae, idem confirmaverunt quam manifestissime. Dum hoc considerabant Ocularii Chirurghi, vas tale arteriosum rubrum, quod ad talem maculam directe tendebat, disciderunt, antequam corneae limbum supergrederetur; sic enim cavere conabantur, ne per illud vas crassiores humores ad corneae maculam venire possent. In uno alterove tali vase turgente forte hoc tentari posset, exercitata & suspensa manu; sed macula opaca corneae manet, vase quamvis discisso. Hoc & fatetur *Astruc* (q), dicens: *Porro tamen, quantacumque sit operationis virtus, & efficacia, potest illa quidem praesenti noxae mederi, & imminenti occurrere, at vero nequaquam potest jam contractam tollere, vel corrigere.* Unde ocyus hoc tentandum suadet, tanquam unica, quae superest, medendi via. Voluit scilicet *circularem tumentis conjunctivae ambitum ex toto exscindere, & extirpare, ne qua com-*

pres-

pressionis causa superesset, unde oculus male haberet (r). Modum, quo talis operatio tentari deberet, describit; ut nempe totus circularis ambitus adnatae proxime ad sclerotiden summis forcibus attondatur. Quin imo, si interior palpebrarum facies simili tumore occupetur, *summis forcibus pariter detondenda est, & deglubenda.* Sed, quam sensilis, quam irritabilis, sit interna palpebrarum superficies, nimis notum est; &, si considerentur illa quae in generali vulnerum historia (§. 158. n°. 5.) dicta sunt, quod nempe labia vulneris incipiant postea calere, dolere, tumere, retorqueri, simul comitante febricula & calore, quae molestiae tunc tantum incipiunt minui, quando pus factum est, credo, facile patet, periculosa inflammationis augmentum metuendum esse a tali sectione, quae fit in parte inflammata, & forcice, qui semper inter secundum plus minusve contundit vulneris labia. Nec parvum potest dici tale vulnus, quod toti circumferentiae corneae aequale est, & adhuc longe majus erit, si interna palpebrarum superficies simili modo rescindatur. Quid fiet de ipsa cornea, vel saltem de extrema ejus lamella, quae adnatae tunicae continuatio est, ut dictum fuit, si, resectis in omni ambitu vasis, influxu humorum vitalium subito privatur integre? Hae sunt rationes, cur nunquam hanc operationem suaferim. Semel praesens fui, dum circularis talis resectio adnatae tentabatur, ad curandam diuturnam ophthalmiam: quidam admirabantur dexteritatem artificis; ego dolui pessimum eventum. Nulla tamen aderat Gonorrhoea, cujus suppressioni tribui potuisset origo; adeoque levior erat causa mali.

In Vagina fluor dictus albus. Simili morbo, ac est Gonorrhoea Virilis, inficiuntur, ab impuro concubitu, Foeminae, & pariter foedo stillicidio Venereo laborant, sed, ob aliam partium structuram, in symptomatibus diversitas occurrit. Vagina infecti hominis penem undique ambit, fricatur, agitatur, una cum semine Gonorrhoeae tabum excipit, qui postea lente relabitur; hinc mirum non est, hanc partem frequenter infici, & foedari postea ulceribus Venereis. Cum autem glandulae sebaceae (s) dictae adsint in alis, nymphis, confertissimae, & in labiis pudendi muliebris, ac circa orificium meatus urinarii, inveniantur plurimae cryptae, sive lacunae, uti & in vagina, quae naturaliter lubrico humore, madet, adsunt in omnibus hisce partibus loca apta, praesto est mucosus humor, cui virus Venereum intricari poterit, & similia, ac in aliis corporis locis, mala producere.

Tabus Gonorrhoeicus, a viro infecto projectus cum semine in coitu, tangit vaginae partem superiorem, ubi os uteri prominulum in se excipit. Haec superior vaginae pars glabra est; nulla hic ruga; ideo hic loci rara est infectio; ob politam superficiem, & quia liquidum immisum in vaginam sponte descendit. Ad tertiam circiter longitudinis vaginae partem ab illo fastigio, apparent semiorbiculares eminentiae membranae internae vaginae, sive rugae, quae majores & numerosiores occurrunt descendendo, donec vagina desinat, angustior jam, & quasi connivens, in sinum muliebrem. In his rugis disponuntur papillae nervosae, voluptatis instrumenta; adsunt & folliculi mucosi.

Observatum fuit, in vagina a concubitu impuro produci ulcera, tres quatuorve digitos transversos longa, in inferiori parte lata, in superiori arcta, quae referunt vulnera per fissuram quasi facta; talium ulcerum decursus perpendicularis est ad vaginae rugas: haec ulcera emittunt materiam saniosam, tenuem, pessime rodentem, & citissime inficientem viros, qui cum talibus mulieribus concumbunt.

Quamdiu malum in vagina haeret, imprimis si mitius fuerit, solet saepe pro fluore albo haberi, qui cum satis frequenter occurrat, quandoque tales mulieres nequi-

(r) Ibidem pag. 294.

(s) Perspirat. dicta Hippocr. Cap. XIIJ. pag. 124. Morgagn. Advers. Anat. I. tab. 3.

quidem suspicantur, se infectas esse; imprimis, si antea albo fluore, licet modico, laboraverint.

Videtur autem Gonorrhoea muliebris a fluore albo distingui posse, cognitione causae praegressae; suspecti nempe concubitus; quam causam tamen plerumque tegere solent. Praeterea, fluor albus, a levi initio, per menses, imo per annos, augetur sensim, & tarde tantum redditur acrior, flavus quandoque, viridescens tandem; Gonorrhoea subito oritur, increfcit continuo, & festinans vestigia auget mali; color, qui initio albicat, quandoque, in flavum, & viridem, transit satis cito, erosisque vasis, effluit tabus sanguinolentus; ardoris, ac doloris, sensum in vagina percipiunt. Sed & fluor albus, si jam inveteratus fuerit, majorem copiam dat materiae effluentis, quam in Gonorrhoea observatur (t).

Patet etiam, si in vagina haereat causa mali, mulieres, Gonorrhoea correptas, posse esse liberas ab urinae difficultate, quae Gonorrhoeam virilem comitatur. Unde statuitur, Gonorrhoeam in foeminis toleratu faciliorem esse, caeteris paribus, quam in viris (u).

Haec Gonorrhoea muliebris, ab infecto solius vaginae cavo pendens, posset vocari, distinctionis causa, *prima species*.

Urethrae orificium in foeminis sub Clitoride, in nympharum intervallo, ponitur, referens tuberculum, rugosum utcumque, & pertusum pluribus emissariolis, ex quibus viscidus, sive mucilaginosus, humor exprimi potest. Ab impuro concubitu lacunae illae mucosae inficiuntur, vel solae, vel simul cum ipsa vagina. Graafius (w) hunc locum solum pro sede muliebris Gonorrhoeae habuit; & ideo, ad distinguendam hanc a fluore albo, voluit, genitalia esse inspicienda: *Siquidem meatus urinarii exitum circumstantes partes (in quibus lacunarum exitus terminantur) mucosa quadam materie obsessas, ac interdum exulceratas, reperies*. Et in cadavere mulieris hoc vitio infectae vidit: *utero ejusque vagina innoxiiis, corpus glandulosum, sive prostates urethrae circumpositas, solum male affectas fuisse*. Cognoscitur adesse haec muliebris Gonorrhoeae species, dum tuberculum illud glandulosum, in cujus medio urethrae orificium ponitur, tumet, dolet, & tabum Venereum plorat, sive sponte, sive dum premitur. Musculus, quem Santorini (x) descripsit, & depressorem urethrae nominavit, irritatus, tentigine afficitur, & prominere facit totum hoc glandulosum corpus; unde difficultas urinae reddendae; nec tamen semper ardorem sentiunt, dum urina transfluit, sed tunc tantum, quando locus affectus, exulceratus, ab urina expressa irritatur: sentiunt autem molestantam satis rigiditatem, ac tensionem, dum urina emittitur, & conqueruntur, acsi aliquid excideret de vulva, vel saltem exitum moliretur. Quum vero haec pars cum vicina cellulosa communicet, metus est, ne virus propagetur ad montem Veneris dictum, qui membranam adiposam crassioram habet, aptissimam sedem retinendo contagium, & turpia ulcera, in hoc loco nata, propagando. Metus pariter est, ne urethra a vicino ulcere corporis glandosi erodatur; tuncque sequitur fastidiosissimus urinae ad loca exteriora, & superiora, vulvae effluxus.

Hoc malum vocari posset *secunda species* Gonorrhoeae muliebris.

Urethra muliebris, a vesica, seu cervice ejus, orta, vix transverso pollice longior, curvo incessu, paulo in superiora converso, extrorsum fertur, & infra Clitoridem hiat. Canalis est spongiosus, urethrae virili similis, sed multo brevior; de-

currit

(t) Astruc Malad. des. femmes Tom. II. pag. 228. & seq.

(u) Astruc de Morb. Vener. Lib. III. Cap. I. pag. 167.

(w) De Mulierum organis. Cap. IX. pag. 140. 141.

(x) Observat. Anat. Cap. XI. pag. 208.

currit inter truncum Clitoridis, ac vaginam suppositam, & utrisque adhaeret: in interna superficie inveniuntur similia emissariola, ex quibus viscosus humor exprimitur; unde, si urethra a contagio Venereo inficiatur, fiet *tertia species* Gonorrhoeae muliebris, quae similia pariet mala ac in historia Gonorrhoeae virilis recensita sunt. Materies effluit similis, stranguria molesta est, & metus est, ne, erosa urethra, in vaginam depluat urina.

In Labiis sinus muliebris, utrimque ad latera, ad partem infimam fere, sub sphinctere vaginae, ponitur magna glandula, pisum majus aequans: unaquaeque harum glandularum notabile emissarium habet, ex quo copia liquidi viscosi exprimi potest, & sponte oestri Venerei tempore exire creditur. *Celeberrimus Morgagni* (y) patula harum glandularum orificia delineavit, & unam talem glandulam, separatam a reliquis partibus, figura expressit. *Santorini* (z) unam ex his glandulis, quae imae vaginae extrinsecus adstant, *Casparo Bartholino* Prostatae dictae, pariter delineavit. Patulis illarum orificiis miasma Venereum recipi posse, sponte patet. Solet hoc malum incipere cum pruritu molestissimo, quem sequitur tumor partis, & dolor: augetur copia effluentis humoris, tabum Gonorrhoeae referentis: tumor talis quandoque unicus, aliquando bini, & in interfoemineo apparent, distincti a bubonibus, cum quibus quandoque confunduntur. Omnia illa, quae dicta fuerunt in Gonorrhoea virili de glandulis *Cowperianis*, hic pariter metuenda sunt. Nisi enim extrorsum possit adduci talis tumor, aut libere evacuetur per emissariola in vaginam tabus Venereus, omnia vicina eroduntur; oriuntur ulcera sinuosa pessima; vagina & vicinum adeo intestinum rectum eroduntur; ita ut foeces alvinae per vaginam exeant: turpissimum malum, quod quandoque impudentissima prostibula sibi invicem exprobrari solent in nosocomiis, dum illarum cura habetur.

Haec *quarta* Gonorrhoeae muliebris *species* vocari posset.

In his autem Gonorrhoeis locus affectus in vagina frequentissimus est; in urethra ipsa, & ejus orificii ambitu, idem malum observatur; ut dictum fuit; &, cum illud, quod coitus tempore Gonorrhoea laborans vir in sinum muliebrem ejaculatur, sponte descendat versus inferiorem vaginae partem, ubi hiant emissariola glandularum modo descriptarum, videntur & illae infectioni Venereae satis expositae.

An altius penetret Gonorrhoea, & uterum, tubas Fallopianas, ovaria, inficiat, merito dubitatur: possibile quidem videtur, lue per totum corpus dispersa, & has partes affici deinde: sed non constat, quantum novi, Gonorrhoeam ad uterum usque penetrasse, & ibi excitasse simile malum. Verum tamen est, *Celebres Anatomicos* invenisse in cervice uteri *quasdam vesiculas*, *varia magnitudine*, *omnes vero subrotundas, aut ovaes, internam prope totam cervicis faciem confertis agminibus obtinentes* (a). Delineatae habentur in utero discisso (b). Varium usum harum vesicularum voluerunt diversi auctores: quidam dixerunt, esse Hydatides; alii pro Ovis muliebribus habuerunt; alii statuerunt, harum fabrica confici viscidum humorem, quo obturatur os uteri gravidi. *Celeberrimus Morgagni* semper ex his vesiculis lentum mucum exprimere potuit copiosum. Cum autem in praecedentibus dictum fuerit saepius, mucosa, viscida, pinguis, lentore suo aptissima esse, ut miasma Venereum irretiant, & ad locum quemdam corporis figant, videtur hic frequenter, in cervice nempe uteri, idem contingere debere. *Santorini* (c), qui has vesiculas descripsit accurate, & delineavit (d), negavit, *Hydatides esse, neque novas foeminei*
semi-

(y) Adversar. Anatom. I. Tab. III. * * & litera H.

(z) Observat. Anatom. Tab. II. fig. 1. f. (a) Morgagni Advers. Anat. I. pag. 44.

(b) Ibidem Tab. III. L. L. (c) Observat. Anatom. Cap. XI. §. 9. pag. 213. & seq.

(d) Observat. Anatom. Tab. III. fig. 3. lit. B.

feminis scatebras, aut novum muliebri cervici datum ovarium; deia addit sequentia: Ne vero id praeteream, quod a Clariss. Morgagno, harum partium, ut & caeterarum, scrutatori accuratissimo, adnotatum fuit, vix unquam quidquam vitii in iisdem me deprehendisse, licet putidissima scorta, caeteris alioqui partibus corrupta, dissectissem. Leguntur quidem apud Celeberrimum Morgagni (e) observationes de tubis uteri a Lue Venerea exulceratis, dubium tamen videtur manere, an Gonorrhoea hucusque propagata fuerit, an vero, ex infecta prius humorum massa, per metastasin virus ad haec loca fuerit depositum.

Gonorrhoeam toleratu faciliorem esse in mulieribus, quam in viris, si reliqua paria fuerint, satis patet: nam in illis potest adesse hoc malum, licet urethra nullum patiatur damnum; dum nempe fomes mali in loculis vaginalibus haeret; hinc vel nulla adest dysuria, vel longe levior, quam in viris, licet etiam muliebris urethra affecta fuerit: Longe enim est brevior, & minus incurvatur. Praeterea, ob easdem rationes, molestis Gonorrhoeae sequelis, Phymosi, Paraphymosi, urethrae cicatricibus, carunculis &c., minus obnoxiae sunt mulieres (f).

Difficilius tamen in illis curantur haec mala; quia facile negligunt levia stillicidia, quae post male curatam Gonorrhoeam supersunt; eo quod pluribus mulieribus familiare sit, vulvam & vaginam madescere perpetuo: cum autem vix doleant tunc, omnem medelam spernunt. Viri e contra longe dociliores sunt, & semper pejora metuunt, quamdiu vel minimum quid insoliti de pene exit. Celebris auctor (g), ubi Prognosin Luis Venereae describit, in haec verba erumpit: *Caetero, quod Gonorrhoeam muliebrem: hanc jam dudum immedicabilem statuimus. In laxis illis, & semper fere quid humidi plorantibus, partibus, aliquod leve stillicidium diu superesse poterit, licet totum virus Venereum jam fuerit edomitum: Verum illud stillicidium album erit, & mucosum, nec inficiens amplius. De hac re postea adhuc dicendum erit ad §. 1459, ubi de Gonorrhoeae curatione agetur.*

§. 1448. **T**UM glandulae inguinales tumentes utroque in femore, bubones venerei, communicato per lymphatica resorbentia contagio.

Inguina βιβώρες dicuntur, & glandularum tumores in inguinibus eodem nomine designantur (vide §. 416.) Aliarum glandularum tumores, per reliquum corpus dispersi, similiter bubones vocati sunt. Ufu tamen obtinuit postea, ut tumores sub axillis nati & in inguinibus hoc nomine insignirentur. Frequenter observantur in Lue Venerea, & cum inguina olim haberentur pro hepatis emunctorio, ex bubonibus desumebatur argumentum, primam in Lue infectionem hepar obsidere, & dein vi hujus visceris ad varia corporis loca depelli; de qua re videantur illa, quae ad §. 1445. dicta sunt. Unde Fallopius (h) dixit: *Hepar, infectum Gallico, tentat emissionem ad propria emunctoria. Si materia crassa, transfundit ad inguina; si tenuis, ad colem; aliquando ad dextrum, aliquando ad sinistrum, aliquando ad utrumque, latus, aliquando in media pube. Ego tres vidi bubones, indicantes maximas vires expultrices, & materiae infectae copiam.*

Alterutrum, vel utrumque, inguem bubones occupare solent; pubem raro: nunquam

(e) De sedibus, & causis morbor. &c. Tom. II. pag. 369.

(f) Astruc de morbis Vener. Lib. III. Cap. I. pag. 167.

(g) Vercellonus de Pudendor. morb. & Lue Vener. Cap. IV. pag. 227.

(h) Aphrodisiac. pag. 820.

quam mihi contigit bubonem in pube videre, & credo plures esse, qui nunquam hoc viderint: caeterum *Fallopium* observationem in dubium vocare non est animus. Aliquando contingit, bubones acquirere magnam molem, & , si in utroque inguine talis adsit, expansa talium tumorum massa posset contigua fieri, sicque intermediam pubem occupare. Monet ipse *Fallopium* (i); *Quoties glandula talis intumuerit, ita magnus fit tumor, ut excedat magnitudinem panis unius solidi.*

Optime autem notat sequentia (k): *Natura hujus tumoris est, ut statim incipiat erumpere tumor, qui duum est generum: aliquando colligitur materia circa glandes in membrana vestiente glandulas, vel replente cavitatem inguinum; aliquando substantia propria glandulae intumescit.* Certum est, glandulas inguinales laxa satis tunica cellulosa involvi, & tegi, quae multum distendi se patitur in omnem ambitum. Unde videtur major moles bubonis metuenda esse, si miasma Venereum hanc membranam cellulosam infecerit simul, quam si in sola glandula sedem fixerit; quam bubonis speciem valde turbare Medicos, monet, *quod nunquam pervenit ad maturationem.* E contra illius, qui est extra glandes, primum signum est parvitas; secundum, *celeris mutatio; tertio, cognoscimus ad tactum, tumorem esse in membranis, & non esse aliquod corpus circumscriptum, quod intumeat.* Facile apparet, tumoris parvitatem potius expectandam esse a glandula affecta, quam a tumente membrana adiposa.

Nascentes bubones sedulo consideravi saepius. Aegri incipiunt conqueri de quadam tensione in inguine; quandoque de obtuso dolore; tunc tangere potui in profundo haerentes glandulas, parum tantum auctas, distinctas adhuc inter se, & secundum longitudinem inguinis dispositas: cito satis augentur moles, & in unam quasi coeunt massam; quae postea in tumorem, saepe satis magnum, assurgit; & tunc non solae glandulae videntur hunc tumorem constituere, sed simul infecta esse membrana cellulosa. Videtur praeterea hoc confirmari observatis practicis. Magni bubones, per argenti vivi efficaciam, incipiunt minui feliciter in omni ambitu, & quandoque satis cito: verum, dum pro magna parte jam disparuerunt, superest quasi nucleus, durus, renitens, qui difficillime cedit, & quandoque in scirrhum transit indomabilem.

Videantur illa, quae antea ad §. 1337. dicta sunt, ubi de Suppuratione mammillarum agebatur, & pariter de diversitate curationis, prout vel in parte cellulari mammillarum, vel in parte glandulari, vel in utraque simul, inflammatio non resolvenda adest.

Bubo aut statim apparet, antequam aliud malum in corpore cernatur, aut postquam ulcuscula penis Chirurgorum curiositate nimis prope sanata sunt, aut postquam Gonorrhoea intempestive suppressa est (l). Demonstrat Celeberrimus Alexander Monro (m), multis in corporis locis, vasa lymphatica valvulosa osculis suis fluida sorbere; simul notat, plerasque glandulas conglobatas insignes, saltem quosdam, ramos harum venarum in se recipere. Non mirum ergo videbitur, dum fervida Venere cum foedis scortis volutantur juvenes, miasma Venereum haec vasa resorbentia ingredi, & ad glandulas conglobatas una cum lymphâ venosa deduci, illasque inficere. Idem metuendum erit, si virus in pene ulcus fecerit, vel in urethra Gonorrhoeam produxerit, nec satis attenditur, ut perpetuis lotionibus, fluxuve copioso, eluatur ex his locis contagiosum virus, quod; resorptum, circa glandulas has haerebit facile, illasque in tumorem attollet. Probabile videtur admodum, infici illas glandulas prae reliquis, quae loco primum affecto sunt viciniore; sic, ab infectis pudendis per

Tom. X.

H

concu-

(i) Ibidem - (k) Ibidem :

(l) Alex. Trajan. Petron. de Morbo Gallico Lib. VII. Cap. V. Aphrodis. pag. 1325.

(m) De Venis Lymphat. Valvul. pag. 46. & seq.

concubitus, bubones fiunt; in nutricibus, quae Lue Venerea infectos infantes lactant, sicque inficiuntur, inter prima contagionis signa saepe se manifestant tumores subaxillares. In infantibus, quibus ab infectis nutricibus communicatur contagium, saepe primo invaduntur colli glandulae conglobatae.

Uterius hoc confirmatur ex illis, quae in Variolarum insitione contingere observantur. Leve vulnusculum brachio infligitur, cui applicatur filum pure varioloso imbutum. Sequuntur saepe tumores sub axillis; unde periti concludunt, non frustra institutam fuisse insitionem; signum enim est, venenum Variolarum resorptum esse. Cum autem nunc soleat in unico brachio, non in ambobus ut olim, insitio fieri, glandulae subaxillares ejusdem lateris solent intumescere tantum (n).

Unde patet, bubonem in inguine dare signum recepti in venas contagii; quod si totum figitur in hoc tumore, a Lue liber potest esse haecenus aeger. Verum hoc incertum omnino est: Poterit enim pars mali tantum hic haerere, & reliquum, massae humorum mistum, totum corpus inficere. Intelligimus hinc, quare bubones a peritis semper suspecti habeantur. Unde & Sydenhamus (o), postquam de Gonorrhoea egerat, subjungit sequentia: *At vero, quoties morbi diuturnitate, & in dictis partibus mora, contagium sursum fertur, & sensim sanguini labem imprimit, aut materia virulenta, indebito adstringentium usu, in corpore retenta est, putrescunt humores, vera Lues exoritur, in qua tumores, sive bubones, saepe in inguine comparentes, primum ejus gradum constituunt.* Contingit, & ipse hoc vidi aliquoties in aegris, ut post impurum concubitus, cito, & absque ullo alio malo apparente in ulla corporis parte, bubones prodeant; nec leve hoc malum est; designat enim, Luis contagium, mobile admodum, & actuosum, non haesisse partibus, quibus immediate applicatum fuerat, sed, vasis receptum, ulterius penetrasse; hinc, nisi bona medela cito illud diffletur de corpore, metus est, ne totum corpus contaminetur. Vidi sic, tertia die post concubitus cum scorto, non tantum bubones in utroque inguine juvenis robustis emerisse, sed & totam cutim varis foedatam fuisse. Idem contingit saepius, dum cancri Venerei (cariam vocaverunt olim Auctores, qui de Lue scripserunt) repellentibus, & exsiccantibus subito, tractantur remediis. Unde Fallopius (p) severe monet: *Si fuerit caries vere Gallica, & non levis, sed maligna, vel malignissima, fugite valide, & pure, repellentia; quia nascerentur bubones.* Bubones recentem infectionem sequi solent, vel caneros Venereos in genitalibus mala tractatos methodo, vel Gonorrhoeam suppressam: addidit his Celeberrimus Astruc (q) aliam causam; si demum citra ullum coitum proxime praegressum sponte contingunt, & signum latentis Luis Venereae Pathognomicum constituunt. Verum quidem est, quod Venereum virus, humoribus circulantibus mistum, deponi postea possit ad varia corporis loca; adeoque nihil repugnat, quod & hoc modo bubones excitari possint; tamen videtur hoc raro contingere; saltem non memini, me unquam vidisse bubonem, qui non deberet originem recenti coitui, aut cancri, vel Gonorrhoeae, male curatis. Notum etiam est, talibus aegris solenne esse, ut malint delicta juventutis confiteri, quam ob similes errores, matura jam aetate commissos, erubescere.

Distinguitur bubo Venereus ab aliis inguinum tumoribus, sequentibus Causis praegressis; impuro, vel saltem suspecto, concubitu; cancri Venereis, Gonorrhoea, praecedentibus.

Si in ipso initio bubonis tangatur inguen, in profundo plures glandulae, jam plus solito tumentes, percipiuntur, quae, magis auctae, in unam massam duram adunantur,

(n) Ibidem pag. 48. (o) Epistol. Responsor. II. pag. 416.

(p) De Morb. Gallic. Cap. LXXXI. Aphrodis. pag. 814. (q) Lib. III. Cap. V. pag. 218.

tur, & constituunt tumorem, latiore in basi, in fastigio plerumque magis acuminatum. Color cutis non mutatus apparet a naturali; postea rubescit, dum bubo inflammatur, & in suppurationem tendit.

Cum hernia inguinali bubo non confunditur facile, nisi ab imperitis; oblongus enim est ab initio, inaequalis superficiei, & latae basi innititur; in hernia inguinali superficies laevis est, & ad figuram sphaericam proxime accedens; digitoque prementi cedit facile, nisi fuerit incarcerata; & tunc gravia adsunt symptomata, febris, vomitus, passio iliaca &c.; quae bubonem nunquam comitantur. Si incarcerata non fuerit hernia, tactui cedit, pressione tumor minuitur, flatus & borborygmi in abdomine obmurmurant; quae omnia in bubone non obtinent. Imo, si in bubone, jam suppurato, vel adhuc suppurante, aliqua percipiatur mollities, vel obscura fluctuatione animadvertitur liquidum in bubone latens, id omne paucum est, & profundum, mediumque tantum tumorem occupat (r). Ubi autem hernia jam in scrotum descenderit, nullam omnino cum bubone similitudinem habet.

Diu quandoque immutatus bubo perstat, postquam totam suam magnitudinem adeptus est, &, pro varia ejus mutatione, diversum nomen acquirit. Si dolere, calere, rubere, incipiat, dicitur *Phlegmonodes*; si suppuratio sequatur, *Puodes* dici posset; si totus indurescat, & diu talis maneat, *Schirrhodes* nominatur; & sic porro.

Inde etiam patet diversa Prognosis, pro varia tumoris conditione. Suppuratio non adeo hic metuitur, sed laudatur potius, si per totum tumorem aequabilis obtineat. Schirrhus metuitur prae reliquis, cum pessima mala inde sequi possint. De quibus omnibus postea ad §. 1461. agendum erit.

§. 1449. **E**T in viris membri inflammatio ingens, brevi in gangraenam soluta.

Penis, uti dictum fuit, tempore impuri concubitus, omnium maxime exponitur contagii periculo; hinc toties omnium primo inficitur. Verum in illo loco, ubi miasma Venereum adhaerere incipit, oritur macula pruriens, calens, cum leni inflammatione (vide §. 1444.); a qua, si exasperetur quacumque de causa, ob sensilitatem partis affectae, pessima sequi possunt mala. Tentigo Venerea, qua membrum affectum tumet, & erigitur, saepe validioris inflammationis causa est: ob hanc causam, uti postea in curatione dicetur, juvenibus hoc malo affectis imperatur vitus tenuis mollis; vini, & liquidorum spirituosorum, usus interdicitur; monentur, ne colloquiis, librorum lectione, tabularum lascivarum conspectu, occasionem praebeant erectioni penis, & venereis in somno ludibriis, quibus nihil nocentius. Si malum jam adultius sit, & ulcus venereum erodat has partes, quantum rupturae vasorum periculum adest! Observatur quandoque, in pessima Gonorrhoea, urethram graviter inflammari, vel & ulceribus exedi; unde non potest absque dolore acerbo distrahi, dum penis erigitur; nec potest tamen peni in erectionem nitenti coëxtendi; unde rigens penis deorsum flectitur, & incurvatur, quasi chorda subtensa; tuncque *Gonorrhoeam Chordata* dicitur (s). Quandoque, sed raro, & in gravissima Gonorrhoea tantum, contingit, ut ligamentum penis, quo commissurae ossium pubis nequitur, imo alterutrum ex corporibus cavernosis, quae penem constituunt, inflammantur; tunc necesse est, & penem cum dolore distendi, &, distentum, vel sursum flecti, vel ad alterutrum latus oblique declinare. Quandoque contingit miseris,

(r) Ibidem pag. 223; (s) Ibidem Lib. III. Cap. I. pag. 161. & Lib. IV, Cap. XI. pag. 400.

licet omni cura Veneris illecebras vitent, tamen erigi penem somni tempore; praecipue, si dorso diutius in cumbant; & quandoque seminis ejaculationem sequi, cum acerbissimi doloris sensu. Quanta tunc vis infertur peni inflammato, & in hoc illudve latus distorto! Quantum periculum vasorum rupturae! En rarum exemplum.

Juveni rigidus penis vehementer inflexus fuerat. Post ibi loci tumor nasci, crescereque; cute super eum, ut super corpus penis reliquum, mobili. Quum inesset mollitudo quaedam, qualis maturiori apostemati, mollia unguenta apposita, & cataplasmata, quo maturaretur, quod credebatur, apostema: ex quo increvit. Spe nulla apparente, hac curatione ruptum iri, tumor, quod dissuaseram, incisus est plaga magna. Mox sanguis erumpere, praetereaque nihil: erumpere cum impetu, ut reprimi primum non posset, deinde aegre repressus fuerit, nec plane. Juvene, post paucos dies mortuo, incido membrum, sedem quaerens vitii, modumque. Invenio corpus nervosum majus alterum dilatatum in tumorem fuisse, extendente sanguine; quemadmodum in aneurismate arteriae. Viventi, quum languebat membrum, tumor minor, molliorque; quum erigebat se, major, tensusque (t).

Quare subitus inflammationis ad gangraenam transitus in pene inflammato metendus sit, facile deducitur ex illis, quae in Capitulis de *Inflammatione, & Gangraena*, dicta sunt. Periculum in his malis augetur, si acrioribus diureticis copiose usi fuerint miseri, qualia turpes agyrtae, stolidaeque, incautis obtrudere solent; balsa-
ma sulphuris dicta, ol: stillat: terebinthinae &c.

Notandum est, sub cute penis & praeputii haerere tenerrimam tunicam, cellulosa, quae, male affecta si fuerit, in tumorem ingentem attollitur, & subjectas partes suffocare posset. Ab attritu rudiori penis, ab acri quocumque collecto inter praeputium & penis glandem, sic irritantur hae partes, ut miros tumores inde productos viderim; imprimis in talibus quibus praeputium longius ultra glandem prominere, dum simul ejus orificium corrugatum connivet magis; uti in junioribus pueris observatur: inflata tenera haec tunica cellulosa quandoque ultra glandem prominere, illam totam occultat, liberumque exitum urinae impedit, cujus pars inter praeputium & glandem collecta manet, mora acrior facta, has partes magis irritat; sicque omnia mala augentur. Tumor ille fere pellucidus est, vario modo intortus, digiti pressioni cedens utcumque; vocatur *Phimosi*. Ubi vero praeputium, pone glandem retractum, simili tumore afficitur, tunc solet dici *Paraphimosi*, & turgente annulo, pariter fere pellucido, penem cingit circa coronam glandis, quae ultra tumorem hunc annularem prominere tota nuda: in *Phimosi* tumens praeputium retroduci nequit, nec adduci in *Paraphimosi*.

Fiunt tales tumores, licet nil Veneri mali subsit, nec difficulter curantur. Vidit Heers (u) juvenem, decimum quintum aetatis annum agentem, impollutum, Venerisque nescium, cum in imperforatam diu valida latera exercuisset, glandis habuisse inflationem maximam, & lucidam, quam Lutetiae crystallinam vocant, una cum insano penis dolore. Immisit per praeputii hiatum cicutae folium, digitis leviter tritum; sedabatur brevi dolor, & repetito hujus usu, tumor omnino discussus est. Postea, remedii hujus effectum saepius expertus, illud in secretis habuit. A laboriosa & difficili Venere, cum pura muliere, tales tumores nasci, monet & Celeberrimus Astruc (w); sed simul affirmat, illos periculo immunes esse, & facile discuti, modo evitetur causa.

In

(t) Albini Academ. Annotat. Lib. III. pag. 27.

(u) Observat. Medic. no. VII. pag. 85.

(w) De Morb. Vener. Lib. III. Cap. 8. pag. 259.

In pueris junioribus, praecipue, si praeputium angustam habuerit aperturam, urina quandoque colligitur inter praeputium & glandem; unde Phimosi sequitur, cum magno tali tumore pellucido; qui quandoque liberum urinae exitum impedit plurimum: Si per orificium praeputii siphunculo injiciatur aqua pura tepida, ut abluatur glandis & praeputii interna superficies, ita ut nihil acris urinosi hic maneat, causa irritante ablata, tumor ille cito satis subsidere solet; praecipue, si *acetum Lithargyrii*, ducentis partibus aquae *florum Sambuci* dilutum, applicetur perpetuo, instar fomenti: injectiones autem aquae tepidae aliquoties de die repeti debent; sed leni vi, & suspensa manu; tunc enim facile hoc toleratur, etiam in tenellis; cum absque ullo dolore fiat.

Vidi, in octenni puero validam phimosin natam fuisse, dum, aestivi caloris impatiens, inter dormiendum corpus inferius nudaverat: culicum puncturae, in femoribus, & cruribus, plura stigmata manifesta reliquerant, & unicum tale observabatur in praeputio: hunc locum puer, pruritus impatiens, valide fricaverat; unde, post tres horas, tumens valide Phimosi sequebatur; quae tamen eadem hac methodo feliciter curabatur.

A similibus causis nata Phimosi, vel Paraphimosi, molestiam quidem parant, & adstantibus magnum saepe incutiunt metum; sed tamen feliciter, imo facile, curari solent. Ubi vero a malo Venereo ortum habent, longe majus periculum faciunt, nec adeo facile curantur. Plerumque enim a latentibus ulceribus praeputii & glandis ortum ducunt; quae, immaniter tumente praeputio, occultantur, nec Chirurgi manum admittunt: de horum curatione ad §. 1463. dicitur. Mala omnia augentur, dum tumens praeputium exitum tabi ulcerosi liberum impedit; unde non tantum a resorpto tabo Lues metuenda est; sed & ulcera ipsa, mora acriori reddito hoc tabo, perpetuo madent, & majorem acquirunt malignitatem; ita ut vicina saepe miserrime erodantur, antequam detumescat praeputium, & liber concilietur exitus virulentae materiae; unde omnia in pejus ruunt, & Gonorrhoea, si simul adsit, augetur perpetuo, copia, & virulentia. Quare *Sydenhamus* (x) dixit: *Quod si aegri glans praeputio undequaque contegatur, atque ejusdem ora prae inflammatione usque adeo tumida, dura, ac callosa, reddatur, ut nullo modo queat reduci; laterem lavat quisquis Gonorrhoeam remediis purgantibus, etiam fortissimis, & quotidie ad nauseam repetitis, aggreditur; nisi eodem tempore id agatur, ut pars ita affecta ad statum sibi naturalem redeat, sublatis duritie & tumore, unde Gonorrhoeae novus utique fomes ministratur.* Mollissima autem remedia ad hunc scopum laudat; cum certum sit, ab acrioribus haec mala exasperari, & inflammationem adeo hic metuendam augeri. Unde, vel simplici aqua, vel decocto emollientissimo, eluendus est tabus, qui inter praeputium & glandem collectus haeret; & cura valida antiphlogistica opus erit; uti postea ad §. 1460. dicitur.

Quamdiu tumor, phimosin aut paraphimosin faciens, albus, pellucidus, digito cedens, & fere indolens est, minus periculosum est malum; sed, si validae inflammationis signa se manifestent, acer dolor urgeat, & valida adsit febris, nisi subito efficax adhibeatur medela, gangraenae metus est. In Phimosi enim a tumente inflammato praeputio glans undique compressa suffocabitur; at longe citius, si & glans pariter inflammetur: In Paraphimosi, durus annularis tumor sic constringet totum penis ambitum pone glandis coronam, ut impediatur influxus & effluxus humorum vitalium; unde gangraena necessario sequetur; & postea glans siderata decideret; sicque turpiter mutilati manebunt tota vita.

Talis calamitas in regionibus calidioribus non infrequens est; uti etiam, dum
horum

(x) Epist. Respons. II. pag. 424.

horum malorum initia contemnunt aegri, & genio indulgent strenue. Omnium maxime tale malum metuendum est, si, intra praeputium & glandem nato Venereo ulcusculo, iter suscipiatur, & veloci cursu perficiatur, imprimis equitando. Vidi tristem talem casum, ubi imprudens juvenis medio in itinere Phimosi corripiebatur; dumque miser tanto magis festinaret, ut ad magnum Emporium perveniret, ubi commode curari posset, gangraena jam aderat, quae mediam penem fere destruxerat: a perito Medico vita quidem servata fuit; sed tota pars gangraenosa cecidit.

§. 1450. **T**UM testes tumidi, dolentes, saepe in ulcerationem abeuntes, inflammatorio tumore ad vesiculas seminales orto.

In Gonorrhoea quandoque solent testes intumescere; *testes Venerei* solent vocari tales tumores. Incipit testis, in uno vel altero latere, mole augetur, sic ut aequabiliter per totam substantiam, veluti a centro suae gravitatis, quaquaversum extendatur: Sentiunt aegri tensionem quandam ingrati in ipso quasi meditullio testis, acsi extrorsum urgeretur interior ejus substantia: Dum tumere incipit testis, simul indurescit; sed non duritiae scirrhusa; nam digito leniter prementi utcumque cedit: Raro subito tumor augetur; sed lente crescit, in notabilem saepe molem. Dolor non est adeo magnus; imprimis in initio; sed ingratus distensionis sensus; dein, mole aucta, testis gravitate sua distrahit partes, a quibus pendet; &, si decubitu in lecto, vel molli suspensorio, testis tumens sustineatur, dolor ille, a distractione per pondus testis natus, cessat, vel saltem levatur plurimum. Saepius Epididymis sola tumere solet, ubi malum levius est, & tumor lente increfcit; postea reliqua testis substantia tumere incipit. Quandoque uterque testis tumet; plerumque in uno latere tumor major est, quam in altero; cum autem tumor ille, dum augetur, aequabilis fit, videtur testis substantia augetur mole per aggestam materiam; cumque, eodem hoc tempore, in vasis humores ad testes advehentibus, & post secretionem factam revehentibus, nulla distentio percipiatur, videtur tumor testis potius nasci ab impedimento evacuandi humoris, qui, testium fabrica a sanguine secretus, in vesiculis seminalibus colligi, & servari, debet.

Sed, cum omne, quod in testibus secernitur, per vas deferens tandem ad vesiculas seminales deducatur, concluderunt celebres Medici, vesiculas seminales affectas esse, si testes tumere inciperent. Sic *Astruc* (y) statuit; *Si testes, sine causa, vel saltem levi de causa* (loquitur de sede Gonorrhoeae investiganda), *in morbi societatem veniunt*, tunc prostatas, & vesiculas seminales, a Gonorrhoea infectas esse. *Conjicitur autem vesicula alterutra tantum affici, si alteruter tantum testis caleat, doleat, tumeat; utraque, si uterque.*

Antea ad §. 1447. dictum fuit, ipsas vesiculas seminales affici a miasmate Venereo, & tunc pessimam Gonorrhoeam adesse, quae difficillime curabilis sit, & quam tristissima mala sequantur; verum hic agitur, an testium tumor certum signum det, contagium Venereum ad vesiculas seminales usque pertigisse. Sufficit ad tumorem testis, si liber transitus seminis, in teste elaborati, per vas deferens impeditus fuerit: hinc videtur testis tumere posse, licet contagium Venereum nondum ad seminales Vesiculas pervenerit.

Mira enim hic observatur fabrica (z). Vas deferens, Epididymi continuatum; una

(y) De Morb. Vener. Lib. III. Cap. I. pag. 164.

(z) Winslow Exposit. Anatom. pag. 564. & 568.

una cum vasis spermaticis, pone illa locatum, ascendit per vaginalem tunicam, & ubi pervenit ad laminam membranofam Peritonaei, quae tegit initium vaginae spermaticae, ab his vasis secedit retrorsum, arcus forma, per cellulofam fabricam Peritonaei decurrens ad posteriorem partem vesicae, cui fortiter adhaeret; uti etiam lamellae Peritonaei, qua tegitur; transit porro inter ureteris extremum & vesicam; ibi occurrit canali deferenti alterius lateris, pone vesicam; & simul descendunt, usque ad collum vesicae. Cavum vasorum deferentium cylindricum est, & dilatatur, ubi pone vesicam decurrunt; postea, circa extrema sua, demum angustiora fiunt, & inter vicina extrema vesicularum feminalium locantur ita, ut liquor, allatus per vas deferens, sensim se insinuet in vesiculam feminalis ejusdem lateris; nec tamen ille, qui in vesicula feminali continetur, regurgitare possit in vas deferens; quod, flatu in vas deferens unius lateris immisso, probatur. Postea, bini canaliculi, quorum singuli componuntur ex extremis vasis deferentis & vesiculae feminalis ejusdem lateris, se subducunt inter basin prostaticam & canalem urethrae, cujus substantiam oblique penetrant, & terminantur in caruncula, quae caput gallinaginis dicitur.

Quidquid ergo in toto hoc decursu vasis deferentis impedire potest liberum transitum liquidi in testibus secreti, potest esse causa tumoris testium. Vidi hoc in juvene, qui Gonorrhoea laborabat satis miti; cumque potus tenuis, lenis, copiosus, ipsi suaderetur, & vernum tempus adesset, ingentem feri lactis copiam potaverat. Dum quodam die (studiis enim alacriter operam dabat) per bihorium intererat exercitiis Academicis, imprudenter urinam retinuit, quam postea dimittere non potuit, quantumcumque etiam niteretur. Subitus tumor, & dolor, testis dextri sequebatur: Cumque peritus Chirurgus jamjam catheterem introducturus esset, magna vi urina prorupit; & statim dolor tumorque testis evanuit. Non poterat ille tumor contagio Venereo, ad testem delato, aut vesiculis feminalibus infectis, adscribi: nam Gonorrhoea erat mitis, & per bonam curationem adhibitam jam multum emendata; nec materiae fluxus erat suppressus, sed libere prodibat. Unde videtur admodum verosimile, vas deferens a vesica immaniter distenta compressum fuisse; quare etiam, hac causa ablata, totum malum cessavit brevi.

Verum quidem est, & exitum vesiculae feminalis in hoc casu pariter compressum fuisse, sed illae colligendo & servando genitali humori dicatae sunt, & in caste viventibus per plures menses manent plenae absque ulla noxa. Quod autem tumor testium non semper sequatur, videtur inde fieri, quod cavum canalis deferentis firma habeat latera, subcartilaginea quasi, unde, dissecto hoc canali, non collabuntur, sed cavum circulare manet.

Duplicem tumentis testis causam recenset *Celeberrimus Astruc (a)*; suppressum nempe, vel cohibitum, Gonorrhoeae fluxum; virusque Venereum, quacumque de causa, ad ipsam testis substantiam delatum. Prior causa a Gonorrhoea semper dependet, & illam saepe comitatur: solet haec calorem ac dolorem majorem excitare, & velocius tunc tumor increfcit; verum etiam citius feliciusque curatur, & plerumque sine ulla duritie superstite; si nempe fluxus suppressus cito redierit, antequam major noxa in teste orta sit. Si resolvi non possit talis tumor, in suppurationem saepe abit, & rupto abscessu, in fistulosum ulcus degenerat, difficulter curabile. Altera causa erat, si virus Venereum in ipsam testis substantiam penetraverit, absque comitante, vel immediate praegressa, Gonorrhoea; testis a tali causa tumens minus calet & dolet; sic ut Chronicum magis fiat malum; sed difficiliter curabile, & plerumque duritiem in teste relinquens, quae quandoque in scirrhum degenerat; quem dein & Hydrocele, & alia adhuc pejora mala, sequuntur.

Negari

(a) De Morbis Vener. Lib. III. Cap. IV. pag. 192.

Negari non potest, in Lue inveterata praecipue, virus Venereum, per totum corpus dispersum, ad testes deponi posse: nec improbable videtur, post frequentes imprimis Gonorrhoeas toleratas, miasma illud morbosum testibus communicari posse, cum locis affectis satis sint vicini. Interim in illis casibus, quos curandos habui, semper aderat Gonorrhoea; & binis vicibus, tumorem testis mox insequabatur acris, & copioso fluxu insignis, Gonorrhoea, cum imminutione tumoris in teste subita ac notabili. E contra, Gonorrhoeae fluxus si subito cessaret, vel insigniter minueretur, observavi, metuendum esse testis tumorem; omnium maxime, si signa docerent, sedem mali circa prostatas haerere; quod semper suspicandum credo, ubi, ultimo nixu in reddenda urina, per penem exprimitur copia materiae Gonorrhoeicae. Habui talem aegrum curandum, qui recenti quidem, sed virulenta admodum, laborabat Gonorrhoea; cui & corpora cavernosa penis intumescere ceperant: Post novem dies, adhibitis animose optimis remediis, emendata plurimum fuerunt omnia mala, fluxus antea viridescens in album colorem mutabatur, stranguria molestissima plurimum emendata, penis tumor subsederat plurimum. Pertaesus severae diaetae, cum omnia in vado esse crederet, abiit insalutato hospite, ut libere genio indulgere posset. Post quinque dies rediit; suppressus erat omnis fluxus; sed testis dexter intumuerat, summo cum dolore: Suo damno prudentior, morigerum se fore, per omnes Deos jurabat: sequenti die incepit redire fluxus; qui indies augebatur; minuebatur dolor & tumor testis, & mensis spatio integre curatus fuit.

Ab adstringentium remediorum usu, imprimis, si in penem talia remedia injicerentur, testes intumuisse, vidi aliquoties: omnium frequentissime, ab imprudenti usu *Balsami Copaybae, Terebinthinae, ejusque olei stillatitii, balsami sulphuris &c.*

Homo triginta duorum annorum, siccae & calidae temperiei, ex vicina urbe ad me advolavit, ostendens testem dextrum, tumentem, & acriter dolentem. Fessus est, quod ante quinque septimanas virulenta Gonorrhoea, una cum ulcere Venereo penis, laboraverat: ex consilio barbitonsoris sumserat copiam *balsami sulphuris terebinthinati*; quod, uti notum est, ex sulphuris floribus & oleo terebinthinae aethereo componitur; simul aderat fervidissimus aëris calor. Cum se, cessante fere fluxu, sanatum crederet, rediit ad antiquos mores, & coitu dum utebatur, jam imminente seminis ejaculatione, sensit subito dolorem acerrimum, qui versus testem dextrum vergebat; paulo post sanguinolentam minxit urinam, & testis dexter dolens intumuit; quae ma sequenti die adhuc augebantur: post biduum Gonorrhoea rediit, licet parca tantum copia, & testis incepit detumescere: sed sequenti die dolor tumorque testis augebantur denuo: urina dabat copiosum sedimentum; testis tumentis durties minuebatur; & pergebat Gonorrhoea fluere, aucta sensim copia: dolor adeo lenis jam erat, ut lenem testis frictionem, quam propriis digitis tentabat aeger, absque molestia ferre posset. Fluxus Gonorrhoeae erat albus, cum levi tantum stranguria. Decima sexta die, post inceptum testis dextri tumorem, in inguine sinistro bubo tangebatur; qui tamen brevi post disparuit integre; & adhibitis bonis remediis, de quibus postea ad §. 1462. dicitur, integre convaluit.

Ex his apparet, testis tuniorem saepius nasci a suppressa Gonorrhoea; praecipue, si circa prostatas malum sedem fixerit; sicque, a tumentibus his, & vicinis, liber transitus per orificium vasis deferentis impeditur. Unde, dum redit Gonorrhoea, detumescantibus his partibus, tumor & dolor testis affecti minuuntur brevi; quod non fieret, si causa mali in ipsa testis substantia haereret. Confirmatur inde, quod testium tumores Venerei tunc imprimis in historia Luis occurrant, postquam Gonorrhoea incepit.

Quam periculosus usus sit *balsami Sulphuris terebinthinati*, & similium, in Gonorrhoeis curandis, patet ex miro illo casu, quem ad §. 432. Tom. I. recen-

recensui. In hoc homine nulla omnino suspicio aderat Luis praegressae, aut praesentis; nec unquam Gonorrhoeam passus fuerat; levem patiebatur stranguriam; sine ulla causa cognita natam. Olim simile malum cessisse usui balsami sulphuris reminiscabatur; unde denuo illud sumsit, & quidem repetitis vicibus; irritum non tantum, sed & infortunatissimo, cum successu. Ingens enim secuta fuit inflammatio genitalium, in gangraenam terminata; a qua vix evasit; & binis in locis urethrae pars per gangraenam consumpta cecidit; unde postea tota vita urinam per hiatum in perinaeo relictum dimisit. Remedia haec, acri stimulo, & diu continuato, in vias urinarias agunt; uti notum est; in misero hoc, post integrum quatrimum ab assumpto hoc sulphuris balsamo, urina spargebat ejus foetorem ingratum, simulque copiam crassi mucosi sedimenti dabat; quod solet fieri ab acrioribus diureticis assumptis; & quandoque contingit post externam applicationem emplastri vesicatorii ex Cantharidibus parati. Simul stranguria molestissima aderat, sequente valido dolore inflammatorio in Perinaeo.

Si in sano, robusto, & optimae temperiei, homine tanta mala fuerint secuta imprudentem talis remedii usum, quanto plus metuendum erit, si per Gonorrhoeam irritatis genitalibus talia propinentur.

§. 1451. **U**T & carunculae, stranguriae, erosio urethrae, prostaticae, colli vesicae, vasorum feminalium; similia Mulieribus.

Ex illis, quae ad §. 1447. de Gonorrhoea in utroque sexu dicta fuerunt, ratio symptomatum hic recensitorum facile colligi poterit. Stranguria enim a defectu mucosi urethrae internam superficiem obliuentis, ab ejusdem inflammatione, aut erosione ulcerosa, facile intelligitur. Dictum tunc simul fuit, quandoque, in pessima Gonorrhoeae specie, prostaticas, vesicae collum, vasa feminalia, & vicina omnia, exedi. Superest tantum, ut dicatur de Caruncula, molestissimo saepe malo, de cujus indole, & curatione, nondum unanimis est in arte peritorum sententia. Pro carne luxuriante plures habuerunt carunculam; & Sydenhamus (b), describens mala, quae Gonorrhoeam sequuntur, vel comitantur, sic habet: *Nonnunquam etiam, erosa atque excoriata urethra jugi puris acrioris fluxu, natura, in carne nova vice jam deperditae justo occupatior, laxam quandam & spongiosam substituit, quae, mole quotidie aucta, & sensim indurata, caruncularum excrescentiis ita meatum urinarium infert, ut tandem lotio non detur exitus; quae quidem carunculae nihilo minus ex ulceribus sibi adnatis ichorem quemdam evomunt, & tum Medico crucem figunt inter curandum, tum aegro magis ipsa morte timendum malum.* Facile patet, a carne tali luxuriante angustiari cavum urethrae, & impediri liberum urinae exitum, imo & veram ischuriam, sive integram suppressionem urinae, sequiposse. Dum nascitur tale malum, nec tamen integre replet urethrae canalem, urina non exit pleno rivo, ut in sanis solet, sed tenui filo, aliquando etiam bifurcato, dum in quodam urethrae loco carunculae tali fungosae occurrit urina, si vesicae se contrahentis, & valido nixu aegri, propulsa. Si pergat augeri malum, urina guttatim prodit, & fere tota ab hoc obstaculo renitente supprimitur. Miseri tunc, aëre copioso inspirato & retento, anxii, vix non desperabundi, conantur urinam exprimere maximo molimine; sicque tristissimum medentibus spectaculum exhibent. Interim omnia haec symptomata demonstrant tantum, impediri liberum urinae exitum ab obstaculo angustante

(b) Epistol. II. responsor. pag. 415.

canalem urethrae; sive illud haereat in ipso cavo, sive extra illud; dum tumor v. g. vicinus, urethram premendo, ejus cavum minuit, vel integre delet. A prostaticis tumen- tibus toties urinae difficultas, & tandem totalis suppressio, observata fuit, licet in urethrae canali nullum inveniretur obstaculum. Sic in milite quinquaginta anno- rum tumor sentiebatur in Perinaeo, qui, variis licet tentaretur remediis, adeo in- crevit, ut ovi gallinacei magnitudinem aequaret: urethram ille tumor sic comprime- bat, ut, post dysuriam, & stranguriam, lethalis Ischuria sequeretur. Catheter in vesicam deduci non poterat; nec Chirurgus pertundere tumorem, aut alia arte vesi- cam exonerare, tentabat; unde aeger, mille cruciatus passus, periit. In cadavere patuit, prostaticas, in abscessum conversas magnum, partim pure, partim sanguine, plenum, fecisse hunc tumorem (c).

Ars certe potuisset succurrere huic misero; verum, si durus tumor in eadem parte nascatur, qui nec resolvi, nec suppurari, potest, aut manu Chirurgi tolli, tunc vix ulla spes superest. Sic circa virgae radicem supra sphincterem vesicae in- ventus fuit tumor carnosus, molem minoris ovi gallinacei aequans, durus: dum me- dius discindebatur tumor, plenus inveniebatur materia alba gypsea. Prostatae, & Vesiculae feminales, admodum induratae erant. Testatur *Petit* (d), quod ter inve- nerit, prostaticas tumentes sic compressisse collum vesicae, ut totalis urinae suppressio sequeretur. Simul notat, quod in duodecim cadaveribus a suppressione urinae mor- tuorum, quae disseccuerat, nullas carunculas invenit. Breviter tantum, & quasi per transennam, hoc notat; sed admodum verosimile videtur, quod, ante sectionem, carunculas urethrae causam ischuriae dedisse fuerit suspicatus; vel saltem, quod inqui- rere voluerit; an tam frequenter adsint carunculae, ac quidam statuebant.

Cum autem, uti autem ad §. 1447. pluribus dictum fuit, canalis urethrae cinga- tur corpore cavernoso, similis naturae ac sunt corpora cavernosa penis, & conta- gium venereum in has partes penetrare, tumoremque producere aliquando, per ob- servata constat, imprimis in corporibus cavernosis penis, hinc egregii in arte viri cogitare ceperunt, an non & corpus cavernosum urethrae a simili causa sic intume- scere posset, ut canalis cavitas minueretur insigniter, vel & deleteretur integre: inde etiam intelligi posse credebant, quare, post mortem, urethrae cavum appareret liberum, licet vitae tempore angustatum, imo penitus deletum, fuisset. Non enim videbatur illis absolum, quod tales tumores post mortem cito subsiderent. Egregius Chi- rurgus *Sharp* (e) hanc opinionem, ut meram hypothesein, proponit, & fatetur, se ab hac opinione non alienum fuisse, cum certum sit, in quibusdam casibus, pau- cis horis post mortem, urethrae canalem penitus liberum inventum fuisse, qui vitae tempore impeditus apparuerat. Confirmari haec credit, quod mucosa membrana na- rium quandoque sic tumeat, ut patula narium foramina integre obturentur. Fatetur tamen, hanc impediti exitus urinae causam nondum adeo evidenter demonstratam esse, ut haberi possit pro maxime communi; ut quidam voluerunt.

Cum urethra, ut ante dictum fuit, in parte penis inferiori locetur, talis tumor digitis explorari non difficulter posse videtur. Celebris *Antonius Benevoli* (f), qui magna cum laude Chirurgiam docuit, & exercuit, in Nosocomio Florentino, quod ad *S. Mariam novam* dicitur, dum de causa Ischuriae scribit, quae frequentius in- cusari solet, notat, in Hetruria plurimos insignes Medicos statuisse, carunculae, sive tuberculo circa collum vesicae nato, urinae suppressionem esse tribuendam, quae cessat, si tale tuberculum resolvi possit, sin minus, tunc a suppuratione, & rupti
absces-

(c) Baader Observat. Medic. pag. 136.

(d) Academ. des scienc. l'an 1718. Hist. pag. 40.

(e) Critical Enquiry &c. pag. 166.

(f) Dissertazioni &c. Dissert. II. pag. 42. & seq.

abscessus purulenta evacuatione, libertatem urinae excernendae restitui: unde methodum medendi ad hunc scopum dirigebant omnes. Fateatur *Benevoli*, quod haec opinio ipsi minus placuerit; cum non adeo difficulter potuerit Catheterem in vesicam introducere, ut retentam urinam educeret; quod ipsi videbatur vix fieri potuisse, si tale obstaculum impediret egressum urinae ex vesica.

Statuit hinc, in cadaveribus hac ischuria mortuorum inquirere in causam morbi. Affirmatque fide dignissimus vir, quod omnia cadavera, imprimis in Nosocomio vasto, cui praeerat, mortuorum ex hoc malo, inciderit; nunquam autem invenerit vel umbram talis tuberculi circa collum vesicae, nec in vicinia. In omnibus autem his cadaveribus constanter vidit, internam superficiem vesicae rasam quasi, & omnino spoliatam mucositate naturali; quo defenditur contra acrimoniam urinae: quandoque etiam invenit in loco illo vesicae, ubi mucus deerat, aliquam excoriationem, majorem minoremve, prout morbus diutius duraverat, vel non: ita ut, post diuturnam urinae suppressionem, membrana interna vesicae plus excoriata, imo quandoque nigricans, inventa fuerit. Simul etiam in plurimis ex his cadaveribus vidit Prostata non parum tumidam; nunquam tamen invenit suppuratam, aut alio modo inquinatam.

Ex his observationibus inclinatur egregius ille Vir, hanc ischuriam non nasci a caruncula, sed esse sequelam excoriationis internae membranae vesicae, & illam materiam, quae exit per catheterem una cum urina, non esse pus, sed mucum obliuentem internam superficiem vesicae, cui aliquando sanguis misceatur, qui ab erosione vesicae vasis venire potest. Cum autem, in cadaveribus mortuorum a tenesmo, internam superficiem intestini recti excoriatam observaret, credidit, perpetuum & irritum tenesimum reddendae urinae in ischuria a simili vesicae excoriatione nasci. Unde etiam post anni tenesimum toties sequitur eadem molestia in reddenda urina; quae quandoque tanta est, cum urina turbida, viscosa, & sanguinolenta, ut in puello sic affecto Medici calculum in vesica latere suspicarentur (g): exitus tamen morbi contrarium docuit.

Verum quidem est, sic intelligi, quare dysuria, sive difficultas urinae, fiat, non autem inde sequitur, cur a tali excoriatione ischuria fieret, sive totalis urinae suppressio: hanc difficultatem auctor sensit, & illam diluere conatur (h) vario modo; sed non videtur facile, allatis ibi argumentis, sententiam suam probare. Ex casibus enim practicis, quos allegat, videtur potius concludi posse, excoriationem vesicae effectum esse ischuriae praegressae, quam causam. Dum enim vesica in totali suppressione urinae distenditur immaniter, & mora, urina fit acrior, mirum non est, vesicam inflammari, suppurari, excoriari, posse, secedente interiori membrana. Aliquot tales vidi casus, plures in historia Medica habentur, qui modo dicta confirmant. Cum Auctor ipse affirmet, quod in maxima parte cadaverum talium invenit prostatam non leviter tumentem, posset verosimilius huic obstaculo ischuria tribui. Ex dictis saltem hoc patet, non adesse toties carunculam in urethra, quoties creditur. Observavit enim *Morgagni* (i), in cadavere asthmatici, signa, quod urethra olim exulcerata fuerat: *Aderant tres quatuorve chordulae, albae, tendineae, in transversum ductae, non valde prominentes, nec usque se ab interna urethrae membrana se jungentes. Erat intra has chordulas interstitium; tum, medio ferme inter primam & ultimam loco, urethra se tanto spatio, quantum duo circiter occupassent transversa digiti, coarctabat, ut ibi, dimidio propemodum, quam supra, aut infra, esset angustior.* Cum autem & chordulae in urethrae cavo prominere eodem loco, ipecillum non

(g) Ibid. pag. 44. (h) Ibidem pag. 48.

(i) De sedibus & causis Morbor. Tom. II. pag. 197. 198.

poterat transire, nec a glande sursum, nec per urethram discissam, ubi prostata desinit, deorsum: nullius tamen excrescentiae carnosae meminit; quae certe tanti Anatomici oculos non fugisset, si adfuisset.

Haec causa dysuria, & ischuria, a sola strictura urethrae pendens, videtur satis frequens esse; imo celebris Chirurgus (k) credidit, esse omnium frequentissimam, & obtinere quandoque in parvo loco tantum urethrae, aliquando ad notabilem longitudinem; frequenter in tribus quatuorve locis diversis; & talem constrictionem sufficere producendis omnibus illis malis, quae carnosis excrescentiis urethrae tribui solent.

Contractilitatem nimiam in membranosis corporis partibus quandoque difficiles morbos producere, certum est. *Sharp* (l) quater viderat intestinum rectum adeo contractum circa anum, ut in uno ex his aegris cavum intestini non excederet diametrum calami scriptorii; cicatrices vulnorum & ulcerum sanatorum relinquunt saepe talem constrictionem per aliquot septimanas, & menses; hinc mirum non videtur, tales urethrae stricturas frequenter occurrere post Gonorrhoeas, praecipue saepius repetitas. Hoc autem mirum videtur, quod quandoque multis annis post sanatam Gonorrhoeam recurrat tale malum. Incipiunt cum molestia urinam reddere; quae sensim augetur; urina tenui filo exit; quandoque & bifurcato rivulo prodit; nisi bona medela adhibeatur cito, sequitur totalis urinae suppressio; omnium maxime, si compositionibus & pergraecationibus indulserint impensius. Notum est, quantopere omnia turgeant in corpore, dum venae hesterno inflantur *Jaccho*: forte leve in urethra impedimentum, quod absque noxa ferri potuisset, canalem obturat, dum, vicinis vasis subito turgentibus, irritatur contractilitas urethrae, sicque angustatur canalis amplitudo. Notandum, quod in tali casu minuantur molestiae, si crassiori candelula, aut stylo plumbeo, dilatetur urethra contracta; dolor enim ac stranguria leniuntur, & urinam longe diutius continere possunt aegri. Mirabatur *Sharp* (m), quod extensio canalis contracti minueret dolorem: Verum observaverat in aliis contractionis speciebus idem contingere. A ganglio, sub ligamento carpi locato, contrahebantur digiti (ut solet fieri), adeo, ut illorum apices palmae manus apprimerentur, cum magno dolore, qui minuebatur eadem proportione, qua extendebantur digiti, & idonea ligatura in hoc situ retinebantur. Gradatim talem extensionem fieri debere, non simul & semel, facile intelligitur; unde etiam in dilatatione urethrae successive crassiores styli adhibentur. Postquam digiti penitus in rectum extensi fuerant, cessabat dolor; qui redibat, simulac sibi relictis sponte iterum contrahi inciperent.

Cum autem subito adeo levamen sentiant tales aegri ab urethrae dilatatione, ita ut credi non possit, suppurationem tam brevi tempore in urethra excitari potuisse, per quam latens obstaculum in canali potuisset consumi, vel insigniter minui, & simul, educta candelula, aut stylo distendente, redeat statim stranguria, patet, levamen illud tribuendum esse sustentationi fibrarum, quae in validam contractionem nituntur.

Ex his, aliisque pluribus similibus, observatis, quidam crediderunt, carunculas nunquam adesse in canali urethrae, cum tot aliae causae cognitae sint, quae possint omnia illa mala producere, quae his carunculis tribui solent. Legi merentur illa, quae collegit celebris in his morbis curandis *Daran* (n). Credidit quidem *Sharp* (o),

raro

(k) *Sharp Critical Enquiry* &c. pag. 143. &c. (l) *Ibidem* pag. 144.

(m) *Sharp Critical Enquiry* &c. pag. 145.

(n) *Observat. Chirurg. sur les maladies de l'urethre. Discours Prelim.* pag. 36. &c.

(o) *Critical Inquiry* &c. pag. 160. 161.

raro contingere, solas carunculas adesse in ischuria Venerea, sed plerumque comites habere stricturam urethrae, cicatrices callosas, protuberantias corporis spongiosi urethrae (quae certe ad excrescentias carnosas pertinent), tamen fatetur, quod & carunculas viderit in urethra, sed tam parvae molis, ut aciculae caput non superarent; unde videbantur vix obturare posse canalem urethrae, nisi & aliae causae simul accesserint: credit etiam, minutae adeo molis carunculas neglectas fuisse ab illis, qui in cadaveribus rimabantur ischuriae causas, cum longe majoris molis excrescentias carnosas expectarent se inventuros, & ideo caruncularum existentiam negavisse: verosimile quoque videtur, quod fungosa illa corpora, post mortem collapsa, multum minuuntur mole. Observatum fuit, uti antea ad §. 1423. dictum fuit, ubi de signis Calculi vesicae agebatur, vesicae internam superficiem obsideri quandoque carnosis excrescentiis diversae molis; cumque urethra, continuatione quasi substantiae, a collo vesicae produci videatur, mirum non videtur, si in canali urethrae similia contingerent. Observavit autem *Sharp*, excrescentias tales, etiam parvas, multum molestiae produxisse in urethra virginis, occupantes orificium meatus urinarii, & per plures menses acerbissimo dolore excruciantes; qui non cessavit, prius quam omnes extirpatae essent. Addit, quod aliquot urethras dissecuerit, in quibus manifeste carunculae deprehendebantur: sed simul alia impedimenta invenit in quibusdam: in uno invenit filamentum transversim positum in canali urethrae, prope verum montanum, quod impediverat omnino transitum catheteris in vesicam; unde lethalis reddebatur ischuria. In alio vidit plura talia filamenta, uno suo extremo accreta urethrae membranae, dum alterum libere fluctuabat: unicum tamen ex his, novem lineas longum, utroque suo extremo adhaerens urethrae; decursus ejus erat paralelus ad axim canalis. In tertio, praeter contractionem urethrae, occurrebat parva excrescentia, quae referebat unam ex valvulis tricuspidalibus cordis.

In viventibus carunculae illae oculis videri nequeunt, nisi prope orificium urethrae haeserint. Contigit mihi bis videre talem carunculam. Juvenis viginti duorum annorum laboraverat Gonorrhoea, a qua jam curatus fuerat, ita ut nulla amplius morbi vestigia superessent. Post aliquot septimanas consilium petiit, ostendens mihi excrescentiam fungosam, parvam, ad lineae circiter distantiam ab orificio urethrae, quod leniter dilatans, vidi adhaerere membranae internae urethrae, & ex illa quasi enasci: erat autem concolor parti, cui adhaerebat. Tetigi lapide infernali carunculam, suspensa manu, quae ilico sine ulla doloris molestia subsedit, nigricans tota; postea, escharula haec decidua, cum nondum integre deleta esset, secunda vice tetigi infernali lapide, sicque totam abstuli: Verum, ut caverem, ne tacta caustico hoc caruncula oppositum urethrae latus statim tangeret, per aliquot minuta orificium urethrae dilatatum retinui, & partem, caustico tactam, fovi spongiola madida aqua tepida, in qua dilueram paucas guttulas olei tartari per deliquium. Notum est, lapidem infernalem in instanti fungosam carnem destruere; hinc levis, & momentaneus, attactus sufficit: oleum vero tartari per deliquium, aqua multa dilutum, adeo mite redditur, ut nullo modo irritare valeat, dum simul concentratissimum nitri acidum (quod argento purissimo unitum constituit lapidem infernalem) ad se rapit; quo facto, solum argentum manet, a quo nihil metuendum est.

Post aliquot menses idem ille juvenis denuo Gonorrhoeam ex impuro concubitu contraxit; qua feliciter sanata, nova caruncula in eodem loco enata fuit, & eadem methodo curata: territus ille, postea caste vixit, & ab omni malo mansit immunis.

Quandoque contingit, canalem urethrae, praecipue circa ejus orificium, obsideri verrucis Venereis; quae a carunculis distinguuntur, quod duriores sint, & magis callosae: an profundius tales verrucae in urethra haereant, non liquet; certe, si adessent, simile possent urinae impedimentum facere, ac carunculae, & forte majus, cum quandoque in glande, & interna praeputii parte, natae tales verrucae in

magnam satis molem excrescant. Alia occasione ad §. 1372. Tom. IV. pag. 737. notavi, in juvene, Gonorrhoea virulenta laborante, post validum purgans mercuriale, quod ex *Turbith minerali*, *Scammoneo*, *Resina Jalappae*, constabat, non tantum Gonorrhoeam fuisse emendatam, sed & plurimas verrucas venereas, urethrae orificium obsidentes, incepisse corrugari, ac flaccescere, & post paucos dies cecidisse. In tali casu, multum boni sperarem, fateor, a simili remedio dato. Credo, me vidisse post ejus usum excretas flaccidas pelliculas cum urina, quae referebant verrucas Venereas corrugatas, dum brevi decident; cum tamen semel tantum hoc observaverim, pro certo nollem adfirmare.

Constat quidem ex dictis, dysuriam & ischuriam, post Gonorrhoeam, non semper oriri ab excrescentiis carnosis, sed & plures alias causas eadem mala producere posse: verum videmus, olim plures Medicos ac Chirugos de carunculis solis fere cogitasse, & ad has delendas omnem curationis methodum direxisse. Cum autem carnem fungosam in vulneribus & ulceribus externis exsiccantibus reprimi non infeliciter nosset, imo & erodentibus cum prudentia applicatis consumi posse, hinc & cogitaverunt de similibus ad carunculas urethrae applicandis, neque semper satis solliciti fuerunt, ut integras & sanas partes munirent contra erodentium actionem. Sic *Paræus* (p) suadet, ut cylinder plumbeus urethrae immittatur, cujus extremum ad digiti latitudinem scabrum sit, & asperum, instar limae rotundae; hunc protrudi vult ultra carunculam, & dein agitari, ut sic abradantur, & destruantur, illae excrescentiae carnosae. Satis ruditer hoc faciendum voluit; ut nempe sequatur notabilis haemorrhagia; quam laudat ad deplenda vasa infarcta. Describit & instrumentum scindens, quod tuto deduci posset per urethram ad carunculam usque; tuncque jubet, penem debere premi contra hunc apicem scindentem, ut sic tollatur caruncula. Dedit quoque methodum, acres, imo & rodentes, pulveres deducendi ad carunculam, ex *sabina*, *antimonio* &c.: imo & *viride aeris*, *auripigmentum*, *vitriolum Romanum*, adhibenda suavit, neque cautelam adhibuit, ut sola haec caro fungosa tangeretur ab his erodentibus, & reliqua superficies urethrae immunis maneret.

Postea alii crudelem hanc methodum imitati sunt. Sic legitur (q), quod *Solin-gius*, consultus ab homine, cujus urethra fere tota malignis callosisque excrescentiis impleta erat, *immiserit in illam specillum incurvatum argenteum, undique crenis sive incisuris tusum, cujus ope, quamvis non sine ingenti dolore, tantum ibidem effecit spatium, ut illico urinam quodammodo reddiderit miser*. Tentavit postea, remediis has callositates consumere; sed incassum. Unde totam urethrae longitudinem, excepta glande, incidit, corrodente remedio totam callosam substantiam consumpsit, dein urethram parvis acubus argenteis consuit, uti in cura labii leporini fieri solet: immittebat autem simul tenuem flexilem catheterem curationis tempore, ut liber urinae exitus conciliaretur. Tantos cruciatus passus homo ille impudenter jactabat postea, se, propter nodosas in pene cicatrices, Italis meretricibus gratiorem fuisse, quam antea.

Nemo facile imitabitur hanc curam, quae totius urethrae dissectionem requirit; & minus adhuc illam, quae erodentibus, per urethram integram ad locum obstaculi usque demissis, tentatur. Nunquam tutus esse poterit rodentium usus, nisi oculi manus dirigere possint. Dum similia tentantur ab impudentissimis agyrtis, quorum audacia stupidissimam ignorantiam aequat, quanta sunt metuenda mala! Miserrime
tales

(p) Oeuvres d' Ambroise Paré Livre XIX. Chap. XXVII. pag. 458.

(q) Stalpart. van der Wiel observat. rar. part. 2. observat. 40. pag. 410.

tales aegros sic periisse, vidit insignis Chirurgus (r), qui floruit circa finem elapsi saeculi; imo & quandoque periisse viginti quatuor horarum spatio, postquam candelula, rodenti remedio obducta, in urethram dimissa fuerat. Sed, cum ille auctor crederet, nunquam in urethrae cavo carunculas inveniri, unicam spem talis ischuriae sanandae posuit in dilatatione successiva urethrae, per candelulas, sensim crassiores, immixtas, & diu gestatas, dum simul his malis obnoxii sobriam vitam degerent: observatur enim frequenter, haec mala recrudescere, dum comestationibus, & pergraecationibus, indulgent incauti.

Prudentiores Chirurghi, licet de consumenda excrescentia carnea in urethra cogitarent, mitioribus remediis, & majori cautela adhibitis, rem aggressi sunt. Candelula cerea crassiori explorabant urethram, donec tangeretur obstaculum, quod liberum transitum per urethram impediabat; mensurabant longitudinem, quae urethram ingrediebatur; sicque exacte determinabant locum, ubi haerebat malum. Si plura talia aderant obstacula, sic poterat distingui, an, primo sublato, jam profundius in urethram demergi posset candelula.

Cum autem cera, ex qua candelulae illae parantur, antequam calore corporis mollescat, satis quandoque fragilis sit, & urethra, per penis partem inferiorem decurrens, aëri exponatur ambienti, contigit aliquando, ceram frangi, integro manente ellychnio; unde in hoc loco angulum faciebat candelula, & vix sine laesione educi poterat: ob hanc causam tela vetustissima, & tenuissima, obvolvi candelam curaverunt Chirurghi jam saeculo decimo sexto (s). Hodie, uti notum est, vix candelis cereis utuntur, sed turundas, ex linteo convoluto, & sparadrapo in modum Emplastica medicata materia imbuto, adhibent; quae frangi nequeunt, sed semper integrae educi possunt.

Extremum talis candelae inungebant ejusmodi remedio, a cujus applicatione sperabant, leni erosione, vel & suppuratione, consumi posse obstaculum, quod liberum urinae transitum impediabat; dum simul conabantur hoc efficere, ut remedium tale exedens non irritaret reliquam urethrae superficiem internam. Alii tubum argenteum cavum per urethram protrudebant ad obstaculum usque; & dein per hunc tubum deducebant candelulam minorem, vel turundam, in apice erodente remedio imbutam. Tale unguentum describitur (t), quod acria erodentia non habet; sed potius exsiccantia; *Cerussam, Tutiam, Lithargyrium, Antimonii pollinem &c.*; addito etiam *opio*, ut sensibilitas loci affecti minueretur. Haec, & his similia, sufficere possent, si luxurians caro, fungosa dicta, tale obstaculum constitueret tantum. Sic pergebatur *per 15, 18, aut 20, dies, juxta mali magnitudinem, & prout carnositas videbatur aperiri, ac in pus resolvi*. Nunquam enim tutius poterit obtineri talis curatio, quam per blandam suppurationem. *Cum autem videbis, urinam libere & facile reddi, pauco pure turbatam, tunc oportebit, primum unguentum griseum (quod nempe Cerussam, Tutiam &c., continet) a candela tollere; sed illines candelam totam secundo unguento (quod ex unguento rosato Galeni, albo Rhasis camphorato, & pomato sine speciebus, paratur), continuando octo aut decem dies, quousque pus non amplius effluat cum candela, nec ullus dolor inter mejendum percipiatur, quo tempore abstinendum erit a remediis (u).*

Facile patet, vastum hic relictum fuisse campum versatis in arte Viris, ut diversa tentarent ad curandam hanc molestissimam ischuriam, quae toties repetitas Gon-

nor-

(r) Saviard nouveau Recueil d' observat. Chirurg. n°. 74. pag. 325. &c.

(s) Astruc de Morbis Venet. Tom. II. pag. 817.

(t) Ibidem.

(x) Astruc de Morbis Venet. Tom. II. pag. 817.

norrhoeas sequitur, & frequenter redit in multis, qui se integre ab hoc malo curatos, & liberos, credebant.

Prudentiores nihil magis in votis habebant, quam invenire methodum, & remedia applicanda, quibus possent deleri haec urethrae obstacula, absque laesione notabili ipsius canalis, & pessimis symptomatibus, quae imprudentes conatus toties secuta fuerant; saepe non sine vitae periculo. Efficax requirebatur medela; sed tuta simul: absque omni dolore, & molestia, curam obtineri posse, vix sperabant; debebat tamen evitari, ne tanta haec essent, ut periculosa sequeretur inflammatio. Cum autem toties suspicio adsit, in his malis latere Luis contagium, mirum non est, argentum vivum, & varia ejus praeparata, adhibita fuisse, ut illud deleretur non tantum internis remediis, sed & topica applicatione similium ad ipsum locum affectum in urethra. *Alexander Trajanus Petronius*, qui ante bina saecula de Lue Venerea scripsit (w), laudavit praecipitatum rubrum ad carunculas urethrae consumendas; sed simul monuit, vulgare illud officinarum, quod ex argento vivo & aqua forti simul ad siccitatem decoctis paratur, sine periculo vix adhiberi posse, cum concentratum nitri acidum in se contineat, hinc valide rodat. Unde commendat praecipitatum, quod, absque ullis acribus additis, ex argento vivo, cum auro vel argento mistis diu digesto, paratur. Dein addit: *At si verum est, (ut a quibusdam accipio), ex solo ipso argento vivo, absque ulla alia mixtura, confici posse, id profecto & omnibus anteponi debet, & minime omnium dolore afficiet. Neque nos deterreat, quod iidem dicant, id egere longissimo temporis spatio, ut puta decem plurimumque mensum, & summa tum cura tum diligentia; hoc enim, quominus paretur, impedire quidem potest; sed, ubi paratum est, magis quam alia profit, non potest.* Interim & laboriosa haec praeparata mercurialia, licet minus acria sint illis, quae per additos spiritus acidos acres conficiuntur, tamen non carent omni acrimonia; uti alia occasione ad §. 135. n°. 4. monui.

Plerumque illi, qui se jactabant felicissimos esse in curandis his malis, celaverunt arcana sua. Sic *Trincavelli*, & *Alexandri Massarinae*, testimoniis celebratur *Petrus* quidam, natione Gallus, qui Venetiis tanquam peritissimus in extirpandis carunculis his inclaruit, & post illum ejus filius: Candelulas immittebat urethrae, quarum apices oblinebat medicamento quodam erodente; postea consolidante, & ad cicatricem deducente, remedio utebatur. Arcanum hoc *Parmensis Dux* obtinuit; qui illud *Avo Francisci Roncalli Medici Brixienis* communicavit: constabat una parte unguenti *Cerussae Camphorati*, & binis partibus unguenti *de tutia Vigonis*, quibus simul mistis addebatur praecipitati rubri subtilissime triti talis copia, quae sufficiebat ad massam rubro colore tingendam (x). Certe prudentius fuisset, limitare accurato pondere quantitatem praecipitati rubri, quam colore massae, cujus intensitas variare admodum potest.

Henricus IV, *Franciae & Navarrae Rex*, per octo annos stranguria, & dysuria, laborasse legitur (y), quae antiquioris Gonorrhoeae pedissequa erat; & simili methodo intra quinque hebdomadas sanatus fuisse dicitur. Pulverem, cujus praeparatio secreta mansit, butyro recenti mistum, ope cannulae, super urethrae carunculam levi & suspensa manu deponebat vesperi *Loyseau*, qui Medici & Chirurgi Regii munere fungebatur; sequenti mane blandis remediis eluebat urethram: sic perrexit, donec consumpta foret caruncula, & postea cicatricem facientibus remediis utebatur,

&c. Li-

(w) Aphrodisiac. pag. 1354. 1355.

(x) Astruc de Morbis Venereis Tom. II. Lib. VI. pag. 761.

(y) Ibidem Lib. VII. pag. 897.

&c. Licet autem Medicus ille natu grandis, & emeritus, foret, orbatusque filio, quem suorum arcanorum haeredem destinaverat, tamen in occulto reliquit remedia, quibus utebatur. *Usque adeo magnam vim consuetudo obtinet in plerisque, ut ea, quibus assuevissent olim fructuosum fuit, pergant agere, etiam dum sibi nullus inde fructus futurus est* (z).

Alii adhibuerunt alia remedia ad carunculas urethrae sanandas; plerumque admiscebant mercurium vivum, vel crudum, vel leniora praeparata mercurialia, praecipitatum album, mercurium dulcem, &c. Omnes laudaverunt sua remedia, & felicissimos inde effectus se vidisse testati sunt. Plerique sollicitè texerunt arcana sua, ne revelata vilescerent forte, & lucrum, quod inde sperabant, minueretur. Singula haec anxie rimari, nimis longum foret, nec forte taediosum laborem compensaret utilitas. Sufficiet, speciminis instar, quaedam dicere de Candelulis, quibus usus fuit *Jacobus Daran*, qui in exercitu & nosocomiis Caesareis olim stipendia meruit; postea, Chirurgi Regis Galliae honorificum munus adeptus, caruncularum urethrae curationi operam praecipue impendit, & tractatum edidit (a) de nova methodo curandi haec mala. Attente legi hunc tractatum, & inde collegi sequentia.

Turundae, sive candelulae sic dictae, ex basi latiori in apicem desinunt, flexiles sunt, vel saltem calore ipsius urethrae sic mollescunt, ut debitam flexilitatem acquirant, & commode ab aegris gestari possint.

Effectus est, suppurationem excitare in urethra, &, per hanc, fundere, ac consumere, carnes fungosas, excrescentias, verrucas; sed absque erosione: simul, sub harum usu, prodit fluxus materiae Gonorrhoeicae, flavae, viridescens; sicque Gonorrhoeam, quem suppressam statuit dedisse originem his malis, redintegrat, & quasi recentem reddit: hoc imprimis inde probat, quod aegri in illo curationis stadio, si coeant cum foemina, illam inficiant.

Turundae istae dicuntur habere mirabilem hunc effectum, ut non agant in partes sanas urethrae, sed tantum in illa ejus loca, in quibus haerent obstacula, urethrae cavum minuunt, quae sic, suppuratione producta, consumunt. Unde etiam, in urethram sani hominis introductae, nihil faciunt, cum careant vi rodente: imo & in aegris nullum dolorem excitant, licet adeo prompta sit illarum actio, ut, tribus vel quatuor horis post harum applicationem, pus jam incipiat prodire.

Praeterea, eodem remedio scirrhosas indurationes solvi posse, testatur: hoc non semper succedere tamen, inde patet, quod scirrhosam duritiem, bulbum urethrae occupantem, se non potuisse curare, fateatur auctor.

Nulla vivendi norma praescribitur curae tempore; pauca, vel nulla, remedia interno usu adhibentur; sed tota curatio a topico hoc remedio expectatur, modo locum affectum tangere possit. Ubi tamen curatio ultra solitum tempus protrahitur, tunc specifico, ad virus Venereum delendum, remedio opus esse, fatetur auctor.

Curatio per has candelulas triginta dierum spatio absolvitur; quandoque protrahitur per duos tresve menses, imo & diutius in casibus difficilioribus.

Adhibebantur in hac curatione candelulae variae efficaciae, pro diversitate mali, quod per has tollendum erat. Quamvis autem nullum dolorem excitari ab hoc remedio asserat, fatetur tamen auctor, quod quandoque immiserit in urethram candelulas anodynas, quae dolorem lenirent a prioribus productum. Aliquando contingit, ut, in initio curae, candelula profunde in urethram demitti nequeat, dum occurrit obstaculo in urethrae principio haerenti; quo per remedii hujus efficaciam ablato, profundius demergitur, donec novo obstaculo occurrat; quod simili methodo remove-

(z) Ibidem pag. 898.

(a) Observat. Chirurg. sur les maladies de l'urethre &c.

tur, donec tota urethrae longitudo penitus libera sit, & nihil purulenti prodeat amplius, aut candelulae post satis longam in urethra moram adhaerere observetur. Sic enim certitudo integrae curationis haberi poterit, absque recidivae metu. Cum autem statuatur auctor, vim remedii agere tantum in locum, ubi haeret obstaculum impediens urinae exitum, non in reliquam superficiem sanam urethrae, hinc putat, se distinguere posse, in educta candelula, longitudinem & latitudinem loci affecti; ex pure scilicet adhaerente candelulae, in illo loco, qui obstaculo morbofo contiguus fuerat. Alii & celebres quidem in viri fuerunt potius in hac opinione, per applicatam candelulam sic irritari sensilem superficiem internam urethrae, ut augeatur copia mucii naturalis, quo cavum urethrae in sanis oblitur; adeoque crassum illud, quod candelis, diutius in urethra relictis, adhaeret, non esse habendum pro pure, sed pro muco naturali copiosius secreto. Hanc difficultatem solvit *Davan* sequenti argumento: affirmat nempe, candelulam, introductam in urethram sani hominis, qui nunquam Gonorrhoea laboravit, & ibi per quatuor horas relictam, dum educitur, prodire omnino puram: si dein eadem haec candelula immittatur in urethram hominis, qui Gonorrhoea laborat, intra quatuor horas si educatur, & adhuc citius, crassam materiam in superficie habebit, quod & contingere debuisset aequè in homine sano, si illud crassum, candelulae adhaerens, foret mucus naturalis, per irritationem candelulae in urethra haerentis, majori copia secretus. Praeterea notat, totum candelulae ambitum tunc debere tegi hoc muco, non vero solam illius partem, quae contigua fuit loco male affecto, quod constanter fieri, audacter affirmat.

Egregius in *Arte Chirurgica Samuel Sharp* (b) solito suo candore fatetur, haec argumenta *Davan* magni esse ponderis; suspicatur tamen, haec experimenta non satis frequenter repetita fuisse in hominibus sanis, qui nunquam Gonorrhoea laboraverant; quod probari videtur ex ipsis verbis *Davan* (c), qui dicit, se hanc veritatem probasse experimento, quod se repetiturum promittit toties, quoties desideratur: addit postea, sibi videri parum utile illud experimentum; cum asserti veritas satis pateat ex eo, quod materia purulenta tantum adhaereat candelulae in illo loco, qui obstaculum in urethra tetigit.

Ut hoc dubium elucidaret ulterius *Sharp* (d), persuasit adolescentibus, variae aetatis, a duodecimo ad vigesimum annum usque, ut paterentur sibi in urethram introduci candelulam; quae, dum postea educeretur, semper aliquam copiam materiae habebat adhaerentem, majori quantitate in quibusdam, minori in aliis. Certus autem erat *Sharp*, nullum ex illis, in quibus hoc experimentum tentabatur, unquam laborasse Gonorrhoea. Vario tempore has candelulas in urethra reliquit, sex nempe, quinque, quatuor, vel & tribus, horis. Non describit quidem auctor, ex quibus remediis fuerint compositae candelulae, quibus utebatur; simpliciter enim vocat *candelulas mercuriales*. Verum concipere non poterat, tam brevi temporis spatio ab his in urethra sana pus produci potuisse; unde concludebat, materiam candelulis adhaerentem non fuisse pus ulcerosum, sed mucum naturalem, per candelulae irritationem copiosius secretum. Cum autem opponi posset, candelulas *Davan* esse longe majoris efficaciae, nec producere novum pus intra paucas horas, sed latens in ulcere tecto pus educere, dein locum ulcerosum depurare, & sanare depuratum, postquam omne miasma Venereum per hanc suppurationem, fluxumque excitatum, ablutum penitus fuerit; ut hanc difficultatem elucidaret *Sharp*, candelulam, quam cer-
tus

(b) *Critical Inquiry into the present state of surgery* pag. 134. & seq.

(c) *Observat. Chirurg. sur les malad. de l'urethre &c. Discours Prelimin.* pag. 35. 36.

(d) In loco modo citato pag. 140.

tus erat methodo *Daran* compositam fuisse, & quam fortuito acquisiverat, urethrae sanae immisit; omnino similis sequebatur effectus, ac in prioribus experimentis, dum propriis suis utebatur candelulis.

Cum autem *Daran* per totam Europam fere dispergeret emissarios, qui in majoribus urbibus candelulas ejus distribuerent, non difficile erat, illas comparare. Unde merito concludi potest, non demonstrari ulceris praesentiam in urethra, si, post applicationem candelulae, aliquid effluat ex urethra; cum & in sanissimis idem contingat.

Magnum certe beneficium praestitit generi humano optimus *Sharp*, haec experimenta tentando in sanis, & ab omni suspitione Venerei contagii liberis. Notum nimis est, plurimos, qui in juventute Venerei indulserunt, perpetuo metu cruciari, ne forte insciis lateat alicubi in corpore contagii Venerei fomes, qui post seros annos in nervum erumpere possit. Fovent hunc metum lucripetae homines, & facile persuadent miseris, ut vel ipsam salivationem subeant, licet ne minimum quidem Luis vestigium adsit, tantum ut a perpetuo illo metu liberentur. Postquam rumor increbuerat, his candelulis non tantum sanari certo pessimas Gonorrhoeae sequelas, sed applicatione candelulae intra paucas horas detegi posse, an lateat in membro virili adhuc Virulentus fomes, qui postea recrudescere possit, non pauci fuerunt, qui has candelulas adhibuerunt, ut ab omni metu forent liberi. Absolute enim affirmabat *Daran* (e), candelulam suam immissam urethrae hominis sani, & relictam debito temporis spatio, dum postea educitur, omnino puram esse, ita ut nequidem acutissimo oculo vel minimum peregrinae materiae, candelulae adhaerentis, distinguere possit. *Sans que l'oeil le plus fin puisse s'appercevoir, qu'aucune liqueur etrangere s'y soit attachée.* Quanto terrore percellitur homo, qui, olim Gonorrhoeam passus, hoc experimentum tentabit in se ipso, dum in candelulae educatae superficie mucosam striam inveniet? certo se infectum credet; praecipue, si non in toto candelulae ambitu, sed in uno aliove tantum loco, talem mucosam materiam adhaerentem invenerit.

At, si considerentur illa, quae ante ad §. 1447. de urethrae fabrica dicta sunt, patebit facile, hoc contingere posse; cum in cavum urethrae hient orificia quaedam ductuum excretoriorum majora, quae post Gonorrhoeam dilatata, quandoque & erosa, majorem mucii copiam illinunt candelulae immissae, in illo loco, quem tangunt. De hac re adhuc quaedam dicentur ad §. 1459, ubi de Gonorrhoeae curatione agetur.

Nunquam credidi, *Daran* egisse mala fide; sed videtur nimis praecociter conclusisse, omne, quod exit de pene, post candelulas applicatas, esse materiam Virulentam, in qua contagium Venereum certo haereat. Unde monet, dum, post applicationem candelarum, fluxus redit, ut abstineant ab uxoribus, ne illae inficiantur. Notum est, post Gonorrhoeam, bona etiam methodo curatam, ablatis omnibus molestis symptomatibus, superesse hoc incommodum, ut, mane imprimis, post bonum somnum, aliquid ex pene effluat sponte, vel leni pressione exeat, sub forma mucii subpellucidi. Hoc diu quandoque durat, & post excessus in cibo, ac potu, imprimis augetur, semperque metum incutit aegris, ne lateat aliquid virulenti. Observavit *Sharp* (f), maritos sic affectos cohabitasse cum uxoribus, nec illas infecisse: imo affirmat, se vidisse tales casus, ubi ingens copia hujus fluxus aderat, absque ulla infectione sequente. Notandum etiam videtur, quod *Suppurationis* vocabulo usus fuerit, dum designat mucosum illum fluxum; post Gonorrhoeam sequentem, quem

(e) In loco modo citato ad litteram C.

(f) Critical Enquiry &c. pag. 142. 143.

quem praecedenti pagina *Gleet* dixerat. Sed & paulo ante (g) monuerat, quod Suppurationis nomine uteretur, ad designandum fluxum, quem candelula, in urethra haerens, excitaverat.

Sed *Daran* fuit in hac sententia, virus Venereum latere in ulcere urethrae; in corpore cavernoso urethrae ipso; qui locus ulcerosus, in fungosam substantiam prominens, applicatione candelularum consumeretur, sicque per suppurationem natam extricari virus Venereum, & cum pure exire. Quandoque etiam latere credebat miasma Venereum in substantia cellulari, sive fungosa, urethrae dicta, ibi manere iners, & quasi dormire, donec a pergraecationibus, vel aliis causis fortuitis, redderetur actuosum, locum, ubi haerebat, undequaque distenderet, sicque canalem urethrae arctaret primo, dein obturaret integre, & totalem ischuriam produceret. Candelulis autem suis hanc tribuebat potentiam, quod ulcus tale clausum aperirent, detergerent, & omni contagio Venereo deleto, perfecte consolidarent. In hac suppositione, non poterat non timere contagium, si maritus cohabitaret cum uxore, illo tempore, dum, tectum antea ulcus, nunc apertum candelularum usu, funderet contagiosum pus, & virus Venereum, antea silens ac iners, nunc redderetur actuosum.

Confirmat *Daran*, multis observationibus, suam opinionem, quae in tractatu ejus de morbis urethrae legi poterunt. Inter illas imprimis notabilis est, quam egregius Chirurgus de proprio morbo scripsit, a quo usu candelularum se curatum fuisse testatur (h). Laboraverat ille in juventute Gonorrhoea; quae solitis auxiliis curata erat integre, ita ut sanus viveret postea per viginti annos; & cum toto hoc temporis intervallo nunquam se exposuisset periculo contrahendae Luis Venereae, ab omni malo se immunem credebat. Mirabatur hinc, dum sentiret, urinam tenuiori filo exire, & difficulter, cum dolore. Sed, cum Chirurgi cohortis primarii munus gereret in exercitu, equitationem evitare non poterat; a qua difficultas urinae augebatur multum: uti autem exercitum in Italiam tendentem sequi debuit, defuit tempus, ut idoneis remediis malo succurrere potuerit. Inevitabiles muneris, quod gerebat, labores, & aëris in montibus Sabaudiae inclementia, quam tolerare debebat, adeo exasperaverunt malum, ut stranguria quotidie incresceret, una cum excretionem mucii viscidi, quem magno cum dolore exprimere cogebatur. Successit dein ischuria, vix non lethalis; unde munus Chirurgi campestris abdicare debuit, ut propriis melius succurrere posset malis; Monspelium se deferri curavit, & Medicorum celebrium ope insigne adeo levamen obtinuit, ut, refectis viribus, de castris denuo sequendis cogitaret non tantum, sed & ad hybernas stationes excurreret, ut prodesse posset illis, qui ipsius opem anxie implorabant. Dum jam in procinctu staret, ut ad castra pergeret, sensit parvum tumorem in Perinaeo; qui cito augebatur mole, ita, ut pugnum aequaret; quo dissecto, inventum fuit foramen in urethra; ne autem in fistulam degeneraret malum, scalpello dilatavit ipse aeger incisionem prius factam, hoc cum successu, ut, sanata fistula, post binos menses nondum finitos castra sequi potuerit. Sed brevi post ischuria secuta fuit, per quatuor dies durans; a qua se evadere posse, desperabat aeger. Evasis tamen; sed mucum viscidum magna copia excernere, & ingenti quidem cum molestia, debuit. Omni spe sanationis deposita, ad suos rediit, & saevos dolores per sex menses passus, incepit candelulis uti, felici adeo successu, ut testetur, se per mensem, & ultra, frui integerrima sanitate, dum hanc morbi sui historiam scribebat.

Non videtur ex hac historia sequi, contagium Venereum latuisse per viginti annos in urethra, manente integra sanitate, antequam denuo in nervum erumperet, & toto

(g) Ibidem pag. 141.

(h) *Daran* sur les maladies de l'urethre pag. 96. & sequentibus.

& toto hoc temporis intervallo nulla praesentiae suae indicia dedisse. In intimis ossium recessibus foedum Luis miasma diu haerere posse, & difficulter extricari, non adeo mirum videtur. Cum lente ibi moveantur humores vitales, & medullare oleum det aptum nidum contagio retento. Sed dum ibi haeret, nocet, & suae praesentiae indicia non obscura praebet, doloribus ossium, tumoribus, corruptela &c.; de quibus postea adhuc dicendum erit. Sed vix videtur credibile, in pene, ejus corporibus cavernosis, aut urethrae cavernoso corpore, per tot annos virus Venereum latere posse, penitus iners, & nullum dare in loco, ubi haeret, vel in reliquo corpore, indicium. Penis enim, dum erigitur, turget sanguine effuso in cellulas corporum cavernosorum penis, & ipsum corpus cavernosum urethrae, ante seminis ejaculationem, similiter sanguine impletur. Post ejaculationem, omnis ille sanguis, qui turgere fecerat penem, per venas redit in humorum massam, & per totum corpus dispergitur; unde brevi flaccescit virile membrum. An verosimile est, sanguinem vivum, calidum, agitaturn, alluentem fomitem infectum, mox per venas resorptum, non inficere corpus? An non miasma Venereum, tempore oestri Venerei excitatum, rosisset, inflammasset, loculum in quo latebat? Quenam probabilis causa determinari posset, quae Veneno, per viginti annos dormienti, veterum excuteret, ut illud, jam oblitum nocendi, subito produceret tot & tanta mala?

Multae aliae possunt esse stranguriae, & ischuriae, causae; unde nulla necessitas jubet, recurrere ad fomitem Venenatum, relictum a Gonorrhoea ante viginti annos sanata. Credo ex illis, quae ad §. 1440. dicta sunt, satis constare, veteres Medicos non cognovisse Luem Veneream, & tamen apud *Hippocratem* leguntur talia symptomata, quae hodie haberentur pro signis Diagnostice carunculae urethrae, post Gonorrhoeam natae. In *Coacis Praenotionibus* (i), postquam signa vesicae inflammatae dederat, & monuerat, periculosum morbum esse, qui, a septem annis, usque ad decimum quintum, imprimis infestaret, solvereturque urina purulenta, habet sequentia: *Quibus tuberculum est circa vesicam, quod Dysuriam inducit, quocumque situ decumbant, moleste se habent. Hujus autem solutio fit, pure erumpente.* Vocem illam *σχηματισέντες* de situ corporis aegri intelligendam esse, docet textus immediate praecedens, qui de calculosis agit, ubi monet, illos, si tali in situ ponantur, ut lapis in meatum urinarium non dilabatur, facilius mingere. Ubi de calculo agebatur, dictum fuit, miseros illos tentare varium corporis situm, ut calculum a vesicae orificio removeant; imo & quandoque capiti insistere, ut calculus retrolabatur, & liber urinae exitus fiat. In hoc autem textu idem Graecum vocabulum occurrit; quod igitur manifeste de mutato corporis situ intelligendum est.

Inde patet, *Hippocratem* cognovisse hanc Dysuriae, & Ischuriae, causam; tuberculum nempe; & quidem circa vesicam, in vicinia ejus; nam paulo ante de vesica inflammata & suppurata egerat. Sed & certam Diagnostice dedit, qua distingui possunt molestiae per tale tuberculum natae a cruciatibus calculosorum. An non videtur *Hippocrates* hic loqui de illa parte urethrae, quam ambit prostata, & quae vesicae vicina est? talis tumor, in glandulosa hac parte natus, dum mole augetur, comprimendo, poterit minuere, & tandem delere, urethrae cavum, ita, ut dysuriam praegressam sequatur perfecta ischuria; dum simul manifestus tumor tangitur in Perinaeo, qui aliquando extrorsum rumpitur. Tunc autem mali origo in vicinia quidem vesicae, sed extra cavum urethrae, haeret.

Neque tantum extra cavum urethrae, in vicinia Vesicae, tale obstaculum nasci, quod urinae liberum exitum impediret, observavit *Hippocrates*; sed & in ipso cavo

(i) No. 472. 473. Charter. Tom. VIII. pag. 879.

urethrae tuberculum nasci, alio loco (k) monuit. *Quibus in urethra tuberculum nascitur, eo suppurato, & rupto, solutio.* Cum autem Solutionis vocabulum saepius adhibeatur pro benigna resolutione inflammationis, absque suppuratione sequente (vide §. 386.), disputat Galenus (l), in Commentariis ad hunc textum, an, praeter suppurationem tuberculi, & rupturam suppurati, nulla alia solutionis via superesset, licet frequentissime tale tuberculum urethrae in abscessum iret. Concludit tandem, verissimum esse, a sola suppuratione, & puris exitu, curam expectandam esse. Unde patet, per *solutionem* hic non intelligi blandam resolutionem inflammationis, sed tantum ablationem obstaculi, quod liberum urinae transitum per urethram impediabat. Acris enim urina lente per urethram transit, & cum magno nixu exprimitur, dum cavum urethrae nondum integre obturatum est; ubi vero Dysuria jam abivit in Ischuriam, perpetuus adest tenesmus, & omnibus viribus urinam exprimere conantur; unde perpetuo irritatur tuberculum inflammatum; adeoque nulla blanda resolutionis spes superest: validis iisdem nixibus abscessus, urethram obturans, citius rumpitur.

Alio Hippocratis textu (m) confirmantur illa, quae de *solutionis* vera significatione dicta sunt. Sic enim habet. *Quibus in urethra tubercula procreantur, iis, suppuratis, & ruptis, dolor solvitur.* Constat ergo, talia mala Veteribus descripta fuisse, qui Luem Veneream non noverant; & hodie tamen communiter contagio Venereo latenti adscribi solent. Celsus (n), qui plures Hippocratis textus Latinissimo sermone reddidit, dum de his malis scribit, habet sequentia, maxime notanda: *Quibus, in fistula urinae, minuti abscessus, quos φούρατα Graeci vocant, esse coeperunt, iis, ubi pus ea parte profluxit, sanitas redditur. Ex quibus cum pleraque ex se proveniunt, scire licet, inter ea, quae ars adhibet, naturam plurimum posse.* Cum ergo a causis non Venereis talia mala oriri posse, certum sit, non videtur evidens ratio adfuisse, cur ischuria attribueretur Gonorrhoeae ante viginti annos perfecte sanatae, ut causae. Verum quidem est, Celsum hic loqui de minutis abscessibus, & in Chirurgo illo, cujus historia modo descripta fuit, tumor in perinaeo natus pugnum mole aequabat; Verum in urethra tantam tumoris extensionem non patitur loci angustia, in Perinaeo quidem. Celsus (o) autem probe noverat tales abscessus, quos in fistula urinae minutos vocabat, posse extendi ad magnam molem aliis locis corporis, ubi spatium datur. Sic enim habet: *Phyma vero nominatur tuberculum furunculo simile, sed rotundius & planius, saepe etiam majus. Nam Furunculus ovi dimidii magnitudinem raro explet, nunquam excedit. Phyma etiam latius patere consuevit; sed inflammatio, dolorque, sub eo minores sunt.*

An non Ischuria illa potuit fieri in hoc Chirurgo a diuturna equitatione, potius, quam a Gonorrhoea per integros viginti annos jam sanata? Certe Hippocrates (p) notat, *Scythas*, ob perpetuam equitationem, in Venerem segnes fieri non tantum, sed & tandem penitus steriles, & effoeminatos, reddi; ita ut muliebria munia obeant, & loquantur ut mulieres. Tuncque, muliebri stola amicti, suam ignaviam agnoscunt, & cum mulieribus victitantes, earum opera tractant. Notat Hippocrates hac affectione tentari opulentissimos quosque Scythas, minime autem infimos, sed generosissimos, qui maximas opes per equitationem acquisiverunt. *Pauperes minus affligit hoc malum; non enim equitant.* Dein subjungit sequentia: *Quin*
 & in

(k) Aphor. Sect. IV. n°. 82. Charter. Tom. IX. pag. 191. (l) Ibidem.

(m) Aphorism. Sect. VII. n°. 57. Charter. Tom. IX. pag. 323.

(n) De Medicina Lib. II. Cap. VIII. pag. 70.

(o) De Medicina Lib. V. Cap. XXVIII. n°. 9. pag. 325.

(p) In Libro de aëre locis & aquis Cap. XI. Charter. Tom. VI. pag. 210.

¶ in reliquis hominibus ad eundem se habet modum. Ubi enim plurimum, ¶ creberime, homines equitant, ibi plurimi cedmatis, ischiadibus, ¶ podagris, corripuntur, ¶ ad Venerem exercendam pessime se habent.

Videtur ex his concludi posse, diuturnam, & frequentem, equitationem nocere posse genitalibus virorum partibus, & in illis varia mala producere, ob perpetuos inter equitandum succussus, & pressionem non interruptam fere a pondere corporis equo insidentis; uti alia occasione in Commentariis ad §. 1063. notavi.

Notandum etiam videtur, vocabulum Κέδματα non semper significare longas in articulos, & imprimis juxta coxendicem, defluxiones, sed & diuturnam affectionem, quae partes genitales occupat (q). Cum autem Hippocrates, in textu modo citato, dum recenset mala metuenda a nimia equitatione, Ischiadi, & Podagrae, adnumeret Cedmata, & Impotentiam ad Venerem, non ita absolum videtur, quod per hoc vocabulum potius designaverit morbos genitalium, quam articulorum. Ex dictis constat manifeste, Dysuriam, & Ischuriam, non semper a malo Venereo originem ducere, sed & a diversis aliis causis: imo, licet olim Gonorrhoea quis laboraverit, & post illam sanata supersit impedimentum in urethra, non semper concludi debere acsi adhuc lateat morbosum virus in hac parte, quod nisi extricari possit & expelli, nunquam sperari queat integra sanatio. Post Gonorrhoeas toleratas, urethra contrahi potest a duris, rugosis, ulcerum sanatorum cicatricibus; filamenta, transversim in urethra posita, liberam urinae excretionem impediverunt aliquando, & resistantiam non superabilem produxerunt catheteri inducendo. Omnia haec mala tristes reliquiae Venerei contagii esse possunt; licet illud integre expulsus fuerit de corpore. Num quid ulcera Venerea, in cute externa, foedas, & contractas, cicatrices relinquunt, dum integre sanata sunt, nec in vicinis locis repullulant amplius? has interim cicatrices, quibus quaevis remedia applicari possunt quam liberime, se sanare posse, nemo facile promittet. Cogitetur jam, urethram, in Gonorrhoea ulcerosam redditam, similiter affici posse. Dum autem urethrae cavum angustatur a vicinis tumoribus, licet nullum adsit in ipsa urethra malum, uti saepe fit, ubi prostatae tument, a quacumque demum causa, tunc tanta debet esse in candelulis, quae in urethra haerent, efficacia, ut illarum vis medicata per ductus excretorios prostaticorum se insinuet, & solvat obstacula; sicque liberum humorum circuitum per illarum substantiam obstructam restituat.

Talia vero mala solent pro Carunculis haberi, & simili modo tractari. Exemplum habetur in Epistola Theodorici de Mayerne, Jacobi primi magnae Britanniae Regis Archiatri, quam scripsit Hildano (r), de nobili viro, qui post Gonorrhoeam in urethra carunculam habere credebatur, cujus extensio circa caput Gallinaginis finiebatur; quod & tumidum invenit. Cum autem urinam magno conamine emitte cogeretur aeger, & stillatim tantum, conclusit Mayerne, hoc obstaculum sensim per cathaereticam extirpandum esse; quod & prudenter tentavit; interposito subinde mollissimorum remediorum usu; ut irritationem ab erodente remedio natam sopiret. Probe enim noverat, carunculae curationem plus cunctando, quam festinando, promoveri. Tantum autem profecisse se hac methodo, monet, ut pateat regia seminis & urinae via, atque amplo, continuo, recto, filo reddatur lotium.

Urethrae canalis ergo erat liber quidem, sed remansit ulcus oblongum, respectu partis satis magnum, quod non potuit ad cicatricem deducere; cum aeger, ob publica negotia, ex Anglia redire deberet; unde reliquum, quod in cura perficiendum erat, Hildano commisit; & dein addit; Ut facias Exeretici nostri periculum, ejusdem

tan-

(q) Vide Foëssii Oecon. Hippoc. in litera. K.

(r) Epist. Centur. n°. 100. Hildani opera omnia. pag. 4032.

tantillum mitto, quod tamen sit ad quatuor ingentes carunculas penetrandas, & exaequandas, satis; si tardius opus perfecerit, animum non despondeas. Tuto, & jucundo, operari satius, quam cito, & cum periculo. Vanus nunquam erit medicamenti effectus; quem tamen accelerabis pro libitu, Mercurii praecipitati rubri additione.

Verum, ex alia Epistola *Hildani* (s), in qua de eodem aegro agitur, patet, malum nullo modo eo usque emendatum fuisse, ut sola cicatrificatio ulceris in urethra superesset; ut credebat *Mayerne*; nam in Helvetiam redux nobilis aeger de ardore urinae, & de ejus retentione, adhuc conquerebatur; quae mala, emulsis, enematis, candelulis, adhibitis, satis facile levabantur quidem, sed in sinistra parte Perinaei incepit sentire dolorem punctorium, non quidem adeo acutum, continuum tamen. Cum autem in Diaeta errores commisisset, & in exercitiis modum excessisset, foetorem insignem in urina percepit; simul in fundo urinae materia quaedam viscida, spermati ranarum non dissimilis, conspiciebatur. Venae sectione, emulsis, &c., leniebatur malum; imprimis sero lactis cum saccharo, potato multum, videbatur emundari. Sed breves fuerunt hae induciae; accessit febris continua, ardentissima, urinae retentio, tumor inflammatorius, ovum anserinum aequans in Perinaeo, cum maximo dolore pungitivo, tumore & duritie scroti, ac penis; aderant Syncope, & alia quaevis pessima symptomata, quae instantem mortem nunciare credebantur ab omnibus. Tandem in medio Perinaei rumpebatur abscessus; exivit pus, intolerabilis, & plus quam cadaverosi, foetoris; totum perinaeum mortuum excidit; & ingens ulcus remansit; quod tandem, *Hildani* peritia, ac arte, depuratum, & integre consolidatum, fuit, absque fistula relicta, & incolumi manente sphinctere Vesicae, ita ut urinam continere potuerit, etiam in ipso tanti mali vigore.

Notari imprimis inerentur sequentia, quae *Hildanus* (t) affirmat: *Ulcus nihilominus, quod deorsum versus Vesicam tendebat, profundum erat, & ad ipsas Prostatas, quas ego a longo tempore male affectas existimo, tendebat.*

Si obstaculum, Dysuriam & Ischuriam faciens, in urethrae cavo haereat, candelularum ope possunt remedia topica ad locum affectum deduci; quae, pro diversa conditione mali, varia esse debent; sed & simul cavendum est, si rodentem vim habeant applicata remedia, ut tantum applicentur loco affecto, nec tangere possint sanam urethrae partem. Sic per tubum argenteum, in urethrae cavum demissum ad obstaculum usque, quidam deduxerant talia remedia, quae fundere, vel consumere, possunt carnem fungosam, sicque transitum liberum urinae conciliare. Patet, illa erodentia debere eligi talia, ut diffuere non possint; ne vicinae parti sanae noceant, & periculosam inflammationem producant. Simul apparet necessitas, ut in arte periti diversa applicent remedia, pro varia conditione obstaculi, quod removendum est. Alia requiruntur ad tollendam verrucam Veneream, saepe satis callosam, quam si luxurians caro, quae mollis & fungosa est, cavum urethrae obstruat. Omnes boni hodie in eo conveniunt, acriora rodentia non adhibenda esse; quod olim tentatum fuisse constat; ut in praecedentibus dictum. Pariter damnata fuit crudelis illa methodus, qua aspero corpore, limae fere instar, obstaculi abrasio intendebatur. Vidi, optimos Chirurgos, ubi credebant, carunculam fungosam Ischuriae causam esse, foramina oblonga, quae utrimque adsunt circa extremum apicem catheteris, replevisse molli recenti butyro, ne caro fungosa ingrederetur haec foramina, & laceraretur, dum catheter per urethram protruditur ad vesicam exonerandam: dum enim

(s) Oper. omn. Centur. V. observ. 64. pag. 454.

(t) Oper. omn. Centur. V. observ. 64. pag. 456.

enim in vesica haeret catheter, calore loci statim funditur butyrum, & urina libere effluit.

Verum, ubi causa Ischuriae haeret extra cavum urethrae, an tunc sanari poterit hoc malum candelulis medicatis in cavo urethrae haerentibus? vix videtur. Ipse *Daran* candide fatetur (u), candelulas suas non agere nisi in partes, quas immediate tangere possunt; adeoque, nec in prostatas, nec vesiculas seminales, nec vesicam ipsam. Dat simul sequentia signa Diagnostica, quae docent locum, ubi malum haeret. Si pus praecedat urinam, ulcus haeret in cavo urethrae, & urina prope pellit pus, quod in urethrae canali collectum haerebat. Si vero urinam expulsam pus sequatur, illo nixu, quo in sanis ultimae urinae guttae exprimuntur, tunc pus non fuit in canali urethrae; sed ex prostata, quae ultimo illo nixu reddendae urinae comprimitur, in urethrae canalem derivatur. Simul & obtusus dolor percipitur, si prematur, si prematur Perinaeum in illo loco, ubi Prostata locatur. In tali malo minus sperat ab effectu remedii sui; licet credat, illud agere posse in ductus excretorios illarum partium, quae in canalem urethrae eructant suos humores, imo saepe easdem has partes sic in integrum restitui. Ubi autem ulcus prostaticarum antiquius jam est, aut malignioris indolis, ita ut illarum substantiam destruxerit, tunc, candelulis curari non posse, statuit.

Sola enim tunc spes est, ut via fiat quantocyus per exteriora, pertuso loco affecto in Perinaeo; quod nisi factum fuerit, exeduntur omnia vicina, & horrenda mala sequuntur; uti patet ex casu modo enarrato. Tristissima talium malorum specimina, a neglectis aut male tractatis Gonorrhoeis orta, aliquoties vidi.

Varia adhibita fuerunt remedia ad liberandam urethram ab his obstaculis; quae a plerisque habebantur pro fungosa substantia, ex superficie interna urethrae excrescente; hinc applicata fuerunt talia, quae in externis corporis partibus ad similes excrescentias carnosas tollendas laudabantur: prudentiores tantum adhibuerunt talia, quae sensilem hanc partem laedere non possent; vel, si quandoque acriora tentabant, omnem possibilem cautelam adhibuerunt, ut haec tantum in carunculam agere possent, non in locum vicinum sanum. Cum autem multi fuerint in ea opinione, haec mala semper supponere latens miasma Venereum in loco affecto, mercurialia erodentia praetulerunt reliquis; sed plerumque mitiora tantum; v. g.: *mercurium praecipitatum album, mercurium dulcem, &c.*: horum omnium vis adhuc pro lubitu infringi poterat, si copia minueretur, vel pi nguibus, emplasticis, admistis sic obvolverentur, ut mitius agerent.

Alii maluerunt curam crudo argento vivo tentare; cum illud nullum dolorem excitet; imprimis, si in vapores per ignem resolutum agat. Sic *Chevalier* (w) testatur, se aliquot curasse vapore mercurii, ope infundibuli in urethram deducto; & hanc curandi methodum candelulis praefert, quae semper plus minusve molestiae faciunt.

Egregius Chirurgus *Sharp* (x) praetulit mercurium crudum reliquis praeparatis mercurialibus; iussit autem illum, subactum prius, & extinctum per *balsamum sulphuris*, intime permisceri emplastro *Diachylo*; cui addebat pauculum de *Pice Burgundica*; ut augetur emplastri tenacitas: addidit & partem *antimonii crudi*, in pollinem laevigati; non adeo, ut augetet vires remedii, sed potius, ut sic conciliaretur candelulis inde parandis consistentia firmiter, & laevitas superficiei. Proportio horum ingredientium erat sequens: *Diachyli Emplastri, una cum addita Pice*

Tom. X.

L

Bur-

(u) Sur les Malad. de l' urethre Disc. Praelim. pag. 85.

(w) Lettres a M. de Jean sur les maladies de St. Domingue &c. pag. 91.

(x) Critical Inquiry &c. pag. 174. & seq.

Burgundica, partes quatuor; *Argenti vivi* partes duas; *Antimonii crudi* partem unam. Simul exacte describit, quomodo haec ingredientia inter se misceri debeant; uti & methodum candelulas inde conficiendi. Addit deinde omnes cautelas, quae in usu, & applicatione; harum candelularum observari debent.

Cum autem, uti antea dictum fuit, a constrictione urethrae sola simile impedimentum in urethra nasci possit, plures tentaverunt dilatare urethram specillis plumbeis, sensim augendo illorum crassitiem, ut gradatim haec distensio fieret (y). Alii usi fuerunt ossibus balaenae &c.; dum metuebant, ne specilla plumbea quandoque frangerentur; quod facile fieri poterit, si tenuiora fuerint; vel etiam, si crassiora immergantur argento vivo, antequam in urethram dimittuntur; uti quibusdam solitum est; ut non tantum distendendo urethram, sed & vi mercuriali, agant. Notum est, plumbum facile penetrari ab argento vivo, & in amalgama abire. Sic talia specilla plumbea friabilia redduntur, & facile rumpuntur, dum illorum eductio tentatur. Fragmentum tale relictum, nisi solvi possit, vix nisi sectione educi poterit. Memorabilis talis casus legitur (z) in epistola, quam celebris Chirurgus *Le Dran* scripsit auctoribus *Diarii Eruditorum*. Homini pars specilli plumbei fracti in vesicam delapsa fuerat, longa quatuor pollices cum dimidio, ponderis sex drachmarum. Medicos & Chirurgos peritissimos consuluerat plurimis in locis; qui unanimiter statuebant, sola sectione curam tentari posse; ad quam subeundam exhortabantur, simulac majores molestias perciperet. Antea, ubi de *calculo* agebatur, pluribus probatum fuit, corpus quodcumque insolubile, in vesica haerens, posse dare basin, cui accrescens materia calculosa, semper praesens in urina etiam sanissima, possit formare calculum immensae molis; unde sequebatur, non cunctandum esse nimis diu. Aliter sensit *Le Dran*, & suscepit, plumbum in vesica relictum reddere tam fluidum, ac argentum vivum: tentavit varia experimenta; etiam in vivis animalibus; sicque vidit, posse in fluorem redigi plumbum, haerens in vesica, absque ejus laesione. Quod plus est, in hominis vesicam plumbi massam introduxit, & in aegri domo, decumbenti huic homini plumbum in vesica haerens fudit, sic ut disfluere. Quo experimento securus aeger curam subivit, quam *Le Dran* octidui spatium perfecit; per injectiones in vesicam factas reddidit plumbum fluxile, ut exire potuerit; & dein illud, in solidam massam redactum, aegro tradidit. Scripsit hanc epistolam octiduo post curam perfectam. Reticet auctor solvens illud remedium, quo curam hanc perfecit; sed justa suspicio legenti nascitur statim, argentum vivum adhibitum fuisse, ut haec solutio perficeretur. Confirmatur autem ex eo, quod auctor affirmet, illud solvens non agere in calculum vesicae, sed magni usus esse posse in solvendis globis plumbeis, qui Chirurgi dexteritate educi non potuerint, verum, consolidato vulnere, in quadam parte corporis relictis fuerint, & aliquando molestiam pariunt.

Circa idem tempus literas accepi ab Eruditissimo Medico *R. Sanchez*, qui Parisiis, literato in otio, honoratam vitam transigit; postquam deposito munere Archiatri, quod apud Russorum Imperatricem magna cum laude gessit, Musis & amicis redditus est. In illis literis testatur, quod Londino acceperit, egregium *Sharp*, cujus toties mentionem feci, detexisse, unciam argenti vivi cum dimidia drachma Bismuthi in amalgama redactum, & vesicae injectum, solvisse plumbum in ejus cavo haerens.

Apparet ex omnibus his, ingenti remediorum varietate obstacula haec, in urethra nata, fuisse tentata, & quidem vario cum eventu. Nec finis facile in his erit, dum unusquisque sua prae reliquis extollit: judicium autem de his formari nequit, nisi descri-

(y) Critical Inquiry &c. pag. 249.

(z) Journal des Scavans. Mars 1750. pag. 141.

describantur medicamenta. Hoc candide fecit *Sharp*, uti dictum fuit, & a fide dignis viris audivi, simili cum successu has candelulas adhibitas fuisse, ac illas, quas sollicite texit *Daran*, & quas devinare conatus fuit Anonymus auctor Anglus (a), qui inter ingredientia numerat soleas calceorum combustas, aliaque plura. Fides sit penes auctorem.

Celebris Chirurgus *Goulard* (b) usus fuit *extracto saturni*, ut vocat; quod est solutio lithargirii saturatissima in aceto vini: hujus liquoris unciam dimidiam miscet librae cerae solutae leni igne, dein huic miscelae linteum intingit, & postea inde candelulas format. Si his non cedant obitacula duriora, auget quantitatem extracti saturni, donec optatus sequatur successus. Pluribus observatis confirmat utilitatem hujus remedii.

§. 1452. **H**inc fertur in membra, cum dolore nocturno medios artus occupante, ut & flexurarum rigiditate.

Ex illis, quae in praecedentibus dicta sunt, patet, Luis miasma quandoque ipso infectionis momento in sanguinem resorberi, & , circumstantibus humoribus mistum, per omnes corporis partes moveri, posteaque ad diversa loca deponi, hinc & , pro diversitate loci, ad quem deponitur, varia mala producere.

Frequentius vero illud miasma solet in genitalibus partibus, pinguibus aut mucosis humoribus inviscatum, sedem figere; & , cum illud Venenum potestatem habeat sanissimi etiam corporis humores, ad locum affectum affluentes, sibi assimilandi, ita ut contagiosi fiant similiter, patet, quare, ex parvo ulcusculo Venereo, totum corpus successu temporis possit infici; quod in malo hoc inveterato fieri observatur; uti pluribus ad §. 1445. demonstratum fuit.

Illa mala, quae in superficie externa corporis a Lue fieri solent, §. 1444. 1445. 1446, enumerata fuerunt, & descripta, simulque patuit, in ipsis etiam visceribus ab hac causa difficillimos morbos quandoque produci. Sequentibus autem paragraphis de morbis partium genitalium, a Lue ortis, satis fuso sermone dictum fuit.

Sequitur jam, ut dicatur de illis malis, quae observantur, dum tetra Lues sedem in artubus figit, & tendines, membranas, ligamenta, ossa ipsa, occupat; quod in Lue inveterata contingere toties solet.

Demonstratum antea fuit, tunicam cellulosam latissime, per totum corpus, per omnia viscera, distribui, omnibus musculis interponi non tantum, sed & totos ambire, inter fibrarum muscularium fasciculos interferi, imo & singulas involvere. Cum autem Luis Venenum pinguibus & mucosis intricari soleat, patet facilis via ad ossa ipsa, & ossium medullia; unde tristissima mala sequi solent; ut in sequentibus apparebit.

Hoc tempore, dolores ossium solent adultam Luem comitari, recentem rarius; unde etiam, uti postea ad §. 1467. dicetur, pro signis confirmatae Luis habentur, quae validam curam requirit. Illo vero tempore, quando Lues in Europa primum increbruit, etiam in morbi initio his doloribus excruciantur aegri. Sic legitur apud *Gasparum Torellam* (c); qui anno 1497. parvum libellum de Lue Venerea scripsit, de *Nicolao minore Valentino*, juvene 24. annorum, quod eadem die, qua rem habebat cum muliere pudendagra laborante, ipse infectus fuerit: *Infectio incepta*

L 2

(a) Theor. and Practice of Chirurgical Pharmacy London 1761. 80. pag. 224. & seq.

(b) Remarques & observat. Pratiq. sur les Malad. Vener. &c. &c. pag. 317. & seq.

(c) Aphrodisiac. pag. 545. 546.

apparere in virga, uti solet ut plurimum aliis evenire: nam sequenti die apparuit ulcus in virga, cum quadam duritie longa, tendente versus inguina, ad modum radii, cum sorditie, & virulentia. Post sex dies, ulcere semicurato, correptus fuit intensissimis doloribus capitis, colli, spatularum, brachiorum, tibiarum, & costarum; & praesertim in eorum musculis; cum maximis vigiliis, a quibus molestabatur non nisi in nocte post primum somnum. Post decem dies apparuerunt multae pustulae in capite, facie, ac collo; nec malum ab eruptione pustularum levare videbatur. Dolores enim, & pustulae, manebant; nec augebantur, nec minuebantur, binorum mensium spatio. Accesserunt & nodositates in membris.

In alio viro 46 annorum (d), triginta diebus ab infectione virgae, subito, post somnum prolixum, totum corpus infectum fuit maculis latis rubris, sine pustulis. Elapsis quinque diebus, fuit correptus doloribus intensis capitis, colli, spatularum. Maculae vero inceperunt cortices ad modum furfuris emittere. Postremo multiplicati sunt dolores per totum corpus, infestantes eum in nocte, & non in die. In alio aegro (e), morbus inceperat a doloribus: tandem post duos menses, facto tota die laborioso exercitio, in nocte, hora, qua molestabatur a doloribus, a capite usque ad pedes correptus fuit pustulis grossis, crustosis, cinereis, cum dolorum levamine.

Patet ex horum symptomatum congerie, Luis miasma, humoribus mistum, varia corporis loca afficere, nec adeo cito in parte quadam figi, sed vagari per diversas partes, quarum functiones laedit, & locum mutare. Saepius occurrit hodie, maculis pustulisque in cute subito apparentibus, levamen dolorum sequi; & contra. Verum, ubi semel in ossibus ipsis fixum haeret, tunc dolores non tolluntur per materiae metastasin ad alia loca; sed pertinaciter haerent. Hoc autem a primis morbi incunabulis ad haec tempora usque constanter obtinuit, ut molestissimi illi dolores noctu ingravescant, interdium vero minuantur insigniter, imo quandoque & integre cessent.

Graphice Luis progressum descripsit Sydenhamus (f), & dolores illos vagos a fixis distinxit. Dolores, tum caput, tum artus in articularum interstitiis, humores scilicet, brachia, & talos, crudeliter laniant, nullo ordine invadentes, & per intervalla, licet noctu aegrum, lectuli calore perfusum, rarissime destituant, nec nisi sub auroram libenter evanescent. Sed simul notat, si crustulis, porrigine, varis, cutis deturpetur, in leprae fere modum, tunc levare dolores, ita ut, quanto magis cutis foedatur, tanto minus aegri discrucientur. At levamen hoc dolorum durabile non est; Nam universa symptomata pedetentim incrudescunt, dolor prae reliquis, qui tandem eo usque exacerbatur, ut se nequeat miser in lecto continere, sed, protinus exiliens, huc illuc in cubiculo cursitet, irrequietus ferme, donec illucescat. Fixum enim tunc in ossibus haeret malum, quae in dura tubera & nodos attolluntur, cariota fiunt, & dein ulcera phagaedonica pessima in parte affecta producunt, &c.

§. 1453. **U**Nde in Cartilaginibus, nasi maxime, & palato; erosio.

Notum est, ossium articulorum extrema, tam excipientia, quam excepta, cartilagine incrustari, mucosis, pinguibus, humoribus illiniri, unde conciliatur articulis facilis mobilitas. Illud smegma articulare aptum nidum dare poterit miasmati Venereo, & pessima mala producere. In cadaveribus hunc morbum passorum tales
ossium

(d) Ibidem pag. 547. (e) Ibidem pag. 550.

(f) Epist. II. responsor. pag. 716.

offium degenerationes circa articulationes observatae fuerunt aliquoties ; quas & ipse vidi.

Omniū maxime tales cartilaginū erosiones a Lue occurrunt in naso, & palato ; quae postea insanabiles deformitates relinquunt. Accedit, quod Luis Venenum difficiliter ex his locis extricari queat ; uti omnibus in cura hujus morbi versatis notum est.

Sed de his malis antea ad §. 1445. dictum fuit.

§. 1454. **M**Ox, media ossa occupans, caries producit ; praecipue in cranio.

Quando in ossibus cranii mediis, vel in media parte crassissima ossium majorum, quae artus constituunt, oriuntur dolores enormes, acsi compages tabulata horum finderetur, vel quasi dissilitura esset, atque hi, post occasum solis inchoati, sensim lento gradu procedunt, donec media nocte intolerabiles evaserint, coegerintque extortum aegrum lectum deserere, versus auroram sponte quiescentes, tunc certi sumus, malum in pinguetudine ossium ipsa jam haerere (g).

Cum autem diploë ossium cranii medullae officio fungatur, hinc toties tetra haec mala in capite occurrunt. Observatur enim in Lue Venerea, caput frequentius affici, quam reliquas corporis partes, dum Luis miasma, quamvis genitalibus partibus receptum, per universam humorum massam dispergitur, & postea, ad varias partes depositum, illas lenta tabe peredit.

Fernelius optime notat (b) signa, quibus dolores arthritici a Venereis distinguuntur. *Arthritis enim brevi parvoque tempore exoritur, idque ex defluxione, quae repente in articulum incubuit. Dolores vero Luis Venereae sensim procedunt, multoque tempore, ab eo excremento, quod pars male affecta paulatim congeffit. Ad haec, arthritis in articulo, aut circa hunc, consistit, fixaque est. Dolores ex Lue non articulos, sed medios artus, obsident; in quibus & plerumque tophi concresecunt; maxime vero in fronte, & capite, in clavibus, in medio humeri osse, in medio cubiti radio, & in parte priori tibiae; nonnunquam & in aliis quoque ossibus.*

Praeterea hoc in doloribus Venereis obtinet, quod non augeantur ad contactum, imo saepius a valida pressione partium dolentium aliquid levaminis sentiant miseri. Cum arthritis tactum, rudius imprimis, minime ferat. Hoc autem intelligendum est, antequam ossa in tophos duros eleventur; illi enim rudius tacti dolent.

§. 1455. **T**Umque superpositae partes in apostemata assurgunt pessima.

Norunt Chirurghi, quam difficulter curentur mala, quae ab osse prius affecto originem ducunt. Si a laesione externa os affectum fuerit, post vulnera, suppurationes &c., tardius quidem cura procedit; sed succedit tamen; cum per incumbentes partes molles, quarum unio pariter soluta est, via facile pateat corruptis humoribus. Verum, dum, post nocturnos illos dolores, superpositae molles partes in maligna ulcera degenerant, merito metuitur, ossium medullia jam perdita fuisse, antequam partes molles afficerentur. Visum fuit, ossa jam penitus exesa fuisse carie, licet incumbentes partes molles adhuc forent integrae; ita ut ipsum os femoris frangeretur

in

in homine, dum tibialia exueret. Si ossa cranii, post cephalaeam intolerabilem diu toleratam, sic sensim erodantur, quot & quanta imminent mala! Videantur illa, quae antea ad §. 1445. dicta fuerunt; ubi tristissimi tales casus enumerantur. Legi certe merentur illa, quae *Joannes de Vigo* (i) de Lue Venerea habet, in operibus ejus, quae anno 1503. incepit colligere, & anno 1513. edidit. Cum autem summi Pontificis *Julii secundi* Chirurgus fuerit, vidit procul dubio Luem, dum primo in Europa apparuit. Incipiebat morbus a pustulis genitalium in utroque sexu, quae deinde per totum corpus dispergebantur; *Interdum cum dictis pustulis, vel saltem post earum ortum inde ad mensem cum dimidio, vel circa, patiens laborabat doloribus clamosis, interdum circa frontem, interdum in spatulis, & humeris, & brachiis, & aliquando in tibiis, coxis, & anchiis. A quibus doloribus aliquando multum post tempus, videlicet post annum & ultra, quaedam oriebantur scirrhositates, ad instar osium, a quibus aegrotantes clamosis doloribus vexabantur, praesertim tempore noctis, & sedabantur in die &c.* Dolorum autem illorum finis semper fuit os corrumpere; prout in spina ventola accidit. *Transacto vero anno cum dimidio, vel circa, quaedam tuberositates exituales, materia grossa & phlegmatica plenae, ad modum non parvae castaneae, albi coloris, substantiae durae ad instar chordae, aut nervi semiputrefacti, generabantur, quarum maturatio a natura tantum, absque auxilio alicujus medelae, plerumque faciliter efficiebatur. Qua de re, post earum crepaturam, seu apertionem, omne genus ulcerum videbatur &c.*

Deinde, varias ulcerum malorum species enumerando, latius hanc rem deducit, & probat, omne dolorum genus, omnes cutis foeditates, omnes ulcerum diversitates, in hoc morbo concurrere; additque: *Ultimo loco vidimus, febriculam oriri, quae tot praenominatis malis hominem quasi ad ethicam, aut ad ultimam ejus diem, conducebat.*

§. 1456. **Q**uin & in tophos duros elevat, dolentes obscure, sensim acutius, tumque & superposita corruptentes.

Lues Venerea, uti patuit, ossa inficit saepius, imo & vera carie destruit: quandoque lentius in ossa agit, & illa in duros tumores elevat sensim, qui satis diu perstant, antequam caries sequatur: rarius etiam attracti, vix dolent, vel obscure tantum, & dolor ille lente augeri solet, accedente nempe, vel & aucta, ossis tumoris corruptione, a qua deinde impositae partes molles corrumpuntur, sequentibus omnibus malis, quae paragrapho praecedenti enumerata sunt.

Solent tamen hos tophos praecedere dolores illi osteocopi, nocte exacerbati, molestissimi. Tumores illi, ad media ossium loca nati, molles quandoque, & lenti, sunt, &, tenaces utcumque, prementi digito cedunt, & *gummi*, vel *gummata*, vocantur; quia *gummi*, ex arborum cortice stillans, concretum jam, & aëre exsiccatum, nondum tamen omnino induratum & fragile, satis apte referunt. Si durioris consistentiae fuerint, & prementi digito vix cedant amplius, dicuntur *tophi*; ubi vero induraverunt, ossej penitus, tunc solent vocari *exostoses*, si tota ossis substantia tumeat in hoc loco, vel & *hyperostoses*, si tumor talis durus ossi quasi insideat tantum. Vidit talem tophum, mediam tibiā obsidentem, *Ten Rhyne* (k), in nauta triginta quinque annorum, qui, lue infectus, molestos, quos patiebatur, dolores credebatur esse arthriticos; quos durum hoc hominum genus, noctu diuque aëris injuriis

(i) Ibidem pag. 449. 450.

(k) Dissertat. de Arthrit. part. 2. pag. 64.

juriis expositum, saepe tolerare debet. Dum, pedes nudus, nauticos labores strenue perageret, loro aspero, ruditer radendo, tophum dirupit. Chirurgus discidit locum; & cauterio ac scalpris, periosteo prius abrafo, malum destruere conabatur, ingenti cum cruciату, sed incassum. Attentius dein locum lustrans, invenit foramen parvum, quod specilli apicem vix admittebat: excidit trepano laminam osseam, sicque viam fecit in cavum ossis tibiae usque, viditque, medullam in fungosam quasi carnem degenerasse, admodum sensilem: tentabat dein similem methodum, ac in cranii ossis fracturis adhiberi solet, & instituta cura Luis Venereae, convaluit aeger.

Haec observatio confirmat, tophos tales affecto prius osse, elevari, & hinc saepe difficilis curationis esse.

Tales tumores in locis quibusdam haerent quandoque, ubi summas molestias pariunt; cujus exemplum notabile vidi. Vir triginta trium annorum, dum in Indiis versabatur, ab impuro concubitu cum muliere Inda Gonorrhoeam habuit, quam oleo Juniperi, balsamo Copaybae, aliisque calidissimis remediis, curare tentaverat: sequebatur Phymosis, tumor varicosus circa testes, & postquam per integrum annum pertinax Gonorrhoea manserat, incepit minui; sed mox natus bubo ingens in dextro inguine; quem inciderunt scalpello in Indiis, & curaverunt. Successerunt Rhagades, sive fissurae cutis in manibus ac pedibus, dolore molestae, & dum post quadriennium a prima infectione in patriam rediret, itineris tempore, inceperunt Rhagades minui sensim, quo magis Hollandiae appropinquaret, brevi sanatae, dum ad suos rediit. Dira tamen supererant tetrae Luis vestigia, tam in faucibus, quam in diversis corporis ossibus. Inter alia mala, quibus affligebatur, tophus magnus, integumentorum colorem non mutans, haerebat sub musculo temporali sinistro; similis, sed multo minor, latebat sub temporali dextro; unde miser os diducere non poterat, & solis jusculis vitam sustinebat; donec tot & tantis malis supervenit hydrops, tandemque periit.

§. 1457. **U**Nde facile constat de signis, quibus morbus hicce cognoscitur.

In his, quae hactenus dicta sunt, ni fallor, habentur signa, quae Luem Veneream adesse in corpore docent; uti & illi effectus, qui a diversis corporis partibus, hoc morbo affectis, pendent. Simul conatus fui, sollicite notare, quid sperandum, quid metuendum, sit. Pro vario enim corporis habitu, pro varia intensitate contagii, prout recentius fuerit malum, vel jam diu in corpore delituerit, prout has illasve corporis partes occupaverit, eraserit, destruxerit, diversa sequentur mala, cura faciliior erit, aut difficilior.

Cum ergo de Luis Diagnosi, & Prognosi, actum fuerit, sequitur, ut de curatione agatur.

Sincere dicam, quae viderim in hoc morbo tractando, quae tuta, & vera, noverim, laudabo illos, per quos profecerim, indicabo rationes, quae me permoverunt, ut quaedam praeferrem aliis. Paratissimum me sentio, ut meliora sequar, simulac mihi innotuerint: donec haec fortuna mihi contigerit, utar meis.

§. 1458. **G**onorrhoea curatur, balneo, fotu, injectione, purgatione mercuriali saepe repetita, emulsionibus, balsamicis, abstinencia ab omni cibo, potuque lauto & ad venere[m] stimulante, victu contra potuque tenui.

Generalis indicatio in curandis malis, a Luis contagio suscepto ortis, consistit imprimis in eo, ut contagiosum miasma removeatur quantocyus de loco, cui haeret, & expellatur de corpore; ne ulterius noceat parti, quam occupat, nec propagetur, ad vicina non tantum, verum etiam ad loca admodum remota.

Varios effectus a Lue metuendos esse, pro diversitate loci affecti, & materiae contagiosae, pro majori vel minori calore excitante, uti & pro diversa temperie corporis infecti, pluribus ad §. 1444. dictum fuit.

Solet autem miasma Venereum in loco, cui adhaeret, se manifestare, leni inflammatione, pustula subalba, squammosa, rodente, mucosa, quae vulgatis remediis pertinaciter resistit, & postea stillat foedam sanie[m], mucosam, lentam, subviridem, rodentem; tuncque in latum magis, quam in profundum, proserpit malum.

Si in Veretro externo infectus locus haeserit, vocatur *Cancer*, ob difficultatem curationis. Si interiora obsederit, citius vel serius ex urethra depluit similis sanies; & tunc vocatur *Gonorrhoea*; quae in plures species distingui solet, pro diversitate loci, quem in toto decursu urethrae occupat, & partium adjacentium, aut humores suos eructantium in cavum canalem urethrae, quae Luis contagio infectae sunt. Ut haec mala exacte cognosci possint, requiritur absolute Anatomica cognitio harum partium, ex qua intelligi possint diversa & taediosissima mala, quae Gonorrhoeam Veneream comitantur quandoque, aut sequuntur. De his omnibus dictum fuit §. 1447, & sequentibus. Sequitur, ut de cura Gonorrhoeae agatur.

Balneo, fotu. Praecipua cura consistit in eo, ut expurgetur miasma inficiens, & concilietur liber facilisque exitus materiae effluenti: hinc prudentes Medici conantur, per balnea, & fomenta, hoc obtinere, ut perpetuo madescant, & tepescant, partes; sicque susceptum virus foras alliciatur, ut effluat totum cum pure facto.

Materiam balneo, & fomento, dant emollientes herbae, & farinae, additis simul lenibus antisepticis. Talis formula in *Materia Medica* ad hunc numerum habetur, ex emollientibus *malvae* foliis, & antisepticis, *ruta*, *scordio*, *alliaria*, compositum; cui & saponis veneti pauculum, & parum spiritus vini, additur. Ad lubitum poterit emollientium copia augeri, uti & antisepticorum, prout remedium magis minusve detergens desideratur: ex similibus & Cataplasmata, quibus hae partes obvolvuntur, parari poterunt; quibus solet pauculum *olei lini* addi; ut caveatur nimis cita harum pulticularum exsiccatio. Quam maxime cavendum est, ne inter praeputium & glandem colligatur sanies, & moram trahat; unde nova infectio, glandis & interni praeputii erosio, phymosis, & alia mala, metuenda sunt. Sollicita hinc fiat ablutio, & dein, reducto praeputio, glans obvolvatur cataplasmate emolliente, materiam extrorsum alliciente, simulque leniter antiseptico. Haec ablutio, & mundatio, aliquoties de die repeti debent.

Fateor, incommodum satis esse talibus, qui munera publica gerunt, aut sui juris non sunt, ut his mundationibus saepius de die vacare possint, absque eo, quod suspicionem dent latentis mali; quod, ut non innotescat, anxie desiderant. Talibus suasi, ut aliquoties interdum Veretrum immergerent vasculo, aquae & lactis recentis aequali quantitate pleno; in quibus pauculum saponis Veneti dissolvitur; ut leniter abstergat, nec irriter tamen, sensiles has partes. Reducto praeputio, nudatae glandi applicetur, post emundationem factam, molle *Emplastrum mucaginum*, vel *meli-*
lori,

loti, aut his similia. Quamvis autem balneis, fomentis, cataplasmatibus, primae partes debeantur, tamen & urgente necessitate haec illorum loco adhiberi poterunt (i).

Veneris Nepotuli, & prostibula, magnam impunitatis spem ponunt in ablutione genitalium, statim post absolutum opus facta.

Injectione. Sollicita & frequens ablutio, & mundatio, imprimis utilia sunt, imo necessaria, in illa Gonorrhoeae specie (vide §. 1447.), ubi sanies, pressa glande, per ejus substantiam quasi exsudat, & sub praeputio colligitur; uti etiam, quando Gonorrhoeae sedes non distat multum ab orificio urethrae. Verum, ubi mali sedes magis distat, fomenta haec, & balnea, non directe veniunt ad locum affectum; licet profint, abluendo Gonorrhoeae saniem, quae ex urethra stillat, & inter praeputium & glandem colligitur. Hinc cogitaverunt plures, qui his morbis curandis operam dabant, insigniter profuturum, si similia, quae sub forma balnei, fomenti, cataplasmatum, proderant, per siphonem injicerentur saepius in urethram; ut ex loco affecto sic elueretur contagium, molesti lenirentur dolores, & stranguria emendaretur.

Cum tales injectiones totam urethrae longitudinem abluere, ac mundare, possent, & pro diversa conditione mali, varia adhiberi remedia, sperabant, se curaturos Gonorrhoeam, tanquam malum topicum, solis injectionibus. Talis erat opinio Celebris Medici (k), qui *aquam calcis vivae, saccharum saturni, vitriolum album, decoctum guajaci* &c., injicienda voluit in urethram, & per haec certam Gonorrhoeae curam promittebat. Longe me abesse ab hac methodo, fateor, quam periculosam credo, dum talia remedia, constringendo, certe nocent, & effluxum sistendo, fallacem sanationis spem faciunt tantum, nullo modo curationem. Nec, sensilis adeo, urethra fert acria impune; sed intolerabiles quandoque dolores patitur; corrugatur tota, donec occalescat, repetito similium usu; unde postea difficillima mala sequuntur, praeter illa, quae a retento miasmate Venereo sunt metuenda.

Prudentiores Medici mollibus tantum, & leniter detergentibus, injectionibus usi fuerunt, ut mundaretur locus affectus in urethrae canali; qualis formula in *Materia Medica* ad hunc numerum habetur. Si ingens ardor in urethra percipitur, ex *seminibus Cydoniorum*, in aqua rosarum infusis, paratur tenuis mucilago, quae, tepide injecta, prodest, demulcendo, & inviscando, rodens acre.

Sed & hoc notandum est circa injectiones, in curatione Gonorrhoeae adhibendas. Eo difficilior cura praevidetur, quo locus affectus in urethra magis distat ab ejus extremo, & versus prostatas ac vesicam tendit. Per injectiones autem retropellitur sanies Gonorrhoeae, in canali urethrae collecta, & contagium remotioribus locis applicatur, quod periculosum est. Verum quidem est, quod urethra, per inferiorem partem penis decurrens, facile comprimi possit, sicque impediri, ne liquor injectus versus posteriora veniat; tumque tota urethrae pars, inter locum digitis pressum & urethrae aperturam, tuto eluatur & mundetur. At si, minima hic negligentia in eligendo compressionis loco, vel si, quacumque de causa, non integre comprimatur urethra, pars injecti liquoris superabit illud obstaculum, & virosam saniem propellet ulterius.

Antea ad §. 1447, ubi penis fabrica mirabilis describitur, notatum fuit, membranam internam urethrae pertundi copiosis foraminulis oblongis, sive poris, majoribus, minoribus, quos dant canales excretorii glandularum, quae in corpore cavernoso urethrae locantur: canales illi juxta membranam internam urethrae per ejusdem corpus cavernosum decurrunt, & dein oblique penetrant in urethrae cavum, quod secreto humore blando obliniunt, & contra acrimoniam urinae muniunt. Canaliculorum

(i) Aphrodis. in Praefat. (k) Morando-Morando. Prima Decade di Lettere &c. pag. 111. 112.

horum orificia obliquo ductu in urethram hiant, & ideo semilunarem figuram habent. Licet ergo injectiones non protruderent saniem versus posteriora, dum digitis comprimitur urethra, possunt tamen urgere virus in has lacunas, & sic in corpus cavernosum urethrae propagare malum.

Si omnia haec considerentur, videtur tutissima esse, & facillima illa depuratio, quae fit per urinam ipsam, quae tota longitudo urethrae, abluendo, depuratur; haec valida satis vi ejicitur, dum vesica contracta agit post superatam sphincteris resisten-
tiam: Directio autem jactus urinae talis est, ut averrat saniem in urethra haerentem, sed nullo modo illam urgeat in Canales illos, qui per urethrae cavum distribuuntur, & quorum aliqui satis patulis orificiis hiant.

Verum quidem est, quod urina, etiam sana, acrimoniam habeat, quae molesta fit locis illis excoriatis, & ulcerosis; ast in artis potestate est, urinam adeo tenuem & blandam, reddere, ut nullo modo urethram irritare possit. Ideo injungitur aegris, ut plus potent, quam sitis requirit. Aqua pura, infusa lenia aquosa, decocta ex herbis emollientibus parata, glycirrhizae infusum, lactis serum, hydrogala, emulsa, cerevisia tenuis & mollis simul, &c., amplam potui communi materiam praebere poterunt; ex quibus eligantur illa, quae aegri palato magis arrident.

Cum autem quies, & somnus longior, conducant in hoc morbo, & urina, tota nocte in vesica retenta, semper acrior fiat, simul accumulabitur in cavo urethrae copia materiae, somni longioris tempore; at damna, inde metuenda, facile vitari poterunt; si aeger libras duas tenuis potus sumat, antequam se ad somnum componat, post tres vel quatuor horas sponte evigilabit, urinam redditurus; quo facto, largum haustum potus mollis hauriat, & obdormiat denuo; sic urina tenuis manebit, & nullo modo acris reddetur, dum simul, frequenti mictu, urethra mundabitur a collecta sanie; atque ita evitabitur, vel lenietur multum, molesta stranguria, quae ita evitabitur, vel lenietur multum, molesta stranguria, quae Gonorrhoeam toties comitari solet. Hac methodo omnis utilitas, quae ab injectionibus sperari poterit, obtinebitur, absque metu ullius damni.

Si injectionibus, quae molles sunt, & leniter tantum abstergunt, parum fidentum sit, facile patet, quid cogitandum, dum acriora remedia ab Agyrtis injiciuntur, qualia quandoque Venereis ulcusculis, in loco cute tecto, solent applicari; uti postea ad §. 1463. dicetur. Si liquida fuerint haec remedia, rodente vi sensilem internam urethrae superficiem pessime afficiunt, & summos dolores creant. Quam parum autem a solis topicis remediis expectari possit, postea videbimus. Idem incommodum expectandum a candelulis cereis, quae acria rodentia remedia habent admista; de qua re videantur illa, quae ad §. 1451. habentur. Imo, licet molli cera consent, nisi perita manu introducantur, mala certe non levia producere poterunt. Homo, pertaesus diuturni stillicidii ex urethra, consilium accepit, in urethram dimitteret candelulam ceream, longam valde, & satis tenuem; cum facile succederet haec introductio, in vesicam penetravit; ita ut notabilis pars talis candelulae in Vesicae cavo haereret, & emollita loci calore, flexilior reddita, nodum fecit. Dum postea tentabat educere candelulam, transitum impediabat nodus; vi tandem produxit, sequente valida haemorrhagia, penis & scroti tumore, cum ventris intumescencia. Periti Chirurghi ope tamen evasit ex hoc discrimine; quod certe non leve erat (*).

Purgatione mercuriali saepe repetita. Methodum curandi Gonorrhoeas per cathartica remedia, saepe repetita, plurimi celebres Medici adhibuerunt cum successu; imo & laudaverunt, tanquam unicam. Sic *Antonius Musi Brasavolus* (1), & post eum plures alii, censuerunt. Cum autem argenti vivi efficacia, in Lue Ve-
nerae

(*) Academ. Royale de Chirurg. Tom. III. pag. 610. (1) Aphrodisiac. pag. 684.

nerea curanda, adeo celebris esset, ideo purgatio mercurialis solebat praeferri a multis. Interim certum est, alia purgantia suffecisse saepius ad debellandum hoc malum. Sic Sydenhamus (m), dum de Gonorrhoea agit, dicit: *Curationis omnis curdo in remediis cathartici vertitur, quantum huc usque usu comperimus, quorum auxilio vel educitur humor peccans, vel procuratur diversio succorum corporis naturalium, qui aliter hosti in pabulum cederent.* Fatetur simul, quod quaevis cathartica, saepe & diu exhibita, morbum hunc sanare possint; elegit tamen validiora, quae bilem, maxime vero quae ichorem serotum, fortiter e sanguine expurgant, & subducunt.

Antea pluribus probatum fuit, contagium Luis Venereae intricari lentis, & pinguis, corporis humoribus, illisque unari. Proderunt ergo illa remedia, quae omne lentum, ac pingue, solvunt, & solutum, educunt de corpore. Spes magna est, susceptum miasma, quod illis unitum fuerat, hoc nexu liberum, exire posse de corpore. Validorum enim purgantium usu repetito, obesus homo emaciari poterit integre. Antea ad §. 761., ubi de purgantium usu in cura febrium intermittentium agebatur, monitum fuit, a purgante medicamento bonos humores corrumpi, dein corruptos excerni: quod Helmontius, uti ibidem dicitur, dum a scabie curabatur, suo damno expertus est; repetito purgantium usu, emaciabatur adeo, ut tremere genua, vox rauca fieret, & omnes labasserent vires. Unde conclusit, quod vividam corporis substantiam liquassent purgantia, & in putrilaginem resolvissent. Talem virtutem habent imprimis illa purgantia, quae a Medicis *Hydragoga* vocari solent. Testatur Sydenhamus (n), quod, *sola Jalappae radice, pauperibus aliquoties subveniret, quorum tenuitati, & rebus angustiis domi, consulendum erat.*

In *Materia Medica* ad hunc numerum habentur tres formulae remedium purgantium, quarum binae priores largam satis mercurii dulcis dosin continent; quod tamen non absolute, aut semper, requiri videtur. Ipse Celeberrimus Boerhaavius (o), mercurialia praeparata non laudavit, ad Gonorrhoeam sanandam, sed *Jalappam Hermodactylos, Scammoneum, Senam, imprimis.* Haec, crebro usurpata, potestatem habent dissolvendi sanguinem in aqua, hanc depellendi deorsum, & evacuandi per intestina; haec agunt valide semper & in urinae vasa, vesicam, urethram. Hinc & laudatissimus horum usus in locis huic malo nativis, *Africa, & America*; quin & probatissimus quoque apud optimos fere nostrorum in arte magistrorum. Eandem methodum laudavit, ubi in uno loco externo recens labes unice haeret, & ulcusculum producit; deinde addidit: *Nunquam probabo temerarios ausus illorum, qui consulenti super hoc malo juventuti, ilico suadent usum argenti vivi; quod semper corpori nocet; nec necessarium saepe habetur* (p). Diserte autem monet Sydenhamus (q), vel ipsam salivationem mercurialem non sanare Gonorrhoeam, dum Luem tollit, quae comitem Gonorrhoeam habeat. Unde statuit sequentia: *Quoties Luis, & Gonorrhoea, una stabulantur, vel ante salivationem, vel ea jam peracta, Gonorrhoeae curatio tentanda est; quod & tutius fit, me iudice, & facilius etiam, post finitam salivationem, cum, Luem habens comitem, Gonorrhoea aegrius dometur; quae vero a praegressa salivatione quadantenus subacta fuit, minori negotio expugnari solet.* Idem affirmat Boerhaavius (r), nisi quod in illa specie Gonorrhoeae, quae in glandulis Cowperianis nidulatur, curanda dixerit: *Quare etiam subinde hic recurrendum erit ad gravissima remedia ptyalismis. Quamvis enim Gonorrhoeae priores eo nunquam curentur, tamen posterior haec species, in parte solidiore glandulosa nidulans, in qua vasa arteriosa, & cordis impetus, magis actuosa deprehenduntur, mercurii vim longe promptius excipit.*

(m) Epist. Responsor. II. pag. 418.

(n) Epist. Responsor. II. pag. 419.

(o) In Praefatione ad Aphrodisiacum.

(p) Ibidem.

(q) Epist. II. responsor. pag. 432.

(r) In Praefatione Aphrodisiaci.

Notandum est, has glandulas extra urethram haerere, licet illarum emissaria in urethrae cavum hient, & per miasma susceptum sic erodantur, ut in sinus cavos, profundos, ulceraque molestissima, degenerent; unde & Luis universalis periculum imminet; ad quod praecavendum salivatio tentari solebat.

Recentiora observata pariter confirmant, remedia mercurialia, quae Luem Veneream feliciter eradicare solent, parum, imo nihil, prodesse in curandis Gonorrhoeis. Testantur celebres Chirurghi Angli, qui militum, Venereis morbis laborantium, frequentem curam habuerunt in castris, in Gonorrhoea curanda mercurium sublimatum corrosivum in spiritu frumenti solutum (de quo remedio postea pluribus dicendum erit) Luem sanasse quidem, etiam satis confirmatam, nullo modo autem Gonorrhoeam virulentam; quae, si nullis aliis stipatur malis, absque ullis remediis mercurialibus sanari poterit (s).

Nullam omnino fiduciam posuit Sydenhamus (t) in usu decoctorum, quae ex lignis exsiccantibus, guajaco &c., praeparantur, & a multis, ut specifica morborum Venereorum remedia, laudantur. Ab his enim *universum aegri corpus, tum praecipue pars affecta, jam pridem nimis incallescens, ulterius adhuc inflammabantur; nonnunquam etiam Gonorrhoea, quae paulo ante evanuerat, quod me observasse memini, denuo in conspectum prodit.*

A sanguinis missione Gonorrhoeae curam inchoandam, suadet *Celeberrimus Astruc (u)*: hebet enim illam pro morbo inflammatorio, omnesque inflammationis exitus hic metuendos esse, imo & blandam resolutionem hic obtineri posse, statuit, licet raro, nec fere unquam, nisi in levioribus Gonorrhoeis tantum, & si aegri iteratis sanguinis missionibus, & exactae diaetae, acquiescere velint. Sed hoc malum, si leve fuerit, tanta sanguinis jactura non indiget, & solis decoctis mollientibus abluatur facile leve contagium, nondum pertinaciter haerens in parte affecta; imo, ut sincere dicam, nullam sanguinis missionem requirit. Ad resolutionem enim, uti §. 386. dictum fuit, requiritur blanda humorum indoles, quae nunquam sperari poterit in loco, cui adhaeret Luis contagium, quod non tantum cutim, sed & solida ossa, corrumpere & erodere valet. Tota enim spes curationis in eo consistit, ut exeat, per fluxum, miasma susceptum. Rarissime praeterea contingit, aegros medellam quaerere, antequam quid insoliti ex pene exstillet; adeoque de cura per resolutionem vix cogitandum videtur, nec operae pretium erit, in omni Gonorrhoea sanguinem mittere; Interim si ardor, erethismus, cum gravissima dysuria, adsint, credit *Celeberrimus vir (w)*, *haud segnius, parciusve, venam esse tundendam, quam in ipsa peripneumonia, vel dysenteria.* Verum, solo decocto *radicum althaeae cum glycyrrhiza*, potato magna copia, & fomentis mollissimis applicatis, graves tales molestias saepius lenire, & superare, potui, quae minuebantur statimac fluxus largiori copia prodire inciperet. Plus enim hic expectandum est, ab acris irritantis obvolutione per mollissima remedia, & laxatione viarum, ut tuto exire possit, quam si tota curatio ad sanandam inflammationem dirigatur. Lues enim Venerea non adeo in inflammationem prona est ex sua indole; uti apparet, si contagii effectus in loco oculis conspicuo considerentur: prima enim signa sunt, *pruritus, calor, levis inflammatio*; quam brevi sequitur *pustula subalba, squamosa, erodens*; de quibus videantur illa quae ad §. 1444. habentur. Contigit quidem aliquando, membrum inflari virile in calidis juvenibus, lauta diaeta & vino copioso

uten-

(s) Medical observat. and inquiries Vol II. pag. 83. (t) Epistola responsoria II. pag. 224.

(u) Lib. III. Cap. I. §. IV. & V. pag. 165. & seq.

(w) Ibidem pag. 168.

utentibus, dum aestivis sub caloribus immodica Venere abutuntur, & se totos exhauriunt: ut & aliquando recens nuptis, dum optatis amplexibus fruituri vi adhibita viam novis gaudiis parant, quod similem membri inflammationem, cum rubore, & dolore, patiantur. Idem malum toties experiuntur illi, qui ad curam Gonorrhoeae acris diureticis, balsamis nativis, vel & artificialibus, copiose utuntur. In similibus casibus subita sanguinis missio locum habet; uti §. 1470. dicitur. Hoc tantum monere volui, Gonorrhoeam Veneream non indigere sanguinis missione ad curationem, neque illam inchoandam esse semper a Venae sectione, sub spe felicioris, & citioris, sanationis.

Sydenhamus (x), qui, ut notum est, in morbis inflammatoriis curandis abundantia sanguinis missione utebatur, in cura Gonorrhoeae, praecipue in initio, illam nullo modo admittit; cum non speraret inde benignam morbi incipientis solutionem. Sic enim habet: *In temperamento admodum sanguineo, & affectu pertinaciori, post mensem catharsi datum, aut circiter, ut plurimum sanguinis unc. VIII, vel IX, e brachio dextro detrahendas suadeo. Ut maturius celebretur Venae sectio, auctor non sum, ne hac πρὸς αὐτῷ contagium penitus inferatur.*

Purgantia per alvum praecipue conducunt ad Gonorrhoeae curam, & saepius repetenda laudantur. In aegris, quibus facile alvus movetur, *decoctum Tamarindorum, cum foliis senae*, sufficit saepius, si quotidie potaretur, donec symptomata, ardor nempe urinae, stranguria, stricturae sensus in urethra, leniantur, materiae effluentis copia minuatur, & color in melius mutetur. In initio enim rubellum quandoque colorem fluxus habet, vel & profunde viridem; dein flavescens; augeri tunc solet spissitudo, & succedit postea albus color. Majori tunc intervallo dantur cathartica, ne largis & diuturnis dejectionibus vires exhauriantur, nimisque tabescat corpus. Illis, qui duriori stimulo indigent ad catharsin, validiora propinantur remedia. Ita *Sydenhamus* (y), qui fatetur, se pauperes sola radice *Jalappae* curasse; dabat communiter calidiora purgantia, quae *Aloën, Colocynthidem, resinam Jalappae*, continebant, &, addito *Opobalsamo*, in massam redigebantur, cujus grana quadraginta exhibebat, omni mane, hora quarta, vel quinta, per dies 12, 14, vel etiam plures, *donec urinae ardor, & materiae seminiformis color flavus admodum, imminuantur*. Postea dabat cathartica alternis diebus adhuc per duas septimanas; quo tempore elapso, *sufficit, ut bis in septimana sumantur pilulae, donec humor, ex urethra stillare solitus, prorsus evanescat; quod, ut plurimum, non nisi post multos dies contingit.*

Patet facile, semper habendam esse rationem aetatis, virium, ac temperiei, dum valida dantur purgantia, & adeo frequenter repetuntur. Obesa corpora haec tolerare possunt; macilenta & exsucca minime; in quibus leniora conducunt, nec adeo frequenter debent repeti. Diebus a catharsi liberis decoctorum remollientium copiam bibere debent tales, & molli victu corpus reficere. Lentius forte curabuntur; sed longe tutius. Summo certe jure monuit *Celsus* (z): *Purgationes quoque, ut interdum necessariae sunt, sic, ubi frequentes sunt, periculum adferunt. Assuescit enim non aliud corpus, & ob hoc infirmum erit.*

Accedit, quod purgantia, praesertim acriora, dum intestinum rectum frequentissimo tenesmo alvum deponendi irritant, & vix non excoriant, vicinum collum vesicae similiter afficiant, & stranguriam excitent, vel augeant illam, quae Gonorrhoeam comitatur. Optime notavit celebris in hoc morbo curando auctor (a), quod, postquam usu purgantium minuta fuerat fluoris quantitas, & emendata qualitas, si pergere-

(x) Epist. Responf. II. pag. 422.

(y) Ididem pag. 414.

(z) Lib. I. Cap. III. pag. 311.

(a) Turner Siphylis. pag. 70.

geretur in horum usu ulterius, non emendetur amplius malum, sed de novo accedat Dysuria, & Priapismus, & materiae effluentis qualitates denuo peiores fiant: Unde cogebatur, lenioribus postea curam absolvere. Hoc imprimis contingebat in hominibus sicci, calidi, biliosi, temperamenti. Frigidae, laxae, phlegmaticae, temperiei homines has evacuationes per alvum facilius ferunt. Quantum noceant penis erectiones in Gonorrhoea curanda, statim dicitur; &, simulac, post frequentiore validorum cathartorum usum, priapismus oritur, leniora & majori intervallo data conducent sola.

Contigit quandoque, imprudentes juvenes, dum turpe malum celare volebant, & citam sanationem anxie desiderabant, drasticis usos fuisse purgantibus quotidie, per plures dies; novi contigisse, ut, erosa intestinorum tunica, unus ex his, affatim erumpente per anum sanguine, subito defecerit. Alios vidi, totos exhaustos, pallidos, languisse per menses, antequam vires aliquantum recolligere potuerint. Quot non sunt metuenda mala, dum, vix sanati, se novis periculis exponunt, repetitis Gonorrhoeis pessime mulctantur, &, vel proprio, vel turpium Agyrtarum, consilio, similem curationem repetunt. Emerita enim, & effoeta, publicae libidinis prostibula se turpi experientia jactant esse versatissima in hoc morbo curando.

Quamvis autem lenioribus purgantibus, & tamen satis evacuantibus, Gonorrhoea curari soleat, contingit tamen aliquando, curationem tardius procedere; & quidam difficilius purgantur; tunc, aucta dosi, & in forma liquida, remedia similia dedit Sydenhamus (b); quae ex *Tamarindis, foliis Senae, Rheo, Manna, syrupo ex Spina cervina* &c. parabantur. Quibus si non succederet cura, pro dosi dedit drachmam mediam *pilularum ex duobus*, cum granis viginti mercurii dulcis, & quidem bis in septimana. Constant illae *pilulae ex duobus* aequali copia *Colocynthidis, & Scammonei*; unde merito drasticum remedium dicitur. Praecipuam autem spem in hoc posuisse videtur, si *Turbith minerale ad gr. viij, tantum* bis, vel ter, daretur (idque interposito debito temporis spatio, ne forte oboriatur *Ptyalismus*); quod quidem remedium in eradicanda difficiliori Gonorrhoea facile primas fert. Eandem methodum laudavit Turner (c); si Gonorrhoea admodum virulenta foret, simulque adessent canceri Venerei in genitalibus.

Ex omnibus dictis patet, versatissimos in curandis his malis viros praecipuam curae spem posuisse in repetito cathartorum usu; mitiora dedisse primum; quibus si non emendaretur malum, validiora, imo & drastica, adhibuisse; praecipue, in repetitis, vel admodum virulentis, Gonorrhoeis; quales solent esse illae, quae longiori tempore post suspectum concubitum se manifestant tantum. Simul patuit, non semper necesse esse; ut adhibeantur remedia mercurialia; nec salivationi obedire Gonorrhoeam.

Purgandi haec methodus multis displicere solet, & taedium non leve facere; de quo *Celeberrimus Boerhaavius* habet sequentia (d): *Neque crediderim, temere exultam usque methodum huic propositae praeripuisse: novi quippe alias plerasque, tentavi, cum hac comparavi. Fateor, incommoda est aulicis, in celebritate versantibus, vel muneribus publicis gerentibus; sed tuta saepe ardua sunt, & molesta. Novi promissa Agyrtarum, se curaturos vel in regali natantes luxu, equitantes, omnia voluptatum genera exercentes. Sed mihi, & haec conanti, haud licuit esse tam beato. Quin & dolui saepe; dum sic tractatos illustres viros vidi per annos vitam agere reliquiis veteris mali obnoxiam.*

Laudabatur a quibusdam aquarum mineralium potatio, ad Gonorrhoeam, vel saltem

(b) Epist. II. Respon pag. 420.

(c) Siphylis pag. 71.

(d) Aphrodisiae. in Praetatione.

tem leves ejus reliquias, extirpandas; imo jam in receptum morem hoc abivisse, indignabatur *Sydenhamus* (e): statuit enim, solam catharsim hic instar omnium esse, & severe inculcavit, ut aegri sibi temperarent ab aquis mineralibus; certo namque sibi constare, ait, ab his morbi reliquias, e corpore eliminandas, vi adstringente, & plus satis sanativa, arctius constringi, & quasi clavo figi trabali; unde, quod saepius observavit, scroti tumores enascebantur, quoties in morbi principio, vel statu, pejoraque adhuc symptomata, ut carunculæ, si quando sub exitu ejus, potarentur. Videtur de aquis martialibus hoc intellexisse optimus vir. Dantur enim aquae minerales, quae vel parum omnino, vel nihil, de martiali principio continent, & quae potatae per alvum purgant satis. An non haec possent conducere sub finem morbi, cum non debilitent purgando, & circa finem curae leniora tantum cathartica soleant dari? *Celeberrimus Hofmannus* (f). Selteranarum potum laudat ob vim mucum viscidum incidendi; dein addit: *Et quoniam in Gonorrhoea inveterata, & in morbis vesicae & urethrae ex hac prodeuntibus, per aliquot exempla, mirabilem thermarum Carolinarum potum, & earum injectionem in membrum crebriorem, deprehendissem, non dubitavi ejus usum, & fructum, de meliori commendare.* Thermae autem Carolinae per alvum evacuant satis.

Sed & recens Gonorrhoea, qua per dies quindecim juvenis rusticus laborabat, comitata intensissima phymosi, dysuria summa, doloribus peracutis, plurimisque ulcusculis, quibus referta erat corona balani, admodum etiam tumentis, solis thermalibus Baregianis, intus extusque adhibitis, perfecte curata fuit (g).

Ubi ergo contingit, ut aegri temperies, debilitas, repetitis Gonorrhoeae virulentae curationibus exhaustum corpus, nimia Venere deletus vigor, impediunt, quo minus per repetita purgantia cura tentari possit, tunc Medici, vel inviti, leniora adhibere debent. Laborabat homo jam a quatuor annis pessima Gonorrhoea, vires omnes amiserat, noctes agebat infomes, ob febrem depascentem, quae omni vespera increfcebat. Omnia tentata fuerunt sine fructu; lenta tabes imminebat. Facile patet, in corpore exhausto, tabescente, non potuisse amplius tentari evacuationes. Datum fuit *extractum Cicutae*, superbibendo infusum florum sambuci, cum lacte paratum, & intra paucos dies malum emendatum fuit, auctae sunt vires, appetitus & somnus redierunt. Sexto mense, his solis, miserrimus aeger convaluit robustus, & pinguis (h).

Emulsionibus. Pro potu communi possunt haec potari ad libitum, cum blanda sint, omnem acrimoniam leniant, urinam diluant, & minus acrem reddant. Quibus res angusta domi est, his substituuntur, lactis serum, decoctum althaeae, addita quarta parte lactis, aut his similia. Dantur & quandoque emulsa medicata, ex feminibus quatuor frigidis majoribus & minoribus dictis; emulso colato miscetur *nitrum, syrupus diacod.* &c.; qualis formula in *Materia Medica* ad hunc numerum habetur. Solebant haec dari vesperi, postquam purgantia assumpta operationem suam peregerant.

Balsamicis. Dum in urinae transitu haeret malum, & cum urina solet saepe prodire fluor, hinc balsamica remedia fuerunt data a pluribus; quae & a vi diuretica laudantur, & vulneribus ulceribusque curandis adhiberi solent. Balsama nativa, pura, fragrantia, qualia sunt, *Balsamum de Mecca, Peruvianum album, & nigrum, Tolutanum, de Copayba, Terebinthina, &c.*, magnam famam in curandis Gonorrhoeis habuerunt. Laudaverunt & Chemicis olea stillatitia ex balsamis nativis parata;

(e) Epist. II. Responf. pag. 423. (f) Med. Rat. System, Tom. IV. part. 2. Sect. 2. Cap 7. pag. 450. (g) Specim. novi Medic. Conspect. Edit. alter. pag. 175. in notis.

(h) Anton. Storck Libell. 2us, de Cicutâ Cap. III. pag. 250.

ta; qualia sunt oleum Terebinthinae, de Balsamo Copayba &c., quae quidem admodum penetrabilia sunt, sed semper acriora, & calidiora, ipsis balsamis, ex quibus parantur; adeoque non nisi prudenti usu prodesse poterunt. Nunquam frequentius testes intumescunt, quam post largum similium usum; praesertim, si, absque Catharticis sumptis, in morbi initio statim exhibeantur; uti rudibus Agyrtis in more est.

Videmus tamen, optimos Medicos purgantibus remediis datis incepisse curationem Gonorrhoeae, &, emendato jam malo, dedisse balsama nativa. *Sydenhamus* (i) quidem siccoribus purgantibus addebat aliquot guttulas Opopobalsami, ut ex his massa ductilis fieret, unde formarentur pilulae. Sed prius jam aliquoties purgaverat aegros, antequam omni nocte daret xxv. Guttulas Opopobalsami, sacchari frustulo exceptas (k). Eandem methodum secutus fuit *Turner* (l), celebris in his morbis curandis Medicus; prius enim rite, & sufficienter, purgato aegro, & in melius mutato colore fluoris, curam absolvebat, dando unciam Balsami Copaybae, in pastam albam redacti addito Saccharo albo; vel cum conserva fructuum Cynosbati in electuarii formam redigebat: Utriusque formulae quantitatem nucis moschatae dabat, mane, & vesperi. Quandoque purgantia leniora admiscebat huic balsamo; & quidem optimo cum effectu. Sic & in *Materia Medica* ad hunc numerum praescribitur massa, quae constat ex uncia Terebinthinae, & uncia media Rhei Barbari, addito pulvere Glycirrhizae, donec fiat massa, unde formentur pillulae granorum quatuor, quarum unam capiat aeger omni hora. Ubi notandum imprimis hoc est, balsama illa dari limitata dosi, ne nimis calefaciant, & irritent. *Turner* (m) praefert balsamum Copaybae; quia minori constat pretio, quam opobalsamum; & quia non conciliat urinae adeo illum odorem violarum martiarum, ac quidem terebinthina; unde saepe tota familia intelligit, de qualis morbi cura agatur; quod minime conducit.

Hac cum limitatione balsama illa nativa dari tuto possunt, ubi jam per usum purgantium emendatus est morbus; calidioribus illis artificialibus, quae a Sulphure nomen habent, abstinui semper; nimis enim inflammant; imprimis, si oleis essentialibus acribus parentur, ut *balsamus sulphuris terebinthinatus, anisatus, juniperatus, succinatus, &c.* Imo &, inter usum balsamorum nativorum, copia mollium decoctorum commendari solet, ut urina lenis maneat, ne irritetur locus affectus, quem alluit.

Haec considerans, non potui intelligere rationem, quare Celeberrimi Medici laudaverint acerrima diuretica in curatione Gonorrhoeae, imo ipsas *cantharides*. Legitur (n), Medicum quemdam Lugduni Batavorum Gonorrhoeam virulentam solis *Cantharidibus feliciter curasse, quas vino Rhenano macerabat, infusionem alio liquore temperatam propinans; sed, cum initio non sine summo cruciatu & exulceratione vesicae curam absolveret, miscuit tandem cum oleo Amygdalarum dulcium, syrupo Fernelii, succo Tapsi barbati; & intra triduum, beneficio copiosae urinae, malum suaviter sustulit: Scripsit hoc ad Avunculum suum Thomam Bartholinum, Lugduni Batavorum degens, Matthias Jacobus Matthiades nepos; cui post mensem respondit Bartholinus sequentia (o): Infusum Cantharidum alibi quoque in historiis laudari, Gonorrhoeae virulentae, & ischuriae, remedium; cujus felicem successum non semel ipse sum expertus. Notandum vero, ne noceant cantharides, integras esse sumendas. Ubi vesicis exulceranda cutis, extrema abjicienda, in quibus benignior facultas latet; quae servanda sunt in infuso hoc, urinae vias expurgaturo. Legitimo modo mistum infusum,*

nun

(i) Epist. II. Responsor. pag. 419.

(K) Ibidem pag. 421.

(l) Siphylis pag. 73.

(m) Ibidem (n) Thom Barthol. Epist. Med. Centur. IV. pag. 289.

(o) Ibidem pag. 101.

nunquam, quantum ego viderim, vel cruciatum, vel exulcerationem Vesicae, provocavit, ut nec pinguioribus abstergentibus opus fuerit. Magni in arte nominis auctor Celeberrimus Mead (p) laudat & tincturae cantharidum usum in hoc morbo; non quidem directe ad curam Gonorrhoeae virulentae; sed ad superandum molestum illud, licet parcum, stillicidium, quod post Gonorrhoeas quandoque superest, licet miasma Venereum de corpore expulsum fuerit; de qua re sequenti paragrapho dicendum erit. Jubebat infundi cantharidum drachmas duas in libra cum dimidia spiritus vini rectificati: addebatur rheum, gummi guajaci, gummi laccae, & pauculum cochinellicae. Colatum hoc infusum prudenti dosi dabat bis de die, mane & hora decubitus, dilutum haustulo aquae tepesfactae, a guttis triginta, ad quinquaginta usque (quantum scilicet sine urinae difficultatis metu ferri poterat). Facile patet, reliqua medicamenta, quae cantharidibus in hac compositione adduntur, refracta adeo dosi, vix quid virtutis medicatae praestare posse; adeoque totum hujus remedii effectum a Cantharidibus admittis pendere.

Cantharidum virus molestissimam stranguriam producere, urinam sanguinolentam reddere, vesicam, & imprimis ejus collum, inflammare, ex Historia Medica notum est; praecipue, si per os assumta fuerint haec insecta. Similes effectus, licet leniores, ab externa applicatione observati fuerunt aliquando. Majori copia ingesta, satis citam mortem fecerunt. Sexagenarius homo, validus, robustus, propriis diffidens viribus, ut languentem excitaret Venerem, cui strenue operam daturum se statuerat, sumisit Cantharidum pulverisatarum drachmam: brevi post sensit dolorem in hypogastrio, & summam urinae difficultatem. Sequenti mane Medicus vocatus invenit miserum frigidum toto corpore, viscido sudore madentem; pulsu vix perceptibili; extremis corporis gelidissimis, lividis; abdomine tumente, tenso: post paucas horas periit. In cadavere, Peritoneum ex rubro livescebat in Hypogastrio; Vesica erat admodum distenta, coloris profunde rubri in fundo, & imprimis in collo; interna superficie vesicae tota livida, gangraenosa (q).

Tentiginem Veneream excitari acribus diureticis, omnium maxime cantharidibus, notum est. Indomabilis Satyriasis, ad mortem usque persistans, inde nata legitur (r). Verum omnibus in confesso est, nil magis obesse curationi Gonorrhoeae, quam Venerem. Unde prudentes Medici omni modo cavent, ne penis fiat erectio; tenuem dietam imperant aegris; ab omnibus potibus spirituosus abstinendum jubent; pauculum carnis albae coctae concedunt tantum; piscium esum vitandum monent. Alexander Trajanus Petronius (s) severe imperat, *Abstinere a sale, a salsis, a motu nimio, ab aromatibus, denique ab omnibus calefacientibus, & mordicantibus, & ab omni Veneris non solum usu, sed etiam imaginatione &c.* Et profecto potissima diuturnitatis causa haec ipsa est, quae quoad persistit, *purges corpus, temperes, optima victus ratione regas, nihil proficis.* Unde profuit quibusdam, locum mutare, ut fieret ejus oblivio, quod coitum irritabat: sic etiam alii, quia in exilium missi, alii quia in carcerem detrusi, aut graviore animi cogitatione affecti sunt, ab antiquissima Gonorrhoea se vindicaverunt. Ita ut mirum non sit, si viris, vel postquam illa incepit, nunquam coeuntibus, diuturna tamen illa contingat.

Hinc evidens est, quam noxius sit Cantharidum usus in Gonorrhoea curanda, cum vel unica penis erectio curam adeo retardare possit, ut Celeberrimus Boerhaavivius (t) monuerit sequentia: *Vidi hinc, saepe vanos fuisse hoc in morbo vel probatissi-*

(p) Monit. & Praecept. Medic. pag. 256. (q) Barrere observat. Anatom. pag. 205.

(r) Jobi a Meeckren observat. Medic. Chirurg. Cap. XXXIV. pag. 141.

(s) De Morbo Gallico Lib. VII. Cap. IV. Aphrodisiac. pag. 1322. 1323.

(t) Ibidem in Praefatione.

mos sanandi modos, si, quacumque demum de causa, quae hercle multiplex hic nimis, homo arrigit, imo, sanatas jam jam Gonorrhoeas, unico incitatae libidinis impetu, recruduisse actutum, novamque denuo sanationem de integro exegisse. Quidquid ergo prurientem imaginem titillat, in cibo, condimento, potu, medicamento, vel per conversationem cum amabili sexu, tabularum aspectum, sermones, lectionem, cane pejus & angue fugiendum. Aquae potus, vel feri lactis, cerealia, horaei fructus, conducunt.

Omnia valida exercitia corporis vitanda sunt; malum enim augent; cursus, digladiatio, saltatio, pendulas partes genitales quassant, agitant: omnium maxime nocet equitatio, imprimis si velox, & diuturna, fuerit. Nunquam tristiores casum me vidisse memini, quam in nobili juvene, qui, a publico prostibulo nocte infectus, mane iter auspicatus est; dumque post quatuor dies Gonorrhoea se manifestaret, noctu diuque pernici vectus equo festinavit, ut ad suos redux curari posset.

§. 1459. **P**ersistendum in curatione, donec nihil amplius infoliti ex pene exstillet, vel in urina se manifestet.

Molesta satis est Gonorrhoeae cura, quia, ut dictum fuit, repetitam catharsin requirit: hinc operae pretium quam maxime est, novisse curationis limites, quando tuto aeger sibi relinqui possit, absque recidivae periculo. Cum tutissimam viam sequi hic Medici soleant, plerumque curam parum protrahere solent, saltem quoad exactam vivendi normam. Saepe etiam aegri vix se integre curatos credunt, & novas malunt subire molestias, quam de salute integra vel minimum dubitare.

Quamdiu aliquid notabile ex pene exstillet, Gonorrhoea merito adhuc perennare creditur; licet fluxus dotes emendatae fuerint, difficultas urinae & ardor imminuta multum. Unde Sydenhamus (u) sollicitè monuit, non confidendum esse curae, quando ejusmodi ichor, qui, ardore urinae & flavo materiae extillantibus colore disparentibus, mane praesertim, in summitate colis digitis compressi, ad guttulam unam alteramve, cernitur, a debilitate tantum & laxitate partium, ob diutinam virosi fomitis in eis moram, oritur; miseri enim experiuntur magno suo malo, reliquias esse contagii non penitus deleti, quod, licet quadantenus subactum, ex levissima quaque occasione (a potu scilicet nimio, aut exercitio vehementiori quolibet, aut simili alia causa) novas excitat tragoedias, Gonorrhoea postliminio recrudescente. Negari nequit, in tali casu leniorum purgantium interpolatum usum conducere, & imprimis insistendum esse severis diaetae regulis; nam, uti optime Sydenhamus notat, tunc recrudescit tantum malum, quando aegri ab illis recesserunt; quod sensim minutum se subduxisset integre, si cautius vivere perrexissent.

In initio Gonorrhoeae fluxus a levi copia increfcit quotidie; ardor urinae, & stranguria, admodum molesta sunt; ichor effluens viridis, aliquando cum striis sanguineis intermixtis, tenuis; quandoque flavus color viridi interspergitur; aliquando flavum viridi intime miscetur, & ochroleucum dictum colorem producit; quandoque & flavo colore tincta materia fluit; quae sensim, magis magisque emendato malo, in albedinem vergit; simul tunc minuitur materiae copia, & spissitudo augetur. Notavit celebris auctor (w), in quibusdam colorem flavum materiae effluentis manere ad finem usque, sequente tamen integra curatione. Solet autem malignitas Gonorrhoeae sequi horum colorum ordinem successivum, ut plurimum; ut pessima habeatur viridis cum sanguine admisto, mitissima albicans; & , dum idonea medela adhibetur, emen-

(u) Epist. II. Resp. pag. 419.

(w) Turner Syphilis pag. 61.

emendationis gradus recensitis coloribus respondent. Unicum hoc excipitur, ut monitum fuit, colorem flavum quandoque ad finem usque manere; quod aliquoties observavi.

Antea ad §. 1447, ubi de Gonorrhoea dictum, patuit, per ductus excretorios in cavum urethrae excerni humorem mucosum, blandum, qui cavum internum urethrae oblnit, & ab acrimonia urinae transeuntis defendit. Ille humor naturalis est, parcaque copia exit per patulum extremae urethrae orificium, in sanissimis quoque hominibus, & leves quandoque maculas in indusio facit, licet nulla etiam suspicio toleratae olim Gonorrhoeae adfuerit unquam.

Quavis occasione data, ubi certissimus eram de integerrima puritate corporis masculini, in hanc rem inquirere conatus sum, & talia stigmata maculosa in linteis inveni. Pariter ante patuit, hunc humorem naturalem infici a miasmate Venereo, post impurum concubitum recepto, augeri ejus secretionem, exulcerari aliquando, & erodi, hos ductus excretorios; unde, expulso jam de corpore omni contagio, poterit liquor naturalis, omni infectione purus, exire, & quidem majori copia, quam ante morbum solebat. Ab eadem causa in urina observantur filamenta, flocculi, anguillulae quasi, omnium frequentissime in illis, qui repetitas Gonorrhoeas tolerarunt. In talibus hominibus, post bonum somnum, si leniter prematur penis, exit aliquid mucosi, subpellucidi, fere instar albuminis ovi; Angli Medici *Gleet* vocare solent; quod nihil inficientis in se habet, & quandoque per plures annos durare solet, hoc unico molestum, quod mali cujusdam latentis adhuc, nec satis ex corpore expulsi, tristem & perpetuam miseris suspicionem faciat.

Nec facile est, hunc metum tollere illis, qui juvenilibus annis vixerunt imprudenter. Novi, qui, decies repetita salivatione, in tabem immedicabilem incidit, dum latens metueret malum. Fovent turpes Agyrtae hoc scrupalos, &, scelesti lucri causa, argentum vivum larga copia exhibent miseri; ad extirpandum scilicet radicatus malum, cujus nequidem adest vestigium. Quivis Agyrta novum jactat arcum; aliam argenti vivi administrandi methodum habet, nemini mortalium cognitam; mercurium, ubicumque latet in corpore, extricare & expellere novit de corpore; aliasque plures similes ineptias venditat, quibus creduli aegri fidem facile adhibent, & miserrime decipiuntur.

Si ergo orificia ductuum, mucosum humorem in urethram eructantium, dilatata manserint, post Gonorrhoeam sanatam, vel erosa hiaverint, perget effluxus perpetuus visceri talis liquidi, majori minorive quantitate, absque ullo latentis contagii Venerei metu. Imo talis effluxus poterit esse immedicabilis.

Opportunitatem habuit *James Drake* (*) videndi hanc rem in cadavere proprii famuli, qui per aliquot annos pertinacem talem fluxum materiae visceri toleraverat, dein Peripneumonia mortuus. Inveniebatur caruncula, quae in ductu excretorio glandulae *Cowperianae* sinistrae locari solet, ulcere olim erosa fuisse, ita ut binorum ductuum orificia in unum abiverint: figuram addidit, quam ipse *Cowperus* delineavit. Sequi hinc debuit perpetuus fere effluxus visceri materiae, quae ab his glandulis paratur (*Gleet* vocant); quod idem contingere debet necessario omnibus, quibus simile infortunium accidit; sive in his glandulis *Cowperianis* dictis, quae conspicuam satis molem habent; sive in aliis ductibus excretoriis minoribus, per urethrae cavum dispersis.

Inde etiam intelligitur diversitas copiae illius fluxus; prout nempe majores vel minores tales ductus, majori minorive numero, simili modo affecti fuerint.

Quidam crediderunt, semen esse, quod sic perpetuo stillicidio efflueret; unde

(*) Anthropolog. Nov. Tom. I. pag. 140.

tabem dorsalem, & summam debilitatem, metuebant; sed mucosus humor est, a semine omnino diversus.

Solet ille fluxus, licet absit Venereum contagium, tamen incommodus esse, quod plerisque latentis adhuc alicujus mali metum faciat perpetuum; imprimis autem illis, qui frequentius Gonorrhoeam virulentam passi sunt; unde anxie quaerunt remedia, ut ab hoc metu liberentur saltem, dum fluxus ille siccatur. Ex dictis patet, non semper curari posse; interim quaedam laudari solent, quae saltem nocere nunquam poterunt, & quandoque aliquantum profunt, dum simul cavent, ne tales aegri ad periculosa remedia confugiant, & ab Agyrtis decipiantur.

Primum, quod suadere soleo, est, ut a perpetua fere genitalium contrectatione caveant: solent enim curiose inquirere, an augeatur, vel minuatur, fluxus, vel colorem mutet; penem premunt, experturi, an quid exprimere possint; sicque secretionem & excretionem illius mucosi augent potius. Magnam spem in adstringentibus ponunt; laxitatem enim harum partium morbosam accusare solent. Si innocua, imprimis interno usu adhibenda, petunt, facile poterunt concedi. *Corallos rubros, cancrorum lapides, succinum, mastichen, conservam rosarum rubrarum*, & alia his similia, quidam auctores impense laudaverunt; in quibus adhibendis faciles nos esse oportet. In illis vero, quae topice sunt applicanda urethrae, magna cautela opus est. Si enim per injectiones validiora adstringentia applicentur, *alumen, vitriolum, saccharum saturni*, constrictiones urethrae, calli, dysuriae, ischuriae, toties sequuntur, quae postea difficillime curabiles sunt.

Plures casus colligit *Turner (y)*, qui docent, tali fluxu, licet satis copioso, sed viscido, instar albuminis ovi, laborantes, matrimonium inivisse, nec infecisse uxores, & sanas generasse proles. Simul patuit, integram curam difficulter successisse. Varia quidem tentavit. Spadanorum, & his similibus, fontium usus, uti & Balsami Copaybae usus moderatus, profuerunt prae reliquis.

§. 1460. **I**Nflatio membri virilis tollitur cataplasmate anodyno, discutiente, emolliente, fotu simili, venae sectione larga, & dictis (1458.)

Antea ad §. 1447. de mirabili structura penis dictum, & quomodo in tantam molem possit erigi, dein iterum flaccescere; turgentibus nempe corporibus cavernosis penis solius, vel & corpore cavernoso, quod urethram ambit, glandisque penis externam substantiam constituit; uti tunc pluribus dictum fuit. Ad §. 1449. patuit, quomodo saeva inflammatio penem occupare queat; unde mira membri deformatio, & distortio in hoc illudve latus, incurvatio sursum, aut deorsum, dysuria, dolor acerbus, sequi possunt, & alia gravissima mala.

Si sic affectus penis caleat, doleat, nullo modo cunctandum est; sed cito valida cura antiphlogistica adhibenda, vel brevi gangraena sequetur; quam curatu difficilem esse, antea ad §. 432. monitum fuit. Unde statim larga sanguinis missio instituenda est; repetenda, si opus fuerit; ut cita fiat penis subsidencia. In praecipiti casu, turgentem admodum venam, quae per dorsum penis decurrit, pertudi lanceola; dum simul & ex brachio sanguis mittebatur. Simul dabam decoctum purgans, ex *tamarindis, foliis senae, agarico, sale polychresto &c.*; omni hora ad uncias duas, donec alvus copiose solveretur, fere ad animi deliquium usque, sicque tumens penis subsidere inciperet: artificialem diarrhoeam, eodem remedio, sed minori copia dato; susti-

sustinui per aliquot dies; incepit fluxus materiae viridis Gonorrhoeicae ex pene stillare, & quidem copia magna; sicque ab imminente siderationis periculo, & penis mutilatione, evasit aeger. Mollissimis fomentis, additis & antisepticis, tegebatur penis, & vicina; de nocte ex similibus cataplasma paratum applicabatur perpetuo (formula in *Materia Medica* ad hunc numerum habetur); quod, ex lacte ebutyrato acido paratum, omni putredini resistebat efficaciter; addebatur & aliquid de spiritu vini, vel alio liquido aromatico spirituoso, ne nimis flaccescerent partes affectae ab assidua fomentatione. Spirituosa enim nocerent, nisi admodum diluerentur; unde huic cataplasmati vix trigesima pars *Spiritus vini theriacalis* admiscebatur. Vidi, juveni, cui imprudens & ignarus barbitonsor, incipientem scilicet Gonorrhoeam curaturus, applicuerat spiritum vini larga copia, penem intumuisse horrendo modo; dum alter prudentior vocatus curationem antiphlogisticam adhiberet animose; ex pene sanguis ad libram & ultra prorupit; unde tumor subsedit, & sequenti die foedus fluxus amurcosus sanguinolentus prodiit; a quo malo tamen integre curatus fuit trium mensium spatio.

Praeputium pendulum, & laxum, nullis fibris muscularibus praeditum, cuticula constat, & cute tenui; adest & membrana cellulosa tenuis, admodum dilatabilis, quae nunquam pinguedinem colligit, nisi in castratis: textura tota vasculosa, & nervosa, est. Miri tumores in membrana cellulosa praeputii fiunt, pellucidi, inflati quasi, qui glandem totam tegunt, & ultra illam prominent; tuncque talis tumor *Phimosis* dicitur; quando tumens praeputium reduci nequit, nec glans detegi; ubi vero praeputium, pone glandem retractum, simili tumore pellucido inflatum, tumet, annulo turgente penem cingit circa coronam glandis, quae tota nuda prominet ultra hunc anulum, tunc praeputium adduci nequit, ut glandem tegat; Vocatur tunc *Paraphimosis*; de quibus antea ad §. 1449. pluribus dictum fuit.

In hoc casu dicitur penis inflari; licet tumor, non in corporibus ejus cavernosis, nec in corpore cavernoso urethrae, sed tantum in praeputio, haereat. Talis tumor saepe adest absque ulla inflammatione; adeoque non semper curam antiphlogisticam requirit. Verum quidem est, tales tumores, dum multum augentur, premendo, glandem inflammare posse; imprimis in paraphimosi; liberum exitum urinae, & fluxus Gonorrhoeae, impedire; praecipue in Phimosi; sicque plura, & pessima, producere mala, quae oculis non patent, cum nec glans nudari possit, nec interior superficies tumentis, & miro modo intorti, praeputii conspici; unde semper metus adest: hoc tamen notandum videtur; si nec calor, nec alia inflammationem comitantia signa, deprehendantur in parte affecta, tales tumores non indicare validam curam antiphlogisticam.

Simul patet, homines circumcisos, vel recutitos, quibus praeputium pone coronam glandis perpetuo retroductum haeret, Phimosin nunquam pati, & raro Paraphimosin.

Phimosis saepe fit, dum ulcus Venereum penis glandem, vel internam superficiem praeputii, erodit; & quandoque tantus tumor nascitur, & praeputium tumens adeo iutorquetur, ut urinae liberum impediatur exitum; dum simul tabus ulcerosus inter praeputium & glandem retinetur, mora acrior redditur, & teneras partes, quas alluit, profunde exedit; unde pessima mala metuenda sunt, nisi cito exitus parari possit tabo retento. Omnium optimum est, siphunculo, suspensa manu inter tumens praeputium & glandem introducto, aquam puram injicere, frequentius de die, sed egelidam; sicque omnem eluere sorditiem. Detergentia enim, etiam leniora, adeo augent dolorem, ut ferri nequeant: mollissimis simul fomentis, & cataplasmatibus, perpetuo obvolvitur penis, ut omnis caveatur inflammatio. Hoc si obtinetur, aliquid plus de spirituosis additur, ne tenera hic cellulosa contabescat a perpetuis fomentationibus, & in tabum gangraenosum diffluat, dum incipit collabi.

Ubi omnia haec artis molimina tentabam in nobili juvene , pessima tali phimosi laborante , in ipsa cute penis prodierunt plus quam quinquaginta ulcuscula , quae ingentem puris Venerei copiam fundebant , dum major adhuc quantitas similis materiae ex spatio inter praeputium & glandem medio prodibat : gravitas mali mutilationis metum incusserat ; cum tamen integrae vires essent , & ingens periculum reddidisset morigerum aegrum , ex tanto discrimine evasit incolumis .

Praecipitur quidem ab auctoribus , si urina parce , & cum dolore , exeat , vel pro parte sub praeputium regurgitet , ut cannula plumbea , vel argentea , tenuis , urethrae intrudatur (eo scopo , ut urina facilius exeat) ; & sic firmetur funiculis cannula , ut in loco maneat ; aliquoties tamen removenda , ut urethrae status exploretur , & sordes , quae adhaerescunt , eluantur (z) . Sed , qui hos morbos frequentius viderunt , probe norunt , adeo timere in valida phimosi praeputium , & tam miro modo intortum esse , ut cannulam urethrae immittere vix possibile sit , antequam partes affectae detumescere ceperint ; & simul , hoc tentari non posse absque doloris augmento , omniumque malorum exacerbatione . Purgantibus antiphlogisticis largas evacuationes tentavi , praemissa Venae sectione , etiam repetita , si valida inflammatio hoc posceret ; sicque obtinui , ut tumores illi subsiderent , urinae rediret libertas , & ulceribus detergendis , sordibusque eluendis , commoda daretur occasio ; solis tamen lenioribus usus fui tantum , metuens , ne , acrioribus adhibitis , recrudesceret malum . Prudentius consilium est (a) , ut aeger , si morbus urgentior fuerit , in lecto decumbat , situ corporis supino , & quietus otiose jaceat ; tum , ut remedia commodius possint admoveri & contineri ; tum potissimum , ut coles ad ventrem deligari possit ; quod in omni curatione ejus necessarium est , *Celso* (b) monente , qui hos morbos vidit , & descripsit , sed non ortos a contagio Venereo , de quibus hic agitur , *Si ex inflammatione coles intumuit , reduciq; summa cutis , aut rursus induci , nequit , multa calida aqua fovendus locus est &c. ; isque homo continere se , & abstinere a cibo , debet , & potione aquae tantum a siti vindicari . Sic , molli aquae fomento , & tenuissimo victu praemisso , jubet , vi quoque experiendum , an cutis sequatur . Eaque , si non parebit , leviter summa scalpello concidenda erit . Nam , cum sanies profluxerit , extenuabitur is locus , & facilius cutis ducetur .*

Licet autem Phimosis , & Paraphimosis , uti ante dictum fuit , absque contagio Venereo nascatur frequenter in innocuis infantibus , & pueris , tamen & saepe ulcerationem comitem habet , sive a retenta urina inter arctius praeputium & glandem , sive a laesione externa per frictionem , contusionem , &c. : *Celsus* (c) enim dein addit sequentia ; *Sive autem hoc modo victa erit , sive nunquam repugnaverit , ulcera , vel in cutis ulteriore parte , vel in glande , ultrave eam in cole , reperientur .* Dein varia ad haec ulcera sananda recenset remedia .

Si idoneis adhibitis remediis non cedat inflammatio , & a tumente praeputio compressio ac suffocatio glandis suppositae metuenda sit , forfice , vel scalpello , findi praeputium , ad alterutrum , vel utrumque , glandis latus , jusserunt auctores (d) , ut solvatur haec strictura . Celeberrimus *Astruc* rem hanc levioris momenti habet ; hinc , vel forfice , vel scalpello , pro cujusvis arbitrio , tentari posse voluit . Scalpello tamen videtur forfici praefendum , qui inter scindendum semper plus minusve contundit . Locum autem inflammatum , & adeo sensilem , discindere , summum do-

lorem

(z) Astruc de Morb. Vener. Lib. III. Cap. VIII. pag. 261.

(a) Ibidem pag. 260. (b) Lib. VI. Cap. XVIII. pag. 393.

(c) Lib. VI. Cap. XVIII. pag. 393.

(d) Astruc de Morb. Vener. Lib. III. Cap. VIII. pag. 263.

lorem excitat, nec statim evanidum post sectionem factam; imo merito metuendum est, ne inflammatio augeatur immaniter; quod factum novi. Cum periculo enim, & sine profectu, discindi locum inflammatum, alibi ad §. 405. demonstratum fuit. Sincere fateor, me nunquam consuluisse praeputii fissuram, dum valido tumore inflammatorio occupabatur, imo impedivisse, dum potui. Animose adhibita cura antiphlogistica, semper obtinere potui, ut subsideret tumor, & cura succederet. Ubi autem praeputium tumet valde, & non inflammatum est, vel leviter tantum, *acetum lithargyrii*, ducentis aquae partibus dilutum, fomenti instar, cum successu adhibui. Si talis casus contingeret, ut a tumoris mole suffucatio, vel urinae suppressio, metuenda forent, tunc profundae incisioni praeferenda esset *Celsi* methodus, de qua statim dictum fuit, qui summa tantum concidi voluit, ut sanie profluente attenuetur locus.

Celeberrimus *Alexander Monro* (e) collegit curationes quasdam Medicas, quae praeter expectationem contigerunt, & inter illos habetur sequens.

Homo sanus, mediae aetatis, contusionem extremi penis passus fuerat: praeputii pars, quae froenum glandis constituit, in largum crystallinum tumorem surgebat. Topice applicabantur fomenta aromatica, & suffumigia; purgantia dabantur; absque tumoris decremento. Setaceum tenue traducebatur per tumorem, hoc scopo, ut via pararetur liquido aquoso distendenti, & blanda conciliaretur suppuratio. Eventus spem conceptam fefellit. Acutus enim dolor, & violenta inflammatio, sequebantur, ita ut setaceum educi debuerit, & applicari cataplasma emollientis, ex lacte & pane paratum. Sequenti die tumor multum erat imminutus; altero die integre disparuit; nec redivit amplius.

Si levis pertusio tumentis praeputii, per setaceum facta, acutum produxerit dolorem, & validam inflammationem, videntur adhuc pejora metuenda esse a profunda incisione similis tumoris.

Quaerendoque contigit, ut tumores penis inflammatorii, copiosis sanguinis missionibus tractati, pro parte resolverentur tantum, & durum quid scirrhosum maneret. Imprimis autem hoc contingit, si, deservescente jam malo, dum flacciditati partium harum propriae, & per fomenta ac cataplasmata emollientia perpetuo applicata auctae, prospicere volentes, spirituosam liberalius applicant. Praeputium corii instar crassum, & rigidius, tota vita mansit, dum imprudens homo, absque Medici consilio, spiritu vini Camphorato foverat tumens praeputium. Ubi recens adhuc malum est, emendari poterit; imo & quandoque integre superari; si nocte foveatur sex partibus vini & aquae, una parte aceti, addendo singulis libris talis fomenti drachmam salis ammoniaci. Mane, post lenem frictionem, tegatur pars *Emplastro de mucilaginis*, vel *meliloti*. Casus tales non sunt oppido rari. Celebris *De La Peyronie* saepius observavit tales indurationes in corporibus cavernosis penis, quae resistebant efficaciae argenti vivi, sed, deleto omni contagio Venereo prius, cedebant feliciter fontibus Baregianis, externo imprimis usu adhibitis satis diu (la douche); harum aquarum defectum lixivium cinerum ligni novi supplere creditur (f).

(e) Medic. Essays and. observat. Vol V. part. 2. n°. 47. pag. 494.
 (f) Mem. de L' Acadt de Chirurg. Tom. I. pag. 428. &c.

§. 1461. **B**ubo Venereus tollitur; dissipando per Emplastra singularia; suppurando, si haec non profunt; & aperta depurando.

Antea ad §. 1448. de Bubone Venereo dictum fuit, & data fuerunt signa, quibus possit distingui ab aliis tumoribus, qui occupant inguina, & quandoque in aliis morbis occurrunt.

Observatur aliquando, bubones resolventibus remediis cedere haud difficulter; frequentius tamen haerent diu, satis lente in suppurationem vergunt, tarde maturantur, & in ulcera satis difficilis curae degenerant; quae non leve taedium parant. Aliquando in scirrhum indurantur, ad optima etiam remedia rebellem.

Dissipatio bubonis, si obtineri queat, a pluribus desideratur; cum autem contagium Venereum in bubone adsit, hinc & multi metuerunt certam Luem Veneream, si, dissipando tumorem, contagium sanguini admisceretur.

Antonius Musa Brasavolus (g), qui in Lue curanda magnum olim habuit nomen, ambigit, *numquid immaturus aperiri debeat ejusmodi abscessus, an ultima concoctio sit expectanda? ego semper immaturum potius incidi voluerim; non tamen penitus immaturum; ne ob dolorem inflammatio exoriatur: imo, si incisio etiam fieret, antequam pus adesset, conveniret. Nam malum non est, ut aliquis adsit dolor, ob quem materia ad locum trahatur, & decurrat; postea apertum servetur, quantum fieri poterit, ulcus.* Plures deinde in eadem opinione fuerunt non tantum, sed duos, inflammatos, bubones disciderunt, cum summo aegri cruciata, secundum totam tumoris longitudinem; ut quantocyus viam pararent, per quem exire posset contagium susceptum. *Brasavolus* tamen caveri iussit, ne penitus immaturus bubo incideretur; licet noluerit, ultimam concoctionem duri tumoris expectandam esse.

Ubi de cura inflammationis, quae in glandulosis carnibus nascitur, agit *Galenus (h)*, citam talium tumorum aperturam damnat. *Quin, si pus aliquod notabile in suppurante parte sit contentum, non expedit (quod nonnulli faciunt) protinus incidere, imo discussionem moliri medicamentis ad id valentibus, quorum usus ex affectu sit conjectatus. Quum enim phlegmones quidquam in parte restat, acria medicamenta potius irritant, quam discutiunt. Quum vero, quod ex phlegmone relinquitur, scirrhum effectum videtur, fidenter jam valentibus medicamentis uteris. Jubet, mane & vesperi sollicite inspiciendum esse locum affectum, ut, pro re nata, imponantur mollientia, si locus tumentior aut rubicundior sit, aut magis doleat, & contra adhibeantur validiora, si scirrhosiores phlegmonae sint. Sin aliquando puris copia medicamenta superet, nec ea videantur tibi totum discutere posse, secare, quod sic abscessit, eo potissimum loco oportet, quo est editissimum; quippe tenuissimam etiam illic invenies cutim.*

Novi quidem, qui aliam opinionem tuentur, urgere posse, quod *Galenus* Luem Veneream non cognoverit; adeoque illa de curandis bubonibus monita nullam in tractandis bubonibus Venereis auctoritatem habeant; cum in hoc casu imprimis requiratur, ut susceptum contagium, in bubone fixum haerens, quantocyus expellatur de corpore, & ob hanc causam locus quantocyus incidendus sit. Verum illud inficiens haeret in parte dura bubonis, aequae ac in illa, quae jam incipit maturescere; aut & in paucis pure, quod jam factum est, & quod, diutius relictum, solvisset sensim durum illud ambiens, ac in pus mutasset. Quando autem cito discinduntur

(g) Aphrodisiac. pag. 684.

(h) Method. Med. Lib. XIII. Cap. V. Charter. Tom. X. pag. 298.

duntur bubones, aër accedens maturationem reddit difficiliorem, & dura haec longe diutius haerent, neque raro in scirrhum degenerant.

Acrius in illos, qui crudos bubones incidunt, invehitur *Fallopianus* (i); maturos vero incidi jubet per totam longitudinem secundum inguinis ductum: *Laudat tamen magis causticum; quia per illud auferimus quantitatem corii, & fit latius ulcus, nec remanent cavernae; sinus nempe, & fistulae, curatu quam maxime difficiles. Ob eandem rationem noluit, bubonem jam maturum manere clausum, donec sponte aperiantur integumenta a sanie erosa pluribus & parvis aperturis; unde pariter fistulae metuendae sunt. Similia & Botallus (k) consulit.*

Gravissima enim mala a bubonibus, & fistulis inde natis, metuenda sunt, si in profundum vergant, ita, ut integre discindi nequeant. Pus enim quandoque satis virulentum fit, & gangraenam facit, versus abdomen prorepentem; quandoque & arteria cruralis, a tali pure erosa, subito lethalem haemorrhagiam fecit. Binos milites sic periisse testatur celebris *Goulard* (l). Cum ergo Celeberrimi Viri, *Boerhaave, Astruc, & alii plures, incipientes bubones resolvere tentaverint, & ni hoc succederet, ad suppurationem deduxerint, crudos, duros, inflammatos, bubones disciderint nunquam, tantorum virorum vestigia sequens, propriis observatis illorum curandi methodum confirmare possum.*

Recentes bubones, nec mole nimis magnos, dissipare tentavi Emplastris efficacibus, quae gummi, ferulacea dicta, *galbanum, ammoniacum, sagapenum, & his similia, continent; quorum plura in officinis prostant, quae, ab illis singulis, vel simul junctis, nomen obtinuerunt, & vires insignes. Ad eundem scopum laudatur Emplastrum, de ranis dictum in officinis; praecipue illud, cui argentum vivum additur, & quidem varia quantitate; unde Emplastrum de ranis vocatur cum mercurio, duplicato, triplicato, &c. Monendum tamen est, ab hoc Emplastro non raro salivationem excitari, si larga nimis copia argenti vivi admista fuerit; quod, cum non semper requiratur, caute hic agendum est.*

Bubones plerumque non resolvuntur facile, & ubi suppuratio requiritur, difficulter ad maturationem deducuntur; hinc videmus, omnes fere adhibuisse talia, quae cuti fortiter adhaerent, sed & efficacem satis aromaticam, ac solventem, vim habent; ob quam, cum fructu, aliis tumoribus pertinacibus applicantur: Utramque virtutem possident gummi ferulacea, & pix sutoria; praestat autem, prius pilos inguinum resecare, ne magnam molestiam parent, dum haec emplastra renovari debent, Binae talium emplastrorum formulae in *Materia Medica* ad hunc numerum describuntur; in quibus notandum est, quod *flores sulphuris* larga copia addantur; & in uno, *saccharum saturni* constituat $\frac{1}{4}$ totius massae circiter, in altero, quod picem sutoriam pro basi habet, tantum $\frac{1}{2}$ totius sit idem saccharum plumbi; quod, ut notum est, ex aceti acido & plumbo, ejusque calcibus, conficitur.

Vim stipticam, repellentem, in saccharo saturni adesse, communis erat opinio; hinc olim multi damnaverunt has formulas; sed *Goulard* (m), magno cum successu, adhibuit saturatissimam plumbi solutionem in aceto, quam *Extractum Saturni* vocat, ad curandos bubones Venereos. Diluebat illud ducentis partibus aquae purae, & fomenti instar adhibebat (vocabat hanc miscelam *aquam Vegeto-mineralem*), vel in eodem coquebat micam panis ad cataplasma; parabat & ex *Saturni Extracto* Cera-
tum. Talia applicabat bubonibus, & resolvebantur, licet magnae forent molis, & fluctuatio manifesta tangeretur, transudante puris copia per integrae manentis cutis
Tom. X. O poros,

(i) De Morbo Gallico Cap. XCI. Aphrodis. pag. 821. (k) Aphrodisiac. pag. 873. 874.

(l) Remarques & observat. prat. sur les Malad. Vener. §. 71. pag. 106.

(m) Ibidem Cap. III. pag. 99. 111. &c.

poros, quae totum apparatus humectabat quotidie (n). Idoneis testibus hujus asserti veritatem firmat.

Si speratae resolutioni pertinacius resistat bubo, nec mole minatur, imo potius augeatur, de suppuratione promovenda cogitandum est. Quatenam requirantur, ut maturatio in abscessum obtineatur, dictum fuit ad §. 403., ubi de hac re agebatur. Eliguntur autem, ad bubonem maturandum, quae potenter emolliunt, & stimulo moderate calefaciente solvunt impacta. Ad hunc numerum in *Materia Medica* habetur formula Cataplasmatum suppurantium, cui basin dant ficus molles maturae, in aqua concoquendae diu, donec in pulpam mutantur, cui additur mel, & Gummi Galbani solutum in vitello ovi prius, ut aequabilissime per totam cataplasmatum massam possit distribui. Optimum est, si talis puls nudae cuti imponatur, & tegatur dein vesica suilla discissa, cujus superficies, cataplasmati contigua futura, inungitur, & fricatur, oleo amygdalino, ut mollescat. Sic impeditur, ne cataplasmatum humiditas, & Galbani fragrantia, a calore corporis dissipentur facile extrorsum, sed fit, ut perpetuo in bubonem agant. Ita longe citius obtinebitur maturatio; simulque cavebitur, ne indusium, & lecti lintea, tam facile conspurcentur. Mane, & vesperi, renovatur tale cataplasma.

Facile patet, ad normam hujus cataplasmatum plura similia, mutatis ingredientibus, posse componi, quae eandem habent efficaciam. Ubi maturatus bubo est, sectione paratur via contento puri, ut liberrime possit effluere non tantum, sed & facilis detur occasio applicandi remedia varia fundo bubonis, qui saepe sordidus invenitur, & acriora etiam detergentia postulat, ut depurari, & dein sanari, possit.

Haec est ratio, quare bubo, emollitus, secundum longitudinem totam discindatur potius, quam minori apertura pertundatur tantum. Hoc facto, premendo digitis vicina loca, inquiritur sedulo, an quid sinuosi, aut fistulosi, in ambitu ulceris occurrat, ut & haec discendantur, si tuto fieri possit, sicque sanatio acceleretur, quae alioquin in longum protrahitur.

Fortia depurantia, imo & erodentia, prudenter applicari solent fundo ulceris, ut levis quandoque eschara nascatur, quae, aucta suppuratione, facile separatur, & fundum puriorem relinquit. Si quaedam loca jam pura sint, molli digestivo teguntur, dum reliquis, quae adhuc sordescunt, insperguntur acriora. Talis pulvis in *Materia Medica* ad hunc numerum describitur; qui ex unciis duabus foliorum scordii pulverisatis, drachmis duabus vitrioli albi, & aloës drachma, componitur. Alii applicuerunt acriora adhuc, ex praecipitatis mercurialibus. Celebris *Grashuis* edidit dissertationem de generatione puris, quam Academia regia Chirurgica coronavit; & huic addidit notas; ubi (o) testatur sequentia: *Bubones Venereos, difficulter suppurantes, escharotico applicato, ex Mercurio sublimato, brevissimo tempore in tabum purulentum liquecere, docuit experientia.* Multa tamen hic prudentia opus, ut rite administrari possit illud remedium, etiam externo usu: horrendus casus legitur apud *Degnerum* (p) in dissertatione, historiae Dysenteriae Neomagensis annexa, ubi nobili matronae, tumorem in femore gerenti, suavit impudentissimus Agyrta, ut emplastrum causticum applicaret loco dolenti, quod, re postea examinata, mercurium sublimatum corrosivum larga copia inspersum habebat: in tertiam vicem usque simile emplastrum fuit applicatum, suavit audacissimi hujus nebulonis; unde miserima aegra, post cruciatus intolerabiles perpeffos, orta salivatione immani, suffocata periit. Horruui, dum legebam apud *Fallopium* (q), de curatione bubonis scriben-

(n) Ibidem pag. 118. 119. (o) Pag. 100.

(p) De Dysenteria biliofo-contagiosa pag. 234. & seq.

(q) De Morbo Gallico Cap. XCI. Aphrodisiac. pag. 311.

bentem, quod buboni jam aperto aliquando inspergeret pulverem, ex arsenico, & auripigmento. Certe decoctum Arsenici ad scabiem curandam a quibusdam laudatur, simplici lotione adhibendum. Arsenici decocto, ab anicula accepto, bini milites laverunt loca corporis infecta scabie; quae quidem hac lotione evanuit; sed utriusque genitalia tanta inflammatio, atque intumescencia, invasit, ut adspectu horrendum esset; quibus conjuncti erant intolerabiles dolores, vehemens febris, sitis, vigiliae; totusque locus affectus brevi tempore tantam contrahebat nigredinem gangraenosam, ut de perfecto sphacelo jam sollicitus essem (r).

Sollicita Degneri cura, separatio obtinebatur sphacelati, & paulatim restituebantur miseri. Interim partibus genitalibus non fuerat applicatum decoctum Arsenici, sed aliis corporis locis scabiosis. Quid non metuendum foret, si discissi bubonis ulcerosae superficiei inspergeretur Arsenici pulvis.

Saepe quidem apertus bubo tractari debet instar ulceris sordidi, ut depuratio obtineri possit, & dein cicatrificatio; sed tutis remediis hoc obtineri poterit, ne aegri salus, & Medici fama, in discrimen veniant.

Caeterum bubo, si perita manu tractetur, periculo fere caret, licet longa curatione non leve fastidium moveat quandoque. Si recenter, a suspecto concubitu, post ulcuscula Venerea genitalium, post Gonorrhoeam parcius fluentem, vel cessantem sine bonis signis, bubo assurgat, felicior, & brevior, cura sperari potest. Aucto enim Gonorrhoeae fluxu, ulcusculis Venereis multum tabi eructantibus, toties incipientem bubonem subsedisse vidi, absque Lue sequente. Simul adhibentur illa, tam in victu, quam in cathartics, quae in Gonorrhoeae cura ad §. 1458. laudata fuerunt.

Ubi autem bubo mala arte tentatus fuit, diu, optimis etiam remediis adhibitis mansit immutatus, & mole magnus est, tunc curam Luis poscit; uti ad §. 1467. dicitur; praecipue, si alia simul Luis Venerea confirmatae signa adsint. Si in scirrhosam duritiem degeneret, salivationi mercuriali quandoque resistit pertinax. Modo nondum lapideam duritiem acquisiverit bubo, spem ponit Celeberrimus Astruc (s), aquarum thermalium super bubonem embrochen iterando, inguen morbosum stillicidio aquae fluentis supponendo, demum tumori limum, qui in aquae fundo colligitur, apponendo quotidie, ut coagulata limpha sensim liquefiat, & tandem resolvatur &c.; cauto tamen opus est; ac, si bubo inde rarefcere, calefieri, dolere, incipiat, Thermarum usu statim abstineat, ne scirrhus in Carcinoma degeneret. Baregianas Thermas reliquis praefert; quarum defectum, uti alia occasione monui, Celebres Chirurghi Galli lixivio cinerum ligni novi suppleri posse censent. Probabile videtur, & alias Thermas non sine fructu tentari posse. Olim, praxin exercens in locis, in quorum vicinia nullae erant thermae, arte illas imitari conatus sum, dum limaturae ferri, & sulphuri, simul tritis, aquam affudi, quam ad altitudinem duodecim pedum delabi curavi in partes corporis affectas. Nec infeliciter cessit.

Alia occasione ad §. 1228. monui, ex observatis Ruyschii (t), discisso bubone Venereo, ante perfectam maturitatem, vas lymphaticum dissectum fuisse, unde magna copia lymphae effluebat quotidie. Peritissimus ille Anatomicus, spleniis infra locum affectum impositis, & per fibulam arte compressis, compescuit lymphae per vasa ascendentia lymphatica motum, & curavit feliciter molestum illud stillicidium.

(r) Degnerus de Dysenteria bilioso contagiosa Pag. 214. 215.

(s) De Morbis Venereis Lib. III. Cap. VI. pag. 236.

(t) Observat. Anatom. Chirurg. No. 41. pag. 49.

§. 1462. **T**estis tumidus fovendus similibus (1460.): si urget , educendus sanguis ex brachio ; Emplastro quoque scroto applicato levandus ; donec redierit in statum plane naturalem .

Antea ad §. 1450. de tumore testis , in Lue Venerea , vel saltem a contagio Venereo , nato , pluribus dictum fuit : patuit tunc , ad talem testis tumorem producendum non semper requiri , ut miasma Venereum , in ipsam testis substantiam usque penetraverit , sed sufficere , si liber exitus humoris , testium mirabili fabrica parati a quacumque demum causa fuerit impeditus . Notatum fuit simul , omnium frequentissime sequi testis tumorem a Gonorrhoea suppressa , aut parcius solito fluente , uti etiam post usum imprudentem acrium calidorum diureticorum . Unde & , dum redit fluxus materiae Gonorrhoeicae , cavent aegri ab usu diureticorum irritantium ; qualia sunt , balsama sulphuris , oleum terebinthinae aethereum , &c. : Feliciter subsidere solet testis tumor breviter , & integre curari , si recenti malo debita adhibeatur medela ; secus vero , inflammatio , & omnes ejus sequelae , metuendae sunt .

Si ergo testis tumere incipiat , tumor augeatur cito , caleat ad tactum , cutis scroti tendatur & rubescat , febris adsit , ilico larga sanguinis missione succurrendum erit ; quae & repeti debet , donec symptomata minuantur multum . Purgans tunc datur antiphlogisticum , satis actuosum ; cujus formulae diversae in *Materia Medica* ad Sectionem 396. No. 2. habentur , ubi de cura inflammationis agitur ; scrotum fomentis mollissimis obvolvitur , in quibus additur ad singulas libras drachma salis ammoniaci , & una vel altera aceti uncia . *Sydenhamus* (u) , licet etiam non adeo recens esset testis tumor , simili methodo utebatur : *Neque mihi religio est , quocumque hujus mali tempore sanguinis uncias , novem , vel decem , e brachio isto detrahere , quod testiculo tumefacto respondet , si tumoris magnitudo , & vehementia doloris , id mihi suadeant .* Omni enim modo tentanda est resolutio testis tumidi , ut praecaveantur alii inflammationis exitus , saepe hic periculosi , & semper curatu difficiles . Unde & fofus , ex emollientibus paratos , laudat *Sydenhamus* , additis *hyssyami* foliis , quae acutos dolores , testium tumorem toties comitantes , topica applicatione , leniunt feliciter . Cataplasma , ex *Oxycrato* , & *farina fabarum* , applicabat tumori , cathartics & refrigerantibus remediis , ac tenuiori diaeta , utebatur simul , ut morbum debellaret . Emulsis dilutis nitrosis , copiose potatis , praecavetur tentigo Venerea , hic metuenda .

Pondus tumidi testis distrahit funiculum spermaticum , sicque dolorem , satis molestum , producit : Decubitus in lecto hinc requiritur ; sic enim testis sustinetur , fomenta commode applicantur , & pro lubitu facile renovari poterunt . Ubi per haec tumor testis minuitur , tunc subligaculo suspensorio sustineri debet testis , ut aegri de lecto surgere possint tuto . Simul tunc scrotum tegitur molli *Emplastro mucilaginum* , *diapompholygos* &c. (vide *Materiam Medicam* ad hunc numerum) . Multi utuntur *Emplastro de ranis cum Mercurio* ad eundem scopum ; vel & unguento Mercuriali tumentem testem fricant , dum , post inflammationem jam multum imminutam , scirrhusa induratio metuitur . Frictionem autem mercurialem tamdiu quandoque adhibent ; donec sequatur levis salivatio ; quae profuit (w) . Alii purgantibus mercurialibus validis usi fuerunt ; praecipue , *turbith minerali* ; nec infeliciter ; si
nempe

(u) Epist. II. Responsorio pag. 425.

(w) Haffm Med Ration. & systemat. Tom. IV. part. V. pag. 184.

nempe adhuc recens fuerit malum, & per sanguinis missionem, methodumque anti-phlogisticam, sublatus fuerit suppurationis metus.

Si Gonorrhoeae suppressio testis tumorem praecesserit, subita resolutio speranda est, simulac redierit fluxus satis copiosus per urethram; qui ergo, omni modo, proliciendus est; de qua re ante ad §. 1458. dictum fuit.

Dum scirrhusa in teste durities, post testis inflammationem, manebat, externum & internum usum Cicutae profuisse novi. A Gonorrhoea, subito per injectionem adstringentem suppressa, oriebatur viro, quadraginta septem annorum, in scroto tumor, durus, scirrhusus, pugno virili major: Testiculi tamen ambo erat immunes, & sani. Per sesquiannum mansit ille tumor, frustra tentatus emplastris, fomentis, remediis mercurialibus fortissimis, ipsa salivatione. Extractum cicutae datum fuit, aucta successive dosi; sed, licet vigesimo die integram extracti cicutae drachmam ceperit sumere aeger, nulla observabatur in tumore mutatio. Trigesimo die drachmam & dimidiam sumsit ejusdem remedii; post triduum incepit tumor mollescere; post aliud triduum datum fuit purgans, mercurio dulci mistum. Quadragesimo die aeger jam sumebat quotidie extracti cicutae drachmas duas, & tumor minuebatur. In hac dosi perrexit in quintum mensem, interponendo omni decimo quarto die leze purgans mercuriale; tunc tumor fuit penitus dissolutus, & homo integre sanus. Potaverat autem curae tempore copiosum decoctum radicum Bardanae (*).

§. 1463. **P**ustulae, & Canceri dicti Mercurialibus erodendi ad vivum usque, tum sensim lenioribus sanantur iisdem.

Quomodo cognosci haec, & ab aliis malis similibus distingui, possint, antea pluribus ad §. 1444. dictum.

Facile intelligitur, in tractandis his malis magna cautela opus esse: constitit enim ex illis, quae ad §. 1445. dicta sunt, miasma Venereum, in cute externa haerens, quod Pustulam, aut Cancrum Venereum, produxit, posse ex loco affecto dispergi per totum corpus, & pessima mala facere.

Crediderunt quidam, posse tolli totum malum, si simul & semel pustula talis suspecta, vel cancer dictus Venereus, destrueretur integre; quod validis escharoticis remediis tentabatur; hac spe, ut ipsum miasma susceptum, una cum integumentis corporis, quibus adhaeret, in escharam mortuam converteretur.

Succedebat talis cura olim in similibus malis, quae, non a contagio Venereo, sed ab aliis causis, nata fuerant in genitalibus utriusque sexus. *Lanfranc*, celebris olim Chirurgus, qui circa annum 1296. scripsit, ducentis circiter annis ante Luem Veneream in Europa cognitam (x), utebatur ad ulcera penis curanda collyrio, quod ab ipso nomen habet: constabat illud remedium, ex *libra vini albi, drachma viridis aeris, & drachmis duabus auripigmenti*; quod dabat acre satis remedium topicum. Alii auctores, qui similia mala in genitalibus a contagio Venereo nata tractabant, tentaverunt simili modo extinguere illud contagium in illo loco, ubi per pustulam, aut ulcusculum, se manifestabat.

Sic *Joannes de Viga* (y), de cura Luis Venereae agens, monet; curam perfici administratione localium: *Imprimis veniendo ad originem morbi; videlicet ad pustulas, quae solent accidere in virga; dico, quod, ex quo istae pustulae (ut superius dictum*

(*) Anton. Storck de Cicuta Tom II. pag. 169. 170.

(x) Le Clerc histoire de La Medecine pag. 790. (y) Aphrodisiac. pag. 452.

dictum fuit) non eveniunt nisi a causa primitiva, sine aliqua temporis intermissione protinus medicamine acuto, malignitatem earum interficiente, sunt delendae, ut exinde earundem malitia per totum corpus non extendatur.

Verum nunquam absolute certi esse possumus, an contagium susceptum haereat in sola hac pustula, vel ulcusculo; potuit enim facile pars contagii, per venas bibulas resorpti, humorum massam jam infecisse; dum altera pars, in vasis, aut folliculis cutaneis, irretita, topicum malum producit.

Ex haecenus dictis enim patuit, miasma Venereum saepius inficere totum sanguinem, licet nullibi vitium in cute appareat; & post aliquod tempus tantum, maculas, pustulas, in cute apparere, saepe cum magno levamine dolorum, quibus miseri torquentur, per metastasin deposito ad cutim malo. Licet autem aliqua spes foret, ubi reliquum corpus adhuc illibatum est, topice haerens contagium, rodenti remedio, una cum parte integumentorum, quibus adhaeret, destrui posse, nullo modo haec felicitas expectari poterit, dum idem contagium, cum humoribus corporis per vasa fluens, postea per metastasin ad cutem depositum, pustulas & ulcera Venerea produxit. Patuit enim ex illis, quae ad §. 1442. dicta sunt, quasdam pustulas, & caneros Venereos, a topica applicatione contagii nasci; alias, a malo per metastasin ad cutim deposito; tuncque topicis nunquam tuto confidere licet.

Distinxit hanc rem etiam Joannes de Vigo (z), dum modo citatis statim subjunxit sequentia: *Secus faciendum esset, si praedictae pustulae ortum accepissent a causa antecedenti; quia (nisi facta universali purgatione) localia auxilia, ante corporis purgationem, regulariter operando, non essent applicanda.* Quin imo videtur saepe infelicitate cessisse huic auctori erosio cancerorum Venereorum ad vivum usque per corrodentia: fatetur enim, aliquando debuisse repeti hanc erosionem; *quia interdum hae pustulae sanabantur, & iterum ad crepaturam veniebant, cum malignitate carnis; unde operae pretium fuit, saepenumero curationem renovare.*

Dum haec erosio tentatur, eschara fit in loco affecto, sub qua latet saepe miasma susceptum, quod, venis resorptum, totum corpus inficit, & in pluribus corporis locis manifestatur brevi. Memini, hoc contigisse sanissimo juveni, qui post impurum coitum contraxerat ulcusculum Venereum in cute externa penis. Chirurgus lapide infernali tetigit locum affectum, jactans citam & certam curationem, per destructionem topici mali. Verum longe aliter cessit haec cura: post quadriduum enim tota facies foedis deturpabatur varis; quae brevi post & per reliquam corporis superficiem dispergebantur; simul, doloribus nocturnis artuum torquebatur; in faucibus dolorem sentire cepit; unde miser aeger, pessima quaevis sibi metuens, severam satis salivationem subivit, ut radicitus curaretur. Similia & Vigo (a) habuit post erosionem talium pustularum Venerearum infortunia: fatetur enim, quod, licet sua methodo, *malignitatem ulceris, & pustularum, interficiendo, locum ulceratum, vel pustulosum, ad digestionem materiei benignae, & mundificationem loci, cum purgatione multarum materierum, perduxisset, tamen, post cicatrizationem, pustulae scabiosae, & ulcerosae, & interdum verrucosae, per totum corpus spargebantur.* Unde balnea, linimenta, aliaque, adhibere debuit; & quia aliquando hujuscemodi morbus obedientiam minime praestare solet, praesertim ad dolores auferendos, idcirco, quum antedicta curatione iste morbus, cum suis doloribus, & pustulis, removeri non possit, tunc ad ulteriora remedia transeundum est; praesertim, ad unctiones, & cerota, in quibus ingreditur argentum vivum.

Ex his omnibus patet, magna cautela opus esse, dum tentatur extinctio, & deletio, contagii Venerei suscepti, per erodentia, topice applicata illi loco, cui soli totum

(z) Aphrodisiac. pag. 452. (a) Ibidem.

totum contagium adhaerere creditur. *Botallus* (b) candide fatetur, quod junior, & aliorum vestigia sequens, acria erodentia adhibuerit; aetate vero maturior, & artis exercitio cautior factus, mutavit sententiam. Didicit enim, haec applicata illis duntaxat fuisse praesidio, qui recentem morbum contraxerant; sic ut totum, vel pene, quod infectum erat, illo extingueretur: sed hos vel etiam sanat integre simplex aquae fons, vel repetita (si aliqualis sit durities) praecipitati aspersio, in nullum discrimen aegrum inducentia. In praecedentibus autem saepius monitum fuit, omnium tutissime recentia mala Venerea tolli, si per fomenta, & leniora rodentia, sic disponatur locus, ut miasma morbosum una cum pure exeat. Ab administratione enim eorum, quae vehementer carnem subditam extinguunt, ulcus siccum manet octo dierum spatio, quod tantum abest, ut prodesse possit, ut obsit potius non leviter; nam, quantum fieri potest, colluvies a parte affecta e vestigio est eximenda; nec quia illud altius imprimitur, ob id plus juvat; non enim omne infectum enecat; sic, quod reliquum est, occclusa per causticum illi via, circumsitam ulceri carnem valentius inficit &c.

Non incongruum erit, quaedam hic addere de *Verrucis Venereis*, quae saepe genitalia in utroque sexu obsident, & non leves molestias pariunt. Notum est, quandoque praeputii internam superficiem, & imprimis penis glandem totam, talibus verrucis hirtam reddi. Adest enim hic numerosa series papillarum sentientium nervosarum, quae, a corona glandis, usque ad urethrae orificium, ordinatis stratis, superficiei fabricae spongiosae incumbit, atque exteriorem ita glandis ambitum tegit, ut extremi hic nervi, voluptatis & doloris instrumenta propria, sub tenerrima glandis membrana extima coerciti, sibi mutuo incumbentes, jaceant. Si ergo, tenuissimam transgressum membranam externam glandis, virus Venereum hanc ipsam exederit, nudantur hae papillae (c), & quandoque intolerabilem dolorem excitant. Si nunc cellulosa tenuis fabrica consumitur tabo Venereo, solutae ab hoc nexu papillae exerescunt; faciuntque *Verrucas Venereas*, quae aliquando echini instar glandem deformant, & omnem fere praeputii motum impediunt. Similes verrucae in pudendis muliebribus, ac circa anum, observantur.

Aliquando, & in ipso urethrae canali tales verrucas Venereas natas vidi; imprimis, prope urethrae finem. In nymphis, & vagina muliebri, hae verrucae pruritus vix tolerabilem quandoque faciunt, & scalptae, in malignam indolem degenerant, magnaeque molis fiunt; tunc cristae, ficus, mariscae, vocari solent. Vidit *Botallus* (*), dum junior adhuc esset, *Hispanum*, glandem universam, atque praeputium, magnis verrucis obsitam habentem, quae ad tantam molem pervenerant, ut totam glandem obtegerent, praeputium in summum extendentes, cum maximo dolore; quem secare fuit necessum per longitudinem, usque ad glandis radicem; sic enim omnia patebant, & dolor quievit: multae autem verrucae erant, quae parvi digiti magnitudinem excederent. Vidit *Henricus ab Heers* (d) ab impuro concubitu natas in ima glande, interque illas unam, quae nucis juglandis magnitudinem excedebat, & sexaginta quinque capitella, sive verrucas minores, ostentabat.

Norunt Medici, verrucas semper caute tractandas esse; praecipue, si lata basi cuti quasi inhaereant: ubi a tenui filo quasi pendulae haerent, ligatura, vel sectione, tolluntur satis tuto. Ubi autem a miasmate Venereo enascuntur, pejorem habent indolem, & quandoque difficillime eradicari possunt, repullulantque saepe majori numero.

Crudeli quandoque cura tentatae sunt, dum majores novacula vel forfice rescindeban-

(b) Aphrodisiac. pag. 870.

(c) Aphrodisiac. In Praefatione.

(*) Aphrodisiac. pag. 872.

(d) Observat. Medicar. libro unico pag. 84.

debantur, & dein locus, ex quo enatae fuerant, tangebatur aqua forti, minores vero aqua forti tactae erodebantur. Tali methodo usus fuit *Botallus* (e). Findebat praeputium, ut omnes verrucae in conspectum venirent; & tunc illas, vel secando, vel erodendo, curabat. Simul tamen commendabat usum remediorum, quae domando, vel eradicando, contagio Venereo adhiberi solent.

Vidi aliquoties, resectas tales verrucas Venereas brevi post repullulasse, & numerosiores, & pejoris indolis. Vidi, post salivationem toleratam, nullo modo deletas fuisse, sed, immaniter excrecentes, totam texisse glandem penis: lapide infernali, prudenter adhibito, ceciderunt omnes, & integra rediit sanitas. Juvenis, post impurum concubitum, plures habuit cancos, in glande, & praeputio, qui satis profunde erodebant vicina, & magnum aegro incutiebat metum; unde statim ad salivationem confugit: Sanabantur satis cito cancri Venerei; sed mox numerosae propullulabant in glande penis verrucae; quae postea satis tuto lapidis infernalis attractu sanatae sunt.

Hoc autem pluribus observationibus similibus didici, tutiorem longe esse escharoticorum usum, si, vel purgantibus mercurialibus satis validis, vel aliis similibus, enervata fuerit contagii Venerei malignitas, vel integre deleta; & si prius emollientissimo decocto foveantur verrucae, antequam aciora applicentur, post adhibita erodentia, ut cito cadant escharae. Postea vidi laetus, alios, in morbis Venereis curandis celebres, viros ejusdem esse opinionis. Sic *William Fordjice* (f) recenset casum hominis, qui, infeliciter curatus a Gonorrhoea, glandis coronam cancri Venereis & verrucis obsitam habebat undique: Meraco decocto Zarzaeparillae potato, emendabantur cancri Venerei quidem; sed non cedebant integre; donec sex uncias unguenti mercurialis, per repetitas frictiones, consumisset. Supererant tamen, post cancos sanatos, verrucae; quas statim delevit communi caustico. Et ideo commendat hujus remedii usum, ubi, post deletum per medicamenta antivenerea contagium, verrucae rebelles manent. Lapidis infernalis usus hoc commodi habet, quod loco determinato possit applicari, absque eo quod diffluat ad vicina, quae non debeant erodi; & simul, cito, & fere sine dolore, destruat partem, quam tangit: emolliens fomentum citam separationem promovet escharae mortuae, & si quid superstit de verruca, novo attractu lapidis infernalis tollitur.

Interim magna semper cautela opus est, dum tales verrucae penis, & praeputii, sectione, vel escharoticis, vel & ligaturis, auferendae sunt. Si enim incipiant prurire, dolere, rubescere; vel livescere; quod longe pejus est; si inflammentur verrucae, imprimis majores, margines, abstinui semper ab acribus, & solo emolliente decocto curavi foveri perpetuo; dum simul darem valida purgantia mercurialia; ubi imprimis profuit *Turbith minerale*, uti alia occasione ad §. 1372, ubi de vermium expulsionem agebatur, notavi. Sic intra paucos dies vidi cecidisse verrucas, absque ligatura, vel erodentibus adhibitis.

Celeberrimus *Alexander Monro* (g), agens de curationibus fortunatis, quae quandoque praeter spem contingunt, recenset unum alterumve casum felicitis successus emollientium remediorum in genitalium morbis, qui alia methodo exasperabantur multum. Juvenis extremo praeputii margini insidebat parva verruca, quam novacula resecuit. Non diu post, praeputii interior superficies cepit obsideri plurimi excrecentiis pallido-rubris, angusto pedunculo praeditis, a quo pendebant. Dum reducebatur praeputium, in glande videbantur cristae majores. Unguenta Mercurialia, Adstrin-

(e) In loco modo citato. (f) Medical observat. and Inquiries Vols I. pag. 155.

(g) Medical Essays and observat. Vol. V. parte 2a. pag. 495. 496.

Adstringentia, Escharotica, & plura alia, incassum tentata fuerant, imo & per sex septimanas salivationem passus erat, absque ullo emolumento.

Tentavit Celeberrimus *Monro* ligaturam, in una tantum verruca, circumducendo filum sericeum angustiori cervici: dum nodus constringebatur, acutum dolorem percipiebat aeger, sed cito evanidum, & bidui spatio cecidit ligata verruca, locusque, quem occupaverat, apparuit laevis, & sanus. Juniori Chirurgo, qui huic ligaturae adfuerat, mandatum fuit, ut & reliquas simili tractaret modo. Sequenti die, in alia verruca fuit tentata ligatura; verum, cum meticulousus esset Chirurgus, & aeger minus obediens, ligaturae nodus non fuit satis constrictus, ut intercipi potuerit omne commercium inter vasa viva & verrucam. Tota die aeger validum dolorem patiebatur, & sequenti die aderat fortis inflammatio, quae copiosam requirebat sanguinis missionem. Simul applicabantur loco affecto fomenta, & cataplasmata, ex emollientibus parata; quibus intra biduum inflammatio minuebatur, & omnes illae excrescentiae insigniter minuebantur. Penitus autem sedata inflammatione, omnes verrucae fiebant rugosae, & usu emollientium non interrupto per octiduum, omnes verrucae evanuerunt, ita, ut nullum maneret vestigium, quo indicarentur loca, ex quibus emerferant. Inflammationi natae felicitatem curae tribuere voluit *Celeberrimus Monro* potius, quam applicationi emollientium. Sed ante jam *Boerhaavius* (h) emollientium usum omnibus inculcare conatus fuit: *Si imprudens rerum Chirurgus nudatam tenui sua membranula superficiem vivam papillosum glandis acribus irritaverit, contigit saepe, ut totum penis corpus dirissimum in modum inflammaretur, turgeret, priapismo, exquisitissimos dolores pariente, laboraret. Unde & ad hoc mali genus emollientia, laxantia, humectantia, anodyna, extrorsum allicientia, securissima praesidia sunt; quae vel sero applicare cogeris, ubi turbas, per rodentia excitatas, compescere debbis. Lacte, & Althaea, praestiti hic, quae argentum vivum nequiverat; Unguento althaeae, aut nutrito, perfeci, quod Aegyptiaco, & mercurialibus, negabatur.*

Postea vidi, celebrem Facultatis Parisinae medicum (i) cum successu adhibuisse solutionem sublimati corrosivi in spiritu vini gallici factam, quadrula aquae tepidae copia dilutam: viginti autem grana sublimati corrosivi soluta erant in libris duabus spiritus vini; adeoque, octo libris aquae additis, grana duo sublimati corrosivi continebantur in singulis libris hujus miscelae, quae certe externa applicatione non potuit nocere verrucis Venereis, nimis irritando. Bis de die lavabantur hoc remedio Anus, & Perinaeum; quae loca obseffa erant verrucis his; quae pallidi coloris erant, ac mollioris consistentiae; & quaedam ex illis crassitie aequabant minimi digiti apicem. Post paucos dies manifesto patebat harum lotionum utilitas; post decem dies omnes verrucae disparuerunt; sed non ceciderunt; maculae ruffi coloris supererant tantum in illis cutis locis, quae majoris molis verrucae occupaverant, omnino similes illis, quae in reliqua corporis cute manebant post sanatas pustulas Venereas, per totam corporis superficiem dispersas. Simul & interno usu adhibebatur mercurius sublimatus corrosivus, tali nempe copia, ut nycthemeri spatio quinque octavas partes grani de sublimato corrosivo ingereret. Licet autem reliqua Luis symptomata delerentur solo interno hujus remedii usu, verrucae tamen manebant pertinaciter, donec, externa lotionem ejusdem remedii, quadrupla copia aquae diluti, delerentur.

Quod autem Verrucarum Venerearum curatio externa lotioni debeat, certo concludi potest: Gerebat enim in labio dextro pudendi duas verrucas, quas lavando nunquam attigerat aegra, sollicita tantum de illis, quae in perinaeo, & ano,

Tom. X.

P

ade-

(h) Aphrodisiac. in Praefatione. (i) M. Le Begue de Presle, Memoire pour servir a l'histoire de l'usage interne du mercure sublimé corrosif pag. 215.

aderant; quibus jam disparentibus, binae illae in labio pudendi remanserant pertinaciter. Dum, monita, lavaret illas eodem remedio, paucorum dierum spatio evanuerunt.

§. 1464. **S**emper autem utendum iisdem fere internis, ac (1458.) praescripti.

Haeret enim in loco infecto contagium, quod delere, una cum parte, cui adhaeret, per acria erodentia tentatum fuit a multis, antequam inficeret totum corpus. Prudentiores, per fomenta emollientissima, laxabant locum infectum; dein, per leniora irritantia, conabantur suppurationem excitare in loco affecto, ut sic miasma Venereum expelleretur per eandem viam, per quam ingressum fuerat. Sic, uti dictum fuit in *Gonorrhoeae* curatione, conamur promovere effluxum per urethram, ut eliminetur contagium, dum eodem tempore omnis cura adhibetur, ut diffletur de corpore, vel iners reddatur, si quid, de contagio resorptum, cum humoribus per vasa fluit; ne illud, ad alia loca corporis depositum, nova producat mala.

Quomodo autem, & per quae remedia, hic scopus obtineri possit, pluribus dictum fuit ad §. 1458, dum de cura *Gonorrhoeae* agebatur.

§. 1465. **I**N mulieribus fluor Venereus curatur iisdem (1458.)

Antea ad §. 1447. pluribus dictum fuit de *Gonorrhoea Muliebri*, & quomodo illa differat a *Gonorrhoea Virili*; uti etiam, quomodo distingui possit fluor Venereus a fluore albo mulierum. Simul tunc notatum fuit, quod *Gonorrhoea muliebris* in diversas species dividi possit; prout diversa loca sinus muliebris occupat; a qua re etiam major vel minor curationis difficultas sequitur. Cum autem omnia, quae ad *Diagnosin*, & *Prognosin*, spectant, ibi explicata fuerint, superest, ut de curatione dicatur.

Generalis indicatio eadem est, quae in cura *Gonorrhoeae virilis* laudata fuit; ut nempe eluatur per hunc fluorem omne contagium, quod, ab impuro concubitu susceptum, loca muliebria infecit. Hinc ab omnibus adstringentibus remediis abstinendum sedulo; sed potius augendus fluor, ut exeat una cum illo contagium, ne, resorptum, inficiat reliquum totum corpus.

Omnia ergo, quae laudata fuerunt ad §. 1458, etiam in cura *Gonorrhoeae muliebris* conducent: notandum tamen est, foeminas non ferre validas adeo purgationes, nec tam frequenter repetitas, ac quidem virilis sextus tolerare potest: praecipue, si laxo corpore praeditae fuerint, & systemate nervoso facile irritabili. *Taraxindi*, *Manna*, *folia senae*, *cassia*, &c., sufficiunt in talibus, ut solvantur humores, ne haereat facile miasma susceptum. Purgantia mercurialia rarius adhibentur, & leniora tantum, minori dosi, ne nimiae turbae excitentur in mobilibus illis corporibus.

Monitum fuit in cura *Gonorrhoeae virilis*, valida corporis exercitia nocere, imo quandoque malum reddere incurabile, in sexu muliebri motus corporis non nocet; sed potius prodest; cum faciliorem exitum floris Venerei per vaginam promoveat. Structura partium Genitalium in sexu muliebri docet hujus rei rationem.

§. 1466. **S**ed praecipue fotibus detergentibus validis, & mercurialibus.

In Gonorrhoea virili malum in urethra haeret, ubi applicatio remediorum topica difficilior est, & minori copia tantum, adhiberi potest, per injectiones, vel candelulas, simulque magna cautela opus est, ne irritetur interior pars urethrae a remediis applicatis, imprimis, si acriora fuerint. Minus metuendum est in vagina muliebri, si haec ulceribus, copiam floris Venerei stillantibus, scateat. Spongiae enim, remediis detergentibus madidae, applicari poterunt, & vagina satis facile haec fert, licet satis actiuosa sint. Unde in *Materia Medica* ad hunc numerum tale decoctum detergens habetur, quo pudenda muliebria lavantur, frequenter de die, si in alis externis pudendorum, & nymphis, malum haeserit; imo &, si altius locentur in vagina ulcera Venerea, sponsia hoc fomento plena irrigari poterunt, & abstergi. Cum mercurialibus prudentia major requiritur; imprimis, si acriora fuerint, & sordida vaginae ulcera talibus indigeant: Unde ad eundem numerum formula habetur, quae triginta granis mercurii sublimati corrosivi constat, quae diluuntur in 160. partibus aquae stillatitiae rutae; his dein adduntur 64. partes mellis rosarum; sicque rodens vis sublimati corrosivi per hanc miscelam obtunditur, ut facile ferri possit, & tamen satis depuret sordida ulcera. Ab horum usu solet augeri fluor Venereus primo; dein gradatim decrescit; & pura jam ulcera consolidantur. Pro diverso ulcerum statu, & mutata indole floris Venerei, magis minusve actiuosa fomenta adhibentur. De qua re videantur illa, quae de curatione Gonorrhoeae virilis ad §. 1458. dicta sunt.

Omnia haec remedia tunc imprimis locum habent, quando floris Venerei sedes in labiis, aut nymphis, pudendi muliebris, aut in cavo vaginae, locatur: In memoriam revocari debet, quod ad §. 1447. dictum fuerit, tunc adesse *primam speciem Gonorrhoeae muliebris*; cui non semper comes urinae difficultas, quae in Gonorrhoea virili adest.

Verum simul monitum fuit, quod urethrae orificium in foeminis, sub clitoride, in Nympharum intervallo, ponatur, referens tuberculum rugosum, quod pluribus emissariolis pertusum est, ex quibus viscidus humor exprimi potest: ab impuro concubitu lacunae illae mucosae inficiuntur quandoque, vel solae, vel simul cum ipsa vagina. Ubi illud tuberculum glandulosum, in cuius medio urethrae orificium aperitur, tumet, dolet, & tabum Venereum plorat, sive sponte, sive dum premitur, tunc dicitur adesse *secunda species Gonorrhoeae muliebris*. Musculus, a *Santorini* Depressor urethrae vocatus, tentigine afficitur, & prominere facit hoc corpus glandulosum; unde difficultas urinae nascitur; sentiunt enim molestam rigiditatem, & tensionem, dum urina emittitur, & credunt, aliquid excidere de vulva, vel saltem exitum moliri. Ubi autem hoc corpus glandulosum ulcere Venereo depascitur, tunc ab urina profluente urens dolor excitatur.

Facile patet, huic loco, si a contagio Venereo affectus fuerit, non debere applicari remedia acriora illa, quae a vulvae cavo, & exterioribus partibus pudendi muliebris, facile feruntur: Augerent enim haec, stimulo suo, tentiginem molestam; periculum foret, ne urethrae orificium comprimeretur a tumore ambiente; sicque sequeretur periculosa urinae suppressio. Sola ergo mollissima, in hoc casu, requiruntur, ut extrorsum alliciarur inficiens materia, & relaxetur molesta partium tensio; decoctum, ex foliis *malvae*, *althaeae*, *verbasci*, cum aqua & lacte paratum; *serum lactis* cum seminibus *lini* contusis decoctum; quibus addi possunt *folia papaveris hortensis*, aut *hyoscyami*, si urgeat dolor, & tensio valida adsit. Ex his fomenta, & cataplasmata, parata applicentur perpetuo, donec tensae partes subsidere

incipiant; tuncque usus leniorum depurantium conducet; qualia sunt, *mel*, *aloe*, & his similia.

Sed & urethra muliebris affici poterit; quamvis videatur hoc rarius fieri; tumque foret tertia species *Gonorrhoeae muliebris*. Cum autem canalis ille similis structurae sit quam in viris, sed multo brevior, hinc omnia, quae de cura Gonorrhoeae virilis dicta fuerunt, hic pariter conducent. Si negligatur morbus; quandoque, erosa urethra, sequetur turpis urinae in vaginam effusio, quae aliquando incurabilis manet.

Praeterea, utrimque ad latera, ad partem infimam fere pudendi muliebris, ponitur magna glandula, pisum majus aequans fere. Singulae hae glandulae per emissarium satis conspicuum eructant humorem viscidum, satis copiosum. Videantur de his illa, quae ad §. 1447. dicta sunt. Cum autem illud, quod vir, Gonorrhoea laborans, coitus tempore, in sinum muliebrem ejaculatur, sponte descendat versus inferiorem vaginae partem, ubi harum glandularum emissaria hiant, patet ratio. quare satis facile a miasmate Venereo possint infici; tuncque *quarta species Gonorrhoeae muliebris* adesse dicitur.

Nisi infectae hae glandulae, & tumentes, virus contentum eructaverint per emissaria sua in vaginam libere; retinebitur materia, & totum corpus inficiet. Simul etiam in pessima ulcera degenerabit; per quae vicina omnia erodentur; non tantum vulva, sed & intestinum rectum; tuncque foeces alvinae, foedo certe spectaculo, per vulvam exeunt. Omnia enim, quae dicta fuerunt de *glandulis Cowperianis* similiter affectis in Gonorrhoea virili, etiam hic locum habent; & similis requiritur curatio. Cataplasmata mollissima, additis *bulbis Ceparum sub cineribus assatarum*, & *gummi ammoniaco*, cum vitello ovi optime subactō, applicantur perpetuo tumentibus his glandulis, ut versus exteriora determinetur virulenta materies, ne, introrsum vergens, pessima producat mala.

§. 1467. **U**Bi vero pustulae ubique dispersae, dolores artuum, nocturni labores, bubones magni, torturae ossium, saepe tolerata Gonorrhoea, docent adesse Luem, salivatio Mercurialis requiritur.

Haecenus consideravimus illa mala, quae a suscepto contagio Venereo nascuntur in corpore; prout diversis corporis locis applicatum fuit; vel, humoribus circulantibus mistum prius, dein ad has illasve partes depositum, varios morbos produxit; hinc diversa his malis fuerunt data nomina, & singulorum Diagnōsis, Prognōsis, & Curatio, fuerunt descripta; in quibus omnibus magna occurrit diversitas; licet idem fuerit contagium, pro varietate partium corporis, ad quas delatum fuerit. Agendum nunc de methodo curandi, quae adhiberi debet, dum *Lues Venerea*, strictē, & proprie, dicenda, adest.

Optime certe *Fernelius* (k) de Lue Venerea monuit sequentia: *Quum ex dubiis signis de Lue ambigitur, ejus origo est altius investiganda, a qua parte initium habuerit. Etenim, quoniam non nisi attactu contrahi potest, necesse est, labes aliqua, in ea primum parte comparuerit, per quam insertum est virus. Haec enim prima se profert,*

(k) Aphrodisiac. pag. 614.

fert, in partibus obscoenis, si concubitu, in summa cute, si accubitu, contracta est; in nutricum mammis, si inquinatus erat infans; in infantis ore, & faecibus, si nutritrix infecta. Emergunt autem in obscoenis partibus pustulae, ulcera maligna, virulenta Gonorrhoea, inguinum Bubones. Sed haec, nisi alius introsubeant, nondum sunt Lues Venerea, sed rudimentum & velut character ejus impendentis.

Sic una alterave pustula Venerea in corpore nata, vel in pudendis, non vocatur a Medicis Lues; licet in illis miasma Venereum adsit, quod totum corpus inficere poterit; sic bubo, in inguine natus, non dicitur Lues; licet in illo fomes metuendae Luis haereat: idem de reliquis haecenus enumeratis malis, a contagio Venereo oriundis, verum est; quae singula seorsim, tanquam topicum malum, considerari solent, & curari. Verum, ubi plura simul concurrunt in corpore, vel, postquam mitescere inceperint, imo integre cessaverint, recrudescunt denuo, justa suspicio est, universam humorum massam infectam esse; tuncque efficax curatio adhibenda est, ut eradicetur totum. Imprimis hoc requiritur, si dolores artuum, nocte aucti, miseris excrucient. Antea jam dictum fuit, maxime metuendum esse, si contagium Venereum ad ossa usque penetraverit: sensim enim illa exedentur lenta carie, cum ingenti cruciatu, & difficile extricari poterit, in ossibus haerens, contagium; unde toties morbi recidivae sequuntur, etiam post molestissimas, & diu protractas, curationes. Medici, versatissimi in Lue Venerea curanda, norunt, talia contingere infortunia: imprimis, si aegri, emergentes ex hoc morbo, indulserint genio statim, exhaustumque doloribus toleratis, & severa curatione, corpus opimo victu impleverint subito, Cereri & Baccho indulgentes affatim, ut perditas scilicet vires recuperent citius. Magnum certe fastidium curantibus movet, dum Veneris mancipia, vix absoluta cura, oblita malorum, ad solitum perditissimumque vivendi genus redeunt, & de novo infecti, male se curatos clamant. Vidi talem hominem, eodem die, quo, post severam salivationem toleratam, ex ergastulo suo proreperat, cum foedo prostibulo rem habuisse; unde virulentissima Gonorrhoea mulctatus rediit. Fessus tamen est crimen; quia nemo fidem habuisset neganti.

Operae pretium videtur, attentius considerare, quid tentaverint Medici, ut tram Luem dabellarent.

Probatum fuit pluribus ad §. 1440, novum esse in Europa morbum, quem videntes Medici obstupuerunt merito, cum nullum huic similem tractassent antea. Unde plures fuerunt, qui declinabant omnino, aegris Lue affectis medicinam facere: alii obiter tractabant tantum malum, dum nondum ulla medendi methodus cognita erat; hinc, pertaesi molestiarum, & morbi indomabili ferocia territi, aegros relinquabant suae sorti.

Cum tamen infectorum numerus cresceret, non poterant amplius negare auxilium miseris, & novum morbum talibus remediis sanare conabantur, quae in aliis morbis adhibere solebant. Apozematibus copiose potatis, Syrupis compositis ex farragine inepta plurium simplicium, quos syrupos vocabant *magistrales*, materiam morbosam conabantur solvere, & reddere mobilem; dein, purgantibus validioribus datis, expellere illud morbosum, jam solutum, tentabant. Quo facto, denuo redibant ad priora Apozemata, & syrupos, quibus pariter succedebant cathartica. Variis formulis, eidem tamen medendi methodo insistentes, fastidium curae demulcere conabantur, & easdem ad quatuor temperamentorum varietates artificiose adaptabant. Sic saltem famae suae consulere volebant, dum pertinax morbus non cedebat; ut possent aegros convincere, quod omnia artis cognitae molimina adhibuissent, nihilque intentatum reliquissent, quod prodesse posset. Curationes autem suas auspicabantur plerumque a sanguinis missione; postquam, per enemata, & leniora purgantia, quae eccoprotica dici solent, primas vias liberabant ab omnibus sordibus; ut facilior ingressus foret reliquis, quae Lui debellandae idonea credebantur. Passim hoc videri

ri potest apud illos auctores , qui primis morbi nati temporibus scripserunt , & ad nauseam usque repetiverunt talia . Haec vocabatur curatio per alterantia , & purgantia ; hac methodo parum proficiente , de aliis cogitatum fuit , quae efficaciora credebantur .

Cum Lues Venerea in initio cutim defoedaret pustulis ac ulceribus mali moris , & novissent Medici , qui primis morbi temporibus vixerunt , unguenta mercurialia ad impetiginem , herpetem , scabiem , aliasque cutis defoedationes , cum successu adhiberi , ex analogia Luem tentaverunt curare iisdem unguentis , ex argento vivo paratis . Notum est , Medicos Graecos proscripsisse argenti vivi usum , tanquam noxium , imo deleterium (l) .

Arabes autem primi ausi fuerunt Mercurium adhibere , tum ad necanda insecta cutanea , tum ad scabiem , herpetem , aliasque cutis defoedationes . Famosum erat olim *unguentum Saracenicum* dictum , quod continebat *staphydem agriam* , certum satis insectis cutaneis venenum : si enim haec semina contrita capillis inspergantur , pediculos necant . Cum autem unguentum illud nonam partem contineret circiter argenti vivi , debuit salivationem movere in plurimis , licet tantum semel in septimana aeger se ungeret hoc unguento .

Monet *Celeberrimus Astruc (m)* , quod *Theodoricus* Medicus celebris circa annum 1280 , & *Guido de Cauliaco* anno 1363 , hoc unguento *Saracenco* usi fuerint in perniciem pediculorum , & salivationem inde natam viderint . Prior enim monuit : *Hoc linimentum educere superfluiditates per os , balneando (bavando) , & per subascellas resudando* . Additque *Guido* : *Argentum vivum nocere membris principalibus , & dentibus , atque gingivis* . Bini illi Auctores creduntur esse primi , qui salivationem observaverint , ab applicatione externa argenti vivi excitatam . Notandum autem est , binos hos auctores floruisse diu antequam Lues Venerea cognita erat .

Cum ergo argentum vivum a plurimis haberetur pro remedio periculosissimo , & tamen viderent , prodesse ejus usum in hoc morbo , prudentiores incepterunt uti unguentis , quae parcam tantum continebant argenti vivi copiam ; haecque sensim aucta fuit : optimum certe erat , & laudabile , consilium , in usu remedii , nondum satis explorati , pedetentim pergere , ut tuto experiri possent novi remedii in morbo efficaciam .

Verum Agyrtae rudes , qui toties in humano corio ludunt , & impune quidem ut plurimum , spe lucri allekti , magnis laudibus exaltabant arcana sua remedia , nemini mortalium scilicet cognita , quae , magno labore nec minoribus impensis parata , se possidere jactabant ; persuadebant facile credulo vulgo (nomen hoc late extenditur) , se solos sua arte delere posse illud noxium , quod in argento vivo latere credebant vix non omnes ; sicque Luem Veneream sua opera cito & tuto curari posse , licet etiam inveteratissima foret . Dum temerarii illi homines , absque ulla cautela , copiam argenti vivi magnam miscebant unguentis suis , aegrosque inungebant largiter , & diu , multis tanta fuit subito orta salivatio , tantus ortus fuit circa fauces tumor , ut suffocarentur subito , vel , si illud periculum evaderent , nimia salivatione exhausti perirent . Pauci , qui virium robore , post tot & tanta mala , vita superstite emerferant , *macilenti , luridi , squallidi , edentati , balbutientes , ore obligato , capistrati , post miseras diuturnas , & miserrimas , lente convalescebant (n)* .

Hae calamitates fecerunt , ut vix non omnes argenti vivi usum in Lue Venerea curanda cane pejus & angue vitarent , donec prudentes Medici docuerunt , tutius longe tentari posse hanc methodum , si debitis cum cautelis adhibeatur .

Nico-

(l) Vide de his Astruc de Morbis Venereis Lib. II. Cap. VII. pag. 118. & seq.

(m) Ibidem pag. 119. (n) Ibidem pag. 121.

Nicolaus Massa, qui optime de Lue Venerea scripsit, & in curando hoc morbo magnum acquisivit nomen, post tentata leniora remedia, si non succederet curatio, unguenta mercurialia, ac suffumigia, adhibuit, & felici quidem eventu. *Tametsi haec duo remediorum genera a quibusdam Medicis, qui non ex omni parte bene discurrunt, neque experimentis discursum confirmant, sed, ab apparentibus nominibus decepti, remedia reprobant, accusantur, & tanquam perniciosissima increpantur, illi tamen nullum auxilium adferunt talibus, praeter quaedam millies exhibita, & nihil proficientia, sicque aegros in deterius, & in perniciem, procedere sinunt. Sed audiant, & sciant; quod in magnis morbis, non obedientibus fortibus medicinis, ad fortiores, & ultimas, medicinas confugere, si credimus Hippocrati, oporteat (o).*

Unde patet, quod argentum vivum pro efficacissimo quidem remedio habuerit; sed & simul agnoverit, requiri prudentem cautelam in ejus administratione. Cum autem minor metus soleat esse, si externae corporis superficiei applicetur remedium, hic videtur praevaluisse usus applicandi argentum vivum cuti per unguenta & emplastra mercurialia; dum simul sic & commode medela applicari poterat topicis malis, a Lue Venerea ortis, bubonibus, ulceribus, ossium tumoribus &c. Idem obtinebat, dum Cinnabaris, ex argento vivo, & sulphure, sublimando, unitis inter se, igni inspersa, in vapores resoluta, corporis superficiem undique ambiebat: solebant enim nudos aegros, in cubiculo calefacto, cistula lignea inclusos, sic, ut solum caput emineret, exponere tali suffumigio, cujus vapor & poterat determinari ad certam corporis partem, quae potissimum affecta credebatur. Varii modi, quibus suffumigium illud Cinnabarinum adhiberi potest, descripti habentur apud *Alexandrum Trajanum Petronium (p)*, in libro sexto de morbo Gallico: pro dosi Cinnabaris monet, quod non debeat in singulis suffumigiis excedere unciam, nec minor esse semiuncia. Simul notat, quosdam semel intra 24. horas suffumigium illud adhibere, quosdam bis, sed rarius. Multos etiam longius intervallum interponere singulis fumigationibus. Sed longe tutiores inunctiones mercuriales credit; & tandem concludit, *Suffumigia, nisi morbo jam inveterato, & ferme jam desperata salute, viribus tamen constantibus, nunquam administrari debere.*

Certum enim est, incensa Cinnabari, mercurium, in minutissimas moleculas divisum, igne agitatum, undique applicari cuti calidae & sudanti; facile igitur per vasa cutanea absorbentia recipi, & sanguini misceri; sicque subito effectus argenti vivi in corpore sequi; licet modica tantum quantitas Cinnabaris adhibita fuerit.

Docet hoc sequens casus (q): Procerae admodum staturae foemina, sexaginta trium annorum; integro quadriennio Lue Venerea laboravit. Pulsus intermittebat omni tertio vel quarto ictu. Omnis fere generis excrescentiae Venereae pudenda occupabant; ita ut sine dolore nec incedere posset, nec sedere. Cephalaea, alique dolores nocturni, adeo molesti aderant, ut frequenter penitus insomnes duceret noctes. Morbi diurnitas, repetitae Venae sectiones, valida remedia adhibita, omnem torositatem corporis absumperant adeo, ut sceleto similis esset misera.

Cum desperatus videretur morbus, & aegra anxie opem quaereret, tentatum fuit, quid facerent suffumigia Cinnabarina; sed prudenter tamen.

Mane hora nona Cinnabaris artificialis grana triginta incendebantur, ita ut naribus & ore fumum reciperet aegra; quae hoc facile ferebat, & avide fumum Cinnabaris inspirabat; unde levis tussis sequebatur. Bene tecto corpore, sudare cepit, & exspuere; ita ut hora duodecima libra media sputorum jam prodisset: aderat rufficula; & foetor, incipientem salivationem comitari solitus, totum replebat cubicu-

(o) Aphrodisiac. pag. 90. (p) Ibidem pag. 1300. & seq.

(q) Medical Essays and observat. Tom. IV, Artic. VIII. pag. 41.

biculum. Pulsus erat plenior, & celerior, sed simul admodum irregularis, & intermittens: hora tertia pomeridiana tantus foetor cubiculi aderat, ac solet esse, dum tres quatuorve libras intra noctem exspuunt salivantes. Incepit vis mercurii per alvum ruere; quam ter deposuit cum validis torminibus: pulsus celer erat, depressus, tremulus, intermittens. Datis statim decem guttis Laudani liquidi, dilutis in julapio Cardiaco adstringente, in lectum deponeretur aegra, vestita adhuc, & stragulis tegebatur, ad provocandos sudores; qui nona vespertina jam aderant largi, una cum pulsu celeri, pleno, forti, vigesimo primo aut vigesimo secundo ictu intermittente tantum. De nocte, postquam, vestibus depositis, frigidiori aëri se exposuerat, redierunt tormina, & alvi fluxus; quae omnia sedabantur repetito usu Laudani liquidi; & redibat sudor.

Sequenti die, omni decima vel duodecima hora redibant tormina, anxietas, & pulsus intermissio: verum sedabantur statim, dato Laudano liquido; & redibat sudor.

Mane tertiae diei mittebatur opiatum, & vigesies alvum deposuit, cum solitis symptomatibus; quae, dato opiato, cessabant, redeunte sudore.

Quartam diem transegit, ut secundam: manebat foetor, salivationis mercurialis comes.

Quinta die, mane, hora septima, sumsit purgans; hoc cum non movisset alvum hora nona, datum fuit stimulan, quod prioris vim auget; sumsit illud imprudens aegra, licet jam ter alvum deposuisset; unde secuta fuit hypercatharsis tam valida, ut sexta vespertina morti proxima videretur. Opiato dato, statim omnia sedata fuerunt, & totam noctem pacatam transegit, sudore perfusa.

Dolor faucium, & reliqua inveteratae Luis symptomata, ablata erant omnino. Sequenti die, quod mirum videtur, septem milliaria anglica pedestri itinere perfecit, & duo alia curru vecta, in aëre humido & frigido.

Alvi fluxus ille saepius rediit per sex septimanas. Postea sumsit pilulas, ex *Sulphure antimonii*, & *Calomela*, superbibendo doctum lignorum. Ab horum usu sudor copiosus sequebatur; dum calida tempestas aderat; sed omnia Luis Venereae symptomata evanuerant. Simulac frigida tempestas, autumnali tempore, adesset, redibat diarrhoea; quae tandem cessabat penitus mense Februario; qui erat decimus post suffumigationem Cinnabarinam administratam. Inceperunt tunc crura intumescere; datis duabus purgationibus emendabatur hoc malum; sed rediit denuo; quod neglexit; magis increvit tumor; contabuit; & versus finem Aprilis, decimi tertii mensis post fumigationem, periit.

Ex singulari hoc casu patet, pauca grana argenti vivi, in halitum tenuissimum resoluti vi ignis, ore & naribus inspirati, sudorem excitasse, ac salivationem, statim; & quidem ita, ut post tres horas jam totum cubiculum repleretur foetore incipientis salivationis. Unde licet concludere, parvam etiam quantitatem mercurii sufficere ad sanandam confirmatam, & annosam, Luem. Adeoque de efficacia suffumigii Cinnabari nullum dubium superest. An vero tutum sit, hac methodo Luem curare, alia quaestio est: in hac foemina vis argenti vivi per alvum ruebat statim, & hypercatharsin periculosam excitabat, cum torminibus validis, opio dato, & sudoribus copiosis, cessantem quidem, sed redeuntem saepius, ac diu. Dum penitus cessabat tandem, hydropicus crurum tumor successit; contabuit totum corpus; & mors finem malorum fecit.

Praeterea, dum Cinnabaris comburitur, sulphuris vapor suffocans exit, qui, majore copia inspiratus, subitam mortem facit, vel, si hoc periculum effugerint, immedicabile Asthma relinquit, & saepius phthisi pulmonali originem dat. Si jam consideretur, quod, uti paulo ante dictum fuit, non minus quam uncia media, nec plus quam uncia, Cinnabaris adhibebatur pro singulis suffumigationibus, repetendis quotidie, quandoque & bis de die, facile intelligitur, quanta strages contigerint olim,

olim, dum agyrtae, balneatores, emeritae dudum in palaeſtra Veneris anus, & quivis alii de faece plebis, hanc periculofam curam tentare audebant.

Videtur ſatis conſtare, potentius agere cinnabaris ſuffumigium, dum naribus & ore attrahitur; ſed, quanto cum periculo ſuffocationis hoc fiet, praecipue, ſi major quantitas cinnabaris addita fuerit? *Antonius Muſa Braſavolus* (r) monet ſequentia: *Scitote, nonnullos Medicos iſtos ſuffumigaſſe; capite etiam a conopeo non exerto; quod periculoſiſſimum eſt. Nam quempiam vidi, qui ex fumo, caput petente, in apoplexiam incidit; & ſtatim mortuus in terram corruit: idcirco laudo, & jubeo, ut, exerto capite, ſuffumigentur, imo papilio circa collum ſtringatur, tum ne fumus exeat, tum ne nares feriat.* Licet autem ſtatuat, hunc hominem apoplecticum periſſe, longe verofimilius videtur, quod ſuffocatus ſubito fuerit. Nam inter Apoplexiam & Mortem aliquod temporis ſpatium intercedit ſemper, nec poſſet morbus praefens diſtingui, niſi hoc eſſet.

Quamvis *Nicolaus Maſſa* (s) ſuffumigationes has maxime efficaces laudet in peſſima Lue, non diſſimulat tamen graviffima mala, quae ab illis metuenda ſunt; hinc medentes monet; quod iſte modus non ſit ſine timore nocementi membrorum principantium; immo ſaepe recidunt, & ad malas aegritudines complicatas cum iſta deveniunt; quae ſunt, *aſthma, tuſſis, hydrops, & maraſmus*; quare non eſt adminiſtrandus, niſi in inveteratis, & in virtute forti, cum aegritudine mala. Adeo potentem reſolvendi vim ab his ſuffumigiis obſervaverat, ut in duobus, qui ſaepe inunctiones mercuriales paſſi fuerant ſine ſalivatione ſequenti, poſt ſuffumigia adhibita viderit non tantum omnia apoſtemata reſolvi, ſed etiam nervorum mollitiem, & paralyſim, ſecutam; quod tamen non magni faciebat, cum, Lue Venerea ſanata, poſt aliquot meſes etiam a Paralyſi reſtituti fuerint.

Monet autem optime ſequentia; *Scias etiam, quod omnes virtutes unktionis poſſumus ſuffumigio attribuire, praemiſſa ſecuritate, ut ſupra; & ratio eſt nota, cum baſis ſit virtus argenti vivi operans; quapropter dico, quod digerit, & praeparat ad omnia, ſicut unktiones.*

Ex his, & pluribus aliis, quae ſparſim apud auctores leguntur de ſuffumigiorum utilitate ad curandam Luem Veneream, patet evidenter, quod ab argento vivo, in minutiffimas moleculas diviſo, per ignem moto, forma vaporis per vaſa cutanea recepto, tota haec efficacia derivetur: niſi enim his fumigationibus addantur talia, quae argentum vivum in ſe continent, nullus effectus in curanda Lue obſervatur; licet aromata ſelectiffima, reſinae fragrantis, & plura alia, adhibeantur. Voluerunt enim Medici, qui ex argento vivo parata remedia in univerſum deteſtabantur, quaevis tentare potius, putantes, ſudore per halitum calidum aromaticum ex nuda cute prorumpente, expelli foedum virus. Quidam & haec praemiſſebant ſuffumigiis Cinnabarinis, mitiora tentantes prius & innoxia, antequam efficaciora, & ſimul minus tuta, poſceret morbi Venerei pertinacia.

Sic *Fallopius* (t) bina ſuffumigiorum genera deſcripſit; nempe ſuffumigia, parata ex materia benigna, quae nihil argenti vivi continebant, ſed mere tantum aromata; & ſuffumigia maligna, ubi cinnabari artificiali addebatur ſandaracha Graecorum, & auripigmentum; ſuſpecta certe merito remedia. Videtur enim credere, quod Luis Venereae virus non poſſit deſtrui, niſi per aliud venenum. Sic autem habet: *Ut redigamus rem ad ſummam, ſciatis, quod tota res conſiſtat in Hydrargyro, vel in alia materia conſimilis naturae cum eo, ut eſt Arſenicum, Sandaracha, Cinnabaris artificialis, & Praecipitatum; condiuntur iſta cum aromatibus, ut viſcera roborentur.* At,

Tom. X.

Q

cum

(r) Aphrodiſiac. pag. 687. (s) Ibidem pag. 100. 101.

(t) Ibidem pag. 806. 808. 809.

cum omnes noverint, in argento vivo adesse talem efficaciam, a qua Lues Venerea cura sperari potest, temerarium foret, arsenicalibus additis, augere periculum, & exponere miseros pessimis malis, quae arsenici applicationem, etiam externam, sequi solent.

Credibile videtur, quod *Fallopianus* (u) nunquam malignis his suffitibus usus fuerit; nam, capite septuagesimo secundo, ponit sequentem titulum: *De modo suffumigandi universum corpus materia valida, sed non venenosa*. Et dein, capite sequenti, breviter enumerans illa, quae sequuntur illas suffumigationes, dicit; *Succedunt in suffitibus symptomata quaedam, aliquando alvi solutio, aliquando corruptio palati, aliquando labefactatio omnium dentium; quae solent succedere etiam in inunctione ex Hydrargyro*. Verum omnia haec sunt effecta validae salivationis mercurialis; arsenici enim vapor longe alia producit mala. Si jam considerentur illa, quae *Celeberrimus Astruc* (w) ex variis experimentis in Nosocomiis institutis collegit, patebit evidenter, suffumigiorum methodum in curanda Lue Venerea non posse praeferrri ullo modo aliis curationibus, per argentum vivum tentatis; hinc hodie satis evuluit, & raro adhibetur, nisi ab Aegyptis: Subinde tamen adhuc Cinnabaris suffumigium adhibetur, ita, ut, topica determinatione, fumus ille tangat quasdam partes; bubonem e. g. in inguine, durum, qui suppurantibus remediis pertinaciter resistit, ulcera Venerea narium periculosa. Vidi hoc aliquoties tentatum fuisse a Medicis prudentibus, refracta admodum dosi. Commendabatur, uti dictum fuit, pro curanda Lue per Cinnabaris suffumigia, ut in singulis dosibus adesset non minus quam uncia media Cinnabaris, nec tamen dosis excederet unquam unciam integram. Tale suffumigium adhibebatur quotidie; imo aliquando bis de die. Prudentiores, qui hoc tentabant, grana quindecim tantum adhibebant, & post triduum repetebant, per biduum abstinentes ab hoc suffumigio. Decem grana pro dosi adhibebant tantum, ubi per os vel nares atrahi debebat vapor, ne noxam inde contraheret pulmo. Eandem de suffumigiis Cinnabarinis sententiam dixit *Fracastorius*, qui tam bene Luem elegantissimo carmine descripsit (x); dicens:

*At vero & partim durum est medicamen, & acre.
Partim etiam fallax, quo faucibus angit in ipsis
Spiritus, eluctansque animam vix continet aegram.
Quo circa totum ad corpus nemo audeat uti,
Indice me; certis fortasse erit utile membris,
Quae papulae informes, Chironiaque ulcera, pascunt.*

Cum tamen Lues Venerea se potissimum manifestaret malis cutaneis, pustulis, maculis, ulceribus, vidissentque Medici insignem efficaciam argenti vivi in curandis cutis desoedationibus, mirum non est, quod novi morbi curam quaesiverint vix non omnes in usu mercurii, dum usitata morbos curandi methodus vix levaret morbum, curaret nunquam.

Verum, quia mercurius a veteribus Medicis damnabatur, diversa in adhibitione ejus fuit Medentium sententia. Cum enim ejus efficaciam viderent in domanda Lue, sive externe applicaretur, sive in corpus ingereretur, plurimi maluerunt, externo ejus usu aggredi hunc morbum. Revera satis similes effectus praestat mercurius, quacumque via sanguinem ingrediatur, & cum illo per vasa moveatur. Solvuntur humores, soluti exeunt de corpore viis diversis, emaciatur totum corpus, & nisi

(u) Ibidem pag. 807. (w) De Morb. Vener. Lib. II. Cap. IX. pag. 178. & seq. in secunda editione. (x) Aphrodisiac. pag. 191.

&, nisi cum prudentia adhibeatur hoc remedium, quandoque miseri pereunt, exhausti penitus.

Omnium maximus Mercurii effectus est salivatio mercurialis dicta, quae aequae externam, quam internam, argenti vivi applicationem sequitur; uti omnibus notum est. Magna nempe copia salivae, foetidae, acris, totum os internum saepe erodentis, ore exit; continuo fere fluxu. Simulac incipit salivatio, magna mutatio conspicitur in ulceribus Venereis, quorum color, & pus, in melius mutantur, dolores nocturni osteocopi minuuntur, pustulae, foedaeque in cute maculae, sensim disparent. Fingit *Fracastorius*, miserum juvenem, dira Lue infectum, supplicem, fuisse preces, &, Nympha duce, ac comite, ad intima telluris viscera pervenisse, ibique vidisse *Lacus, late undantes, liquidoque fluentes argento*. Deinde Nympha aegrum

*Argenti ter fonte salubri
Perfundit, ter virginis ter flumina palmis
Membra super, juvenem voto, ter corpore lustrat,
Mirantem exuvias carpes, O labe maligna
Exutos artus, pestemque sub amne relictam (y).*

Dum laetabantur aegri, malum adeo pertinax cedere salivationi, magno animo tolerabant ejus molestias; quae certe non sunt leves.

Postquam autem ille juvenis, argenti vivi balneo sanatus, e tenebris ad lumen optatum rediisset.

*Acceptit nova fama fidem, populosque per omnes
Prodiit haud fallax medicamen, coeptaque primum
Misceri argento fluitanti axungia porcae.*

Porro varia enumerat, quae unguentis mercurialibus addi solent; & monet, totum corpus inungendum esse, exceptis capite & praecordiis; simul jubet, ut stragulis multis tegatur corpus ad sudorem eliciendum; dein addit:

*Haec tibi bisquinis satis est iterasse diebus;
Durum erit, at quidquid tulerit res ipsa, ferendum est.
Aude animis, tibi certa salus stans limine in ipso
Signa dabit liquefacta mali excrementa videbis
Assidue sputo immundo fluitare per ora,
Et largum ante pedes tibi mirabere flumen,
Ora tamen foeda erodent ulcuscula . . .*

Videntur quidem cogitasse, foetorem sputorum, salivationis tempore, pro causa habere foedum Luis miasma, humoresque per illud corruptos, hac via expulsos de corpore. Confirmabantur in ea opinione, cum viderent, labia, genas, palatum, linguam ipsam, exedi, & quandoque satis profunde, ab acrimonia salivae, quae totum os internum alluit. Certum est, quosdam periisse, dum *Agyrtae* crederent, per salivam hanc educi de corpore omne malum; hinc audaces excitarent ingentem salivationem, non sine suffocationis periculo; vel protraherent eo usque, donec aegri exhausti deficerent.

Sed certum est, & numerosis experimentis probatum, sanissimos homines, in quibus

bus nunquam vel minima Luis suspicio fuit, dum, interno vel externo usu, illis applicatur imprudenter argentum vivum, incidere in salivationem, & exspuere salivam olidissimam, aequae magna copia, ac illi, qui pessima Lue affecti, hanc curam tolerant. *Georgius Dordonus*, Placentinus Medicus, ut hunc errorem impugnaret, & probaret, etiam in sanis salivationem sequi post imprudentem argenti vivi attractionem, monet, *Sibi multoties, in componendo talia medicamenta, tantam humiditatem ab ore resudasse, ut sibi summo fastidio esset* (z).

Tentaverunt quidam, acribus Sialagogis salivae fluxum provocare, absque remediis ullis mercurialibus exhibitis, ut Luem sanarent; nec unquam successit cura. Requiritur argentum vivum ad Luem sanandam; & salivatio, ejus usum sequens, denotat certo, vim medicatam argenti vivi in actum deduci; sed inde non sequitur, per salivationem expelli de corpore tabum Venereum.

Negari enim nequit, quandoque Lue Venerea infectos fuisse sanatos, licet post usum mercurii, etiam repetitum, nulla sequeretur salivatio. Securos tamen jubet esse tales aegros *Celeberrimus Astruc* (a), illisque gratulatur, quod illis datum sit, *rara satis felicitate, absque taedio & periculo salivationis, atque adeo tutiusque commodiusque, a Venereo morbo convalescere*. Cum autem tales aegri metuere semper soleant, ne lateat adhuc in corpore saevum contagium, sopitum quidem, sed non exterminatum penitus, hinc bonis verbis confirmandos, & erigendos, tales aegros voluit, *veritos, ne defectu salivationis, curatio quoque defectura sit; Ac si seminum morbosum profligari non possit, nisi foras exterminetur*. Ut ergo omnem scrupulum adimat miseris, addit sequentia: *Sane, cum morbus ille contrahatur absque ullo humore conspicuo, qui intro subeat, nequaquam mirum videri debet, si perfectam curationem recipere possit, sine manifesta ullius humoris evacuatione*. Adde porro, *defectum salivationis plerumque suppleri alvi fusione, diuresi, sudatione, vel saltem insensibili perspiratione; quae singulae evacuationes deficientis salivationis vicariae esse solent* (b). Dum attenta mente lastrarem omnia, quae in ulceribus Venereis contingerent, postquam argentum vivum adhibitum fuerat ad excitandam salivationem, vidi manifeste, fundum horum ulcerum depurari, sordes separari, labia ulcerum sublividum, aut profunde purpureum, colorem deponere, molestos dolores ossium, nocturno tempore saevientes, mitescere; antequam salivatio inciperet. Cepi tunc serio cogitare, cum omnia haec signa docerent, argentum vivum jam agere efficaciter in morbum, an non possibile foret, curare Luem, sine salivatione; modo continuaretur ille rerum status, quo mercurius agere incipit. Simul incidebat haec opinio, an non posset idem effectus obtineri, licet longe minor copia argenti vivi adhiberetur, quam est illa, quae requiritur ad salivationem excitandam. Vidimus ante, illam argenti vivi copiam, quae in granis triginta Cinnabaris adest, suffecisse ad salivationem excitandam, totumque corpus miris modis turbandum, dum halitus forma inspiraretur.

Difficultatem movebat, fateor, quod summi in arte Viri statuerent, actionem mirabilem mercurii pendere a summa illius divisibilitate, ejusque pondere. *Argentum vivum enim, quacumque via immistum sanguini vitali, quum sit sanguine ipso decies & ter ponderosius, agetur, vi cordis, & arteriarum contractione, tanto majore impetu in compagem sanguinis, ut eam penitus destruat, globos rubros resolvat, serosas flavas imminuat sphaerulas, reliquasque etiam partes ejusdem in minutissimas frangat, & ita in laticem subtilem, puridum, vasis exeuntem, convertat*. Sed & notum est, *elementa argenti vivi incredibiliter exigua agnosci, utique globis serosis sanguinis* longe

(z) Astruc de morbis Venereis edir. secund. Tom. II. Lib. VI. pag. 784.

(a) De Morbis Vener. Lib. IV. Cap. VIII. § 1 pag. 368.

(b) De Morbis Vener. Lib. IV. Cap. VIII. §. 1. pag. 308.

longe tenuiora; sane, dum poros cutis, intacta virtute, ingreditur, cognoscitur, quod elementis majoribus sanguinis longe sit penetrabilis. Dum vero in meatus densissimi corporum, auri, tam facile se insinuat, ipsa forte aqua magis, divisis in tenuitatem particulis constare, colligitur; licet, attractione ingenita suarum partium, ad certum gradum tenacitatis se colligat. Tandem & maxime immutabile hoc ipsum fossile videmus, omniumque forte corporum cognitorum minime rodens, vel acre. Quibus sane cunctis rite expensis, apparet vera vis, qua ad expugnandum hoc malum solus efficax, sufficiens solus, Mercurius habetur (c).

Ingeniosa, simplex, ex proprietatibus argenti vivi certis & cognitis deducta, haec explicatio placuit vix non omnibus; hinc ipsis Celeberrimi Boerhaavii verbis illam describere malui, ne ullo modo sensus immutaretur. Sed liceat mihi proponere illas difficultates, quae fecerunt, ut crederem, argenti vivi efficaciam in corpore humano non posse explicari ex ejus pondere, & divisibilitate, solis.

Antea, in *Capitulo de obstructione*, ad §. 135. no. 4, ubi agebatur de illis, quae, attenuando concreta, solvebant obstructiones natas in corpore, quaedam dixi, quae ad actionem mercurialium remediorum pertinent; & hoc loco illa in memoriam revocare, non erit inutile.

Pitcarnius statuit, solam gravitatem argenti vivi sufficere, ut explicentur mirabiles ejus effectus; imo audacter addidit, aurum, in formam sanguini permiscendam redactum, habiturum vires ponderi proportionales, & omnia medicamenta tantum superaturum virtute, quantum pondere superaverit.

Sed an ex argenti vivi pondere poterit explicari, quare soluti ejus vi humores per salivales ductus potius ruant, quam per alia corporis loca? Praeterea, praeparata mercurialia officinarum, parva quantitate data, omnes edunt effectus, quos longe major quantitas argenti vivi facere potest. Praecipitato rubro usus fuit *Agyrta*, quod in pilulam formabat, & unica tali pilula data, summopere turbabatur totum corpus, ac vehementissime exagitabatur; imo, debiliori homini data talis pilula illum e vivis sustulit, eadem die, ante prandium (d). An verosimile videtur, argentum vivum excitare tantas turbas per excessum ponderis sui, dum a praecipitato albo, vel mercurio dulci, quae longe mitiora sunt, salivatio mercurialis excitatur? an potest in corpore humano argentum vivum inde extricari, ut nativa ipsa forma redeat, cum per artem non possit obtineri, nisi magna ignis vi, & additis illis, quae acidum, argento vivo unitum, trahunt potentissime, ut pauca tantum grana mercurii ad pristinam formam redeant, a quibus tantus effectus sperari nequit?

Dici quidem solet, quod mercurii moleculae sphaericae, spiculis salinis infixis horridae, pondere metallico, unito concentratissimo acido, plus dividant omnia concreta, quibus occurrunt, quam argentum vivum solum efficere possit. Sed, dum mercurius, in spiritu nitri solutus, affusa muria salis marini praecipitatur, dein saepe aqua abluitur, pulvisculus, in fundo vasis subsidens, fere insipidus, & blandus, est; attamen viginti grana, imo & minor copia quandoque, divisis dosibus data, sufficiunt, ut salivatio excitetur.

Sed alia vis latet in argento vivo, quod adeo blandum, & molle, videtur. Absque ullo enim alio addito, illud, solo tritu mechanico in vase purissimo vitreo, dat pulverem mollem, nigrum, tenuissimum, saporis acris metallici, cupri saporem utcumque referentis. Sexaginta & una distillationibus purissimum redditum argentum vivum dedit majorem copiam similis pulveris. Sed & Argentum vivum in cucurbitis vitreis conicis, fundo plano instructis, phiala chemica inversa clausis, calori 180. graduum per plures menses expositum, dedit similem omni dote pulverem.

Sim-

(c) In Praefatione Aphrodisiaci.

(d) Aphrodisiac. pag. 613.

Simplici destillatione in retorta vitrea purissima, ex argento vivo nascebatur pulvis ruber, splendens, valde friabilis, saporis acerrimi metallici, nauseosi, penetrabilis, vix ex ore delendi, corpus humanum diu ac valide turbans, & ad excretionem disponens. Tamen omnes illi pulveres, adeo acres, adeo turbantes totum corpus, absque addita ulla alia re, ex mercurio puro producuntur, vel succussu mechanico, vel digestionem in tali calore, qui duplo major est calore corporis sani. Et, quod mirum est, pulveres illi, in vitrea retorta destillati, valido igne, toti fere mutabantur in argentum vivum, manentibus tantum paucis granis fixioris materiae in fundo retortae.

An ergo argenti vivi efficacia a communibus omnium corporum proprietatibus pendet? An non potius singulari ejus naturae, per experimenta sola cognoscendae, haec attribui debet? An ullo unquam experimento constitit, aurum, argento vivo ponderosius, similes effectus produxisse in corpore; ob majorem nempe specificam gravitatem? Quis unquam vidit ab auro salivationem nasci? Dum aurum, solutum in aqua regia, per affusum salem tartari praecipitatur, saepiusque abluitur aqua calida, calx auri remanet, quae acquisivit vim talem, ut a calore paulo majore cum ingenti fragore displodatur. Argentum vivum, simili modo tractatum, dat calcem, quae, absque ulla displotione, magnum calorem ferre potest, dum denuo in pristinam suam formam redit.

Praeterea notandum est, metallica corpora vix agere posse in corpus humanum, nisi fuerint prius soluta in menstruis suis, & sic fluida reddita. Argentum vivum cum ex sua natura fluidum sit, potest, absque miscela, vasa nostra ingredi, & humoribus circulantibus misceri; cumque malleabilitas ipsi desit, multi crediderunt, improprie dici metallum, & voluerunt potius vocare aquam metallicam. Reliqua autem metalla, dum solvuntur in menstruis, producunt novum quid, ex metallo & menstruo simul junctis compositum, in quo deprehenduntur vires medicatae, quae, nec in menstruo solvente, nec in metallo soluto, praeeexistunt; sed, ex unione horum, natae sunt novae, quae nec praevideri potuerunt ex legibus communibus omnium corporum, nec per illas explicari.

Haec latius deducere, non est hujus loci. Legi meretur circa hanc rem *Capitulum de menstruis chemicis (e)*, in quo utilissima habentur, tam de menstruorum actione, quam de novis viribus medicatis, quae, ex unione diversorum corporum inter se, nascuntur.

Sufficit Medico, novisse, quid agat argentum vivum humano corpori applicatum, licet modum, quo agat, ignoraverit. Eandem difficultatem inveni in determinandis modis, quibus alia remedia agunt in corpus humanum: plures legi auctores, qui de viribus medicamentorum scripserunt; plura, & optima quidem, inde didici, de remediorum usu, & applicatione varia; sed nunquam potui liquido intelligere, quare *Rhabarbarum* purget alvum, quare *Opium* somnum faciat. Sinceram propriae ignorantiae confessionem nemo bonus aegre feret.

His ergo in medio relictis, considerari meretur, qua via, & qua methodo, argentum vivum corpori humano tuto applicari possit, ut efficaciter Luem Veneream curet.

Notum est, summos in arte viros diversam, circa methodum curandi Luem per argentum vivum, habuisse sententiam. Quidam laudaverunt externam Mercurii applicationem; alii ingerebant in corpus aegrorum crudum argentum vivum, vel ex illo, sollicita arte, praeparata remedia. Mirum non est, multos ab interno usu argenti vivi abhorruisse; nam a Veteribus Medicis damnatum fuit, tamquam deleterium;

§. 1467.

rium; uti antea §. 135. 4. dictum est. Damnavit *Dioscorides*, utpote gravitate erodens interiora. *Plinius* vocavit vomicam liquoris aeterni, & rerum omnium venenum; unde & minii (cinnabaris), ex quo argentum vivum excoquitur, usum in medicina temerarium statuit. *Galenus* paucis de argento vivo egit, fassus, se non habere ejus ullam experientiam, neque ut interimentis, si epotum fuerit, neque an id faciat, externe appositum. Cum autem recentiores Medici Graeci *Galenum* vix non in omnibus secuti fuerint, hinc & ab illis argenti vivi usus in Medicina vix non integre proscriptus est. Arabes laudaverunt externum ejus usum ad morbos cutaneos curandos.

Postquam autem Lues Venerea in Europa increbuit, argenti vivi usus tentatus fuit, ut novum morbum insolito remedio aggredierentur Medici. Neque externo usu tantum, sed & interno, adhibuerunt. Credit *Celeberrimus Astruc* (f), primum *Petrum Andream Mathiolum*, interno usu mercurii praecipitati rubri, curam Luis Venereae tentasse. *Joannes de Vigo*, & *Nicolaus Massa*, noverant illud remedium, ejus efficaciam in curandis ulceribus experti, quibus ille pulvisculus inspergebatur. Sed pluribus in eodem loco probatur, admodum verosimile esse, quod solo usu externo hujus remedii fuerint contenti. *Mathiolus* autem (g), postquam exacte descripsit praeparationem praecipitati rubri, jubet illud ablui aqua plantaginis & acetosae, dein, additis margaritis, hyacinti lapillis, & cardiacis quibusdam, grana quinque hujus praeparati dabat, cum viginti granis electuarii Conciliatoris, ut formarentur inde catapotia quinque, quae hora ante diluculum sumebantur; & debebat, his sumtis, aeger se in lecto continere per quinque horas. *Brevi* (mibi crede) Gallici dolores hoc catapotio elidentur; pituita etiam, & atrabilis, vomitu, nec non alvi dejectione, evanescent. Adeo autem confidebat viribus hujus pulvisculi, ut & in aliis morbis gravissimis hoc remedium, ad grana quinque, vel septem, exhibuerit, & cum successu quidem.

Post adhibuerunt mercurium crudum in forma pilularum; additis simul purgantibus remediis: tales erant pilulae *Barbarossae*, ita dictae a famoso illo rege Algerii, & rei maritimae apud Turcas praefecto; constabant Argento vivo, cum *harbarbaro*, & *diagridio*: addebatur vigesima pars farinae frumenti, *ambra grisea*, & *moschus*; quae, simul sumta, aequabant farinae additae pondus; unde haec massa validam fragrantiam spirare debuit. Formabatur inde cum succo limonum massa, de qua quotidie dabatur, vesperi, ante coenam, pilula, quae magnitudine aequabat cicerem: Tali autem pilulae vix inerant quatuor grana argenti vivi (h). Plures aliae harum pilularum formulae legi possunt (i), quae conveniunt inter se in eo, quod contineant argentum vivum, cum succo limonum tritum tam diu, donec taliter fuerit extinctum, ut amplius internosci non possit. In variis his formulis diversa occurrunt purgantia; minor copia ambrae, & moschi; unica adest, quae nulla habet admista purgantia.

Monet alibi (k) *Celeberrimus Astruc*, similes pilulas adhuc hodie pro panacea omnium vix non morborum circumferri, & laudari tanquam specificum arcanum ad curandam Luem Veneream sub titulo pilularum.

Belloste, qui hoc saeculo vixit, magnam famam in arte Chirurgica acquisivit, & imprimis edito suo tractatu, *le Chirurgien d'Hopital*, saepius impresso, postquam prima vice Parisiis prodierat 1695. Huic libello subjunxit alterum, qui anno 1724. pro-

(f) De Morbis Vener. Lib. II. Cap. VII. pag. 126. (g) Aphrodisiac. pag. 266.

(h) Astruc de Morbis Venereis Lib. II. Cap. VII. pag. 127.

(i) Idem. Lib. V. edir. 2. Tom. II. pag. 672. 673.

(k) Ibidem Lib. IX. pag. 1091. 1092. 1093.

prodiit Parisiis, sub titulo *suite du Chirurgien d'Hopital &c.*, in cujus prima dissertatione totus versatur, ut commendet pilulas quasdam Mercuriales, quas venales habebat; illarumque compositionem sollicitè tegit; ut nempe meliorem redderet *inopem familiae suae conditionem, quam, iniquitate temporum, fortunis omnibus eversam esse queritur, & quam sperat sustentatum iri pilulas suas venditando.* Eadem enim semper est arcanorum origo, & unicùs scopus, lucri spes. Non diffitetur tamen, pilulas suas constare argento vivo crudo, additis simul catharticis, quae alvum blande movent: unde patet, pilulas *Belloste* non differre virtute sua a pilulis, *Barbarossae* dictis; saporem, odorem, in similibus compositionibus mutare, facile est; haec vel illa purgantia addere, sive drastica, sive leniora, copiam argenti vivi augere, minuere, quisque potest pro lubitu. Unde ad arcana remedia excudenda quivis artis Pharmaceuticae tyro sufficit; hinc vasta illorum seges facile intelligitur, quae in majoribus urbibus fere quotannis repullulat. Simulac advena venit, cui Paphis aetas lusibus apta videtur, mox

Porrigitur turpi charta pudenda manu,

quae hyperbolicas vires hujus illiusve arcani ad Luem Veneream curandam pomposis verbis exponit.

Cum autem Agyrtae quandoque vanam creduli vulgi spem eluderent inertibus remediis; alii, longe peiores, temerario ausu dabant remedia mercurialia interna, efficacia quidem, sed periculosa simul, nisi cum magna cautela, sub directione Medici periti & prudentis, administrarentur; unde multae contigerunt strages; hinc praeparata Mercurialia, chemica arte confecta, horrorem incusserunt pluribus; & celebres in arte viri maluerunt externo mercurii usu Luis Venereae curationem aggre-
di; cum hanc methodum longe tutiorem crederent, illamque ideo miris laudibus extollerent.

Multis argumentis utitur *Celeberrimus Astruc* (1), ut probet, praeparata ex argento vivo spiculis salium acidorum hispida, nocere ventriculo, intestinis, visceribus, pulmone, & reliquis partibus corporis mollibus, adeoque, illorum usum nunquam plane innoxium esse. Sed quis unquam vidit in praeparatis mercurialibus haec spicula? Abstinentum tamen ideo jussit a praecipitatis mercurialibus fere omnibus; cum vomitiones & catharses immodicas moveant, stomachum pervertant, imo saepe rodant.

Dum argentum vivum in acidis solvitur, & affusione aliorum salium, liberatur a nexu, quem cum acidis contraxerat, instar pulveris ad fundum vasis cadit, qui dein, aqua saepius ablutus, in officinis servatur. An verosimile est, in tali praeparato mercuriali omnia illa spicula superesse, a quibus tantum metuit? Dum cum acido, acri, oleo vitrioli argentum vivum in vase vitreo coquitur, ad siccitatem usque, in fundo vasis manet massa salina, ex vitrioli acido & mercurio conflata. Adeo autem debilis unio est acidi cum argento vivo, ut, affusa aqua purissima, statim illud cadat ad fundum vasis, sub forma pulveris flavi, quem *turbith minerale* vocant in officinis; qui, saepius sollicitè ablutus, & in quibusdam locis spiritu vini accenso super hunc pulverem, liberatur ab omni acido adhaerente. Attamen satis efficax dat remedium in verrucis Venereis curandis; uti antea ad §. 1463. dictum fuit. An & hic spicula illa eminentia salina undique eminentia supersunt?

Neque damnat modo haec praeparata mercurialia, quatenus noxia, sed & vult, illa reprobanda esse, tanquam parum efficacia ad domandam Luem, quia parce trans-

fun-

(1) De Morbis Venereis Lib. II. Cap. IX. pag. 1047. 1048.

funduntur in sanguinem, adeoque debilem vim exercent in sanguinem, & in virus cum sanguine confusum. Simul notat, quod Atomia praeparatorum mercurialium, dum tandem in sanguinis massam perveniunt, cum spiculis acidis alte adactis confixi sint, aegre, tarde, parce, ad nativam Mercurii formam redeant, adeoque parvam tantum efficaciam habere possint ad debellandum virus Luis Venereae. Pro certo autem ponit Celeberrimus autor (m), quod tota Mercurii vis ab ea forma dependeat, qua divisibilis est in minutias indefinite parvas, quarum singulae globosam figuram affectant liberrime.

Sed puto, me in praecedentibus evidenter demonstrasse, quod mirabilis argenti vivi efficacia nullo modo pendeat a gravitate specifica, & figura sphaerica, quam in minimas moleculas divisus mercurius semper retinet. Sola conquassatione, sola digestionem, mercurius figuram sphaericam amittit, & mutatur in pulverem acris metallici saporis, qui in parva dosi corpus humanum turbat valide, & diu; idemque ille pulvis igni majori expositus, denuo mutatur in argentum vivum, non acre, & quod eandem, imo majorem, fluiditatem habet, quam antea.

Facile assentior, quod praeparata mercurialia nunquam revivificentur in corpore humano: hoc enim nunquam possibile esse credidi; cum constet per certa & toties repetita experimenta, tam magnum calorem ad hanc rem requiri, qui nunquam in corpore humano vivente adesse possit. Sed ideo concludi nequit, eadem haec praeparata non habere efficaciam requisitam ad debellandam Luem Veneream: Directis enim experimentis probari potest, per illorum usum obtineri posse illud, quod ab inunctione mercuriali expectari potest.

Salivatio, post inunctiones mercuriales sequens, speratur ab omnibus, qui externam applicationem argenti vivi laudant, internum mercurii crudi & praeparatorum mercurialium usum damnant. Celeberrimus Astruc (n) pro generali axiomate practico ponit sequentia: *Compertum est experientia, Mercurium extirpandae Lui Venereae parem esse, quoties legitimum ptyalismum movet &c.*: Errant igitur, qui putant, salivationem in curanda Lue cane pejus & angue vitandam esse, ideoque in eo toti sunt, ut parcissimas rarissimasque frictions adhibeant. Sic enim operam ludunt suam, suosque deludunt aegrotantes. Nec multo levius peccant, qui motam, vel imminentem, salivationem intempestivis coereent purgationibus, vel reprimunt; atque adeo Mercurium, dum optato instat operi, evocant, & amoveant; sic enim id unum videntur agere, ut operose nihil agant.

Prudenter monet egregius iste vir, salivationem illam, post unguenta mercurialia adhibita natam, prudenti moderamine indigere, ne subitanea, tumultuaria, immodica, ingruat; quod nunquam periculo caret; sed placida, moderata, remissa, facile tractabilis, quae ori inflammationem nullam, vel levem, quae ulcera pauca, & superficialia, inferat, quae unam, aut alteram, vel ad summum tres, libras, salivae intra viginti quatuor horas suggerat.

Si nondum apparerent salivationis imminentis indicia, aut torperet salivatio jam nata, dum copiosorem morbi symptomata poscere viderentur, frictions vel augeri debebant numero, vel breviori intervallo repeti, vel major copia argenti vivi misceri unguento, ut debita copia salivae prodiret.

Verum omnia haec requisita ad salivationem mercurialem excitandam, & moderandam, ubi jam nata est, certius obtineri poterunt, imo & tutius, dum a praeparatis mercurialibus interne sumtis excitatur salivatio, quam dum per frictions mercuriales haec facta fuerit.

Tom. X.

R

Nemo

(m) De Morbis Venereis Lib. II. Cap. IX. pag. 146.

(n) De Morbis Venereis Lib. IV. Cap. IX. pag. 382.

Nemo dubitat, salivationem excitari posse per praeparata mercurialia, interne sumta. Dum haec, divisis dosibus, exhibentur, facile patet, quod omnino in potestate Medici sit, illam citius, vel serius, provocare, prout morbus requirit. Si exorbitet, abstinet statim; si segnius procedat, novam praeparati Mercurialis dosin propinat; si debito cum moderamine procedat, illam sustinet; datis aliquot dosibus longiori temporis intervallo, ne salivatio minuatur nimium, vel citius cesset, quam requiritur.

Praeterea, constat observatis numerosis, in quibusdam corporibus mercurium cito, & vehementer, agere; in aliis longe tardius, & remissius. Hinc prudens Medicus facile pro re nata determinabit, quid agendum sit: semper enim novit, quam copiam mercurii in corpus ingesserit, quod nunquam per inunctiones mercuriales exacte determinare poterit. Novit quidem copiam argenti vivi, quae in unguento mercuriali est; novit pondus unguenti, quod in singulis frictionibus cuti applicabitur; sed ignorat semper, qua copia argentum vivum ingrediatur per vasa cutanea; Linteamina imbuuntur, vel post primam frictionem, unguento mercuriali, & tempore intercalari inter frictiones, cutim calidam tangunt perpetuo, cum non soleant removeri toto curationis tempore. Augetur haec sordities ad singulas frictiones repetitas; hinc quandoque, praeter curantis voluntatem, subito augetur salivatio, cum periculoso & subito tumore faucium, qui suffocationem minatur. Jubent quidem, tunc statim removenda esse linteamina unguento mercuriali conspurcata, & subministranda pura, sicca, calida, postquam cutis inuncta saponis lixivio deterfa, & nitida, fuerit; sed hac lotionem abstergetur minime illud, quod inter squamulas epidermidis de unguento haeret, vel saltem quam difficillime, & miseri non sine magno taedio ferunt sollicitas illas ablutiones, & linteorum renovationes, illo tempore, dum severae salivationis graves molestias patiuntur.

Praeterea, locus, in quo decumbit aeger, qui inunctionibus mercurialibus curatur, aërem continet atomis mercurialibus plenum, quem inspirat continuo, qui totam corporis superficiem alluit. Et ab hac causa poterit sustineri, quandoque & augeri, salivatio quam Medicus imminutam vellet.

Notabile hujus rei exemplum habetur apud *Hildanum* (o). Curabat virum juvenem, Lue Venerea gravissime laborantem, cujus uxor triginta circiter annorum ab eo pariter infecta fuerat. Licet hyems asperrima foret, non ausus fuit differre mariti curam, sed illum multoties inunxit mercuriali unguento; ob morbi jam inveterati magnitudinem suavitati mulieri, ut marito suo adstaret, neque ex hypocausto discederet; ne ab injuria aëris magis magisque laederetur, & morbus fieret contumacior. Hypocaustum angustum erat, & humile. *A solo vapore unguenti ita alterata, & ad salivationem inducenda fuit mulier, ut fere eodem modo ipsi atque marito pituita ad os deflueret, exulceratio quin etiam oris superveniret &c. Tandem adeo aucta fuit salivatio, ut in proprium cubiculum, a marito separatum, collocanda fuerit. Haec, una cum viro suo, a dira ista Lue plenissime convalevit, etsi inuncta non fuisset.*

Hinc intelligitur, quam male agatur cum aëris, qui plures simul in eodem conclave tractantur per inunctiones mercuriales; quod toties in nosocomiis, ad Luem curandam destinatis, locum habet, ubi inunctionum methodus praevaluit.

Imo salivationis periculum imminet etiam sanissimis hominibus, qui, dum inserviunt miseris, noctes & dies in tali aëre haerere debent.

Jussit *Celeberrimus Astruc* (p), ut frictiones fiant, non ab aegro ipso, sed a ministris potius, qui ad opus hoc habiliores, & alacriores, sunt; nec voluit, ut ma-

nubus,

(o) Observat. Chirurg. Cent. V. observ. 98. pag. 495.

(p) Lib. 2. de Morbis Venereis Cap. IX. pag. 149.

nubus, Chirothecis munitis, jatrალიპტაე munere fungantur, sed nudis, ut calor major frictioni accedat. Fatetur quidem, talem ministrum venire in discrimen salivationis, si pluribus eodem die fricandis vacaverit; testatur tamen, nullum periculum adesse, si uni tantum serviat, & finita frictione, manus probe abluat. Sed nemo prudens hoc ministerium, in se suscipiet; & quis possit promittere, quod nihil a salivatione metuendum habeat? Volis manuum imponitur unguentum mercuriale, & forti frictione adigitur in vasa cutanea aegri, in quo salivatio excitanda est; hinc aequaliter ingredi poterit per vasa cutanea ministri, quae numerosa, & satis patula, sunt in volis manuum, nisi duris laboribus hae partes occalluerint.

Pluribus contigit, ut volae manuum perpetuo fere sudore madeant: in morbis, ubi blando sudore crisin salutarem futuram sperant Medici, prima ejus vestigia in volis manuum percipi, notum est. Haec ergo pars corporis & exhalationi & resorptioni aptissima est. Unde plerumque obtinet, ut jubeantur aegri, qui salivatione indigent, se ipsos perfricare, ne alter sanus in discrimen salivationis veniat; vel, dum in nosocomiis plures simul a Lue curantur eodem tempore alter, alterum unguento mercuriali perfricat (q), praesente Chirurgo, qui curam dirigit.

Sic saltem cavetur, ut nullus argenti vivi efficaciam experiatur, qui non indiget; quatenus nempe per frictiones applicatur. Verum, dum plures curandi in eodem loco decumbunt, semper metuendum est, ne atomi mercuriales, per aërem dispersi, corpus ingrediantur, inscio illo, ac invito, qui curam suscipit. Dum salivatio jam adest talis, qualis sperabatur, prudentes omnes cessant quidem ab inunctionibus, vel saltem illas adhibent parciori manu, vel repetunt longiori intervallo, ut nempe sustineatur salivatio praesens, non augeatur; attamen, cum in hoc casu pergat Mercurius ingredi corpus, licet suspendantur inunctiones, patet facile, plura nasci posse infortunia.

Nec vanum hunc esse metum, patet observatis (r). Mirabatur *Celebris Goulard*, illos, qui praeparabantur ad subeundas inunctiones mercuriales, incepisse salivationem pari, dum, ob penuriam loci, in eodem conclavi morabantur, cum illis, quibus Mercurius jam inunctus fuerat. Fatetur autem, hoc *saepissime* contigisse. Casum recenset militis scorbutici (s), qui in eodem loco decumbere debuit, ubi cura Luis Venereae per inunctiones mercuriales instituebatur in pluribus aegris: Misero intumescebat caput; salivatio, copiosa valde, secuta fuit, & ulcera oris interni, sequente gangraena, qua periit, cum nulla arte ejus progressus impediri posset. In arte Chirurgica adeo *celebris Petit*, dum de exostosis Venereis agit (t), commendat salivationem, per frictiones mercuriales excitatam, & condemnat usum internum praeparatorum mercurialium, tanquam *inefficacem, & semper perniciosum*. Nec tamen, diffitetur, quod, inunctionis mercurialis tempore, non possit determinari dosis argenti vivi requisita ad curam Luis, secundum temperamentorum diversitatem; cum in locis, ubi per inunctiones curandi decumbunt in Nosocomiis, atmosphaera sit plena atomis Mercurialibus; unde aegri debiles & delicati, praeter argentum vivum per inunctiones receptum, participant etiam de illo, qui per aëra volitat, sicque nimiam Mercurii copiam acquirunt, minime proportionalem viribus; adeoque post, febres, convulsiones, capitis tumorem immanem, pereunt (u). Quare suadet, ut hydrargyrosin subeuntes aegri in separatis cubiculis locentur, vel saltem parvus illorum numerus sit in vasto conclavi, & fenestrae subinde aperiantur, ut renovetur aër; sed, salivatio-

R 2

vatio-

(q) Goulard sur les Malad. Vener. pag. 12.

(r) Ibidem pag. 55.

(s) Ibidem pag. 51.

(t) Traité des maladies des os. Tom. II. pag. 496.

(u) Goulard sur les malad. Vener. pag. 56.

vationis tempore, fenestras, aperire, imprimis frigidiori tempestate, tutum non est; uti omnes noverunt.

Praeterea, licet singuli aegri in separatis cubiculis habitarent, minueretur quidem illud periculum, sed non tolleretur integre. Notum est, partem argenti vivi transpirare ex cute aegrorum, qui inuncti sunt, vel qui Mercurium crudum per os assumpserunt; hinc tales aegri haerebunt in propria atmosphaera, atomis mercurialibus grava, & si in parvis cubiculis reclusi fuerint, similis sequetur noxa. Singulos autem aegros, inunctione mercuriali curandos, in amplo conclavi locare solos, impossibile est in Nosocomiis.

Omne hoc periculum, quod grave est, evitatur, si per Mercurialia praeparata, ore assumpta, excitetur salivatio. Certissimi sic esse possumus de quantitate mercurii, qui corpori ingeritur; possunt haec praeparata dari divisa sic quantitate, ut nullo modo ventriculum aut intestina laedant, nec vomitum vel alvi evacuationem producant; & tamen salivatio sequatur; possunt mitiora ac tutiora, efficacia tamen, eligi; potest incepta jam salivatio sustineri per eadem, augeri, si opus videatur. Praeterea, argentum vivum non agit aequaliter in omnes homines: in quibusdam enim a parva copia Mercurii mox oriuntur symptomata, quae imminentem salivationem indicant; in aliis longe major quantitas requiritur; quod imprimis fieri solet frequentius in illis, qui saepius argenti vivi efficacia opus habuerunt; uti passim ab omnibus, qui curam hujus morbi descripserunt, observatum fuit. Unde patet, quanta opus sit prudentia, & attentione, ad curandam Luem, per usum Mercurii: verum, dum miseri tales aegri saepius evitant peritos in arte viros, ob foedi morbi pudorem, incidunt in Agyrtas, qui illotis manibus haec sacra tractant, & plurimos miserrime perdunt temerario ausu.

Argentum enim vivum, quidcumque de blanda ejus indole dicatur, nocet corpori humano, si, vel externe applicatum, majori copia corpus ingrediatur, etiam sanissimum. Plures videntur fuisse in illa opinione, tunc feliciter curam procedere, & certius, quando copiosas inunctiones tolerare possunt aegri, antequam salivationis signa appareant: sperant enim, a copia argenti vivi imprimis Luem debellari posse: imo, pro axiomate practico, certissimis experimentis comprobato, statutum fuit, *tanto certius sanari Luem, quanto copiosius argentum vivum in corpore haereat* (w); omni cura cavendam hinc esse salivationem; partim, quia per hanc viam elaboratur nimis cito Mercurius, qui cum humoribus per vasa fluit; partim, quia unctiones mercuriales suspendi debent salivationis tempore, vel saltem minori copia, & longiori intervallo, possunt applicari tantum; sicque aeger non posset satis magnam copiam argenti vivi in se recipere. Haec Luem curandi ratio vocabatur Methodus per *extinctionem*; quae a regis Galliae archiatro primario *Chycoineau* laudata fuit, in Universitate Monspeliensi 1718. habita publica dissertatione innotuit, & postea a pluribus in usum deducta est.

Certum tamen est, illos, qui, in vapores solutum, argentum vivum magna copia in corpus recipiunt, miserrimos reddi, omnes vires perdere, paralyticos fieri, tremulos, elumbes ad omnia inhabiles vivere, & si mala haec jam inveterata fuerint, vix in sanitatem restitui posse. Familiares tales morbi occurrunt apud illos artifices, qui metallis deaurandis occupantur multum; uti & apud alios, qui argentum vivum, quocumque modo, diu & imprudenter tractant. Illi, qui ex mineris argentum vivum excoquunt, misere vivunt, & in vigore aetatis pereunt saepissime.

Unde concludi potest, minime tutum esse, replere corpus argento vivo; illud enim, praeter enarrata mala, ab humoribus, cum quibus fluit, separatum, ad va-

ria

(w) Goulard sur les Malad. Vener. pag. 10. 11.

ria corporis loca deponitur quandoque, & novas molestias creat. *Antonius Musa Brasavolus* (x) non semel, in sepulcris, argentum vivum in mortuorum capitibus reperit. Alium vidit, qui ter tantum in brachiis cruribusque inunctus fuerat, argentum vivum evomuisse. Similia apud *Bonetum* (y) legi poterunt. *Schenckius* (z) refert, in cadavere meretriculae, subito mortuae, inventum fuisse argentum vivum in ventriculis cerebri, satis magna copia. *Fallopianus* (a) testatur, se vidisse homines, inunctos per triennium ante, & venientibus gummatibus in tibiis, detecto osse, vidisse ibi collectum argentum vivum. Hac ratione, inquit, ego non probo medicamentum: utor aliquando, quando non potui via Regia assequi intentum. Dum ossa, a Lue Venerea cariosa, ferro excidebat *Fernelius* (b), guttulas argenti vivi tremulas non raro invenit. Plura alia possent adferri testimonia; sed haec sufficere puto, ut probeatur, argentum vivum, unctio corpore ingressum, per vasa cum humoribus motum, posse coire in majorem molem, & ad varia corporis loca deponi; saepe non sine noxa, & periculo.

Celeberrimus vir *Targioni Tozzetti* (c) codicem Manuscriptum vidit, ab auctore incerto exaratum, qui Medica & Anatomica continet plura, scitu dignissima, decimo sexto saeculo scripta, ab anno nempe 1567, ab 1584. In hoc codice leguntur sequentia: *Qui laboraverunt Venerea Lue, & illi fuerunt, his, dum secatur corpus in Anatome facienda, magna fit haemorrhagia, etiam invito plerumque sectore: similiter illis viventibus Aneurisma accidit: utrumque accidit, quoniam hi habent venarum membranas admodum tenues, & subtiles, enervatas longo, & forti, litu. Hoc de magistro Carolo habui, qui id apprime in quam plurimis observavit; & verum esse comperi.*

Non crederem, fateor, vasorum tunicas debilitari per frictiones sic, ut ab hac causa nascerentur Aneurismata; sed, cum argentum vivum, tenuissime divisum in unguentis mercurialibus, per vasa motum, coire possit in majorem molem, & sub nativa sua forma per vasa nostra moveri, ac dein in varias corporis partes deponi, non videtur inanis metus esse, ne fluidum illud metallicum, toties gravius sanguine, tota cordis sinistri vi in arcum aortae, ex corde egredientis, pulsus, tunicarum locum, in quem impingit, extendat longe magis, quam sanguis eadem vi cordis pulsus. Sed notum esse omnibus puto, cum numerosis observatis consistet, locum talem aortae, vel leviter debilitatum a nimia distensione, brevi formare saccum aneurismaticum, satis cito crescentem mole, qui tandem ruptus mortem subito infert.

Puto, argentum vivum, in minutissimas moleculas divisum, non facile coire posse in majores globulos, quamdiu per arterias movetur, vasa nempe convergentia, & per quae celer, nec interruptus, est humorum motus. Sed in venis, ubi tardior motus, interruptus per valvulas, & imprimis in majoribus alveis, in quos sanguis Venosus, magna copia, & minori impetu, derivatur, quales sunt, sinus venosi, auriculae & cava cordis, ibi coire poterunt in majores globulos, qui momento post vi cordis sinistri in curvaturam aortae incurrent, tanto majori impetu, quanto pondus specificum argenti vivi sanguinis gravitatem excedit; unde Aneurismatis metus.

An tale quid contigit primo, qui, inter Christianos, pilulis *Barbarossae* usus fuit, & qui cecidit repente mortuus super pontem Avenionis, cum ipse ibi profugus esset propter praelia? Nihil certe est periculosius Aneurismate laborantibus, quam sub-

(x) Aphrodisiac. pag. 694. (y) Sepulchret. Tom. III. pag. 452. 423.

(z) Observat. Medic. Lib. VI. Observ. XII. pag. 811.

(a) De Morbo Gallico Cap. LXXVI. Aphrodisiac. pag. 809. (b) Patholog. Lib. VII. Cap. VII. pag. 229. (c) Prima Raccolta di Osservazioni Mediche. pag. 91.

subitus, & celer, corporis motus. Verum tamen est, quod notet *Celeberrimus Astruc (d)*, unicam harum pilularum vesperi aegris datam fuisse, quae vix quatuor grana mercurii crudi habebat, adeoque, mortem illam subitam harum pilularum usui adscribi non posse. Cum autem hae pilulae dicantur mirabilem fecisse operationem, procul dubio, vel majori dosi, vel diuturniori tempore, fuerunt adhibitae, sicque argenti vivi copia in sanguinem ingesta fuit, quae tandem haec mala producere potuit.

Omnia haec, quae de externa applicatione argenti vivi ad curandam Luem Veneream haecenus dicta sunt, fecerunt, ut nunquam meo consilio adhibita fuerit. Nam tanta est ejus inconstantia, ut nunquam omnino exacte administrari possit; quum enim nimis ejus usu nocere times, parum proficis; cum eo, quod satis est, juvare cupis, saepe numero valde laedis; adeo difficile est ejus vires metiri, & rectum ab eo, quod non est rectum, in illo discernere (e). Praetuli semper, praeparatis mercurialibus, quae tuta noveram, salivationem excitare. Sic enim certus eram de quantitate Mercurii, quam aegris ingerebam, nec quid metuendum habebam ab argento vivo, diutius, quam par est, in corpore nidulante, & ad varias partes deposito.

§. 1468. **Q**uae ut fiat, aliquot diebus prius impleatur aeger ptifana.

Sequenti methodo usus fui semper, ad excitandam salivationem mercurialem pro cura Luis Venereae, donec alia curandi methodo postea inceperim uti; de qua dicam in sequentibus.

Examinabam prius aegros, an vires forent satis firmae ad tolerandas salivationis molestias; quae certe leves non sunt. Si exsucca, arida, forent corpora, si pulmo laesus videretur, haemoptoici fuissent antea, febricula continua vesperi exacerbata laborarent, salivationis curam semper distuli, tentans prius; bono victu, balneis, rusticatione, emendare praesentem corporis conditionem. Quidam ex his, morarum pertaesi, indulgentiorum consilia petiverunt; sed vix non omnes perierunt inter salivationis decursum: pauci, qui supererant, miseram, & brevem, vitam duxerunt. Plures tales casus leguntur apud Observatores (f). Nisi hac methodo crescant vires, & aliqua corpori torositas redierit, credo, salivationem in tabidis, & emaciatiss, talibus corporibus tentari non posse absque periculo. Monendi sunt aegri, requiri ad hanc curam perficiendam otium liberrimum sex septimanarum.

Integra septimana, ante usum mercurii, utantur victu molli, humectante, antiseptico, ex oryza, hordeo, avena, oleribus mollibus, lacti vel jusculo incoctis, pomis coctis, carne alba, pauca quantitate, elixa potius, quam assa. Potus sit aqua pura, addita tertia parte lactis recentis. Cerevisia mollis, tenuis, non inebrians, facile conceditur illis, qui huic potui assueverunt.

Vinum, spirituosam omnia, aromata, pariter exulare debent.

Cum enim per actionem mercurii humores solvantur, & magnum foetorem salivatio producat, molli tali victu, & antiseptico, munientur omnia contra putredinis noxas, quantum fieri poterit.

Leni purgante eccoproctico, vel & clysmatibus, evacuantur intestina, ne relictis Mercora molestiam creent, salivationis tempore; quando strictior alvus esse solet.

Quo-

(d) De Morbis Venereis. Lib. II. Cap. VII. pag. 127.

(e) Alex Trajan, Petronii De Morbo Gallico Lib. VI. Cap. IX. Aphrodisiac. pag. 1292.

(f) Turner Siphylis pag. 327.

Quotidie in hac septimana balneum adhibetur, ut tota cutis terfa & nitida fit, quia, salivationis tempore, linteamina non mutabuntur.

Si plethoricum corpus fuerit, secatur Vena; sin minus, haec omittitur. Toto hoc octiduo impletur corpus decocto molli, penetrabili, ex radicibus *Chinae*, *Sarzaeparillae*, *Graminis*, &c. Pro minus opulenti decoctum *radicum Bardanae*, *Althaeae*, cum *Glycirrhiza*, eundem producet effectum. In Materia Medica ad hunc numerum formula talis decocti habetur.

His factis, induat aeger vestes, quas per sex septimanas non deponet; cucuphalanea caput tegat & foveat; periculosum enim est, salivationis tempore, si frigidior aër caput alluat.

Haec praeparatio sufficiet, antequam aeger salivationem subibit. Operosas, & diuturnas, praeparationes ad Ptyalismum, per cathartica, digerentia, balnea, &c., damnavit *Sydenhamus* (g). Consideravit enim argentum vivum tanquam Venenum, quo opus est ad salivationem excitandam; quod facilius tolerari poterit a corpore vegeto, & valente, quam per missiones sanguinis, & tenuem diaetam, debilitato. *Haud dubie satius esse duxerit aequus rerum aestimator, nihil agere, quam, ita satagendo, nocere. Quid quod experientia testatur, nullis evacuationibus, aut alio modo, infirmatos salivationis impetum multa melius sustinere, quam eos, quorum quasi ante praelium incisi sunt nervi.*

§. 1469. **T**Um utatur quolibet bihorio dosi apta Mercurii dulcis.

Ille, qui salivationis curam subibit, versari perpetuo debet in aëre calido, ita ut nunquam deprimatur mercurius in Thermometro Fahrenheitiano (cujus gradus trigessimus secundus congelationis punctum indicat) infra sexagesimum gradum; si ascenderit mercurius usque ad septuagesimum gradum, facile toleratur; sed octuagesimum transcendere vix unquam debet; pauci enim sunt, qui caloris gradum majorem absque molestia & anxietate ferre poterunt; unde & somnus impediti solet. Quamvis enim calidior aëris temperies laudari soleat, salivationis tempore, attendendum tamen est ad facilem, aut difficilem, caloris tolerantiam; quae varia invenitur in diversis hominibus.

In mulieribus solet mercurius dari, statim ac cessat menstrua evacuatio; ut salivationis molestissimum tempus non incidat in sequentem fluxus menstrui periodum.

Praeparata mercurii elegi talia, quae satis commode feruntur a corpore, nec vomitum, aut alvi fluxum, provocant. A *praecipitato rubro*, & *turbith minerali* dicto, abstinui semper, quia corpus valide turbare solent. Vidi, haec ab aliis adhibita fuisse, & in robustis hominibus citam ac copiosam produxisse salivationem, sed saepe satis periculosam, quam ad debitum moderamen reducere non adeo facile erat. Accedit, quod, ab his assumtis, largae & debilitantes alvi evacuationes sequantur saepius; quandoque non sine periculo.

Ufus fui *mercurio praecipitato albo*, vel *mercurio dulci*, ter sublimato. Novi quidem laudari *Calomelam*; qui est mercurius dulcis, septies sublimatus; uti & *Panaceam* dictam mercurialem; quae quindecies repetitis sublimationibus conficitur. Sed credo, me observasse, operosas has praeparationes tuto quidem adhiberi posse, sed simul, repetito toties hoc labore, augeri pretium, vires minui. Hinc uti malui talibus, quae

(g) In Epistola II. Respons. pag. 426.

quae efficaciora erant, & quae in dosi limitata pro lubitu exhibere poteram, absque ullo periculo.

His autem formulis usus fui.

℞ *Mercur. praecipit. albi gran. xxx.*

Sacchari alb. puriss. drach. j.

Diu simul trita in mortario vitreo, in xxiv. partes aequales divisa, exhibe.

℞ *Mercur. dulc. ter sublimati gran. Lxxxx,*

Sive drach. iβ.

Sacchari albi puriss. drach. ij.

Diu simul trita in mortario vitreo, in xxiv. doses aequales divisa, exhibe.

Dabam talem dosin, mane, hora sexta, nona, duodecima; post meridiem, hora sexta, & nona.

Ne autem vomitus sequeretur, aut ventris tormina, & alvi fluxus, post singulas doses sumebat aeger cochleare sequentis:

℞ *Aq. still. Cort. Citri Unc. iv.*

Laudan. puri gr. ij.

Misce.

Haec quantitas sufficiebat pro robustis hominibus; pro junioribus, vel debilioribus, minuebam dosium numerum, vel praeparatorum mercurialium quantitatem in singulis dosibus. Nihil enim hic generaliter certum statui potest; sed determinari debet ab illo, qui curae salivationis praest, & aegrum saepius invisit, ut mutationes post haec remedia assumpta sedulo notet.

In multis, primo die, dedi tantum tres doses; si facile ferrent, augebam numerum dosium sequenti die.

In *Materia Medica* habentur grana novem *Mercurii dulcis* pro dosi; sed, quantum novi, nunquam *Celeberrimus Boerhaavius* tantam copiam hujus remedii pro unica dosi exhibuit; quod facile unusquisque crederet, cum in textu legatur, omni bihorio dosin *Mercurii dulcis* dandam esse. Verum additur vocabulum *apta*; unde patet, quod quantitatem *mercurii dulcis* reliquerit indeterminatam. *Diaeta* autem manet eadem, quae, tempore praeparationis ad salivationem, laudata fuit.

§. 1470. **S**Imul ac anima foetere, gingivae dolere, dentes erigi, videntur, attendendum, an pergere, consistere, vel inhibere, deceat.

Oritur his aegris, post assumptum mercurium, citius, vel serius, febricula; raro primo die, quandoque secundo, saepius tertio, aliquando & serius; calescunt; anxii fiunt, sitiunt, molestum sentiunt languorem, acsi totius corporis vires resolutae forent. Sequitur tunc halitus foetor insolitus, molestus aegro, nec minus adstantibus, salivationis brevi secuturae signum, & qui toto tempore salivationis manet. Qui versati sunt in his morbis curandis, de salivatione futura non dubitant, simulac, cubiculum ingressi, ingratum hunc cadaverosum foetorem percipiunt.

Gingivae tunc incipiunt dolere; dentes assurgunt; buccae rigescunt; ita ut difficilior fiat loqueia; tument dein labia; totum caput inflatur; lingua tumens, ad latera, ubi dentes tangit, ulcerosa, quandoque profunde exeditur, cum magno dolore; buccae internae profunde exulcerantur; quandoque & valida sequitur haemorrhagia; copiosus viscidae salivae effluxus succedit, nocte dieque; admodum olidae.

Tot, & tantae, calamitates comitantur salivationem mercurialem: unde prudentiores, simulac prima signa incipientis salivationis se manifestant, malunt sollicite suspendere efficaciam mercurii, vel saltem dosin minuere, donec noverint, non nimis impetuose procedere inceptam curam.

Longe autem tutius hoc fieri poterit, dum, interno usu mercurii, tentatur salivatio, quam si per inunctionem argentum vivum sanguini miscetur, uti ex antedictis patet; certus enim sum de quantitate mercurii, quam interne exhibui; nullo modo certus esse possum de quantitate argenti vivi, quod per cutim se introduxit, & quod quandoque subito agere incipit.

Quamdiu dubitari potest, an salivatio incepta subito augebitur, abstinetur a nova mercurii dosi; si lente, & moderate, pergit, sustinetur, dato subinde uno, vel altero, pulvisculo mercuriali. Si vehementior ptialismus sequatur, inhibendus potius est; de qua re postea dicetur.

Largus hoc tempore, & mollis, potus requiritur; quem componere solent, uvis passis exacinatis, hordeo mundato, glycyrrhiza; & colaturae additur tertia pars lactis puri recentis. Plures aliae, his similes, ptisanac parari poterunt, prout aegris magis placet.

§. 1471. **S**I expuitur ad ℥. iij, vel ℥. iv, quolibet nocte numero, sufficit.

Facile patet, quantitatem liquidi, quod expuitur, variam esse, pro varia aetate, & diverso corporis robore. Plerumque, librae tres, vel quatuor, intra nyctemerum si expuantur, sufficere creditur; vidi aliquot, qui quinque, vel sex, libras expuebant, sine magna virium jactura. Si quatuor librae exeant quotidie, triginta dierum spatio exhibunt centum viginti libras, & eo plures, quo diutius salivatio protrahitur, vel major copia expuitur quotidie. Veteres corporis humores per hanc viam exire, & non tantum novorum, qui subministrantur, ingredi, manifeste patet inde, quod, salivationem passi, macilenti, & exhausti, ab hac curatione resurgant, ita ut torositatem corporis pro maxima parte perdidissent. Nec potus mollis copiosus, mox laudatus, potest jacturam factam supplere, cum in loco calido haerentes, aegri plerumque satis sudant, nec exiguam copiam urinae excernere soleant. Accedit, quod non raro, salivationis tempore, contingant alvi evacuationes, satis quandoque debilitantes.

Ut vera dicam, per salivationem, & per curam decoctorum, de qua postea dicetur, solvantur humores Luis veneno inquinati, soluti expelluntur de corpore, & subministrantur nova, pura, in locum perditorum; sicque illibata posset redire sanitas. Cum autem, curae hujus tempore, plus pereat de corpore, quam restituatur, patet, requiri prudens moderamen, ut salubris ille scopus obtineatur, nec succumbat aeger curae, postquam tanta passus est.

Ex his iterum nova patet ratio, cur tam infeliciter cum miseris agatur, dum Agyrtae, imo ipsa plebis foex, talibus curis se miscere audet.

Similis methodus fuit laudata ad longaevitatem; ut nempe fierent in senili corpore mutationes fere radicales humorum per resolventia, horumque dein excretiones

cedentes; ut sunt receptae curationes per virtutem argenti vivi, aut per decocta, attenuantia, exsiccantia, sudorifera: Haec saepe disponunt corpus quam optime ad expulsum veterascentis, & instaurationem novae vitalis materiae (b). Optime tamen additur: *Unde prudens ars per has ad vitam longam ducit.* — Pauci numerabuntur, credo, qui incertam longaevitatis spem redimere hoc pretio vellent.

§. 1472. **S**I minor, excitandus erit, stimulo eodem.

Augetur numerus dosium, vel quantitas mercurii in singulis dosibus. Multum juvare solet ad augendam salivationem, si caput, & collum, pannis laneis tegantur. Non nimis tamen hic festinandum est; malui semper in eadem quantitate mercurii subsistere diutius, quam subito augere: quandoque enim sequitur ingens salivatio, praeter spem, quam moderari Medicus poterit difficiliter, postquam copiam mercurii ingessit.

§. 1473. **S**I major, quam vires ferre queant, sistendus erit leni clysmate, vel purgante, vel sudorifero.

Aliquando contingit, praecipue, si mercurius, imprudenti quantitate, aut nimis repetita dosi, datus est, vel per inunctiones plus argenti vivi corpus ingressum fuit, ac credebatur, quod incipiat mercurius simul & semel quasi in nervum erumpere; tunc subito intumescunt caput, labia, lingua, totum os internum; &, dum vasa harum partium satis pervia sunt, sequitur ingens ac perpetuus ptyalismus, qui, si eodem pede pergeret, totum corpus brevi sic exhauriret, ut subito omnes caderent vires, instaret animi deliquium; imo mors metuenda foret. Monentur aegri semper, hisce praecavendis, ut liberaliter utantur potu §. 1470. laudato, ita ut ejus copia superet ptyalismi quantitatem; nutrimentum datur tale, quod tenue est, sine molestia potest transire, satis nutriens, vix ullam viscerum actionem pro sua concoctione requirens; quale, cremor hordei, avenae, oryzae, cum jusculis carnis vitulinae, aut lacte, paratus; hac spe, ut sustineri possint vires ad tolerandum validae salivationis impetum.

Si haec non sufficiant, minuendus est ptyalismus, determinatione facta ad alia loca, quantum fieri poterit. Qui internis remediis usi sunt, facile ab his abstinent tantum; qui unguentis mercurialibus rem tentarunt, ilico detrahunt tibialia, femoralia, indusium, lecti linteamina, quae omnia ab illito mercurio sordent; totamque cutim sollicito depurant, ne pergat argentum vivum, his sordibus inhaerens, corpus ingredi, & salivationem augere, quae jam nimia est.

Simul laudantur cathartica, ut partem hujus saburrae per alvum deturbent, sicque partibus superioribus aliquam parent requiem, quae diu noctuque absque intermissione diffuunt, & hac ratione miseris omnem somnum impediunt.

Non levi tamen hic circumspectione opus est: patebit enim ex illis, quae ad sequentem paragraphum dicentur, minime optandum esse, ut vis Mercurii per alvum ruat tota. Tentatur haec res leni clysmate purgante; qualis formula in *Materia Medica* ad hunc numerum legitur. Notum est, clysmata, cathartica dicta, quae purgando

(b) H. Boerhaave Institut. Medic. §. 1062.

gando per alvum agere debent, non vero simpliciter eluendo foeces, componi ex quadrupla copia ingredientium, quae per os ingeri solent, ut purgatio per alvum obtineatur. Quibus positis, patet ratio, quare hoc clyσμα *lene* dicatur.

Adest & alia formula ad eundem hunc numerum, interne sumenda, quae grana quindecim *Diagrydii* (quod est *Scamoneum* fumo sulphuris cicuratum, aut inertius factum), & sex drachmas *syrupi rosarum solutivi cum sena*, habet; praeterea nihil; adeoque lenem tantum vim purgantem continet.

Nemini validiora cathartica suadere auderem; multo minus talia, a quibus vomitus sequi posset. Celeberrimus *Astruc* (i) mitiora purgantia consuluit tantum; sed dein addidit. Imo, si grave periculum immineat, cum aqua benedicta *Rulandi*, seu vino *Emetico*, ad unciam unam & dimidiam. Si quis vel semel viderit hominem in media salivatione haerentem, ore interno toto ulceroso, labiis, buccis, tumentibus, rigidis, lingua dolente, tumida, ad latera exesa, vix ore contineri potente amplius, horrebit, certus sum, si cogitet, intra pauca horae minuta forte, post diras anxietates, miserum hunc vomitu violento corripiendum. Non praetervidit hanc difficultatem celebris autor, dicens: *Verum tamen, si ob praecclusum guttur a tonsillarum tumore vomitio difficilior esse videatur, praestaret, grana aliquot tartari stibiati solubilis, v. g. quinque, in aquae libris duabus solvere, & partitis haustibus, potanda praebere; sic enim fracta, adeoque vomitioni promovendae impar, deorsum ire perget stibii vis, quae paulo fortior impetum sursum factura fuisset.*

At certe *tartarus emeticus*, dilutus, assumtus, saepius solet nauseam & vomitum producere, licet pro maxima parte per alvum agat: notum est, validiora purgantia frequenter vomitum excitare, dum corpus turbare incipiunt. Sed vel unicus vomitus multum hic mali facere potest, si consideretur, quam misere se habeant fauces, lingua, totum os internum, salivationis tempore. In homine sano, dum omnes illae partes integrae, flexiles, mobiles, sunt, non sine magno molimine fit, dum contenta ventriculi cum impetu exploduntur. Quantum metuendum erit, dum lingua, tonsillae, velumque palatinum, tument, rigent, ne pars per vomitum expellendorum in trachaeam delabatur, cum suffocationis periculo; nisi statim per validissimam tussim haec excuti possint? Quam acerbus dolor aderit, dum omnes illae partes, tensae, inflammatae, tam ruditer agitantur? Quantus metus haemorrhagiae, quae tempore salivationis infrequens non est, dum omnes illae partes semiexesae conquassantur, vomitu, vel tussi. Unde, ni fallor, evidens est, vomitionem vitandam esse semper, salivationis tempore.

Cum ergo multa cautela opus esset, ut salivatio nimia minueretur per alvi evacuationem, tentatum fuit, per sudorifera impetum & copiam humorum avertere a capite ac faucibus. Dum enim sudore universa cutis perfunditur, spes est, minus urgendas partes illas, quae salivam secernunt & excernunt; atque hoc modo salivationem nimiam minui posse.

In *Materia Medica* ad hunc numerum commendantur *Diascordii Sylvii* grana xxiv. pro sudorifero. Cum haec compositio in Germaniae officinis Pharmaceuticis non semper obvia sit, pauca de hac monere debeo.

Diascordium, a *Scordio* herba dictum, quae praecipuum hujus electuarii ingrediens est, ab *Hieronymo Fracastorio. Lib. 3. de morbis contagiosis Cap. 7.* describitur, & magnis encomiis extollitur in morbis contagiosis, ac praecipue in peste. Dabat nempe haustum, qui drachmam continebat illius electuarii, uncias duas succi *Lujulae*, sive *trifolii acetosi*, unciam *Succi Citri*, & unciam *aceti*: addebat *specierum cordial. de gemmis scrupulos duos.* Omnes autem hujus haustus medicati vires in peste cu-

(i) De Morbis Vener. Lib. IV. Cap. VIII. pag. 364. 365.

randa videtur imprimis tribuisse *Electuario Diascordii*; cujus tres quartae partes mellem constant; unde grana quindecim reliquorum ingredientium, simul sumtorum, in hoc haustu aderant. Sedecim, ni fallor, ingredientia hoc electuarium constituebant; unde singulorum exigua portio in hoc haustu aderat; & ideo quidam efficaciam hujus remedii maluerunt tribuere succis acidis potius, quam drachmae Diascordii. Adest quidem & opium in hoc electuario; sed non magna copia; Attamen varia in diversis locis. In quibusdam pharmacopoeis drachma *Diascordii* habet tertiam partem grani opii; in Viennensi tantum quartam partem. Haec compositio fere ubique in officinis pharmaceuticis inveniri solet; sed non exacte talis, qualem *Fracastorius* descripsit.

Franciscus de le Boe Sylvius (k) composuit aliud *Diascordium*, a priore diversum: multa enim abstulit inde, & nova addidit; *radices angelicae, folia cardui benedicti, crocum, acaciam, radicem imperatoriae, nucem moschatam*. Maxima differentia in eo consistit, quod nullum omnino addiderit mel; quod in similibus compositionibus molem adeo auget, non vires remedii. Digeri enim iussit ingredientia omnia in vini spiritu; quem deinde, leni igne, per alembicum abstrahabat; manebat tunc in fundo vasis extractum, quod nec corrumpitur, nec situm contrahit; sicque dedit specimen, quomodo in officinis similia remedia componi possent, quae in parva mole egregias vires habent. Facile patet, augeri opii admitti proportionem ad reliqua ingredientia, dum nullum mel tali compositioni additur. Non potest exacte in *Diascordio Sylvii* limitari proportio opii ad reliqua; cum haec variet, prout hoc extractum magis minusve spissum est. *Sylvius* ipse grana quindecim determinat pro dosi sufficienti, ut instar remedii sudoriferi agat: in *Materia Medica*, uti dictum fuit, grana viginti quatuor praescribuntur. Vidi, ad triginta grana, & ultra; datum fuisse absque ullo damno.

Aromatum concentrata vis, & penetrabilis croci efficacia, commendant hujus remedii vires. Pulchre prodierit, si, post purgans datum in hoc casu, turbas a cathartici operatione natas, compescat & sopiat, simulque nimiam sensibilitatem in partibus oris interni, unde ptyalismus augeri solet, mitiget, eodemque tempore, sudore excitato, derivationem humorum aliorum promoveat.

§. 1474. **S**I ruit vis Mercurii ad alvum, opus erit opiato, & diaphoretico.

Effectus argenti vivi, sive externe inuncti, sive interne sumti, est solutio humorum corporis, & solutorum evacuatio per os, saliva olida copiosa excreta. Sed quandoque contingit, ut vis tota Mercurii ad alvum ruat; quod minime optandum est. In quibusdam salivatio ne quidem incipit, sed statim alvi fluxus sequitur: Ut hoc caveatur, post singulas doses praeparati Mercurialis assumptas, propinatur cochleare medicamenti opiati; uti ad §. 1469. dictum fuit; & repetitur saepius; si de ventris torminibus conqueratur aeger; nec dedi alteram mercurii dosin unquam, nisi haec tormina prius sedata essent. Simul minuebam quantitatem mercurii, & longioribus intervallis tantum exhibebam, si observarem, intestina facile irritari.

Cum enim, antequam salivatio incipiat, os prius doleat, suspicabar, quod irritans, dolens, inflammatoria, exulcerans, causa, partibus oris interni applicata, versus haec loca alliciat putridorum humorum colluviem. Idem hinc metuendum videbatur a ventris torminibus, quae assumptum mercurium sequebantur; & , si totum

os

(k) Prax. Medic. Lib. I. Cap. XLVIII.

os internum salivationis tempore exulceretur undique, quanta mala fient, si, a simili confluxu humorum, salivatio per intestina fieret? Possent certe vocari salivatio haec intestinalis; quia eundem effectum praestat; uti didici in casu sequenti: Consilium petebat a me mulier 34. annorum, macilenta, tenera, quae diuturnos in faucibus dolores perpeffos voce rauca conquerebatur. Inveni in palato pendulo foramen erosum, quod digiti minimi apicem capiebat. Postquam corpus hoc exsuccum per aliquot dies impleveram decocto avenae, addita tertia parte lactis, dolor faucium minuebatur, fauces prius aridae apparebant humidae, & tentabam salivationem excitare, dato Mercurio dulci; sed refracta dosi tantum. Molestus, cum torminibus, statim aderat alvi fluxus; & levis salivationis vestigium tantum apparebat; nec tumebat lingua, nec labia; ita ut saepius de die ulcus palati lustrare oculis potuerim: Opiatis compefcebam alvi fluxum: Vidi manifeste, margines ulceris madescere, fundi quasi, foraminis amplitudinem minui, recrescere perditam, & ad consolidationem tendere ulcus. Perrexi tamen caute in usu mercurii dulcis; qui nihil videbatur agere. Subito post prorupit salivatio. Accessit vomitus, & dysenteria; quae opio compefci; salivationem, os fovendo perpetuo, sustinui; sicque perfecte curatam vidi; & per plures annos sana, ac vegeta, vixit.

Simulac ergo observavi, vim mercurii versus alvum ruere, dedi opiata, & quidem repetitis vicibus, donec dolores abdominis, & fluxus alvi, sisterentur. Talis formula in *Materia Medica* habetur, ubi, omni quadrante horae, medium granum opii adhibetur tamdiu, donec sedentur haec mala. In eundem effectum commendatur *Theriaca Andromachi*, super alutam extensa, & Emplastri instar abdomini applicata. Cum autem, in Diarrhoea curanda, laudetur semper liberrima per cutim perspiratio (secundum effatum *Hippocratis* (1) *cutis raritas, alvi densitas*), hinc & sudorifera, opiatis mista, in hoc casu laudantur. Tale remedium in *Materia Medica* habetur, compositum ex *Diascordio Sylvii*; de quo praecedenti paragrapho dixi.

§. 1475. **U**bi os, gingivae, fauces, nimis tument, dolentve, utendum molli, blando, liquido, gargarismate, vel collutione, vel (1473.)

Contingit quandoque, imprimis, si salivatio per inunctiones mercuriales tentata fuerit, praeter opinionem, simul & semel, os, gingivas, fauces, linguam, tumere immaniter, inflammari, cum dolore acerrimo; ita ut, a tumore subito partium, non leve suffocationis discrimen adsit. Ubi, mercurialibus interne datis, salivatio producitur, raro hoc contingit; quia, simulac in gingivis levem modo pruritus sentiunt aegri, & dentes quasi elevari incipiunt, prudens Medicus vel abstinet omnino a mercurii exhibitione, vel refracta tantum dosi dat, ut sustineat statum praesentem, post quem salivatio sequetur brevi. Dictum enim fuit ante, facilius longe ad justum moderamen reduci posse efficaciam argenti vivi, dum interne adhibetur, quam dum externe inungitur.

Si, in tali casu, valida salivatio statim sequatur, solent plerumque tumentes subsidere partes; & periculum suffocationis a nimio tumore minuitur. Metuere tamen solent artis periti, dum a parca quantitate argenti vivi salivatio cito surgit; usus enim docuit, curam Luis tunc minus certam esse, & mali symptomata redire saepius de novo. Idem observatum fuit post validam inflammationem partium oris interni,

(1) Epidem VI. Charter. Tom. IX. pag. 433.

terni, una cum larga salivatione (m). Unde patet, quare omnes prudentes tentaverint semper, ita adhibere mercurium, ut salivatio sequeretur; sed moderata; uti ad §. 1471. dictum fuit. Semper habita ratione aetatis, sexus, & virium. Dum autem aeger in his angustiis haeret, succurrendum ilico est; quod fit, si totum os internum perpetuo foveatur emollientium herbarum decocto calido; tumentes enim, & inflammatae, partes oris interni, a motu ad gargarizationem requisito, acerbissime dolerent, simulque metuendum foret, ne gargarismatis pars, in asperam arteriam delapsa, aegrum suffocaret, vel saltem aegro summas molestias pareret, si valida tussi ex trachaea expelleretur omne, quod illapsum erat; valide nempe concussis inter tussendum partibus inflammatis, & dolentibus.

Tales herbae enumerantur ad §. 1426. in *Materia Medica*; quarum decoctum huic usui servire poterit non tantum, sed & potari, & forma clysmatis injici saepius; laxant enim, aperiunt, emolliunt; ut nempe salivatio largior prodeat.

Nisi cito sequatur levamen, sanguis mittendus est, & tentandum, an humorum impetus, ac copia, versus alvum deduci, possit; de qua re dictum fuit §. 1473; ut subsideant partes superiores, nimis tumidae. Metuendum quidem est, ne intestina male afficiantur ab acri, putrida, hac colluvie; sed, in ancipiti tali casu, minus malum eligendum esse, nemo dubitat. Si itaque turgeant fauces, ut cathartica deglutiri nequeant, quadrupla horum dosis per clyisma injici debet.

Quandoque haec mala non adscribi debent medentibus, sed aegris ipsis. Curandum a Lue habebam juvenem, artis medicae non ignarum. Dederam aliquot doses mercurii praecipitati albi, jamque prima incipientis salivationis signa apparebant: abstinere cupiebam, ut semper, per aliquot horas saltem, ab ulteriori mercurii exhibitione; ut viderem salivationis successum prius. Aegre hoc tulit aeger, & me incerto, ex pharmacopolio jussit adferri grana quinque turbiti mineralis, quae statim deglutivit, omnis morae pertaesus, ut aiebat, & cupiens, cito sanari, vel mori. Hoc facto, aperuit cubiculi fenestras, frigida & humida tempestate hyemali, mortem minitatus custodi, qui aderat, dum volebat impedire insanum facinus. Post trihorium vocabar ocyus, ut succurrerem misero, vix non moribundo. Caput totum tumebat immaniter; oculi turgidi, prominentes, sanguinei; lingua ex ore protensa, tumens, livida; labia tumida, inversa, pariter livida; anxietas summa; nunquam videram spectaculum magis horrendum. Advolans ex vicinia chirurgus sanguinem misit ad animi deliquium usque; curavi, injici clyisma purgans, forte; quod incredibilem copiam humorum eduxit; & subsiderunt partes tumentes brevi, ita, ut libere respirare, & oblatum potum deglutire, potuerit: sequenti die, salivatio copiosa aderat; quae sequentibus pergebat satis feliciter; donec sanaretur. Per aliquot menses tamen languit, antequam solitas vires recuperare potuerit.

§. 1476. **P**ergendum, donec omnia symptomata evanuerint, vulgo per xxxvj dies,

In partibus Lue Venerea affectis, quae oculis patent, evidenter observamus argenti vivi efficaciam; pustulae enim elevatae subsident, exsiccantur, cadunt, vel & quandoque suppurando tolluntur; ulcerum fundus sordidus depuratur, rubet; color vicinae cutis purpureus, lividus, mutatur in colorem sensim naturalem; dolores nocturni minuuntur; tophi & gummata Venerea mollescunt, ac minuuntur pariter
quan-

quandoque idem in exostosis Venereis observatur ; praecipue , si recens enatae fuerint ; in annosis enim haec felicitas raro obtinet , & illae diutius persistunt : tenera ossa narium , & palati , cadunt saepius ; lamellae cranii , a Lue erosae , separantur a reliquis , adhuc sanis . Verum omnibus his tempus requiritur , ut cura absolvatur . Quandoque etiam dantur tales casus , ubi argenti vivi efficacia nequidem sufficit . *Argentum enim vivum , sola vi vitae actum , hoc malum sanat , motu expellit . Ideo & ejus medicata potestas haud valet corrigere Venereum tabum , quando ille figitur in locis , ad quae actio cordis & arteriarum vix pertingit . Hinc cariem diploës cranii non sanat ; sed , in cellulas ejus osseas , consumto pingui vacuas , iners effusus , stagnat . Inde & ossium medullam inquinatam hoc malo vix repurgat . Gonorrhoeas , in sola cellulosa penis fabrica haerentes , per quas vix ullus circumeuntium humorum impetus , nunquam sanat ; licet Luem , simul dominantem , perfecto eo tempore tollat . Officula tenerissima , solis tenuibus tecta membranis , servare nequit , ne excidant . Sed mala Venerea , quae latitant in locis , per quae arteriae rubrae , flavae , serosae , pellucidae , caeteraque , per quas liquida cum idonea velocitate ruunt , argentumque vivum in se admittere possunt , atque illud fortiter urgere vitali potestate , perfecte sanari queunt Mercurii virtute . Quae profecto observata proderunt Medico , ne diffidat in his , ne vanus sit in illis (n) . Unde evidenter patet , quo sensu intelligenda sit haec regula ; pergendum , donec omnia symptomata evanuerint . Si enim aliqua maneant in locis , ad quae argenti vivi efficacia non pervenit , si ossa infecta , cariota , nondum separata fuerint a sanis , & sub hoc praetextu pergeret salivare aeger , succumberet certe , antequam sanaretur . Haec infortunia toties contigerunt , dum Agyrtae arcanorum jactatores , mulierculae , &c. , Salivationis curam tentare ausi sunt .*

Quodnam ergo indicium habet Medicus , ex quo cognoscit , cessandum esse a salivatione ? Antea pluribus probatum fuit , Venereum miasma lentis , mucosis , & imprimis pinguibus , humoribus misceri facilius , illisque intricari tenaciori nexu . Per argenti vivi actionem solvuntur omnia pingua corporis , attenuantur lenta viscosa omnia , & per varias vias exeunt de corpore , una cum Luis miasmate , quod illis adhaeret . Ubi ergo corpus aegri totum emaciatum est , ubi ulcera Venerea depurata minuuntur , & sub bono jam pure consolidantur , vel saltem manifeste in consolidationem tendunt , tunc videtur salivatio fecisse omne illud , quod ab hac curatione expectari potest ; & ideo tunc prudentes Medici illam sensim decrescere sinunt , donec cesset .

Nec sane actioni Mercurii , in tractanda hac inveterata aegritudine , fas esto , nisi prius , ne gutta quidem intacta , universos corporis humores , qui ullo modo pingues sunt , in aquam redegeris , expuleris de corpore , sicque simul immistum his tabum Venereum ablueris quam perfectissime de corpore affecto . Aliter , si quid restitit , statim ac novi ex alimentis succi , qui semper tunc renascuntur , magis quam olim pingues , perfecte vasa repleverint , ilico novus recrudescit morbus . Unde deducitur , rite non curari malum , nisi palleat instar mortui aeger , nisi emacietur prorsus , nisi alimentis inter curandum quam minime pinguibus nutriatur , nisi tam diu protrahatur ipsa curatio , donec antiqui humores omnino de corpore migraverint . Neque ideo uniuscujusque est , fortunato dirigere argentum vivum in felicem exitum (o) .

Sic definiiri optime potest salivationis limes ; & simul patet ratio , quare communiter statui soleant triginta sex dies pro salivationis decursu . Dictum fuit §. 1471 , sufficere , si tres vel quatuor librae expuantur quovis nocturno . In decursu salivationis igitur 144. librae exhibunt de corpore , si quatuor librae , 108. librae , si tres

(n) Herm. Boerhaave in Praefat. Aphrodif.

(o) Herm. Boerhaave in Praefat. Aphrodif.

tres librae, exspuantur quotidie. Verum quidem est, salivationis initio, uti & dum ad finem vergit, non tantum exspui; sed in vigore salivationis saepe & major copia expuitur. Si jam simul computentur illa, quae hoc tempore, per alvum, urinam, & imprimis per sudores, exeunt de corpore (aegri enim salivationis tempore degunt in aëre calido, probe tecto corpore), patebit, veteres humores migrasse de corpore, & cum illis Venereum virus, si cura fortunato cesserit; simulque patet necessitas, subministrandi perpetuo, toto salivationis decursu, victum liquidum, tenuem, minime pinguem, a putredine alienum. Decoctum hordei, avenae, oryzae, panis, addita tertia parte lactis, cremores ex iisdem, cum jusculis carnis albae, omni pingui sollicitate ablato, addito pauco succo arantiorum, fere sola usui veniunt, cum partes oris interni, tumentes, dolentes, exesae, non ferant alia. Haec minori copia, sed saepius repetita, dantur, ut sustineantur vires.

§. 1477. **T**Um subinde leni dosi mercuriali utendum per alios xxxvj dies, ut lenissimae sputationis maneat vestigium,

Mirum videri posset, quod post salivationem toleratam, & absolutam, adhuc laudetur usus mercurii per alios triginta sex dies, cum hoc licet moderamine, ut lenis tantum dosis, & longiori intervallo, exhibeatur: Scopus non est, novam salivationem excitare, sed retinere corporis humores adeo solutos, ut si quid superesset adhuc de miasmate Venereo, sive fluens cum humoribus, sive inhaerens cuidam parti, illud inde potu copioso elui posset, sicque integre foedo morbo liberari aeger. Simul, toto hoc tempore, a pinguibus, a vino, & omnibus spirituosiss, abstineat; cura quoque habenda est, ne subito nimis exhausta haec corpora repleantur nutrimentis, etiam optimis. Latent enim oleosa in nutrimentis, quae macilentissima creduntur. Vacca potat aquam puram, & pascitur solo gramine, quod succo aquoso, minime pingui, turget; bis tamen de die ex hoc animali sano emulgentur plures librae lactis, quod copiam pinguis butyri largitur. Hinc metuunt lautiozem victum, post salivationem absolutam, prudentes Medici, & severam diaetam imperant aegris, qui, pertaesi omnium harum molestiarum, minus morigeri saepe inveniuntur; sed semper suo periculo; dum simul Medicis ingens taedium creant.

Vidi aliquoties tales calamitates, &, inter alios, curandum habui juvenem, qui ante sex septimanas cum muliere, quam Lue infectam nosset, rem habuerat: Sequenti die, cancrum Venereum habebat in parte interiore praeputii; postea bubones oriebantur, una cum intolerabili capitis dolore nocturno, qui cessabat, erumpentibus maculis rubris, copiosis, in fronte; dein cepit conqueri de dolore nasi; paulo post dolebant fauces. Pessima mala metuens, suasi salivationem; undecim grana praecipitati albi, divisim dosibus data, suffecerunt ad salivationem excitandam, & sustinendam toto curae tempore.

Monueram sedulo, ut praescriptam ipsi diaetae normam servaret, recidivae metu: Petulanter risit monentem, & monstravit lagenas vini Burgundici, quas hesternae coena evacuaverat cum amicis, residuumque pernionis, quem sapidissimum fuisse jactabat. Post sex septimanas, turpes in fronte maculae redierunt; uti & faucium dolor, ac exulceratio. Decoctorum, ex radice bardanae, Chinae, Sarzaeparillae, copioso usu, interpositis subinde purgantibus hydragogis mercurialibus, una cum diaeta severa, haec Luis recidiva curata fuit.

In alio casu simili, secunda salivatione opus fuit, ut tollerentur omnia Luis symptomata, quae rediverant ferociora quam ante. Verum ille monita, post secundam

dam salivationem , ad amissim servaverat , quem , post duodecim annos ab ultima curatione , salutavi sanum , formosa conjuge , & prole robusta ac sana , beatum .

Si enim antiqui mali post salivationem quid adhuc remanserit in corpore , silet morbus quidem , & fallaces dat inducias , quamdiu vis vitae magna non est , nec humores pingues sunt , sed postea turpiter recrudescunt omnia .

Certissima pariter sanatae Luis fiducia est , si omnia ulcera cicatrice firma claudantur , & , post largiorem vitam , nihil de pristino malo repullulet .

Ex omnibus , quae hactenus de salivatione dicta sunt , patet , illam raro vitae periculum inducere , si peritus & prudens sit , qui curam dirigit , facilisque aeger morem gerat praeceptis Medici ; imprimis , si remediis mercurialibus , interne datis , salivatio excitetur ; quorum efficaciam moderari , minuere , augere , melius possumus . Neminem vidi mortuum a salivatione , cujus curam gessi ; unicus fuit in summo discrimine ; quod ipsius temeritati unice tribui debebat ; uti ante patuit .

Omnes tamen Medici facile dabunt , salivationis curam taediis & molestiis gravissimis plenam esse . *Celeberrimus Boerhaavius (p)* , qui salivationem commendabat tanquam efficax ad Luem curandam remedium , monet , post salivationem finitam , adhuc magnam reconvalescentis aegri curam habendam esse . *Nisi enim curatum jam hominem per mensem unum alterumve a pinguibus arcueris pabulis , atque a putrescentibus facile cohibueris , dolebis frustra , te discruciasse miserum crudeli durissimi remediarii tortura ; quum fere semper aliquid haereat , unde sepultus resurgat morbus , novaeque vires capiat .*

Dolores ingentes linguae erosae , quae aliquando profundis rimis finditur , haemorrhagiae ex partibus oris interni erosae , quae saepius contingunt , ubi dentes carioli adsunt (q) , & quandoque tanta copia , ut ferro candenti compeisci debeat , deglutitio difficilis , vix non impedita , sputi noctu diuque fluentis copia , vix non omnem somnum miseris impediens , dentium ante sanissimorum lapsus , unde in flore aetatis turpiter edentuli ex morbo resurgunt , erosae partes oris interni quandoque inter se concrecentes dum sanantur , ita ut postea maxillas diducere nequeant , lingua lateraliter aliquando gingivis aut buccis internis accrescens , tot miseriis excruciatu aegri curae tempore saepius mortem optant , ut tantis calamitatibus eripiantur .

Verum quidem est , saevissima haec mala tunc imprimis contingere , cum curationi praesunt imperiti ; uti nimis saepe in curanda Lue contingit ; interim negari nequit , salivationem esse molestissimum curandi genus . Consuli possunt omnes auctores , qui methodum salivationem administrandi per totum ejus decursum descripserunt .

Nullum foedius , & magis miserabile , spectaculum excogitari potest , quam videre in Nosocomiis , ad curandam Luem destinatis , numerosos aegros , in conclavibus amplis locatos , media in salivatione versantes . Si quid incautam juventutem a libidinis illecebris tutam reddere posset , hoc certe foret spectaculum .

Nemo ergo mirabitur , Medicos semper optasse , ut Luem Veneream absque foeda hac salivatione curare possent . *Joannes Almenar (r)* , Hispanus Medicus , quem *Celeberrimus Astruc (s)* , non sine ratione , inter antiquissimos scriptores de morbo Gallico numerandum censet , unctionibus mercurialibus usus fuit quidem , sed salivationem inde secuturam impedire conatus est . Sic autem habet : *In generatione saniei febres & dolores fiunt magis , quam facta sanie ; & ideo optimum , & singulare , eo tunc administrare solutivum , ut , antequam humor per os expellatur , deorsum evacuetur ;*

Tom. X.

T

sic

(p) In Praefatione Aphrodisiac. (q) Turner Siphylis pag. 202. (r) Aphrodisiac. pag. 368.
(s) De Morbis Vener. Tom. II. edit. 2. pag. 614.

sic nocumentum in ore evitatur, ut ego saepius expertus sum; aut, si pustulas, aut plagas ulcerosas, habuerit, ibi attrahentia ponantur: ut humor inde evacuetur, & ab ore divertatur. Hinc apparet, methodum, sine salivatione curandi Luem Veneream, jam primis temporibus morbi cogniti in Europa adhibitam fuisse; quam postea laudaverunt plures alii, *Amatus Lusitanus* dictus, *Leonardus Botallus Astensis*, &c. Postea haec methodus dicta fuit *Monspeliensium*. Unguenta Mercurialia illinebant, vel & Emplastris argentum vivum in se continentibus tegebant varia corporis loca: Alii dederunt praeparata mercurialia varia interne. Simulac anima olere incipiebat, & dentes quasi assurgere, dabant statim purgans, ut evitaretur instans salivatio; sicque conabantur per alvum educere illa, quae caeteroquin per os fluxissent; pergebant in usu purgantium; donec os aegri non amplius doleret, nec foeteret, nec caleret. Dein de novo applicabant argentum vivum corpori, donec apparerent signa instantis salivationis; quam denuo praeoccupabant datis purgantibus. Hac methodo procedebant, alternatim excitando, & sufflaminando, salivationem, donec Luis symptomata evanescerent. Vocabatur a quibusdam methodus sanandi Luem *per extinctionem*; quia salivatio incipiens, datis purgantibus, quasi exstinguebatur.

Sed est & alia methodus sanandi Luem per inunctiones, sine salivatione excitata, & absque purgantibus datis ad salivationem impediendam. Celeberrimus *Chevalier (t)*, se hac methodo in America usum fuisse, testatur, & salivationem damnat omnino, tanquam inutilem, imo noxiam; ideoque semper sollicite evitandam esse vult. Vocat hanc methodum *frictionem per extinctionem*. Consistit in eo, ut parciore copia argenti vivi illinatur singulis vicibus, quam fieri solet, dum frictiones mercuriales adhibentur hac intentione, ut salivatio excitetur. Utilitatem talium frictionum inde deducit, quod sic major quantitas argenti vivi corpus aegri ingrediatur, nihilque de illo exeat ex corpore per alvi fluxum vel per salivationem. Monet enim, quotidie os internum aegrorum sollicite inspiciendum esse; si vel minima indicia salivationis instantis observentur, ilico a frictione abstinendum jubet; &, nisi prius omnia signa imminentis salivationis disparuerint omnino, frictionem non esse repetendam, monet. Ut autem citius haec signa futurae salivationis evanescant, laudat decoctum plantaginis, in cujus singulis libris duodecim grana aluminis soluta fuerint; ut os hoc colluatur.

Praecipuam curae felicitatem deducit ab eo, quod hoc modo major copia argenti vivi permisceatur humoribus humanis, & longiori tempore cum illis moveatur per vasa; unde sequitur omnium humorum major solutio; quam ad curationem sufficere, credit. Axioma enim practicum statuit sequens: *Redde sanguinem & lympham fluidiora, & destruxisti virus.*

Botallus teneros infantes, Lue infectos, simili fere methodo tractabat (u). Cum enim ab illis difficulter sumantur remedia, *parcius igitur in iis agendum est, imo quam parcissime, levissimeque, statim desinendo ab illitu, dum leviusculum quidquam ori apparere inceperit*. Verum quidem est, quod jubeat, alvum lubricam reddere, purgando nutrices; *polypodii vel senae folia* epulis incoquendo. At *Botallus* fatetur candide, se didicisse, illitionibus mercurialibus curare infantes, a muliere, quae sic proprium filium curaverat, nondum biennem, qui, a foeda nutrice infectus, matrem subinde fugendo polluerat, quae, nil mali suspicata, maritum infecerat infamia: *Botalli*, fratrisque ejus, pariter Medici, consilio, parentes illitionibus mercurialibus a Lue curati sunt; infanti nihil applicatum fuit. Sed supererat forte quid de unguento mercuriali; quod mater clam servaverat, &, Medico ac marito insciis, clam

(t) Lettres a M de Jean sur les maladies de St. Domingue &c. pag. 69. &c.

(u) Aphrodisiac. pag. 887. 888.

clam illinivit filium. Cum, paucos post dies, *Botallus* videret puerum, hilarem, sanum, in matris gremio ludentem, inquirebat, unde tanta contigisset mutatio; nec fassa est mater; maritus enim aderat, qui illam temerariae audaciae accusasset. Post aliquod tempus, dum solam inveniret *Botallus*, anxie perscrutatus est, quid puero, antea miserrimo, nunc sano, contigisset; Mater, sub silentii sigillo, illi revelavit sequentia: *Artus, ait, ter illevis leviter, & diebus alternis, gingivas ubi rubescere consexi, ab illitionibus quievi; stillavit huic os; sed non multum, neque diu; eumque a conjugee omni industria divertebam, ne, conscius facti, culparet me criminis; verum, divino nutu, non minus prospere infanti cessit, quam nobis ipsis; sic ut omnes firmiter domi valeamus.*

Plures Medici fuerunt in hac opinione, Luem Veneream, antiquam nimirum, & confirmatam, non posse radicibus extirpari, nisi per salivationem, & severam quidem.

Celeberrimus Astruc (w), salivationem, quam tamen laudat, & utilem credit, statuit, ad exterminandum morbum absolute necessariam non esse, modo de admissa intra corpus debita quantitate mercurii constiterit. Unde credit, salivationem medentibus cynosurae instar esse, unde possint certius colligere, tum quanta Mercurii copia admissa sit, tum quantam vim Mercurius admissus exerat in sanguinem; atque adeo, unde sciant, remedii efficaciam, pro nata morbi natura, aut inveteratione, tutius moderari. Sed certe durum videtur, exponere aegros gravissimis salivationis molestiis, ut Medicus melius cognoscat quantitatem mercurii in corpus admissam, ejusque actionem. Haec longe commodius determinari poterunt: Si enim interne exhibetur, exactissime determinare possum, pondere, quantitatem ingestam; de effectu judicare potero ex symptomatum Luis decremento observato. An autem per salivationem, tanquam maxime naturalem viam, expellatur felicius foedum Luis miasma, nullo experimento constat. Fatetur *Astruc (x)*, per alias vias expelli posse; unde monet, quod, si salivatio desit, opus sit, evacuationes alias quasdam substitui, quasi vicarias, natura quidem, per sudorem, vel urinam, arte vero, per alvum, ut virus qua data porta possit effluere. Praeterea, certo novimus, foeditatem & molestias salivationis non produci a Lue, sed ab argento vivo, etiam sola inunctione corpori applicato. Sanissimi homines, qui unguentis mercurialibus perfricant alios, toties molestissimam salivationem passi fuerunt; uti nimis notum est.

Hinc incepti suspicari primo, salivationem non requiri ad Luis Venereae curam, vel saltem levissimam tantum. Adstipulabatur huic opinioni *Celeberrimus Astruc (y)*, qui sic temperandam voluit esse salivationem, ut pauca tantum fiant in ore ulcera, & lenis tantum salivatio. Imo tarda, & parca, Mercurii administratione de industria salivationem declinandam voluit, aut, si appareat, arte reprimeudam catharticis; in quibusdam saltem casibus, ubi salivationis decursus non videretur absque vitae periculo sustinere posse aeger.

Sed norunt omnes, qui Lui Venereae curandae operam navarunt, non tam facile argentum vivum posse coërceri, dum actuosum esse incipit; praecipue, si inunctionum methodo adhibitum fuerit. Antea, ad §. 1473, 1474, patuit, non impune semper Mercurii vim ad alvum ruere, cum justus metus sit, ne acris salivae, quae totum os internum exedit, copia, per intestina transiens, similia in his mala excitet. Praeterea, non omnes homines eodem modo afficiuntur ab argento vivo; dum parva quantitas in quibusdam validam salivationem excitat cito, & sustinet diu, quae in aliis nullum adhuc activitatis suae indicium dedisset; quod de novo novam difficultatem parit.

(w) De Morb. Vener. Lib. II. Cap. IX, pag. 149.

(x) Ibidem.

(y) Ibidem pag. 150.

Attentus, vidi aliquoties de die aegros, quos a Lue curabam; contuli cum illis, quae olim observaveram; sicque credidi, me vidisse prima signa in ulceribus Venereis, dum argentum vivum, corpori ingestum, incipiebat fieri actuosum, licet adhuc nullum signum incipientis salivationis observarem. Videbam enim ulcerum fundum humescere, sordes vacillare, vicinae cutis colorem emendari. Conabar tunc, hunc statum praesentem conservare diutius, non urgendo salivationem repetitis Mercurii dosibus, sed procrastinando potius; nulla tamen dabam purgantia: incipiebant dolores nocturni mitescere; bubones minuebantur mole.

Hoc successu incitatus, incepti cogitare de alio remedio mercuriali, quod quidem magnae foret efficaciae, sed tamen posset dilui pro lubitu, adeoque vel in minutissima dosi tentari.

Cum autem explicatio virtutis argenti vivi, per solum pondus, & divisibilitatem, minus arrideret, aliamque efficaciam Mercurio inesse crederem, uti pluribus ad §. 1467. deducere conatus fui, ideo magis incitabar ad quaedam hic tentanda.

Multa olim tentaveram in morbis difficilibus curandis, circa solutiones metallorum: ab illis enim fateor multum sperabam. Vegetabilium & animalium partes, vix non omnes, citius vel serius subiguntur per vires vasorum & viscerum, ita ut nostris liquidis assimilentur omnino. Metalla manent immutata fere semper, donec de corpore expellantur: quamdiu manent in corpore, dotes suas retinent. Ferrum v. g., communissimum & saluberrimum metallum, semper fere in animalibus & vegetabilibus invenitur, per corporis vasa cum liquidis nostris transit, nec tamen mutatur; hinc vel in ipso mellis exusti carbone reperitur, & in rubra sanguinis parte, & in calculo; uti alia occasione dictum fuit.

Verum ferrum, & alia metalla, tunc facillime feruntur a corpore, aguntque, efficaciter tamen, quando maxime diluta sunt, & ventriculum ac intestina nullo modo irritant, sed se subducunt, absque ullis turbis excitatis, vel in intimos recessus corporis. Sic ferrum propinatur nobis, a Natura, in acidulis ferratis dictis, solutum menstruo, forte nondum bene cognito, nec haecenus facile imitabili.

Quaedam alia in diversis metallis tentavi, per propria menstrua in vitriolum conversis, deinde larga copia aquae dilutis. An non sic vere potabilia reddi possunt metalla?

Metallorum Vitriola constant aqua diluente, acido solvente, & metallo soluto: Quamdiu haec tria intime permista manent, vitriolum est pellucidum, quod in quavis aquae copia dilui potest ad lubitum; &, si vel in centenis aquae libris unicum granum Vitrioli diluatur, in singula gutta totius massae haeret proportionalis particula metallica; uti Chemicis experimentis ad oculum demonstrari potest; si, exsiccando, tollas aquam, perit tota vitrioli pelluciditas; si majori ignis gradu acidum solvens exprimatur, rosium metallum superest, non amplius dissolubile in aqua; ochram vocant.

Sed dum uniuntur haec tria, aqua, acidum, metallum, in vitriola, nascuntur novae vires, quae non fuerant in singulis, sed ex unione omnium nascuntur. Vitriolum argenti, ex se insipidi, saporem amarissimum acquirit, & acerrimum: Si lamella cuprea immittitur aquae purae, quae vigesimam partem vitrioli argenti in se habet solutam, redit totum argentum, aequè insipidum, ac ante: Omnis enim amaror evanuit.

Dum haec omnia animo volvebam, incidit in mentem, tentare vitriolum mercurii, sed dilutissimum. Argenti vivi insignem efficaciam in curanda Lue Venerea omnes agnoscimus; sed spem hanc animo fovebam, forte, efficacissimo tali remedio mercuriali, Luem curari posse, sine salivatione; quod praecipue in votis erat.

Noveram quidem, argentum vivum facile solvi in aqua forti, & spiritu nitri:

aqua

aqua Regia, & spiritus salis marini, solvit difficiliter. Sed sciebam (z), si Argenti vivi pars una cum duplo salis marini purissimi decrepitati teritur diu, dein ex cucurbita vitrea igne satis forti, per quinque vel sex horas, agitur, tuncque frigidata frangitur cucurbita, deprehendi Mercurium sublimatum, solidum, siccum, vera vitrioli forma. *Est enim verum vitriolum argenti vivi solidum, siccum, in aere ipso satis constans (a).* Basis hujus vitrioli est argentum vivum purissimum; altera pars est spiritus salis marini omnium meracissimus, qui ulla arte haberi potest, hic forma solida existens. Praeterea, argentum vivum, in spiritu nitri solutum, si imponitur retortae, & abstrahitur spiritus nitri omnis, ad siccitatem usque, urgendo in fine per duas tresve horas, igne arenae maximo, tunc in fundo retortae invenitur argentum vivum, sub forma massae solidae, coccineo fulgore splendentis; & vocatur praecipitatum rubrum in officinis; quod insignem fixitatem acquisivit; dum e contra spiritus marini salis cum soluto argento vivo concrevit in massam semivolatilem; qui *Mercurius sublimatus* dicitur; & quia omnes partes animalium, quas attingit, erodit quam citissime, & in escharam mortuam convertit, hinc appellatur corrosivus; & merito.

Non deterrebat me cognita hujus remedii acrimonia; poteram enim illud, aqua solutum, diluere pro lubitu, sicque haec tentamina vel a millesima parte grani incipere, si vellem. Animum certe addebant illa, quae apud optimum praeceptorem leguntur (b): *Sapor hujus vitrioli terribilis, austerus. Granum unum, aquae uncia dilutum, dat remedium cosmeticum prudenter usurpantibus. Venenum omnium insectorum cutaneorum, simplici lotura. Si drachma talis mixturae, syrupo violaceo mitificata, potatur bis, terve, in die, mira praestat in multis morbis incurabilibus. At prudenter, a prudente Medico! Abstine, si methodum nescis!*

Nec statim Lui Venereae curandae adhibui hoc remedium; primo, a vigesima grani unius parte, in libra aquae purae diluta, incepti; sic dividendo hanc dosin, ut nycthemeri spatio absumeretur tota, a muliere quinquagenaria paupere, quae anosum ulcus gerebat in crure dextro, quod volam manus amplitudine excedebat, foedamque saniem copiosam plorabat quotidie, & lancinante dolore molestum erat; nulla tamen omnino suspitione labis Venereae: Ulcus curavi tegi *Emplastro diapompholygos* in officinis dicto. Sensim auxi dosin, donec quartam partem grani sumeret intra diem naturalem; sed, dum augebam sublimati quantitatem, augebam & copiam aquae. Simulac observabam, sordidum hoc ulcus mundari, saniem spissescere, & minus foetere, mansi in eadem dosi per plures dies: Ubi advertēbam, stare malum, nec progredi curam, addidi denuo vigesimam grani partem; sicque tandem, viginti quatuor horarum spatio, medium granum, binis ad minus aquae libris dilutum, sumsi. Bonum, & mollem, victum subministravi aegrae, vix non omnium indigae; & praeter infusum florum sambuci, quod ad lubitum potabat, addita tertia parte lactis, nullum purgans, nullum aliud remedium, dedi, ut certus essem, curam soli remedio dato adscribendam esse. Post trimestre spatium, ulcus sanatum, & firma cicatrice clausum, vidi. Sanitas erat emendatior; quod & meliori victui, ac curis animi mordacibus ablati, tribui potest; cum, sanata, potuerit postea honesto opificio sibi necessaria comparare.

Aliquot similibus casibus confirmatus in usu hujus remedii, cepi illud adhibere Lui Venereae curandae; & magnam inde spem concepi. Hoc tamen contingebat sinistri in quibusdam, quod molestam asperitatem in faucibus perciperent, quandoque
satis

(z) H. Boerhaave Chemiae Tom. II. pag. 481. Processu 195.

(a) Ibidem Processu 198. pag. 467. 488. (b) Ibidem.

satis diu, post deglutitum remedium. Cum metuerem inde aliquid damni, multum minuebam quantitatem remedii; sed & decrescebat efficacia, simili proportione.

Vidi postea, quod, a largiori dosi sublimati corrosivi in aqua soluti, vomitus ortus fuerit, primis binis dosibus; & deinde semper nausea, ac aegritudo, cum sensu ardoris, a ventriculo ad fauces usque; sed absque vomitu: sequebantur porro tormina, alvi evacuationes, & borborygmi. Sed notandum est, quod, dum septem grana mercurii sublimati corrosivi soluta fuere in unciis octo aquae fontanae, & hujus solutionis mane ac vesperi dabatur cochlear, ita ut totam hanc quantitatem octidui spatio sumeret aegra, salivatio secuta fuerit, & brevi tempore, felix curatio plurimum, ac pessimorum, ulcerum (c).

Cum a minima dosi inceperim in mea aegra, & nunquam dederim plus quam medium granum intra nocturnum, illudque longe majori copia aquae diluerim, cura fuit lentior, sed & nullo stipata incommodo.

Illo autem tempore, dum varia tentabam, ut possem dare aegris talem quantitatem sublimati corrosivi, & sic dilutam, ut nec ardorem ullum in faucibus, aut oesophago, faceret, nec ventriculum, vel intestina, irritaret, & tamen curaret efficaciter, literas accepi ab eruditissimo viro, quem magni semper feci, & facio, *Ribeira Sanches*, Rufforum Imperatricis tunc Archiatro, in quibus indicat, quod Veteranus Chirurgus daret mane ac vesperi, in desperatissimis etiam malis Venereis, unciam sequentis remedii: *℞ Mercurii sublimati corrosivi drachmam, spiritus fermentati ex hordeo, vel secale, parati, semel rectificati, uncias centum & viginti*: Augebat, vel minuebat, dosim, pro ratione effectuum sequentium; sicque curabat hos morbos certissime, absque ullo secuto malo. Additur, *salivationem sequi pro ratione*.

Multum me delectabat hujus remedii communicatio: Discebam inde, cum in singulis unciis contineretur medium granum sublimati corrosivi, posse illius integrum granum dari spatio diei naturalis, absque noxa. Cum autem moris esset Chemicis, accendere Alcohol vini supra *turbith minerale*; & *praecipitatum rubrum*, ut haec, mitiora sic reddita, tutius interno usui servire possent, sperabam simile quid fieri posse, dum sublimatus corrosivus digereretur, & solveretur, in tam larga copia spiritus frumenti rectificati. Adhibui hoc remedium; sed statim dabam superbibendam libram decocti *rad. althaeae*, vel alterius decocti emollientis, addendo aliquam glycirrhizae partem, ob saporis gratiam; quandoque tertia, vel quarta, parte lactis addita. Aliquando simplici decocto hordei, vel avenae, addebam quartam partem lactis, in usum similem. Hoc modo facile ferebant remedium aegri, & de nulla re querebantur.

Adhibuerunt alii spiritum vini, loco spiritus frumenti, & quantum novi, eodem cum effectum.

Constanter usus fui hoc remedio, in hac proportione, quam *D. Sanchez* mihi indicaverat; medii nempe grani sublimati corrosivi ad unciam spiritus; unde miratus sum, quod invenerim apud Eruditissimum Medicum Parisinum (d), in literis *Sanchez ad Gmelin* datis, laudari aliam proportionem, nempe, ut quatuor grana sublimati corrosivi solvantur in quadraginta octo unciis spiritus vini; sic duodecima tantum grani pars in singulis unciis haberetur. Dubitabam, an forte numeris in epistola scripta fuissent 24. grana, & casu excidisset primus character, adeoque error hic contigisset? Consuli erratorum Catalogum, & non inveni.

Notan-

(c) Medical Observat. and Inquiries Tom. II. pag. 229.

(d) Le Begue de Presle sur l'usage interne du sublimé corrosif pag. 33.

Notandum est, quod in literis *Di. Sanchez* legeretur, salivationem sequi hujus remedii usum: Dum septem grana mercurii sublimati corrosivi, in aqua fontana soluti, absumentur octidui spatio, quarta die jam aderat salivatio, ita ut tres quatuorve librae quotidie exspuerentur (e). Notatur quidem, quod os internum minus tumeret, nec halitus oris adeo foeteret, ac fieri solet, dum, data *calomela*, salivatio excitatur. Sed, cum in votis haberem, Luem curare, absque salivatione, minorem remedii quantitatem exhibui, nempe cochlear, sive unciam mediam, mane & vesperi, ut illam evitarem. Si in hominibus robustis, aut in Lue Venerea magis inveterata, lentius procederet cura, mane & vesperi dabam drachmas sex, id est, cochlear cum dimidio; si nec sic votis responderet eventus, dabam duo cochlearia mane, & totidem vesperi. In juniore aetate, minuebam remedii quantitatem.

Cum per plura experimenta jam certus essem de utilitate hujus remedii, & facile praeviderem, plures forte elapsuros annos, antequam quintum Commentariorum tomum absolverem, volui communicare pluribus hujus remedii usum, ut citius innotesceret illius utilitas; hinc Medicis pluribus, & quidem in diversissimis regionibus, cum quibus mihi commercium literarium intercedebat, uti & illis, qui me de aliis morbis consulebant, indicavi simpliciter, Commentariis reservans deductionem rationum, quae me impulerunt, ut *sublimato corrosivo* uterer, cum honore laudaturus illos, per quos profeceram.

Haec est ratio, quare plures Medici crediderint, mihi deberi usum hujus remedii; cum pauci antea ausi fuerint uti hoc remedio, quod pessimam fere ubique famam habebat.

Nosocomium, ad S. Marcum vocatum, a piis fundatoribus constitutum erat in Viennensi suburbio, ut pauperes Lue Venerea affecti curarentur.

Bis in anno haec cura instituebatur per salivationem satis validam; ut nempe radicatus curarentur. Miseri aegri, magno numero collecti, toto salivationis tempore, supini decumbere non poterant; si enim, in tali situ, obdormire vel inciperent, mox peribant convulsi. Aliis haemoptoe, vomitus, dysenteria, accedebant, non sine ingenti molestia, & periculo.

Jam a multo tempore utebantur in hoc nosocomio remedio quodam mercuriali; quod tegebatur sollicite; cujus administratio committebatur homini artis medicae omnino ignaro, qui arcano hoc superbiebat; quo mortuo, obtinui tandem, ut miserorum cura susciperetur a Medico; hoc munus per plures annos gessit egregius vir *Maximilianus Locher*, qui, dum munus auspicaretur, horrendam hanc calamitatem detestatus, me consuluit, certam & mitiorem foedi morbi medelam anxie desiderans. Suasi solutionem sublimati corrosivi in spiritu frumenti semel rectificato, ea proportione, & exhibendi methodo, uti dictum fuit. Primum periculum fecit i. Maji 1754, in centum viginti octo aegris, qui jam parati ad salivationem in lectulis decumbebant; sanatos mihi monstravit omnes, absque ulla salivatione.

Exulavit postea semper ex hoc nosocomio salivationis methodus; & octo annorum spatio, a 1754. ad 1762. usque, curavit 4880. Lue Venerea laborantes eodem remedio; postea sic perrexit eodem tramite, ad mortem usque, qua nobis ereptus fuit anno 1768, longiori vita dignissimus. Manet tamen sub digno ejus successore eadem curandi norma (f).

Testatur autem sequentia: *Nullus ex vi remedii mortuus, vel gravius, & periculosum, symptoma expertus, est.* Praeterea hoc inde Nosocomio commodum contingit,

(e) Medical observat. and Inquiries Tom. II. pag. 230.

(f) Vide de his libellum Maximil. Locher observat. Practic. circa Luem Vener. &c. a pag. 1. — 36.

git, ut non gravetur aegrotantium numero bis in anno, vere nempe & autumno, sed omni mense, omni die, Lue Venerea affectis, quotidie adventantibus, medela fieri possit.

Nisi saburra in primis viis, vel plethora, adsit, nulla praeparatio requiritur. Caeterum sanguinis missio, aut purgans, adhibetur.

In Nosocomio, post sumtum remedium, retinentur aegri in hypocausto, donec sudent: Victus datur, ex jusculis, farinaceis, tenuioribus, carne alba, pane bono: Vinum, pingua, salita, exulant: Conceditur levioris cerevisiae usus.

Pro potu communi, decoctum hordei, vel avenae, vel aliud, ex emollientibus paratum, addito lacte, in aegris siccioris temperamenti: Monentur, ut largius potent; sic enim feliciter cura succedit.

Qui a remedio sumto bis terve de die purgantur, restituuntur citissime. Hoc observans *Locher* subinde curae tempore purgans interposuit.

In quibusdam observavit, remedium agere per alvum; in aliis, per urinam; in multis, per sudorem.

In millenis vix unquam vidit salivationem ortam; & tantum in illis, qui prius alia remedia mercurialia sumserant: Ad prima salivationis signa cessabat ab usu remedii; copiam dabat decocti emollientis; sic solebat sponte cessare salivatio; quo facto, redibat ad remedii usum; in quo pergebatur, quamdiu aliquod Luis symptomata superesset. Plurimi sanabantur spatio sex septimanarum: In illis autem, in quibus malum profundas egerat radices, & in partibus mollioribus ulcera profunda produxerat, binis vel tribus mensibus opus erat.

Observavit, viros citius sanari, quam foeminas; in quibus morbus se tardius manifestare solet, & hinc saepe difficilius medelam admittit. Praeterea, tempore menstruorum solent mulieres omne remediorum genus respuere; & quidem multae satis pertinaciter; unde cura protrahebatur. Multis tamen observationibus certus sum, menstruam evacuationem non turbari usu hujus remedii.

Certus sum, non nocere usum, etiam satis diuturnum, hujus remedii. Dedi enim nobili juveni, cui, post ophthalmiam pessime tractatam, utraque cornea, uti & utraque lens crystallina, opaca manserat, per octodecim menses mane & vesperi cochlear; cessabam tantum, si ophthalmia recrudesceret; qua brevi sanata, pergebam denuo; optatum habuit successum curatio (g). Scripseram haec Eruditissimo apud Londinenses Medico, *Silvestre*, tertio Martii 1758; vidi eundem hoc anno 1769. sanissimum. In radicata admodum Lue diu usus fui saepius; nec ullam inveni noxam.

Cum multis lucrum minuendam videretur non leviter, si salivatio obsolesceret, insufurrabant omnibus, ingens facinus esse, dum homines in vitae discrimen deducebantur, dato veneno, citius seriusve nocituro quam certissime. Calculum subducebant, & inveniebant, triginta dierum spatio, sumi ab aegris quindecim grana sublimati corrosivi; quae quantitas vel tribus sanis & robustis viris necandis sufficeret. Unde concludebant, decimam partem vitae destrui necessario temeraria hac medela. Mirum hoc argumentandi genus in quibusdam scriptis impressis legi; vidi &, in disputationibus Medicis publice ventilari. Tentatum quoque fuit, negare factorum veritatem.

Trecenti milites ad Nosocomium S. Marci fuerant missi, ut a Lue Venerea curarentur; sex ex illis repudiare voluit Medicus *Locher*, tanquam incurabiles, cum, saepius Luem passi, haberent vix non omnia ossa majora corporis cariola: Sed precibus

(g) Le Begue, de Pesele sur l'usage interne du sublimé corrosif pag. 11.

cibus ac lacrymis desiderabant, ut ultimum hoc tentamen illis non negaretur; hinc cum reliquis, admissi sunt.

Miseri illi vix levamen ullum senserunt; reliqui exiverunt sani.

Dabatur mihi brevi post rescriptum ex Consilio Bellico, quo accusabatur Nosocomii Medicus, quod trecentos illos milites dimisisset ex Nosocomio, nullo modo curatos, imo longe pejus se habentes, quam dum Nosocomium ingressi fuerant.

Protocollum Nosocomii statim mihi attulit Medicus; inveni nomina militum, cohortes, legiones &c., diem introitus, & exitus ex Nosocomio, omnia sollicite notata. Bona fortuna, omnes milites, qui in Nosocomio curam subiverant, aderant adhuc in praesidio Viennensi: Medicus jure urgebat severum rei examen; nec minus ego. Sub vario praetextu necebantur morae, & interea calumniator abiit, excessit, erupit, evasit. Postea tranquille perrexit optimus *Locher* curare Lue Venerea affectos solito more.

Quibus displicebat haec methodus, semper plenam libertatem habuerunt alia uti pro lubitu. Aegri, qui credebant, se nunquam sanari tuto posse, nisi salivationis torturam subirent, inveniebant semper quosdam paratissimos, ut illorum voluntati morem gererent libentissime.

Gavisus sum, si quis, convictus, sequeretur illa, quae credebam meliora; sed semper sollicite cavi, ne quis, coactus, hoc faceret. Illos, qui turpis lucri causa manebant pertinaces, contempsi tantum, & suo reliqui fato. Agyrtas, nocivam hominum foecem, severe cohibui, vel expuli quantocyus, ne fallerent imprudentes, dum temerariis ausis impune grassantur in genus humanum. Haecenus non excessi quantitatem duarum unciarum, sive quatuor cochlearium, de die, in Lue magis inveterata; frequentissime unicum cochlear mane & vesperi suffecit; lentius forte succedebat curatio; sed nec ullum incommodum ab aegris percipiebatur; poterantque sic tegere foedi mali curationem, si vellent, ut nulla oriretur de hac re suspicio; dum simul plurimi ex illis poterant vacare solitis laboribus, & aestivis praecipue mensibus libera aura frui. Aëre humido frigido, & hyemali tempore, consului semper, ut domi se continerent, dum hoc remedio uterentur. Non pauci tamen fuerunt immorigeri; de quorum fortuna actum erat, si in suspicionem foedi morbi venissent; hinc, quavis tempestate anni, in publicum prodibant; ditiores curru vehebantur tecti pellicea veste, quam deponebant, calefacta conclavia ingressuri; publica frequentabant spectacula; in quibus moris est fere, pellicea veste tegi; unde & hoc absque ulla suspicione facere poterant. Hoc modo plures, curae tempore, aulam, spectacula, amicos, frequentasse novi, sine noxa.

Tenuioris fortis homines, hybernis mensibus, in nosocomium recipiebantur; praesertim illi, qui sub Dio labores suos peragere debebant, ut victum comparare possent. Reliquis dabatur, petentibus, dosis remediis, & decocti emollientis, quam intra 24. horas sumerent.

Militibus, sereno, calido, tempore, licuit semper in apricum prodire. Mirabantur Belli Duces, quosdam potuisse solitos militares labores peragere, dum hoc remedio utebantur ad Luem curandam (b).

Celeberrimus Archiater *Pringle* commendavit hoc remedium Chirurgis castrensibus, ut illud tentarent in militibus Lue Venerea affectis (i); quod & cito factum fuit; dum plures tales aegri aderant, & simul deerat opportunitas ad salivationem, adhiberi solitam. Viginti tales casus describuntur, & monetur, plures addi potuisse similes. Extriginta militibus, hac methodo curatis, nequidem unus recidivam passus est.

Tom. X.

V

Unde

(h) Ibidem pag. 60. (i) Medic. observat. and Inquiries Tom. I. pag. 365. Tom. II. pag. 73. &c.

Unde conclusum fuit : *Methodum hanc Luem curandi præferri debere Salivationi , ob brevitatem curae , ob securitatem & lenitatem , ob corporis habitum post curam finitam . Omnes enim norunt , quam debiles , exhausti , & pessime mulctati , a Salivatione resurgant quandoque miseri , ita ut postea nunquam pristinae sanitatis vigorem recuperent ; præcipue , si minus prudentem & peritum salivationis directorem nacti fuerint .*

Observatum in Anglia , paucis alvum leniter solvi , & tantum in curae principio ; nunquam enim pergebat hæc alvi evacuatio ultra tertiam , vel quartam , diem : Agebat remedium per diuresin imprimis , & de nocte excitabat sudores . Pauci levem molestiam circa cardiacam sentiebant a dosi matutina ; neque hæc molestia crescebat in eadem proportione , dum augebatur dosis remedii . Nulla præmittebatur præparatio , nullum purgans remedium . Si febricitarent , symptoma aliquod inflammatorium adesset , aut phymosi laborarent , vena secabatur ; caeterum non . Bubones sanabantur feliciter , absque ullo apparatu Chirurgico . Nec , præter lapidem infernalem ad verrucas Venereas , sordida ulcera , fungosas excrescentias , aliis externis remediis opus fuit .

Verrucae autem Venereae , dum persistunt curae tempore , si laventur solutione Sublimati , quæ interne sumitur , diluta quadruplo aquae purae , evanescent ; cujus rei notabile exemplum legitur (k) : Foemina 23. annorum , delicatula , quinto graviditatis mense , totum corpus , a capite ad pedes , tectum habebat scabie Venerea , cum dolore , & tumore ; glandularum inguinalium . Data fuit ipsi solutio Sublimati corrosivi in spiritu vini , ita , ut quinque octavas partes grani intra 24. horas fumeret ; primis autem quatuor curae diebus , tantum mediam partem hujus quantitatis fumserat . Post quindecim dies , fere totum hoc malum disparuit . Querebatur tamen , se multum incommodi ab haemorrhoidibus pati : examine instituto , patuit , non esse haemorrhoides ; sed anum , & perinaeum , obsita esse verrucis Venereis , subalbi coloris , mollis consistentiae ; quarum quaedam minimi digiti apicem aequabant ; quaedam in apice tendere videbantur ad suppurationem .

Suasum fuit illi , ut pergeret in usu interno solutionis Sublimati ; simul lavaret verrucas eadem solutione , quadruplo aquae diluta . Intra decem dies omnes verrucae disparuerunt ; sed non ceciderunt : majores reliquerunt maculas fuscas in cute . Cum nihil amplius mali sentiret , a remediis cessare cupiebat : fatebatur nihilominus , unum alterumve superesse tuberculum ; & , re examinata , patuit , binas verrucas , prioribus similes , insidere pudendi labio dextro ; falsaque est , quod illas nunquam lavasset . Monita , & his eandem lotionem adhibuit ; quae post paucos dies disparuerunt , simili modo , ac priores .

Unde apparet , idem illud remedium , externe applicatum , prodesse ; vidi , tophos , nodos , exostoses , sub interno usu solo diutius resistentes , omnino solvi , dum aquae dilutum quadruplo , idem remedium topice applicaretur . *Petrus Andreas Matthiolus* (l) dissolvebat uncias binas Sublimati corrosivi in sex circiter aquarum stillatitarum libris , hocque remedio *egelido omnes corporis compages lavabat , brachiaque , cum tibiis , a genu & a cubito , donec dolores cum caeteris evanescerent . Verum salivatio sequebatur . Addit enim : Diebus lotionis , e cubiculo pedem male affectus non efferat ; sed caveat omnia , perinde ac si inungeretur . Huic etiam , quae praemisimus , accidere solent ; oris exulceratio scilicet , defectus animae , ventris deductio , somni difficultas . Sed ex dictis patet , non requiri immanem hanc Sublimati copiam , sed minimam sufficere , ut externo usu proficit .*

Hæc-

(k) Le Begue de Presle sur l'usage interne du sublimé corrosif. pag. 215.

(l) Aphrodisiac. pag. 2570

Haecenus semper mansi in eadem proportione ; medii nempe grani Sublimati corrosivi ad unciam spiritus ; sed vidi (m), prudenter , & sensim , quantitatem Sublimati auctam fuisse, donec sedecim grana in quatuordecim unciis , sive viginti octo cochlearibus, spiritus solverentur ; cumque talis mixturae cochleare daretur mane & vesperi, plus quam granum sublimati dabatur quotidie : pulchre quidem successit hoc ; sed, dum tentabatur ulterius augmentum, vomitus sequebatur ; unde redeundum fuit ad priorem, proportionem, sedecim granorum nempe ad quatuordecim uncias spiritus. Notatur tamen, quod, sic utentes hoc remedio, salivabant ; sed absque ullo incommodo.

Licet minime absolum videatur, augere remedii efficaciam, semper vitavi, ne primae viae inde afficerentur ; & cavi salivationem ; quam si subrepere videbam, per aliquot dies abstinui a remedii usu, donec omnis metus ptyalismis cessaret. Malui, in casu difficiliore, augere quantitatem mixturae exhibendae, quam mutare proportionem Sublimati ad spiritum, in quo solvitur ; tunc enim vomitus secuturi minus periculum erit. In illis, quibus, a majori spiritus copia, irritabuntur fauces, poterit singula dosis dilui decocto emolliente, quod superbibendum est. Dum junioribus dari debuit illud remedium, aqua diluendum curavi, grato quodam syrupo addito, effeci, ut libentius sumerent, & quantitatem Sublimati, pro ratione aetatis, & virium, minui ; ita ut quandoque tantum octavam partem grani dederim nycthemeri spatio.

Cum ergo certissimi debeamus esse de quantitate Sublimati, quam exhibemus, merito repudiatur illa methodus, qua magna copia Sublimati corrosivi in parca copia spiritus, vel alcoholis vini, solvitur, & dein haec solutio guttatim datur. Talis formula legitur (n) : *℞ Sublimati corrosivi drachmam, Alcoholis vini unciam fiat solutio.* Dabantur hujus guttae X, XII, XV, in decocto avenae, vel alio potu diluente, singulis auroris, & robustis nonnunquam vesperi. Gradatim augebatur dosis, usque dum XXX. guttas attingeret. Audax certe, & anceps, remedium ! Sed & effectus fatis violenti sequebantur : Sursum enim, ac deorsum, evacuabat valide : *Sputationem frequenter etiam per horam unam aut alteram excitat ; sed aeger, finita operatione, res suas prosequitur, neglecta custodia.* Egregius Turner tentavit hanc methodum ; sed brevi repudiavit (o) ; ubi aliae formulae, audacissimae pariter, habentur, & quas nemo prudens adhibebit unquam. Quantis periculis se exponunt miseri, dum arcanorum jactatoribus salutem committunt, qui immedicabiliter sanitatem destruunt, dum Luem se curare jactant ! Dolens vidi toties, dysenteriis diuturnis exhaustos defecisse, tandem plures haemoptysi, & sequente phthisi, contabuisse, post temerarias tales curas ; quosdam superfuisse quidem diutius, at nunquam recuperasse vigorem sanitatis, sed semper languidos calamitosam vitam duxisse, donec in ipso virilis aetatis vigore deficerent.

Dum periculosa talia remedia guttatim dantur, longe difficilius determinari poterit quantitas ; pro diversa enim proportione aperturae phialae ad collum ejus, majores minoresve guttulae excidunt.

Licet autem solutio mercurii sublimati in spiritu copioso potuerit ferri, refracta dosi, etiam in teneris infantibus, aliquando tamen, quamvis raro, contigit, ut nec adulti hoc remedium ferre potuerint. Testatur, se hoc observasse, conjunctissimus mihi Störck Archiater (p), qui tot a foedo hoc morbo liberavit in *Nosocomio Pashmaniano*, hujus remedii usu ; etiam, post frustra tentatam salivationem.

(m) Medic. observat. and inquir. Tom. I. pag. 403. 404.

(n) Turner Siphylis on the Vener. disease. pag. 99. (o) Ibidem pag. 100. & seq.

(p) Ann. Medic. 2. pag. 223. & seq.

Illi enim, qui pectus siccum habent, qui tussi vexantur, quorum systema nervosum admodum mobile est, qui haemorrhagiis subjecti sunt, citra detrimentum hoc remedium non ferunt; licet etiam copiam decoctorum mollium superbibant.

Fatetur, quandoque contigisse, ut mala Venerea huic remedio, per plures menses adhibito, non cederent. Solvit tunc grana XII. mercurii dulcis in aqua, edulcoravit unciis binis syrupi, & quater de die unciam talis remedii dedit, cum bono & celeri effectu. Aliis nec hoc remedium profuit; sed saturatum decoctum radice bardanae, in cujus libris quatuor duo grana mercurii praecipitati rubri soluta fuerant, optime juvit; &, hoc remedio, pertinacissimos furunculos Venereos, qui aliis remediis nequaquam cesserant, sanavit.

Sic, bona fide, dixi illa, quae de usu Sublimati corrosivi in curanda Lue Venerea novi, nihil hic dissimulans. Scopus mihi fuit, evitare periculum & molestias Salivationis, & tam parca uti argenti vivi copia in cura Luis, quam fieri poterat: metuebam enim semper a copia mercurii ingesti, cum indomabile corpus sit, & naturae humanae inimicum; uti antea pluribus probatum fuit.

Non mirabar, multos suspectam habuisse facilitatem curationis, quae ante laboriosa adeo erat, & credidisse, quod nunquam possit sic eradicari morbus, nisi levior fuerit; hinc metuendam esse recidivam semper. Sed certe, post salivationem etiam repetitam, rediisse Luem, nemo negabit. Fatetur hoc ipse Celeberrimus Astruc (q); sed simul excusat rem: *Probe gnarus sum, inquit, hydrargyrosin, sine praevia praeparatione, dosi nimia, brevioris temporis intervallo, adhibitam, frustra saepius adhibitam fuisse. At vero pernego, virus ullum unquam esse, quod radicitus non extirpetur, si Mercurius, praemissa debita praeparatione, parca manu, legitimis intervallis, tempore satis diuturno, illinatur.* Ante enim dictum fuit, quod praecipuam curae felicitatem, poneret in eo, ut major copia Mercurii corpus ingrederetur. Quod autem recidivam Luis, post Salivationem omni cum cura institutam, viderit, satis evincitur ex illis, quae mox subjungit: *Cave tamen, credas, extirpato semel semine, omnia jam in vado esse. Si nulla quidem partibus corporis solidis labe illata fuerit prius, res planissime confecta erit, sine ullo recidivae periculo. Secus vero, si qua supersint solidarum partium vitia, ante inusta, utpote, quae non raro eo usque latenter deducta sunt, vel partes adeo nobiles obsident, ut nullam jam curationem, sed palliationem tantum, admittant; imo plerumque palliationem non satis diuturnam.* Certe, cum toties ossa a Lue Venerea inficiantur, & foeda carie erodantur, frequentes erunt satis casus, ubi solidis corporis partibus inhaeret contagium.

Longe aliter videtur antea sensitisse Celeberrimus Astruc (r), ubi, argenti vivi vires extollens, & decocti Guajaci efficaciam deprimens, scripsit sequentia: *Quod si quae vasa in corpore toto impervia superesse possunt; quod quidem rarum est, sed quod tamen de vasis duriorum exostosium, gummatum, nodorum, &c., interdum verum est; ea certe tantum, quae cum momento Mercurii ineluctabilia sunt, vi nulla alia debiliore unquam in posterum referenda sunt; & quae proinde pro vasis omnino oblitteratis haberi debent, humorque, iisdem impactus, pro humore nunquam resolubili, & a quo nullum recidivae periculum futurum sit.* Bona fide fateor, me nunquam securum fuisse, si tale quid in ossibus superesse viderem post salivationem; nec vidi alios, qui Luis curationi omnem operam navabant, integram sanationem promississe in simili casu, sed semper recidivam suspicatos fuisse, & aliis remediis usos, ut hanc caveant (s). Celebris olim in cura morbi Venerei Turner (t) nullo modo dissimulat, post

(q) De Morbis Vener. edit. 2. Tom. II. pag. 995. (r) De Morbis Venereis Libr II. Cap. IX. in prima edit. pag. 142. (s) Medic. Essays Tom. I. pag. 57. Tom. III. pag. 328.
(t) On the Venereal Disease pag. 148.

post salivationem rite administratam copiosam per triginta dies , dum omnia mala penitus curata viderentur, repullulasse Luem ita , ut novam salivationem posceret. Hinc caute monuit Medicos, ne nimis absolutam morbi certo curati Prognosin statuunt cum famae propriae periculo .

Curatio Luis usu sublimati corrosivi , jam descripta , & hoc emolumenti habet, quod possit absque incommodo diutius protrahi; imo & repeti , si vel minima suspicio latentis adhuc alicubi miasmatis Venerei oriretur . Vidi autem plures , qui mortem repetitae salivationi praetulerunt pertinaciter .

§. 1478. **N**Equae ullum aliud remedium tum ad sanitatem requiritur .

Supposito nempe , quod, per argenti vivi actionem , penitus de corpore expulsam fuerit omne miasma Venereum; tunc enim nihil superesset , quam , exhaustum post salivationem toleratam, corpus blando , & bono, nutrimento implere , sub cautelis antea recensitis .

Verum antea ad §. 1476. monitum fuit , dari casus Luis Venereae , ubi argenti vivi efficacia nequidem sufficit; quocumque etiam modo applicetur corpori. Qui solius mercurii efficaciae confidunt , & reliqua artis auxilia spernunt , repetunt ejus usum , donec aegri, repetitis salivationibus exhausti , deficiant , vel incurabile malum pronunciant .

Operae pretium est , expendere , quaenam in arte Salutari supersint adhuc auxilia quibus succurri possit miseris .

Celeberrimus *Freind* (u), dum de Luis Venereae prima origine agit , notat sequentia, ex *Leone* , qui Africae historiam scripsit , non ita diu postquam novus hic morbus ex America in Europam delatus fuit : *In Barbaria hoc morbo (Lue Venerea) infecti pereunt plerumque , & curantur raro. In Numidia , & Lybia , vix notus est morbus. Unde Barbari , Lue infecti , in Numidiam , Nigritarum regionem , tendunt , & , sola aëris temperie , dum morantur ibi , perfectam recuperant salutem , & sani in patriam redeunt , nec Medici auxilio , nec medicamentis , usi. Propriis oculis se plures sic sanatos vidisse , affirmat. In calido admodum aëre versatos fuisse hos homines , certum est ; nec opimo victu illos usos fuisse , admodum credibile ; dum simul & laboribus victum sibi quaerere debebant. Puro , & campestri , in aëre labores validos , in pulchro de *Siphylide* carmine , laudat *Fracastorius* (w), venationes , cursus , montium ascensus , imo & rusticanos duos labores , commendat .*

*Vidi ego saepe malum qui jam sudoribus omne
Finisset , sylvisque Luem liquisset in altis .
Sed nec turpe puta , dextram summittere aratro ,
Et longum trahere incurvo sub vomere sulcum :
Neve bidente solum & duras proscindere glebas ,
Et valida aëriam quercum exturbare bipenni ,
Atque imis altam eruere a radicibus ornum .*

Dum autem valido labore sic corpus exercetur , sollicite monet , in victu omnia pingua vitanda esse :

tibi

(u) *Histor of Physk* Vol. II. pag. 343.

(w) *Aphrodisiac.* pag. 189. 190.

..... tibi pinguis Anas, tibi cradior Anser,
 Vitetur, potiusque vigil Capitolia servet.
 Viteturque gravi Coturnix tarda sagina.
 Tu teneros Lactes, tu pandae abdomina Porcae,
 Porcae heu terga, fuge, & lumbis ne vescere Aprinis,
 Venatu quamvis toties confeceris Apros.

Macilentam diaetam, & labores validos, laudaverunt & alii probatissimi auctores, qui de cura Luis Venereae scripserunt. Sic *Gonsalvus Fernandes* (x), qui vixit, dum Lues ex America in Europam devecta fuit, & postea ipse in Hispaniolam, ac Americae continentem, missus est, ut fusionibus auri & argenti praeesset, quo nec locupletior, nec oculatior, testis adhiberi potest, dum de Ligno Guajacano agit, scribit sequentia: *Apud Indos haud est adeo saevum malum, nec tantum affert discrimen, sicut in Hispania, & frigidioribus climatibus; sed parvo negotio, hujus arboris ope, incolae curantur: Curatio multam inedia, & praeterea aquae potum, in qua lignum hoc decoctum fuerit, expostulat. Et, absque inedia, ipsa nihil prodesse, sed obesse, consuevit.*

Per inedia non intelligit omnimodam a cibis abstinentiam, sed tenuem valde victus rationem: *A carnibus abstinet, & piscibus; sed passulis vescitur, & siccis eduliis; iisque paucis (quae scilicet ad sustentandum tantum corpus sufficiant); & aliquo panis assi (biscoctum vulgus vocat) frustulo.*

Validi laboris efficaciam in Lue Venerea curanda testatur *Antonius Musa Brasavolus* (y), dicens: *Denique sunt nonnulli, qui, ex vehementissimo motu, quotidie frequentato, a Gallicis doloribus evasere; ut contigit Dono Batano Campanario, qui saevissimis doloribus cruciabatur, sed, chordas trahendo magnae campanae Episcopi Ferrariensis, ab eisdem doloribus evasit.* Audivi aliquoties a fide dignis, homines ad triremes damnatos, dum in mari mediterraneo quotidie duris fatigantur laboribus, & macilentissima tantum diaeta sustentantur, sanari a Lue Venerea, absque ullis remediis adhibitis: Idem confirmat *Fallopianus* (z), qui, defendens virtutem medicatam ligni Guajaci in Lue curanda, contra illos, qui affirmabant, decocta aliorum lignorum similem effectum praestitura, scribit: *Ego vidi aliquos curatos ligno fagi, qui, coniecti in triremes, atque, instituta victus ratione tenuissima, laborantes, ex toto liberantur. Sed iste non est usus Medicus.* Nisi enim dura cogat necessitas, vix inveniuntur aegri, qui calamitosam adeo vitam ducere velint, ut a foedo morbo liberentur.

Vidi ipse memorabilem casum, qui me docuit, quid constans aegri animus, cum victu penitus macilento, ac validorum laborum tolerantia, efficere possit in Lue Venerea inveterata, & vix non desperata.

Nobilis juvenis petebat a me consilium, qui in calamitosissimo statu versabatur. Quater salivationem mercurialem subiverat, semper postea repullulante Lue Venerea, quae sanata credebatur. Ter tentata fuerat cura per decoctum Guajaci; nec meliori successu. Gerebat in sterno, ac claviculis, tumores, in fronte similem unicum; cutis in variis locis maculis foeda erat; & dolores nocturnos ossium patiebatur. Omnium rerum inops cum esset, nemo illum recipere volebat, aut curam ejus gerere; universa familia detestabatur miserum. Fatebatur, se non semel cogitasse, ut violenta morte miseriarum finem quaereret.

Moerentem animum erexi, lenimen malorum promittens, dum integram curam spondere non audebam in morbo adeo inveterato. Fidem dabat, se omnia tentare velle

(x) Ibidem pag. 357.

(y) Ibidem pag. 689.

(z) Ibidem pag. 709.

velle, & posse, etiam durissima, modo aliqua sanationis spes affulgeret. Cum satis robusta esset nativa corporis compages, & adesset aetatis vigor, rustica veste indutum hominem elocavi agricolae, ut, absque ulla duri laboris mercede, famulum ageret, solo victu contentus, & vili quidem. Praeter panem enim, alebatur dauci & pastinacae radicibus, solani esculenti tuberibus, pomis, pyris, hordeo, avena, in sola aqua coctis, & similibus. Potus erat lactis ebutyrati serum acidulum, tenuissimum. Mensis Aprilis initio incepit hoc vitae genus, & duros ruris labores constantissime tulit usque ad mensis octobris initium, quando me accessit sanus. Toto hoc tempore, a carnibus, piscibus, ovis, lacte, butyro, caseo, abstinuit severissime. Vidi illum, post aliquot annos, in foecundo conjugio viventem, & formosa sanaque prole beatum.

Mirum certe exemplum, quod docet, Venereum contagium elui potuisse ex locis corporis, quibus pertinaciter haerebat, & expelli de corpore, per sudores, validis laboribus in calido aëre excitatos, dum simul diæta macilentissima servabatur, & copiosus liquidi solventis potus sudori aptum vehiculum praebebat. Rari tamen sunt, qui possent, rariores, qui vellent, constanti animo hanc curandi methodum tolerare.

Hinc, ubi argenti vivi efficacia in curanda Lue deficit, ad usum decocti Guajaci confugere solent Medici; quod magnam famam obtinuit; praecipue, postquam *Ulricus de Hutten*, eques Germanus, hoc remedio se curatum publice testatus fuit (a), licet curam salivationis undecies absque successu tolerasset, & penitus inveteratus esset morbus. Scribit enim: *Tanto periculo, tam acerbo discrimine, cum hoc morbo nonnum jam annum luctor, non segnius interim & alia, quibus obsisti morbo putabatur, aggressus. Nam & balneis curabamur, & herbarum potu, ac potionibus, & erosione ulcerum. Ad quem usum assumebatur arsenicum, atramentum, calchantum, viride aeris, aut aqua, quae fortis vocabatur; tanta cum doloris acerbitate, ut credi possent nimis vivendi cupidi, qui non mori maluerint, quam sic vitam proferre.* Natus fuit, antequam Lues Venerea adhuc in Europa apparuerat, anno nempe 1488., & cum anno 1523. obierit, laboravit Lue Venerea, dum morbus primo innotuerat; quo tempore longe pejus furebat malum, & ruditer ab imperitis tentabatur cura, nec minus infelicitate; uti ipse testatur, quod post inunctiones *vix centesimus quisque levabatur, recidivis ut plurimum aegris, cum vix paucos ad dies duraret ejus juvamentum* (b). Quam misere autem, foedis ulceribus, exostosis, doloribus, torqueretur, ipse describit (c); ita ut esset aspectu ac odore foedus, & omnibus gravis. A tot tantisque malis se omnino liberatum fuisse usu decocti Guajaci, testatur; hinc illud adeo laudat, & commendat omnibus; simulque normam illud parandi, eoque utendi, cum cura, describit; quae apud autorem legi merentur.

Scriptum tamen fuit, *Huttenum*, ex recidiva Lue Venerea, miseram mortem obiisse, & ante diem, 35. vel 36. aetatis anno (d). Sed sane, minime mirum videbitur, hominem, undecies salivationem mercurialem passum, novem annis cum Lue Venerea pessima conflictatum, profugum, exulem, indigum, citius vitam finivisse. Nec certum est, illum ex recidiva Luis periisse, cum, liberius vivens, novo malo causam dare potuerit; forte jam minus cautus; cum, se metuendae Luis certum remedium scire, firmiter crederet. Si auctor, ut fertur, fuerit *Huttenus* libelli, cui titulus, *Epistolae obscurorum virorum*, in quo barbaries illius temporis false perstringitur, non videtur a moribus multum laudari posse.

De methodo autem parandi, & exhibendi, decoctum Guajaci dictum fuit antea, ad

(a) Aphrodisiac. pag. 282.

(b) Ibidem.

(c) Ibidem pag. 304.

(d) Astruc de Lue Vener. edit. 2. pag. 630.

ad §. 529., in Capitulo de *Morbis Ossium*, & in *Materia Medica* ad eundem hunc numerum formula talis decocti habetur. Indicatio est, corpus totum replere decocto Guajaci. Hinc, quater de die, dantur unciae aliquot decocti Guajaci meracissimi; pro varia aetate, temperie, & viribus, aegri, major minorve copia exhibetur. Proderit semper, potare, quantum aeger ferre poterit; *utique in singulas vices ut minimum uncias sorbeat octo; si plures, tanto rectius (e)*. Aeger loco calidissimo includendus est, ut fere sponte ad sudandum pronus sit.

Ab omni cibo, potuque, abstinendum, in quo vel minimum pinguis est. Unico macilento, biscocto pane, uvisque passis, & nulla alia re, alendus. Nullo omnino reficiendus potu, nisi sincero, at paulo leviori, Guajaci decocto. Plerumque solet ille potus parari ex residua srobe ligni Guajaci, quae a decocto meracissimo superest; non enim unica decoctione educitur ex hoc ligno vis tota medicata; & illud decoctum secundarium satis sapidum adhuc est; licet cum larga copia aquae coquatur; & pro potu communi servire poterit commode.

Dum Medici inceperunt uti ligni Guajaci decocto, illud parce ex America advehebatur in Europam; hinc caro vendebatur pretio: *Nicolaus Massa (f)* refert, uncam ligni hujus libram *undecim scutatis aureis* constitisse; hinc minus opulentos, ut sumptibus parcerent, idem lignum saepius decoxisse, nova aqua affusa; & sic totam vim medicatam exhaustisse, antequam inutiles ligni reliquias abjicerent. Efficacem tamen fuisse talem decoctorum potum, testatur; ita ut homo, per plurimos annos morbum Gallicum passus, cum doloribus & tumoribus plurimis, decocto potato unius librae hujus ligni, integre curatus fuerit; plus quam duodecies coctionem repetendo; quamdiu nempe ultimum decoctum aliquem saporis & odorem retinebat primae decoctionis; quae omnium meracissima erat. *Huttenus (g)* testatur, quod fere quinque libris hujus ligni opus habuerit, cum alii octo, nonnulli decem, libras infumerent. Cum autem *Huttenus* ante *Antonium Missam* vixerit, forte adhuc majori pretio Guajaci lignum redimere debuit. Saltem, in Praefatione tractatus *(h)* de curatione morbi gallici per lignum Guajacum, conqueritur, quod multum pecuniae in curando hoc morbo elocaverit.

Hoc tempore, cum levi pretio lignum Guajaci comparari possit, non servatur lignum, quod parando decocto meracissimo servivit, ut paretur decoctum secundarium, sive levius; sed adhibetur recens lignum minori quantitate: Uncia media sufficit pro singulis libris decocti secundarii, quod potui communi serviet.

Praestat tamen semper, in decoctis his parandis, macerare Guajaci lignum per aliquot horas in aqua, quae decoctioni serviet; tunc enim decoctum reddetur magis dives virtute medicata hujus ligni.

Decoctum Guajaci, meracum imprimis, satis acuti saporis est, ita ut fauces bibentium quandoque leviter exasperet; quod incommodum brevi tamen post potum tempore evanescit sponte. Caveri hoc, vel saltem insigniter minui, potest, si *liquiritiae* radix addatur decocto, tali quantitate, ut medium pondus ligni Guajaci aequet. Additur autem liquiritiae radix, quae & *γλυκύς ρίζα* vocatur, tantum finita coctione, & infunditur decocto per dimidium horae. Coctione enim, praesertim longiore, dulcis liquiritiae sapor mutatur, & minus gratus redditur.

Postquam ergo, aliquot dierum decursu, potata fuerunt, larga copia, haec decocta, tunc aegri *corpus plenum est hoc liquore ligni, cujus penetrabilis acrimonia, & acuta balsamica virtus, talis est, ut omnem fere pituitam solvat, pingue diluat, te-*

nax

(e) H. Boerhaave in Praefat. Aphrodisiaci. (f) Aphrodisiac. pag. 71.

(g) Ibidem pag. 285. (h) Ibidem pag. 277. 278.

nam attenuet, putridum a fracedine ulteriori condiendo praeservet, cohibeat. Tum medicatus ille liquor fovit, maceravit, malos humores; restat dein, ut, velocissime motus, perque omnia vasa trajectus celeriter, intima quaeque abluat, detergat, repurget, atque ita pingua corporis infecta de corpore quam accuratissime eliminat, sicque, continuata hac expurgatione, sanat (i).

Ultimus ille scopus obtinebitur, si vapori calido penetrabili spiritus vini accensi exponatur nudum corpus aegri; ut excitentur sudores; per quos diffilabitur liquidum ingestum, & nova opportunitas dabitur corpus implendi similibus. Hoc fiebat duplici modo; vel enim in cistella lignea, ad hunc usum facta, sedebat aeger, erectus, capite libero, extra cistellam prominente, accenso sub craticula spiritu vini, ut ejus vapor undique totum corpus allueret; solet tunc mox sequi profusus sudor, qui ubi per dimidium horae sic duravit, eductus ex cistella aeger in vicinum lectum, ficcum, calefactum, deponitur, ut adhuc sudare pergat per horulam, plus, minusve, prout vires ferunt. Cum autem periculosum foret, si frigidiusculus aer allaberetur ad corpus aestuans, & sudoribus diffluens, multi praetulerunt, si aegro, nudo, & in lecto jacenti, applicaretur spiritus vini accensi vapor, per tubum longiorem sub stragula deductus; quod satis commode fieri potest. Sic enim translatio aegri sudantis ex cistella in lectum evitatur, & minus periculum animi deliquii est, dum in situ horizontali decumbit, quam si erectus sederet. Si quae ossis pars malo Venereo infecta fuerit, pannis laneis, meraco decocto Guajaci madidis, obvolvitur, sudationis tempore, simulque spiritus vini accensi vapor per tubum sic dirigitur, ut in hanc partem agat imprimis; quae omnia, in lecto jacente aegro, commodius administrari poterunt. *Hac arte, intima ossium, & reconditissimarum partium abdita, purgantur penitus: etiam, quo mercurii virtus cum efficacia haud pertingebat. Etenim videre memini, juvenem, penitissime ad ossa usque infectum, hac tractatum methodo, tanto impetu ejecisse sudores, ut, in vigore operationis, subviridis a Guajaco sudor elevarer separaretque ulcerum escharas, vacillantes jam, & inferne labefactatas (k).*

Expressio sudoris, quae fit accensi spiritus vini ope, ultra dimidium horae vix debet protrahi. Extincto jam spiritu, & remoto tubo deducente, perget sudor in lecto; sed moderatior; quem per horulam aeger facile tolerare poterit, imprimis, si unciae octo, vel decem, juris macilentae vitulinae carnis, cum pauca oryza cocti, calide exhibeantur. Praestat, ut sudoris tempore adsit Medicus, qui curam dirigit, ut ministrantium temeritatem coerceat praesens, & aegro succurrere possit ilico, si animi deliquium, aut aliud quid improvisum, contigerit. Dein corpus pannis laneis calidis detergeatur; & postea surgat aeger. Vesperi sudatio repetitur, eodem modo, & iisdem cum cautelis; simul continuandum semper in potu decocti Guajaci meraci, uti & dilutioris pro potu ordinario. Per quatuordecim dies, bis de die, mane nempe & vesperi, sudatio adhibetur; tum demum, aliis quatuordecim diebus, semel in die, mane nempe, sudet aeger: quo facto, cura haec absoluta est; & sensim aucta ciborum non pinguium copia, refocillandus est aeger; curae enim tempore, praeter jus carnis vitulinae macilentae sudoris tempore, stricta dieta servatur. *Nicolaus Massa (l), cura felici Luis Venereae celebris suo tempore, scripsit sequentia: Notandum est, quod infecti, ultima infectione morbi Gallici, non sanantur nisi fortissimis & ultimis remediis; ut est potus dicti decocti, cum tenuissimo victu; scilicet, cum abstinentia a carnibus, & vino; & ideo, tam in prandia, quam in coena, bis octum panem ad uncias tres, & passularum uncias duas, comedant, modo virtus toleret. Sed & Massa (m) dabat decoctum Guajaci satis meracum: duas enim libras*

(i) H. Boerhaave in Praefatione Aphrodisiaci.

(k) Ibidem.

(l) Aphrodisiac. pag. 71.

(m) Aphrodisiac. pag. 62, 63, 64.

000 007 389 m. l. d. (0)

ligni Guajaci, in pulverem triti, miscebat cum aquae purae sedecim libris; mace-
rabat per unum alterumve diem, dein decoquebat ad consumptionem medietatis. Ta-
lis decocti calidi dabat, mane, ab unciis sex ad uncias duodecim, & totidem ve-
speri; intermedio tempore jubebat aegros bibere de decocto secundario, quantum
poterant.

Monet tamen in hoc loco, Medicum semper attendere debere ad aegri consuetu-
dinem & vires: *Sunt enim homines, non tolerantes famem, stomachi aut consuetudinis
defectu; quare esto prudens; & istis dabis plus de pane, & etiam de carne; ut
puta uncias sex panis, & quatuor carnis.* Videtur autem praetulisse carnes albas,
vitulinam, hoedinam, pullorum; quandoque & aviculas concessisse; sed semper
parca copia tantum.

Leonardus Fuchsius (n), qui in Germania Medicinam exercuit, & docuit, plus
concessit aegris, qui decocto Guajaci utebantur ad curandam Luem Veneream per
sudores; Panis enim, bene fermentati, & cocti, modice saliti, uncias quatuor,
quinque, ad summum sex, dedit, & pullum Gallinaceum elixum in aqua. In coena,
non plus quam in prandio, sumendum esse monuit: *Imo, si caput defluxionibus ido-
neum habet aeger, coena multo levior, & minor, sit prandio.* Notat autem, Germa-
nos vehementius appetere, & melius concoquere; hinc pluri ac copiosiori alimento
indigere; adeoque liberalius in usu Guajaci cibandos esse; caeteroquin, tenui exquisito
illo victu, & sudoribus, accedentibus vigiliis, & immensis doloribus, vires mirifice
prosternentibus, in hecticas febres & marasmm incidere.

Cum enim omnes mutationes subitae periculosae dicantur, & sint, hoc imprimis
verum erit, si quis, lautiori diaetae assuetus dudum, subito ad tenuem exquisitam
victum transeat. Unde non sine ratione suadet *Huttenus*, ut per decoctum Guajaci
curandis paulatim subtrahatur cibus, primo quarta pars ejus, quem sumere consue-
verat; dein tertia; paulo post dimidium; *ut esurire discat*; & vinum detur, aqua
valde dilutum (o). Unde apparet, quam male agatur cum aegris, dum rudibus &
imperitis hominibus operosa haec cura committitur, quae nunquam tuto nisi a pe-
rito & prudenti Medico administrari poterit. Pro varia enim aegrorum tolerantia,
sudorum copia determinanda est; an semel, vel bis, de die, sudor excitari debeat?
An ciborum copia, quae aegro conceditur, viribus sustinendis sufficiat? Plura alia
hujus curae tempore contingere possunt, quae praesens Medici auxilium, & confi-
lium, desiderant; v. g. in animi deliquiis, in augendo, vel minuendo, aestuarii
calore &c. *Huttenus (p) noverat quemdam sic medentem, qui tres una die viros agri-
colas, cum intra hypocaustum plus aequo aestuans conclusisset, ac illi, salutis, quam
sic adepturos se sperabant, studio, patientius quam par erat consistenter, donec, defectis
per caloris vehementiam cordibus, mori non sentirent, misere jugulavit.* Bonum ther-
mometrum, in cubiculo aegri suspensum, docebit facile Medicum, imo & adstantes,
si nimis exaestuaret, vel deficiat, calor loci.

Cum autem tam valida per sudores hic fiat evacuatio, & subita quidem, peritus
Medicus non tentabit hanc curationem in debilibus & exsuccis corporibus. Male ad
Guajaci decoctum confugiunt tales, qui, repetitas salivationes passi, exhausti sunt
toti, & marasmo vix non confecti. Nisi enim adhuc illa adsit viscerum integritas,
ut bono victu renatriri possint, & repleri vasa collapsa, sicque augeri exsucco cor-
poris torositas aliquantum, deficient inter medios sudores.

Unde aliquoties, per duos tresve menses, & diutius, salubri victu cogebat refi-
cere tales aegros, antequam curam per decoctum Guajaci tentare auderem. Si non
reficetur corpus post bonum victum, dia administratum, alia potius tentanda con-
sului;

(n) Ibidem pag. 599. 600.

(o) Ibidem. pag. 284.

(p) Ibidem pag. 281.

sului; de quibus postea adhuc quaedam dicenda erunt. Interim certum est, in tali casu, firmam curae spem non amplius superesse; cum, per morbi inveterati virulentiam, saepiusque per imprudentes curationes, sic enervatum fuerit viscerum & vasorum robur, sic minuta humorum copia, sic depravata illorum indoles, ut corpus non amplius ex ingestis optimis eupeptis cibis & potibus possit conficere bonum chylum, & sanguinem talem, unde restituantur illa, quae perierunt. Solent tunc saepe miseri immedicabili phthisi consumi, vel lento marasmo tabescere.

Inde etiam intelligitur ratio, cur prudentes Medici non provocent sudores per vaporem accensi spiritus vini, antequam per octiduum corpora aegrorum impleverint decocto Guajaci, copiose potato, ita ut quandoque tumere incipiant. Penetrabilis enim ille vapor accensi spiritus vini, dum accensa pars inflammabilis corpus nudum undique alluit, tantam copiam sudoris elicit, ut, nisi prius copiosus humor in vasis fuerit, homines, a subita tali vasorum depletione, in animi deliquium inciderent, imo in mortis periculum.

Cum ergo & haec methodus non omni difficultate careat, & ob severam diacutam, sudoresque profusos, minus arrideret plurimis, inceperunt cogitare Medici, an non possent eluere miasma Venereum de corpore commodiori methodo. Sic *Celeberrimus Astruc* (q) refert, *Alexandrum Massarium* credidisse, posse decoctum Guajaci eadem ratione administrari, ac aquas thermales; nempe, copiose illud bibendo, ad decem, & plures, libras; per intervalla deambulando. Hanc methodum a nemine, praeter *Manardum*, excogitatam fuisse miratur; testatur autem, se non semel hoc modo ligni decoctum dedisse, summa cum facilitate, & felicitate.

Certum tamen est, *Antonium Massam* (r), qui circa idem tempus scripsit, similem methodum tentasse; & apud illum leguntur sequentia: *Quoniam non pauci sunt homines, qui in diem, vel cibi & potus praescriptam abstinentiam, minime ferre possunt, ideo ii non sunt in mediocri cibi quantitate detinendi sed dentur illis carnes optima, & vinum mediocre, ista decoctione dilutum. Etenim plures liberati sunt ex sola permistione decoctionis ligni Indici, tam prima, quam secunda, bibita in prandio, & coena, copiose, seu liberaliter, comedentes etiam optimas carnes, & exeuntes ad propria munia. Sed, qui hac via sanati sunt, non brevi tempore, sed per aliquot menses, usi sunt hac regula. Notandum etiam est, quod infecti ultima infectione morbi Gallici non sanentur nisi ultimis & fortissimis remediis &c.*

Summo certe oblectamento vidi in magno & utilissimo Opere *Celeberrimi Morgagni* (s), cujus eruditionem, perspicaciam, & immensos labores, omnes Medici mirantur, & sera stupebit posteritas, ex cujus operibus tot & tanta me didicisse, gratus agnosco, methodum hanc decoctum Guajaci bibendi, aquae medicatae instar. *Celeberrimo Valsalvae* in mentem venerat, ad curam Luis Venereae hoc decocto uti, non aliter, ac thermalibus aquis uti solemus. *Dabat primum duas tresve libras, animadvertendo, an facile & per vesicam, non per intestina aut cutim, ut aliquando, redderetur. Nam si non facile, aut si per has duas exiret vias, desistebat. Sin facile, & tantum per urinae vias, prodiret, postridie pondus, & sic magis magisque indies, augebat; donec perveniret ad libras decem. Sic multum, citoque, proficiebat; ut aliquando intra tres, haud amplius, dies vetusta ulcera sanari, gummata deprimi, conspexerit. Ipse Morgagni eadem se usum methodo testatur cum felici successu; ita ut persanata viderit mulierem, quae jam per biennium ulcera Venerea gerebat, magnum unum in altero genu, tria vel quatuor in palato, parva quidem, sed per quae tamen alimenta, gravi incommodo, ex ore in nares transirent. In viro, cui*

X 2

(q) De Morbis Venereis edit. 2a. Tom. II. pag. 844. (r) Aphrodisiac pag. 705 71.

(s) De sedibus & causis morborum Pet Anatomien indagatis Tom. II. pag. 370. 371.

ex Lue hypogastrium & femora late ac foede exulcerata erant, ejusdem methodi similem successum observavit. Unde probat, errasse illos, qui, propter celerem aquarum thermalium, magna copia potatarum, excretionem per vesicam, finxerant quasdam vias, per quas illae, minime cum sanguine circumductae, in vesicam descenderent. Nisi enim Guajaci decoctum, in sanguinem receptum, & cum illo per vasa motum, omnes partes corporis adiisset, non potuissent ulcera Venerea, in diversis adeo, & a se mutuo distitis, corporis locis, tam cito & feliciter percurari.

Facile intelligitur, decoctum illud Guajaci, dum, thermalium aquarum instar, ad decem libras potatur, non posse esse meracum adeo, ac illud, quod curationi Luis per sudores validos inservit; quod adeo saturatum est, ut fauces irriter multum, imo quandoque leviter inflammet; imprimis in curae initio; postea enim aegri assuescunt, & illud facilius tolerant. Caveri potest tamen, si sub finem coctionis addatur liquiritiae radix; ut alibi dixi; uti etiam, si aegri, ante, & post, assumptionem meraci decocti, ficum manducent; cujus molli succo obductae fauces longe minus exasperantur.

Duplici ergo modo adhiberi poterit decoctum Guajaci: Vel enim hoc decocto impletum corpus, valido sudore, calore loci, & vapore spiritus vini accensi, expresso, una cum severa & macilenta diaeta, exhauritur, orbatum omni pingui. Totum enim hujus curae artificium consistit in eo, ut rursus omnia pingua resolvantur, corpusque ita emacietur, nihil ut olei retineat; unde hanc exsiccationis curam vocant (t); tuncque spes est, una cum pingui, cui inhaeret, expelli de corpore Luis venenum. Alter modus est, si decoctum Guajaci, magis dilutum, poterit magna copia, instar aquarum thermalium, hac spe, ut transeat per urinam, sicque eluat ex corpore contagium Luis. Cum jam hujus methodi vestigia manifesta inveniuntur apud auctores, qui, circa initia Luis Venereae in Europa, de cura hujus morbi scripserunt, & testimoniis, omni exceptione majoribus, lumorum virorum, *Valsalvae*, & *Morgagni*, confirmetur utilitas hujus methodi, operae pretium videtur, ut & ab aliis tentetur. Longe enim minus molesta est, quam cura exsiccationis; quae & severam adeo dietam, vix non omnibus displicentem, simul requirit; neque inde procul dubio corpus adeo debilitabitur.

Ad praecedentem paragraphum dictum fuit, post usum decocti Guajaci ad curam Luis, de die augeri urinae copiam, de nocte sequi sudores, quibusdam & alvum aliquoties solvi; unde videtur variis viis miasma Venereum elabi de corpore. *Valsalva* tamen abstinuit ab usu decocti Guajaci, more thermalium aquarum dati, nisi per solas urinae vias ageret. Forte levis sudor, vel paucae evacuationes per alvum, non adeo nocerent, si simul maxima decocti Guajaci potati pars per urinam evacueretur. Verum haec tantum conjectura est; & cum adeo celer, adeo salubris, effectus hanc methodum coronaverit, videtur diuresi insistendum esse potius, dum haec methodus tentatur. Dedit autem *Celeberrimus Boerhaave* (u), circa usum argenti vivi, & decocti Guajaci, in curanda Lue Venerea, sequens monitum: *Quam ad summa haec mala, ut plurimum, ptyalismus, & haec decoctorum methodus, soleat adhiberi, semper observanti constitit, ptyalismo feliciter sudoris expulsionem succedere; sed, quoties Guajaci liquore humores corporis penitissime prius dissoluti fuerant, ut ad hanc curationem desideratur, tum salivatio, postea mercurio excitanda, praescripta vix boni quid praestitit; quin imo, vel maxima datus copia, aut per frictiones corpori applicatus, nihil quidquam salivationis excitavit. Credidi inde, postquam illud aliquoties videram, argentum vivum in attenuatos penitus humores nihil fere agere, sed sine offensa dilabi, atque iterum exire, vix turbato sanguine.*

Sed & radicis *Zarzaeparillae* decoctum adhibitum fuit ad Luem Veneream curandam;

(t) Aphrodisiac. in Praefatione. (u) Aphrodisiac. in Praefatione circa finem.

dam; imo a quibusdam miris encomiis deprædicatum; ita ut Guajaci decocto præferendum esse voluerint: Multi tamen judicaverunt, non inutile esse remedium; sed haud tantam inde expectarunt efficaciam. *Nardus Antonius Recchi* (w) statuit, esse *Smilacem asperam*, jam a *Dioscoride* descriptam; unde dixit: *De forma ejus nihil dicam; quoniam illam affabre descripsit Dioscorides*. Quatuor *Zarzaeparillae* species recensuit, & figuris expressit; firmiterque credidit, *Smilacis asperae* radículas iisdem viribus pollere, quæ in Americanis his plantis tot laudibus extollebantur. *Mos est hominum ita admirari exera, ut nihil putent apud se nasci, quod, longius devectum, in maximo habeatur pretio*. Laudat hujus radícis vim sudoriferam; per quam dolores articulorum, caeterarumque partium, sedantur, rebellesque & insana-biles profligantur morbi. Habet hæc planta, prope stipitem, radicem satis crassam, & brevem; ex qua plurimæ radículae tenuiores, sarmentosæ, non crassiores calamo anserino, emergunt undique, & sub terra horizontaliter prorepunt. Has radículas, in orbiculum convolutas, vendunt officinis mercatores: & his utuntur Pharmacopoei tantum. Vidi tamen aliquoties crassam illam radicem, ex qua sarmentosæ istæ radículae emergunt; quam ideo quidam *matrem Zarzaeparillae* vocant. Verum illa non utuntur officinae; sed inter rariora servari solent; cum plerumque tenuiores radículae adferantur tantum, orbiculatim convolutæ, quæ in magnam longitudinem evolvi possunt.

Radiculae hæc externe fuscum colorem habent, intus albae, & facillime findi possunt secundum totam suam longitudinem; quod Pharmacopoei facere solent, antequam illas in minores particulas discindant pro decoctis parandis; sic enim aqua melius intimam harum radicularum substantiam penetrare, & omnem vim medicatam inde elicere, poterit.

Gustavi sæpius *Zarzaeparillae* radices; saporem inveni lentum, farinosum; paravi ex his decoctum valde meracum; in quo inveni saporem fatuum, farinosum, lenissime quasi subsalsum. Radiculam hanc semper inveni inodoram. Mirabar hoc præcipue; cum *Nicolaus Massa* (x), qui inter auctores, qui de Lue Venerea scripserunt, merito magnum nomen habet, scripserit sequentia: *Si quis, masticando, & in ore detinendo, ejus gustum scire voluerit, manifestam amaritudinem, cum aliquali stipticitate, sentiet, & qualitatem gustum offendentem cognoscat; & ideo sileant, qui eam insipidam ex omni parte, & inodoratam, esse dicunt; Experientia enim, & sensus, contra eos pugnant*. Fatetur quidem *Zarzamparillam* inodoram esse; cum siccata radix ad nos adferatur; sed affirmat, decoctum ejus spirare odorem, qui potius ingratus est, quam suavis; ita ut sit quodammodo graveolens.

Licet autem laudet decoctum *Zarzaeparillae* in curanda Lue Venerea, fatetur nihilominus, non posse comparari ejus efficaciam cum viribus decocti Guajaci, *verum esse medicinam securitatis, & sine discrimine dari posse*. Vires enim debiliores habet. *Siquidem, qui cum hac medicina sanantur, facile ex causa, & non multum post tempus, in eandem aegritudinem revertuntur* (y).

Vesalius, qui *Zarzamparillam* (Hispani *Spartam parillam*, id est, *Humilem morum*, vocant); ex Indiis missam, sedulo examinavit & perfectissime descripsit, in *Epistola de radice Chinae* (z) testatur sequentia: *Stipites hos, aut sarmenta, non minus quam Chinam, dicas esse insipida, imo magis omni manifesta qualitate, quæ in ejusmodi medicamentis merito desideratur, quam Chinam, destituta*. In scheda autem, radicibus *Zarzaeparillae* annexa, legebatur, præmissa purgatione, unciam *Zarzaeparillae* mensuris duabus aquae incoquendam, & decocti hujus cyathum, mane,

ac

(w) *Rerum Medicar. novae Hispaniae Thesaur. Lib. VIII. pag. 288. & seq.*(x) *Aphrodisiac. pag. 81.*(y) *Ibidem pag. 82.*(z) *Ibidem pag. 594.*

ac ante coenam, calide bibendum, esse: pro potu communi, in prandio, & coena, idem decoctum dabatur, nullo ciborum usu interdicto; simul hoc decocto utentibus libere in publicum prodire licebat: Ulceribus, & membris dolentibus, applicabantur lintea, eodem hoc decocto madida. Propinabatur hoc modo decoctum Zarzaeparillae per viginti quatuor dies; & dein, dato remedio purgante, cura finiebatur.

Non videtur, *Vesalius* magnam fidem adhibuisse Zarzaeparillae viribus; fatetur enim, quod nullum ejus periculum faciendum duxerit; *quandoquidem, cui ab amicis, divini auxilii vice, haec sarmenta missa sunt, Guajaci decocto jam videretur restitutus; & neglectis sarmentis illis, eorum portiones quasdam assumere, ac amicis, ut Indicas has imposturas expendant, transmittere, aliisque medicis proponere, mihi liceat.*

Eodem fere tempore cum *Vesalio* vixit *Gabriel Fallopius*, cujus tractatum de morbo Gallico habemus; sed posthumum, & ab ejus discipulis editum; qui plus virtutis medicatae in Zarzaparilla agnovisse videtur; quam exacte describit; & fatetur, se credidisse, quod sit radix *Ebuli*; donec Hispanus ad Ducem Florentinum integram attulit plantam; tuncque vidit, radicem *Smilacis asperae* esse Zarzaparillam; quod experimentis probatum fuit; cum enim in monte *sancti Juliani, Pisis*, videret crescentem *Smilacem asperam*, effodiendas ejus radices curavit; quibus *semper usus fuit loco Salsaeparillae; & per biennium illud, quo ibi fuit, semper felici cum successu plurimos a Lue Gallica liberavit (a)*. Notat tamen, ex Hispania delatam Zarzaparillam habere radices majores, crassiores, carnosiores; *Smilacem asperam breviora habere capillamenta; quod credit fieri, quia, in saxoso solo crescens, minus nutrimenti accipit planta. In reliquis, idem est sapor, idem cortex, eadem medulla, & facultas; imo vivacior in nostra; Smilace aspera scilicet.*

De viribus autem Zarzaeparillae talia habet, quae vix inter se componi posse videntur: *Fido salsae magis, quam ligno (Guajaco); imbecillior est certe ligno; habet tamen & ipsa nobiles vires, quibus superat Guajacum; & est, quod, si post superatum morbum Gallicum restent ulcera, aut Rhagades circa sedem, duplo citius sanat haec quam lignum Indicum.* Videtur hinc in Zarzaparilla posuisse spem, quando, per efficaciora remedia, Luis contagium debellatum erat eo usque, ut tantum leves reliquiae mali, suspectae semper, superessent adhuc; quod & recentioribus observatis confirmari videtur. Tamen *Fallopius* fatetur, quod, si prima cura per Zarzaparillam non suffecerit, secunda, vel tertia saltem, effectum praestet. Sic autem habet: *Cum ergo in Gallico adsunt ulcera, ad hoc medicamentum confugio, tanquam ad certissimum & tutissimum auxilium; & si non facit prima dieta, facit saltem secunda, vel tertia. Praestans est Guajacum, tamen ego utor Salsa in levibus. Soleo etiam miscere haec duo simul; quod etiam, in sequenti Capitulo, describit (b); additque Guajacum, primo, quia leviter offendit ventriculum Zarzaeparillae decoctum, & aliquando solvit ventrem; secunda ratio erat, quando volebat eradicare morbum, & opus erat uti Salsa: tertia, quando inveteratam Luem curandam habebat; tunc utrumque sumebat, & Lignum, & Salsam.*

Methodus haec addendi Guajacum decocto Zarzaeparillae adhuc his temporibus obtinuit; sic in Nosocomio Florentino, *Arcispedale de gl' incurabili* dicto, decoctum Zarzaeparillae, addita parca copia Ligni Guajaci, Lue Venerea affectis potandum datur. *Fallopius* ex aequali copia Guajaci & Zarzaeparillae sua decocta parabat; verum in hoc nosocomio, teste *Celeberrimo Targioni Tozzetti (c)*, consumuntur quotannis sexcentae quinquaginta librae Zarzaeparillae, & sex tantum librae ligni Guajaci. Mallet egregius ille vir, si major copia Guajaci adderetur decoctis, per quae Luis

(a) Aphrodisiac. pag. 804. (b) Ibidem pag. 865.

(c) Prima Raccolta di osservazioni Mediche pag. 157.

Luis Venereae cura tentatur in hoc nosocomio ; saltem in usum illorum , qui gravius hoc morbo affliguntur .

Imo & indicavit (d) moderatoribus hujus nosocomii , utile futurum , si inveterata Lue laborantibus , praecipue illis , quibus ossa carie exesa forent , daretur decoctum solius ligni Guajaci , cum omni regimine & cautelis ante praescriptis . Facile enim intelligebat , curam talium malorum a decocto Zarzaeparillae non facile expectandam esse .

Egregius *Fordyce* (e) plures recenset casus Lue Venerea laborantium , qui insignem utilitatem perceperunt ab usu decocti Zarzaeparillae ; imprimis , ad sedandos dolores nocturnos , osteocopos , vix tolerabiles , a Lue Venerea ortos . Decoctum illud sequenti modo parabatur (f) .

℞. Rad. Zarzaeparillae unc. iij. decoque in libris sex aquae fluviatilis , vase aperto , ad colaturam duarum librarum (civilium nempe , quae faciunt triginta duas uncias) . Monet , eligendam esse Zarzamparillam , quae nec aetate vires perdidit , nec teredinibus exesa , nec humiditate , aut aqua marina (in itinere) , corrupta fuit . Aliquando addebat huic decocto aliquam copiam liquiritiae , ad saporis gratiam . Hanc decocti quantitatem dabat intra spatium viginti quatuor horarum , binis vel ternis haustibus sumendam , calide , vel frigide , prout magis ardebat aegrorum palato . Omni biduo parabatur recens illud decoctum ; & quidquid superstes manserat , in cellari frigido servabatur . Dieta parca commendabatur simul , & abstinencia ab usu vini .

Tentavit usum Zarzaeparillae , in pulvere , & decocto , in junioribus ; sed non potuit sic radicitus extirpare Luem Veneream ; forte , quia non praecesserat argenti vivi usus , vel quia non satis diu Zarzaparilla uti volebant .

Decocti hujus usus optime profuit illis , qui macilenti & ad phthisim dispositi , erant , a causa Venerea ; redibant enim vires , appetitus , torositas corporis , & color naturalis (g) .

Tunc imprimis multum boni ab usu Zarzaeparillae sperabat , ubi argentum vivum , & usus decocti Guajaci , non sanaverant Luem integre (h) .

Unde conclusit , argentum vivum , in genere loquendo , curare pleraque mala Venerea ; Zarzaparillam sanare forte illa , quae argento vivo resistunt ; adeoque probabile esse , quod , combinatione binorum horum remediorum , omnia mala Venerea curari possint . Cujus rei exemplum in eodem volumine legitur (i) .

Decocti Zarzaeparillae efficaciam suis quoque observatis practicis confirmavit postea *Störckius* (k) , & quandoque illud aliis , quae tentaverat , longe efficacius deprehendit ; quod miro satis casu probat : Foemina , bubonibus Venereis laborans , petiit a balneatore auxilium ; qui , unguento applicato , intra biduum tumores dispulit ; sed mox adfuit ingens dolor in infimo ventre ; qui , versus vespertas , praegressa horripilatione , magna cum febre exacerbabatur ; & copioso sudore fiebatur ille paroxysmus . Non anxia erat ; sed mane aberat omnis dolor ; & pulsus erat naturalis . Post meridiem redibant omnia mala , & eodem quidem ordine . In Nosocomium delata , reticuit morbi causam ; sed , cum remedia , nec ipse quidem cortex Peruvianus , ullum levamen facerent , sponte morbi originem fassa est . Tentatum fuit decoctum radicis bardanae , una cum mercurio dulci , in aqua dissoluto ; ita ut , quater de die , circiter granum assumeret : intra biduum febris , & dolor , erant mitiores ; sed , licet in horum usu per binas septimanas pergeret , major in melius muta-

(d) Ibidem pag. 158. (e) Medical observat. and inquiries Tom. I pag. 149 & seq.

(f) Ibidem pag. 181. (g) Ibidem pag. 169. (h) Ibidem pag. 171. 172.

(i) Ibidem pag. 406. (k) Ann. Medic. secund. pag. 225. & seq.

mutatio non observabatur. Tentatus fuit usus mercurii Sublimati corrosivi; sed ingens ardor in sterno, siccitas pectoris, sitis, capitique dolores, fecerunt, ut ab illo abstinendum fuerit. Data fuerunt purgantia mercurialia, cum decoctis emollientibus copiosis; sed absque fructu; & vires imminuebantur.

Tandem sumpsit meracissimum decoctum Zarzaeparillae; & quarto die post, per urinam, multa materies subsusca tenax prodiit; quinto die, urina erat tenuis; verum, per vaginam, acris, crassa, foetens, subsusca, materia exstillavit; dolores, una cum febre, multum remiserunt; & post binas septimanas, nil amplius ex vagina prodiit; febris doloresque penitus siluerunt; vires quotidie auctae sunt, & aegra tandem optimam recuperavit sanitatem. Consultum ipsi fuit, ut eodem decocto, sed dilutiore, uteretur adhuc per aliquot septimanas, ut, si quid morborum forte adhuc lateret, penitus elueretur.

Circa annum 1535. in Europam deferri coepit *Chinae radix*; quae laudabatur, tanquam incomparabile remedium, ad Luem Veneream debellandam. Cum longe minus stricta servaretur diaeta, tempore toto, quo propinabatur decoctum *radicis Chinae*, concederetur & moderatus usus vini, diluti hoc decocto, & magno satis pretio venderetur, brevi hoc remedium inclaruit apud ditiores; quod etiam ad morbos articulares certissimum efferebatur praesidium; quam ob causam Imperatori Carolo quinto hoc decoctum propinatum fuit. Sequenti parabatur modo: Uncia una in minutas taleolas dissecabatur, quae unguis tenuitatem habebant; haec segmenta macerabantur in modica quantitate aquae per 24. horas; dein coquebantur in duodecim libris aquae, ad consumptionem tertiae partis. Vas autem, in quo parabatur hoc decoctum, debebat esse magnae capacitatis, ne quidquam prorumperet inter ebulliendum, & operculo tegi, ne virtus exhalaret. Colatura facta, taleolae radicis decoctae servabantur in alios usus. Quotidie debebat parari novum decoctum; quia, servatum diutius, acescit.

Hujus decocti poculum magnum, calidum, dabatur aegro, in lecto, sub diluculum, & bene coöpertus, tentabat sudorem elicere per duas horas; quo plus enim sudoris elicietur, eo plus accedet beneficii; dein, bene absterfo corpore, surgebat, vestibibus probe muniebatur, & a vento cavebat: Interdiu de eodem decocto bibeat; modo tepidum illud foret; praestantius autem erit, quo calidius potatur. Pullis, aut caponibus, elixis, sed absque sale, vesci licebat. Usque ad diem octavam domi manebat aeger; post hanc exhibat, corpore vestibibus bene munito. Ab omni acido, & carnibus assis, abstinendum erat per 14. dies. Mellis usus laudabatur, ut alvi obstructio praecaveretur. *Ex quocumque tamen ferculo sumendum mediocriter est; constat enim, non minus beneficii accedere a diaetae norma, quam ab aquae (decocti Chinae) sumptione (1).* Nec jure ullo, nec alio liquore, utendum erat; toto tempore curae, quae per 24. dies durabat: Integro hoc tempore Veneris usus interdicebatur.

Taleolae radicis Chinae, quae decoctis his parandis servierant, & exsiccatae servabantur, sumebantur, duarum unciarum quantitate, & eodem modo ut prius, cum duodecim libris aquae coquebantur ad consumptionem tertiae partis; hoc decoctum; post absolutam curam 24. dierum, inserviebat aegro pro potu communi, per octo vel decem dies. Ulcera si adessent, fovebantur eodem decocto, dum aeger dormi erat; si exiret, tegebantur aliis quibusdam; domum reduci applicabatur denuo idem decoctum. Post decimum quartum curae diem, concedebatur modicum carnis assae. Radix Chinae, quae in officinis sub hoc nomine prostat, crassa satis est, tuberosa, nodosa, lignosa; externa superficies laevis est, & fusci coloris; intus rosei fere

(1) Anda. Vesal. Epist. de radice Chinae, in Aphrodisiaco pag. 584. 589.

fere coloris est; saporem & odorem evidentem vix ullum habet. Toties illam gustavi, & nunquam aliter invenire potui. *Nicolaus Massa* (m) nihilominus irascitur illis, qui hanc radicem inodoratam dicunt, & scribunt; cum sensus illos redarguat: Ego, inquit, non semel tantum frustum istius radicis volui mandere, & dentibus confregi, sed & aliis doctis & sensatis viris ad masticandum dedi (ne forte in proprio sensu deciperet); qui omnes, & ego etiam, affirmant, post masticationem, saporem aliquem amarum sentiri manifestum, & stipticitatem quandam. Similiter post ebullitionem odoravi, & aliis ad olfaciendum dedi; qui mecum omnes odorem aliquem levem percipi affirmant, & cognoscunt, ut ego cognovi &c.

Dolendum est, & in dedecus arti salutari cedit, dum Medici, in arte sua peritissimi, in diversas adeo sententias abeunt, circa remedii cogniti qualitates, quae sensibus determinari possunt. *Vesalius* (n), qui non levi cura examinavit Chinae radicem, novum tunc temporis remedium, & magnis decantatum laudibus, cujus virtutem *Imperatus Carolus quintus* experiri statuerat, sequentia scripsit: *Utcunque Chinam, modo alioqui siccam & lignosam, mastices, ac dentibus conteras, nullo illane sapore praeditam affirmare possis; longeque adhuc minus (quantum in illius, non autem in adjacentium pharmacorum, natura est) odorati quidquam prae se fert; neque unctuosi quidquam, quod alii in ipsa observasse contendunt degustanti, aut alias pertractanti, ostendit.* Deinde ingentem subjungit catalogum virum medicatarum, quae Chinae radicis decocto tribui solebant, tandem concludit: *Interim dictus jam antea stupidus sapor, citra omne adstrictionis indicium, in China occurrit, neque, quantumvis simplici aquae incoquas, alium saporem, quam ex hordeo corticibus non emundato, & minima dulcis radicis portione, consurgere animadvertas, rubescere pariter nonnihil Chinae decocto, fulvi admodum vini instar, aut ejus, quod ex longa in cantharo mora ruborem contraxit; adeo ut hinc, quod ad manifestas qualitates spectat, vix tantum in sudoris urinaeque provocatione, & illis virtutibus, quibus China hodie probatur, ex ipsius decocto, quam ex hordei, sperandum sit.*

Nec multum virtutis radicis Chinae in Lue Venerea curanda tribuit *Gabriel Fallopius* (o); qui caeterum in observationibus suis Anatomicis satis acriter carpsit *Vesalium*. Ille dabat meracius Decoctum hujus radicis; nam uncias duas decoquebat in duodecim libris aquae ad medietatis consumptionem. Licet autem ad alios morbos non inutile crederet hoc remedium, in morbo Gallico curando dissuadet ejus usum: Testatur enim, quod ter & quater Luem curare tentaverit hoc decocto; sine ullo successu. Unde monet sequentia: *Ego usus sum isto medicamento, in infirmitatibus viscerum, in canceris exulceratis, & in lippitudinibus, felici satis successu; sed non in morbo Gallico. Nota tamen, quod ex usu radicis illius valde pinguis fiat homo: Reliqua miracula in nostro orbe edere respuit.*

Illius efficaciae, qua corporis pinguedinem auget Chinae radicis decoctum, oculatum testem se fuisse, dicit *Prosper Alpinus* (p). Asiatici nempe populi in Gynaecis suis obesulas mulieres praeferunt.

Quamvis ex dictis pateat, non adeo insigni virtute Medicata praeditam esse hanc radicem, tamen, ratione aquae, qua copiose diluitur haec vis, locum meretur in illa remediorum classe, quae sanguinem depurantia a Medicis vocari solent; utpote quae, absque motu humorum aucto, diluendo, attenuando, urinae & sudoris excretionem promovendo, ex humoribus acria eluere possunt, & simul vasa sic disponere, ut facile transmittant humores. Aquam solam magnum remedium esse, omnes Medici norunt; cui si jungatur simul frugalis diaeta, multum boni sperari poterit.

Tom. X.

Y

Pro

(m) Aphrodisiac. pag. 86.

(n) Ibidem pag. 588. 589.

(o) Aphrodisiac. pag. 803.

(p) Medicina. Aegypt. III. pag. 16. & seq.

Pro illis, quibus res angusta domi erat, saepius dedi decoctum *radicum bardanae*; quae levi pretio ubique haberi possunt; & similem effectum, imo majorem, quam a decocto radicis *Chinae* potato, vidi.

Recentissimis observatis constitit, *Cicutae* usum insigniter profuisse in Lue Venerea, quae nec salivationi, nec aliis remediis mercurialibus, nec decoctis, cesserat ullo modo, sed ad omnia rebellis persisterat. Homini, quadragenario majori; post Gonorrhoeam subito suppressam per injectionem adstringentem, nascebatur tumor in scroto, durus, scirrhosus, pugno virili major: ambo tamen testiculi erant immunes, & sani. Per sesquiannum hunc tumorem gessit; tentata fuit salivatio, & alia plura, externe, & interne, absque ullo successu.

Cicuta tunc data fuit; una cum copioso decocto *radicum bardanae*. Sed, licet vigesimo die jam integram drachmam extracti *Cicutae* sumeret aeger, nihil in tumore observabatur mutatum. Trigesimo die drachma cum dimidia extracti *Cicutae* dabatur: Trigesimo tertio die mollior erat tumor, & aeger bene se habuit; trigesimo sexto die datum fuit purgans addito mercurio dulci; quadragesimo die sumsit quotidie sumsit quotidie drachmas duas extracti *Cicutae*, & tumor fuit minor.

In hac *Cicutae* dosi, usque in quintum mensem, perrexit aeger, interponendo omni decimo quarto die lene purgans mercuriale: Tunc tumor erat penitus dissolutus, & homo integre sanus (q). Juvenis, novemdecim annorum, per totum corpus ulcera Venerea habebat, & tibiae os utrumque erat profunde cariosum. Remedia antivenerica cujuscumque generis nocuerunt misero: Aderat jam debilitas, & summa macies. Dubitabat *Störckius* (r), an quidem, dosi & cautelis debitis, haec remedia administrata fuissent; hinc de novo tentavit varia; sed incassum omnia.

Statuit igitur, *Cicutae* vires tentare. Ulcera, & loca cariosa, linteis fomento *Cicutae* madidis tegi curavit; interne datum fuit extractum *Cicutae*, cum larga copia decocti radicis *bardanae*, addita tertia parte lactis. Intra paucos dies, magna in melius mutatio contigit; & vires increverunt. Circa finem secundi mensis, omnia cariosa optime separata erant; ulcera plura obducebantur firmissima cicatrice; dolores nocturni, qui atrocissime torserant aegrum, sedati erant penitus.

Nec magna adeo *Cicutae* dosi opus fuit; cum maxima dosis intra 24 horas non excefferit drachmam. Finito tertio curationis mense, optima videbatur adesse sanitas; nulli aderant dolores; & vires erant bonae. Notabilis effectus *Cicutae* & alibi (s) habetur.

Insuper pulcherrimis *Störckii* experimentis evictum fuit, *Aconitum* ipsum morbis his curandis servire; infamem olim, si ulla alia, plantam; in omnium enim ore erat tritum illud;

Lurida terribiles miscent Aconita novercae.

Stupebat *Linnaeus* (t), dum videbat, vetulam, in Lapponia; ex *Aconito* parare feraculum familiae suae, quod impune comedebatur. Unde in mentem venit *Störckio*, tentare, in Lue Venerea pessima, quid praestare posset. Foemina, 40 annorum, jam in octavum annum laborabat Lue Venerea; in omnibus corporis ossibus topus habebat exulceratos; maxime in sterno; fauces erant exulceratae; velum pendulum palatinum totum exesum. Omnes Luem curandi methodi in hac aegra tentatae sunt; sanabantur multa ulcera; plurimi topi disperebant; fauces autem, & os sterni, in

(q) Anton. Störck Libell. secund. de *Cicuta* pag. 169. (r) Ibid. pag. 171.

(s) Henr. Jos. Collin *Nosocomi Civici Pazmanniani Anni tertii* pag. 131. & seq.

(t) *Florae Lapponicae* pag. 179.

in eodem statu permanserunt; nec dolores nocturni fuerunt imminuti; unde aegra vires amisit.

Ter de die dedit Störckius granum extracti *Aconiti*, cum triginta granis Sacchari tritum, superbibendo singulis dosibus bina vascula decocti radicum bardanae; quo ante jam utebatur larga copia.

Dolores nocturni brevi mitigati, imo sedati, sunt, & ulcera omnia in melius mutata. Somnus, appetitus, vires, redierunt; membra movebat facilius.

Doloribus nocturnis sedatis, stetit malum; nec tumores amplius minuebantur, nec ulcera consolidabantur; licet extracti *Aconiti* dosin auxerit, ejusque sex grana quotidie dederit, per quinque septimanas. Unde mutavit consilium; sex granis extracti *Aconiti* addidit totidem grana Mercurii dulcis, & cum tribus drachmis sacchari albi confecit pulverem, cujus dracham mediam dedit, ter de die, superbibendo jusculum, vel infusum quodcumque.

Ufu hujus remedii intra binos & dimidium menses disparuerunt omnes tumores ossium; separata sunt magna fragmenta cariola; coiverunt ulcera; partes deperditae ex velo pendulo & uvula recreverunt ita, ut aegra optime deglutiverit, & voce distincta potuerit loqui. Sana dein ad solitos labores rediit. Unde conclusit, *Extractum Aconiti* non tantum tuto, & cum salubri effectu, dari posse; sed &, aequali copiae Mercurii dulcis junctum, quandoque esse efficacius remedium, quam omne aliud remedium mercuriale, etiam fortissimum (u).

Sic enumeravi remedia, & varios methodos illa exhibendi, quae profuisse novi in Lue Venerea curanda. Omnia evacuant, per varias corporis vias, plus minusve. Multa ex iis turbant sanitatem, & vires laedunt. Mihi, fateor, semper placuerunt ista, quae morbum tollere poterant, corpusque minus turbabant, dum agerent; licet curatio lentius procederet. Multos quidem novi curatos a Lue drasticis remediis, quae rudi agebant modo, saepe non sine vitae periculo; sed & ex his plures vidi in morbos immedicabiles incidisse, quosdam languisse tota vita, ad omnia vitae munera ineptos, sibi aliisque molestos & odiosos. Ipse, fateor, acerrimo remedio mercuriali usus sum, mercurio nempe sublimato corrosivo, ad curandam Luem, illudque aliis suavis, ut tentarent. Verum adeo parca dosi dedi, & tali cum regimine, ut nunquam inde quid noxae viderim. Attentus semper eram, si aliquod observarem symptoma, quod metum incutere posset vel minimum; tunc enim statim vel minui dosin remedii, vel integre seposui, & alia tentavi, uti in praecedentibus monui saepius.

Sed nec in America Luem Veneream aggrediuntur uno quodam remedio; plura tentaverunt, & commendant. Sic enim legitur (v), *Luem Veneream non requirere certum, & specificum, aliquod remedium, quod tota substantia, vel ex occulta aliqua causa, huic morbo medeatur; cum videamus, plurimas plantas, inter se diversissimas, ab Americanis ad hunc morbum debellandum adhiberi. Quae tamen omnes in eo conveniunt, ut sint acres, vel amarae, habeantque vim, vel purgandi, vel diaphoreticam; ut ab authore nominantur in hoc opere, Convulvuli, Tithymali, Corymbiferae multae. Eandem rem confirmat Gonsalvus Fernandes (w), cujus ad eandem hanc paragraphum mentionem feci; qui vixit, dum Lues in Europa apparuit, & postea in Hispaniolam, ac Americae continentem, missus fuit: Postquam enim de Ligno Guajaco dixit, addit sequentia: *Nec solo hoc ligno Indi curantur; maximi enim sunt herbarii, multarumque plantarum tenent cognitionem, quarum facultates ad hunc aliosque complures profligandos effectus experimento didicere.**

(u) Anton. Storck libellus, quo cotinuantur experimenta &c. pag. 117. 123. (v) Rerum Medicar. novae Hispaniae Thesaur. Lib. VI. pag. 200, in notis. (w) Aphrodisiac, pag. 358.

Nondum enim, uti Sydenhamus (x) optime monet, inventum est immediatum aliquod specificum, cujus ope, sine evacuatione praegressa, Lues debellari queat; neque enim, vel Mercurius, vel Ligna exsiccantia dicta, specificorum titulo sunt donanda, nisi, exemplis in medium allatis, probare quis possit, vel Mercurium absque salivatione, vel Lignorum decoctum nullo subsequente sudore, Luis Venereae curationem quandoque absolvisse. Solutio sublimati corrosivi curat Luem sine salivatione; sed non sine omni evacuatione; cum rarius quidem alvum moveat, sudores tamen & urinam moveat crassam, sedimentosam, quam frequentissime; unde nec hoc remedium absque evacuatione curat. Dictum fuit antea, validos labores, in aëre calido, cum diaeta rigida, macilenta, curasse Luem quandoque; sed & tali sub curatione sudores copiosi exprimuntur, & corporis pinguetudo fere tota consumitur, cui contagium Luis adhaerere imprimis in praecedentibus probare conatus sum.

Minime hinc mirum videbitur, satis numerosa inveniri remedia, quae levant durum hunc morbum, & quandoque curant; evacuando nempe; licet a lucripetis pro specificis decantentur plenis buccis, & magno pretio sub arcani titulo vendantur credulis. Medici, quibus generoso incoctum pectus honesto, & salus publica cordi, est, non tegunt illa, quae norunt utilia. Hinc spes est, quod plura forte, & cognitio meliora, fera docebit dies.

Sic a Celeberrimo, & fide dignissimo, viro accepi, radicem *Lobeliae*, si lente & leniter cum aqua pura coquatur, vel & infundatur, dare remedium, quod certo & tuto, intra decem, vel ad summum viginti, dies, Luem Veneream curat. Vacuo ventriculo propinatur hoc decoctum; cujus largior dosis vomitum facit, parcius per alvum purgat, minutior adhuc sudores provocat. Est autem *Lobelia*, caule erecto, foliis ovato lanceolatis, crenatis, floribus lateralibus. *Prodrom. Florae Leydensis. Linnaei hort. Cliffort. pag. 426. Rapunculus Americanus flore dilute caeruleo. Boerhaave Index plantar. Tom. 1. pag. 25.* Sed & illud remedium evacuando curat.

§. 1479. **T**Ophi minuuntur Emplastris (1461.); vel, apertura facta, osse abrafo .

Quid Tophi sint, dictum fuit ad §. 1456. Solent plerumque curae generali Luis Venereae cedere. Dictum antea, pertinaces etiam Tophos resolutos fuisse, si solutio Mercurii sublimati corrosivi, quae interne datur, diluatur quadruplo aquae purae, & externe applicetur, fomenti instar. Si ne sic quidem cedant, os suppositum cariosum erit, &, discissis integumentis, illa curatio adhibenda, de qua dictum in *Capitulo de morbis ossium*.

R A C H I T I S.

§. 1480. **M**edio fere labente seculo decimo septimo, in mediterraneis Britanniae primo, deinde per totum hoc regnum, denique & per omnia Europae borealis loca, ortus est morbus novus, hodie frequentissimus, qui *Rachitis* appellatur.

Primus auctor, qui de industria de hoc morbo scripsit, fuit *Glissonius*, in Inclyta Academia Cantabrigiensi Medicinae Professor, qui testatur (quantum quidem ex aliorum relatione, diligenti facto examine, colligere potuit), morbum hunc innotuisse primo in Occidentali Angliae parte, triginta circiter retro annis, dum tractatum de *Rachitide* scribebat. Cum autem secunda editio hujus tractatus prodierit anno 1650, & prima hinc citius, collegit eruditissimus *Floyer* (a), *Rachitidem* morbum in Anglia primo apparuisse circa annum 1620. Testatur *Glissonius* (b); quod morbus hic peragraverit dein omnes pene australes & occidentales Angliae partes. In septentrionalibus autem comitatibus multo rarius hic morbus occurrebat, imo vixdum vulgo communiter innotuit in his locis.

Nomen morbo impositum fuit in Anglia *the Rickets*. Quis primus morbum hoc nomine donaverit, valde incertum est, ut & qua occasione, an casu, an consilio, id factum fuerit.

Attamen videtur verosimile, cum dorsi spina in hoc morbo, saltem adultiori, male afficiatur, quod morbum spinae dixerint hoc mali genus; νόσον τῆς ράχως; & sicuti laterum morbum ac dolorem πλεῦρων νῦσον καὶ πόνον uno vocabulo πλευρίτις expresserunt Graeci Medici, sic simili modo ραχίτις vocatus fuerit morbus, in quo spina toties deformabatur miserrime, & quae vel in ipsis morbi primordiis sensim amittebat solitum robur, quo truncus corporis sustineri debet, in situ erecto imprimis. Aptissimum videbatur hoc nomen, quod notabilem aliquam conditionem morbi comprehenderet, & satis distinctum foret ab aliorum symptomatum & morborum nominibus, simulque satis facile pronuntiatio esset, nec difficulter memoria retinendum. Facile autem intelligitur, quomodo vocabulum Graecum ραχίτις, errore vulgaris pronuntiationis in *Rickets* mutari potuerit; quod nomen adhuc hodie in Anglia in communi usu est, ut designetur hic morbus.

Postquam *Rachitis* in aliis pluribus Europae locis sedem figere cepit, ubi lingua Anglica vernacula non erat, vocaverunt hunc morbum a regione, in qua omnium primo apparuisse credebatur; sicque *morbis Anglicus* plerisque dictus fuit. Quibusdam placuit a symptomate quodam maxime obvio in *Rachitide* nomen desumere, atque ita, cum ossa circa articulos tumeant in hoc morbo, *articulos duplicatos* vocaverunt Germani, *Enfants nouez* Galli; unde & alii diviserunt *Rachitidem* in *perfectam* & *imperfectam*. Quamdiu ossium Epiphyses circa articulos tumebant tantum, & tamen aeger adhuc incedere poterat utcumque, dicebatur *Rachitis imperfecta*; ubi vero incessus fiebat tardior, minus firmus, ita ut facile laberentur, unde perpetuo sedere, & decumbere, cupiebant aegri, vocabatur *Rachitis perfecta*. Curandos
sae-

(a) Ψυχρολαστία or the history of Cold Bathing pag. 77.

(b) De Rachitide pag. 3. & seq.

saepius habui infantes, quos matres sollicitae dicebant laborare *magno hepate*, dum Rachitide aegrotabant manifeste. Postea videbimus, in hoc morbo hepatis molem saepissime auctam fuisse, licet nihil vitii caeteroquin in hoc viscere deprehenderetur post mortem. Haec sufficiant de variis morbi nominibus.

Glissonius (c), qui hunc morbum, una cum aliis septem Medicis Londinensibus, omni cura examinavit, habito cum iisdem consilio de morbi indole, natura, signis tam Diagnosticiis quam Prognosticis, ubi singuli suam symbolam conferebant, conclusit, Rachitidem novum morbum esse. Dum enim omnes infantum & puerorum morbos haecenus descriptos conferebat cum Rachitide, tunc temporis in Anglia grassante, nullum invenit, qui exacte cum hoc morbo conveniret. Quin imo ipsa insoliti mali novitas impulit egregios hos Medicos, ut unitis viribus rimarentur morbi indolem, sicque feliciter possent detegere optimam medendi methodum. Sollicite hinc, & fideliter, collecta signa morbi incipientis, incrementis, descripserunt; consideraverunt, quomodo & quibuscum symptomatibus abiret in sanitatem, mortem, vel alios morbos; notaverunt, quid inventum fuerit in cadaveribus hoc morbo defunctorum; & ex his omnibus deduxerunt indicationem agendorum in hoc morbo curando.

Tribus ex his octo Medicis, *Glissonio*, *Bate*, *Regemortero*, tradita fuit provincia, ut in ordinem redigerent illa, quae communibus omnium suffragiis probata fuerant, & dein typis evulgarent. Ne autem sequeretur styli diversitas, dum tres, partitim diviso labore, eidem tractatui conscribendo incumberent, mutaverunt egregii viri consilium, & soli *Glissonio* sparta commissa fuit, ut prima totius operis stamina pertexeret solus; suscepit hunc laborem, ea conditione, ut reliqui duo symbolam suam, ex propriis circa hunc affectum observationibus, in subtegmen conferrent, & de ejus labore praestito iudicium dicerent.

Sic simul habetur norma, & pulchrum exemplum, quomodo novi morbi examinandi sint, & quantum humano generi prodesse possit concordia, dum, absque partium studio, absque invidia, cordati Medici collimant in scopum artis unicum, publicam nempe utilitatem. De novitate morbi non omnes convenerunt Medici, dum quidam in illa fuerunt opinione, Veteribus cognitum, sed alio sub nomine descriptum, postea a *Glissonio* Rachitidem fuisse dictum. Alia occasione, ad §. 1379. nempe, ubi de Variolarum historia agebatur, notavi, quod ex Medicis Veteribus, & etiam recentioribus, quos legeram, excerpserim semper illa, quae mihi profutura sperabam, ad cognoscendos & curandos morbos. Haec excerpta tali ordine in adversariis meis disposui, ut uno quasi intuitu videre possem, quae unquam de morbo quodam legeram, vel ipse observaveram. Dum evolvo, quae de Rachitide collegi, vidi, quod de hoc morbo nihil excerpserim ex Veteribus Medicis; unde saltem hoc concludere mihi licebit, non adeo obviam esse Rachitidis descriptionem in Veterum Medicorum monumentis, ut ab omnibus facile observetur.

Multis antiquitatem hujus morbi evincere conatur argumentis (d) eruditissimus Medicus, integro capitulo, in quo collecta habentur praecipua argumenta illorum, qui novitatem Rachitidis impugnaverunt; quae certe legi merentur.

In genere vult, omnia, praecipua saltem, symptomata hujus morbi a Veteribus enumerata fuisse, vel separatim, vel simul unita: Sed certe symptomata morbi unita definiunt morbum; separata possunt adesse in aliis hominibus, etiamsi definitus morbus non adsit in illis. Ut morbus determinetur, requiritur syndrome symptomatum hujus morbi, non vero unum aut alterum tantum.

Mi-

(c) De Rachitide pag. 1, 2.

(d) Zeviani della cura de' Bambini attaccati dalla Rachitide

Mirabar imprimis, egregium *Zeviani* (e) credidisse, reliquos Medicos, qui tractatui de Rachitide conficiendo una cum *Glissonio* operam dederant, non credidisse, quod Rachitis novus morbus foret, & ideo noluisse subscribere nomina sua, nisi prius indicassent, se aliter sentire quam *Glissonium*, quia res haec longe magis intricata erat, quam ille quidem credebat. In notis autem citatur Praefatio, quae huic opusculo praefigitur. Legi, relegi, hanc Praefationem, nec diversas has opiniones octo Medicorum detegere potui. Hinc videtur ex incuria error subrepisse.

Dein conatur idem auctor (f) probare, quod *Glissonius* sibi ipsi contradixerit. Sed, si attente legantur loca citata, patebit, quod tantum miretur, non potuisse se invenire primum hujus nominis auctorem. Certe nihil insoliti est, si morbo incognito, & nondum viso, nomen imponatur in illis locis, ubi primo apparet, quod deinde retinetur, dum ad alia loca idem malum progreditur. Admodum probabile videtur, nomen illud a vulgo impositum fuisse, cum nullus ante *Glissonium*, quantum novi, de hoc morbo scripserit. Nec facile certe est, post triginta annos elapsos, invenire primum hujus nominis auctorem, vel aegrotum, cui primum nomen morbi accommodatum fuit. *Glissonius* (g) ipse rationem hujus difficultatis dat: *Populus, nomen morbi nactus, quasi re graviter gesta, acquiescit, neque ulterius se sollicitum vult de nominis autore, aut re ipsa.* Ut morbi hujus major antiquitas demonstraretur, deberet demonstrari vocabulum illud *Rickets* ante epocham Rachitidis in Anglia usitatum fuisse, vel saltem dari ratio, quare morbo jam dudum cognito novum & insolitum nomen vulgus imposuerit.

Sed & postea in aliis regionibus, dum observabatur Rachitis, novum pariter nomen datum fuit, sive a regione ubi primo apparuit, sive ab alio quodam morbi symptomate manifesto; uti paulo ante dictum fuit.

Postquam Londini observari cepit Rachitis, Londinenses Medici non dubitarunt de novitate insoliti mali, sed collata opera plures una cum *Glissonio* hoc periculum sibi sumpserunt, ut indagarent novi morbi indolem: Hinc non judicaverunt ex auditu aliorum, sed propriis oculis viderunt morbi decursum totum, rimati sunt in cadaveribus hoc morbo defunctorum illas mutationes, quae morbi tempore factae in sensus incurrebant manifeste, & cum haec omnia non observavissent antea in ullo alio morbo, concluderunt, Rachitidem esse novum morbum, cujus historiam scribere dum proponebant, indagaverunt merito, in quo loco primo observatus fuerit morbus, & quodnam fuerit illius nomen. Haec ex aliorum relatione se collegisse fatentur candide; reliquorum omnium fuerunt testes oculati, idonei, & attentissimi.

Allegat *Zeviani* (h) magnae in Praxi Medica Auctoritatis *Sydenhamum* (i), ac si ille cum tabe infantum, quae febres autumnales tum continuas tum intermittentes sequitur, confudisset, imo & iisdem remediis sanasset. Ventres enim infantum, post diuturnas febres autumnales inflati, tumentes, & duri, evadunt; saepe etiam tussis, aliaque tabidorum symptomata, nascuntur; sed mox addit, quae *Rachitidem plane mentiantur.* Hunc infantum morbum purgationibus, per plures dies repetitis, aggrediebatur, sed moderatis; dein iussit, inungi abdomen penetrabili unguento. Cum autem abdomen Rachiticorum saepe tumeat, & morbus ille quandoque in tabem desinat, patet ratio similitudinis inter binos hos morbos, licet a se mutuo distinctissimos. Addit *Sydenhamus*, se quam plurimos infantes, etiam *Vera Rachitide* laborantes, curasse eadem hac methodo; purgantia autem post diuturnas febres autumnales locum habere, modo prudenter adhibeantur, & abdomen infarctum tumeat, nemo dubitat; at in Rachitide, dum non semper in hoc morbo talis saburrae

(e) Ibidem pag. 30.

(f) Ibidem pag. 31.

(g) De Rachitide pag. 4.

(h) De Rachitide pag. 33.

(i) Sect. I. Cap. V. pag. 121.

rae copia in primis viis adest, sed turgeate hepate & inflatis iatestinis tumet in his abdomen, longe minus purgantibus indigent illi, qui hoc morbo laborant. Audiamus ipsum Sydenhamus (k) in alio loco monentem sequentia. *Quoad Rachitidem hoc notandum, quod in tumoribus istis, qui ventres infantum post longas intermittentes febres olim infestarent, verae Rachitidi non multum abludentes, repetita catharsis omnino videretur indicari; cum ante usum corticis Peruviani istae febres in diuturnitatem longam se extenderent, ac proinde sedimentum deponerent, huiusmodi tumorum causam, quae ideo non nisi purgatione repetita abigi poterat. Attamen in Rachitide Vera cathartica locum non habent, nisi ut semel vel bis ut plurimum aeger purgandus, antequam usum alterantium aggrediatur &c. Denique hoc, quod inveni, diligenter advertendum volo, cum non paucos infantes atque pueros a catharticis saepe repetitis (quae forte tumor ventris invitaverat) interemptos fuisse satis sciam.*

Ex his evidens est, Sydenhamum non confudisse Rachitidem cum tabe infantum, nata post diuturnas febres autumnales, nec eadem methodo curasse binos hos morbos, licet quid commune videantur habere inter se, tumorem nempe abdominis, & quod uterque morbus quandoque in tabem desinat.

Sed ut nullum dubium superesse possit, notanda sunt sequentia: Clarissimus Sydenhamus in usum dilectissimi Filii, Medicinae Doctoris, conscripserat propria manu Elenchum Praxeos Medicae, quem & egregio Medico usurpandum dedit pro sua humanitate; qui, ne labili memoria exciderent utilissima tanti viri praecepta in Arte Medica, typis mandavit, & viginti circiter exemplaria curavit imprimi, ut amicis quoque inserviret. Cum autem postea in *Miscellaneis curiosis* inveniretur idem ille tractatus, sed inepta mole inutilis, genuinum hunc elenchum non tantum amicis, sed & publico, communicavit; unde postea omnibus ejus operibus annexus fuit ille tractatus. Si jam conferatur descriptio Rachitidis (l), quae in hoc tractatu habetur, cum habitu corporis puerorum, quibus abdomen post febres longas autumnales intumuit, ingens occurret diversitas, & evidentissime patebit, binos hos morbos esse omnino diversos. Dein & patet, Sydenhamum non eandem commendasse curationem in utroque malo. Leguntur enim ibi sequentia: *In tumoribus Infantum ventres occupantibus, ab evacuationibus nimis procedentibus, sanguis & viscera herbis corroborantibus confortentur, ut in vera Rachitide, nisi quod axillae etiam utraeque inungantur, at non artus.*

Quantum ad *Bootium* attinet, inveni (m) quidem *Arnoldum Bootium* scripsisse tractatum de *affectibus omissis*, editum Londini 1649. in 12°; sed inter titulos morborum, de quibus egit, non inveni Rachitidem, nec hunc autorem reperire potui, dum haec scriberem. Cum autem secunda editio *Glissonii* de hoc morbo fuerit anni 1650, credibile est, hunc auctorem vidisse primam editionem *Glissonii*. Dicitur & ille *Bootii* tractatus editus fuisse una cum *Petri Borelli* *Historiarum & observationum Medicarum Centuriis* iv. Francof. & Lips. 1676, sed mala fortuna *Borelli* editionem illam tantum habebam ad manus, quae Parisiis anno 1656. prodiit, in qua ille tractatus *Bootii* non invenitur. Hinc illud testimonium de Rachitide prius in Gallia familiari, antequam hunc morbum in Anglia observavit *Glissonius*, uti asserit *Zeviani* (n), in medio relinquo, cum in loco citato tantum legantur sequentia: *Morbum in Anglia dumtaxat & Hibernya, sed & in aliis quoque regionibus, grassari verisimile est &c. Boot. de affectibus omissis Cap. 12. Ibi saltem nulla fit mentio Galliae.*

Illud

(k) Dissertat. Epistol. pag. 511. (l) Dissertat. Epistol. pag. 778. 779.

(m) Lindenius renovatus a Georgio Abrahamo Mercklino pag. 88.

(n) De Rachitide pag. 33. & in notis.

Illud autem testimonium, quod ex *Boyle* (o) adducitur, nullo modo docet, quod negaverit, Rachitidem esse morbum novum, sed tantum, quod nihil hinc affirmare vel negare voluerit. Praeterea egregius ille vir nec Medicus erat, & per transennam de hoc morbo loquitur, ut commendet utilitatem *Florum Colcotharis* in hoc morbo curando; de quo remedio postea dicitur.

Mirum certe videri debet, Anglos Medicos solos obstupuisse novitate rei, dum Rachitidem videbant, quam certe non perfunctorie examinaverunt; dum quidam ex Germanis Medicis audacter asseriebant; Nullos novos nasci morbos, sed omnes humani generis calamitates *Veteribus non solum utique innotuisse, sed jam ante Hippocratis tempora mortale hominum genus afflixisse, creduntur simul ac demonstrantur, licet aliis atque diversis nominibus indigitati* (p). Novi quidem, quosdam Medicos in hac opinione fuisse, sed demonstrationem ignoro. Nec scio, ante Hippocratis tempora extitisse vetusta monumenta, quae ad nos pervenerunt, ex quibus probari posset, omnes morbos, quos sera posteritas vidit, etiam in remotissima antiquitate cognitos fuisse. Ubi de *Variolis, Morbis Epidemicis, Lue Venerea*, egi, talia credo me attulisse argumenta, quae contrarium probant.

Dum autem *Celeberrimus Boerhaavius* de hoc morbo scripsit, non renovavit de Rachitidis novitate sententiam, quae jam fere exulabat (q); sed plurimi apud *Batavos & alibi Medici* idem credebant. Verum quidem est, quod medio fere labente saeculo decimo sexto statuat, Rachitidem apparuisse, sed novi, hoc per errorem factum fuisse, & ideo in textu correxi. Ratio haec est: Dum notis numeralibus exprimitur saeculum, manet nomen saeculi elapsi toto decursu saeculi sequentis, & hinc facilis error nascitur, dum literis romanis cifrae Arabum describuntur. Novi enim certo, optimum praeceptorem circa Epocham Rachitidis ejusdem cum *Glissonio* fuisse sententiae, neque hoc tempus Rachitidis voluisse propinquius reddere origini *Luis Venereae*, ut credidit egregius *Zeviani* (r), quia in historia hujus morbi notaverat §. 1482, illum magis infestum esse his, quorum parentes tabi *Venereae & iteratis Gonorrhoeis* multum obnoxii fuerant. Sed notari meretur, quod §. 1488, ubi causam proximam Rachitidis describit, non affirmet, ad causam proximam Rachitidis concurrere *Luem Veneream*, sed dubii instar proponat sequentia: *Latente forte leni labe Venerea permista*. De hac re postea dicendum erit: Nunc pergendum ad reliqua.

Tota autem lis illa componeretur statim, si constaret, antiquiores Medicos descripsisse morbum, licet alio nomine indigitatum; qui Rachitidis symptomata haberet illa, quae sollicita observatione hujus morbi, per celebres Medicos facta, hodie cognita & descripta habentur, illo ordine, quo se mutuo sequuntur in morbo incipiente, crescente, adulto. Sed, quantum novi, hoc haecenus demonstratum non fuit.

Egregius Medicus *Navier* (s), in pulchro tractatu de mollitie morbosa ossium, tale exemplum adfert de auctore Medico, qui circiter saeculo integro ante Epocham dictam Rachitidis scripsit, & hunc morbum sic creditur descripsisse, ut nullum dubium superesse possit, quod illum cognoverit, licet ad cachexiam retulerit, nec aliud quoddam singulare nomen ipsi dederit. *Joannes Baptista Theodosius Bononiensis* Medicus scripsit *Medicinales Epistolas*, quas filius ejus *Philippus Theodosius* post patris obitum collegit, & *Cardinali de Caesarinis* dedicavit Nonis Aprilis 1541. Prodierunt in lucem *Basileae* apud *Episcopium juniorem* mense Martio 1554. *Epistola*

Tom. X.

Z

stola

(o) De utilitate Philos. Experim. Sect. V. pag. 270. (p) Zeviani de Rachitide pag. 343.
in notis. (q) Ibidem pag. 35. (r) Ibidem pag. 36.

(s) Observat. Theor. & Pratic. sur l'amollissement des os. pag. 24.

Stola autem quadragesima secunda (t) in fronte habet sequentia: *Pro puero ex cansfri & hum. multis malis affectibus laborante consilium.* En morbi descriptionem: *Ejus temperamentum declinat ad frigidum & humidum, ex quo color totius cutis pallidus redditur, ita ut ad cachexiam tendere videatur, & multae in eo cruditates generentur. Affectus est debilitas virtutis motivae, ita ut, cum mensium jam septendecim sit, non possit ullo modo se movere, nec stare, & cum in ulnis a nutrice deseratur, vix caput potest erectum tenere. Symptoma aliud omnium saevissimum est vertebrarum trium in costis notis ad exteriora declinatio, & est modus gibbositatis, & in modum arcus costae etiam incurvari videntur.* Si quis haec conferat cum Rachitidis signis Diagnosticeis, quae §. 1485. 1486. 1487. enumerantur, videbit facile, magnam esse horum signorum inter se diversitatem: Nulla fit mentio in textu hoc tumoris abdominis, protuberantiae ossium ad juncturas, nec praematuri ingenii acuminis, nec appetitus & digestionis bonae satis &c. Imo, costas in arcum incurvari in hoc puero, dicitur, cum in Rachitide thorax ad latera compressus sit, & sternum in acumen assurgat, nodosis costarum extremis.

Antiquiores Medicos observasse Cachecticos pueros, & gibbosos, & debiles, nemo dubitavit unquam, sed illos novisse morbum, quem hodie Rachitidem vocamus, haecenus demonstratum non est. Cum autem plurima militari videantur pro morbi hujus novitate, liceat mihi hanc opinionem sequi, donec meliora & certiora edoctus fuerim.

§. 1481. **I**Nfantibus ille nunquam connatus, raro ante nonum aetatis mensem, vix unquam post biennium vitae, sed spatio hoc medio frequens, accidit.

Rachitis, vel nunquam, vel admodum raro, connascitur, nec memini, me unquam vidisse recens natum; qui hoc morbo jam laborabat. Licet enim parentum vitia, uti paulo post dicetur, prolibus talem corporis dispositionem concilient, ut facilius hoc morbo corripiantur, rarissime tamen accidit, ut Rachitis in actum erumpat ante foetus partum. Cum autem *Glissonius*, & alii Medici Londinenses, invigilarent huic morbo observando, scripsit sequentia (u): *Testatur aliquis nostrum, se semel, & semel tantum, vidisse puerum recens natum hoc morbo afflictum. Atque in eo spina dorsi, & collum, adeo debilia, ut nulla ratione valuerint grandiusculum caput sustinere. Obiit hic intra tres menses post partum. Quibus patet, eum gravissime fuisse affectum.* Unde & postea, ubi de Prognosticis Rachitidis signis agit (w), statuit absolute sequentia: *Morbus hic proprie natus, sive qui ante partum invadit, periculosissimus est, & rarissime, si unquam, in sanitatem terminatur. Quo citius a partu, hoc est, quo juniores, hic morbus invadit, eo caeteris paribus periculosior est; tanto enim debiliores sunt vires. Similiter aetate grandiores junioribus, pedibus incedentes non incedentibus, facilius curantur.*

In opere posthumo *Celebris du Verney* (x) statuitur, Rachitidis morbum plerumque invadere quinto vel sexto a nativitate mense; non quidem negari potest, quod hoc tempore quandoque incipientis morbi vestigia observata fuerint, sed plerumque serius morbus incipit, imo, uti ad §. 1486. dicetur, satis frequenter morbus pueros aggreditur, postquam jam inceperint ambulare, & signum morbi habetur fere primum,

(t) Theodosii Epist. Medic. pag. 250. (u) Glissonius de Rachitide cap. XV. pag. 172.

(w) Glissonius de Rachitide cap. XXIII. pag. 285.

(x) Traité des Maladies des os Tom. II. Livre III. Chap. I. pag. 289.

rum, quod incessus in his fiat tardior & infirmior, donec aucto malo debilitati perpetuo decumbere cogantur. Si nulla signa Rachitidis se manifestaverint ante vitae biennium, morbi hujus periculum evaserunt plerumque, & ossa jam adeo solida evaserunt, ut corporis pondus sustinere possint, absque eo quod incurventur facile. Accedit, quod agiles maxime sint infantes hoc aetatis tempore, & perpetuo fere corpus moveant, nisi a severis custodibus quiescere cogantur; unde major firmitas & robur corpori conciliatur. Unde etiam ad curam morbi gestationes, concussiones, oscillationes, unctiones, frictiones, commendantur, donec propriis viribus corpus movere possint; de quibus ad §. 1489. agetur.

§. 1482. **M**axime autem infestus habetur proli, cujus parentes laxa & debili conditione corporis, otiosi, molles opipara mensa, cibis pinguibus, saccharatis, paucis pane, vinis dulcissimis, & aqua multa calida, usi, morbis chronicis, venere, aetate, exhausti, Tabi imprimis Venereae, & iteratis Gonorrhoeis, multum obnoxii, effoetam ferme genituram impenderunt generandis liberis.

Dum Medici omni cura examinabant omnia, quae morbum praegressa fuerant, ut indagarent morbi causas, viderunt, illos infantes imprimis rachiticos fieri, quorum parentes debilioris constitutionis erant, & molli in otio languidam vitam trahebant, vix corpus moventes, dum simul opipara mensa quotidie invitabat, ut ultra satietatem manducarent. Unde *Glissonius* (y) statuit *Morbum hunc potissimum infestare generosorum cunas, praesertim eorum, qui molliter vivunt, deinde eorum, qui sedentariam & securam vitam agunt: Minime omnium cunas eorum, qui mediocris sunt fortunae, & qui laboribus assueti sunt*, per quos sibi & suis necessaria ad vitam sustentandam comparare possunt. Infimae enim plebis infantes saepius Rachitide afficiuntur, dum, una cum parentibus, minus congruo victu ob penuriam uti coguntur, simulque frigidas humidas domunculas inhabitant, non satis defensi ab aëris injuriis; quod in hoc morbo nocere quam maxime postea dicetur.

Multi ex nobiles, venatu, equitatione, pilae lusu, aliisque corporis exercitiis, liberi manent ab illis malis, quae lauta convivia & quotidianas fere comestiones tandem sequi solent; sed in amabili sexu praecipue a tali vivendi genere enervantur omnia, dum & longiori somno indulgere simul solent, & sedentariam vitam agunt, inertes torpentes otio. Sapiens *Lycurgus*, uti alia occasione ad §. 1291. notavi, futurae progeniei curam habens, mandavit, ut corpora virginum, cursu, lucta, discorum & telorum jactu, exercerentur, ut & foetus radix, validum in valentibus exordium sumens, germinaret melius. Sic cavet, ne molles & delicatulae mulieres, licet robustis & validis jungantur viris, debilem & morbosam prolem in lucem ederent.

Saccharatis. An Saccharum adeo noxium sit sanitati, ut quidam voluerunt, saltem dubitari potest: *Celeberrimus Boerhaavius* (z) habet sequentia de mirabili hoc corpore, quod vix sibi simile habet. *Saccharum in corpore humano, naturali latice dilutum, lixivium praebet saponaceum, quod oleosa, viscosa, vi vitae adjuvante, dissolvit; hinc pituitam nunquam generat, sed dissolvit, nec bilem auget, aut in illam con-*

(y) De Rachitide Cap. XXIII. pag. 286.

(z) Elem. Chemiae. Tom. II. pag. 160.

vertitur, sed aperit, attenuat, dividit. Interim tamen, olea nimis solvendo, macilentiam inducere; ut & attenuatione nimia debilitatem producit, & laxitatem nimiam. Quare & Rachiticis & scorbuticis nocuisse visum. Paulo ante monuerat (a); Sine culpa male audit Saccharum quasi noceret hominum saluti, cum nunquam hoc probatum fuerit. Ob nimiam vim solventem forte culpari posset, si nimia ejus copia fumeretur. Memini me legisse olim de Bernardo Costero (b), egregio jurisconsulto Batavo; qui sedentariam vitam egit, sed simul sobrie admodum vixit, dulcia autem in cibo & potu amavit adeo, ut tantam copiam Sacchari absumpserit solus, quae quinque vel sex aliis hominibus suffecisset, nec tamen inde unquam nauseam sensit, vel biliosas eructationes, nec morbis obnoxius vixit, sed ultra nonagesimum annum, senio exhaustus, non morbo, in lecto mortuus inventus fuit. Plura exempla hominum, qui sacchari ac mellis ingenti copia usi fuerunt, alibi (c) habentur, & tamen longaevis sanique fuerunt.

Salsè risit optima mater morosum Medicum, qui praescripserat mixturam paucarum unciarum, quae unciam unam syrupi continebat, dum simul severo vultu monuerat, ne vel minimam sacchari miculam daret aegrotulo, si filium servatum vellet. Non meminerat Medicus, in omnibus syrupis officinalibus duas tertias partes adesse sacchari.

Multo evidentior noxa sanitatis percipitur in illis, qui perpetuis aquosis potibus corpus debilitant; qualis mos pessimus apud Batavos invaluit; dum una, cum vitae sedentariae indulgent, tota die potibus Asiaticis, ex baccis Caffae aut foliis Theae paratis, abutuntur. Vidi tales, qui toto anno nec aquam frigidam, nec cerevisiam, nec vinum, potabant, imprimis dum celebris olim apud Batavos Medicus Bontekoe, & ejus sequaces, inculcabant omnibus, nullum praestantius esse in morbis remedium, nullum efficacius sanitatis conservandae praesidium, quam si corporis humoribus, potibus tepidis copiosis, conciliaretur maxima fluiditas, ut liberrime per omnia vasa moveri possent. Unde Chlorosis frequentissima, abortus frequentes, fluor albus, languores puerperarum &c., toties fastidium pariebant Medicis, ubi vix curatae mulieres de novo his potibus tepidis indulgebant, sicque recidivam patiebantur frequenter. Cum autem saccharum male audiret apud multos, novi plures, qui omnino ab hoc abstinebant, vel saltem quam parcissime utebantur.

Morbis Chronicis, Venere, Aetate, exhausti. Tales parentes, debiles, morbosos, languidos, infantes gignere, nemo dubitat. Unde inter signa sanitatis optimae numeratur (d), si quis natus sit parentibus, sanis, vegetis, plenae aetatis, rara sed fervida Venere utentibus. Lycurgus, qui validis exercitiis firmabat virginum corpora, antequam viris jungerentur, voluit, ut recens nupti non cohabitarent, sed clam & furtiva quasi Venere uterentur tantum, adeoque rara & fervida. Talem curam gessit robustae & bellicosae posteritatis. Facile patet, qualis proles exspectanda sit a decrepitis, uti & ab illis, qui, in ipso aetatis vigore, libidine ac perditissimo vivendi genere exhausti, conjugia ambiunt, dum, ante trigesimum annum jam imbelles senes, lectissimas virgines turpiter decipiunt.

Tabi imprimis Venereae &c. Tota historia Luis Venereae, de qua praecedenti Capitulo fufius actum fuit, docuit, quam multiplicia mala in tetro hoc morbo contingant partibus genitalibus utriusque sexus; si jam cogitetur, humorem genitalem foedo tabo Venereo allui, partemque contagii cum illo simul abripi, misceri, facile intelligitur, qualis progenies a talibus parentibus exspectare poterit respublica.

Cer-

(a) Ibidem pag. 159. (b) Historisch Verhaal &c. in de Voorreeden.

(c) Slare de Saccharo & Lapid. Bezoar. Londra. 1715. in 8°.

(d) H. Boerhaave Institut. Medic. §. 885. 1.

Certum est, Lue Venerea infectos ex utero materno prodire infantes saepius, qui nutricibus traditi inficiunt miseras, illae maritos; cujus calamitatis exempla plura recensita fuerunt. An vero tales infantes citius aut pejus Rachitide afficiantur, quam alii, nondum videtur penitus constare. Rachitis enim, uti postea patebit, diversus a Lue Venerea morbus est; qui & facilius curatur, & longe aliam sanandi methodum requirit, quam Lues; qua infecti nascuntur infantes, non autem Rachitide; quae vel nunquam, vel rarissime, a nativitate incipit, sed notabili postea tempore se manifestare solet. Luei congenitae Rachitidem succedere posse, nullus dubitat; sed & certus sum, sanissimos, dum nascebantur, infantes Rachitide correptos fuisse, licet nullum omnino nec in illis adesset Luis vestigium usquam in corpore, nec in parentibus ullum signum praegressae olim Luis inveniretur.

Unde, dum constat, Luem & frequentes Gonorrhoeas sic enervare quandoque totum generationis apparatus, ut effoetam ferme genituram impendant miseri procreandis liberis, videtur concludi posse, sed nullo modo certum est, quod & independeat origo Rachitidis. Praeterea Lue Venerea integro saeculo antiquior est Rachitide. Forte hoc verum esse posset, vitia parentum, hac paragrapho recensita, posse sic disponere infantes, ut in Rachitidem incidant etiam a levioribus causis, quas, firmiore corpore donati, proprio robore superasse potuissent.

Quantum autem ad Rachitidem prolium faciat laxa, debilis, mucosa, materni corporis dispositio, docet sequens observatio (e). Agebat celebris auctor, ut monet (f), de fluore albo simplici, nulla acrimonia Venerea &c. admista, qualis in laxis, mollibus, otiosis, & opipara mensa fruentibus, toties occurrit. Monebat; tales mulieres, nisi integre curentur, antequam nubant, facile abortiri, si conceperint. Dum felici arte cavebatur abortus ita, ut foetus ad maturitatem perveniret, notavit sequentia: *Tales autem foeminae pariunt plerumque infantes crassos, pingues, robustos, & hi tales manent per plures menses; postea vero emaciantur, lassi fiunt & membra pendula gerunt; tandem subsequitur pessima Rachitis, quae vero huc usque sanari potuit.*

§. 1483. **U**bi vero nutricem iisdem affectam malis nactus est, magis augetur infanti praecoci incremento morbus.

Cum recens nati infantes solo fere lacte ex uberibus ducto vivant, patet facile, quod, si victum praebet infanti nutrix, in qua similia vitia occurrunt, ac praecedenti paragrapho enumerantur, tunc potius mutanda foret nutrix, ut ingruenti malo obex ponatur. Quamvis autem semper hortari soleam matres, ut propria largiantur proliibus ubera, si sanae fuerint ipsae, tamen in hoc casu sanae & robustae foeminae lac praesferrem materno, si illa inertis otio vitam ducat, debilis sit corpore, & a levi etiam animi affectu turbetur tota. Saepius Rachitis nobilium cunas aggreditur; hinc ex pluribus oblatis optimam eligere poterit peritus & prudens Medicus; de qua re dictum fuit in *Capitulo de Morbis Infantum*. Sed, cum ut plurimum tardius Rachitis ingruere soleat, saepius ablactandi tempus adest, antequam Rachitis incipiens magnum progressum fecerit; etenim satis lente incedit, & in initio, a plebe saltem, non tam cito cognoscitur.

§. 1484. **I**nprimis si frigidius, humidiusque, tractatur; aquosis, mucosis, crudis horaeis, piscibus, farinosis azymis, & saccharatis, nascitur; febre autumnali intermittente, morbo chronico, vel acuto, diu laboravit; a scabie, herpete, ulceribus, suppressis male curatus; balneo, fotu, linimentis, unguentis, vaporibus humidis, enervatus; perpetuae quieti in sella perforata addictus, nudato inferius corpore.

Consideranda jam sunt illa, quae praecedere observantur Rachitidem incipientem saepius, & illum morbum jam praesentem augent insigniter.

Si frigidius humidiusque tractatur. Nimis humidus aer laxat, solvit, debilitat, fibras; ob perpetuam respirationem talis aer pulmones afficit, serum pulmonum retinet, auget, accumulatur, & illorum perspirationem prohibet (g); cum autem cellulae pulmonum aëreae, si evolutae forent, totam corporis superficiem extensione superarent multum, hinc magna admodum per pulmonem perspiratio. Si jam humido aëri simul frigus se jungat, serosae colluvies metuendae sunt, & in pulmone, & in ipsis thoracis cavis; uti antea, dum de pectoris hydrope agebatur, pluribus dictum fuit. Haec videtur una ex causis esse, quare toties pectoris vitia comitentur Rachitidem.

Unde etiam fit, ut Rachitis non tantum generosiorum cunas, sed & pauperum tabernas, pulset; dum, inopia pressi, nec cubicula calefacere, nec lintea infantum debito modo exsiccare, possunt. Si jam miseri tales in locis humidis & uliginosis habitare cogantur, augmentum malorum sequitur. Postea, ubi de cura hujus morbi agitur, patebit, quantum prodest aer calidus & siccus; si enim humiditati accedat aestus, in putredinem omnia cito tendunt, & vix non certa pernicies imminet.

Aquosis, mucosis, crudis horaeis &c. Omnia enim haec laxant, debilitant, & ultimo effectu enervant actionem viscerum primae coctionis. Sponte patet, vitiosum talem victum tantum locum habere posse in adultioribus jam pueris, cum junioribus lac nutricis sufficiat. Solent quidem mulierculae lactentibus infantibus, imprimis si famelici fuerint, dare subinde pulcillas ex farina & lacte, imo quandoque misellos infarciunt, dum quemvis ejulatum infantum oblata pulcilla sedare tentant: Dum autem farinosus lentor non attenuatur per inceptam fermentationem, ut in pane conficiendo fieri solet, brevi totum abdomen, glutine collecto infarctum, tumet, & miserrime languent infantes. Piscium usus damnatur imprimis ideo, quod in debilibus naturam suam sequantur, & facile putrescant: Praeterea in pluribus piscibus copia pinguis olei adest, quod, facile rancescens, & acre redditum, insigniter nocere poterit.

De sacchari usu ad §. 1482. dictum fuit. Notavit tamen *Glissonius* (h) sequentia: *Observatum est, hoc morbo laborantes dulcia, ut syrupos, tum bellaria, multoque saccharo aut melle condita, quae aliis pueris in delitiis esse solent, aversari.* Dubitare videtur, an forte haec illis noxia sint; quod humores incrassarent. Saturatissima sacchari solutio, syrupus nempe, lentorem habet; sed, si syrupo addatur quarta tantum aquae pars, ilico diffluit, lentore sublato, &, uti dictum fuit, saccharum solvit atque attenuat, non incrassat.

Febre intermittente autumnali &c. Talia mala, debilitando juniorum corpora, ad

(g) H. Boerhaave Instit. Medic. §. 748.

(h) De Rachitide cap. XXI. pag. 272.

ad Rachitidem illos disponere posse, videtur admodum probabile; imo videtur hoc Medicos induxisse, ut crediderint, Rachitidem non esse annumerandam novis morbis, sed semper genus humanum infestasse, licet alio nomine, cum post alios morbos chronicos, & post febres diuturnas, abdomen in junioribus tumere observetur, quod idem Rachiticis pueris solemne est.

Verum ad §. 1480. pluribus demonstrare conatus fui, optimum in dignoscendis morbis judicem Sydenhamum multum discriminis posuisse inter ventris tumorem, qui febres longas in junioribus sequi solet, & illum, qui Rachitidem comitatur. Monet enim de hac re sequentia (i): *Observatu non indignum est, quod, cum febres autumnales teneram aetatem diu cruciarint, nulla spes sit easdem abigendi, donec abdominis regio, circa lienem praecipue, indurari atque tumesceri occoeperit; iisdem enim gradibus, quibus hoc symptoma supervenerit, febris etiam fugam meditatur. Neque forte ex meliori prognostico aliquo morbum hunc brevi abiturum dixeris, quam si sedula observatione suboriri hoc symptoma perspexeris.* Simul monet, dum febres autumnales praedominium obtinent, tunc tumores illi tangentis digitum non aliter feriunt, quam si materiam aliquam continerent in scirrhum induratum, cum qui aliis annis, simile licet *πρωρασει*, contingit, tactum ita afficit, ceu tensio tantum foret hypochondriorum & subjectis flatibus. Unde etiam in compendio, quod in usum filii sui Medici scripsit Sydenhamus (k), dum enumerat Rachitidis signa diagnostica, legitur: *Abdominis repletio, hypochondriorum tensio.*

A scabie, herpete, ulceribus, suppressis male curatus. In junioribus saepius cutis eroditur acri sero; & frequentius sic afficitur cutis capillata capitis; quae incipit cum pruritu humescere; unde perpetuo caput affricant pulvinaribus lecti, vel aliis obviis: Cum in initio talis mali subacidus, satis nauseosus, odor percipiatur, hinc voluerunt quidam tales cutis eruptiones dictas fuisse *Acores*. Postea incipit rubescere cutis, & granulosa fieri, tunc vocaverunt *Herpetem miliarem*; quia & proserpit malum, & ex cute quasi grana milii prominent: Vocaverunt alii *Herpetem ficosum*; quia, uti in ficu discissa apparent semina parva rotunda, sic & in cute talia tubercula. Augetur tunc seri effluxus, quod in foedas crustas brevi concrevit, quae aliquando satis densae fiunt, pluribus foraminulis pertusae sunt, & lentiori jam humido transitum permittunt adhuc utcumque; sed illud crustae undique haerere incipit, illiusque crassitiem auget: tandem sub his crustis serum ex cute prorumpens colligitur, putrescit, cutim erodit, haecque in ulcera profunda degenerat, quae saniem acrem foetidissimam plorant, &, uti tinea vestem, sic cutim ichor, destruit; unde & *tinea* solet vocari. Alia occasione ad §. 586. edixi, quod servaverim bregmatis ossa infantis, erosa penitus ab hac sanie, quae, licet mundata, eundem foetorem pluribus adhuc mensibus spirabant, qui intolerabilis omnibus videbatur, dum miser infans viveret.

Omnibus notum est, quam difficilis cura sit hujus mali, ubi ad illum gradum pervenerit, ut ipsa capitis ossa afficere jam ceperit, & quam funesti effectus metuendi sint, si imprudenter acris hujus ichoris effluxus supprimatur.

Imprimis hoc nocuisse junioribus, qui ad Rachitidem proni erant, testatur *Glissonius* (l). Ad haec, quod intempestivam impetiginis aut scabiei suppressionem sequatur, ut frequenter observavimus, quando, rursus erumpente scabie, atque pruritu excitato, indeque aucto in externis membris calore, tales pueros facile restitutos vidimus. Quod & postea confirmat alio loco (m), ubi signa prognostica colligit; *Scabies, & pustulae in cute, pruritusve huic morbo supervenientes, ad curam ejusdem multum conferunt.*

Balneo,

(i) Sect. I. cap. V. pag. 121. 122.

(k) Ibidem. pag. 778.

(l) De Rachitide cap. V. pag. 36.

(m) Ibidem cap. XXIII. No. 27. pag. 289.

Balneo, fotu, linimentis, unguentis &c. Patebit ex sequentibus, in Rachitide omnia solida corporis emolliri, flaccescere, ne quidem ossibus ipsis exceptis, dum simul fluida degenerant in cacochymiam, inertem, mucosam, frigidam. Verum omnia hic recensita in textu, si diu continentur, corpus sani infantis flaccidissimum reddunt & enervant, adeoque talem dispositionem inducunt, qui morbo huic favet; & si haec jam adsit in corpore, augebunt illam brevi: Patebit autem, ubi de cura hujus morbi agetur, contraria his prodesse; aërem nempe siccum & calidiusculum, vestes siccas calefacientes, frictions siccas &c.

Perpetuae quieti in sella perforata &c. Nihil magis noxium est Rachiticis, uti & infantibus ad hunc morbum dispositis, quam si perpetuo in sellis talibus perforatis sedere cogantur. Obtinet hic mos in pluribus locis, praecipue apud plebem, cui res angustiior domi. Commodum hoc matribus est, dum sic domesticis laboribus operam dare possunt, & reliquae familiae curam habere, simulque cavetur, ne urina & foecibus alvinis tot conspurcentur lintea. In hunc finem nudato inferiori corpore imponuntur sellae perforatae, dum simul omnis ambitus hujus machinulae undique clausus est, ut frigus arceatur a nudis partibus. Truncus corporis per superiorem partem emarginatae tabulae cum artubus superioribus & capite eminent; tabulae imponuntur crepundia, ut sine taedio sic cistulae inclusus infans maneat per horas, nec importuno ejulatu matrem a laboribus avocet. Hyberno tempore pedibus ignis supponitur, ne frigescant infantes. Sic inferior trunci pars cum artubus inferioribus in aëre calido haerent perpetuo, & quidem repleto vaporibus exhalantibus ex corpore infantis, ejusque urina & foecibus accumulatis in receptaculo, quod sellae perforatae supponitur. Cum autem Rachitis vel in ipso sui initio assiduam sedendi voluntatem faciat, per integrum fere diem in hac machina sedent quietissimi, & dum inde eximuntur, tetra mephitis undique dispergitur per aëra, quem inspirare debent miselli. Inde patet facile, omnia mala, vel ex hac sola causa, in Rachiticis pueris multum augeri.

§. 1485. **C**ognoscitur morbus hic incipiens in his, qui nondum incedunt, 1. ab aetate. 2. a causis praegressis. 3. a fratribus, sororibus, simili malo captis. 4. a tumore flaccido capitis, & faciei. 5. a cute laxa. 6. a tumore abdominis. 7. a macilentia reliquarum partium, imprimis muscutorum. 8. a protuberantia epiphysian ad juncturas radii, ulnae, humeri, genu, tibiae, fibulae. 9. a magnitudine arteriarum & venarum jugularium, dum reliquae decrescunt.

Sequitur, ut indagentur illa signa, quae demonstrant, morbum incipere; ut statim tata & efficax medela adhiberi possit, ne morbus pergat increfcere. Caeteris enim paribus eo facilius morbi sanantur, quo minus invaluerint tempore. Cum autem, uti ad §. 1481. dictum fuit, diverso vitae tempore morbus incipiat, hinc primo agetur de signis Rachitidis incipientis in infantibus, qui nondum incedunt.

1. De hac re jam dictum fuit.

2. Et illae haecenus enumeratae fuerunt, tam quae in parentibus & nutricibus observari potuerunt, quam quae in ipso infante occurrebant.

3. In disputatione Medica, quam *Argentorati* anno 1754. habuit egregius *J. Petrus Buchner* de Rachitide perfecta & imperfecta, legitur (n) de undecim prolibus
Rachi-

(n) Disparat. ad Morbor. Histor. opeta Haller Tom. VI. pag. 285.

Rachiticis, genitis eadem matre, quae scrophulosa erat, & quadragesimo aetatis anno facie vetulam & effoetam mentiebatur ita, ut miraretur Medicus illam de mensium anomalia conquerentem. Saepius contingit, plures in eadem familia Rachitide laborare, licet non omnes, uti in raro hoc casu contigit. Cum autem pater, & ante, & quamdiu genuit, inconcussae semper sanitatis fuerit, matris morbus scrophulosus solus inter causas praedisponentes (vide §. 1482.) poterit recenserit; cui tribui posset numerosae proles morbus. De reliquis enim causis, eodem loco recensitis, nulla potest esse suspicio facile, cum aerumnosam vitam egerint hi conjuges, inter illos numerandi, quos vitam merendi difficultas conterit & consumit.

Tales casus, non sine aliqua ratione, suspicionem fecerunt, an non per contagium ex uno in alium transfret Rachitis? Morbus enim ille, veteribus non descriptus, occidentales Angliae partes invasit primo, & intra paucos annos per totam Angliam, dein & per alias regiones, dispersus fuit.

Alia occasione ad §. 1382. notavi, morbos posse nasci in homine a causis manifestis, quarum causarum illi morbi effectus sint; & tamen per hos morbos sic mutari corpus hominis aegri, ut per contagium iisdem morbis inficiat alios homines, qui non expositi fuerant causis illis manifestis, a quibus ille aeger morbum sibi contraxerat. Contagium ergo nascitur in humano corpore illo tempore, dum morbus adest, absque contagio natus, & per hoc contagium, natum semel, latissime morbus disseminari poterit. Pluribus eodem in loco hanc rem deducere conatus fui.

Forte & contagii in Rachitide suspicionem possent augere illa quae sequuntur. Celebris artis Chirurgicae Professor (o) Florentiae dissecuit cadaver nobilis pueri biennalis, Rachitide mortui, &, remoto sternone, invenit totum pulmonem tectum lamellis albis, figurae irregularis, magnitudine monetae (un Giulio), substantiae subpolyposae, laxae adhaerentes pulmoni, ita ut quaedam ex his lamellis sponte ceciderint in cavum thoracis.

Celebris in arte nostra vir, & utilissimis observationibus notus (p), invenit in cadaveribus illorum, qui perierant ex febribus contagiosis, in hoc vel illo corporis cavo largam puris collectionem. In uno cadavere hominis, qui undecima febris flavae die mortuus erat, in abdomine nihil praeternaturalis invenit, nisi quod bilis fuerit utcumque spissior & grumosa; sed in sinistro thorace aderat aquae flavescens copia, cui innatabant largae portiones crustarum flavescens, sive glutinis, quod perfecte referebat pelliculam illam, quae tegebat sanguinem venae sectione e brachio eductum: Lamellae illae referebant substantiam membranaceam, quae incipiebat converti in gelatinam purulentam. Similes laminae externam & internam pleurae superficiem, uti & externam membranam pulmonis tegebant, in quibusdam laxae adhaerentes, in aliis firmiter.

Cum ergo in morbo, qui manifeste contagiosus erat, illae lamellae, modo descriptae, in cavo thoracis, & in pulmonis ac pleurae superficie, invenirentur, & in Rachiticorum cadaveribus adessent similes, hinc saltem aliqua suspicio subnasci potuit, an non & Rachitis se per contagium propagaret. Videri possunt & illa, quae habentur ad §. 1409, ubi de contagio morborum Epidemicorum actum, & demonstratum fuit, posse causam communem, in aëre haerentem, Epidemicos morbos producere, & quidem mali moris, qui plures quidem afficiunt eodem tempore, nec tamen ex uno homine in alium transeunt communicato contagio.

Glissonius (q), de hac re disputans, non videtur multum alienus fuisse a contagii

Tom. X.

A a

tagii

(o) Anton. Benevoli Dissertazioni & osservazioni &c. pag. 246. 247.

(p) James Lind's two papers on fevers and infections pag. 95. 96.

(q) De Rachitide cap. XVI. pag. 183. & seq.

tagii suspicione, dicens: *Forte equidem nonnullam leviusculam inclinationem alteri corpori possit imprimere; imo interdum ipsam forte morbi invasionem in corpore insigniter ad eum praedisposito accelerat aut promoveat; neque tamen propterea nomen morbi proprie contagiosi mereatur.* Postea, de industria in hanc rem inquirens, observavit frequenter pueros, seu coetaneos, seu prope coetaneos, in iisdem aedibus enutritos, quorum unus aut alter hoc morbo afflictus fuerit, dum alius aut plures eorum minime laborarent. Imo novimus pueros, non tantum communibus aedibus, assiduoque mutua societate gaudentes, sed & quotidie communi mensa & lecto utentes, quorum alter hoc malo affectus socium convictus & concubitus nullo modo infecerit: quod sane vix videtur contingere potuisse in morbo proprie contagioso.

In thesauro rerum naturalium Regis Galliae (r), a summis in historia naturali viris, *Buffon & Aubenton*, descripto, quem sera mirabitur posteritas, describitur & delineatur species canis, quem ob humilem staturam *Basset* vocant, licet longitudo corporis satis insignis sit. In horum canum sceletis quandoque deformitas in ossibus extremorum anteriorum invenitur, & tunc vocantur *cruribus tortis*: Simile in ossibus extremorum vitium observatur in pueris Rachiticis. In reliquis Sceleti talis canis ossibus nulla apparet difformitas; imo & in substantia ossium horum difformium nullum observatur vitium, sed sanissima sunt; cum e contra in Rachitide ossium substantia a naturali statu manifeste degeneret. Hinc dubitat *Celeberrimus Aubenton*, an non primi canes in hac specie laboraverint Rachitide, quae huic deformitati originem dedisset, & dein sensim evanido hoc morbo mansisset effectus; ossium deformitas nempe, ad posteros translata jure haereditario. Imo credere videtur, infantes, Rachiticis, parentibus natos, eandem corporis difformitatem per longam generationum seriem traducere posse; post morbum jam curatum superstite manente tali difformitate. At, quantum novi, in humano genere hoc nondum observatum fuit.

4. In omnibus Rachiticis observatur, quod caput justo majus sit, & facies magis tumeat, quam requiritur, proportionem habita ad reliquas partes corporis; saepe satis bonus faciei color manet; sed semper adest simul laxitas. Illi, qui voluerunt, Rachitidem veteribus Medicis cognitam fuisse, licet alio sub nomine descriptam, crediderunt, quod apud illos sub hydrocephali titulo latuerit, & a magnitudine capitis, quae semper hunc morbum comitatur, hoc probare conati sunt. Aliquoties Rachiticos hydrocephalo laborare certum est; sed in pluribus caput proportionaliter majus est, licet nulla seri hydropici copia adsit. Praeterea hydrocephalo decumbentes fiunt hebetes & obliviosi, dum copia extravasatae aquae augetur, cum e contra, uti sequenti paragrapho dicetur, Rachitici praematuro ingenii acumine, & sensuum sincero exercitio, a coetaneis distinguantur.

Omnes auctores, qui de hoc morbo scripserunt, mentionem fecerunt illius magnitudinis capitis auctae. Imo *Glissonius* (s) testatur, quod in omnibus hoc morbo extinctis, quos hactenus viderat, obtinuerit aucta haec capitis moles, unico tantum excepto, qui simul cum hoc affectu suppuratos habuit pulmones, & Phthisi confectus est. Sed & ille habuit per totum fere morbi decursum caput majusculum, faciemque plenioram. Quatuordecim vero ante obitum diebus subito collapsae sunt partes carnosae circa caput, faciesque Hippocratica facta est; stupentibus omnibus subitam hanc mutationem.

5°. Et hoc observatur perpetuo: Cum enim musculosa caro in trunco & artibus minuatur mole, & quasi atrophia absumatur, ideo *cutis universa, tum vera, tum*

mem-

(r). Histoire natur. generale & particuliere Tom. V. pag. 300. 301. Tab. 35. & 31.

(s). De Rachitide cap. II. pag. 10.

membrana carnosae & adiposae, flaccida & quasi pendula, laxaeque instar chirothecae, apparet, ita ut multo plus carni eas continere posse putes (t). Imo nequidem a morte flaccidum corpus obrigescit, nec innatum calorem mox exuit; uti in cadaveribus fieri solet (u).

6°. Abdomen semper plus minusve tumet: consumitur quidem pinguedo, deficit in musculis terositas, & tamen abdomen prominulum est. Prudenter *Glissonius (w)* hoc notavit, dum recenset illa, quae apparent in cadaveribus Rachiticorum, antequam dissecentur. *Abdomen exterius quidem, respectu nempe partium continentium, macrum est, interius vero, respectu partium contentarum, nonnihil prominens & tumidiusculum sentitur.*

Notandum est, tumorem abdominis junioribus saepius contingere, licet non sint Rachitici: Postquam enim primi dentes prodierunt, solent infantes esse satis famelici, & saepe parentes oblectantur, dum vident, infantes quaevis oblata avide devorare, etiam duriora, sperantes inde robur insignae corporis futurum. Matres, saepe nimis sollicitae de incremento prolium promovendo illas infarciunt pulticulis farinaceis, ita ut aliquando ventriculus & intestina his distentissima inveniantur post mortem. In tali casu purgantia, collectam hanc saburram expellentia, cum prudentia adhibita, egregie prosunt; uti etiam, ubi post febres, tam continuas, quam intermittentes, diu toleratas, abdomen intumescit; prout ante ad §. 1480. dictum fuit. Sed tumor abdominis in Rachiticis diversus est, & ideo tunc notatum fuit, *Sydenhamum* non voluisse, ut Medici purgantibus in Rachitide uterentur copiosis, cum semel vel bis hoc tentasse sufficeret.

Dum cadavera Rachiticorum iustrabat *Glissonius (x)*, testatur sequentia: *Hepar in omnibus a nobis dissectis justo majus, alias autem non male coloratum, neque valde induratum, aliove aliquo notabili vitio contaminatum.* Excipiebat nonnulla cadavera, in quibus nempe ante obitum alii morbi cum Rachitide complicati fuerant; uti in hydropico & extreme tabido se observasse meminerat. Inde patet ratio, quare in quibusdam locis sub nomine magni hepatis designetur Rachitis. Lienem, magnitudinis, colore, substantia, invenit non contemnendum; non negat tamen, in hoc viscere, propter complicationem Rachitidis cum aliis morbis, aliter contingere posse.

In cavo abdominis serum hydropicum vidit, sed nec frequenter, neque adeo copiosum. Notum est, in cadaveribus, post morbos chronicos & languidos, fere semper in corporis cavis aliquam copiam seri extravasati reperiri.

Ventriculum & intestina, ultra morem sanorum nonnihil, flatibus distenta vidit, & inde causam tensionis hypochondriorum deduxit.

Mesenterium quandoque inculpatum invenit, aliquando glandulis majoribus, si non strumis, oblitum.

Cum autem Pancreas transversim sub ventriculo ponatur, duplicaturae partis posterioris Mesocoli involutum, dissecto abdomine non occurrit sensibus, hinc nihil certi de illius conditione statuere voluit *Glissonius*, sed aliis hoc inquirendum reliquit. Et ob hanc rationem meretur omnem fidem in illis, quae asserit se vidisse in Rachiticorum cadaveribus.

Viscera Uropoietica satis sana invenit in Rachiticis; nisi alius simul adfuisset morbus.

Ex omnibus his observatis concludit sequentia; circa tumorem abdominis, qui in Rachitide adest. *Notamus in genere de omnibus visceribus in hoc ventre contentis, quod,*

A a 2

licet

(t) De Rachitide Cap. II. pag. 10.

(u) Disputat. ad morbor. histor. opera Halleri Tom. VI. pag. 287.

(w) De Rachitide Cap. II. pag. 11. & Cap. XXI. pag. 270. (x) Ibidem pag. 11.

licet partes ea continententes, ut supra monuimus, multum extenuatae & emaciatae occurrant, ipsa tamen aequae magnae & plena, si non majora, ut de hepate dictum, quam in sanis deprehendantur (y).

Unicum Rachitici cadaver aperuit ante laudatus *Benevoli* (z), & invenit viscera abdominalia mole aucta; intestina nempe ampliora quam naturaliter esse solent, habito respectu ad corporis staturam; lienem & pancreas invenit solito majora; hepar prae reliquis magnitudinem auctam habuit; in quo tamen viscere praeter molis incrementum nil praeternaturalis inveniebatur. Celeberrimus *Heisterus* (a), qui Weslariae per triennium habitavit, ut in Rachitidis naturam inquireret accuratius, hoc temporis spatio sex septemve Rachitide defunctorum puerorum biennialium & triennialium cadavera incidit; meminitque, abdomen in his omnibus tumidum fuisse; at, aperto abdomine, nec aquam nec flatum in ejus cavo invenit, sed intestina flatibus admodum distenta. Plerumque in intestinis inveniebantur vermes cum pituita copiosa, & in pluribus aderant glandulae induratae, ac quidem tantae molis in mesenterio, ut pugnum aequarent; & tunc in illis abdomen ad tactum durius apparebat, quam in aliis, quod minime mirum videtur. Non meminit, hepar mole auctum fuisse; cujus ne quidem mentionem fecit; uti nec lienis, nec pancreatis. Cum autem Celeberrimus *Heisterus* tantus in arte fuerit, & adeo versatus in Anatomicis, dubium inde moveri posset, an aucta hepatis moles adeo frequenter occurrat in Rachiticis, ac *Glissonius*, statuit.

Sed notari meretur circa hanc rem, sectiones illas Rachiticorum factas fuisse in juventute *Heisteri*, dum adhuc studio Medicinae operam daret, & sub auspiciis ductuque *Möllerii*, Camerae Imperialis Medici, felici & numerosa praxi celebris, in arte proficeret. Edidit autem has observationes, postquam septuagesimum iam aetatis annum absolverat, sanus & vegetus. Unde probabile videtur, illum tunc praecipue attendisse ad morbosa, quae in cadaveribus occurrebant; & hepar, quamvis mole auctum, satis illibatum in Rachitide mortuis inveniri solet, ut dictum est. Cum ergo alii graves & fide digni auctores de hoc hepatis incremento in Rachiticis conveniant (b), videtur statui posse, quod & hepar mole auctum concurrat tanquam causa tumoris abdominis, qui observatur in Rachiticis.

Variam autem in visceribus molem inveniri saepius, Anatomici noverunt, non tantum si morbosa haec fuerint, verum etiam, dum color, consistentia, situs &c., nihil praeternaturale docerent esse, sed sola moles aucta in sensus occurreret. Neque ante mortem ulla adfuerunt signa saepe, quae suspicionem facere potuissent, morborum quid latere in hoc vel illo viscere, quod in cadavere solito majori mole conspicuum inveniebatur. Memini, me vidisse, in cadavere adolescentis, Lienem in situ naturali haerentem, sed adeo longum, ut extrema parte ad cristam ossis illi descenderet; color erat optimus hujus visceris, nihilque praeternaturale in ejus parenchymate detectum fuit; licet cum cura, a perito Anatomico, & Medicis praesentibus, examinarentur omnia. Cum autem a primis incunabulis defuncti curam gesserim, nihil unquam detegere potui, quod vel levissimam suspicionem daret lienis male affecti.

Videntur veteres Medici similia observasse, & peculiari nomine denotasse. Vocaverunt enim sic affectos *μεγαλόσπλαγχνης*, illos, qui magna & in tumorem sublatam habent viscera. Licet enim tales crederent morbis opportunos vivere, imo & quandoque eodem nomine uterentur, dum viscera mole aucta morbis afficerentur, tamen

(y) De Rachitide. Cap. II. pag. 12. (z) Dissertazioni & osservazioni &c. pag. 246.

(a) Medicin. Chirurg. und Anatomische Wahrnehmungen pag. 25.

(b) Vide Schenekium Observat. Lib. ij. de Phthisi observat. 3. pag. 258.

tamen videtur agnovisse, dari homines, qui naturaliter magna viscera habent; de qua re videri possunt illa quae *Foësius* (c) habet.

7°. Ad numerum quintum notatum fuit, omnem pinguedinem minui perpetuo, & tandem vix non penitus evanescere: Sed, uti notum est, muscoli ambiuntur non tantum undique tunica cellulosa, sed & eadem se insinuat inter singulos fibrarum muscularium fasciculos, ex quibus major musculus componitur, ad ultimas etiam subdivisiones usque, sicque efficit, ut fibrae musculares cum vicinis non concrecant, sed maneat semper separatae. Hinc, ubi summa illa emaciatio adest, musculorum torositas minuitur ultra quam credi potest. Verum quidem est, in ultimo senio, dum totum corpus exsuccum & aridum obrigescit, vix ullum pingue superesse in corpore, & tamen nondum penitus deletum esse motum muscularem, uti nec in consummatissima phthisi, dum sola cutis ossa tegere videtur tantum; verum adhuc ipsa muscularis fabrica superest illibata, quae sensim in Rachitide minui, & tandem perire, videtur, dum, torositate & mole quasi musculorum fere abolitis, illud, quod superest, inertis flacciditate languet. Causa enim muscularis motus non est in musculis, sed in illos aliunde derivatur, dum agunt. Verum, ut illa actio fieri possit, requiritur debita structura muscoli, ut causa movens, per nervos allata ad muscolum, effectum praestare possit. Videantur de hac re illa, quae ad §. 1058. & 1059. dicta sunt.

Egregius in historia naturali *Daubenton* (d), ubi describit sceleta & ossa singularia Rachiticorum, quae in thesauro Regio servantur, ob bonae nutritionis defectum carneas corporis partes debitam firmitatem perdere notat; sed nec ossa satis consolidari, dum incretunt; hinc vertebrae, quarum substantia porosa admodum est, emolliuntur & subsident; unde sequitur compressio medullae spinalis, ac nervorum, qui ex spina dorsi emergunt, & potestas musculares motus trunci & artuum exercendi impeditur magis magisque, tandemque fere integre deficit, dum quotidie augetur malum. Mirae quidem depravationes spinae dorsi in sceletis Rachiticorum observantur, nec improbable videtur, posse comprimi tandem medullam spinalem contentam in theca vertebrarum, & nervos inter commissuras vertebrarum ex spinali medulla emergentes; tamen verae paralyses in Rachiticis vix observantur. In miseris illis, quorum cura neglecta fuit penitus, videmus, quosdam emergere totos deformes, spina dorsi adeo distorta, ut vix possibile videatur, hoc contingere potuisse absque compressione spinalis medullae ac nervorum, & tamen non observatur paralysis. Quin imo *Glissonius* (e), cujus testimonium maximi ponderis est in Rachitidis historia, testatur sequentia: *Nunquam, quod meminimus, Paralysis, aut Apoplexiam huic affectui supervenisse novimus; deberet autem necessario saepius (saltem in morbo confirmato) evenire, si laxitas & debilitas haec nervorum a defectu influxus cerebri originem duceret.* Minori cum periculo contingunt distorsiones illae in spina dorsi, quia lente & sensim fiunt in Rachiticis; & theca illa vertebrarum, dum divergit a recto tramite, notabilem arcum circuli facit; unde sensim medulla spinalis se accommodat mutatae figurae canalisi ossei, per quem deducitur. Idem verum est de nervis, qui ex vertebrarum theca toto hoc itinere egrediuntur.

8°. Ossa sustinendo corpori humano servant, firmum fulcrum praestant partibus mollioribus, quae illis adhaerent, nec possent vasti adeo muscoli, in corpore humano, & animalium majorum, potentiam, quae adeo valida reperitur, exercere, nisi duris affigerentur ossibus illorum extrema.

Nascentis autem animalis corpusculum refert molle gluten, nec ossa ipsa plus solidi-

(c) Oeconom. Hippoc. litera M. pag. 242.

(d) Histoire natur. gener. & particul. avec la

descript. du Cabin. du Roy Tom. III. pag. 56. &c.

(e) De Rachitide Cap. IV. pag. 26.

lilitatis habent in prima origine, quae tamen postea tantum robar & duritiem acquirunt. Placuit Celeberrimo *Hallero* indagare illa, quae in ossibus contingunt, dum ex flexili glutine mutantur in duram adeo substantiam, quae per saecula aëris injuriis in coemeteriis publicis exposita manere potest vix non integra. Solita sua & incomparabili industria haec experimenta perfecit in pullis nascentibus in ovo incubato. Vidit autem glutinis hujus transitum in cartilagine esse satis promptum & facilem; videbatur enim tantum requiri major soliditas; sed non tam facile intelligebatur, quomodo flexilis & elastica cartilago in durum & fragile os mutaretur. Cartilago, dum tenuis adhuc est, pellucet; primum ossescentis cartilagine indicium est opacitas & color flavescens; simul in eodem loco incipit tunc apparere fibrosa compages. Haec mutatio in ossibus pulli octavo incubatus die apparet. Decimo die, sanguinis rudimentum adest in cartilagine ossescente; undecimo die, rubedo adest, dilatatis jam sic arteriis, ut rubras sanguinis moleculas transmittere possint; eodem tempore & ossea durities in eodem cartilagine loco observatur. Omnia haec & in callis ossium fractorum apparent, antequam in os consolidentur. De omnibus his egi alia occasione ad §. 1261, ubi de *calce podagrica* agebatur. Illud autem, quod per arterias, quarum jam aucta magnitudo est, ut crassiora admittant, adfertur ad cartilagine, videtur esse terra, quae interposita substantiae cartilagineae facit, ut ex flexili & elastica cartilagine durum & fragile os nascatur.

Unde sequitur, si terra illa, quae cartilagine sua miscela in os convertit, tolli posset ex osse jam facto, tunc os denuo in cartilagine mutari debere.

Pulchro & certo experimento hoc demonstratur (vide §. 1261.). Calvaria enim, quae per plures annos in coemeterio jacuerat, macerata in aqua forti, diluta copiosa aqua pura, tota flexilis & elastica facta fuit, ita, ut in pavimentum projecta, pilae instar, in altum resiliret. Unde merito concluditur, cartilagine differre ab osse, quia caret substantia illa terrea, quae in acidis solvitur, &, si ex osse in acidis macerato auferatur illud terreum, redire cartilagine, quae latuerat in vero osse, per tot annos in coemeterio exposito.

Praeterea constitit ex *Celeberrimi du Hamel* & aliorum experimentis, terream illam substantiam tingi rubro colore, si *rubia tinctorum* ingeratur cum cibo animalibus, & illis ossibus, in acido maceratis liquore, soluta terra perire omnem colorem, & manere cartilagine non amplius coloratam.

Sed & inde patuit, per ipsas vitae sanae actiones deteri perpetuo partes solidas corporis, ne ossibus quidem exceptis; & iisdem vitae sanae actionibus restitui perditas. Dum enim alternatim nutrebat animalia cibus consueta, nunc addita rubia tinctorum, nunc non, per aliquod tempus, invenit ossa illorum variegata circulis albis & rubris, simulque didicit, mensis spatio notabilem terrae copiam ossi appositam fuisse; quod ex colore facile distinguere poterat. Patuit pariter, intra sex septimanas evanescere illam rubedinem, si animal cibus solitis absque additione rubiae tinctorum uteretur; dum nempe jacturam terreae ossium substantiae supplet alia similis materia, sed non tineta amplius rubro colore.

Inde concluditur, quod terrea haec materies, quae cartilagini addita illam in os convertit, fluxerit per vasa cum sanis humoribus, & ossibus reddiderit illud, quod quotidie de illorum substantia perit, uti & id, quod ad incrementum ossium in junioribus requiritur. Unde ex ovo incubato pullus prodit vigesimo die, qui firmis jam ossibus insistit, & quaquaversum discurrit.

Verum eadem haec terrea materies, dum per morbum mutatur, vel partibus ossibus rite applicari nequit, ad alia loca deponitur, vel & eliminatur de corpore; uti ad §. 1261. dictum fuit. An simile quid in Rachiticis quandoque contingit? *Glissonius* (f) habet sequentia: *Aliquis nostrum testatur, se semel vidisse glandulas strumosas*

mosas, tam numerosas, ut viderentur aequare, si non superare, magnitudinem ipsorum pulmonum: sitae autem fuerunt utrimque inter pulmones & mediastinum, & a thymo usque ad diaphragma protensae. In cadavere infantis Rachitici membranae pulmones succingens aspera erat protuberantiis, tuberculisque, verrucis non dissimilibus. Apertis pulmonibus, in pluribus locis tartarea seu gypsea substantia concreverat (g). In cadavere nobilis pueri Rachitide mortui *Benevoli* (h) invenit, substantiam pulmonis dissectam esse plenam & infarctam materia alba, tenaci, crassa, quam pressus pulmo spongiae instar exsudabat: credit, pulmonem plenum fuisse chylo in hoc viscere collecto & indurato; quod vix verosimile videtur. Similis observatio legitur (i) de puero Rachitico, in cujus humero dextro, supra flexuram cubiti, inventa fuit tunica spissa, quasi cartilaginea; qua aperta, effluxit materia alba, grumoso lacti aut caseo coagulato similis. Similis in femore tunica crassa cartilaginea inveniebatur, quae obvolvebat tumorem, quo aperto, effluxit liquor priori similis, paulo quidem spissior, albus, caseosus, non foetidus, ad tres circiter uncias.

Si jam illa materies terrea, a qua ossium firmitas & robur pendet, non applicetur copia & modo debitis, major flexilitas ossium adest; unde, dum corporis pondus innititur ossibus nondum consolidatis, pressae epiphyses prominere ac tumere incipiunt, & in junioribus, qui nondum inceperunt, praecipue in carpis, tales prominentiae apparent, quia sedentes saepius manibus innituntur, sicut *Glissonius* (k) notavit. Illae protuberantiae, si examinentur, non in partibus carnosis aut membranosis, sed in ipsis ossium extremis, praecipue in eorum epiphysibus, radicari deprehenduntur. Imo, si ossium illae prominentiae lima radantur, apparet, quod sint ejusdem similis substantiae ac reliquae ossium partes (l). Hoc autem notatu dignum credidit ideo, quia (m) conjectarunt aliqui, ossa in hoc affectu interdum esse flexibilia instar cerae. Sed nos nusquam id vidimus, neque ab oculato teste fide digno relatum audivimus. Quare, ut fabulosum, hoc signum plane rejicimus. In adultis quidem observatum fuit aliquoties, ossa penitus emollita fuisse, sed in Rachiticis firma fiunt minus, incurvantur a pondere incumbente, epiphyses pressae protuberant, sicque corpus misere deformatur, & nisi curetur integre morbus in tempore, ossa illa difformia indurantur denuo, & tota vita manent miseranda tolerati morbi vestigia.

9°. Adeo frequens occurrit in Rachiticis vasorum, caput petentium, vel inde redeuntium, magnitudo, ut plures auctores, qui de hoc morbo egerunt, voluerint, ejus essentiam tantum consistere in illa nutritionis depravatione per quam quaedam partes nimio graventur nutrimento, hinc mole augeantur nimis, aliae vero tanto minus recipiant, adeoque necessario contabescant. De visceribus mole auctis antedictum fuit, & notatum, quod non semper morbosa videantur; uti etiam, quod caput & facies mole aucta appareant, dum reliqua decrescunt potius. Attenti ad causam aucti in superiore parte corporis incrementi, observaverunt, arterias & venas jugulares ampliores esse, dum reliquae decrescunt. *Glissonius* (n) idem quidem affirmat, sed solita fide addit, aliquoties augmentum illud vasorum capitis apparuisse in corporibus novissime apertis, non tamen audet inde concludere, illud perpetuo in hoc affectu obtinere, vel non, licet suspicetur, ita se rem perpetuo habere. Rationem, quare hujus rei oculatum testem praestare non posset, sequentem adfert: *Non venerat nobis in mentem, id antea ab initio nostrae Anatomicae circa hoc subiectum indaginis scrutari.*

(g) Boneti sepulchret. Tom. I. pag. 912. (h) Dissertazioni & osservazioni pag. 247.

(i) Acta Physico Medica natur. curiosorum Tom. I. pag. 103.

(k) De Rachitide Cap. II. pag. 10.

(l) Ibidem pag. 117.

(m) Ibidem Cap. XXI. pag. 269.

(n) Ibidem. Cap. II. pag. 15.

§. 1486. **I**N illis vero qui jam ambulare inceperant noscitur adveniens malum, 1. ex omnibus antecedentibus. 2. ab incessu tardiore, infirmo, prolapsu, instabilitate, transeunte in assiduam sedendi voluntatem, mox abituram in decubitum perpetuum, tandemque in impotentiam motus quorumcunque artuum, collo flexili, capite nutante. 3. ab ingenii praematuræ acumine, sensuum sincero exercitio, appetitu & digestionem ferme illaesis.

Dictum fuit ad §. 1481, Rachitidem vix unquam connasci, raro ante nonum vitae mensem incipere, & si nullum inchoati morbi vestigium apparuerit ante biennium aetatis absolutum, postea vix de hoc morbo periclitari pueros; actumque hactenus de signis morbi in illis, qui nondum incedunt; nunc indaganda sunt morbi indicia in illis, qui jam ambulare ceperunt.

1°. De his actum fuit.

2°. Sani infantes, quamdiu vigilant, vix unquam quiescunt, sed perpetuo artus movent & totum corpus, nisi coercantur, perpetuo hinc inde discurrunt, quaevis obvia arripiunt, quibus dum potiti fuerint, mox rejiciunt, ad alia festinantes, sic non leviter custodes suas solent fatigare parvuli. Notum est, vix non omnes morbos, graviores imprimis, a lassitudine spontanea, & gravitate corporis, incipere; non ita diu post, febres, vel & morbi acuti, sequuntur haec morborum praeludia. Ubi ergo in junioribus agilitas corporis & puerilis petulantia incipiunt minui, licet nullus alius morbus sequatur, tunc Rachitidis suspicio nascitur; quae magis magisque confirmatur, si haec lassitudo insolita & tarditas ad motum corporis diutius perdurent, imo & augeantur. Haec motus muscularis debilitas incipit a primis morbi rudimentis. Si intra primum aetatis annum, aut circiter, pueri hoc morbo infestentur, tardius solito pedibus insistant prae illa debilitate, & plerumque prius loquantur, quam incedunt; quod in Anglia pro malo omine haberi solet (o). Si ambulare jam ceperunt, antequam morbus ingruat, tardius incedunt, pedibus infirmius insistant, vacillant, titubant, cadunt. Si quando laetentur, non tam profuse rident, neque tanto cum vigore se excitant, artusve vibrant acsi tractantium manibus exsillire gestirent, nec irati adeo ferociter calcitrant, neque tanta cum animositate plorant, ac solent sani coetanei. Jactatione corporis ab aliis praestita non delectantur, nec motu violentiore, uti aliis pueris in more est, imo potius, praevalente morbo, omnem jactationem aversantur. Dum plorant, non vehementiore aliquo lusu, aut molli placidaque tractatione & quiete, placantur. Nec oblectantur multum crepundiis, nec ludicra curant, nec tamen stupidi sunt, sed ingeniosi ac serii; & uti *Glissonius*, cujus verbis utor in describendis hujus morbi signis, optime notavit (p); *Vultum videre est magis compositum & severum, quam aetas postularet, aesi in rem seriam aliquam meditabundi essent.*

Cum autem, exceptis illis, qui in capite & facie locantur, reliquorum musculorum firma torositas sensim minuatur, ita, ut laxi & penduli sub flaccida cute tangantur, hinc assidua sedendi voluntas tandem in decubitum perpetuum abit; eo quod sedentes corpus erectum tenere nequeant; sed, id inclinantes, modo antrorsum,

(o) De Rachitide Cap. XXI. pag. 563. 264.

(p) De Rachitide Cap. XXI. pag. 265.

sum, modo retrorsum, modo ad alterutrum latus, quaerunt sustentacula, quibus recumbentes ignaviae suae auxilium praebeant. Miserrimum visu est, quomodo caput mole auctum, dum adultior morbus jam est, tenui collo sustineri amplius nequeat, sed nutando in hanc illamve partem dilabatur. Similis debilitas in spina dorsi observatur. Unde & *Glissonius* (q) hanc Prognosin dedit: *Quo enormior est mole capitis, eo longior & difficilior curatio. Quo debilior est spina dorsi, eo gravior & periculiosior morbus.*

3°. Miselli illi, licet debiles, & ad motum corporis artuumque inepti, acumine ingenii valent, ac quidem plus, quam in tenera tali aetate quis expectaret: Simul sensuum omnium exercitium illibatum manet. Hinc functiones encephali in hoc morbo satis integrae supersunt; deficit aut languet saltem illa, quae motui muscutorum voluntario praesidet. Forte in encephalo non haeret causa labefactati motus muscularis, sed potius pendet a perdita muscutorum torositate & inertii languore, qui in Rachitide observatur. Ubi enim per idonea remedia emendatur vappida, quae in hoc morbo adest, cacochymia, & restituitur firmis partibus solitum hac aetate robur, muscularis motus pari passu redit, quo haec vitia solidarum & fluidarum corporis partium corriguntur.

Disimulandum tamen non est, egregium *J. Petrum Buchnerum* (r), qui indagando huic morbo non levem operam dedit, scripsisse, quae sequuntur: *Ego saltem plures stupidos Rachiticos, quam facultatibus animalibus valentes, haecenus vidi: Etsi hos quoque viderim.* Verum notandum est, quod hic agatur de signis Rachitidis advenientis, in illis, qui jam ambulare ceperant, antequam morbus illos invaderet. Hinc non mirum foret, si Rachitici in morbi principio ingenii acumine & sensuum exercitio valerent, dein in morbi aucti decursu stupidi & hebetes fierent. Imprimis hoc continget, si serum extravasatum in calvariae cavo incipiat colligi. *Glissonius* (s) de dissectis Rachiticorum capitibus testatur sequentia: *Inter duram & piam matrem, atque in ipsis ventriculis cerebri, serosas aquas in nonnullis a nobis dissectis reperimus; unde patet affectum, hunc cum hydrocephalo complicari posse. Cerebrum in aliis a nobis dissectis satis firmum & inculpabile, neque illuvie serosa inundatum, deprehendimus.* Unde illa hebetudo, si comitetur quandoque Rachitidem, non pendet ab ipso hujus morbi genio, cum e contra insolitum ingenii acumen toties mirentur Medici in Rachiticis, sed ab alio morbo accedente ortum ducit, seri nempe aquosi collectione in calvariae cavo.

Sapienter enim *Glissonius* (t) monet Medicos, morbos fere omnes tractu temporis alios diversi generis sibi adsciscere, & ideo morbos chronicos plerumque ante obitum jam esse complicatos. Non ergo credendum est, quidquid in Rachitide defunctorum cadaveribus praeternaturale reperitur, ad hunc morbum pertinere, cum forte potius ad alium morbum, Rachitidi ante mortem supervenientem, spectet. Ut igitur certi quid statui possit, plura cadavera eodem morbo defunctorum debent perlustrari, ut rite distinguatur, quatenus perpetuo, quae plerumque, quae frequenter, quae raro, in dissectis corporibus eodem morbo extinctorum observentur. Simul monet, in memoria habendum esse, quod illi, quorum cadavera secantur, Rachitide gravissime decubuerint, cum succumbere debuerint malo, adeoque non expectanda esse in vivis, recens affectis, eadem symptomata, eandem morbi magnitudinem, cujus effectus in cadavere reperiuntur. Erroris periculo se exponeret, qui post Empyema in cadavere repertum concluderet, pus illud dedisse originem pleuritidi, quae, suppurata, postea Empyema produxit.

Tom. X.

B b

Caete-

(q) Ibidem Capite XXII. pag. 286. (r) Disputat. ad morbor. histor. opera Halleri Tom. VI. pag. 285. (s) De Rachitide Cap. II. pag. 15. (t) De Rachitide Cap. II. pag. 8.

Caeterum in hoc morbo, imprimis incipiente, appetitus & digestio manent satis integra. Unde subdole prorepat malum, sensim auctum. Cum autem ex praecedentibus patuerit, viscera abdominalia in Rachiticis mole quidem augeri, sed caeterum satis sana inveniri, non adeo mirum videtur, quod illorum actiones in morbo incipiente persistent adhuc illibatae.

§. 1487. **A** Dultior morbus exhibet magnum caput, futuris amplis interstinctum; thoracem ad latera compressum, ad sternum in acutum assurgens, cum nodosis costarum extremis; abdomen protuberans; cariosos cum nigritudine dentes; quae sensim aucta saepe in omni vita perniciosos similes morbos creant, maxime spinam ventosam & cariem ossium.

Sequuntur tunc illae mutationes, quae procedente morbo observantur in aegris. Caput magnum, futuris amplis interstinctum. In recens nato infante, uti notum est, calvaria nondum est tota ossea, sed capitis ossa a se mutuo adhuc separata sunt, & ossis defectum supplet membrana: hoc utrum habet, ut caput infantis, partus tempore, per ultimas pelvis angustias transitarum, cedere possit validis parturientis nixibus, & prodire facilius. In illo calvariae loco, ubi ossa bregmatis cum frontis ossibus unientur postea per futuram magna plaga est, irregularis figurae, ubi nihil ossei, sed mera membrana tantum, tangendo deprehenditur. Locus ille *Fontanella* dici solet. Procedente aetate, membrana haec sensim in os mutatur, citius aut serius in diversis. Vidi non semel, fontanellam pro parte adhuc membranaceam fuisse septimo & octavo aetatis anno. Ossa cranii postea per suturas uniuntur, disparte omni illo membranaceo, ideo illud interstitium inter ossa cranii, nondum sibi invicem contigua reddita, futurarum nomine venit; quae eo ampliores ergo erunt, quo magis ossa cranii adhuc a se mutuo distent.

Notum est, calvariae cavum naturaliter semper plenum esse, & patuit ad §. 295, ubi de vulneribus capitis agebatur, nisi ossa cranii coercerent contentum encephalon molle, illud facile protuberaturum illo tempore, dum homo valido nixu pondus attollit, obstaculum quodvis totis viribus remove nititur, alvum duram magno conatu exprimit, subito & protracto risu agitatur, valida & repetita sternutatione concutitur. Unde fit, si per vulnera osseum illud propugnaculum laeditur, aut arte chirurgica excinditur orbiculus ex calvaria ossea, ut paretur via humoribus extravasatis sub cranio collectis, & molle encephalon comprimentibus, quod Chirurgi adeo sollicito locum laesum muniant, probe gnari, si hoc neglexerint, encephalon in loco, ubi trepanum applicatum fuit, brevi emersurum, sub forma luxuriantis fungosae substantiae, quae resecta cito recrescit, & non tantum foramen exsectum replet, sed etiam ultra ejus margines protuberat undique.

Cum ergo notabilis cranii pars in recens natis adhuc membranacea sit naturaliter, sensim in os mutanda, patet ratio, quare caput proportionaliter majus sit in junioribus, etiam sanis, quod pictores & statuarii semper observant. Verum in Rachiticis ossa sunt molliora, interstitia membranacea inter ossa calvariae sunt ampliora, hinc calvariae tota compages facilius cedit encephalo distendenti; unde patet simul ratio, quare capitis moles auctior inter Rachitidis signa diagnostica numeretur. Si jam consideretur, copiam & impetum humorum versus caput augeri ob magnitudinem arteriarum & venarum jugularium (vide §. 1485. n°. 9.), patet evidenter, cur ob tres has causas concurrentes, ossium mollitiem, partem insignem calvariae adhuc mem-

membranaceam, & copiosiore sanguinis appalsum, capitis moles augeatur, dum reliquae partes decrefcere videantur potius.

Sic & nascitur dispositio ad *hydrocephalum*; quod malum aliquando comitatur Rachitidem, quandoque sequitur.

Antea §. 1485. n. 8. pluribus dictum fuit, soliditatem offium pendere a terra, debita proportione admista, ac adunata, &, si illa terra tollatur, tunc os mutari in cartilagineam elasticam flexilem. Simul tunc notatum fuit, intime unitam ossibus terram vitae sanae actione deteri, eliminari de corpore, & in ejus deperditae locum restitui similem, quae debitam offium firmitatem conservat. Haec firmitas minuetur, si non restituatur quotidie idem & tale, quale perierat, simulque addatur illa quantitas, quae ad debitum corporis incrementum in hac aetate requiritur. Firmitas certe in ossibus Rachiticorum minuitur; hoc omnia morbi phaenomena docent; & non sine ratione roboris in ossibus decrementum, vel minutae copiae terrae ad firmitatem offium requisitae, vel vitiosae unioni ejus cum reliquis partibus os constituentibus, tribui posse videtur.

Pulchra quaedam, quae huc spectant apud *Celeberrimum Boerhaavium* (u), habentur. Agebat ibi de vi solvente aquae simplicis purae, quae sola non solvit terrestria pura corpora, verum, si haec acidis corrosiva fuerint, tunc perfecte in aqua dilui possunt, & in illa latere, ita, ut totus liquor appareat limpidissimus. Animalium pariter verae ultimaeque terrae, osseae, carnae, testaceae, caeteraeque, ita possunt solvi in acidis, & solutae dilui in aqua, sicque efficere cum aqua, in qua latent, pellucidissimum liquorem.

Contrarium obtinet, dum terrestria corpora intime uniuntur salibus alcalinis; tunc enim terra his unita in aqua postea solvi & dilui nequit. Docet hoc vitrum evidentissime, utpote alcali & terra intime conjugatis constans; quod eo minus solubile habetur in aqua, quo arctius haec bina inter se unita fuerint. Sic enim formatur materies, quae non habetur alia aquae viribus solventibus magis intacta. Ideo credidit magnus vir, quod naturae auctor alimenta fere omnia animalium, paucis admodum exceptis, acescentia fecerit. Ita enim acidi sales, in prima ventriculi officina praedominantes, feliciter ad dissolutionem disponunt nutrimenta assumpta, quorum partes firmas per terram imprimis cohaerent, & ideo longe difficilius in liquidum chylum dissolverentur: Verum, ubi postea ex hoc chylo formanda est iterum materies solidis compingendis apta, tunc mutatur prorsus acescentia, quae in chylo parando necessaria fuerat, & alcaliscentia salium enascitur, quae, apprehendens elementa terrestria, compagem format aqua non solubilem, sed humoribus coercendis parem. Ex quibus omnibus tandem concludit sequentia: *Utiq;e, quando vis mutandi acescentia in alcalia in corpore humano deficit, ossa tum, cartilagineae, dentes, ligamenta, laxa, debilia, mollia, flexibilia, redduntur; ut in Rachiticis animadvertitur quotidie.*

Thoracem ad latera compressum &c. Ubi signa Rachitidis recenset *Glissonius* (w), quae apparent in cadaveribus hoc morbo demortuorum, antequam sectio instituat, sequentia notat, quae circa thoracem apparent: *Pectus exterius macrum, & valde angustum, praesertim sub alis, & a lateribus quasi compressum conspicitur; sternum vero nonnihil acuminatum, instar carinae navis, aut pectoris gallinae. Costarum extrema, quibus cum cartilaginibus sterni committuntur, nodosa sunt, quemadmodum de articulis carpi & tali diximus.* Costae enim osseam requisitam firmitatem non habent; hinc facile introprimuntur, dum custodes infantum, manibus utrimque lateribus applicatis, illos humo tollunt, vel & ulnis impositos gestant: In quibusdam locis mo-

(u) Element. Chem. Tom. I. pag. 737. (w) De Rachitide Cap. II. pag. 11.

ris est, ut non infideant infantes custodum brachio, nunc dextro. nunc sinistro, sed lumbis custodum circumligetur firmum pulvinar, ex crinibus equinis paratum, cui infidet infans, dum utraque manu custodis, thoracis lateribus applicata, sustinetur, ne in latus alterutrum declinans vacillet perpetuo, sed maneat in situ erecto, pedibus pendulis. Ubi autem latera tantum premuntur, columna vertebrarum retrorsum cedit, & sterni os antrorsum elevabitur; cumque vertebrae magis resistent, sterni os assurgit magis ex hac causa; sicque thoracis cavum, lateribus compressis, reddetur angustius, pulmo difficilius poterit dilatari ab aëre inspirato; unde asthma, & alii periculosi pectoris morbi, toties sequuntur, & morbus hic, diuturnior si fuerit, facile in phthisin migrat. Hinc in Prognosi Rachitidis (x) statuitur: *Asthma (praesertim Orthopnoea, atque ea spirandi difficultas, in qua decubitus in neutrum latus admittitur) valde periculosum: Ante obitum tabem sibi comitem perpetuo fere adsciscit, nisi forte alius morbus aut symptoma grave interveniens, accelerata morte, tabem adventantem praeventat.*

Abdomen protuberans. De hoc dictum fuit §. 1485. No. 6.

Cariosos cum nigritudine dentes. Cum Rachitis frequenter invadere soleat circa dentitionis tempus, primi dentes solent male affici, imo & sequentes aliquando, si morbus in longum protrahatur. Ita ut aliquot viderim adolescentes, quorum morbus in initio negligentius tractatus fuerat, qui edentuli manserunt tota vita: Raro quidem hoc contingit; sed saepius observatur in graviore morbo, aliquot, ex incisivis imprimis, deficere dentes, quorum aliqui tamen, circa septimum annum, circa septimum annum, vel & serius aliquando, quando primi dentes, lactei dicti, vacillare solent & cadere, renovantur. Cum enim, si morbus validus fuerit & diuturnus, ossa male afficiantur, mirum non est, dentes similiter affici. Sub adamantina crusta dicta, quae extra gingivas prominet, tecta latet substantia ossea tenerior, quae dum corrumpitur, dens frustillatim excidit. Observavit *Glissonius* (y); dentitionem, dum jungitur Rachitidi, morbi progressum multum accelerare; simulque monet sequentia: *Dentes nigrescere, aut frustillatim excidere, periculo non vacat, atque id eo pejus est, quo tardius alii in eorum locum succrescunt.* Docetur enim ex his Medicis, validum fuisse malum, si secundi dentes, in alveolis adhuc latentes, a prioribus infidentibus corruptis male affecti fuerint, vel saltem difficilius cedere medelae adhibitae, & tardius eradicari posse. Observavit antea jam laudatus *Buchnerus* (z); *A dentibus oriri morbum; unde, si infans serius, post primum annum, v. g. anno uno & dimidio, aut quadrante, aut plane expleto jam annorum binario, dentes edat, utut antea vegetus & alacris fuerit, metuendum est, ne in spinalem morbum incidat, sive convulsiones dentitioni accedant, vel non. In Rachitide imperfecta dentes, carie ejecti, septimo anno reparantur, in perfecta vero non.* Notandum est, hunc auctorem perfectam Rachitidem tunc vocasse, ubi omnino desperabat de morbi curatione. *Rachitis imperfecta difficulter, perfecta vix aut raro curatur. Saltem, oblata licet occasione, curam periclitari noluit.* Quod tamen laudari nequit, cum toties & in hoc & in aliis morbis emerferint aegri, qui conclamati omnibus videbantur,

Observavit autem, si dentium cariei accederet insignis oris graveolentia, morbum fere lethalem esse. Sed & Prognosin *Glissonii* circa tardam novorum dentium in Rachitide eruptionem confirmavit (a). Tarde enim primi dentes prodierunt, & cum continuis fere convulsionibus: Postea Rachitidis incipientis omnia signa adfuerunt; dentes fiebant flavi, dein nigri, & exciderunt: ita per quinque annos vixit edent-

(x) De Rachitide Cap. XVIII. pag. 288. (y) Ibidem pag. 287. 288.

(z) Disput. ad morb. histor. opera Halleri Tom. VI. pag. 286. 287. 288.

(a) Disputat. ad morb. histor. opera Halleri Tom. VI. pag. 280.

edentula ; tandem undecimo aetatis anno unicus dens emerfit , qui ad mortem usque perstitit , quae decimo quarto aetatis anno calamitosae vitae finem imposuit : Miram corporis deformitatem, Rachitidis tam diu toleratae affectum , tabula huic dissertationi adnexa exhibet .

Licet enim saepe citius longe morbo succumbant Rachitici , tamen non pauci emergunt , sed miseram vitam trahunt deformes , & ad omnia fere inhabiles , nisi in tempore idonea medela adhibeatur ; de qua postea agetur . Unde *Glissonius* (b), de Prognosi hujus morbi agens , statuit sequentia : *Qui statum morbi attingunt , quo nempe is non amplius augetur , omnes , si recte tractentur , evadunt , nisi forte alius morbus sit conjunctus , aut casu aliquo superveniat , aegrumque in augmentum ulterius deturbet . Declinatio symptomatum similiter , sed certius , sanitatis restitutionem pollicetur .*

Quae sensim aucta saepe in omni vita perniciosos tales morbos creant , maxime spinam ventosam , & cariem ossium . Ossa debitam firmitatem non habere in Rachiticis , antea pluribus demonstratum fuit ; hinc naturalem situm & figuram non retinent , dum premuntur a pondere incumbente corporis erecti ; unde toties spina dorsum deformatur , uti & extrema inferiora ; in extremis superioribus idem contingit , dum , sedilibus insidentes perpetuo , vel & decumbentes in lectulis , manibus & brachiis innituntur , ut situm corporis mutare possint ; qui , si idem maneat diu , molestiam sanis etiam & robustis hominibus creat : unde & observatur in sanis dormientibus , quod somni tempore situm mutant aliquoties , ut molestiam leniant , quae sentitur , dum pondus corporis facientis haec vel illa loca premit diutius . Nisi enim haec situs mutatio obtineret subinde , suffocaretur circulatio in partibus quibus incumbimus , & sequeretur gangraena in locis maxime pressis , uti toties dolent Medici factum fuisse , dum aegri hebetes & soporosi decumbunt , nec hanc molestiam sentiunt , simulque custodes , licet moniti , situm decumbentium mutare negligunt . Cum autem sensuum sincerum exercitium adsit in Rachiticis , miselli manibus utuntur frequentius , ut situm mutare possint ; unde protuberant epiphyses radii , ulnae , humeri , & pars ossium inter articulos media , debitam firmitate carens , incipit incurvari . Posset & musculorum , ossibus affixorum , actio mutare naturalem figuram ossium , quae in hoc morbo nimis facile cedunt ; sed antea patuit , musculorum torositatem ac robur minui in Rachitide , & decrescere illorum activitatem ; unde forte minus ab hac causa metuendum erit . Dum autem felici cura musculis robur redit , quod perierat , & simul firmitas in ossibus succedit sensim , tum musculorum ossibus affixorum sola vi emendatur ossium incurvatorum figura saepius ; de qua re postea in curatione hujus morbi dicetur . Accuratissimus *Daubenton* , non tantum in describenda corporis humani fabrica , sed , cui nullus comparari nequidem potest , in Anatomie comparata , ut solet vocari , quae plurimorum animalium partes describit , & cum humanis ejusdem nominis comparat , unde multum illustratur intellectus omnium functionum ; celeberrimus , inquam , ille auctor , dum describit locupletissimum rerum naturalium thesaurum (c) , cui conservando & augendo tanta cum laude praeest , plura specimina describit , quaedam etiam figuris nitidissimis exprimit , quae docent evidenter , quam miris modis ossa humana mutari possint in hoc morbo , imo & quandoque ipsa ossium substantia miserrime destrui tandem . Cum autem morborum hi ossium affectus accuratius conspici possint in ossibus siccis , hinc & scelela descripsit & delineavit , in quibus ossa propriis ligamentis inter se nexa manserant . Omnia haec attente legi & considerari merentur .

Puel-

(b) De Rachitide Cap. XXIII. pag. 287.

(c) Histoire naturelle avec la description du Cabinet du Roy Tom. III, pag. 57. & suivantes .

Puellam, quae ad decimum quartum annum usque cum Rachitide luctata fuerat, antequam morbo succumberet, delineavit *Buchnerus* (d). In hac figura ingens membrorum deformitas apparet quidem, verum ossium, partibus adhuc mollibus tectorum, status non apparet; sed in sectione cadaveris ejusdem puellae (e) leguntur sequentia: *Supra modum molles & scissu faciles cartilagineae erant. Ipsa vero ossa cartilagineam naturam, & mollitiam, & facie ipsa, aemulata sunt. Cultro Anatomico absque vi totum os femoris discidi. Articuli a naturali sua constitutione, uti totum corpus, degeneraverant. Ita contracta & collapsa pelvis ossa erant, ut digitum ano immissum vix admitterent, atque ut inde tota vesica in abdomen expulsa peregrinaret. Cavum ossium fistulosorum ex binis oppositis lateribus admodum compressum erat, ut cavitas cylindrica in planam & paralelogrammiformem mutata esset. Miras tales ossium deformationes in Rachitide defunctorum cadaveribus observavit & *Daubenton* (f), sed tam varias, ut de exacta illarum descriptione desperaret, licet ossa sceleti hujus, per relicta ligamenta, quantum fieri poterat, in naturali situ manserint; unde historiam hujus sceleti sic finit: *Uno verbo dicam, pleraque ossa complanata fuisse diversimode secundum illorum longitudinem. Tres pedes & duos pollices longum erat illud sceleton, licet ex dimensione ossium singularium, & ossificationis progressu observato, credibile videretur, subjectum hoc octodecim aut viginti annorum fuisse, dum ab hoc morbo moreretur. Antea ad §. 1316, ubi de partu difficili agebatur, notatum fuit, obstetricantes semper difficiliorem partum metuere, dum assistere debent parturientibus, quae in juventute laboraverunt Rachitide, praecipue, si circa ultimas lumborum vertebrae, & ossa quae pelvis cavum constituunt, notabilis deformitas manserit, quae non tantum difficilem partum facere potest, sed & quandoque penitus impossibilem. Videantur illa, quae in hoc loco dicta fuerunt.**

Similia incommoda ab eadem causa nasci poterunt; dum ob spinae deformationem angustatur thoracis cavum, ita, ut pulmones libere nequeant explicari; unde tusses molestissimae, perpetuae, asthma incurabile, anxietas incredibilis, cum facie livente tumida a motu corporis vel leviter aucto, pulmonis vomicae, phthisis incurabilis, scirrhi, concretiones pulmonum cum pleura, sequuntur; uti ex praecedentibus patuit.

Sed & in reliquis ossibus corporis mira vitia contingere observata fuerunt. *Daubenton* (g) in illo sceleto Rachiticae, cujus modo mentio facta fuit, partem ossium occipitis & parietalium abscidit, & invenit ossa parietalia in quibusdam locis sex lineas crassa, in aliis vero adeo tenuia, ut pellucerent; in ossibus frontis, temporum, in occipitalibus, tenuia talia loca invenit. An & in extremorum ossibus tenuia talia loca inveniuntur, in quibus a leviori vi fractura metuenda est? In alio sceleto, cujus figuram tabula aenea expressit (h), notavit litera E adscripta in media parte ossium humeri, radii, ulnae, femorum, tibiae, & fibulae, juncturarum quasi vestigia, per omnem ossis ambitum; imo & quaedam similia vestigia in costis apparebant. Dubitabat egregius *Vir*, an forent fracturarum per callum consolidatarum vestigia? obstare videbatur difficultas, quomodo frangi potuissent tot ossa in hoc corpore, & fracta iterum tam bene consolidari? Credere maluit, Rachitidi tribuenda esse, morbumque hunc, qui adeo turbat ossium incrementum, invertisse solitum osteogeniae ordinem, qui a parte media incipit, & versus extrema ossium progreditur; per morbum autem pars media ossis mansisset diu cartilaginea, dum interim

(d) Disputat. ad morb. Histor. opera Haller. Tom. VI. pag. 300.

(e) Ibidem pag. 281. (f) In loco citato. pag. 74. 75.

(g) In loco citato pag. 174. (h) Ibidem pag. 76.

terim ossificatio ab utroque extremo ossis incepta versus medium progredieretur; binæ illae ossificationes ab extremis ortae, dum in medio concurrunt, produxissent illa juncturarum vestigia; imo olim, antequam ossa penitus induruerant, ossa haec in medio flecti potuissent; praecipue primo post nativitatem tempore.

Unde infert, quod, si mater talis infantis, graviditatis tempore, crurifragii supplicium coram vidisset, Rachiticus infans natus, ossibus in medio flexilibus, speciosum argumentum potuisset dare illis, qui vim imaginationis maternae in foetum, ejus utero contentum, tueri conantur.

Verum notari meretur, rarissime vel nunquam Rachitidem connatum morbum esse, uti pluribus ad §. 1481. dictum fuit, & licet foetus in utero matris jam incepisset hoc morbo infici, non potuisset primo post nativitatem tempore adeo invaluisse malum, ut tot ossa fracta fuissent. Tota enim morbi historia docet, tardius incipere Rachitidem, & lento gradu augeri.

Sed plures auctores meminerunt facilis ossium fracturae in Rachiticis. Celebris in arte sua *Petit (i)*, ubi de morbosa mutatione ossium in Rachitide agit, monet, os humeri quidem vix mutari in figura, cum undique cinctum sit musculis, qui fere aequalis roboris sunt, nec pondus corporis sustinere debeat, ut os femoris, notat tamen, ubi per morbum jam multum emollita fuerint ossa, tunc, in loco insertionis musculorum Deltoidis & Brachialis antici, os humeri incurvari sic, ut convexa pars anterior reddatur, pars vero posterior concava fiat: *Verum saepissime in hoc loco os invenitur semifractum; quod pluribus vicibus viderat. Hoc infortunium non tantum ossi humeri accidit, sed saepe etiam costis, uti O mediae parti ossium femoris O crurum.* In puella, quae decimo sexto aetatis anno expleto Rachitide periit, extremo tempore vitae femoris os levissima vi fractum fuisse observavit *Buchnerus (k)*, licet ultimo hoc morbi stadio nequidem sedere valeret, multo minus incedere. Alia puella, per duos ferme annos lactata, satis bene se habens, dein Rachitica facta, postquam tertium annum & medium expleverat, in platea currens os femoris fregit, & licet in cadavere post decem & ultra annos mortuae fractura haec consolidata inventa fuerit, tamen, aucto morbo, post fracturam, gradiendi facultate privata fuit.

Haec sufficere credo ad probandum, ossium minutam firmitatem in Rachitide dare saepius occasionem fracturae ossium.

Praeterea notari meretur, quod epiphyses ossium protuberent ad juncturas (vide §. 1485. n°. 8.), adeoque generaliter omnia ossa tumere circa articulos, uti in sceletis Rachiticorum observavit *Daubenton (l)*: imprimis ossa femoris & tibiae circa extrema articulata hoc vitio laborant, neque cava articularum proportionatam amplitudinem habent, ut possint in se recipere caput ossis articulandi, mole auctum per morbum; unde facilis luxationis periculum; quae forte frequentius, quam creditur, in Rachiticis contingit. Dum signa Prognostica in hoc morbo recenset *Glissonius (m)*, inter alia dicit: *Qui crura sursum trahunt, neque ea lubenter extendi patiuntur, difficulter curantur.* Si caput ossis femoris non satis profunde acetabulum ingreditur in Rachiticis, ubi ligamenta laxa sunt, facile excidit, & ex articulo suo elapsum, sursum retrahitur a musculis; unde membrum accurtatur nec absque molestia extendi poterit. Forte huc & spectat ultima Prognosis (n): *Qui facilius tole-*

(i) *Traité des maladies des Os Tom. II. pag. 547. 548.*

(k) *Disput. ad morbor. histor. opera Halleri. Tom. IV. pag. 279.*

(l) *Histoire naturelle avec la descript. du Cabinet du Roy Tom. III. pag. 674.*

(m) *De Rachitide Cap. XXXIII. pag. 287. (n) Ibidem pag. 290.*

tolerant omnimodam jactationem corporis, caeteris paribus, facilius curantur. Haec enim tolerantia monstrat, articulos esse bonos non tantum, sed & pectus esse liberum; quod optimum signum est. Unde in proventa Rachitide, & ubi lethalis exitus metuitur, miselli aegroti non tantum proprium corpus movere nequeunt, sed nec ab aliis corporis situs mutari poterit absque instantis suffocationis periculo. Vidit summas tales miserias Buchnerus (o) in puella Rachitica, quae ultimo vitae tempore integro pede brevior reddebatur, & magno capite, ac inter elevatas scapulas quasi gomphosi immisso, brachiis & pedibus curvatis mirumque intortis, elevato ster-
no & eminente abdomine, ex homine in monstrum degenerabat. Tunc, nequidem sedere valens, & brachiis & dorso, miserandum spectaculum! suspendenda erat. Et retro, nisi caput perpetuo muniretur, mox totum cadebat; quo nempe curvatura vertebrarum colli divertebatur.

Maxime etiam metuendum videtur in illis, qui ex diuturniore Rachitide emer-
serunt, ne praeter difformitatem staturae supersit hinc inde in ossibus talis mutatio fabricae, unde postea mali ossium morbi, curatu difficillimi, sequuntur; caries nempe, & spina ventosa.

Antea patuit, in firmo & sano osse, per ipsas sanitatis actiones deteri & evanes-
cere quasi de corpore illa, a quibus firmitas & robur ossium pendent; quae nisi ex ingestis, vasorum & viscerum actione in naturam fluidarum & solidarum partium nostri corporis conversis, restituantur, degenerabit ossium compages a nativa sua indole, & tandem morbosa fiet, si idem defectus diu manserit. Cum autem tota Rachitidis historia doceat, morbum solidis partibus corporis, praecipue ossibus, noxam inferre, mirum non videbitur, post morbum diutius toleratum in ossibus supereffe mali vestigia, quae, relictis viribus, redeunte sanitate, se manifestabunt, & quandoque debebunt separari a sanis partibus ossis; quod quidem optime fieret, si bona suppuratione partium mollium via pararetur ossium affectorum exfoliationi; verum raro haec felicitas contingit, cum in morbo hoc, si gravior fuerit, magna in putredinem proclivitas adsit; quae quandoque in tantam malignitatem ascendit, ut vide-
rit Buchnerus (p), miserissimam puellam, extremo vitae die, adeo tetram ore exspira-
vasse mephitim, a qua sanissimus volucris, caveae, quae puellae vertici perpendicu-
laris imminebat, inclusus, mox enecatus est.

Sed, cum antea ad §. 512. & sequentibus peculiari Capitulo de morbis ossium actum fuerit, omnia, quae ad hanc rem spectant, ibi videri poterunt.

(o) Disput. ad morbor. histor. opera Halleri. Tom. VI. pag. 279.

(p) Disput. ad morbor. histor. opera Halleri Tom. VI. pag. 279.

§. 1488. **T**Oto interim decursu mali lenta febricula depascitur corpus usque in mortem; tumque cadaver omnes fibras, membranas, vasa, viscera, mollia, flaccida, humores solutos, mucososque, exhibet.

Quare causa proxima mali cacochymia iners, mucosa, frigida, vappida, latente forte leni labe venerea permista, cum laxa partium firmarum fabrica.

Rachitis lente progreditur, & non tantum per plures menses, verum etiam per annos, decurrit, antequam corpus destruat, uti ex ante dictis colligitur facile. Exempla enim fuerunt allegata, ubi post primam dentitionem se manifestabant prima morbi inchoantis symptomata, & ad decimum quartum, imo ad decimum sextum, annum usque misera vita protraheretur, antequam mors tantis calamitatibus finem imponeret. Considerandum autem est, plures, Rachitidem in tenera aetate passos, longe diutius superesse. Notavit enim *Glissonius* (q), illos, qui ante annum quintum aetatis completum non perfecte sanantur, postea miseros ac valetudinarios supervivere, & ante consistentem aetatem asthmaticos, vel cachecticos, aut phthisicos, perire, *vel saltem gibbosos, nanos, curvos, aut aliter deformes, postmodum superesse.* Verum notum est, omnem morbum triplici modo finire: vel enim abit in sanitatem, vel in mortem, vel desinit in alium morbum, diversum a priori, cui tamen ut causae originem suam debet. Sic gibbosus non amplius dicitur Rachiticus, licet gibbus Rachitidi praegressae originem debeat: idem de aliis deformitatibus, Rachiticis toleratae sequelis, verum est. Hinc autem affirmatur, lenta febricula sensim depasci corpus ad mortem usque, dum proprie dicta Rachitis adest, licet absit saepe, dum postea in alium morbum Rachitis transiverit.

Dubitari tamen potest, an in ipso invadentis Rachitidis primordio lenta febricula jam comes adfit.

Glissonius (r), qui tanta cum cura hunc morbum examinavit, fatetur sequentia: *Adeo lente sensimque obrepit, ut ad plures menses vix sui manifesta vestigia prodat, nisi forte a vehementissimis causis ejus progressus promoveatur, ut a morbo violentiore aut colliquante, seu antecedente, seu superveniente.* In morbo proVectiori adesse illam febriculam lentam, satis convenit inter omnes; sed est *tarditas motus hujus morbi in sua prima invasione.* De signis autem incipientis morbi in junioribus, qui nondum ambulare ceperunt ad §. 1485. dictum, ubi simul notata fuit ad numerum 5. insolita illa flacciditas cadaverum Rachiticorum; cum caeterum in aliis morbis obtinere soleat, ut non tantum post mortem, sed quandoque & ante mortem, totum corpus obrigescat. Unde propinqui ultimum illud obsequium praestant defuncto, ut oculos claudant, maxillas ad se invicem adducant, ne, apertis post mortem oculis, & ore hiante, foedum spectaculum exhibeat cadaver; sic & caput in recto situ deponunt, manusque jungunt. Si nimis diu moras trahant post mortem, tanta observatur in cadavere rigiditas, ut hoc pietatis opus amplius perfici non possit, vel saltem quam difficillime. Sed in Rachiticorum cadaveribus omnes articuli flexiles manent, & magnum caput sola gravitate, nisi fulciatur, in hanc illamve partem dilabitur.

Humores solutos, mucososque. Merentur hic conferri illa, quae in capitulo de morbis viscerum debiliū & laxorum ad §. 41. & sequentes dicta sunt; uti & il-

la, quae notata fuerunt in morbis fibrae debilis & laxae §. 24; & de simili vitio in vasis obtinente §. 38. & sequentibus; omnia enim haec in Rachitide quoque locum habent. Ad §. 25. demonstratum fuit, defectum motus muscularis inter primarias causas debilitatis & laxitatis fibrarum merito recenseri; §. 30. patuit, fibras esse debiles junioribus, quiescentibus, & crescentibus; §. 35. 2., per quietem in aëre humido frigidiusculo, cum somno pleniore, fibras solidas nimis rigidas & elasticas emendari; dum nempe sic redduntur molliores & debiliores; §. 43. 3. deducitur iade inertia liquidi per majora vasa fluentis, quae pendet a minuta copia, fluiditate aquosa aucta, & motu musculari torpescente. Sed haec omnia in Rachitidis historia habentur. §. 44, ubi mala, a vasis & visceribus nimis debilibus & laxis oriunda, enumerantur, inter praecipua ponuntur *cachexia* & *cacochymia*, pessimaeque horum sequelae, *phthisis*, *empyema*, *hydrops*, *atrophia*; quae omnia in Rachitidis decursu observantur. Ad §. 48. probatum fuit, ipsum sanguinem & cruorem esse in robustissimis maxime densum, lentum, blandum, in tenerrimis dissolutum, levem, acrem.

Omnia ergo haec conspirant in Rachitide, ut humores soluti sint, nec habeant firmam illam consistentiam sanguinis sani, sed mucosum aliquem lentorem tantum; de quo §. 69. & sequentibus dictum fuit.

Observata fidelia confirmant modo dicta: *Celeberrimus Du Verney (s)* affirmat: *Carnes Rachiticorum albas, molles, decolores, esse, sanguinem autem aquosum, & valde dissolutum. In cadavere puellae Rachiticae sanguis summopere tenuis, resolutus, & rutilus, erat, teste Buchnero (t).*

Quare causa proxima &c. Ex tota historia morbi haecenus descripti sequitur causa proxima Rachitidis, qualis hic describitur. Causa proxima morbi dicitur, quae totum jam praesentem directe constituit; cujus praesentia ponit, continuat, morbum; cujus absentia eundem tollit. Degenerant enim humores ab illis conditionibus, quae requiruntur in sanitate, & tunc *Cacochymia* adesse dicitur; quae varia esse potest, sed in hoc morbo iners, vappida, & mucosa, invenitur. Adest simul laxa nimis partium firmarum corporis fabrica, uti demonstratum fuit; sed humores nostri robore vasorum & viscerum sic perficiuntur, ut dotes ad sanitatem requisitas acquirant; adeoque sensim degenerant, dum robur solidarum partium debilitatur.

Simul & dubii instar proponitur, an forte adsit in Rachitide aliquid labis Venereae, sed lenioris tantum.

Celeberrimus Astruc (u) credidit, contagium Luis Venereae aliquando posse esse mitioris indolis, ita ut sensim viribus extenuetur, & decrescat copia, tandemque totum evanescat de corpore. Verum simul monet, hanc felicitatem nunquam sperari posse, nisi virus Venereum benignum & paucum fuerit, simulque sanguis purus, rite constitutus, & perfecte elaboratus, adsit. Hoc modo, si virus non integre diffunderetur de corpore, concipiebat, illud diu superstes manere posse in corpore *sed ita coercitum & refroenatum, ut effectu careat; seu, quod idem est, latebit quidem in sanguine, sed latebit innoxie, quemadmodum in praxi videre obvium est.* Si autem per febrem, aliumque aliquem morbum, per diaetae errores, vigilias, crapulam &c., sanguis a sana indole degeneret, *eadem ratione venenum antea latens viribus & copia promte invalescet, naturali ferociae restituetur; unde Lues manifesta.*

Conatur suam sententiam confirmare argumento a sylvestribus arboribus desumpto, quarum fructus acerbum acrem succum fundunt; qui tamen hortensi cultura sic mitescit,

(s) Traite des maladies des Os Tom. II. pag. 291.

(t) Disputat. ad morb. histor. opera Halleri Tom. VI. pag. 281.

(u) De Morbis Venereis Lib. II. Cap. V. pag. 102. 103.

tescit, ut blando sapore placeat. Si autem a debita cultura talium arborum cessatum fuerit, fructuum succus ad priorem acerbiteriam redit. Idem obtinere statuit in Luis veneno, quod innoxie latet, *quamdiu sanguis purior largiorem similis veneni renovationem refroenaturus est; suae vero redatur nativae ferociae & virulentiae, ubi primum depravata sanguinis integritate datur latenti veneno nocendi locus.*

Inde explicat, quare aliquando Lues sequatur, dum conjugum alteruter miasma Venereum latens in corpore gerit, licet diu in connubio vixerint simul, a Lue manifesta penitus immunes. *Id enim supponit, quidpiam ex alterutra parte mutatum fuisse, unde contagium, quod ab infecto viro manat, jam efficacius sit, vel sanguis mulieris, qui inficiendus est, ad concipiendum venenum magis comparatus.* Cum autem statuatur egregius ille vir, strumosas & Rachiticas affectiones esse degeneris Luis symptomata, hinc ex eodem fundamento explicat, quare ex pluribus liberis, ab iisdem parentibus genitis, quidam postea laborent Rachitide, alii non. *Id enim arguit, hunc aut illum, nativa corporis constitutione, vel morbis, qui, dum utero gestantur, matrem debilitant, caeteris imbecilliores esse, unde contagio altius inficiatur.* Verum ex historia Luis Venereae patuit, optimam & robustissimam sanitatem non enervare susceptum in corpore virus, sed econtra sanissimos & succis plenos juvenes pejus adhuc infici ab impuro concubitu. Imo, si post curationem Luis tentatam aliquid adhuc de contagio Venereo latet in corpore, silent omnia Luis symptomata, quamdiu languent miseri, validis curationibus & severa dieta exhausti, sed simul ac vires redeunt, & bono nutrimento impletur corpus, repullulant omnia mala, & quandoque repeti debet curatio. Praeterea Luis Venereae symptomata differunt omnino ab illis, quae Rachitidem comitantur: de qua re videantur illa, quae ad §. 1482. dicta sunt.

Videtur autem *Celeberrimus Astruc*, in secunda editione tractatus absolutissimi de *Lue Venerea*, accuratius determinasse, quid sentiat de Lue Venerea, tanquam causa Rachitidis. Quamvis enim in capite quinto Libri secundi eadem legantur, quae modo recensui, tamen alio loco (w) habentur quaedam, quae in prima editione non inveniuntur. Agit ibidem de variis Periodis Luis Venereae; ubi monet, se non pauca novorum morborum genera, quae a Lue Venerea sobolescere vel reviviscere multis credita sunt, prudenter silentio praetermisisse; & postea subjungit, non defuisse, qui putent, ex eodem fonte fluxisse Rachitidem. *Sed qui ita putant semper chorda oberrant eadem; scilicet probant quidem egregie virus Venereum degeneri producendae Rachitidi symbolam conferre, ut & producendis non paucis morbis aliis: probant vero minime, venenum idem esse conjunctam & adaequatam causam Rachitidis; cum certum sit Rachitide saepius tentari infantes plurimos, quorum parentes omni Luis Venereae contagio perfectissime semper vacavere.*

Non videtur ergo Lues Venerea inter causas Rachitidis numerari posse; cum certum sit, morbum illum nasci in infantibus, absque ulla suspitione contagii Venerei prius communicati.

Confirmatur haec sententia ulterius, quod longe alia curatione indigeat Rachitis, quam Lues; imo, quod illa, quae ad virus Venereum extinguendum commendantur, in hoc morbo minime profint. Monet enim *Glissonius* (x) sequentia: *Observavimus, pueros nonnullos, unguentis mercurialibus illitos ad necandam scabiem, in hunc postea morbum incidisse.*

Supereft jam, ut de curatione Rachitidis dicatur.

(w) De Morbis Venereis Lib. I. Cap. XIII. Tom. I. pag. 101. 102.

(x) De Rachitide Cap. XVI. pag. 188.

§. 1489. **C**uratio optima fit. Cibo levi, eupepto, ficciori, minus pingui, aromatibus mitioribus condito, saepe dato & copia moderata. Potu pauco, meraco, ex Cerevisia inprimis, non veteri quidem, at diu cocta & spissa. Aëre sicco, & calidiusculo. Vestitu accurate sicco, calefaciente, ex lana praeprimis confecto. Decubitu super storeis, ex aromaticis, roborantibus, exsiccantibus, herbis factis, in elatiori aedium parte, supra tabulata lignea. Gestatione, concussione, oscillatione, ventione in rheda super strata viarum, frictione multa, calida, sicca, pannis fumo aromatum perfusis instituta, maxime ad abdomen & spinam. Cantharidum iterata quandoque applicatione, vomitoriis lenibus aliquoties cum prudentia repetitis. Purgantibus deinde roborantibus per aliquot dies successivos adhibitis. Denique usu diu continuato medicamentorum roborantium, exsiccantium, antiscorbuticorum, & spiritus excitantium. An & immersio in frigidam prodest? an linimenta? & quae?

Ex omnibus, quae haecenus de Rachitide dicta fuerunt, constat, laxam nimis esse compagem partium solidarum corporis, & in illis deficere elasticitatem ac robur. Unde omnia illa, quae antea ad §. 28. pro curatione fibrae solidae nimis debilis & laxae commendata fuerunt, hic etiam conducunt fere, nisi quod in Rachitide curanda ficcior victus soleat potius commendari, adeoque a lacte, jusculis, panis decoctis, abstinere malint Medici, & ficciores potius cibos commendent.

Cibo levi, eupepto, ficciori &c. Seliguntur illa, quae facile digeruntur, & nihil glutinosi habent, sicque promptius vi viscerum chylopoieticorum subigi, & in bonum chylum mutari possunt. Notatum fuit ad §. 1486. n°. 3., appetitum & digestionem ferme illaesa manere in hoc morbo, qui absque hoc non tam diu tolerari posset. Dantur tamen haec alimenta copia moderata, & saepius de die, ne chylus copiosior pulmonem, ob mutatam thoracis cavitatem (vide §. 1487.) plus minusve pressum, gravet. Pinguia repudiantur in victu Rachiticorum, quia nimia mollities & flacciditas partium solidarum adest, & in debilibus corporibus jure metuitur, ne haec in rancidam acrimoniam, quae pessima est, degenerent.

In *Materia Medica* ad hunc numerum recensentur illa, quae praecipue conducunt pro victu in hoc morbo.

Laudatur imprimis panis bene fermentatus, biscoctus: farina enim lentorem habet insignem, qui emendatur, dum pasta, ex farina & aqua simul mistis parata, incipit attolli in majorem molem & fermentari, antequam clibano immittatur, & excoquatur panis. Offas enim, ex farina & aqua paratas, absque fermentatione, robusta & duro labore exercita corpora ferre possunt; debiliores autem homines, uti etiam qui sedentariis artibus sibi victum parare coguntur, a glutinoso tali victu misere languent. Rite sic paratus, & bene excoctus, panis in lamellas tenuiores discinditur, & in clibano rursus excoquitur, ideoque vocatur biscoctus panis; qui siccissimus tunc est, & vasis ligneis siccis clausis reconditus, servari potest diu immutatus, ab humido nempe aëre defensus, ne situm contrahat. Notum est, in longis itineribus saluberrimum navigantibus victum dare panem sic bis coctum. Pro

Rachiticis paratur ex purissimo tritico panis biscoctus, additis gratissimis & roborantibus aromatibus, parca copia, quae majorem saporis gratiam conciliant, & languentes vires blando stimulo excitant. Tales panes biscocti sapore placent junioribus, saliva statim mollescunt, & penetrantur, ita ut quasi integre deliquescere videantur, sicque utilissimum nutrimentum praebent, quod a debilibus etiam cito & facile digeritur. Cum autem dentitio saepe tardâ sit in hoc morbo, dentes, qui jam emerferunt, carioli fiunt, & frustillatim excidunt, panes illi biscocti, tenues cum parentur, etiam edentulis conveniunt, eo quod statim in ore humido emolliantur. Vix credibile est, quantum beneficium a tali pane percipiant Rachitici: aliquoties incipientem morbum hoc solo curatum memini. Unde apud Batavos pistorum officinae panum biscoctorum varietate luxuriant, dum sollicitae matres solas has delicias fere dilectis prolibus indulgent.

Ex classe animali conceduntur carnes macilentae, juniorum imprimis animalium, sed assatae; solent auferre crustam exteriorem, quam ignis vis produxit, proximamque huic carnem, in propriis succis coctam sub hac crusta, quae exhalationem subtilioris partis impedit, minutim concidere; &, cum pane biscocto contrito, addito paucis sale & lenibus aromatibus, sic parant fercula sapidissima, quae etiam edentulis prodesse possunt. Grati satis cibi etiam ex cerealibus cum uvis passis parantur, dum haec simul in aqua coquantur ad molitiem, & postea pauculum vini additur cum lenioribus aromatibus.

Potu paucis, meraco &c. Imprimis hic laudatur cerevisia, antiquissimus potus: nam varii populi; quibus natura vitis culturam negaverat, ex frugibus aqua maceratis non insuaves potus sibi concinnarunt, ut nusquam cessaret ebrietatis lenocinium: Unde Aegyptii, ab Osiride edocti, potum ex hordeo, saporis bonitate paulo vino inferiorem, confecerunt, quem *divon xpiθivov*, vinum ex hordeo, vocaverunt. Licet autem ex frumento & aliis cerealibus parari possit similis potus, illud tamen nomen diu mansit: Cervisia, & cerevisia, hinc solet vocari; a Cerere, id est fruge, vocata: est enim potio ex seminibus frumenti, vario modo parata (y). Unde & dictum fuit Cereris vinum, universo septentrioni familiare: provida enim natura, cessante ibi vitis cultura, ob aëris inclementiam, incolis liberali manu frugum copiam dedit, unde non solum abunde alimentum sumerent, sed & potum sibi, instar vini, nec insalubrem, nec insuavem, conficerent. Ab antiquissimis saeculis Germanos hoc potu usos fuisse, Tacitus de moribus Germanorum testatur. *Potus humor ex hordeo, aut frumento, in quamdam similitudinem vini corruptus.*

Notum est, Cerealia omnia abundare tali substantia, qua homines & plurima animalia nutrirî commode possunt; sed adest in omnibus plus minusve lentor, qui, incepta fermentatione, dum panis ex frugibus paratur, dividitur & attenuatur; ubi autem cerevisiae parandae inservient, aliud artificium adhibetur, ut lentor ille corrigatur.

Primo hordeum maceratur aqua, donec intumescat; mox germen emittit; deinde cum ipso germine exsiccat, ignis ope, quem in hunc usum constructus fornax per exigua spiramenta emittit: raro citra ignis beneficium hoc obtineri poterit, idque non nisi aëstivis mensibus, vigente aestu, cum sublimi loco in tabulatis saepius per diem convertitur, ut humiditas a maceratione relicta dissipari possit, & incepta germinatio suffocari: si enim haec pergeret diutius, germen plantulae cito crescens consumeret illud nutriens, quod, in singulis seminum cerealium granis contentum, cerevisiam parandam ditare debet. Magni momenti in praeparatione cerevisiae est, obser-

(y) Videatur de his Nonnius de re Cibaria Lib. IV. Cap. XVI. & XVII.

observare illud tempus, quo incepta germinatio satis attenuavit farinaceam cereali-
lium partem, ut germen in his latens evolvi & crescere incipiat; nec tamen eo
usque protrahendum est calore & humiditate germinis incrementum, ut consumatur
nimis illa farinacea frugum pars, a qua cerevisiae efficacia pendet; unde tunc exsic-
catione impeditur ulterior germinatio. Hordeum, triticum, & alia frugum genera,
quae variis cerevisiis parandis adhibentur, postquam hanc inceptam germinationem
subierunt, non amplius suo nomine vocantur, sed simpliciter dicuntur generali no-
mine *Maltum*; *Aetius* (2) *Böynn* appellavit; *est autem hordeum madefactum, deinde
cum enatis ligulis tostum*. Unde cerevisiarii hominem versatum in hac arte *Maltum*
ex frugibus parandi conducunt, etiam majori stipendio, nisi ipsi huic operi invigi-
lare maluerint.

Maltum mola frangitur in crassiolem farinam, quam aqua fere fervida digerunt,
non tamen ebulliente; sed separatum postea liquidum, *malti* substantia dives, de-
coquunt ad variam spissitudinem, prout meracior vel dilutior cerevisia desideratur,
quae vel recens potatur in mensis, vel post fermentationem absolutam vim inebrian-
tem & fragrantiam spirituofam acquirit, & majori cum cautela usurpari debet, cum
largius potata temulentiam inducat & quidem magis durabilem, quam a vino nasci
observatur. Miratus *Plinius* hanc rem, exclamat: *Heu mira vitiorum solertia; in-
ventum est, quomodo aqua inebriaret*.

Cerevisiae, quae Rachiticis commendantur, non sunt fermentatae, sed saturatae
admodum substantia nutriente frugum, ita ut cibi potabiles dici mereantur, & vix
in fermentationem deduci possunt, ob majorem spissitudinem, nisi prius aqua addita
diluantur. Quamvis enim in praeparatione cerevisiae, uti dictum fuit, *Maltum*
non coquatur cum aqua, sed infundatur aquae fere fervidae, & perpetua agitatione
permisceatur, ut frumenti substantia diluatur in aqua, tamen postea illud infusum
decoquunt, postquam a *Malto* separatum fuerit, & inspissant pro lubitu; unde pro
varia spissitudine pretium talis cerevisiae crescit. Tales cerevisiae recentes laudantur;
veteres enim, post fermentationem peractam, deposito sedimento, lymphidissimae
fiunt, & vinosam fragrantiam acquirunt; sed & simul temulentiae redduntur, & per
plures annos servari possunt. *Mumma Brunsvicensis* magnam famam obtinuit inter
cerevisias huic usui servientes; quae adeo spissa est, ut Cereris extractum liquidum
vocari posset. Cum autem ad fermentationem requiratur certa humidi copia, hinc
Mumma, saturatissima cum sit frugum substantia, manet immutata, licet ad diffusa
deferatur loca. In Indias orientales navibus defertur; & gustavi inde reducem, nec
mutatam tamen. Facile intelligitur, meracas has cerevisias sibi sedandae impares es-
se, sed vim roborantem & nutrientem insignem possident. Uncia una talis cerevi-
siae ter de die dari solet, cum pane biscocto ante laudato, Rachitide laborantibus,
optimo cum effectu. Anglorum & Batavorum cerevisiae meraciores, minus spissae
quidem sunt *Mumma Brunsvicenses*, sed saporis magis grati, hinc & instar potus
communis adhiberi possent. In *Materia Medica* ad hunc numerum laudatur, si aesti-
vo tempore, dum minus meraci potus magis placent omnibus, cerevisiae illae di-
luantur aequali copia aquae spadanae, vel alterius aquae ferratae. Raro obtineri
potest, ut juniores tali potu utantur. Cerevisia enim aqua diluta multum de sapo-
ris gratia amittit, & plus adhuc, si aquis medicatis misceatur. Vinum longe me-
lius aquae connubium fert. Medicamenti loco potius servit vinum rubrum adstrin-
gens, sed simul bene maturum, si cum pane biscocto sumatur.

Vinum autem, Hippocraticum dictum, paratur, dum sex libris vini generosi rhe-
nani

(2) Tetrabib. 3. Serm. 2. Cap. XIX.

nani infunduntur Unc. iv. Cinamomi lectissimi forfice conscissi, sed non contusi; infundantur frigidae, vase clauso, per 24. horas, addita simul tali copia sacchari, quae edulcorationi sufficit; dein vinum sic medicatum redditum coletur per saccum laneum conicum, quem *manicam Hippocratis* vocant in officinis, & lagenis optime clausis fervetur.

Gratissimum sic habetur remedium, quod subtilissimam tantum Cinamomi fragrantiam continet, & ter vel quater de die ad mediam tantum unciam cum pane biscocto datur.

Caeterum & similis potus parari posset, si vino rhenano substitueretur vinum Florentinum rubrum, Gallicum rubrum adstringens, vinum Graecum nigrescens adstringenti sapore praeditum: talia enim vina & uberrima spirituum copia, & robore virtute, praestant.

Aëre sicco & calidiusculo. Dicitur fuit §. 1484, Rachitide corripit tales infantes, qui frigidius humidiusque tractantur; imprimis, si balneo, fotu, vaporibus humidis, enerventur. Ad §. 1488. constitit, causam proximam morbi consistere in cacochymia inertis, mucosa, frigida, una cum laxa partium firmarum fabrica. Unde sponte patet, prodesse aërem siccum, calidiusculum, utpote indoli morbi adversum. Magnus enim calor enervat, debilitat, uti vel robustissimi homines experiuntur, & nisi calori moderato aëris jungatur simul siccitas, nullo modo prodesset; a calore enim humido solidarum partium laxitas augetur, & subito increscit morbus. Illi, qui maris littora incolunt, usu edocti, infantes Rachiticos in collibus arenosis exponunt aprico soli, verno imprimis tempore, & serena tempestate, magno cum emolumento. *Buchnerus* (a) notat, puellam, quae Rachitica vixit usque ad decimum quartum aetatis annum, tandem morbo succubuisse, postquam longa tempestas Austrina praecedens omnia mala auxerat. In alio puero Rachitico (b) observavit, quod pedum officio aestate magis valuerit, quam hyeme; praesertim, si sicca fuerit aestas. Diuturna autem tempestate Austrina praegressa adeo invaluit morbus, ut amplius pedibus incedere non valeret. Unde videtur in Prognosticis pro axiomate posuisse sequentia (c): *Austrina tempestas Rachiticis mala; mala hyems. Coelum humidum Rachiticis facit: hinc & morbum auget.*

Vestitu accurate sicco &c. Magni momenti monitum hoc est; quod, si observetur in Rachiticis curandis, insigniter prodest. Nisi enim vestes siccae fuerint, & corpore calefactae vaporem humidum emittunt, qui corpus alluens labefactat ulterius nimis flaccidas partes: hinc suasi semper, ut vestes depositae siccentur sedulo, & suffumigiis, ex olibano, mastiche, imbuerentur, antequam induerentur denuo: idem verum est de lectorum stragulis. Indusia ex lana parata praesferuntur his, quae ex lino conficiuntur. Linea enim repercutiunt illa quae irruunt; hinc calefaciunt quidem corpus, sed calore humido ob repercussam exhalationem cutaneam, quae si copiosior fuerit, linea indusia penetrantur & tota madescunt. Laneae vestes bibulae sunt, & cum crassiores sint lineis, plus humidi in se recondunt, antequam humidae ad tactum appareant: hinc sedulo exsiccandae sunt, antequam de novo induantur. Cum autem & lanae asperior superficies sit, quam lini, si nudum corpus tangant vestes laneae, ab omni corporis motu frictionis species excitatur, quae insigniter prodest, uti statim dicetur.

Decubitu super floreis ex aromaticis &c. Cum saepius Rachitici pueri compressum

(a) Disputat. ad morbor. histor. opera Haller. Tom. VI. pag. 280.

(b) Ibidem pag. 284.

(c) Ibidem pag. 288.

sum ad latera thoracem habeant, qui ad sternum assurgit in acutum, hinc difficilius ab aëre inspirato pulmones explicantur, & fere semper, praecipue adultiori jam morbo, respiratio difficilior adest; unde stercas & culcitrae plumis refertas non sine incommodo tolerant miselli; cum autem fere ubique locorum

Neglectis urenda filix innascitur agris,

Hinc illi, quibus domi res angustior est, colligere solent filicis folia, vel vili admodum pretio comparant, ut lectulos ac pulvinaria parent prolibus Rachiticis, & saepe solis his foliis utuntur, quae, firmiter substantiae cum sint, a pondere comprimantis corporis aegri non facile uniuntur inter se in majores massas; praecipue, si prius in umbra siccata fuerint; unde merito ad hunc usum laudantur aptissima.

In Materia Medica ad hunc numerum specimen habetur, quomodo tales lectuli vel pulvinaria parari poterunt ex foliis filicis & gratis aromaticis herbis; quae jubentur conteri in pulverem tenuem. Forte minutim conscissas forfice herbas addere conduceret magis: pulveres enim a corporis incumbentis humiditate conglobarentur facile, non sine aegrorum molestia, in majores massas, & fragrantia herbarum suaveolentium periret citius, dum in pulverem tenuem trita suat; praecipue, cum tales lectuli saepe exsiccari debeant. Ne autem nimia fragrantia incommoda foret aegris, duplum ponderis omnium herbarum simul sumtarum additur de paleis hordei.

Dum de diu adhuc surgere, & in sedili sedere, possunt, lectulus interea quotidie poterit exsiccari; si autem perpetuo decumbere cogantur, praestat binos tales lectulos conficere, quibus alternatim incumbant, ut singuli exsiccari possint.

In elatiori aedium parte, supra tabulata lignea. Maximam partem vitae nostrae omnes transigimus in illis locis, ubi dormimus; &, cum aër siccus calidiusculus adeo proest Rachiticis, hinc convenit, ut in altiori aedium loco dormiant: inferiora enim domus conclavia semper humida sunt plus minusve. Aestivo tempore, occiduo sole, imo citius, in tellure ros humidus observatur, qui quandoque ad sex vel octo pedes ascendit, & inferiorem domuum partem reddit humidissimam; ita ut situ & fungis obsitos non semel viderim conclavium angulos, & pavementum, ligneum si fuerit, perpetuo tali madore putrescere. Talis aër pessime nocet hoc morbo decumbentibus; unde patet necessitas, ut aegri superiorem aedium partem incolant, vel saltem ibi dormiant. Lectuli fiant ex ligno, & parietes ligno obtegantur, si sumtibus ferendis sufficiant parentes. Ligna autem, quae his usibus serviunt, sicca debent esse, nec obducta illo pigmento aut vernice. Observatur enim, quod ligna in se rapiant humidum ex aëre, & quidem magna vi; unde, si libere distendi nequeant in omnem dimensionem, ligna diffiliunt toties cum magno fragore. Ubi autem lignum pigmento oleoso aut vernice obducitur, tunc non amplius absorbet ex aëre aquam in se, sed humida tempestate aqua striatim per superficiem lignorum decurrit.

Gestatione, concussione, oscillatione &c. Quantum proest corporis motus in curanda fibra debili & laxa, antea ad §. 28. 2. dictum fuit. Verum omnia, quae ibi laudata fuerunt, in Rachitide curanda obtinere nequeunt; deficit enim sensim in hoc morbo vis muscularis, ita, ut tandem omnimoda impotentia motus quorumcumque artuum adsit. Unde beneficium motus ut sentiant miseri, aliorum viribus indigent, ut, absque virium propriarum dispendio, omnes fere fructus muscularis motus acquirant.

Facile intelligitur a lenioribus hic incipiendum esse, & sensim ad fortiora progrediendum,

Gestatio inter placidissimas atque debiles exercitationes numeratur a *Mercuriali* (d); & propterea non solum sanis & valetudinariis, verum etiam longis, ac inclinatis, morbis, & denique iis, quibus lentae morborum reliquiae remanent, nec aliter eliduntur, accommodatae sunt. Gestationem *Coeliacis* commendat *Arataeus* (e); sed illam fieri iussit in locis, ubi lauri, myrti, thymus, crescunt; & secundum *Petiti* emendationem (f), qui vocabulum *τοιόνδε* in genitivum pluralem *τοιώνδε* mutandum voluit, quod nempe suaveolentium herbarum fragrantia ad bene concoquendum vim quandam haberet. Certe gestatio in talibus locis, ubi hae plantae crescunt, locum habere posset in *Rachiticorum* cura, cum in eundem finem decumbere jubeantur in lectulis, qui aromatibus repleti sunt; uti dictum fuit.

Nutricam vel gerularum ulnis juniores gestari possent quidem, sed ossium molli- ties magnam hic cautelam poscit. Dum enim ulnis insident aegri, circa thoracem illos sustinere solent manu apposita mulieres, cum proprium corpus sustinere nequeant; sed sic periculum est, ne figura thoracis mutetur. Ubi autem diu eidem brachio insident, dum gestantur, vertebrae in unum latus declinare incipient; hinc tutius est, ut jacentes in lecticis gestationis beneficio fruantur; quod vario modo fieri poterit, uti notum. Ditiores sellis gestatoriis uti possent, quas muli bajulant (litieres); plebs curriculis utitur in eundem usum, in quibus decumbunt *Rachitici* pueri satis commode; qui a mulieribus trahuntur. Huc referri potest navigatio; si sicca & calidiuscula tempestas fuerit; uti & lecti pensiles, quales sunt cunae fulcris sic sustentatae, ut pavimento non tangant, quae levi vi agitari possunt absque ullo strepitu excitato. Imo cunae vulgares, quae insunt binis segmentis circularibus, similem usum habent, nisi quod, dum rotantur supra pavementum, somnum quandoque impediunt sono, quem faciunt, dum moventur. Omnes autem illi motus debent esse primo lenes, sensim augendi, sed prudenter. Vidi non semel, a nimis valida cunarum agitatione vertiginem natam primo, dein sequente nausea molesta, & vomitu. Dum tentatur navigatio, sit illa timoribus carens, nec ullo pacto nauseam commoveat.

Oscillatio merito commendari meretur; quod exercitii genus sub *Oscellarum* appellatione a Veteribus appellatum putat *Mercurialis* (g); *Affere funibus quatuor ad laquearia suspenso, & ibi sedentibus pueris aut puellis per aërem jactatis*. Binis pariter vicinis arboribus funem alligare solent, cujus laxae dependentis medio insident, & per aera pelluntur a sociis: sic levi arte machinam oscillatoriam parant, qua se oblectant. Omnibus his modis, spes est, ut obtineantur sequentes effectus: scilicet, ut pendula viscera abdominalia illis concussionibus agitata roborentur, & concreta resolvantur; ut foeces ex ultima digestionis residuae eliminentur ex primis viis, cum in *Rachiticis* intestina inflata minus in ingesta agere videantur; tandem &, ut impetus ac efficacia aëris in pulmones augeatur, ambiensque atmosphaera, calore corporis statim tepescens, renovetur assiduo.

Concussiones in teneris illis corporibus non nisi magna cum cautela tentandae sunt, & forte nunquam locum habent nisi in morbo incipiente, quando nondum ossa firmitatem amiserunt, vel circa finem curae, ubi denuo maximam roboris perditam partem recuperarunt. Docuit historia morbi, ossa sic debilitari, ut levi etiam vi frangantur; disponuntur enim ad cariem & spinam ventosam. Et licet nullum fracturae ossium periculum foret, tamen ossa cederent concussionibus, figura vitiosa illis induceretur; unde plurima & tristissima mala metuenda forent. Concussiones autem ten-

(d) De Arte Gymnastica Lib. VI. Cap. IX. pag. 372.

(e) De curatione morbor. diuturnor. Lib. I. Cap. VII. pag. 133.

(f) Ibidem pag. 294.

(g) De Arte Gymnastica Lib. III. Cap. VIII. pag. 215.

tatas fuisse in curanda Rachitide, videtur concludi posse ex ultima Prognosi *Glissonii* (h), cujus antea memini ad §. 1487; ubi sic habet: *Qui facilius tolerant omnimodam jactationem corporis, caeteris paribus, facilius curantur.* Bonum signum hoc dare, lubens agnosco; verum caput magnum nutat sponte quaquaversum, hepar mole auctum ultra limbum costarum prominet, anhelum pectus, difficili respiratione, vix non opprimitur in morbo jam provento. An tutum est, concutere talia corpora? Molli carpento vehi lente miseros suaderem facile; sed vectione in rheda per strata viarum abstinerem potius, ob rationes dictas.

Friictione multa calida &c. Omnes Medici, qui frequenter hunc morbum vident, noverunt, quantum boni expectandum sit a friictionibus. *Asclepiades*, uti notum est, in morbis curandis plurimum sperabat a friictionibus. Sed, uti optime monuit *Celsus* (i), auctor ille nihil reperit, quod non a vetustissimo authore *Hippocrate* paucis verbis comprehensum sit; quae sequuntur: *Friictione, si vehemens sit, durari corpus; si lenis, molliri; si multa, minui; si modica, impleri: sequitur ergo, ut tum utendum sit, cum aut adstringendum corpus sit, quod fluens est; aut molliendum, quod induruit; aut digerendum in eo, cui copia nocet; aut alendum id, quod tenue & infirmum est.* Perfricatur autem abdomen mane, vacuo adhuc ventriculo, panno laneo, qui, imbutus vapore *benzoini, succini, olibani*, & his similium aromatum, huic usui adhibetur. In *Materia Medica* ad hunc numerum formula talis suffumigii habetur. Cum autem ex historia morbi patuerit, hepar mole auctum excedere limbos costarum, blanda tantum friictio abdomini applicari poterit, ne vis inferatur hepatis. Simul & intestina, flatu turgida, molliter comprimuntur inter fricandum, sicque cavetur, ne congestiones in illorum cavis accumulentur.

Cum autem caput majus in Rachitide sit, lenes friictiones & huic adhibentur, sed magna semper prudentia, cum futurae calvariae multum a se mutuo distent, & totum illud medium, interpositum ossibus, sit membranaceum, adeoque a validiore friictione comprimi posset, sicque cerebri functiones turbari.

Toti spinae dorsi friictio prodest; sed moderata tantum: semper enim debemus memores esse, corporis ossa in hoc morbo mollescere, atque ita, rudius tractata, facile naturalem amittere figuram; unde & eadem lenitas observanda est, dum artus superiores ac inferiores, in carne musculari, roborare tentamus sensim. Postquam morbus jam cepit in melius vergere, sensim friictionum robur crescere poterit. Unde & *Celsus* (k) monet circa friictiones sequentia: *At, ubi totius corporis imbecillitas hanc curationem per totum id exigit, brevior esse debet & lenior, ut tantummodo summam cutem emolliat, quo facilius capax ex recenti cibo nova materiae fiat.* Licet enim magnam spem in friictionibus posuerit *Celsus*, tamen intelligebat facile, per illas quidem tolli posse obstacula, quae sanitatem turbant, verum nihil a friictionibus addi corpori, sed potius aliquid tolli (l). *Nam & adstringitur aliquid, eo demto, quod interpositum, ut id laxaretur, effecerat: & mollitur, eo detracto, quod duritiem creabat: & impletur, non ipsa friictione, sed eo cibo, qui postea usque ad cutim, digestionem quadam relaxatam, penetrat.*

Cantharidum iterata quandoque applicatione. Caput Rachiticorum mole majus est; hinc obtinuit, ut & illud minuere tentarent illi, qui olim morbi curam aggrediebantur, & quidem varia methodo. Memorat *Glissonius* (m), Empyricos Anglos, qui hunc morbum tractabant, adhibuisse scarificationem aurium, & sine hac vix felicem curationem sperabant. Plerumque bis vel ter illam adhibebant, & quidem

(h) De Rachitide Cap. XXIII. pag. 290. (i) Lib. II. Cap. XIV. pag. 88.

(k) Lib. II. Cap. XIV. pag. 90. (l) Ibidem pag. 88.

(m) De Rachitide Cap. XXIX. pag. 339. & seq.

dem in concha auris: utebantur autem rarius lanceola, vel acutiori scalpello, obtusiori cultello id perficiebant, non morantes infantum ejulatus. Sed & quidam jubebant, dextrae auris sanguinem lana exceptum sinistro hypochondrio, sinistrae dextro, alligari debere. Fatetur *Glissonius*, quod hoc remedii genus non improbet quidem, *viderit tamen, absque illius usu nonnullos pueros sanatos*. Quantum novi, hodie illa scarificatio aurium penitus evilit; nec illam unquam tentatam vidi.

A Fonticulo videtur *Glissonius* plus boni expectasse, & dixit: *Hoc solo fere praesidio nonnullos pueros liberatos fuisse novimus*. Credebat enim, potens esse remedium, si inter secundam & tertiam colli vertebrae poneretur fonticulus, a quo sperabat, enormem capitis magnitudinem imminuendam fore, & superfluum ferositatem evacuandam, uti & ossium augmentum nimium impediendum, & nimiam spinalis medullae humiditatem, quam metuebat, exsiccandam. Cum tamen Rachitici collum flexile, & caput nutans, habere soleant, fonticulus talis difficile tractari poterit, nec levem faciet molestiam; unde concludit, *fonticulum non praescribendum, nisi ea morbi magnitudo sit, ut eam aliis remediis absque hoc satis domari posse vix speremus*. Fateor candide, quod nunquam fonticulum Rachiticis applicari suaserim, & tamen successit cura, si adhuc sanabilis morbus foret.

Cum in Rachitide, adulta imprimis, tandem adsit impotentia motus omnium artuum, & antea ad §. 1069, ubi de paralyti curanda dicebatur, vesicatoria laudata fuerint, tanquam efficax remedium ad excitandum motum in musculis paralyticis, mirum non est, cantharides a quibusdam laudatas fuisse ad curam Rachitidis. Dictum tunc fuit, paralyticis applicari vesicatoria in illo loco spinae dorsi, qui altior est partibus paralyti affectis; sic, si hemiplecticus homo fuerit, vesicatorium applicatur nuchae; si unum ex extremis inferioribus paralyticum sit, vertebrae lumborum potius cantharides applicabuntur. Unde in Rachiticis, in quibus omnes artuum musculi languent, nuchae vesicatorium applicari deberet: quod ob rationes modo dictas absque molestia fieri non poterit, & quandoque dolorem excitat. Sumus autem certi, in cura hujus morbi, rediturum musculis motum, si possimus efficere per artem, ut redeat torositas, quae per morbum perierat, musculis. Nec videmur adeo hoc posse expectare ab evacuatione lymphae, quae ex vesiculis, per vesicatoria elevatis, dein ruptis, exit. *Glissonius* (n) fatetur, quod vesicatoriorum usum in hoc morbo curando nondum satis expertus fuerit, tamen utiliter interdum admitti posse conjectatur.

Notat autem, aliquem ex Medicis illis, qui cum ipso Rachitidis indolem indagabant, bienni puello, hoc morbo affecto, qui in febrim quoque continuam & malignam inciderat, quique jam prope phreniticus factus fuerat, praescripsisse inter alia vesicatorium vertebrae colli adhibendum; unde manifestum levamen secutum fuit; & post aliquot dies a febre liberatus est. Postea bis vel ter infusione rhabarbari purgatus, praeter omnium expectationem, fere absque aliis remediis Rachitidem quoque excussit.

Neque impedire potuit felix ille successus, quin *Glissonius* minus faveret Vesicatoriis (o): talis enim remedii vis subito exeritur, & mox paulatim exhausta est; quod non usquequaque Chronico morbo quadrat. Unde tandem concludit sequentia: *Quocirca, vix medicamenti vesicatorii applicationem, in hoc curando morbo, admittimus, nisi acutus una complicetur morbus, qui sui causa hoc remedii genus exigat*.

Vomitoriis lenibus, aliquoties cum prudentia repetitis. Si nempe signa docuerint, ventriculum, & alia abdominalia, biliosis, pituitosis, aliisque, fordibus collectis sic gravata esse, ut actionibus suis rite fungi nequeant. Talia quidem in Rachiticis

(n) De Rachitide Ibidem pag. 346.

(o) Ibidem pag. 348.

contigere posse, negari nequit, attamen non semper in Rachitide curanda vomitoriiis opus est. Verum quidem (§. 1485. 6.), abdomen plerumque in hoc morbo tumidius esse, licet aegri potius macilenti sint; adeoque posset credi, ventriculum & intestina infarcta, adeoque evacuatione opus esse. Sed ad eandem paragraphum dictum fuit, hepar in Rachiticis majorem molem habere, quandoque & lienem, licet eadem haec viscera bene colorata ac sana videantur, & nullo modo sint indurata, aut alio notabili vitio correpta. Intestina autem flatu distenta inveniuntur saepius post mortem; uti & in viventibus: ex quibus facile patet, quare abdomen nonnihil prominens & tumidiusculum inveniatur in Rachiticis.

Non ergo videtur concludi posse, vomitoriiis semper opus esse, cum non semper saburra evacuanda adsit; imo saepius, uti §. 1486. 3. dictum fuit, *appetitus & digestio ferme illaesa*. Cum autem hepar mole auctum ultra costas toties eminere observetur in Rachiticis, an tutum foret unquam, valido vomitorio dato, viscus illud exponere validis concussionibus diaphragmatis & muscutorum abdominalium? Hepar naturaliter costis incumbentibus tuto defenditur. Hinc prudens usus vomitoriorum lenium laudatur tantum, ubi opus erit.

Unde in *Materia Medica* ad hunc numerum ponitur formula vomitorii, ex granis viginti Ipecacuanhae parati, quae, per noctem in unc. j. vini infusa, mane depurata, exhibentur, saccharo edulcorata. Lenissimum vomitorium dat, & potest, si junioribus aegris propinari debeat, quantitas Ipecacuanhae tuto minui multum, manente tamen efficacia. Egregius Medicus, *Samuel Pye* (p), monet, *Sydenhamum*, cujus tempore *Ipecacuanha* nondum cognita erat, usum fuisse vomitorio antimoniato; vino benedicto nempe; sed saepius non ausum fuisse illud propinare infantibus, cum nimis valide ab illo corpus turbaretur, licet certo sciret, illos emetico indigere. *Ipecacuanha* licet longe mitius agat antimoniatis emeticis, tamen observaverat, & a viginti hujus radices granis datis non leves in corpore excitari turbas. Egregius ille Medicus quadragenariae mulieri, quae emetico indigebat, dedit bina grana *Ipecacuanhae*, quae bis vomitum excitaverunt, summo cum levamine, & facile. Postea in pluribus adultis ac junioribus a tam parva dosi similem effectum vidit. Imo medium granum profuit recens natis, & paucorum dierum infantibus: tabellas plures curavit imprimi, quae nomina aegrorum, quandoque & aetatem, uti & vomituum ab exigua dosi *Ipecacuanhae* secutorum numerum, exhibent. Possent ergo leves tales Emetici doses tentari, si signa docerent, illas requiri.

Facilius, credo, hanc methodum omnis prudens sequetur, quam in tenera aetate audacissima tentare. *Buchnerus* (q) Infanti Rachitico unius anni cum dimidio dedit largas doses resinae scammonae, tartari emetici, sulphuris antimonii aurati; sed frustra: tandem, amplo cingulo mercuriali, cum spiritu vini saepius fricata spina dorsi, & tinctura veneris Helvetii, quae vitriolum cyprium spiritu vini solutum continet, ita data, ut vomituriendi quidem conatus, raros tamen vomitus, ciceret, & appetitum plane prosterneret, in integrum restituit: *suribundam praxim!* Excusat hanc audaciam, quod morbum crederet extremum esse, adeoque & extrema requiri remedia. Sed simul addit: *Id adhuc notabis, etsi doses tartari emetici & vitrioli veneris oblitus sim, me tamen obstupuisse, ad excitandam nauseam & inappetentiam ea copia opus fuisse; non propterea, quod stupido drastica convenire, ex dogmatibus veterum ignorarem, sed quod eam vim requiri, non augurarer.* Admodum verosimile videtur, puerum, qui tot & tanta pati potuit, leniori arte curari potuisse.

Purgantibus; dein roborantibus per aliquot dies successive adhibitis. Antea ad §. 1480.

(p) Medical Observat. and inquiries Vol. I. pag. 240. & seq.

(q) Disputat. ad morbor. histor. oper. Hallet. Tom. VI. pag. 286.

1480. & 1484. pluribus demonstratum fuit, Rachitidem esse morbum distinctum a tumore & duritie abdominis, quae in junioribus observatur, post toleratas diu febres autumnales. Probatum tunc fuit ipsissimis *Sydenhami* verbis, quod purgantibus frequenter repetitis expellere tentaverit illud, quod post febres colligebatur in sinistro abdominis latere in junioribus; sed in Rachitidis curatione semel vel bis tantum suadet purgantia dari, cum non paucos infantes a repetitis saepius cathartics periisse vidisset.

Unde etiam in *Materia Medica* ad hunc numerum non habetur formula remedii purgantis, quod unica vice sumendum foret, sed rhabarbarum, cum myrobalanis citreis, & pariori copia agarici trochiscati, infunditur frigidae potui infantum communi tantum: succedit enim plerumque satis feliciter in junioribus, si potus communis reddatur medicatus: in principio quidem difficulter sumunt; sed si sitientibus non detur alius potus, citius assuescunt, quam creditur: imo aliquoties vidi, quod postea puram cerevisiam repudiaverint, dum medicata non amplius indigebant.

Cerevisia fortior huic usui adhibetur, qualis antea laudata fuit. Postquam frigida infusione cerevisia per 24. horas cum his purgantibus digesta fuit, incipiunt uti; hinc quandoque alvus in initio evacuatur; sed, cum nulla sit intentio corpus subito deplendi, si videant alvum nimis evacuari, statim cerevisiam illam, vi cathartica imbutam, aequali copia cerevisiae purae diluunt, imo & majore, donec moderatus reddatur admodum alvi fluxus. Cum enim hepar majoris molis sit semper, lenis alvi evacuatio, non debilitans, sufficit.

Satis commode obtinetur ille effectus, si omni vesperi lagena repleatur eadem cerevisia; sic enim diluitur magis & magis efficacia cathartorum quotidie; quae non solent renovari. simul hoc commodi sic habetur, quod medicamentorum ingratus sapor quotidie fiat mitior, & vi purgante rhabarbari ac myrobalanorum exhausta, jam supersit tantum virtus roborans & adstringens; quae una cum cerevisia fortiori in cura Rachitidis quam maxime prodest.

Ubi aqua inservit potui communi, difficillime hoc tentari poterit; quia aqua, ex sua natura insipida & inodora, sapore purgantium imbuta, displicebit nimis. Unde aquae puritatem intemeratam reliqui; & purgantia *hydromelli* recenti, puro, infundi curavi; pauca copia corticis cinamomi addita; atque talis infusi mane & vesperi cochlear, plus minusve pro varia aetate, dedi.

Denique usu diu continuato &c. Laxa omnium partium solidarum fabrica est; iners, mucosa, frigida, vappida, humorum indoles; membranae, vasa, viscera, mollia, flaccida; ossa ipsa consistentiam requisitam non habent. Omnia, quae haecenus ad curam mali laudata fuerunt, conspirant, ut morbosas has solidarum & fluidarum partium dotes mutant, emendent.

In *Materia Medica* ad hunc numerum recensentur simplicia, qualia & ad §. 28. 4. plura recensita sunt, quae diversis sub formis tentari possunt. Omnium commodissime potus communis aliquibus ex his medicatus reddi poterit. Habentur formulae in *Materia Medica*, quibus similes plures concinnari poterunt. Vinum medicatum describitur, in quo lenibus aromatibus & roborantibus additur ferri limatura; uncia media nempe libris octo vini; post frigidam infusionem, ter de die uncia talis vini datur, & magno cum fructu. Quandoque hydromelli cortices cinamomi infundi curavi, cum parca quantitate limaturae ferri; & bis de die cochlear dedi; augendo quantitatem in adultioribus.

Sed, cum juniores repudient saepe oblata remedia, coguntur Medici quandoque talia adhibere, quae parva sub mole insigniter profunt. Magnum nomen habuit remedium a *Boyleo* descriptum, *Ens Veneris* vocatum (r), quod specificum contra

Rachi-

(r) Robert. Boyle considerat, circa util. philos. natur. exper. Exerc. V. Cap. VI. pag. 234.

Rachitidem remedium laudabat auctor, cum jam *ultra centum infantes, malo hoc ad conditionem usque desperatam laborantes, sanati hoc fuissent.* Nec hoc remedium turbabat tenera haec corpora ullo modo, cum ad duo vel tria grana tantum daretur, licet *in quibusdam tamen corporibus absque periculo ad viginti vel triginta exhiberi potuerit, ex aqua destillata, cerevisia tenui, aut vehiculo convenienti quocumque.* Si sensibilem operationem faceret, per sudorem, & ex parte per urinam, agebat, eratque specificum certissimum Anglorum contra Rachitidem.

In Italia hoc remedium famam retinuit, & celebris *Antonius Benevoli (s)* felicissimum successum se vidisse testatur in nobilissima familia, in qua quatuor filii, dum ad terminum secundi aetatis anni pervenerant, Rachitide perierant. Quintus filius undecimo aetatis mense eodem morbo laborabat quam certissime; cujus symptomata enumerat. Genuensis Medicus, per Florentiam transiens, rogatus a Benevoli, suavit usum *Entis Veneris Boylei*; quod credebatur esse remedium praeparatum ex sublimatione *salis ammoniaci a Vitriolo Cyprino.* Cum Florentiae non proflaret illud remedium, Genua missum adhibuit quotidie ad grana duo; post aliquot septimanas dedit omni die grana tria; & hoc modo pergebatur per duos menses, aliquo mali levamine. Cum autem utile crederetur, usum *Entis Veneris* subinde intermittere per aliquot dies, deinde denuo incipere, & hoc tentatum fuit; sed post octo vel decem dies augebantur mala, accedente diarrhoea sanguinolenta, quae 15. vel 20. vicibus alvum evacuabat de die, cum febre, urina parca, & macie totius corporis; iterum tunc *Ens Veneris* adhibebatur; cum autem adesset Anasarca, tentandus videbatur & ferri usus, licet defuncto uni ex fratribus sine fructu adhibitus fuisset. Hinc mane quatuor grana *croci martis aperientis* dabantur, & vesperi tria grana *Entis Veneris.* Sed non diu datus fuit crocus martis, quin sequeretur haemorrhagia narium, quae quodam vesperi notabiliter augebatur, cum vultu inflammato & delirio valido: Unde solo *Ente Veneris* cura tentabatur: Clysmata tamen adhibebantur ex aqua ferrata cum rosas rubris decocta, vel ex ovo in eadem aqua diluto, ad diarrhoeam sedandam. Cum a cibo angeretur, decocto panis, ovo subinde addito, nutriebatur. Indusio laneo tegebatur. In hoc languore mansit usque ad decimum nonum mensem.

Aliquot post biennium mensibus, paucorum dierum spatio, omnia in pejus ruabant subito; gingivae reddebantur nigrae putridae; maculae lividae tingebant varias corporis partes; cum tanta debilitate, ut morti proximus videretur. Aderant macies, debilitas, diarrhoea; datum fuit decoctum *radicum salsaeparillae*, additis aliquot foliis *cochleariae*, & *yvae arthriticae*; simul dabantur mane duo grana *Entis Veneris*, & totidem vesperi. Tentabatur una & usus lactis muliebris; in quo perreptum fuit per quatuor menses; una cum *Ente Veneris*; &, tertio aetatis anno completo, magna malorum pars cessaverat jam; diu adhuc perreptum in usu *Entis Veneris*, & integre convaluit. Postea alias similes curas enumerat, quae *Entis Veneris* in Rachitide efficaciam confirmant; imprimis, si simul daretur decoctum *salsaeparillae*, & lac muliebre.

Videtur *Benevoli* credidisse, parum sperandum esse ab usu ferri in Rachitide curanda; credebatur enim, *Ens Veneris Boylei* ex vitriolo cyprino parari. Verum quidem est, quod *Boyleus (t)* dicat sequentia: *Quamvis Medicinae hujus experimenta & Helmontii nequaquam convenire, eam tamen e censu ordinariorum eximendam esse, observaverimus, a Minerali, e quo ipsam eliciimus, Ens primum Veneris vocavimus.* Sed sequenti pagina, ubi praeparationem ejus describit, nullam mentionem facit vitrioli

(s) Dissertazioni & Osservazioni: tre delle quali sulla Rachitide &c. pag. 229.

(t) In loco modo citato pag. 233.

trioli Veneris, sed in formula legitur: *Recipe vitriolum Dantiscanum (aut hujus defectu Ungaricum, vel Goslariense), & calcina, donec calx colorem purpureum, aut rufum, obtineat.* Vitriola haec ferri sunt; & colorem illum rufum, aut purpureum, calcinatione acquirunt. Jubet dein, hanc calcem aquae calidae affusione ab omni falsedine liberandam esse, quantum fieri poterit; adeoque supererit sola pars metallica. Misceri jubet hanc calcem, edulcoratam & exsiccata, in mortario, contundendo, vel alio quocumque modo, exquisitissime cum *sale armoniaco puro* ejusdem ponderis; dein hanc miscelam ex retorta vitrea, igne arenae, per gradus aucto, sublimari jussit per decem aut duodecim horas; quibus praeterlapsis, ignis augeatur, donec, si fieri potest, retortae fundus igneo colore rubescat. Notat simul, sublimatum flavum seu rubicundum colorem habere, & si non fuerit coloris egregie flavi, sed pallidi, hoc contingere ut plurimum, si ingredientia non fuerint exactissime inter se commista; tuncque monet, sublimatum illud cum residuo, capite mortuo nempe, exactius commistum, denuo sublimandum esse. Si vero flores illi, non a capite mortuo, sed per se, iteratis resublimationibus tractentur, quod forsitan mirabere, color & sublimatum, incrementi loco, diminuentur. Si haec omnia considerentur, nullo modo videtur verosimile, *Ens Veneris* dictum ex vitriolo Cupri a Boyleo paratum fuisse. Nulla mentio coloris caerulei fit, & addit auctor, hoc remedium in quibusdam etiam corporibus absque periculo ad viginti vel triginta grana exhiberi posse. Omnes tamen Chemici periti norunt, remedia, ex cupro parata, tantum tentari tuto parca dosi. Si vero videantur illa, quae contingunt, dum recentissime limatum ferrum cum aequali copia salis ammoniaci simili modo tractatur, patebit, *Ens Veneris*, adeo laudatum in cura Rachitidis, agere vi medicata ferri.

Dum enim bina haec conteruntur simul in mortario vitreo (u), quo diutius eo melius, ex his, antea prorsus inodoris, vapor volatilis, subtilissimus, quasi alcalinus, prodit; nam, dum acidum salis ammoniaci in ferrum trahitur, pars volatilis alcalina ejusdem, liberari incipiens, sponte avolat. Pulvis ille imponitur cucurbitae vitreae, siccae, purae, capae; ut in fundo satis late explicatus sit. Alembico imposito applicetur excipulum; luto muniatur omnes commissurae; apparatus totus imponatur furno arenae, sic, ut solum capitellum emergat; applicato igne 220. graduum prodibit vapor acer; stillabit liquor acer, penetrabilissimus, alcalinus, maxime volatilis: dum nil amplius ascendit, augeatur ignis, ut alembicus caleseat; ascendent exhalationes, albae primo, mox variorum colorum, & tota cavitas alembici obducetur mistis variegatisque coloribus, albis, rubris, flavis, viridibus, rubris subnigris, ut variis picturis flores referant; & ideo in officinis *flores salis ammoniaci martiales* vocentur; qui, quancocumque inde ablati, vitro sicco, calido, statim obturando, reconduntur; quod nisi fiat, ab aëris humido solvuntur statim in liquorem aureum, pinguiusculum, austerum, salinum. Certum est, saltem ammoniacum sursum rapuisse secum ferrum divisum, dum in flores sublimabatur; qui ferri medicata virtute praediti sunt. Ideo *Celeberrimus Boerhaavius* (w) dicit: *Flores hi habent vires fere easdem, quas in Ente Veneris dicto Boyleus laudaverat. Est enim hoc medicamentum, mirifice instaurans, calefaciens, aperiens, habetque metallici sulphuris apertum corpus.* Si omnia haec inter se conferantur, bina illa medicamenta videntur ejusdem efficaciae esse; sed dubie tantummodo hoc voluit proponere Boerhaavius, quia Boyleus (x) paulo post addit sequentia de eodem remedio: *Interim, cum colcothar hoc exaltatum exigua saltem dosi propinetur, ubi dextre paratum est, haud secus quam,*

(u) H. Boerh. Chem. Tom. II. Processu. CLXIX. pag. 447. (w) Ibidem pag. 449.

(x) Considerat. circa utilitat. philos. natur. Exerc. V. Cap. VI. pag. 235.

quam, ex *Helmontii sententia*, *Butleri Medicamen*, *Pauuperum Medicina* dici meretur: ut tamen bene praepararetur, plus curae, ne dicam artis, requirit, quam processum solum legens suspicari potest. At, si conferatur descriptio *Boerhaavii* cum illa, quam *Boyleus* dederat, ratio facile patebit.

Cum autem junioribus saepe difficulter ingeri possint remedia, usus fui non semel *tinctura vitrioli martis aurea* (y), cujus paucae guttulae, vino hispanico exceptae, jejuno datae, instaurant, & vires excitant. Paratur ex vitriolo martis, in crucibulo ad calcem coloris purpurei rubri usto, quae calx digeritur mensis spatio in phiala atra chemica cum copia vigecupla optimi spiritus salis marini dulcis. Unica hujus tincturae guttula incredibilem vim possidet in atro colore producendo; si enim vigesima guttulae parte illinatur vasculum porcellanum purissimum, cui mox infunditur infusum herbae theae, mox nigredo adest. Verum ater ille color ferrum adesse docet; uti notum ex Chemicis. Sed spiritus salis marini nunquam totam hanc calcem solvit, licet saepius affundatur novus; unde ex calce rubra vitrioli martis partem solvendam tantum elicit. Quare crediderunt quidam, hanc tincturam esse Veterum Chemicorum aurum potabile. Pane biscocto, Cerevisia meraca, generosa, nec acida, nec inebriante, numerosos Rachiticos me curasse, laetus recorder, dum hujus tincturae, quandoque tantum, tres vel quatuor guttulas darem, semel, vel bis, de die, in adultioribus.

Haec videtur esse ratio, quare in *Materia Medica* ex quatuor formulis tres ferrum contineant: *Ens Veneris* enim ferri virtutem habere, ex dictis satis patere puto. Hoc remedio egregius *Zeviani* (z) feliciter utitur; sed a lactis usu, quod *Benevoli* commendabat simul, abstinere maluit; acidam in Rachitide acrimoniam non sine ratione metuens. Ossa certe in hoc morbo firmitatem perdunt, tument circa epiphyses, curvantur; acidisque mollescere ossa, constat experimentis. Econtra illa, quae acidam acrimoniam domant, prodesse, observatum fuit. Dedit *Celeberrimus De Haen* (a), in Rachitide curanda, *Ostracodermata*, in pulverem trita, bis vel ter de die, ad scrupulum: si simul infantes sole aprico, aëre rurali, motu in curru infantili creberrimo quotidiano, lecto & conclavi siccis, sanisque fruuntur alimentis, prope modum omnes cito sanantur. Qui vero horum adminiculorum plerisque carent, solo hoc pulvere, motuque, tardius quidem, tuto tamen & certo, curantur; quamdiu degeneratio universae compagis curam necdum reddiderit cuivis noto huc usque remedio impossibilem.

Infans trium annorum pessima laborabat Rachitide, debilis, tumens toto corpore: Tentatis incassum multis, quae in hoc morbo prodesse solent, datum fuit extracti cicutae granum, mane & vesperi; quarto jam die grana quatuor per diem exhibitata; melius appetiit. Octavo die sex grana data sunt; robustior erat; pedibus se sustinuit. Dosis extracti cicutae non amplius aucta fuit, cum omnia quotidie in melius tenderent.

Mensis spatio infans, haecenus piger, morosus, meticulosus, factus fuit agilis, jucundus; optime comedit; articulorum tumor ad duas tertias decrevit; color faciei fuit ruber & naturalis. Tertio mense fere finito, optime sanus erat; &, usu cicutae, multum increvit, nec unquam malum symptoma observatum fuit (b).

Cum radix *rubiae tinctorum* ingesta animalibus illorum ossa tingat rubro colore; uti alia occasione dictum fuit; celebris in arte obstetricia *Leuret* (c) suspicabatur, utile

(y) H. Boerh. Chem. Tom. II. Processu CLXVI. pag. 444.

(z) De Rachitide Cap. IV. pag. 135.

(a) Ration. Medendi Part. IX. Cap. VI. pag. 248.

(b) Ant. Störck libell. secund. de Cicut. pag. 150.

(c) L'Art des Accouchements §. 1431. pag. 244. & suiv.

utile posse esse in Rachitide hoc remedium ; cum insignes vires diureticas haberet , & in multis morbis chronicis prodesset . Tentavit rubiae tinctorum usum , & profuisse testatur .

Ossa in hoc morbo nimis mollia cedunt corporis ipsius insistentis ponderi , vel & , a vicinis duris corporibus pressa , incurvantur saepius , unde mirae quandoque fiunt ossium deformationes ; quae nisi in tempore emendentur , ossibus postea solitam duritiam acquirantibus , manent tota vita incurabiles .

Interim maxime notandum est , si idonea cura superetur malum , musculis redire citius , quam crederetur , robur & torositatem ; quorum numerosissimi ex ossibus originem ducunt , vel ossibus inseruntur : vis autem muscularis magna est , & ossium figuram , per morbum mutatam , restituit perfectissime in multis ; protuberantes tunc epiphyses mole minuuntur , gibbosa spina dorsi , vel in alterutrum latus declinans , ad naturalem figuram redit , licet nullae loricae adhibeantur , nullis fasciis vel ocreis utantur parentes , quandoque nimis solliciti de prolium figura , & hujus curam committentes mulierculis , quae valida compressione saepe plus nocent , profunt quam rarissime . Notabile exemplum talis curae apud *Benevoli* (d) legitur , de sorore nobilis puellae , cujus casus ante descriptus fuit . Sana nascebatur , & primis vitae mensibus adeo bene colorata , ut omnes sperarent , quod fratrum calamitates evaderet penitus ; vix primum vitae annum finiverat : quin jam inciperet pallefcere , & angustum abdomen tumescebat , carpi , genua , malleoli , protuberabant , elevabatur thorax , claviculae incurvabantur , spina reddebatur tortuosa , omnia capitis ossa surgebant , acsi laborarent exostosi , omnium corporis ossium structura reddebatur vitiosa , scorbutus , anasarca , diarrhoea sanguinea , urinae parcitas , febris , tussis molesta , cum anxietate & suffocationis metu , affligebant : in his miseriis vixit ultra biennium . Fatetur ipse *Benevoli* , quod a remediis , quibus frater servatus fuerat , in hac aegra per triginta menses frustra adhibitis , vix non abstinuisset , cum nulla curationis adfulgeret spes , sed optima mater nullis taediis nec laboribus parcendum voluit , & perrexit indefessa .

Incepit tandem anxietas cum tussi minui , & febris cessavit : melior carnis evaderebat color ; tumor abdominis minuebatur ; spinae curvatura dirigebatur ; articulorum protuberantiae minuebantur ; sterni elevatio descendebat ; clavicularum arcuata figura decrescebat ; ossa capitis subsidebant ; stare incipiebat , dein incedere ; tandem nullum morbi tanti ac tam pertinacis vestigium mansit , roboreque & sanitate aequavit coetaneas .

Musculorum robur simulac incepit restitui , absque ullis artificiis adhibitis rediit ossibus debita figura , quae per triginta menses adeo vitiosa fuerat .

Confirmavit hoc suis observatis *Zeviani* (e) , qui merito prohibet , ne Rachitici insistant pedibus , vel incedant , quamdiu ossa mollia sunt , & figura illorum a corporis pondere , vel pressione externa , facile vitari potest ; maluit , ut horizontaliter decumbant , quam ut circumgestentur in brachiis ; quia metuitur , ne spina in hoc illudve latus inclinaret , ossa extremorum incurventur magis , thoracis cavum mutetur , dum pectus manibusprehendunt nutrices . In multis locis moris est , ut lectulo incumbant , qui curriculo imponitur , quem protrahunt mulieres , quae Rachiticis inserviunt : sic certe aegri lenis beneficio motus , & aëre aprico , frui possunt , dum tempestas favet . Ubi morbus bonis remediis minui incipit , motus musculares , vix non deleti antea , vigorem acquirunt , incipiunt artus movere , & sponte corpus

Tom. X.

E e

pus

(d) Dissertazioni & osservazioni , tre delle quali sulla Rachitide &c. pag. 236. & seq.

(e) De Rachitide Cap. pag. 133. & seq.

pus erigere in lectulo decumbentes, manibus crepundia tractant, crura movent, & pedibus insistere sponte cupiunt. Ubi hoc videbam, licet ossa crurum adhuc incurva forent, permisi facile, & redibat ossibus nativa figura, absque ullis etiam machinis adhibitis.

An & immersio in frigidam prodest? Frigida balnea antiquis temporibus in usu fuisse, hodiernis etiam ad quosdam morbos laudari, & cum fructu usurpari, satis notum est. In illis regionibus, ubi mos obtinet, ut mares natationem discant adolescentiæ tempore, balnei frigidi usus frequens est. Legi de balneo frigido meretur Anglus eques *Joannes Floyer*, qui magnam hujus remedii vim contra Rachitidem commendavit, imo credidit, inter causas Rachitidis, novi morbi, neglectum balnei frigidi esse numerandum.

Pluribus demonstrat (f), antiquis temporibus Baptismi sacramentum trina totius corporis immersione administratum fuisse baptizandis, non sola aspersione aquae, uti nunc fieri solet. Certum est, olim satis familiare fuisse, ut in proximo flumine, aut piscinis, nudato corpore, baptizarentur homines utriusque sexus. Imo manifestum credit, non fuisse aedificata baptisteria, nisi tertio saeculo aerae Christianae; neque erigebantur tunc in templis, sed extra eadem; quod pluribus probat. Unde concludit, immersiones illas in aquis aëri communi expositis factas fuisse.

Simul ostendit, Baptismum per immersionem diutius in Anglia, quam in aliis regionibus, mansisse immutatum (g). Tempore enim Eduardi sexti Angliae Regis, in Rubrica 1547. edita, legitur sequens Baptismi forma: *Sacerdos manibus suis prehendet infantem, rogabit nomen, & ter in aquam demerget: primo immerget latus dextrum; secundo latus sinistrum; tertio demerget faciem versus fontem: sic ut fiat discrete, & prudenter.* Dum autem regnabat *Elisabetha*, tunc rubrica permittebat, si infans debilis foret, vel privatim baptizatus in casu necessitatis, ut aqua ipsi inspergeretur.

Cum auctor credat, Rachitidem sanari posse balneo frigido, hinc putat, baptismum per immersionem administratum praeservare illos ab hoc morbo; qui ideo frequens in Anglia apparuit circa annum 1620, dum immersio baptismi tempore incipiebat negligi.

Verum si consideretur, Rachitidem raro corripere infantes ante nonum aetatis mensem, an credibile videtur, trinam immersionem simul & semel brevi tempore factam profuisse morbo post tot menses nascituro. Si immersio baptismi frigida sic firmasset corpus, ut postea non afficeretur a Rachitide, cur novus ille morbus prius in Anglia observatus fuit, & increvit validius, quam in aliis regionibus, ubi immersio baptismalis cessavit citius; unde adhuc hodie Rachitis vocatur morbus Anglicus. Nec probatur, recens natorum immersionem factam fuisse semper in aquam frigidam; ex rubricis Anglicanis non improbabile videtur, aquam egelidam potius immersioni inserviisse. Imo, si gelidae immersi fuerint, mox linteis calidis exsiccabantur, & statim tegebantur vestibus; unde frigidae immersionis efficacia momentanea tantum esse potuit; quae tamen averteret morbum post plures menses nasciturum.

Nec immersio credebatur necessaria, ut baptismus sacramenti efficaciam haberet (h). *Cyprianum* quaerebat *Magnus* sequentia: *Quaesisti, mihi charissime, quid mihi de illis videatur, qui infirmitate & languore gratiam Dei consequuntur; an habendi*

(f) *Ψυχρολουσία*, or the history of Cold-Bathings pag. 50. & seq. (g) Ibidem pag. 60.
 (h) *Ψυχρολουσία*, or the history of Cold-Bathings pag. 54.

bendi legitimi Christiani, quod aqua salutaris non loti, sed perfusi? Respondet: In sacramentis salutaribus, necessitate cogente, & Deo indulgentiam suam largiente, totum credentibus conferunt divina compendia.

Si jam consideretur, recens natum infantem per novem menses haesisse in liquore amni calido intra corpus maternum, infuetum penitus frigus sentiet, dum tribus immersionibus in aquam frigidam baptizatur, imprimis hyberno sub frigore. Parentibus, Familiae, Medicis, periculosum videri debuit, si subito frigori tenellum corpus exponeretur, dum baptismi efficacia nullo modo penderet ab hoc frigore: adeoque procul dubio egelida aqua adhibita fuit saepius; uti adhuc hodie fit.

Quod enim subita haec refrigeratio non leviter mutet corpus, patet ex relationibus illorum, qui balnea frigida in junioribus adhibuerunt, & illa laudant ad Rachitidis curam.

In Epistola, ex *Newcastle* missa ad Equitem *Floyer*, leguntur sequentia (i): Ad cavendam & curandam Rachitidem nihil hic frequentius, & generatim utilius, est, quam infantes annuos, & adultiores, quotidie immergere frigido fluvio, mensibus Junio & Julio, vespertino tempore, per quatuordecim dies, vel diutius: si infans sit admodum debilis, unus alterve dies, imo & plures dies quandoque, intermittuntur, totius curationis tempore. Quidam integram immersionem adhibent bis vel ter, aliquod temporis spatium remittentes, ut inter singulas immersiones respirare possint; alii immergunt tantum ad cervicem usque, & pileos aquae penitus immersos statim capiti imponunt, ut totum corpus, aequae ac in prioribus, indusio & pileo madidis, tegatur. Omnia haec conficiuntur tam brevi tempore quam fieri potest. Quidam infundunt aquam capiti, ut madescant toti; alii indusium & pileum penitus madefacta nudato prius corpori applicant. Mox illis applicantur toti corpori & capiti lintea calida, lecto imponuntur, & valide sudant: sic manent tota nocte; mane siccum indusium & pileus datur.

Monet autem, quod trium minorum spatio redeant a terrore, quem haec immersio induxit. Si annuis infantibus, imo & adultioribus, tantum terror contingat a subito illo frigore, an tuto hoc tentari poterit in recens natis?

Simul notat, quod validis illis sudoribus reddantur debiliores; sed tamen gradatim vires recuperent, datis gelatinis cornu cervi, pedum vitulinorum &c.; ita ut circa tempus, quo folia arborum cadunt, integre sani sint, vel melius se habeant. Si haec curatio unico anno non successerit, sequenti anno repetenda erit; tuncque generaliter respondet votis.

Unde videtur morbus non adeo facile tolli hac methodo, & cura per tutiora cum optima spe tentari posse.

An linimenta? & quae? Omnia, quae in curatione haecenus laudata fuerunt, praecipuum scopum habent, ut flaccidas nimis partes roborent, & inertem, mucosam, vappidam, humorum cacochymiam emendent. Quare linimenta, quae emolliunt, quae lubricant, hic locum non habent. Demonstratum enim fuit, multum boni expectandum esse a frictionibus calidis siccis, pannis fumo aromatatum imbutis; quae imprimis abdomini, & spinae dorsi applicantur.

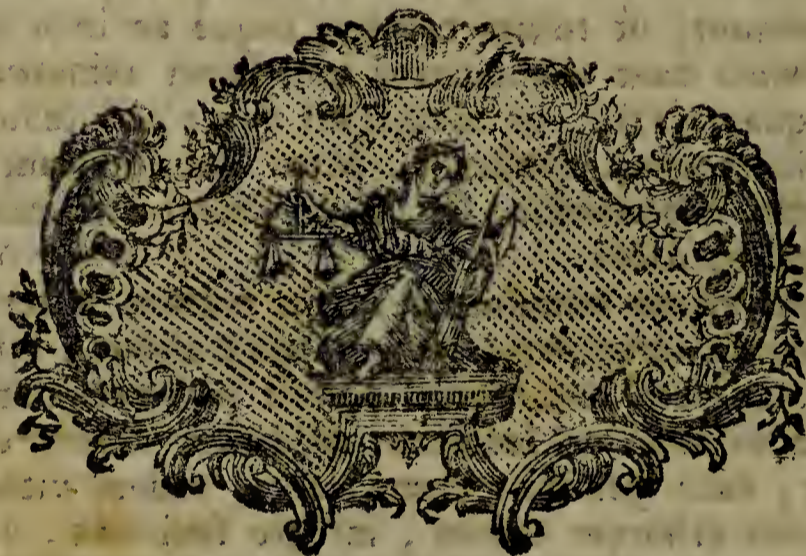
Verum quidem est, quod apud *Sydenhamum* (k) legantur sequentia: Cum vero, quae exterius admoventur, tenera infantum corpora facile penetrent, proindeque sanguinem ipsum qualicumque virtute sua penitus afficiant, e re erit, in tumoribus, qui ventrem eorum occupant, sive scrophulis, sive Rachitidi verae, originem illi debeant, linimentis uti, quae sanguinem & viscera corroborandi, ac pariter labem aliquam morbi-

(i) Ibidem pag. 123.

(k) Dissertat. Epistol. pag. 511.

ficam iis inductam delendi, vi pollent; sed illud linimentum, cujus formula apud Sydenhamum legitur, ex aromaticis, amaris, & roborantibus herbis, per 12 horas super cineres calidos cum axungia porcina & sevo ovillo maceratis, paratur. Facile autem posset talium usus tolerari: notandum tamen est, talia remedia minus prodesse quam creditur. Parantur enim ex herbis recentibus, additur vinum, &, post macerationem factam, pingua illa debent ebullire ad humiditatis consumptionem; sicque fragrantia ingredientium diffatur in auras.

Si simul considerentur illa, quae §. 1480. & §. 1484. dicta fuerunt, apparebit ratio, quare linimentorum usus in Rachitidis curatione occurrat rarius.

R H E U M A T I S M U S .

§. 1490. **A** Rthritidi, podagrae, scorbutoque, agnatus morbus frequentissimus deprehenditur, qui *Rheumatismus* appellatur.

Non semper in *Aphorismis de cognoscendis & curandis morbis*, quos in usum doctrinae domesticae digessit *Celeberrimus Boerhaavius*, actum fuit de *Rheumatismo*. In prima enim editione, quae prodiit Lugduni Batavorum 1709. apud *Joannem vander Linden*, ultimus morbus, de quo agitur, est *Lues Venerea*, nec ulla fit mentio *Rachitis*, & *Rheumatismi*; in quinta autem editione *Aphorismorum*, quae auctior est, & ultima, quae vivente auctore prodiit anno 1737, utriusque morbi historia describitur. Sed jam in tertia editione, quae in titulo *auctior* dicitur, uterque morbus adest.

An, in secunda editione, horum morborum mentio facta fuerit, vel non, certe determinare non possum; cum, dum ejusdem libri, vivente adhuc auctore, nova editio prodit, & auctior, priores vix amplius quaeri soleant; unde hoc tempore inveniuntur difficulter.

Admodum tamen verosimile videtur, quod editioni secundae adfuerit *Rachitidis* historia, sed non *Rheumatismi*. Probe notavit *Celeberrimus Boerhaavius* (1), quod in toto opusculo (sic placuit auctori vocare hunc artis medicae thesaurum) *Aphorismorum de cognoscendis & curandis morbis* nullum commemoraverit medicamentum, ne, audito remedii nomine, & morbi, exercendae se pares arti jactarent *Empyrici*, impune in hominum perniciem grassantes. In discipulorum, quibus hos *Aphorismos* explicabat, usum praescripserat pauca de *Materie Medica*, & quidem summa cum cautela, ut medicamina morbis curandis rite applicare possent. Cum autem *Boerhaavii* fama jam plurimum increvisset, ipso nec consulto, nec volente, optima haec circa medicaminum usum monita in usus publicos excudenda curavit Londini vir eruditus: neque tamen ita res gesta, quin errores simul bene multi & noxii in edendo contigerint. Coactus hinc, recensuit, correxit, amplificavit, nonnulla. Quo facto, edidit *libellum de Materie Medica, & remediorum formalis*; quae serviunt *Aphorismis de cognoscendis & curandis morbis*; qui editus fuit Lugduni Batavorum apud *Isaacum Severinum* anno 1719. Ne autem nocerent editiones aliae, minori cura impressae, pagina tituli versa sequens habetur monitum: *Auctor nulla hujus libelli agnoscit exempla, nisi quae sint edita apud Bibliopolam, qui suum ipse nomen hic subscripsit*; quod etiam in omnibus factum fuit.

Verum in hac editione, cujus tantam curam gessit *Celeberrimus auctor*, nulla mentio fit *Rheumatismi*; sed, ubi enumerata fuerunt remedia ad curam *Rachitidis* utilia, pagina 259. subscribitur *Finis*. Dein sequitur *Index Morborum* accuratus; in quo *Rachitidis* nomen habetur, *Rheumatismi* vero nullibi.

Unde concludi posse videtur, quod in secunda editione *Aphorismorum* non fuerit actum de *Rheumatismo*. Sed in tertia editione, quae Lugduni Batavorum anno 1722. prodiit apud *Joannem vander Linden*, habetur & *Rachitidis* & *Rheumatismi* descri-

(1) In Praefatione *Materiae Medicae*.

descriptio; qui morbus tunc additus videtur ideo, quia *Celeberrimus Boerhaavius* enormes hujus mali cruciatus ipse toleraverat eodem anno.

Magnus ille vir, ab optimo patre educatus, qui, non magna in re, sed virtutis plenus, novem liberis educandis, exemplum praebuit singulare, quid exacta parsimonia valeat & frugalitas (m), ab eodem Latinae Graecaeque linguae elementa didicerat. Divisis interim temporibus corpus filii leniori agriculturae exercitio durabat solers pater, atque ipso labore animum lassari nescium ad studia reficiebat (n); unde mansit per omnem vitam ejusdem laboris suscipiendi amor, sustinendi vigor, atque, ad Herculeam quandam firmitatem, nervosissimam artuum compagem corroboravit. Sed nemo, qui cum *Boerhaavio* vixit, ignorat, Virum, alias temperantissimum, intemperantia quadam laborum, firmum, & ad omnia obsequiosum, corpus imperiose & duriter nimis habuisse.

Quamdiu horti Botanici curam gessit, ante solis ortum in horto jam aderat, non tantum aestiva, sed & verna, & autumnali, tempestate, ut lectioni Academicae, quam hora septima matutina tradebat, omnia parata forent. Probe memini, quod anno 1721. dolorem Rheumaticum passus fuerit in cervice & scapulis, satis molestum, dum fervidissima aestate numerosissimis hominibus consilia dabat in loco frigidiori aedium, quas incolebat, & minus tecto corpore; sed brevi cessit malum; sequenti anno rediit saevissimum.

Valetudinis enim prodigus, & nimis fidens ferreo corporis robori, diro longumque duraturo morbo correptus fuit. Augusto mense fere medio Anni 1722. Per quinque Lunas inde, lecto immobiliter adfixus, immanes cruciatus toleravit (o).

Causam tanti mali ipse aeger candide fassus fuit: En ipsissima ejus verba (p): *Lecti tepore relaxata corporis spiramenta antelucano frigori, & penetrabili irrigui roris humori, exponens, vitam fere perdidit, in se, in se incuriosus committens, quae ut cum cura caverent, aliis fideliter inculcarat.*

Forte mirum videbitur, quod crudelibus & perpetuis adeo doloribus vix non enectus *Boerhaavius* potuerit Aphorismis, eodem anno editis, addere historiam Rheumatismi, quo jam laborabat medio Augusti mense. An praeterito anno toleratum malum, licet multo levius & brevi cedens, illum impulit, ut de hoc morbo ageret, antequam eodem, sed gravissimo, corriperetur? Non videtur hoc omnino absolum. Sed illa, quae de Rheumatismo scripsit, nequidem implent binas pagellas, & finem Aphorismorum faciunt. Praeterea tanta erat animi constantia in summo hoc viro, ut non dubitem, quin saevi morbi tempore haec scripserit. Confirmat hanc opinionem sequens *Celeberrimi Schultensii* testimonium (q): Aliquot ante mortem annis *Celeberrimus Boerhaavius* retulit ipsi, aliquid penitus de acerbitate morbi istius requirenti familiariter, se insomnes per noctes, diebus continuatas, immanes dolores non alio allevamento mitigasse felicius, quam contentissima cogitatione percurrente, & quasi relegendo in memoria, quidquid unquam legisset, dumque Equuleo ipsum admoveret dirus morbus, se literarium sibimet Ludum aperuisse intus, quo carnificinam, tanquam Musarum cantu, sopiret.

Dum, sanus, circa finem Junii sequentis anni de Rheumatismo coram discipulis suis verba faceret, dixit, quod, per tres fere integros menses dolores acerbissimos passus, tandem jacuerit resolutus, ut vix amplius sensus ullus, nullus utique motus, inferioribus artubus superesset. Addebat, quod simulac dolor parum remitteret, inceperit evolvere omnes auctores, antiquos & recentiores; excitabat enim attentio ad

(m) Alberti Schultens Oratio Academica in memoriam Hermanni Boerhaavii pag. 5.

(n) Ibidem pag. 10. (o) Ibidem pag. 39. (p) Ibidem pag. 66

(q) Alberti Schultens Oratio Academica in memoriam Hermanni Boerhaave pag. 67.

ad propria mala; sed simul monebat, quod non multum bonae frugis invenerit, praeterquam in solo *Sydenhamo*. Ex quibus omnibus, credo, satis confirmari, quod *Boerhaavius* morbi tempore scripserit illa, quae de Rheumatismo in Aphorismis habentur; licet illa editio prodierit anno 1722.

Cum autem prima Editio *Materiae Medicae* anno 1719. impressa fuerit, mirum non est, quod nulla in hac fiat mentio Rheumatismi. Sed & in secunda, quae anno 1727. Lugduni Batavorum apud eundem *Severinum* prodiit, nec in tertia editione, quae post mortem *Boerhaavii* ab eodem bibliopola anno 1740. edita fuit, aliquid de remediis ad hunc morbum invenitur; licet, in titulo, haec editio dicatur *auctior* atque *accuratissima* non tantum, sed & in *monito* ausus fuerit dicere sequentia: *Libellus, in quo ipse auctor plura adscripsit nova, tam simplicia quam composita, medicamenta, vivensque adhuc typis concessit*. Haec nullo modo vera esse mihi videntur.

Minime mirum videtur, quod *Celeberrimus auctor*, licet Aphorismos descriptione Rheumatismi auxerit, morbi remedia tamen non addiderit sequenti editioni *Materiae Medicae*. Si enim consideretur §. 1493, ubi morbi cura describitur, patebit, nulla laudari remedia, nisi talia, quorum jam saepius mentio facta fuit. Purgantia antiphlogistica, vesicatoria, medicamenta diluentia, emollientia, antiscorbutica, fomenta antiphlogistica, omnino cognita erunt illis, qui attenta mente operam dederunt his Aphorismis intelligendis; sicque non statim memoriae occurrerent haec remedia, *Materiae Medicae* subjungitur Index, in quo facile illorum nomina inveniuntur, una cum pagina, ubi exacte describuntur.

Haec praemittenda credidi, antequam morbi descriptionem aggrederer.

Rheumatismus a *ῥέω*, fluo, nomen habet; unde *ῥεύμα* apud Medicos fluxio vocatur; ex quacumque parte prodeat, & in quamcumque partem incidat. Catarrhi similiter *ἀπο τῆ καταρρέειν* dicti, quia credebantur a capite semper deorsum fluere, & articulos, a quacumque causa debilitatos, aptiores evadere, ut materies morbosa versus illos determinaretur. Alia occasione ad §. 1261, ubi de Podagra agebatur, credo me demonstrasse, quod non erraverint Veteres, quando materiam catarrhi, a capite incipientem descendere versus inferiora, vocarunt defluxionem.

Cum autem omnia articulorum cava muco lubrico subpingui inungantur, si similis mutatio hic contingat, ac in membrana mucosa, nares, fauces, pulmonem, &c. investiente, fit, dum adest defluxio, molestissima in articulis mala sequi poterunt ab iisdem causis. Sic vere & autumnis catarrhi ac coryzae frequenter occurrunt; sed & tunc morbi articulares solent frequentes esse. Si ex calido cubiculo in aërem frigidum, non bene tecto corpore, prodeat homo, catarrho laborabit; & ab eadem causa sanissimi homines, post saevos dolores toleratos, articulorum motum perdiderunt toties.

Pertinet ergo Rheumatismus ad illos morbos, quos Veteres vocaverunt fluxiones, defluxiones; qui morbi materiam impellebant in quandam partem cum dolore magno, licet in hac non apparuerit antea notabile vitium. Sic Otalgia subito oritur, licet in aure nec ejus vicinia apparuerit quid mali; unde aurium fluxio vocari solet. Sic & aliquoties saevam Odontalgiam vidi, licet in nullo dente mali quid observaretur antea: solet tamen fluxio plerumque derivari in dentem cariosum potius, si ullus in ore adfuerit.

Rheumatismi nomen rarius occurrit apud Veteres Medicos; videntur tamen illum satis cognovisse, & sub Arthritidis nomine descripsisse (r): *Communis enim omnium articulorum dolor est Arthritis; sed pedum dolorem podagram vocamus, coxendicum ischia-*

(r) Aretaeus de caus. & sign. morbor. diurn. Lib. II. Cap. XII. pag. 66.

ischiada, *manuum vero chiragram*. Cum autem in podagra, intervallo inter paroxysmos, sensim accumulatur morbi materia, antequam in pedes deponatur, & morbum faciat, contingit saepe, ut podagrici mutatam sanitatem sentiant aliquo tempore, antequam dolores in pedibus sentiant (vide §. 1257.); sed Rheumatismus subito ingruit saepius. Videtur & *Aretaeus* hoc notasse: *Nempe aut ex tempore dolor est, si ex aliqua parum durante causa consurgat; aut latenter meditationibus longo tempore contractus est morbus, quum ab exigua occasione dolor & morbus accenduntur.* Nam ad §. 1258. enumerantur illa, quae accelerant, & inexpectatos paroxysmos accersunt; imo ad hanc rem sufficit vitium quodcumque admissum in sex rebus non naturalibus; unde creditas oritur.

Hinc *Petitus* (s) in commentariis & animadversionibus suis ad *Aretaeum* concludit, quod auctor ille *Duas arthritidis differentias faciat juxta diversum generationis modum: propterea, quod alia repente a causis recentibus & temporariis conflatur; alia occulte & progressu temporis obrepit; donec cujusvis exiguae causae impulsu excitetur, atque in apertum erumpat.*

Confirmatur hoc, quia *Aretaeus* (t) dixit in eodem capite de *Arthritide*: *Quibusdam in pedum articulis usque ad mortem residet morbus; quibusdam in omnis corporis ambitum vagatur.* Ob hanc rationem recentiores Medici Rheumatismum vocaverunt *arthritidem vagam*. *Transitus quoque in dorsi thoracisque musculos fit, & incredibile est, quam late malum serpat. Vertebrae cervicis & dorsi dolent, & in summo sacri ossis dolor inhaeret.* Haec proclivitas locum mutandi major longe est in Rheumatismo, quam in arthritide; quae articulos occupat; quam & *Aretaeus* (u) notavit; quod nempe dolores Rheumatici maxillarum & temporum musculos invadant: *post omnia nares, & aures, & labia, inficiuntur: nam quoquo versus nervi & muscoli in capite feruntur; dolent capitis suturae, & quid doleat, aegrotus ignorans, indicat suturarum species, obliquam, rectam, transversam, posterius, anterius.* Verum quidem est, quod, in podagra, morbus etiam diversos articulos, & varia loca corporis aggradiatur, uti in ejus historia probatum fuit; at, hoc observatur, ubi jam inveteravit morbus; in Rheumatismo hoc fit, & in morbo incipiente.

Dum *Boerhaevius* de Rheumatismo loquebatur coram auditoribus suis, dixit, quod circa medium mensis Augusti, dum hora quarta matutina observationibus in horto Botanico faciendis occupabatur, senserit dolorem quasi nephriticum; quem mirabatur; dolor, a renis sinistri regione incipiens, secundum decursum ureteris ad os pubis usque tanta cum vehementia pergebat, ut crederet, calculum de rene per ureterem in vesicam descendere: simul aderat propensio in vomitum. Utebatur copia mollissimi decocti, ex farina seminum lini parati; oriebatur ingens tenesmus, ita ut calculus praesens esse videretur; quem sperabat exiturum; unde pergebat animose in eodem remedio, ut laxaret & lubricaret viam: sumsit eodem tempore aliquot guttulas *Aroph* Paracelsi, extractum nempe croci ope alcoholis purissimi paratum (w), quod tanti fecerunt Chemicorum principes, ut *Aroma Philosophorum* appellaverint, perque primas literas vocabulorum *Aroph*. Paulo post aberat omnis dolor; sed sequenti die immanis aderat in lumbis; qui duravit per tres menses, eadem vehementia; postquam parum remittere incipiebat illud tormentum, evolvit auctores, & vidit *Sydenhamum* notasse illa, quae passus fuerat; reliquos vix quid bonae frugis dixisse. Dum enim agit de Rheumatismo (x), habet sequentia: *Est & alia hujus morbi species, licet non hujus profapiae vulgo credatur, quae Lumbago Rheumatica*
apris-

(s) Ibidem pag. 212. (t) *Aretaeus* de caus. & sign. morbor. diurn. Lib. II. Cap. XII; pag. 66. (u) Ibidem. (w) H. Boerhaevii Elem. Chem. Tom. II. pag. 240.
(x) Sect. IV. Cap. V. pag. 345.

aptissime dicetur : immanis dolor scilicet , idemque fixus circa lumborum regionem , ipsumque aliquando ad os sacrum se demittens , paroxysmum nephriticum mentitur , nisi quod aeger non vomituriat ; nam , praeter dolorem atrocissimum , & vix ferendum , circa ipsos renes , aliquando & ureteres , per omnem eorum ductum ad vesicam usque , eodem , licet mitiori , tentantur . Qui & mihi olim imposuit , tanquam a materia aliqua sabulosa in iis partibus haerente penderet , cum revera materiae Rheumatismi peccanti & inflammatae ortum suum debeat ; quae quidem partes illas jam solas urit , intacto reliquo corpore .

Notari meretur , apud Aretaeum aliquid reperiri , quod videtur docere , illum simile quid novisse , ac quod Sydenhamus tam accurate descripsit (y) . Postquam enim incepit describere partes , quas arthritis aggreditur quandoque , secundum ingeniosam emendationem textus , certo vitiosi , factam a Petito (z) , addit : *Omnium simul partium morbus est , & proprius cujusque partis dolor* . Et paulo post : *Item communicatur , renibus & vesicae . O rem admirabilem* . Unde videtur sequi , quod cognoverit Aretaeus , in hoc morbo quandoque contingere nephritica mala , & tenesimum dolentissimum vesicae , similem illi , dum calculus a rene descendens per ureterem exitum molitur .

Trallianus (a) , in describendo Podagram , saepius Rheumatismi vocabulo utitur ; & , dum diversam Podagram statuit , pro varietate materiae in articulos defluentis , sanguineae nempe , biliosae , pituitosae , atrabilariae , dein addit sequentia : *Porro Rheumatismi , non solum ob materiae influxum , articulis oboriri solent , sed etiam , propter nudam qualitatem solam , calidam & frigidam ; ad haec siccitas & humiditas fiunt saepe causa Rheumatismorum* . Et ubi de podagra biliosa agit , monet , medicamento bilem evacuante utendum esse ; non semel autem , veram saepe , si res postulet aeger purgandus est . *Sic enim articulos a recrementis & a fluxionibus tutos (τὰ ἀρθρα ἀρευματιστα) servare poteris (b)* . Ubi postea de Podagra sanguinea agit , suadet , ut sanguinis missione & moderata diaeta reddatur aeger ἀρευματιστα .

Videntur ergo antiqui Medici observasse Rheumatismum , sed sub nomine Arthritidis , morbi articularis , descripsisse , imo & in Podagrae descriptione talia quandoque enumerasse symptomata , quae in Rheumatismo hodie vocato morbo apparent . Cum autem secundum quatuor humores , bilem , sanguinem , pituitam , atram bilem , dividerent morbos articulares , & diversam curandi methodum adhiberent , invenimus plurima Rheumatismi signa in descriptionibus podagrae & arthritidis biliosae ac sanguineae , dum nimirum illi duo ex quatuor humoribus , nimia copia , vel acriori indole , peccare credebantur , vel copia & acrimonia simul junctis , a quibus nascebatur peior morbus . Rheumatismi tamen nomen apud Trallianum saepius occurrit ; uti patuit , & quidem in variis morbis articularibus .

Hinc non videtur absolute verum esse , quod egregius in arte nostra vir , eruditissimus Tralles (c) , statuit ; apud Veteres nempe Rheumatismi nomen nullibi legi : illud tamen verissimum est , quod omnes dolores , in artubus totoque ambitu externi corporis obvios , salutaverint nomine Arthritidis , aut Podagrae . Merentur certe legi , quae eodem loco habentur , de doctissimis Medicis Gallis , qui superiori saeculo Rheumatismi vocem in Medicinam Practicam demum introduxerunt . Videtur tamen ex omnibus , quae ibi collecta habentur , celeberrimos Medicos , Gallos , Germanos , Anglos , &c. , cespitasse in determinandis signis Diagnosticeis , quibus Rheumatismus ab Arthritide distingui possit ; unde Tralles , ex Chesnau , adducit sequen-

(y) De causis & signis morbor. diuturn. Lib. II. Cap. XII. pag. 66.

(z) Ibidem pag. 215. (a) Lib. XI. Cap. I. pag. 599. (b) Ibidem pag. 600.

(c) Usus opii salubris & noxius in morborum medela. Sectione 2^a. pag. 301.

tia: In primo insultu difficile est internoscere, utrum morbus Rheumatismus, vel Arthritis, dici debeat. Rheumatismus enim, qui tantum articulos aggreditur, maximam affinitatem habet cum arthritide, nec nisi temporis progressu agnoscitur, cum pluries irruunt in articulos fluxiones dolorificae, quod non fit in Rheumatismo, qui quandoque toto vitae decursu semel tantum infestat, generalis praecipue dictus, utpote qui aliis magis proprie hoc nomen sibi vindicat (d).

Rheumatismi vocabulum & apud *Caelium Aurelianum* (e) habetur: auctor ille aliquanto *Galeno* superior fuisse creditur; quia non meminit *Galeni*; quod mirum foret, si post eum vixisset, cum tot minorum gentium Graecos citaverit (f). Sectae methodicorum addictus erat; qui universum morborum exercitum in duas phalanges dividebant, alios *stricturae*, alios *solutionis*, morbos appellantes. Dum *Peripneumoni*am definit (g), dicit: *Est autem passio generaliter acuta, atque strictura suffecta, adjuncto levi humoris fluore, quem Rheumatismum vocant.* Sed ad §. 1495. dicitur de frequentia Rheumatismi, varia ejus morbi facie, & summo periculo, si cerebro, vel pulmone, incubuerit, dum simul adest maxima difficultas eum hic detegendi. An non verosimile videtur, quod haec observaverit *Caelius Aurelianus*? Alio autem loco (h), ubi de articulorum passione quam Graeci *ἀρθρίτιν* vocant, enumerat plura, quae in Rheumatismo hodie dicto occurrunt. Sic dicit (i): *Saepe denique, prioris articuli dolore declinante, secundus invadit, atque, eodem similiter mitescente, tertius sumit exordium, consentiente etiam vesica, atque spinae majoribus nervis, quos τένοντας appellant; & in stomacho etiam nausea vel vomitu jactantur aegrotantes &c.* Ubi imprimis notandum est, quod & vesicam consentire his doloribus monuerit. Plures certe vidi auctores, qui de Rheumatismo scripserunt. Sed mihi visa fuit semper aliqua manere difficultas in distinctione adaequata inter Rheumatismum & arthritidem. An ideo forte *Celeberrimus Boerhaavius* maluit dicere, quod Rheumatismus, licet frequentissimus, sit morbus agnatus Arthritidi, Podagrae, & Scorbuto, quam aliam definitionem dare, quae illum ab his morbis accurate distingueret. Ipse Rheumatismum saevum passus fuerat, & sub hoc nomine coram discipulis quotannis morbum hunc describebat. Tamen in Oratione Funebris, quam *Celeberrimus Schultensius* in memoriam *Boerhaavii* publice dixit, leguntur sequentia: *Arthritidis exquisitissima tormentis discruciatu, tandem jacuit resolutus, ut vix amplius sensus ullus, nullus utique motus, inferioribus artubus superesset.* Forte quis credere posset, *Schultensium*, maximum Academiae Lugduno Batavae ornamentum, arthritidis nomen substituisse, cum Medicus non esset, sed linguarum orientalium celeberrimus Professor. Verum in Praefatione monet, quod *Commentariolum studiorum & vitae Cl. defuncti* habuerit, quo usus fuit, additque; *Insignes hae pericopae, ut Lectorem adverterent, eas majusculis literis a reliquo contextu distinxit & eminere jussit.* *Commentariolus* enim ille propria *Boerhaavii* manu scriptus erat.

Dum haec omnia perpendebam, videbatur mihi *Caelius Aurelianus* (k), ubi de variis nominibus morborum articularium agit, non sine ratione dixisse sequentia: *Sed de his nominibus, quae locorum causa discreta esse videntur, unius tamen virtutis esse intelliguntur, in curationibus certandum non est. Sunt enim harum passionum causae antecedentes variae, ut vinolentia, frigus profundum, cruditas, libido venerea, labor immodicus, vel repentina desertio solitae exercitationis, &c.*

Verum Rheumatismus non sine ratione scorbuto agnatus morbus dicitur, si con-

side-

(d) Usus opii salubris & noxius in morborum medela. Sectione 2^a. pag. 302. 303.

(e) Morbor. acutor. Lib. II. Cap. XXVII. pag. 139. (f) In Praefatione pag. 19.

(g) Ibidem pag. 139. (h) Morbor. Chronic. Lib. V. Cap. II. pag. 557.

(i) Ibidem pag. 559. (k) Morbor. Chronic. Lib. V. Cap. II. pag. 557.

siderentur illa, quae ad §. 1151. in historia scorbuti dicta sunt. *Eugalenus* (l), dum signa & symptomata scorbuti enumerat, recenset arthriticos dolores, & statim monet Medicos sequentibus. *Quapropter diligentem animadversionem, & exactam a veterum arthritide distinctionem, haec res exigit, & meretur, ne curando prius impingamus, quam morbus ejusque causa nobis sit cognita atque perspecta.*

Noluit, in his doloribus, qui scorbutum comitantur, dari in morbi principio cathartica fortiora; quia inde exasperantur dolores, & morbus ipse in deterius vergit. Monuit autem, scorbuticos illos dolores, maxime in morbi initio, errabundos esse, ad alium atque alium ejusdem vel oppositi lateris articulum transire, & per vagam hanc loci affecti mutationem imprimis distingui a doloribus arthriticis.

Sydenhamus (m), qui summa cum attentione animi examinabat morbos, quos pertractabat, notat, ubi Rheumatismus non feliciter & bona methodo curatus fuerat, aegros per totam vitam fuisse discruciatos doloribus vagis, nunc quidem mitioribus, nunc vero atrocioribus, qui a minus cautis pro scorbuti symptomatibus haberi solent. Licet enim non dubitaret, quin scorbutus in plagis Borealibus revera inveniretur, tamen non credebat, illum adeo frequentem esse, ac quidem fert vulgi opinio; sed multos ex iis affectibus, quorum nomine scorbutum incusamus, vel morborum fientium, nondum vero factorum, quique nullum adhuc certum induerunt typum, effecta esse, vel etiam infelices reliquias morbi alicujus nondum penitus devicti, a quibus sanguis caeterique humores contaminantur. Verbi gratia, quibus in corporibus materia aliqua, Arthritidi producendae apta, recens generatur, nondum tamen in artus depluit, varia se ostendunt symptomata, quae scorbuti suspicionem facient, donec Arthritis, jam formata, atque actu se exferens, nullum amplius dubitandi locum relinquat. Optime notat; nisi ad modo dicta serio attendere velint in Praxi Medici, scorbuti nomen crescet in immensum, & omnem fere absolvet numerum morborum, imprimis chronicorum. Unde in illis regionibus, in quibus scorbutus frequens est, in Medicorum formulis occurrunt fere semper antiscorbutica, in initio omnium morborum fere, nec ab his abstinere, antequam observentur talia symptomata, quae praesentiam alterius morbi, a scorbuto diversi, certo annuntient. Cum autem morborum Chronicorum decursus lento procedant gradu, in ipso hydrope solent dicere; *Ubi desinit scorbutus, ibi incipit hydrops* (n). Verum optime *Sydenhamus* addit sequentia: *Haec tamen regula saepe saepius non aliter est accipienda, quam quod, ubi primum se hydrops manifestis prodit indicibus, praeconcepta de scorbuto opinio statim collabascit.*

Licet ergo penitus distinctos morbos esse crediderit auctor egregius, fatetur tamen (o), esse speciem Rheumatismi, quae ad scorbutum quam proxime accedit, & insigniora hujus morbi symptomata aemulatur, ideoque vocatur ipsi *Rheumatismus scorbuticus*; qui eadem pariter remedia poscit ac scorbutus; quorum formulae legi possunt (p); quarum usu quam facillime debellari & vinci posse hanc Rheumatismi speciem testatur. Plurimos sic ipse sanavit, quibus repetitae venae sectiones, cathartica, diaeta lactea, pulveres testacei &c., nihil profuerant.

Describit hanc speciem Rheumatismi sequenti modo. Dolor nunc hanc nunc illam partem obsidet, sed eandem in tumorem raro attollit, neque febrim sibi comitem adjungit. Nec adeo fixus manet; sed magis vagus est, & anomalis inconditisque symptomatibus stipatus. Nunc hunc vel illum artum discruciat, mox internas partes solum afficit, & aegritudinem parit, quae redeunte externarum partium do-

(l) De morbo scorbutico no. XXX. pag. 85. 86. (m) Sect. VI. Cap. V. pag. 349e
 (n) Sect. VI. Cap. V. pag. 350. (o) Ibidem pag. 351. (p) Ibidem pag. 352.

lore iterum disparet, sicque alternatim divexat aegros, & fit morbus chronicus quam maxime. Observavit etiam, quod Rheumatismus ille scorbuticus foeminas prae reliquis adoriatur; uti & viros, qui imbecillioris naturae sunt; hinc fatetur *Sydenhamus*, se suspicatum fuisse, morbum hunc ad hysteri corum classem referendum esse; sed experientia edoctus fuit, remediis hysteri cis morbum minime cessisse. Simul notat, illos, qui longum & repetitum corticis Peruviani usum experti sunt, huic morbo esse obnoxios, hocque esse unicum incommodum, quod ex usu corticis observavit unquam (q). Si jam omnia dicta ad hanc paragraphum considerentur, patebit ratio, quare Rheumatismus, morbus frequentissimus, dicatur agnatus Arthritidi, Podagrae, & Scorbuto.

§. 1491. **Q**uem antecedunt temperies sanguinolenta labe acri infecta, aetas mascula, victus lautior, calefacto corpori subito admissum frigus, autumnalis tempestas, perspiratio prohibita, diathesis inflammatoria lentior cruore pleurítico se manifestans. Cum febre continua incipiens, dolorem creat atrocissimum, dilacerantem, ad minimum motum saevissime auctum, diu in uno loco fixum, juncturas quorumcunque artuum obsidentem, caeterum genibus magis infestum, lumbis & coxendici, quandoque cerebrum, pulmones, viscera, excruciantem, cum tumore & rubedine loci, periodico itu & reditu.

Sequitur, ut considerentur illa, quae observata fuerunt frequenter, praecedere Rheumatismum; & ideo quandoque inter causas morbi, praedisponentes saltem, numerari solent.

Temperies sanguinolenta labe acri infecta. Veteres, uti ad praecedentem paragraphum dictum fuit, Rheumatismum, & alios articulares morbos, distinxerunt a quatuor humoribus, sanguine, bile flava, bile atra, phlegmate; & variam curam adhibuerunt, prout hic vel ille ex quatuor istis humoribus praedominabatur. Hinc & ipsam podagram sanguineam esse, quandoque statuerunt. In Rheumatismo autem, calido saepe morbo, sanguinis copiam abundantem accusaverunt saepius, &, uti postea in curatione dicitur, per sanguinis missionem, etiam repetitam, Rheumatismi cura a Medicis tentari solet frequenter. Haec videtur esse ratio, quare sanguinolenta temperies ad Rheumatismum disponere credatur. Cum autem & in sanis caeteroquin hominibus sanguinis boni copia adsit, ab hac causa sola vix oritur Rheumatismus, nisi alia causa simul accedat. Imprimis enim metuendus est ille morbus, si in sanguineae temperiei hominibus adsit simul acris labe.

Humores corporis humani, etiam optimi, per sanitatis actiones inevitabilem acquirunt acrimoniam, & nisi illud acre eliminetur de corpore per vias naturales, antequam nocere possit, sequuntur morbi brevi. Per urinam, sales & olea sanguinis, acriora jam facta, exeunt; per cutanea vasa diffantur talia, quae diutius relicta in corpore nocerent, insensibili perspiratione, vel sudore; dum simul per utramque hanc viam exit abundans in sanguine aquosum, in quo soluta haerent olea

(q) Ibidem pag. 351.

olea & sales, jam acriore facta, sicque facilius expelluntur; Per alvum exeunt foeces, ab ingestis residuae, uti & omnia illa, quae ab humoribus sanis, in oesophagum, ventriculum, intestina, depluentibus, resorpto prius per venas omni utili, manserunt residua.

Si ergo quacumque de causa horum acrium separatio ab humoribus sanis, & separatorum libera de corpore expulsio, impedita fuerit, nascitur acris in sanguine labes, quae pluribus morbis originem dare poterit.

Observata autem docuerunt, a causis similibus Rheumatismum, & diuturnum quidem, nasci posse.

Testatur Celebris Medicus (r), quod viderit, in Rheumatismis longis, in cute exsurgere efflorescentiam salinam.

Ho veduto nei lunghi Rheumatismi, o vogliamo dire, doglie articolari, fiorire sulla cute un minuto principio biancastro tale, quale è un fiore salino, che penetra i vasi, nei quali si chiude il sale. Si libera perspiratio adfuisset, salinum illud concrevisset minime supra cutim, sed solutum defluxisset facile. Sydenhamus (s), qui in febribus omnibus, quae inflammationis intensioris sunt participes, cavebat, ut non semper lecto incarcerationentur aegri, fatetur tamen, eosdem, si diutius, quam par erat, pro una vice lecto absuerint, declinante praesertim morbo, in dolores vagos, qui in Rheumatismum desinere possunt, nonnunquam facile incidere &c.: quae si contingant, lecto addicendus est, quo apertis cutis spiraculis commode diffari possint istiusmodi particulae, quae malo fomitem praebent; hoc vero ad diem unum aut alterum tantum, sudore non provocato. (ut nempe illud acre, quod perspiratione cutis exit de corpore, non retineatur amplius). Idem verum est de sale acri, quod cum urina exit de corpore. Observatum dicitur, quod in Rheumatismo laborantibus tantum trigesima pars illius salis inveniatur, quae in urina sanorum hominum adest (t). In febribus arthriticis & Rheumaticis observavit Störckius (u), quod, in magna dolorum exacerbatione, urina plerumque prodiit tenuis, pallida, quandoque stranguriosa; descrescente autem dolore, urina primo prodiens erat ruffa; secunda vero turbida; & mox foetuit, ac posuit sedimentum fursuraceum subalbidum. Haec omnia videntur probare, quod in Rheumatismo acris labes adsit, quae quandoque copiosis urinis, & sponte obortis sudoribus, salutariter expellitur, vel, per metastasin ad alia loca deposita, a dolore requiem concedit. Testatur Hoffmannus (w), quod saepius notaverit, artuum dolores, ulceribus sponte subortis in pedibus, mox conquiescisse, qui, postquam arte consolidata fuerant, mox resuscitati sunt. Novimus pariter, immanes artuum dolores, oborta psoa vel scabie leprae albae naturam habente, sublato.

Antea ad §. 1051. γ, dum de morbis chronicis agebatur, monui, ab acrioribus ingestis frequenter & copiose acrimoniam conciliari posse sanguini; ab aromatum calidorum, piperis imprimis, alliorum, ceparum, sinapi, raphani rustici, & similia, immodico in condimentis usu, & dolentissimum & longum toties morbum, Rheumatismum nempe, produci posse.

Eruditus Medicus Baynard (x) fuit in hac opinione, dolores Rheumaticos non adscribendos esse salinae aut acidae sanguinis acrimoniae, sed potius oriri a viscida densitate sanguinis, distendentis vasa, per quae difficulter fluit: postea patebit, lentorem morbosum sanguinis adesse in Rheumaticis; sed non inde sequitur, quod non simul

(r) Pietro Cornacchini Della Pazzia pag. 64.

(s) Sect. V. Cap. II. pag. 283.

(t) Raulin des maladies occasionnées par les prompts & fréquentes variations de l'air pag. 308.

(u) Ann. Medic. Secund. pag. 121.

(w) Medic. Ration. Tom. IV. part. 2^a. pag. 437.

(x) Philosophic. Transact. Abridged Tom. III. pag. 265.

simul adfit acrimonia, quae viscosis & lentis humoribus irretita haeret pertinacius in partibus affectis, & difficilius abluui potest. Ipse egregius auctor asserit, adesse copiam salis acris alcalini in humoribus Rheumaticorum, quod acre non satis eluitur per urinam, quam in Rheumate laborantibus longe minus salis esse dicit, quam in sanis. Ipsi enim huic Medico debetur experimentum, quo demonstratur, urinam Rheumaticorum habere tantum trigesimam partem materiae salinae, quae in urina sanorum adesse solet. Viscidum lentorem in locis Rheumatico dolore occupatis adesse, statuerunt plures celebresque Medici, & in cadaveribus hoc morbo defunctorum se vidisse testantur. *Ballonius* (y) in cadavere viri, qui saepius dolores circa scapulas & humeros passus fuerat, invenit, quod *omnes nervi & ligamenta musculorum humeralium erant oppleta sero pingui: idem observatum in aliis similes dolores passis, quos nulla pene ars levaverat.* Celebris auctor Anglus, *Clopton Havers* (z), plurima experimenta tentavit circa mucilaginem, quam in articulis majorum animalium collegerat, & credidit, illam inspissari ab acribus admistis, acidis imprimis. Notat, vesicatoria applicata locis dolentibus excitare vesicas, quae plene sunt spissa gelatina, cutim spissam referente. Sed imprimis innititur testimonio *Drelincurtii*, celebris Medicinae Professoris Lugduni Batavorum, qui testabatur, quod in cadavere hominis Rheumatismo mortui invenerit gelatinam concretam supra musculos, quae duos tresve aureos crassitie aequabat. Sed & postea *Havers* ipse vidit binos casus, qui *Drelincurtii* observationem confirmabant.

Pulchra experimenta tentata fuerunt circa similem materiam gelatinosam, ex ingenti femoris tumore, sub periosteo haerente, variis tentaminibus eductam (a), quae docent, acidam acrimoniam adfuisse in hoc gelatinoso. Non tamen videtur absolute inde concludi posse, quod acrimonia, quae Rheumatismum comitatur, semper acidam sit. Nam in mucilagine articulorum desumpta ex majoribus animalibus, & ex hominibus, similia tentamina facta fuerunt, quae docere videntur, quandoque non acidam, sed alcalinam, acrimoniam adfuisse (b); licet tamen in plerisque acidi signa inventa fuisse fateantur.

Omnia haec dicta satis probant, temperiem sanguineam labe acri infectam antecedere frequenter Rheumatismum, & acrimoniam illam non semper eandem, sed variam, esse posse. Sic ex ante dictis patet, acrimoniam scorbuticam saepius incusandam esse, cum Rheumatismus dicatur inde scorbuto agnatus morbus.

Credidit egregius *Raulin* (c), aliquando de Luis Venereae acrimonia in hoc morbo cogitandum esse; imprimis in illis, quos, non sua culpa, sed parentum, quidquam de foedo morbo contraxisse, credi potest. Putat enim, quo longinquior fuerit prima origo Luis Venereae, eo magis aequivocos esse dolores, quibus miserrime tales excruciantur, & eo similiores esse doloribus Rheumaticis. Fatetur candide, se deceptum fuisse, dum nimis tarde revelabatur ipsi hoc familiae arcanum, & in altero simili casu Mercurium profuisse solum, incassum tentatis illis, quae ad Rheumatismum curandum adhiberi solent.

Aetas mascula. Ubi de articulorum & coxendicis dolore agit *Aretaeus* (d), monet, viros facilius in hunc morbum incidere, & ex mulieribus agiliores. Viri duris laboribus, aëris injuriis, itineribus, belli calamitatibus, victui inordinato, magis

(y) Ephemerid. Lib. I. Tom. I. pag. 30.

(z) Osteolog nova pag. 226. 227.

(a) Memoires de l'Academ. de Chirurgie Tom. I. pag. 277. 278.

(b) De Bonon. scient. & artium instit. atque Academ. Commentar. Tom. I. pag. 148. & seq.

(c) Des maladies occasionées par les promptes & frequentes variations de l'air pag. 306.

(d) Morbor. diurn. Lib. II. Cap. XII. pag. 67.

gis exponuntur, quam mulieres; hinc minime mirum est, quod talibus morbis corripiantur frequentius, quam mulieres; nisi illae, ut *Seneca*, in Epistolis, in luxum invehens, de foeminis sui temporis dicit, *Beneficium sexus vitiis perdiderunt; & quia feminam exuerunt, damnatae sunt morbis virilibus* (e). Notat tamen & *Aretaeus* (f) sequentia: *Mulieres, licet rarius quam viri, difficilius tamen, hoc vitio laborant. Quod enim neque usitatum, neque familiare, est, id si aliqua urgente causa potentius evaserit, violentum cum sit, majorem calamitatem infert.* Vidi sic in foemina macilenta, hysterica, quae, a motu corporis incalescens, multum exposita fuerat aëri vespertino frigido autumnali, dolorem acerbissimum natum circa os coccygis, qui, subinde levior, dispergebatur per totum corpus, dein redibat ad os coccygis longe molestior, ita ut nec in lecto manere posset: febris aderat satis lenis. Trium septimanarum spatio morbus sanatus fuit quidem, sed singulis autumnis postea sensit aliquas ejusdem mali reliquias.

Puella nobilis a corporis motu valido incaluerat multum, dein, in scapha aperta sedens quieta, exponebatur rori vespertino. Sequenti die dolor cervicis validus aderat, qui inde per totum corpus dispergebatur, miris vagus modis, pedes, cubitos, digitos manuum, occupans; quandoque & lobum auriculae invadebat cum rubore & tumore. *Aretaeus* (g), dum vagam horum dolorum indolem describit, dicit: *Post omnia, nares, & aures, & labia, afficiuntur.*

Victus lautior. Quia inde temperies sanguinea augetur. Saepe etiam in conviviis lautioribus condimenta acriora offeruntur, dum fames non amplius cibos poscit; unde acris labes sanguini inducitur.

Calesfacto corpori subito admissum frigus. Nulla inter causas Rheumatismi frequentior est, nulla validior; quod & confirmatur testimonio *Sydenhami* (h) agentis de Rheumatismo. *Hac ut plurimum occasione nascitur: aeger sc., sive exercitio aliquo vehementiore, sive alio modo, excalesfactus mox repentinum frigus admisit.*

Calor, sive ab aëre nimis aestuante, sive ab exercitiis corporis validis, productus fuerit, humores externos semper tenuiores auferit, internos residuos excoquit, dissipat mobilia, lentiora aggregat, compingit, exsiccat (i), tandem in massas irresolubiles adunat; unde immeabilitas humorum, simulque elongatio, & debilitatio, solidorum. *Hippocrates* (k) a calore Ischiadem nasci monet: *Si quis per multum tempus in sole iter fecerit, & coxendices incaluerint, & qui humor articulis inest, ab aestu resiccatus fuerit. Quod autem resiccetur & dure scat, id mihi certum signum est. Aeger enim articulos, prae dolore, qui in eis est, vertere aut movere non potest; & eo quod digiti rigidi non moveantur.* Notari meretur, quod *Cornarius* illam lectionem praetulerit, quae loco τὰς δακτύλους habet τὰς σπονδύλους, dum in ischiade malum potius ad vertebrae quam ad digitos transit.

Corporis calore aucto funditur pinguedo, quae antea quiete haerebat in tunica cellulosa, omento, mesenterio &c., & subito miscetur sanguini, & humorum circulantium molem auget. Videmus in calesfactis hominibus vasa turgida, faciem rubram, uti & artus, imo totum corpus, adeoque sanguinem rubrum penetrasse in vasa minora, per quorum extrema vel omnino non, vel saltem difficulter, aucto circulationis motu penetrare poterit in venas; unde obstructionis & inflammationis periculum sequitur. Si jam corpori, per calorem sic mutato, frigus subitum admittatur, fibrae solidae densantur, roborantur, vasorum cavitas minuitur subito, partes
crassio-

(e) Ibidem pag. 260.

(f) Ibidem pag. 67.

(g) Ibidem pag. 66.

(h) Sect. VI. Cap. V. pag. 344.

(i) HERN. Boerhaave Institut. Medic. §. 746.

(k) De Internis Affectionibus Cap. LIII. Charter. Tom. VII. pag. 676.

crassiores in vasa prius dilatata ingressae haerent immobiles ; adeoque omnia haec mala, a calore prius producta, augentur plurimum, & difficiles morbos producere possunt. Conferantur & illa, quae in Pleuritidis Historia §. 881. 2. dicta sunt.

Haec dum considerabat Celeberrimus Medicinae & Anatomes Professor *Simsonus* (l) statuit, a subito frigore admissio constringi vasa, quae per externam superficiem corporis distribuuntur, & humorum liberum transitum per illa impediri. Illa vero vasa, quae profundius locantur, tardius longe a frigore admissio afficiuntur, hinc totam vim & impetum sanguinis patientur, qui per externa vasa, subito frigore constricta, libere transire non potest. Sic autem plures Rheumatismi effectus explicat.

Si ponamus, magnam summi corporis partem simul excipi frigore, ex eoque Rheuma quaquaversum spargi in multos tam musculos, quam articulos, facile intelligitur, qui singulorum musculorum usum & actionem sequatur dolor atque punctio; qui, variata corporis positura, punctiones illae subito de loco in locum migrent, pari scilicet celeritate, atque se mutuo excipiant muscoli, quorum usus est in corpore vertendo, surrigendo, vel alio quovis modo inflectendo; qui etiam caeteris Rheumatismis gravior sit is, qui inquietes spiritui trahendo & reddendo musculos infestat. Denique cur destillatio, si circum articulos diutius haeret, & in partes ambientes redundat, earum tandem tonum & vigorem ex nimia distensione prorsum infringat, quarum ubi desit actio in liquores hos extravasatos, efficitur, ut ne amplius liquores ipsi fluidi remaneant, habilesque, qui vicissim absorbeantur, sed contra, ut facile coagulentur & indurescant, postremo ut reddant articulum plane immobilem; qualem eventum saepe ostendit usus.

Merentur legi, quae Celeberrimus auctor de origine Rheumatismi latius deducit; quam adscribit huic imprimis causae, quod nempe vasa profundius demersa totam vim & impetum sanguinis patientur, qui per vasa corporis superficiem perreptantia, subito frigore constricta, libere transire non potest, adeoque tanto validius urgeat illa vasa, quae profundius sita sunt, & simul horum vasorum secretiones naturales augeat; unde deducit causam, quare pars Rheumatismo affecta saepe cum rubore intumescat.

Simul sic explicat, *cur aër, per angustam rimam irruens, corpori constanter imprimat frigoris symptomata, illique praecipue parti, quam perflavit proxime (m). Concludit hinc, catharrum, tussim, Rheumatismum &c., solidarum, non fluidarum, partium corporis morbos esse. Interim videtur & admissum frigus subitum in humores vasis contentos agere illorumque fluiditatem minuere. Sanguinis ex naribus sani hominis labentes guttulae in aquam frigidam statim perdunt fluorem. Aegine-ta (*) monet sequentia: Et humor a natura alienus, & particularum imbecillitas morbum adfert articularium.*

Juvenes, tenelli, alique debiles, in hos morbos proclives sunt; quia in illis latera vasorum facilius cedunt impulsis liquidis. Inde etiam intelligitur, quo saepius diutiusque pars aliqua Rheumatismo affecta fuit, eo promptius postea reverfurum morbum; quia vasa saepius vel diu distracta labefactantur, & postea cedunt promptius cuilibet vi ingruenti. Foemina illa hysterica, cujus paulo ante in eadem hac paragrapho mentionem feci, sensit singulis autumnis redeuntis morbi minas.

Cum

(l) De Re Medica Dissertat. quatuor, pag. 110. 111.

(m) De Re Medica Dissertat. quatuor. pag. 119. 120.

(*) Lib. III. Cap. LXXVIII. pag. 257.

Cum ergo articuli, & tendinosae expansiones musculos tegentes, in pluribus locis corporis non multum a cute remota ponantur; in quam subito admissum frigus statim agit, intelligitur ratio, quare toties in illis Rheumatismus contingat.

An validum frigus, subito admissum calenti valde corpori, posset partium mollium, quae ossa tegunt, vasa sic subito stringere, ut Rheumatismus interna ossium cavorum vasa afficeret, quae non tam cito a frigore affici possunt, adeoque fortiter irruentium humorum impetum sustinebunt? *Störckius* (n) credit, se tales casus observasse; dum aër humidus, nebulosus, frigidus, autumno, hyeme, & vere, frequenter fuerat. Licet enim reliqua symptomata, quae comitantur Rheumatismum, adessent, aegri quidam externum adtactum, quamvis satis rudem, sine magna molestia ferebant. Febris etiam erat valde mitis in his; sed in pectore siccitas & frequens tussis semper aderant: vires brevi concidebant, & corpus extenuabatur.

Remedia penetrantia, sudorifera calidiora, diuretica calidiora, his maxime nocuerunt. Medicamenta emollientissima profuerunt; a quibus, per plures dies copiose & calide sumtis, circa articulos inceperunt apparere tumores; molesta vigilia & inquietudo cessabant, dum aegri placide obdormiverant.

Autumnalis tempestas. Mane & vesperi frigus saepe adest, quod toties laedit incautos, qui diurni caloris impatientes corpus non satis tegunt vestibus. Monuit *Galenus* (o), ut matutina frigora devitent, nec ob aestum vestes, exuant, homines autumnali tempore; quod & confirmavit *Celsus* (p), dicens: *Per autumnum neque sine veste, neque sine calceamentis, prodire oportet, praecipue diebus frigidioribus, neque sub divo nocte dormire, aut certe bene operiri.* Cum, in Hungaria, matutina illa & vespertina frigora autumnali tempore non tantum, sed & provec̄ta jam aestate, adsint saepius, licet in meridie aestus sit molestus adhuc, solent hujus regni incolae pallio pelliceo corpus tegere fere semper; quod, a collo pendulum, dum meridianis horis calet aër, vix molestum, a tergo fluctuat satis libere, & brachia manusque libera relinquit ac intacta. Ubi vero frigus matutinum vel vespertinum ingruit, levi negotio manus & brachia manicis pallio annexis muniunt, dum simul pallio adducto thoracem & abdomen ab omni frigore defendunt facile. Sic vestita haec gens bellicosa in castris autumnalis aëris intemperiem tolerat facilius.

Dum *Hippocrates* (q) morbos autumnales enumerat, inter illos & *Ischiades* recenset; quod nomen datur Rheumatismo, dum coxam occupat. *Ischiadas* autem, tempore autumnali, ex humorum cum malignitate tum refrigeratione maxime fieri, *Galenus* (r) in Commentario hujus Aphorismi statuit. *Sydenhamus* (s) pariter observavit, quod nullo non tempore invadat Rheumatismus, sed maxime Autumno.

Perspiratio prohibita. Totum corpus humanum perspirare, *Hippocrates* & *Galenus*, probe jam noverant, posteaque a *Sanctorio*, *Keil*, *de Gorter*, *Kau*, pulchre confirmatum fuit, qui per observationes, omni cum attentione factas, & experimenta tentata, maximam utilitatem arti Medicae conciliaverunt.

Demonstratum enim jam est evidenter, per arterias cutaneas, & emissaria cryptularum cutanearum, ex pulmone, naribus, ore, vaporem tenuem, copiosum, diffari in aëra: tenuissimus autem debet esse perspirationis humor, cum *Celeberrimus Simson* (t), saepius tentato experimento, invenerit, indusium, quo corpus tota nocte tectum fuerat, ne grano quidem ponderosius inventum mane fuisse, li-

Tom. X.

G g

cet.

(n) Ann. Medic. secund. pag. 124. (o) De human. corpor. constitut. Charter. Tom. VI. pag. 441. (p) Lib. I. Cap. III. pag. 3.
 (q) Aphor. XXII. Sect. III. Charter. Tom. IX. pag. 117.
 (r) Ibidem. (s) Sect. VI. Cap. V. pag. 344.
 (t) An inquiry how far the vital and animal Actions can be accounted for independent of the Brain. Essay IV. pag. 196.

cēt integra libra facile tempore noctis perspiraverit de corpore . Imo in iudicio , quod per tres dies ac noctes gestaverat continuo , nullum ponderis augmentum invenit .

Cum observaretur , perspirationis excretionem magis mutari a motibus animi quam corporis , & simul adeo subtile esset liquidum perspirans , ut nec indusii corpus tegentis pondus auget , hinc dubitaverunt quidam , an forte pars subtilissimi liquidi , quod per nervos movetur , hac via diffaretur de corpore . Sed & tenuis illa lympa , quae nervos involucris suis tectos alluit , humectat , fovet , & sic impedit , ne fibrillae nervosae , in majori trunco nervo collectae haerentes , concreverint inter se , videtur per viam perspirationis posse diffari de corpore , cum involucra haec secedant a nervis , dum illorum extrema ad cutim pervenerunt , ut tactus organum constituent .

Diffantur perspiratione & quaedam , quae diutius relicta in corpore nocerent , morborumque causae fieri possent ; est & alia perspirabilis liquidi pars , quae per vias urinae exire posset tuto ; & hinc , minuta perspiratione , urinae copiam augeri , observatur , ac contra . Videntur per cutis spiracula diffari illa , quae per alias vias integre de corpore expelli nequeunt , & sic , perspiratione prohibita , retinentur nocitura .

An dum in morbis acutis periculosis tota cutis arida fit , non cessat omnis perspiratio ? An non illud perspirabile , per vasa exhalantia exire nequens , introrsum repulsum , pallidas & decolores urinas facit , quas periti Medici in talibus morbis metuunt semper . Cum autem in iisdem morbis omnia in putredinem tendant , an non aliquid volatile , alcalinae fere jam naturae , in corpore retinetur , magno cum periculo , quod perspirationis ope diffari potuisset ? Unde Medici gaudent , dum talium aegrorum cutis sicca humescere incipit . Videtur probabile , tenuiorem partem chyli , cum sanguine quidem fluentis , sed nondum naturam humorum nostrorum adepti , perspiratione invisibili expelli de corpore . Auctores , qui de perspiratione scripserunt , statuunt , trihorio post prandium minorem perspirationem observari ; dum nempe ex ingestis chylus paratur ; sequentibus horis augeri denuo ; dum chylus jam paratus cum sanguine per vasa fluit . An non verosimile est , quasdam ingestorum partes , in chylum jam mutatas , sed quae nimis resisterent integrae subtractioni , qua ex chylo sanguis paratur , per vasa cutis perspirantia diffari ? In hominibus , qui copioso allio utebuntur in cibis quotidie , puto me olfecisse quandoque allii odorem ex digitorum apicibus exspirantem . Si per impeditam perspirationem ingestorum acrim subtile partes retinentur diutius , acri labe poterit infici sanguis , & sic disponi ad Rheumatismum producendum ; uti in eadem hac paragrapho dictum fuit . Antea ad §. 586. β , ubi de febrium causis agebatur , ex Hippocrate (u) sequentia allegavi : *Qui probe perspirant , imbecilliores & salubriores existunt , & facile convalescunt . Qui male perspirant , priusquam aegrotent , robustiores sunt . Quum vero in morbum inciderint , difficilius sanantur . Haec autem & toti , & parti .* Quamdiu enim in debilioris fabricae hominibus perspiratio rite procedit , optime se solent habere ; cumque a levioribus causis haec quidem impediatur in iisdem , sed & facile restituatur , convalescunt facilius . Qui vero minus perspirant , robustiores sunt plerumque , caeteris paribus , neque a levibus adeo causis laeduntur . Ubi vero a validioribus morborum causis naturale talium robur superatur , periculosius aegrotant , & difficilius convalescunt . Ob hanc rationem videtur aetas mascula inter praecedentes causas recensita fuisse ; quia mares , caeteris paribus , foeminis sunt robustiores .

Dis.

Diatheſis inflammatoria lentior, cruore pleuritico ſe manifeſtans . Quando Rheumatismo laborantibus vena ſecatur, invenitur, quod cruoris emiſſi pars rubra, ſero innatans, tegatur alba, dura, craſſa, rigida, pelle, fere inſtar corii porcini: hunc cruorem vocant ſanguinem pleuriticum; quoniam talis cruſta in hoc morbo fere ſemper invenitur; unde concluditur, in Rheumaticis diatheſin inflammatoriam lentio-rem adeſſe. Videri poterunt illa, quae in hiſtoria inflammationis de hoc ſanguine inflammatorio, pleuritico dicto, habentur ad §. 384.

In Rheumatismo decumbentibus, quem ingens febris comitabatur, ſecta vena, ſanguis ſemper tegebatur cruſta flavâ, craſſa, tenaciſſima; ſerum, a ſanguine ſubinde per quatuor aut quinque horas non ſeceſſit; & quod ſeceſſit, paucum fuit & craſſum; & aliquoties obſervavit (w), id, virgula elevatum, fila egiſſe. Unde proponit: *An in ſero ſanguinis erat praecipua mali ſedes?* In hiſ enim aegris ſecundo aut quandoque primo ſtatim die partes dolentes tumore albo inflabantur, & inde omnia adeo erant tenſa, ut aegri nullum membrum abſque ſummo dolore potuerint movere (x). Imo & a minimo adtactu tantus excitabatur dolor, ut miſeri clamorem inhibere non potuerint.

Multi aegri tumore Rheumatico univerſali adſciebantur; etenim tertio vel quarto morbi die cutis totius corporis incepit tendi, albo tumore elevari, & acute dolere; ipſa quoque facies tumore difformis facta eſt (y). Haec omnia videntur confirmare, quod aliquando in ſero, forte & in lymphâ ſanguinis, Rheumatismi praecipue ſedes ſit. Quandoque & articuli in hoc morbo affecti parvo tumore ſubrubbelli coloris prominent, uti ſaepe vidi.

Si poſt talem tumorem Rheumaticum univerſalem ſubito omnia membra detumeſcerent, materies, per totum corpus diſperſa, in unum locum confluens, ingentes tumores lymphaticos formavit, qui plerumque genua, coxas, aut inguina, occupabant. Nec ceſſerunt hi tumores, remediis diſcutientibus externe applicatis, nec ſudoriferis aut diureticis datis de corpore expelli poterant; ſed ſcalpello debebat parari via, & ſemper tunc prodiit ſerum flavum viſcidum, quod leni calore potuit inſpiſſari (z). In unico aegro tumor talis inter ſcapulas naſcebatur, caput humanum mole excedens; ex quo aperto novem librae ſeri flavi viſcidi effluerunt.

Hinc lentor, & viſciditas, ac facilis humorum concretio, videntur in Rheumatismo adeſſe, forte & jam aliquatenus praeexiſtiſſe ante ejus originem; quae quandoque admodum ſubitanea eſt; uti poſtea patebit. Concretiones enim fluidorum noſtri corporis ſubito fieri poſſe, ſatis notum eſt. In morbis acutis quandoque paucae guttulae ſanguinis de naribus cadunt, fluidae adhuc, ſed momento poſt ſolidae ac concretae: Ille ſanguis paulo ante per pulmonem tranſire potuit in cor ſiniſtrum, & ſimulac de vaſis exivit, ſoliditatem acquirit. Unde pro malo omine periti Medici hoc habere ſolent, dum credunt, ſanguinem in ſubitam concretionem pronum tunc eſſe, ſimulac vaſorum in liquida contenta actio, concretionem impediens, a quacumque demum cauſa minui incipit.

Quare, ſi diatheſis inflammatoria lentior in ſanguine adſit, quidquid liberrimam circulationem impedit, poterit Rheumatismo originem dare. Celeberrimus Hoſmannus (a) monet, ſe aliquoties obſervari, quod, a paulo ſtrictiori ligatura, poſt ſectam venam, ob inſiſtum paulo gravius vulnus in pedibus per 24 horas relicta, dolor ipſos pedum, & maxime pollicis, articulos, non ſecus ac in podagra fieri ſolet, per multos dies cum moleſtia durans invaſerit. Imprimis hoc contigerat celebri Medico, qui ſibi

G g 2

in

(w) Anton. Störck ann. medic. ſecund. pag. 115. (x) Ibidem pag. 114.

(y) Ibidem pag. 116. (z) Ibidem pag. 117.

(a) Medicin. Ration. Tom. IV. parte ſecunda, Cap. VIII. pag. 434.

in sura venam pertundi iusserat, & ob profundio-rem venae situm fortiori ligaturā opus habuerat: sed altero mane atrox dolor non tantum suram, verum ipsos quoque pedis articulos, infestavit.

Cum febre continua incipiens, dolorem creat atrocissimum dilacerantem &c. Sequitur nunc considerandum, quomodo Rheumatismus incipiat, qualis sit ejus decursus, quibus symptomatibus stipatus progredi soleat. Sydenhamus (b) sequentem hujus morbi descriptionem dedit: *A rigore atque horrore orditur tragoediam; quos statim excipiunt calor, inquietudo, sitis, & reliqua illa infelix symptomatum caterva, quibus stipantur febres. Elapso uno die alterove (est & ubi citius) aeger atroci dolore, nunc in hoc nunc in illo artu infestatur, in carpis, humeris, genibus praesertim, qui, locum subinde mutans, vicissim illos occupat, rubore quodam & tumore in parte, quam postremum affecit, adhuc residuis. Primis aliquot diebus febris & symptomata jam memorata quandoque coincidunt; febris autem sensim evanescit, manente dolore, quin & nonnunquam immanius saeviente, materia scilicet febrili in artus translata; quod satis arguit febris ipsa saepius recrudescens ob materiam morbificam ab intempestivo exter-
norum usu repressam.*

Quandoque post aliquot horas febris inceptae percipitur dolor vagus, eodem adhuc die, quandoque & sequenti, sedem figens in hoc vel illo loco, qui quandoque intumescit; aliquando nullus tumor observatur, sed ad tactus loci occupati semper dolorem auget (c). Aliquando contingit, subito excitari dolores tales, & acerrimos quidem. Puella 21. annorum, sana, sed sanguinei temperamenti, autumnali tempore incepit conqueri de dolore circa cristam ossis ilii dexteri: sequenti die flectens subito corpus, ut aliquid humo tolleret, dolor ille uno momento augebatur immaniter, & mox se dispersit per totum latus dextrum, crus ac brachium dextrum, imo & per latus dextrum capitis; a levissimo corporis motu dolor saugebatur. Sanguinis missione facta, statim menstrua prodierunt. Quarto die morbi urina subsedit albo crasso copioso sedimento; uti & sequenti die; sexto die urina naturalis; septimo die cessavit omnis dolor.

Quo validior est febris, a qua morbus incipit, eo plerumque acrior dolor, & molestior totius morbi decursus. Licet saepe hunc vel illum articulum occupet dolor, & ibi figatur malum, febre plurimum minuta, vel & omnino cessante, tamen non semper in eodem loco fixus manet. Aliquoties vidi, ex dextra manu v. g. in sinistrum genu dolorem Rheumaticum migrasse, inde rediisse ad locum priorem, vel & alias corporis partes, imo quandoque relicto priore loco totum corpus occupasse. Similia & ab aliis Medicis observata fuerunt. Sic Störckius (d) vidit, materiam, quae articulos manuum & pedum occupavit, per totum corpus fuisse dispersam, summos excitasse dolores, atque universalem induxisse rigorem, imo tetanum: Sola tamen maxilla inferior mansit libera: ipsi oculi sanguine suffusi protrudebantur, & prae dolore lacrymae acerrimae, quae genas eroderunt, defluxere: postea pectus fuit affectum, cum respiratione sublimi, & suffocationis metu. Applicabantur sinapismi satis fortes articulis manuum ac pedum, & post sesquihoram ingens dolor occupavit genua carposque manuum, minuto statim suffocationis periculo: subito aderat dolor acutissimus circa umbilicum, qui ilico disparuit, scybalis multis durissimis, post enema injectum, evacuatis. Inguina porro invalit dolor; qui dein transiit ad testiculos, sequentibus convulsionibus & animi deliquio; cum perfecta asphyxia; quae per septem minuta duraverunt; dein calor extremorum & pulsus redierunt; sequebatur placidus somnus, cum sudore continuo; in genibus & carpis ma-

(b) Sect. VI. Cap. V. pag. 344.

(c) Anton. Störck. ann. Medic. secund. pag. 112.

(d) Anton. Störck ann. Medic. secund. pag. 126. 127.

manuum levis mollis tumor apparebat, cum dolore exiguo; & octiduo elapso rediit sanitas, post copiosissimam urinam expulsam usu infusi florum sambuci ac feri lactis.

Plures casus vidi, qui docent, materiam morbosam in Rheumatismo mira satis mobilitate subito locum mutare, & juncturas quorumcumque artuum obsidere; licet genibus, lumbis, coxendici, magis infestus sit morbus. Sed non tantum articulos obsidet morbus, verum & expansiones tendinosas, dictas aponeuroticas, quibus teguntur muscoli colli, dorsi, & artuum; quam rem optime notavit Celeberrimus Cocchi (e).

Quandoque cerebrum, pulmones, viscera, excruciantem. Ex illis, quae haecenus dicta sunt, haec res satis evidenter patuit: Verum quandoque contingit, ut materies Rheumatica admodum vaga sit, & mox externas, mox internas, partes occupet (f); unde tales aegri in majori versantur periculo. Aliquando enim dolor in membris disparet, oritur pectoris anxietas, cordis palpitatio, pulsus intermittens, & redeunte ad membra dolore, haec symptomata disparent, pulsusque paulo ante tremulus & intermittens, denuo aequalis & liberrimus est. Alibi (g) describuntur plures similes morbi, qui mense Novembri 1759. in Nosocomio Pasmanniano aderant, quorum initium fuit horror per totum corpus, dein languor; postea dolor Rheumaticus, partim vagus, partim fixus, qui omnia membra obsedit, & subinde post unam alteramve horam cessavit, tuncque pectus oppressum fuit, & aegri inceperunt tussitare. Caput etiam doluit vario modo. Quandoque post plures horas dolor Rheumaticus de novo per omnia membra diffusus est; & tunc illico desit dolor capitis, pectoris oppressio & tussis evanuerunt. Illae autem mutationes in eodem aegro saepius contigerunt.

Haec materies Rheumatica, quandoque adeo mobilis & vaga, nisi bona curatione, de qua paulo post dicetur, dissipari possit de corpore, vel expelli; in unum locum confluit aliquando, & ingentes tumores lymphaticos producit; de quibus eadem hac paragrapho dictum fuit, quomodo in externa corporis superficie appareant, & illis pertusis, exiverit semper serum flavum viscidum, quod leni calore potuit inspissari. Cum ergo pateat, eandem hanc materiem ex artibus derivari posse ad caput, ad pectus, si nec inde salutari metastasi redeat ad artus, nec curatione expellatur de corpore, poterunt tales tumores in interioribus colligi, & pessima mala producere, imo mortem, uti cadaverum hoc morbo defunctorum sectio docuit.

Tres aegri, in quibus serum, per universam corporis superficiem antea dispersum, subito interiora occupavit, Rheumatismo perierunt (h). In binis cadaveribus reperiebatur copiosissima flava gelatinosa materia inter membranam pulmones ambientem & ipsos pulmones; totaque pulmonum substantia in admodum parvam molem compressa erat. Talis materies valde copiosa quoque inter piam matrem & cerebrum atque cerebellum haesit; anteriores cerebri ventriculi simili gelatina pleni erant.

In tertio aegro disparuit tumor artuum, secuta fuit difficilis respiratio, & tussis convulsiva, quae nullis remediis obedivit; unde miser intra quatuordecim dies, omnibus viribus exhaustus, periit. In medio pulmonis dextri detegebatur saccus, qui quinque libras feri flavi subacris reclusit. Caetera fuerunt sana.

Sydenhamus (i), dum de Rheumatismo agit, dicit sequentia: *Jam plus satis grassatur hic morbus, & licet rarissime hominem e medio tollat, febre semel depulsa, tamen*

(e) Dei Bagni di Pisa Trattato pag. 171.

(f) Anton. Störck ann. Medic. Secund. pag. 126. (g) Ibidem pag. 40. 41.

(h) Anton. Störck ann. Medic. Secund. pag. 119. (i) Sect. VI. Cap. V. pag. 345.

tamen & vehementia doloris, & diurnitas, eum prorsus contemni non sinunt. Etenim, si minus perite tractetur, non ad menses tantum, sed ad annos etiam aliquot, imo per omnem adeo vitam, miserum haud infrequenter discruciat. Verum ex illis, quae sequuntur immediate, satis patet, quod hanc Prognostin fecerit de Rheumatismo, qui articulationes obsidet, & in illis fixam sedem obtinuit. Ubi enim vaga materia Rheumatica locum mutat, & ad vitalia viscera deponitur, tunc de hoc morbo non posset dici, quod rarissime hominem e medio tollat. Postea ad §. 1495. patebit, quod maxima saepe difficultas adsit morbum detegendi, dum cerebrum aut pulmonem occupat; tunc enim summum periculum adest; & mors sequens non tribuetur Rheumatismo, ut causae.

Ipse Sydenhamus (k) monuit, se observasse affectum quendam, modo Rheumatismum aemulantem, modo a Nephritico dolore, quoad saevissimum lumborum cruciatum, non multum abludentem, qui febres intermittentes excipere solet; & hunc morbum translationi materiae febrilis in musculosas corporis partes adscripsit. Huic malo illam methodum medendi adhibendam iussit, quae feбри intermittenti convenit. Cum a frequenti Venae sectione, & quibuscumque aliis evacuationibus, exasperetur illud; atque aeger in vitae discrimen conjiceretur.

Notabilem observationem vidi apud Störckium, quae huc referri meretur (l); per quam confirmatur, consortium febris intermittens cum Rheumatismo quandoque contingere.

Aeger validissimo dolore Rheumatico per totum corpus torquebatur; febrim habuit valde mitem; & subinde per tres quatuorve horas ab omni dolore liber fuit. Simulac dolor aberat, tertio quovis ictu intermisit pulsus, & tempus intermissionis aequabat longitudine illud, quo tres priores pulsus peragebantur.

Aeger tamen nunquam de pectoris anxietate conquestus fuit, sibi praesens semper, nec multas vires amisit.

Quarto die mane omnia erant valde mitia; circa meridiem rigor, febris exacerbatio, sed absque dolorum augmento, nox sequens inquieta. Quinto die dolores cessabant; sed tertio quovis ictu pulsus intermisit; circa meridiem redierunt dolores, & febris, praegresso rigore, fuit adeo vehemens, ut vires plurimum minutae essent; ideo statim datus fuit cortex Peruvianus; nox sequens, dato paregorico, quieta erat.

Sexto die febris mitis; circa meridiem vix ulla exacerbatio; dolores manserunt aequae validi. Cortex Peruvianus, conservis antiscorbuticis mistus, magna dosi quotidie adhibitus fuit, una cum sero lactis floribus sambuci infuso. Sic penitus suppressa febris, sed dolores nequaquam minuti fuerunt; si minuerentur, post tertium quemvis ictum pulsus intermisit.

In horum medicamentorum usu perrexit ad duodecimum diem usque, quo erupit sudor copiosus, foetidus, subfuscus, tenax, qui aegrum valde debilem reddidit; dolores autem penitus evanuerunt; pulsus naturalis esse coepit.

Postea, sepositis hactenus usitatis remediis, claretum datum fuit, & serum lactis pro potu. Diaeta molli ac probe nutriente intra aliquot dies redierunt vires, & aeger optime convaluit.

In quibus praecipue notari meretur, corticem Peruvianum abstulisse febrim; sed dolores Rheumaticos pulsusque intermissionem mansisse; solo foedo hoc sudore expulso, omnia haec mala fuerunt superata.

Cum

(k) In Epistola I. Responsoria ad Robertum Brady in fine. pag. 406.

(l) Ana. Medic. Secund. pag. 128. & seq.

Cum tumore & rubedine loci. Sic saepius contingere solet, non semper tamen. Vidi aliquoties, acerrimum adfuisse dolorem, absque ullo tumore vel rubedine partis affectae. *Störckius* (m) notat sequentia: *Plaga dolore affecta quandoque intumuit, quandoque nullus tumor advertebatur; omnis autem adtactus dolorem auxit.* Vidit quandoque in multis aegris (n), praegresso horrore, ingentem febrim ortam; & secundo, quandoque statim primo, die partes dolentes albo tumore inflabantur; unde omnia adeo erant tensa, ut aegri nullum membrum absque summo dolore potuerint movere. Vidit (o) & multos aegros tumore Rheumatico universali affici. *Etenim tertio vel quarto morbi die cutis totius corporis incepit tendi, albo tumore elevari, & acute dolere.* Aliquoties me vidisse memini articulum quendam acerrimo dolore Rheumatico afflictum, sed non tumentem; dum postea in alium articulum migrabat malum, locus prius affectus subrubello colore tumidus apparebat; simul in eodem loco doloris lenimen aderat. Videtur & *Sydenhamus* hoc notasse (p), dum de dolore Rheumatico agit: *Dicit enim: Qui, locum subinde mutans, vicissim illos occupat, rubore quodam & tumore in parte, quam postremum affectit, adhuc residuis.*

Periodico itu & reditu. Ad praecedentem paragraphum, ubi de Rheumatismi definitione agebatur, patuit, quod ille morbus merito dicatur agnatus Arthritidi, Podagrae, & Scorbuto; hinc mirum non est, si quaedam, quae his morbis praecipue conveniunt, etiam Rheumatismo tribuantur. Arthritidem, & Podagram, periodico itu & reditu renovare cruciatus, apud Medicos in confesso est. Dixit *Sydenhamus* (q), de hoc morbo agens: *Morbus hic, quoties a febre sejungitur, Arthritis saepe audit, quamvis essentialiter ab illa distinguatur, prout cuius facile constabit, cui uterque morbus intimius fuerit perspectus.* Verum ipse paulo ante dixerat, febrim in Rheumatismo sensim evanescere, manente interim dolore, quin & nonnunquam immanius saeviente: non mirum ergo foret, quod a quibusdam dolores tales, absque febre comite, pro Arthritide habiti fuerint. Notavit autem (r), Rheumatismum, si minori tractetur peritia, quandoque diuturnum fieri morbum; *in hoc casu, non eodem semper vigore, sed paroxysmis quibusdam periodice repetentibus, adinstar Arthritidis, subinde laceffit.* Cum autem Rheumatismus (vide §. 1490.) frequentissimus morbus sit, datur satis frequens occasio Medicis, illum considerandi; & , credo, patebit, Rheumatismum ex sua natura non habere semper illos periodicos itus & reditus, qui in Podagra & Arthritide observantur. Plurimos novi, qui tantum semel in vita Rheumatismum passi sunt; licet satis acrem; quo prudentiores facti, cavebant frequentissimam hujus morbi causam, subito admissum frigus calefacto corpori. Vidi plures, post male curatum Rheumatismum diu miseros; nec potui detegere, quod determinato tempore dolorum paroxysmi redirent; sed potius a temperie aëris subito mutata videbantur excitari; neque erant illi dolores adeo validi, ac fuerunt illi, qui initium Rheumatismi comitabantur.

(m) Ibidem pag. 113. 122. (n) Ibidem pag. 114. (o) Ibidem pag. 116.
 (p) Sect. VI. Cap. V. pag. 344. (q) Ibidem. (r) Ibidem pag. 345.

§. 1492. **S**I durat, & augetur, saepe post atrocissima tormen-
ta articulum motu privat, anchylosin creat, vix
ulli cedentem remedio.

Ex antedictis patuit, Rheumatismum non tantum articulos, sed & musculos, illosque tegentes membranas, occupare; in sequentibus patebit, membranas nervos tegentes eodem quoque morbo posse affici. In hac paragrapho agitur de illis malis, quae articulis a Rheumatismo accidunt; imprimis, si augeatur malum, & diu duret.

Diuturnos ex defluxione affectus, qui nempe circa articulos omnes, & praecipue circa coxam, fiunt, Galenus (s) *κεδνωτα* vocavit; in alio loco eodem nomine describit decumbentes in crura defluxiones, easque potissimum, quae primam articulationem juxta coxendicem occupant.

Antea ad §. 362, ubi de *Luxatis* agebatur, dictum fuit de causa Luxationis, quae, cavo articuli increta, os articulatum extrudit. Ibi notatum fuit, quod ligamenta articulorum, ex illis locis, ubi epiphyses reliquo ossi junguntur, enata, capsulae cavae instar, totum articulum ambient, neque aliquid foris ingredi, vel intus elabi, patiantur. In hac capsula cava adsunt extrema ossis excipientis & excepti, cartilagine undique incrustata; & in majoribus articulis glandulae satis insignes, imo similes minores, copiosae, internam ligamenti articulum ambientis superficiem occupant. Simul ibi probatum fuit, oleum tenue medullare, quod in cavernosa ossium parte prope articulos haeret, satis copiosum transsudare per cartilaginea ossium articulorum extrema in articuli cavum.

Per has glandulas secernitur mucus instar albuminis ovi, saporis subsalsi, qui, cum oleo meduloso permixtus, constituit illud linimentum, quod ossium articulorum extrema inungit, & lubricissima reddit, ut sine multo attritu ossium ad se mutuo articuli moveri possint. Simul & in cavum articuli ex ultimis arteriolis exhalantibus tenuis ille ros expellitur, quem in omnibus cavis corporis, majoribus atque minoribus, adesse novimus.

Si ergo Rheumatismus in articulo quodam duret, & augeatur, turbabitur naturalis secretio mucii articularis; uti & excretio olei medullosi in cavum articuli; unde merito concludit Simsonus (t) sequentem Prognosin: *Si circum articulos diutius haereat, & in partes ambientes redundet, earum tandem tonum & vigorem ex nimia distensione prorsum infringit; quarum ubi desit actio in liquores hosce extravasatos, efficitur, ut ne amplius liquores ipsi fluidi remaneant, habilesque, qui vicissim absorbeantur, sed contra, ut facile coagulentur & indurescant, postremo, ut reddant articulum plane immobilem.*

Unde apparet, quanta cura statim Rheumatismo succurrendum sit, cum mora sola morbum augere possit. Saepius contingit, ut aegri tardius opem petant; quamobrem in insanabilem affectum inciderunt; quoniam principiis, cum debilissimus morbus est, Medicus non restitit; qui ut temporis spatium vires acquisivit, nihil Medici diligentia proficitur (u).

In spina dorso, post toleratos dolores Rheumatismi, tales anchyloses natas saepius vidi, quae cogebant miseros tota vita antrorsum flexo corpore incedere, quod nunquam potuerunt postea erigere. Agricola illi, qui olera culinis servientia in hor-
tis

(s) Foëssi Oeconom. Hippocrat. pag. 201. 202.

(t) De Re Medica dissert. quatuor pag. III.

(u) Aret. Cappadoc. De caus. & sign. morb. Diuturn. Lib. II. Cap. XII. pag. 66.

tis suis colunt, prae reliquis tali infortunio exponuntur; quia antrosum inflexo corpore labores suos peragunt: Si aestivo sole spina dorsi incaluerit, & subito cadente pluvia, ut toties fit, maduerit indusium, aut vestis, calefactae spinae dorsi subito admissum frigus humidum Rheumatismum saepe producit, quem toties negligunt miseri, vel noxiis remediis tractant. Contingit his hominibus, postquam diu acres dolores passi sunt, ut illi tandem sponte cessent, ac, licet in his stomachus valeat, & quoad caetera sani videantur, manet tamen in spina dorsi ad mortem usque anchylosis insanabilis. Observavit similia infortunia Sydenhamus (w). Vidit enim, post cessationem dolorum, *digitorum articulos quasi inversos, & protuberantibus, ut in Arthritide, nodosis, in interna magis quam externa digitorum parte se prodeuntibus.*

Antea ad §. 1490. dictum fuit, Sydenhamum (x) observasse Rheumatismi speciem, quem scorbuticum vocat; quia insigniora hujus morbi symptomata aemulatur; sic autem describit: *Dolor nunc hanc nunc illam partem obsidet; sed eandem in tumorem, ac in alia specie, raro attollit; neque febrem sibi comitem adjungit. Insuper non adeo fixus manet, sed indolem magis vagam ac incertam refert, cum anomalis inconditisque symptomatibus stipatus.* Quandoquidem autem foeminas prae reliquis adoriretur hic morbus, uti & viros imbecillioris naturae, suspicabatur, ad affectuum hysteri- corum classem referri debere hunc morbum; qui tamen remediis antihysteri- cis minime cessit. Triginta quatuor anni elapsi sunt, quod primo viderim hanc Rheuma- tismi speciem in muliere 25 annorum, tenerae penitus fabricae, saepius valido ter- rore percussae, quae calefactum motu corpus aëri frigido exposuerat per rimam fe- nestrae adacto. Dolores acres valde sensit, nunc in hac, nunc in alia, parte corpo- ris, qui durabant per tres vel quatuor horas, dein minuebantur, cum tumore arti- culorum prius acerbè dolentium; manifesta scorbuti incipientis indicia in gingivis ap- parebant. Per decem septimanas morbum tulerat, antequam meum consilium peteret. Levamen a praescriptis remediis sensit; post quatrimum sensit dolorem in humero dextro, auctum insigniter, dum tentabat brachium elevare. Post octiduum, mane de lecto surgens, sensit omnes artus rigidos; imprimis humeros; sed illa rigiditas brevi evanuit, post aliud octiduum; manus difficulter flecti poterant circa carpos. Cum sibi satis sana in reliquis videretur, & dolores, qui subinde in diversis locis redi- bant, admodum tolerabiles forent, artis Medicae auxilium sprevit. Post aliquot menses vidi tumidos articulos digitorum manuum, & genua tumentia; difficulter omnes hi articuli flecti poterant; tandem fere integra aderat Anchylosis, quae ad mortem usque duravit.

Postea adhuc aliquot similes casus vidi.

Monuerat, de his morbis agens, Paulus Aegineta (y) sequentia: *Humor superans, qui juncturis sese inserit, nunc sanguineus, alias atra bile vitiosus, plerumque etiam pituitosus, crudusque, copia alimenti, aut cruditate, aut otio, congestus, vetustate in articulis crassescit, & glutinosior evadit, sic ut in duritiem contumacissimam, quam Latini tophum, Graeci poron appellant, occallescat.*

Imprimis hoc contingit, si adsint & humor a natura alienus, & particularum im- becillitas (z).

(w) Sect. VI. Cap. V. pag. 345. (x) Ibidem pag. 351.

(y) Lib. III. Cap. LXXVIII. pag. 258.

(z) Paulus Aegineta Lib. III. Cap. LXXVIII. pag. 257.

§. 1493. **C**Ausa proxima ejus videtur inflammatio in arteriis lymphaticis membranarum, quae ad ligamenta juncturarum, non tam saeva ut in suppurationem eat. Curatur missione sanguinis, purgatione antiphlogistica repetita & semper vesperi per narcoticum sedata, balneo leni, tepido, fomentis antiphlogisticis loco affecto applicatis, vesicatoriis validioribus, & cauteriis, medicamentis summopere diluentibus atque emollientibus simul, victu tenuissimo, quiete, tepore lecti, & ad finem curationis frictione sicca, calida, una cum usu antiscorbuticorum.

Si considerentur illa, quae ad §. 1491. dicta sunt, patebit satis, Rheumatismum pertinere ad classem morborum inflammatoriorum; adicitur enim praecipue tales, qui ad hos morbos dispositi sunt, & temperiem sanguinolentam, labe acri infectam, habent, lautoque victu utuntur; imprimis tales, in quibus diathesis inflammatoria lentior cruore pleuritico se manifestat; sed & frequentissima inflammationum causa, calefacto corpori subito admissum frigus, toties Rheumatismum antecedit. Unde conclusit Sydenhamus (a): quod neque quisquam reperitur, qui hos (Rheumaticos nempe) inflammatione laborare vel dubitaverit. Adest haec inflammatio in arteriis lymphaticis membranarum, quae ad ligamenta juncturarum pertinent; sed antea jam dictum, membranas, quae musculos tegunt, & aponeuroses, toties a Rheumatismo affici: idem contingit in vaginis nervos investientibus, de qua re ad sequentem paragraphum plura dicenda erunt; unde & dolores Rheumatici ab involucris nervorum sic affectis diu saepe durant, absque nervorum destructione. Quandoque in tali casu sequitur paralysis; quae tamen sensim postea evanescit; quia integri manserunt nervi. Celeberrimus Boerhaavius, tormentis his discruciat, tandem jacuit resolutus, ut vix amplius sensus ullus, nullus utique motus, inferioribus artubus superesset. Nempe, consumptis vi cruciatuum succis, paralyticus, femora, crura, pedes, movere impos, integros menses in dorsum recumbere coactus fuit (b). Tamen post quinque menses, 11 Januarii 1723, scholas aperuit, licet infirmior adhuc; & postea integre convaluit, rediitque in artubus inferioribus movendi potestas, quae per quindecim & ultra annos, ad mortem nempe usque, illibata perstitit.

Hoc videtur confirmare, in Rheumatismo inflammationem obtinere in membranis, quae ad ligamenta juncturarum pertinent, vel musculos & nervos involvunt. Unde Celeberrimus Hofmannus (c) monet, quod ingens plerumque admittatur confusio in cognitione doloris Arthritici & Rheumatici; quos morbos dein sic distinguit: Quod dolor arthriticus a sero tartareo acri, intra juncturas articularum obhaerescente, proficiscatur; in Rheumatico vero materia illa serosa salino caustica membranis musculorum, & ligamentis articularum, exterius potius insideat. In arthritide quoque tum glandulae, quae in articulationibus reconduntur, mucosae, a Cl. Anglo Clopton Havers inventae, tum ligamenta glandulosa, materiam arthritidis evomunt: contra ea in Rheumatismo stagnans illud acre serum, ex sanguine in canalibus nimium congesto, inter membranarum & musculorum interstitia magis secedit & colligitur.

Quam-

(a) Sect. VI. Cap. V. pag. 346.

(b) Alberti Schultens Oratio Academiae in memoriam Hermanni Boerhaavii pag. 67.

(c) Medic. Ration. systemat. Tom. III. Cap. III. §. 34. pag. 49.

Quamvis autem Rheumatismus pro causa proxima inflammationem habeat, exitus tamen inflammationis in suppurationem raro sequitur admodum, & ita Rheumatismus ab aliis morbis inflammatoriis differt. *Celeberrimus Boerhaavius*, per quinque menses cruciatibus Rheumaticis miserrime vexatus, nullam suppurationem passus fuit. Ad §. 1491. pluribus exemplis constitit, tumores a Rheumatismo valido productos non continuisse pus, sed viscidum lentum humorem. *Egregius Medicus Raubin (d)* testatur, Rheumatismum raro in abscessum abire, licet partes his doloribus affectae tumeant insigniter: Vidit in homine, dolores Rheumaticos in genu fixatos fuisse, illudque intumuisse admodum: &, licet in hoc tumore manifesta adesset fluctuatio, paucis diebus totus dissipabatur.

Jam monuerat *Hippocrates (e)* sequentia: *Quibus ab Ischiade diuturna vexatis Ischium excidit, & rursus incidit, iis mucii innascuntur.* In Commentario ad hunc Aphorismum *Galenus (f)* probat, *Ischii* vocabulo significari in hoc loco *Ischii articulum*.

An Rheumatismus absolute nunquam in suppurationem abire posset? dubium videtur; sed satis certo constat, raro hoc contingere (g), *Celeberrimus Tissot*, dum varios Rheumatismi exitus enumerat, notat, quandoque abscessum formari in parte affecta, vel in vicinia. Vidit ipse hominem, acrem lumbaginem passum, in suprema femoris parte habuisse abscessum ingentem; quem aeger neglexit, & ex quo postea dissecto puris ingens copia exivit. Post aliquod tempus miser ille periit.

Cum autem in illis partibus, quas Rheumatismus occupat, & vera phlegmone nasci possit, omni cum cura attendendum est, ut bona Diagnosim habeatur mali praesentis. De signis Rheumatismi amplo satis sermone actum fuit §. 1491.

Imprimis talis error metuendus videtur in Ischiade, ne abscessum comitantes dolores pro Rheumatismi cruciatibus habeantur. En locum *Hippocratis*, qui Diagnosim difficultatem confirmare videtur (h): *Eupolemis in Oeniadis ischii dextri, & inguinis, & propinquae ischii juncturae ab inguine & anteriore ischii positae, dolore vexabatur. Huic sanguis ex malleolo detractus copiosissimus, & niger & crassus, epotoque pharmaco deorsum album purgante, tum multum purgatus est, tum melius quadantenus habuit.* Sed dolores non cessabant, verum potius extendebantur latius. Pus os potius quam carnem alte pervadebat, & aliquamdiu sic se habere ignoratus est, donec admodum debilis exstitit. Postea crustis permultis, iisque magnis ac densis, inustus est; pusque multum & crassum effluit, ac paucis post diebus interiit, tum ex ulcerum magnitudine & multitudine, tum ex corporis imbecillitate. Fatetur *Hippocrates*, aegrum hunc servari potuisse, si in tempore ampla sectio facta fuisset. Quod autem imprimis notari meretur, est, quod *Hippocrates* in eodem loco alium aegrum viderit, *Lycanem* nempe, qui reliqua quidem eadem patiebatur, sed dolores ad crus non admodum pervadebant, neque suppuratus factus est, sed sanus longo tempore.

Si ergo *Hippocrates*, uti ipse ingenue fatetur, errare potuerit in tali casu, quanta cura indigebunt omnes Medici, ne ipsis simile quid contingat. Apud *Tulpium (i)* habetur casus matronae, quae post partum, haemorrhagia uterina fere integre exhausta, infestabatur coxae dolore acerbissimo, qui coegit miseram per totos quadraginta dies eidem incumbere loco. Neque latum unguem inde recedere licebat, quin protinus deficeret anima, distraherentur nervi, & obrigeret, instar alicujus stipitis, corpus

H h 2

univer-

(d) Des maladies occasionnées par les promptes & fréquentes variat. de l' air. Chap. XV. pag. 301.

(e) Aphor. 59. Sect. VI. Charter. Tom. IX. pag. 289.

(f) Ibidem. pag. 290.

(g) Avis au Peuple sur sa santé. Chap. XI.

(h) Epidemic. Lib. V. Textu V. Charter. Tom. IX. pag. 334.

i) Observat. Medic. Lib. III. Cap. XXV. pag. 222.

universum. Quod autem Rheumaticum hunc dolorem aestimaverit *Tulpius*, patet inde, quod crediderit, a valida uteri haemorrhagia *infirmatis viribus*, & *exhausto impense calido innato*, tantam imbecillitatem contraxisse artus, genio fraudatos, ut nequiverint a se depellere destillationes, quas nimis quam frequenter ipsis transmitteret refrigeratum cerebrum.

Notum est, *Tulpii* tempore, communem fuisse fere Medicorum opinionem, fluxiones, *πεύματα*, a cerebro descendere in artus, & Rheumatismum producere. Valentissima remedia adhibita fuerunt, absque ullo levamine. Tulit tandem suppetias Deus, expulso immedicabili hoc dolore per insignem femoris abscessum, in quo tantum puris fuit collectum, ut inde, primo eruptionis die, profluxerint ultra decem vascula. Convaluit tamen, postea gemellos peperit, vivens non minus prospere, quam unquam ante inflatum infortunium.

Curatur missione sanguinis. Cum causa proxima Rheumatismi accusetur inflammatio, mirum non est, quod missio sanguinis in Rheumatismo curando laudetur fere ab omnibus Medicis, & a multis quidem satis larga. Veteres quidam Medici, dum de his morbis, Rheumatismo, Arthritide, Podagra, agebant, causam quaerebant in quatuor humoribus sanguine nempe, pituita, bile flava, & bile atra, diversamque curam praescribebant, prout hic vel ille ex his quatuor humoribus praedominari credebatur. *Trallianus* (k) dixit: Si humor, qui articulis influit, acris & biliosus esse, ex indiciis, quae commemoravimus, tibi appareat, liquet, sanguinis vacationem adhibendam non esse, sed medicamento potius bilem ducente utendum. In illis autem, in quibus sanguineus humor abundat, protinus sanguinem mittendum esse, jubet *Aegineta* (l); neque tantum in his, sed etiam in pituitosioribus, ac melancholicis, idem fieri suadet. *Galenus* (m) in sanguineis laudat dicens: Novi enim *Ischiadas* una die sanatas, facta ex cruribus evacuatione (sanguinis). Sed addit prudenter mox sequentia: Nimirum, ubi, non ex frigore, sed impletis sanguine, quae in coxa sunt, venis, provenissent. Videtur talis venae sectio satis larga fuisse; quia dicit, quod secta in poplite vena commodior ita affectis, quam in malleolo. Scarificatio autem nihil perspicuo illis prodest.

Cum autem quisquis intolerabilis dolor est (n) sanguinis missionem postulet, patet ratio, quare Rheumatismi curatio a Venae sectione incipere soleat fere semper.

Unde *Sydenhamus* (o), ut primum accersebatur, statim uncias decem sanguinis ex brachio lateris affecti iussit emitti: sequenti die tantundem sanguinis detrahi praecipiebat; atque, intercalato uno die alterove, pro aegri viribus, tertio; dein, interjecto trium quatuorve dierum intervallo (prout aegri vires, aetas, constitutio, aliaeque circumstantiae, suadent monentque), quarto, atque ultimo ut plurimum, Venae sectionem repeti iussit. Statuebat enim pro axiomatico practico; curationem non aliunde, quam a Phlebotomia, debere sumi.

Raro plus quam quater Venam secari jubebat; & tantum tunc, quando regimen iusto calidius praecesserat, vel medicamenta calidiora aegro erant ingesta, aut anodynis & paregoricis acerbi dolores sopiti fuerant, quorum usu magis fugebatur morbus, pluribus sanguinis missionibus opus fuit.

Videtur tamen in illa opinione fuisse *Sydenhamus*, quatuor sanguinis missiones requiri ad debellandum Rheumatismum, non tantum recentem, sed & annosum ac inveteratum. Sic enim habet (p): Sed hic notandum, non adeo consultum esse, quan-

(k) Lib. XI. Cap. I. pag. 600. (l) Lib. III. Cap. LXXVIII. pag. 261.

(m) De curandi ratione per Venae sectionem Cap. XXVIII. Charter. Tom. X. pag. 448.

(n) Celsus Lib. II. Cap. X. pag. 79. (o) Sectione VI. cap. V. pag. 346. & seq.

(p) Ibidem pag. 350.

quando Rheumatismus aliquot annorum diuturnitate altas radices egit, sanguinem tam brevibus, ac sub ejusdem primordiis fiebat, intervallis mittere; quin praestare, septimanarum aliquot intercapedine repetitas illas venae sectiones determinare, quae tandem vel penitus morbificam materiam averruncabunt, vel saltem eo conducent &c. &c. ut reliquiae ejus extirpentur.

Ex his apparet, magnum illum virum, materiae morbificae evacuationem expectavisse a repetitis illis sanguinis missionibus. Si autem considerentur illa, quae in cura inflammationis de Venae sectione dicta fuerunt §. 396, & sequentibus, patebit forte, quod alia utilitas a sanguinis missione expectari possit potius, quam morbosae materiae evacuatio, & praecipue in Rheumatismo annoso, qui altas jam radices egit.

Interim, cum magni Sydenhami auctoritas apud omnes Medicos, summo jure, magnum pondus habuerit semper, & casu factae ingentes sanguinis evacuationes Rheumaticis aliquando profuerint insigniter, hinc contigit, ut multi a sola Venae sectione copiosa, vel & frequentius repetita, curam hujus morbi expectaverint.

Vidit Galenus (q) casu vulneratam fuisse in malleolo arteriam; nec sanguinis fluxus cessavit, donec ipse vocatus arteriam vulneratam dissecurerit totam: & sine aneurismate sequente curatum fuit vulnus. Vir autem ille, quartum jam annum, haud exiguis temporum intervallis coxae dolore vexatus, exinde prorsum sanus existit.

Mulier, jam in senium vergens, nec firmae constitutionis, per plures septimanas laboraverat febre Rheumatica, a qua vix evasit post repetitas sanguinis missiones, & alia remedia. Post duos annos iisdem corripitur symptomatibus, quae comitabantur priorem morbum incipientem. Morbus incepit mane; vespere, eodem die, unciae quatuordecim sanguinis ex brachii vena eductae fuerunt, vix ullo cum levamine: de nocte sanguis erupit ex vena vesperi secta, & copiosus quidem; antequam observaretur hoc contigisse, in somnum incidebat; mane evigilans, de nullo conquirebatur malo (r).

In castris frequenter Rheumatismum observavit Pringle (s), & magnam curae spem posuit in repetitis sanguinis missionibus, fere quotidie adhibitis, donec abesset febris, & cessarent dolores, vel saltem lenirentur. Cum autem plurimi milites in aetatis vigore sint, & plethorici, aut satis apti ad ferendas magnas evacuationes, audacter insistebat huic curandi methodo, cum simul crederet, frequentes sanguinis missiones minus debilitare corpus in Rheumatismo, quam in ullo alio morbo. Interim optimus ille Medicus prudenter repetebat sanguinis missiones, dum urgebat validus morbus. Si vero Rheumatismus unicam corporis partem occupabat tantum, & febris exigua, vel nulla, adesset, unica Venae sectione contentus, ad alia pergebat remedia; de quibus postea dicitur (t). Imo, ubi repetitis Venae sectionibus febris impetus mitigatus erat, attamen dolor & tumor articulorum persistebant, applicabat sanguifugas loco, in quo inflammatio tumorque maxime apparebant; & deciduis sanguifugis, sanguinem ex vulnere exire sinebat, donec sponte cessaret ille effluxus. Cum autem minor copia sanguinis sic tollatur, quam per Venae sectionem, hinc non putavit esse operae pretium, ut limitaretur sanguifugarum repetita applicatio.

Prodiit Parisiis 1747. libellus (u), mentionem faciens Anonymi cujusdam Medici

Mon-

(q) Libri de Venae Sectione capite ultimo. Charter. Tom. X. pag. 451. 452.

(r) Alexand. Monro in Medic. Essays and Observat. Tom. V. part. 2. pag. 502.

(s) Observat. on the Diseases of the army part. 3. cap. II. pag. 182.

(t) Ibidem pag. 183.

(u) Observations Interessantes sur la cure de la goutte & du Rheumatisme. Praefat. pag. VI. & pag. 329. & seq.

Monspeliensis, qui omnes Rheumatismi species sanabat ingenti sanguinis jactura, dum intra triginta sex horarum spatium ex vena in brachio & pede simul aperta educebat plus quam viginti sanguinis libras. Fatetur, animi deliquia, convulsiones, contigisse, dum una vice quatuor libras sanguinis educeret; suadet tunc, ut Chirurgus sanguinis exitum vel digito vel ligatura coërceat tantum, donec vires redierint aegro, tuncque ex vena educat determinatam sanguinis quantitatem.

Quamvis de utilitate sanguinis missionis in cura Rheumatismi satis convenient Medici, tamen prudentia hic opus esse, pro diversa morbi intensitate, & varia aegri constitutione, nemo dubitat.

Sydenhamus (w) quater Venam secare in cura Rheumatismi commendat; sed, ubi aegri, febre continua laborantes, diutius, quam par erat, pro una vice lecto abfuerant, incidebant in dolores vagos, qui in Rheumatismum desinere possent. His non suadet sanguinis missionem, sed lecti teporem tantum; ut, apertis cutis spiraculis, diffilari possint illa, quae tali malo fomitem praebent. Alibi monet (x), affectum, Rheumatismum aemulantem, excipere febres intermittentes, ob translationem materiae febrilis in musculosas corporis partes. Sollicite autem monet, quod hoc symptoma non postulet diversam medendi methodum, quam ipsa Febris intermittens; *Cum a frequenti phlebotomia, & quibuscumque aliis evacuationibus, exasperetur illud, atque aeger in vitae discrimen conjiceretur.*

Videtur nihilominus *Sydenhamus*, etiam in vero & proprie dicendo Rheumatismo, postea minori copia sanguinem detraxisse, quam antea suaserat in cura Rheumatismi. Sic enim loquitur (y): *Tametsi, ex quo eum scripsi, experientia didicerim, satius esse, post secundam vel tertiam venae sectionem ad plurimum, cathartica saepe saepius exhibere, atque repetere, donec symptomata omnia penitus cessaverint, quam Phlebotomiae rem totam committere. Etenim ob catharsin suppetias ferentem phlebotomiae ad everruncandum morbum citra ingentem illam sanguinis jacturam subsistere fas erit.* Imo in Pharmacopoeo, qui decimo ab hinc anno Rheumatismo miserrime cruciabatur, cui antea sanguinis missiones adhibuerat, saepe repetitas, tandem hunc morbum aggressus fuit solo sero lactis ac pane pro nutrimento dato, & curavit feliciter, absque ulla sanguinis missione: Morbus tamen gravis erat, a coxendice inceperat; & per biduum claudicabat miser; exinde pulmones tentabantur dolore gravativo cum dyspnoea, quae post aliud ferme biduum evanescebat; dein caput vehementer incepit dolere, mox etiam coxendix dextri lateris, quae omnium primo laborabat, & postea, pro morbi indole, omnes fere tam brachiorum quam crurum articuli per vices molestabantur. Dyspnoea certe, & vehemens capitis dolor, sanguinis missionem postulare videbantur; sed jure metuebat *Sydenhamus* (z), ne minus firmas jam diu vires labascentesque, demto copiosius sanguine, prorsus exsolveret, & aetas jam adultior cum esset, facile praevidebat, hyemem superventuram; quae viribus in debili corpore redintegrandis minus favet; hinc, solo lactis sero per quatuor dies ut viveret aeger, suavit. Quotidie autem utebatur sero, domi parato, ex octo lactis libris; & satis bene nutriebatur: postea panem similagineum concessit, prandii loco; deinde eandem panis copiam pro coena-dedit. Felix hanc curae methodum eventus probavit.

Quod autem optimus *Sydenhamus* in eadem sententia, quoad usum Venae sectionis in curando Rheumatismo, postea manserit, patet ex ultimo ejus scripto (a), quod posteritati reliquit; in quo habentur sequentia: *Sedulo observandum est, quod*

in

(w) Sect. V. Cap. II. pag. 283. (x) Epist. I. Responsor. pag. 406.

(y) Ibidem pag. 405. (z) Ibidem pag. 402. (a) Scheda monitor. de novae febris ingressu pag. 676.

in hoc febris genere (perinde ac in Rheumatismo & aliis morbis quamplurimis , quorum curatio solis evacuationibus , absolvitur) , si dictis evacuationibus pertinaciter insistamus , usque dum symptomata omnia prorsus ablegaverimus , saepius aegro non nisi morte medebimur . Optime notat , residuas morborum reliquias deberi quandoque evacuationibus praegréssis , & exinanitioni illi corporis , quam abstinentia a consuetis cibis ac potibus produxit . Quapropter , post factas , quae tollendo morbo sufficere queant , evacuationes , prudentis Medici est , ab importuna eorundem ordinatione sibi temperare , & paulisper attendere , quid tempus , Medicorum saepe felicissimus optimusque , ad leviculorum illorum symptomatum depulsionem conferre possit ; quae quidem saepe numero , prout multoties repetita observatione comperi , a Paregorico , duabus vel tribus noctibus assumto , sine alio quovis apparatu , sub morbi hujusmodi exitu devincuntur .

Operibus Sydenhami adjuncti sunt integri processus de morbis fere omnibus curandis , quos in usum proprii filii conscripsit auctor , & hinc magni faciendos esse in eodem hoc capitulo monui . Leguntur in his sequentia (b) : In juvenibus , atque iis , qui temperate vixerunt , vino non plus aequo dediti , Rheumatismus , diaeta admodum refrigerante simplici , & mediocriter nutriente , aequae feliciter ac repetitis Venae sectionibus (quas minus ferre queant) , profligari potest .

Si Rheumatismus in initio levem tantum febrim comitem haberet , nec dolor adeo immanis esset , saepius mihi successit , absque sanguinis missione , cura , solis diluentibus mollibus copiose sumptis ; & levior talis febris quandoque secundo , tertio , die cessavit penitus . Ubi vero , post horrorem praegréssum , febris sequebatur valida , cum pulsu duro , pleno , celeri , siti magna , dolore acutissimo , statim mittendum sanguinem suasi , & Venae sectio repetita fuit , donec minuerentur symptomata haec gravia & periculosa . Unde Venae sectionum numerum certum nunquam habui ; qui determinabatur tantum majori vel minori vehementia morbi : raro quarta Venae sectione , opus habui ; rarissime ad plures ascendi in curatione hujus morbi . Idem Störckius (c) observavit . Videri possunt & illa , quae ad §. 609. de moderando febris impetu dicta fuerunt ; ubi simul demonstratum fuit , quod vis ipsius febris , ita moderata , primum remedium sit ad solvendam visciditatem & lentorem humorum , qui in Rheumatismo adeo manifeste observatur adesse .

Purgatione antiphlogistica repetita , & semper vesperi per narcoticum sedata . Cum cura inflammationis soleat adhiberi Rheumatismo ; uti modo dictum fuit , dum de Venae sectione in hoc morbo applicanda agebatur ; etiam cogitatum fuit de aliis remediis , quae in cura inflammationis laudantur . Ad §. 396 , ubi de illis agitur , per quae ulterior vasculorum inflammatorum laesio impediri potest , laudata fuit fortis alvi subductio ; & §. 398. ad conciliandam materiae obstruenti fluiditatem commendabatur , una cum sanguinis missione , purgatio multa ; ad quam obtinendam in *Materia Medica* §. 396. uti & §. 334. habentur plures formulae purgantes , quae antiphlogisticae vocari solent ; quia tuto adhiberi in morbis , quos inflammatio comitatur , possunt .

Vidi aliquoties , in gravi Rheumatismo , sponte natum alvi fluxum insigniter profuisse . Celeberrimus Tissot (d) observavit pariter , Rheumatismum finiri quandoque alvi evacuationibus . Trallianus (e) , ubi a bilioso humore morbum ortum esse per signa constitit , medicamento bilem purgante utendum jussit , ubi prius acrimonia humo-

(b) Sydenham. oper. pag. 735. (c) Anno Medico Secundo pag. 113. & 114.

(d) Avis au Peuple sur sa santé Chap. XI. §. 156. pag. 197.

(e) Lib. XI. cap. I. pag. 600.

humoris aut rosionis humectata fuit, & contemperata. Sed leniora purgantia praefert; nam non cupiebat simul & semel catharsi valida expellere morbi causam. Hinc dixit: *Non semel autem, verum saepe, si res postulet, purgandus est aeger; ita namque articulos a recrementis & fluxionibus tutos servare poteris, si materiam superantem, non universam, sed per vices semper, subtrahere coneris.*

Purgantia in Rheumatismi curatione serius adhibuit Sydenhamus (f), non initio; nam primum morbi octiduum sanguinis missionibus quatuor destinatum erat, dum simul tenui diaeta, & ptisanæ aut tenuis cerevisiæ potu, sustinebantur aegri. Enema quidem ex lacte saccharato curavit subinde injici, ut alvus duceretur, diebus scilicet a Phlebotomia liberis; sed serio hortatur, & monet, ut haec omnia ad dies minimum octo ab ultima Venæ sectione observentur, & diligenter quidem. Hoc tempore elapso, praescribebat potionem cathartica e lenitivis, mane hauriendam; eodem die, vesperi, dabat dosin paulo liberaliorem *Syr. de Meconio*, ut sanguinis orgasmus, cathartico excitatus, a quo recidivæ periculum metuebat, penitus reprimeretur.

His factis, aeger pedetentim redibat ad pristinum vitae genus; hac lege tamen, ut a vino & spirituosis, cibisque sale vel aromatibus conditis, diu adhuc abstineret; uti & ab omnibus, quæ difficilius digeruntur.

Dolores hæc methodo admodum quidem imminuebantur, non dum prorsus evanescebant; nec videtur tamen aliud quid tentasse postea. Observaverat enim, quod refarcita, quam fecerat sanguinis detractio, virium jactura, & superveniente illo anni tempore, quod magis faveret ad redintegrandum corporis robur, quam id, quo primum decubuerat aeger, symptomata ad unum omnia cessarent, & aeger pancreaticæ imposterum valeret. Cum autem, uti ad §. 1491. dictum fuit, autumnali tempestate Rheumatismi occurrant frequentius, verna tempestas dissipare debebat gravis morbi, qui praecefferat, reliquias.

Verum postea egregius Sydenhamus (g), minus indulgit Venæ sectionibus; uti paulo ante dictum fuit; & catharticis usus fuit frequentius, in Rheumatismo curando. Experientia enim didicerat, *satius esse, post secundam, vel ad plurimum post tertiam, Venæ sectionem, cathartica saepe saepius exhibere, atque repetere, donec symptomata omnia penitus cessaverint, quam Phlebotomiae totam rem committere.* Lenitiva tantum purgantia commendavit; *Tamarindos, Senae folia, Rheum, Mannam, Syrup. rosar. solutivum; cum alia, quæ ex Scammonio, Zalapio &c., parantur, tumultum faciant, & dolorem exasperent.*

Hoc Sydenhami monitum secutus fuit Störckius (h). Praemissa enim sanguinis missione, etiam repetita, si magna febris adesset & dolores acutissimi, omni tertio die, optimo cum effectu, purgans antiphlogisticum dedit.

Raro ante quartum, quintum, sextum, septimum, aut quandoque octavum, diem aegri levamen perceperunt; dein remisit dolor & tensio in partibus affectis.

Nec tamen nimis diu indulgit cathartico usus: Quam primum enim symptomatum vehementia remittebat, & tumores fiebant molles ac flaccidi, aegrique membra movere poterant absque magno dolore, non amplius necesse fuit toties repetere purgantia: nimis frequens illorum usus aegros debilitabat, & morbus prolongabatur.

Nunquam ante vigesimum diem omnis dolor abivit; qui quandoque ultra trigesimum, aut quadragesimum, durabat.

Syden-

(f) Sect. 6. cap. V. pag. 348.

(g) Epistol. I. Respons. pag. 405.

(h) Ann. Medic. secund. pag. 115. 116.

Sydenhamus (i) dum per sanguinis missiones repetitas Rheumatismi curam tentabat, observaverat, paregoricis datis, effusiolem sanguinis missionem requiri; quod evitare cupiebat; unde monet sequentia: *Quamobrem, ut ut saeviat dolor, per omnem hujus morbi decursum, religiose mihi ab his temperandum existimo; modo mihi animo sit curationem a sanguinis missione solum petere; cum illorum usu figatur morbus, neque tam facile Venae sectioni cedat; quae ideo, ob haec medicamenta, nimis officiose exhibita, saepius quam erat opus celebranda. Imo observaverat, quod in morbi statu anodyna non efficerent illud, quod titulo pollicentur. Cum autem, post purgantia remedia data, soleret *Sydenhamus* dare anodyna vesperi, idem fecit in hoc casu: Jubet enim, ut singulis vespertinis, post peractam catharsin, uncia syrupi de Meconio, aliquantulum temporius, quam id fieri solet, propinetur (k). Unde aegri dolorum, qui adhuc aderant, levamen procul dubio receperunt.*

Fuerunt tamen Medici quidam, circa narcoticorum usum in cura Rheumatismi, non ejusdem opinionis cum *Sydenhamo*. Sic *Raulin* (l) consulit, ut statim post primas sanguinis missiones dentur quotidie vesperi narcotica. Vidi, hanc methodum tentatam fuisse; sed effectus non respondebant spei, quae de usu horum remediorum concepta fuerat.

In omnibus fere aegris, febre arthritica, aut Rheumatica, affectis, febris & dolores circa vesperam augebantur, & datum tunc paregoricum semper male cessit: *Nam aegri admodum inquiete dormiverunt, delirarunt, habuerunt anxia insomnia, saepe subito evigilaverunt, coacto hoc somno multum defatigati sunt, toto postero die erant soporosi, subdeliri, & pulsus fuit celer, inaequalis, contractus (m).*

In quibusdam ex his aegris mane dolor remittebat; tunc sponte tranquillum ceperunt somnum, leviter sudarunt, & post longe fuerunt alacriores: multi etiam ex his manebant vigiles, & debilitabantur. Ideo, matutino tempore, circa doloris remissionem, dabatur bis paregoricum remedium; a quo producebatur somnus tranquillus, reficiens, & aegri reddebantur aptiores ad sustinendam exacerbationem dolorum vesperi secuturam.

Quantae utilitatis sit sollicita observatio nocentium & juvantium in morbis curandis, ad §. 602. 7. dictum fuit.

Si aegri admodum debilitati essent, & dolorum exacerbatio quotidie stata hora rediret, praecedente horripilatione, tremore, & frigore, tunc uncia media pulveris corticis peruviani, intercalari tempore data, maximum levamen attulit.

Ubi a nimia dolorum exacerbatione tendinum subsultus, & membrorum convulsiones, oriebantur, quod aliquoties contigit, tunc opio, per epicrasin dato, licuit mitigare, sopire. Videtur tamen prudentia suadere, ut memores simus semper moniti, quod *Aeginta* (n) dedit: *His, quae torporem inducunt membris, narcotica Graeci vocant, diutius non erit insistendum, quam ut doloris vehementiam saltem lenierint. Si quidem largior ipsorum usus sic insertum constringit humorem, ut in topheas durities, quas Graeci πώπους appellant, occallescat, ac diuturnas motus difficultates pariat.*

Balneo leni tepido, fomentis antiphlogisticis loco affecto applicatis. Quantum haec prodesse possint, pluribus dictum fuit ad §. 394, ubi de inflammationis curatione agebatur. *Sydenhamus* (o) loco dolenti perpetuo applicabat cataplasma, e mica panis siliginei & lacte croco tincto, vel fol. *Brassicae*; & hoc saepe renovandum voluit.

(i) Sect. VI. Cap. V. pag. 347. (k) Epist. I. Respons. pag. 406.

(l) Des maladies occasionnées par les variations de l'air Chap. XV. pag. 315.

(m) Störck anno Medico secundo pag. 120. 121. (n) Lib. III. Cap. LXXVIII. pag. 260.

(o) Sect. VI. Cap. V. pag. 347.

Alii multi saponem Venetum in aquae & lactis partibus aequalibus solvunt, fomentumque tale dolentibus locis applicant perpetuo. Uncia media saponis Veneti in binis libris hydrogalae solvitur plerumque ad hunc usum. Solent omnia haec balnea, & fomenta, tepide saltem applicari locis affectis.

Homborgius (p) opinionem, quae aliis paradoxa videbatur, habuit, Rheumatismum posse curari balneo frigido aequae, ac balneo calido & sudore. Causam Rheumatismi statuit serum acre, & tenue satis, quod, de venis exitum inveniens, diffundatur per musculos, quorum fibras pungendo turbet motum, cumque magnam subtilitatem possideat illud serum, diffundatur quam plurimum, nec possit denuo recipi venis, ex quibus egressum fuit.

Cura ergo eadem videbatur expectanda, sive serum hoc expelleretur de corpore, sive ingrederetur denuo venas, ex quibus exiverat. Major calor expellet illud serum extravasatum per transpirationem. Frigus constringet partes, sicque serum denuo in venas adiget, Frigido balneo magis favebat *Homborgius* ideo, quod per frigus applicatum credebat impediri novi serii exitum de venis, dum interim serum antea extravasatum, morbi causa, attenuatur & dissipatur. Calido balneo videbatur ipsi subtile hoc serum sic disponi, ut facilius de vasis exire posset.

Circa finem elapsi saeculi, & initio hujus, nobilis Anglus, *John Floyer* (q), multum laudavit usum balnei frigidi, ad variorum morborum curam, & imprimis Rheumatismi. Venae sectionem ac cathartici usum praemittebat; Diaetae ratio, & remediorum usus, determinabantur a Medico, prout morbi indoles, & aegri constitutio, requirebant.

Balneum frigidum non adhibebatur, si aeger incaluisse aut sudaret, sed expectabatur, donec haec cessassent. Non diutius manebant in balneo frigido aegri, quam per duo aut tria horae minuta. In primo balneo, postquam corpus totum penitus immersum fuerat, nullam faciebant moram; sed exibant statim. Novem aut decem vicibus, his balneis utebantur tantum, ita ut, bis vel ter ad minimum, septimanae spatio balneum frigidum ingrederentur (r).

Describit casum aegrae, quae jam integro quadriennio laborabat Rheumatismo (s). *Articuli cubitorum, pugnorum, genuum, malleolorum, tumebant multum, & duri erant; dolebant omnes adeo, ut nullum motum ferre posset; digiti contracti erant omnino; brachia & manus miro modo distorta; macies aderat corporis, & tussicula, quae tabis dabant suspicionem.* Difficilis cura tanti mali praevidebatur facile. Cum autem nullum motum ferre posset aegra, sellae insidens ter immergebatur balneo frigido, & terna talis immersio pro uno balneo computabatur. Novem talia balnea adhibita fuerunt. Sed post singula balnea in lectum deponebatur, bibebat cerevisiam calidam, dabatur aliquid de *spiritu cornu cervi*, unde profusus sudor sequebatur, cum levamine. Dum semel vel bis non sequeretur sudor minus levamen percepit. Usu sic balnei frigidi, sudoreque sequenti, dolores & tumores statim minuebantur; dein omnino cessabant; artubus redibat motus; appetitus melior fiebat; torositas corpori reddebatur: sicca tussis minuebatur.

Hoc felici successu non tantum, sed & plurimis aliis similibus, edoctus auctor statuit sequentia: *Balnea frigida levare dolores Rheumaticos, repellendo humores stagnantes in vasa circulantia, qui dein sequente sudore evacuantur facile. Ideo sudores inveniebat necessarios post balneum frigidum in cura Rheumatismi adhibitum* (t). Ob hanc causam serio monet, non diu relinquendos esse tales aegros in balneo frigido, sed

(p) *Academ. Royale des Sciences l'an 1710. histoire pag. 46.*

(q) *Of Cold-Bathing pag. 174.* (r) *Ibidem pag. 24.*

(s) *Ibidem pag. 175.* (t) *Ibidem pag. 177. 178.*

sed tantum ter mergendos esse, statim educendos, ut cito redeat nativus calor, & sudor sequatur, qui discutiet dolores ac tumores. Plures casus enarrat idem auctor, quibus suam opinionem probat (u).

Videntur balnea frigida tentata fuisse praecipue in Rheumatismis inveteratis, dum non successerant aliae curandi methodi prius tentatae. Sed *Antonius Cocchi* (w), qui Balnea Pisana descripsit, & illorum efficaciam laudat in curando Rheumatismo, notavit sequentia: *Verum est, quod in quibusdam casibus Rheumatismi recentis, mediocris, & extensi per superficiem, in personis satis robustis, mira promptitudine & felicitate dissolvimus morbum sola affusione (docciatura) aquae frigidae ad partem dolentem aliquoties repetita: Unde per contractionem & relaxationem canalium vicissim factam, quam mechanicum tale remedium facit, humores stagnantes moventur, & in massam communem reduces libere circulant.* Antea, in *Capitulo inflammationis* §. 309. & 396. 6., ubi de sedando impetu in ipso loco inflammato agebatur, dictum fuit, hoc posse fieri duplici modo; vel laxando sic vasa obstructa, ut transmittant per ultimos fines suos in venas moleculas obstruentes immeabiles; vel sic constringendo vasa per refrigerantia, repellentia, aut adstringentia, ut retropellatur obstruens immeabile ex angustiis, in quibus haeret, ad latiore vasis locum: simul tunc notatum fuit, hanc methodum repellentem a Veteribus Medicis saepe fuisse usitatam, quando a nulla causa evidente praegressa subito inflammabatur pars corporis; tuncque a fluxione deducebant originem. Sed simul pluribus probatum fuit, non semper prodesse refrigerantium ac repellentium usum, & requiri cautelam in horum applicatione, cum magnopere laedere possint, si non profuerint. Prudentis ergo Medici est, pro re nata diversam seligere methodum.

Probe memini, me lumbaginem Rheumaticam molestissimam, variis methodis tentatam, absque ullo effectu, curasse, dum bis de die infusum thymi, dilutum satis, forma vaporis, calidum, per tubum dirigebam ad locum dolentem mediae horae spatio: deinde leniter perfricabatur linteo calido per quadrantem horae.

Vesicatoriis. Cum, uti antea dictum fuit, colluvie mucosa tectae partes inventae fuerint in cadaveribus Rheumaticorum; cum tumores quandoque nascantur in Rheumaticis, quibus dissectis similis prodit materia satis lenta; cum, licet morbus a febre incipiat, sedata febre tamen saepe dolor augeatur; mirum non est, si a vesicatoriorum usu curae spem magnam conceperint Medici in Rheumatismo, ad sedandos dolores; praecipue, si febris jam cessaret penitus, vel saltem longe mitior tantum superesset. Solvunt, uti notum est, Vesicatoria Epidermidem a cute, & sub elevata epidermide colligitur magna lymphae copia, quae aliquando etiam satis viscida est, & pertusa tali vesica, per plures dies effluere pergit; unde non sine ratione crediderunt, partem materiae morbosae, atque acrimoniae irritantis, sic tolli, & morbum minui. Observavit celeberrimus *Tissot* (x), Naturam ipsam tale quid indicare. Quandoque enim, licet rarius, terminatur Rheumatismus per metastasin materiae acris ad crura; quae statim vesicas elevat; hae apertae in ulcera degenerant; quae si nimis cito claudantur, redeunt dolores Rheumatici.

Magnum a Vesicatoriis emolumentum vidi saepius: Curavi a molestissimo tali cervicis dolore nobilem virum, qui numerosa tentaverat remedia incassum, cucurbitas, embrochas thermarum Aquisgranensium, unguenta, emplastra, frictiones &c.; largum, acre satis, vesicatorium suasi ut applicaretur loco dolenti; obluctabatur aeger; impetravi tandem; ingens lymphae copiae effluxit cum insigni levamine; & paucorum dierum spatio integre convaluit.

(u) Ibidem pag. 224-225. (w) Dei Bagni di Pisa. Capit. IV. pag. 172.

(x) Avis au Peuple sur la santé Chap. XI. pag. 197.

Per haec enim, & his similia, irritantia morbi materies vel educitur, vel quandoque locum mutat, sicque pars affecta dolore liberatur. Celebris apud Vratislavienses Medicus *Tralles* (y), a suppressa saepius perspiratione, dum ex conclavibus aegrorum calefactis egrediens exponebatur aëri frigido, nebulis, ventis, dolentissimo Rheumatismo, humerum & scapulam sinistri lateris occupante, corripiebatur. Aberrat febris; sed ardebat humerus cum scapula, ita, ut erysipelaceum ruborem adesse conjiceret; cujus nullum tamen vestigium aderat. Dolor molestissimus extendebatur ad pectoris musculos, & pleuritidem spuriam inducebat. Post largam Venae sectionem, & optima remedia interna externaque adhibita, idem dolor pertinaciter urgebat per quatuor dies. Confecit tunc Emplastrum ex contuso semine sinapi, in aceto fortissimo macerato, additis cera & therebinthina; quo imposito, *brevi erysipelaceus rubor & dolor in exterioribus quem antea falso adesse existimaverat, vere movebatur, atque intus saeviens Rheumatismus feliciter abigebatur.*

Confirmavit tutum in hoc morbo Vesicatoriorum usum *Störckius* (z), qui, febre ad justum moderamen redacta, applicuit locis dolentibus latum Vesicatorium; quod, simulac incepit epidermidem elevare, dolores vel penitus delevit, vel multum imminuit saltem. Testatur, quod nullum unquam malum symptoma ex vesicantium applicatione observaverit; hinc nullus fere fuit in corpore locus, cui haec non applicuerit aliquando, si dolor urgeret. Tentavit & *Ranunculi pratensis* folia recentia, in pulvem contusa; quae partibus dolentibus applicuit, vesicatorii loco. Magnum semper dolorem excitavit hoc remedium; dein, epidermide in vesicam elevata, magna feri copia effluxit; quo factò, dolores Rheumatici penitus dissipabantur. Unde in pertinacissimis & inveteratis articulorum doloribus *ranunculi* folia in pulvem trita magnam dederunt utilitatem. Sed ulcus, a ranunculi foliis productum, longe diutius stillavit serum acre, & difficilius curabatur, quam si Vesicatorium applicatum fuisset.

Cauteriis. Utimum fere hoc remedium fuit, a Veteribus Medicis satis laudatum; quod recenti Rheumatismo non novi applicatum fuisse, sed inveterato morbo, postquam alia remedia plura frustra tentata fuerant. Cauterium, tam actuale, quam potentiale dictum, sequitur suppuratio, per quam separatur eschara, a cauterio applicato producta, a partibus sanis; quod dum fit, saepe copiosus ichor exit ex ulcere, cum mali levamine. *Gesnerus* (a), dum acerrime laboraret Ischiade, testatur sequentia: *A principio etiam morbi, sponte ortum est ulcus in ejusdem lateris nate; quod mihi non profuisse dubito, & cauterii alicujus vicem praestitisse:* Unde apparet, *Gesnerum* in illa opinione fuisse, quod ulcus a cauterio excitatum profuit, cum, eschara separata, facilis exitus sit noxiis, quae profundius latebant. Ad levandum dolorem Ischiadicum jusserat Medicus, ut panis, ex clibano prodiens, calidissimus, discissus per medium, linteo prius obvolutus, applicaretur loco dolenti: Oblitus aeger hujus cautelae, panem calidissimum nudum applicuit; unde cutis combustio satis profunda, suppurata postea, longo satis tempore pus fudit; &, sanato hoc ulcere, nullus dolor supererat (b). Similem casum notavit *Celeberrimus Tissot* (c), de uxore, quae dolentissimum Rheumatismum brachii, quo laborabat maritus, perfricabat spiritu vini; qui, casu a vicina candela accensus, combussit partem affectam. Dum curabatur haec ambustio, dolor Rheumaticus integre desit.

Vete-

(y) Usus Opii salubris & noxius. Tom. II. pag. 312.

(z) Ann. Medic. secund. pag. 122. 123.

(a) Epistolar. Medic. Lib. III. pag. 83. versa.

(b) Van der Heyden Discours & advis sur les flux de ventre douloureux pag. 137.

(c) Avis au peuple sur sa santé pag. 206.

Veteres Medici Cauteriis in hoc morbo curando frequenter usi fuerunt; in perti-
naci nempe morbo, nec aliis remediis cedente. Hippocrates (*), de Ischiade agens,
dixit: *Si in unum aliquem locum decubuerit dolor, & constiterit, neque medicamentis
expellatur, urito, quocumque loco dolor exstiterit; sed eum lino crudo inurito.* Haec
erat lenior ustionis species, non absimilis illi, quae postea Moxa Asiaticorum tenta-
ta fuit. Unde alio loco (d), de inustionibus loquens, dicit: *Urendae vero sunt car-
nosae quidem partes ferramentis, osseae vero & nervosae fungis.* Nec tantum uno in
loco has ustiones tentavit; sed, postquam lacte prius crassum reddiderat aegrum,
tredecim locis cauteria applicuit; si in dextra corporis parte morbus adesset, sub
scapula dextra quatuor crustas inussit, coxendici dextrae tres, natibus duas, medio
femori duas, genu unam, & unam malleolo. *Hic si ita ustus fuerit, neque sursum
neque deorsum morbum progredi sinit* (e). Alibi (*), ubi de quadruplici Ischiade agit,
postquam varia medicamenta praescripsit, dicit: *Et siquidem ab his juvetur; sin mi-
nus, ipsum pluribus & altis crustis, in osseis quidem partibus per fungos, in carnosis
vero per ferramenta, inurito.*

Ex his omnibus apparet, cauteria tantum adhibita fuisse, postquam plura alia
absque effectu tentata fuerant. Simul videtur sperasse, ut ulcere, inustionem sem-
per sequente, via pararetur materiae morbosae, quae dolorem producit circa arti-
culos. Celsus (f) hoc optime notavit. Ubi enim de coxarum morbis agit, pro ul-
timo remedio suadet, *tribus aut quatuor locis, super coxam, cutem candentibus ferra-
mentis exulcerare.* Cum enim carnosa adeo haec pars sit, leniora caustica, quae per
Moxam Asiaticorum accensam hodie tentari solent quandoque, non sufficerent. *Cum
vero saepe aliquid exulcerandum sit candenti ferramento, ut materia inutilis evocetur,
illud perpetuum est, non, ut primum fieri potest, hujus generis ulcera sanare, sed ea
trahere, donec id vitium, cui per haec opitulamur, conquiescat.*

Videtur & Hippocrates similem effectum sperasse a cauteriis. Dicit enim (g):
*Quibus, ab Ischiade diuturna vexatis, Ischium e proprio loco excidit, atque rursus in-
cidit, iis muci innascuntur.* In commentariis ad hunc Aphorismum Galenus monet,
per Ischium hic intelligi articulum Ischii, & noluit sequentem Aphorismum (h)
separandum esse a priori, sed ambos simul in unam orationem conjungendos. Sic
autem habet: *Quibus, Ischiade diuturna vexatis, Ischium excidit, iis crus tabescit,
& claudicant, nisi urantur.* Tum ut exsicceetur mucus, uti Galenus (i) dicit, *sicque
mucosa illuvies absumatur, tum ut cutis laxitas, in quam articulus elabebatur, per
adustionem ad condensationem ducta, articulum arctet, & loco moveri prohibeat.*

Mitiora cauteria, quae Veteres parabant ex lino crudo, fungis, & aliis quibus-
dam similibus, hodie ex foliorum Artemisiae lanugine parantur; quae tunc Moxa
vocatur; longe leniora sunt haec, nec cutem in escharam comburunt, dolorque in-
de natus satis tolerabilis est, cum in Asia pueri etiam absque ejulatu cauterium ex
Moxa paratum ferant. Applicui proprio femori satis magnum Moxae conum, quem
accendi in apice, & facile dolorem inde natum tolerare potui. Nullibi dolebam;
sed experimenti causa hoc tentare volui, antequam in aegris periculum facerem.
Tota spes videtur in eo consistere, ut ignis actione citius dissipetur materia morbo-
sa, quae ad artus deposita molestos illos dolores facit. Tentavi in Ischiadico dolo-
re,

(*) Libro de Affectionibus Cap. VIII. Charter. Tom. VII. pag. 629.

(d) Libro de Internis affectionibus Cap. XIX. Charter. Tom. VII. pag. 652.

(e) Ibidem. (*) Ibidem Cap. LIII. pag. 677.

(f) Lib. IV. Cap. XXII. pag. 236.

(g) Sect. VI. Aphorism. 59. Charter. Tom. IX. pag. 289.

(h) Aphor. 69. Ibidem pag. 290.

(i) Ibidem.

re, sed absque successu. Profundius videtur haerere morbi causa, quam ut a leni Moxae cauterio superari possit.

Videantur illa, quae ad §. 1278. de Moxa, ejusque usu, dicta fuerunt.

Crudelior longe iniustio candenti ferro facta; quam horrent omnes, pauci subire volunt, paucissimi tolerare possunt illa constantia, quam *Tulpius* (k) vidit in animoso juvene, qui, coxae dolore excruciatu, remediis adhibitis nihil proficientibus, decrevit vehementi morbo succurrere remedio aequae vehementi. Jussit Chirurgus, ut ferro candenti non tantum exureret cutem coxae impositam, sed ad os usque per carnes adigeret. Inusitata haec crudelitas perterruit magis ferme Medicos, quam aegrum, qui fortiter haec tormenta sustulit, dum non cursim, sed lenta manu, candens ferrum imprimebatur. A morbo ipsum, ex toto, vindicavit haec crudelis medicina, per continuum profundi ulceris profluvium; quod tamdiu servavit, donec, evacuata omni materia, fuerit extra omnem recidivae metum.

Magnam procul dubio laudem merentur illi, qui conati sunt tentare novis remediis curam hujus morbi, dum medicamentis haecenus cognitis pertinaciter resistebat malum, ita, ut cauterii crudelis usus tantum superesse videretur. Tentavit *Cicutae* usum *Störckius* (l), in homine 42. annorum, qui jam a plurimis annis passus fuerat dolorem vagum arthriticum, calore lecti multum auctum. Variis, externis, internis, remediis usus fuerat, absque ullo levamine. Nec balnea sulphurea, aliaque diversissimi generis, longo tempore adhibita, quidquam profuerant. Tandem materies haec vaga figebatur ad humerum dextrum, & coxendicem ejusdem lateris. Minuta est ejus lateris sensibilitas; accessit macies. Varia, interne, externae, tentata fuerunt, absque ullo successu. Nec vis electrica, per trimestre spatium applicata, quidquam profuit.

Cum multis aegris, in doloribus Rheumaticis vagis & fixis, profuisse vidisset cicutam, dedit mane & vesperi decem grana extracti cicutae, simulque copiosum usum decocti radicum bardanae consuluit.

Post octiduum rediit aeger; conquerebatur, auctos esse humeri & coxendicis dolores, simul accessisse ingratam per totum brachium & pedem formicationem.

Sumisit tunc mane & vesperi sedecim grana extracti cicutae, & perrexit in usu decocti radicum bardanae.

Die decimo quarto dolores minores erant. Verum in toto latere affecto, ut & in pede & brachio, percipiebatur sudor, pruriens, foetens; oriebantur pustulae, albicantes, pellucidae, acri sero plene; sensibilitas longe major aderat in latere affecto; appetitus bonus erat, alvus naturalis, vires sat magnae; fluxit urina copiosa, ardorem excitans in urethra, dum prodiret.

Incepit aeger tunc sumere mane & vesperi viginti grana extracti cicutae, & perrexit in usu decocti radicum bardanae.

Vigesimo quarto die aucta apparuit brachii torositas, & aliqua advertebatur mobilitas; pustulae autem semper apparuerunt copiosiores, nec desit pruritus.

Trigesimo sexto die aeger, per universum corpus, ingratum ardorem, & pruritus, conquerebatur; oriebantur ex ruptis pustulis crustae crassae; & scabies superveniebat. Sed pes & brachium longe erant mobilia, sat robusta, optime sensibilia. Bis quotidie tunc lavabatur totum corpus infuso cicutae cum lacte parato; unde intra paucos dies crustae plurimae ceciderunt: pustulae autem hinc inde longe frequentiores comparuerunt; & augebatur pruritus.

Quinquagesimo die brachium moveri poterat in omnem partem; pes autem aegro vide-

(k) Observat. Medic. Lib. III. Cap. XXVI. pag. 225.

(l) Libell. secund. de Cicut. pag. 75.

videbatur adhucdum gravis; caeteroquin erat mobilis, flexilis; & in omni loco aderant optima sensationis signa.

Dedit tunc mane & vesperi triginta grana, adeoque per diem integram drachmam, extracti Cicutae, & loco decocti bardanae exhibuit serum lactis. Corpus quotidie bis lavabatur infuso cicutae, cum lacte parato.

Octidui deinde spatio omnis pruritus cessavit; disparuerunt pustulae, & omnes crustae; aeger optime convalescere coepit.

Sexagesimo nono die aeger ambulare potuit, & brachium in omnem partem movere, neque ex itinere unius & dimidiae horae multum defatigabatur.

Sensim tunc minuta fuit dosis extracti cicutae, nec corpus amplius infuso cicutae lotum fuit, sed iussu aegro, ut feri lactis ingentem copiam quotidie biberet.

Octuagesimo die sanissimus accessit *Störckium*, & gratias egit (m).

Postea placuit eidem *Störckio*, dum jam Archiatri munere fungebatur, explorare *Aconiti* efficaciam in proprio corpore. Habebatur haec planta venenata admodum; sed *Vetula Lapponica*, oleris instar, hac planta utebatur, ut prandium sibi, marito, liberis, pararet, & monita *Celeberrimi Linnaei*, qui aderat, ridens, impune comedit hunc cibum.

Hortorum ornamento serviebat haec planta frequenter; sed ab ejus medico usu abstinebant omnes. Pulverem ex foliis & caule paravit *Störckius*; cujus pauculum linguae imposuit: Sequebatur ardor, linguae inhaerens diu, & momentanei, vagi, lancinantesque, dolores linguam pervadebant saepius; ast, licet pulvisculus ille per bina horae minuta supra linguam maneret, nec inflammationem, nec rubedinem, linguae attulit (n); sed, quamdiu ardoris sensus in lingua aderat, copiosa affluebat saliva: Caeterum nil mali.

Insperit eundem pulverem ulceri cancroso, fungoso; sed nullus dolor, nec ardor, sequebatur. Per quinque dies idem tentabat, nec consumebatur haec fungositas.

Extractum dein ex hac planta paravit; cujus pauculum linguae impositum levem tantum excitabat titillationem. Granum extracti *Aconiti* posuit inter palpebram inferiorem & bulbum oculi, nec inde afficiebatur aliter, quam a quocumque alio corpore heterogeneo. Per bina minuta reliquit extractum *Aconiti* in hoc loco, copiosae quidem profluxerunt lacrymae, sed nullum peculiarem ardorem sensit. Dein tentavit, quid idem hoc extractum deglutitum in corpore proprio faceret, grana duo extracti *Aconiti* diu contrivit in mortario marmoreo, cum sacchari albi drachmis duabus, ut fieret pulvis subtilissimus, cujus sex grana sumsit mane vacuo ventriculo; absque ullo effectu observabili; secundo die ejusdem pulveris grana octo, tertio die grana decem, sumsit; absque ulla observabili corporis mutatione.

Audacior factus, quarto die mane sumsit viginti grana ejusdem pulveris; nec tamen ulla actio corporis turbabatur; sed extrema, & totum corpus, praeter consuetudinem, multum transpirabant, madescebantque, toto die.

Idem tentavit per tres dies sequentes; cum eodem effectu.

Octavo die a pulveris usu cessavit; sed mador ille non aderat amplius.

Repetiit haec experimenta; aderat semper ille mador, si pulverem hunc sumpisset; si non, nullus mador sequebatur.

Hinc conclusit, *Aconiti* extractum promovere transpirationem, sudorem, & cum nullae functiones in corpore turbatae fuerint, illud exhiberi posse aegris, incipiendo ab exigua dosi. Grana enim viginti hujus pulveris continebant tantum tertiam

(m) Libell. secund. de Cicut. pag. 80.

(n) Libell. de stramon. hyose. *Aconit.* Cap. III. pag. 71.

tiam partem grani extracti aconiti. Hinc convenire posset morbis, in quibus materies peccans per vias sudoriferas potest expelli.

Tentavit pulveris hujus effectum in homine triginta & aliquot annorum (o), qui mense Octobri tertiana febre laborabat, a qua curatus satis bene se habuit. Sed mense Novembri ingens dolor corripuit totum latus dextrum aeger nec manum movere potuit; appetitus erat deletus, noctes insomnes.

In quartum mensem usque remedia omnis generis adhibita fuerunt, leniora, fortissima, tam externa, quam interna, absque ullo successu.

Dolores quandoque erant adeo vehementes, ut ejularet aeger, instar illorum, qui crudelem torturam subeunt.

Data fuerunt grana decem pulveris modo descripti mane, & totidem vesperi, superbibendo jusculum, vel infusum quaecumque. Prima nocte sudavit aeger copiose; quod ei antea non contigerat. Altero die iidem pulvisculi dati sunt, & dolores fuerunt multo mitiores: noctu iterum sudor, sed multum foetidus; nec debilitabatur ab his sudoribus aeger. Tertio die dabantur tres tales pulvisculi; noctu sequebatur sudor. Eadem dosis data fuit quotidie, id est medium granum extracti Aconiti, usque ad duodecimum diem; omni nocte corpus sudore maduit, uti etiam de die, dum aeger in lecto fuit; sexto jam die aeger ab omni dolore liber fuit, & extra lectum ambulare potuit, appetitus rediit, alvus quotidie naturalis, somnus tranquillus.

Decimo tertio die aeger, cum optime se haberet, abstinuit ab horum pulverum usu; sed sensit, membra languere, & dolorem minari reditum. Jussit hinc Störckius, ut per tres septimanas, absque ulla interruptione, quotidie sumeret triginta hujus pulveris grana. Fecit hoc aeger; actiones omnes restauratae sunt, macies disparuit, nec rediit dolor, postquam a pulverum usu cessavit. Binis autem ultimis septimanis, quibus hunc pulverem aeger sumsit, nullus observabatur sudor.

Alia occasione, ubi de calculi renalis Diagnosi agebatur, ad §. 1422, dictum fuit, quod in urina Arthritide vaga laborantium saepe fluctuant filamenta quaedam, quae, licet minus transpareant, quam urina, tamen inde educta instar crystalli pellucida sunt, in magnam longitudinem distrahi possunt, &, dum exsiccantur, in calcem albam abeunt. Haec credebatur esse materies morbi. Sed certe in eodem hoc aegro Störckius observavit, *urinam solito copiosius fluxisse, & multa gessisse flocculamenta, & fila mucosa (p)*.

Pluribus dein felicibus curationibus efficaciam extracti Aconiti confirmat, proponitque sequentia (q); *Aconiti extractum esse innocuum, & valde efficax, medicamentum. Parva dosi praestat id quandoque, quod alia fortissima remedia, magna dosi, & longo tempore, exhibita, efficere nequeunt. Acre, quod circa articulos, tendines, & ossa, haeret, irritat nervos, excitatque summos dolores, solvitur inde, agitur in motum, & per urinam, vel alvi fluxum, vel sudorem, vel insensibilem transpirationem, ex corpore ejicitur.*

Certe plerisque aegris, quorum casus describit, dedit tantum granum medium extracti Aconiti singulis diebus. In unico homine a tali dosi incepit; sed tertia septimana dedit quotidie tres quartas partes grani; & in principio secundi mensis auxit dosin ita, ut aeger quater de die quindecim grana sumeret hujus pulveris, sicque iterum granum extracti Aconiti sumeret quotidie; nec opus fuit dosin augere postea, quum optatus inde sequeretur successus (r).

Effectus

(o) Ibidem pag. 75. (p) Libell. de Stramon. hyosc. Aconit. Cap. III. pag. 78.

(q) Ibidem pag. 110.

(r) Libell. de Stramon. hyosc. Aconit. Cap. III. pag. 100.

Effectus hujus remedii erat, ut plurimum, aucta perspiratio, & sudor; in quadam foemina ab usu illius augebatur totius corporis perspiratio quidem, sed & alvus aliquoties quotidie solvebatur (s). Foemina quadragenaria, quae integrum annum hos cruciatus passa fuerat, & cui in manuum ac digitorum articulis nodi tophique durissimi, quasi verae exostoses, formabantur, qui mole nucem juglandem majorem superabant, nec prae dolore attactum ferebant, ejusdem remedii usu, primo quatrduo ingens levamen percepit, & finito tertio mense, solo usu extracti Aconiti curata, Nosocomio valedixit. Nec per alvum, nec per urinam, nec per vias sudoriferas, manifesta evacuatio fuit observata (t).

Non credo, aegrum, hoc morbo afflictum, facile candentis ferri tormentis traditurum, nisi prius tentaverit illa, quae modo laudata sunt. Pulchrum horum effectum toties vidi, & plures alii mecum, ut nunquam postea suaserim cauteria in curando Rheumatismo.

Medicamentis summopere diluentibus, atque emollientibus simul. Haec imprimis in initio morbi locum habent; tunc enim, cum febre continua, dolor atrocissimus dilacerans adest, qui ad minimum motum saevissime augetur. Solet hinc Rheumatismus incipiens tractari, ut morbus inflammatorius. De his remediis, in cura inflammationis, & morborum inflammatoriorum, jam dictum fuit saepius. Larga copia haec solent administrari, quantum ventriculus aegri tolerare potest. Dum Sydenhamus de cura Rheumatismi agit, remediorum talium simplicem usum commendat (u); dicens: *Nisi obstarent praejudicia vulgi, nullus dubitarem, methodum jam dictam aliis etiam morbis, quorum impraesentiarum nomen reticere libet, accommodare. Quod sane aegris magis prodesset, quam solennior illa remediorum pompa, quae in jam moribundis, tanquam bestiis, ut mox immolentur, coronatis, male collocatur.*

Egregius Medicus Brocklesby (w), dum curabat in castris milites a Rheumatismo incipiente, si athleticum habitum haberent, largam Venae sectionem imperabat, & dein largam copiam decocti avenae propinabat, in singula cujus libra solvebat drachmam Nitri puri; quandoque & addebat Saccharum pro edulcoratione. Suasit, ut hujus remedii, sed calidi, tantam sumerent copiam, quantum ventriculus ferre posset, & obtinuit quandoque, ut primis 24. horis milites hiberent sex, octo, decem, imo duodecim, libras decocti avenae nitrosi; repetebat Venae sectionem, si opus esset; & pergebat in largo huc nitri usu per tres vel quatuor dies, optimo cum successu. Levamen insigne percipiebant aegri; sed & saepe sanabantur integre, copiosissimo orto sudore. Simul a copioso nitro sumto alvus evacuabatur semel vel bis de die, satis magna copia. In paucis, qui salubri illo sudore diffluebant, strictior alvus per clyisma duci debuit.

Plerumque, in dolentissimo inflammatorio Rheumatismo, intra septem vel octo dies cura succedebat radicalis; in illis nempe, qui in vigore aetatis hoc morbo tentabantur.

In morbis acutis inflammatoriis largo usui nitri indulsi satis; unciam mediam, imo & drachmas sex, intra viginti quatuor horas dedi saepius; sed semper curam habui, ut magnam diluentium copiam simul sumerent aegri. Nihil metuebam a vi frigefaciente nitri, cum certo scirem, illam tantum obtinere illo tempore, dum nitrum solvitur, evanescere satis cito, postquam nitrum solutum est; quod optime notat egregius auctor, & experimentis probat (x).

Prudenter autem addit (y), talem methodum non tentandam esse, nisi in Rheu-

Tom. X.

K k

ma-

(s) Ibidem pag. 106. (t) Ibidem pag. 103. (u) Epist. 1. Responsoriaz pag. 403.

(w) Oeconomic. and Medical observations pag. 116.

(x) Oeconomic. and Medical observations pag. 122. & seq. (y) Ibidem pag. 126.

matismo inflammatorio incipiente: Ubi enim morbus jam remittit, uti & in illis, qui Rheumaticos dolores vagos patiuntur, absque febre, vel cum febre modica tantum, & in his, qui diuturno jam Rheumatismo, aut ischiadico & coxario dolore, torquentur, alias curandi methodos adhibuit.

In doloribus Rheumaticis inveteratis, vel ad quamvis etiam aëris externi mutationem recrudescentibus, nil mihi successit melius, quam si darem aegris largam copiam infusi, vel decocti, ex talibus parati, quae magnos motus non excitant in corpore, fundunt tamen omnia fere concreta, diluunt, perspirationem augent leniter; *Ligni Saffaphras* uncia media, duabus libris aquae fervidae infusa, leve tale decoctum ex tribus *lignis santalis*, ex *quinque radicibus aperientibus*, felicem effectum praestitit saepius. *Radicem levistici* & *glycirrhizae* plebejis aegris suasi, ut instar potus theae infunderent aquae fervidae, & potarent calide saepius de die. Levi pretio haec haberi possunt, & insigniter profunt; nec corpus ullo modo turbant.

Victu tenuissimo. In hac re satis severus fuit *Sydenhamus* (z), qui interdixit prorsus carnibus non tantum, sed & illarum jusculo, quantumlibet tenui lymphidoque: Concedebat tantum juscula Hordeacea, Avenacea, Panatellam, & ejusmodi, cum aqua pura parata; pro potu cerevisiam tenuem, mitemque; cui tamen praeferebat ptisanam, ex hordeo, rad. liquirit, acetosa &c., paratam. *Boerhaavius*, dum exquisitissimis hujus morbi tormentis discruciaretur, solo lactis sero vitam sustinuit, per dies duodecim, satis constantibus corporis viribus. Facile apparet, tenuissimum victum tantum habere locum in primo morbi vigore. Dum enim dolores & reliqua symptomata remittunt, vel levior Rheumatismus in longum trahitur, severa illa victus tenuissimi regula non amplius locum habet.

Quiete. Tepore lecti. Notum est, & antea in morborum acutorum cura saepius dictum fuit, *Sydenhamum* laudasse, ut aegri subinde lecto exirent, & in sedili manerent per aliquod tempus, prout vires tolerare poterant; sic observabat febrium intensitatem minui, &, erecto corporis situ, a capite averti morbi impetum. Cum autem Rheumatismus a febre continua inciperet, dixit *Sydenhamus* (a): *Volo interim, ut per aliquot horas singulis diebus lecto se abstineat; cum calor, qui a jugi decubitu nascitur, morbum promoveat, intendatque.* Dum Rheumatismus artus superiores occupat, hoc tentari posset: sed, si lumbos vel artus inferiores occupet, vix possibile videtur, ut aegri lectum relinquunt. *Boerhaavius* (b), dum saevum Rheumatismum patiebatur, *integros menses in dorsum recumbere coactus fuit, absque ut vel tantillum se commovere auderet; quod ad minimam inflexionem laterum irritata tormentorum saevities praesentissimam necem intentaret.*

Praeterea blandus lecti tepor hujus morbi curationi prodest; licet enim non semper opus sit largum promovere sudorem, debitam tamen perspirationem conservare summopere necessarium est. Unde aegri monentur a Medicis, ut, morbo jam remittente, vel & penitus cessante, non exponant se aëri frigidiori, ob periculum recidivae, quae saepe curatu longe est difficilior. Inde etiam autumnali tempore valido Rheumatismo correpti vix in integrum restituantur, antequam gratus verni aëris tepor adspiret.

Et ad finem curationis frictione sicca calida. Quando nempe dolor jam eo usque remisit, ut frictionem ferre possint aegri: Quandoque enim post Rheumatismum superest in articulis tumor, & difficilior mobilitas, quae frictionibus multum poterunt emendari.

Pul-

(z) Sect. VI. Cap. V. pag. 347.

(a) Sect. VI. Cap. V. pag. 347.

(b) Alberti Schultens. Orat. Academ. in memor. Herm. Boerhaavii pag. 67.

Pulcherrime de frictionum efficacia scripsit *Celsus* (c), & statuit, *usus frictionum omnes ex una causa pendere, quae demit. Nam & adstringitur aliquid, eo dempto, quod interpositum, ut id laxaretur, effecerat; & emollitur, eo detracto, quod duritiam creabat; & impletur, non ipsa frictione, sed eo cibo, qui postea ad cutim, digestionem quadam relaxatam, penetrat.* Videantur & illa, quae de frictionum usu ad §. 28, & ad §. 133. in curandis obstructionibus dicta sunt. Sed frictione oritur velocior humorum motus per vasa in parte, quae fricatur, augeturque calor, & quidem satis valide, si valida & diuturna adhibeatur frictio; unde, in fine curationis Rheumatismi, frictio laudatur, quae in morbi principio noceret, & aegris intolerabilis foret, ob doloris augmentum. Unde prudenter de frictionibus *Celsus* (d) dixit: *Amat hoc auxilium valetudo longa, & jam a primo impetu inclinata.* Refutat autem illos, qui statuebant, omne auxilium necessarium esse incrementibus morbis, non cum jam per se finiuntur; unde sequeretur, etiam in principio Rheumatismi frictiones adhibendas esse. *Potest enim morbus, etiam qui per se finem habiturus, citius tamen adhibito auxilio tolli &c. potest morbus minus gravis esse, quam fuerit, neque ideo tamen solvi, sed reliquiis quibusdam inhaerere, quas admotum aliquod auxilium discutiat* (e). Hinc, ubi de coxarum morbis agit (f), quorum ingens dolor esse consuevit, & qui difficillime curantur, suadet: *Fricatione quoque utendum est, maxime in sole, & eodem die saepius; quo facilius ea, quae coeundo nocuerunt, digerantur. Eaque, si nulla exulceratio est, etiam ipsis coxis, si est, caeteris partibus, adhibenda est.* De reliquis, quae ad lumbaginem Rheumaticam, & dolorem coxarium, vel ischiadicum, curandum spectant, quaedam adhuc sequenti paragrapho dicentur.

Una cum usu antiscorbuticorum. Cum Rheumatismus (§. 1493.) arthritidi, podagrae, scorbutoque, agnatus morbus vocari soleat, mirum non est, antiscorbutica remedia ad curandum hunc morbum adhibita fuisse: *Boerhaavius* (g), non in morbi principio & summo ejus vigore, sed quum jam eatenus remisisset, ut *Medicinam pati, & audire, velle videretur, succos pressos bibit herbarum cichorei, endiviae, fumariae, nasturtii aquatici, veronicae aquaticae latifoliae, copia ingenti; simul deglutiens abundantissime gummi ferulaceae Asiatica.* Inde ad Miraculum convaluit. Probe memini, quod, dum in collegiis postea de hoc morbo loqueretur, dixerit saepius, se & trifolii aquatici succum, amarum valde, addidisse reliquis, idemque hoc remedium aliis commendasse, tanquam efficacissimum.

Quandoque contigit *Störckio* (h), dum plures Rheumaticos curandos habebat in *Nolocomio*, cujus curam gerebat, ut tumores circa articulos comparuerint, absque magna febre, & sine multo dolore. In his casibus remedia antiscorbutica plurimum juverunt. Succum cochleariae, nasturtii aquatici, dedit, optimo cum effectu. Verum his tantum usus fuit, postquam morbus jam mitesceret per Venae sectiones, & alia remedia adhibita, vel ex sua indole lenior esset.

Cum morbus ille saepe sit pertinax, & quandoque resistat optimis quibusvis remediis, uti ex ante dictis satis patuit, mirum non est, quod optimi etiam Medici tentaverint nova quaedam remedia & efficacia, quae nondum ad curam hujus morbi adhibita fuerant.

Celebris in Arte Medica *Joannes Huxham* (i), dum describit febrim catarrhalem, mense Novembri 1737. epidemice grassantem, notat, quod sequenti mense evanesceret, sed permulti incidere in Arthritidem & Rheumatismum pertinacem, cujus

(c) Lib. II. Cap. XIV. pag. 88. (d) Ibidem pag. 89.

(e) Ibidem. (f) Lib. IV. Cap. XXII. pag. 235. 236.

(g) Albert. Schultens Orat. Academ. in obitum Herm. Boerhaavii pag. 67.

(h) Anno Medico secundo pag. 121, (i) Observat. de aëre & morbis Epidem. pag. 140. 141.

curam optime describit. Cum nihil magis in hoc morbo prodesse videret, blando, tepido, per omnia membra diffuso, sudore, hunc bonis remediis promovere conabatur. Observabat tamen, post febrim penitus subactam, obstinatissimos saepe permanere dolores Rheumaticos; pro quibus expugnandis nihil invenit praestantius, quam *vitri antimonii* infusum in vino generoso factum, aromate addito aliquo stomachali. *Possidet enim, experto crede, possidet totas Antimonii vires; quippe quod, epotum largiter, maximas movet vomitiones; in minuta tantum quantitate, ad guttas viginti aut triginta, exhibitum, sudores elicit benignos; paulo majore dosi alvum solvit leniter.*

Cum mirabilis illa *vitri antimonii* efficacia vino concilietur, absque ulla fere jactura ponderis, minutissimis stibii effluviis tribui debent omnes illi effectus, quae angustissima corporis vasa permeant facile absque laesionis periculo.

Licet autem olim *Huxhamus* varios Chemistarum & Alchemistarum processus tentaverit, ut ex Stibio medicamentum aliquod utile exprimeret, & plures antimonii praeparationes mirabilis agnoscat virtutis, *hoc tamen affirmat sanctissime, nihil inde melius, nihil tutius, nihil efficacius, deprehendi unquam, quam tritum illud & simplex vitri Antimonialis infusum ex vino albo generoso.*

Scripserat mihi ante viginti annos *Celeberrimus Sauvages*, quod vis electrica applicata loco dolenti in Rheumatismo profuerit insigniter. Mulieri, integro biennio Arthriticis doloribus dire cruciatae, applicuit electricos succussus *Celeberrimus Haenius* (k); sed paucos tantum ictus primis diebus adhibuit; quos tulit egregie; tulitque eosdem postmodum sensim auctiores. Tertia dein septimana motui apta & doloribus libera fuit, ita, ut per quinos dies integre curatam se crederet; sed rediit, partim saltem, antiquum malum, percepitque ad carpum utrumque tumorem, qui, remittente dolore, abiit, dolore repetente, rediit. Hinc loco mota fuisse videtur morbi materia, non exturbata de corpore. Hoc confirmatur & experimentis, quae in Nosocomio Upsaliensi tentata leguntur (l). Saepe enim inventum fuit, articulorum dolores evanescere, dum scintillae electricae profiliant; sed videbatur morbi materiam introrsum pelli, & sequebantur periculosa magis symptomata. Saepe enim post repetita haec tentamina sequebantur capitis dolores, vertigines, ventriculi molestiae, validi dolores abdominis; qui denuo sedabantur, simulac morbosa materies articulos iterum occuparet. Quidam, dum haec tentabantur, copiosam excernebant urinam, & nocte sudabant valide; unde sperabatur, morbi pertinaciam sic vinci posse; verum prius enumerata mala redibant, & vehementiora quidem.

In dolore Ischiadico, dum applicabatur vis electrica, quidam insigne levamen ceperunt; sed redibant postea dolores. In aliis nullum sequebatur levamen. In quibusdam, vis electrica statim dabat magnam felicitis successus spem; verum post paucos dies elapsos morbi vis diris doloribus viscera occupabat (m).

§. 1494. **S**I lumborum sedem occupans lumbago Rheumatica, si coxam ischiadicus vel coxarius dolor audiens, eadem methodo, licet paulo difficiliter curatur.

Hic agitur de Rheumatismo, qui lumborum regionem occupat, & de Ischiade, dum Rheumatismus coxae articulum ac vicina obsidet. Verum quidem est, quod eadem

(k) Rat. Medendi Part. III. Cap. VI. pag. 240.

(l) Verhandelinghe nuytgegeeven door de Hollandse Maarschappy der Wetenschappen te Haerlem 3. Deel pag. 516. (m) Ibidem pag. 530.

eadem curandi methodus adhibeatur, de qua actum fuit praecedenti paragrapho ; at- tamen unanimiter conveniunt Medici, quod in binis his locis si figatur Rheumatis- mus, cura difficilior sit, & longior plerumque, quam in aliis corporis locis: Simul patebit ex mox dicendis, quod & aliqua in cura varietas quandoque occurrat ; de qua re agendum erit.

Muscularis, quae in lumbis locatur, fabrica, nervi ex medulla spinali orti, ver- tebrae dorsi, expansiones tendinosae, coxae articulus profundus, musculis validis te- ctus, nervi Ischiadici adeo magni &c., facile demonstrant, ingentes molestias a Rheumatismo in his locis expectandas esse, & curam, caeteris paribus, fore diffi- ciliorem.

At quo magis in tenuissimis fuerit venulis, ac in plurima corporis necessitate consti- tutis, & in nervis & ossibus multis ac densis, eo sane tum permanentissimus morbus est, tum aegerrime profligatur (n). Observavit & eadem, quae in Ischiade laboran- tibus toties contingere videmus. Quum Ischias fit, dolor coxae connexionem invadit, & extremam natem & lumbum; tandem vero per totum etiam crus dolor deerrat (o). Tunc enim non levis suspicio est, nervum Ischiadicum ab hoc morbo affectum es- se; quod confirmatur ex illis, quae Celsus de eodem morbo dixit (p): In coxae do- loribus, si vehemens torpor est, frigescitque crus & coxa, alvusque nisi coacta non red- dit, idque, quod excernitur, mucosum est, jamque aetas ejus hominis quadragesimum annum excessit, is morbus erit longissimus, minimumque annuus. Non sine ratione er- go Cotunnus (q) de Ischiade nervosa scripsit; quam distinguit jure ab aliis coxae malis, licet similibus: Duas summas Ischiadis species distinxit: alteram in qua do- lor, fixus in coxa, ulterius non excurrit: alteram vero, in qua subjectum laesae coxae pedem continuo tractu propagatus attingit. Ultimam hanc Ischiadis nervosae nomen mereri judicavit egregius auctor, cujus tractatus de hac re editus ab omnibus legi meretur. Videmus jam apud Veteres Medicos hinc inde quaedam Ischiadis nervo- sae vestigia. Dum Aretaeus (r) de hoc morbo agit, dicit: Quod si dolor in intimis nervis demoretur; & articulus non calens collapsus sit, neque extumeat, frigidum hunc esse dixerim, in quo ad caloris revocationem, medicamenta calida requiruntur: multis autem valde acris opus est. Ischiadicus enim ille dolor saepius occurrit absque ul- lis inflammationis signis, absque febre; & hinc mirum non est, quod frigidus talis morbus a Veteribus vocetur; vel si febris & inflammationis signa in initio adfue- rint, his jam superatis, manet tamen dolor ille pertinax. Sic Trallianus (s) notat, Euphorbium magnos dolores a frigido humore natos mitigasse; & in genere usum eorum, quae cutim calefaciunt, rodunt, vellicant, profuisse. Unde testatur, se vi- disse insigne levamen a seminibus sinapi, & a cantharidibus, applicatis; Nam pustula, quae a medicamento fiebat, rupta, multus humor excernebatur, atque, hoc eve- niente, multum se levare dicebat aeger. Verum quidem est, quod Trallianus, licet hos effectus vidisset, non laudet haec experimenta, cum acris per se admoveantur loco dolenti. Credebat enim sic evacuari tantum illud, quod tenue est, crassum au- tem & terrestre relinqui, & infigi articulis; quod integram morbi sanationem red- deret difficiliorem. Nec videtur absque ratione hoc metuisse Trallianus. Fatetur enim Cotunnus (t) sequentia: Accidit etiam iis, qui nervosa Ischiade postica labora- verant, ut emplastri (vesicatorii) opera excitata vesica serum quandoque sunderet te- nacis-

(n) Hippocrat. de Affectionibus Cap. VIII. Charter. Tom. VII. pag. 629.

(o) Ibidem. (p) Lib. II. Cap. VIII. pag. 75.

(q) De Ischiade Nervosa Commentar. pag. 6. & 2.

(r) Lib. II. de caus. & sign. morbi diurni. Cap. XII. pag. 67.

(s) Lib. XI. Cap. I. pag. 623. 624. 625. Paul. Aeginet. Lib. III. Cap. LXXVIII. pag. 264.

(t) De Ischiade Nervosa pag. 72.

nacissimum, glutinique par, quod serum cum evasit, vetus Ischias evanuit. Adeo ut in his aegris, si primi vesicantis opere emerfit lentus ille & tenax humor, primum vesicans depulerit omnino morbum: sin minus, primi vesicantis ulcere consolidato, toties oportuit vesicans iterare, donec glutineum illud penitus eliceretur. Habeo frequentes casus, qui vel tertium vesicans repetito exegerint (u). Plures dein aegrorum casus describit, qui modo dicta probant. In uno ex his a primo vesicatorio effluxit flavissimum tenue serum, cum doloris levamine. A secundo vesicatorio excitata vesica ampla, qua rupta exivit serum ichtyocollae tenacitatem habens: Dolor adhuc inde imminutus fuit. Post tertium vesicatorium orta vesica tres fere uncias lymphae mucosissimae continebat, & post triduum omnis dolor evanuit (w).

Tenuius illud serum, post primum vesicatorium applicatum, ex maxima vesica sponte rupta per crus depluens, latissime excoriavit omnia cruris loca, quae attingit (x).

Acre ergo adest in tali morbo; quo educto, lenitur; sed & acre illud, tenaci mucoso humore inviscatum, morbi pertinaciam constituit, vix superandam, nisi illud viscidum, cui irretitum haeret, tolli de loco affecto possit.

Acre illud variam nocendi intensitatem habere posse, docent observata. Lumbago, & Ischias, merito inter morbos chronicos numerantur. Septuagenario majorem hominem vidit *Cotunnius (y)*, qui per triginta fere annos Ischiadem toleravit, caetera sanus. *Störckius (z)* in nosocomio suo adstitit homini, qui, una cum valida admodum febre, dolorem ad lumborum vertebrae patiebatur adeo acutum, ut diu noctuque ejularet. Venae sectiones repetitae, remedia antiphlogistica, externe, interne, applicata, nequaquam dolorem mitigaverunt; nec juvit quarta morbi die applicatum vesicans latum; omnia in pejus ruebant, & septimo die periit convulsus. *Sectione Anatomica binae ultimae lumborum vertebrae, ea parte, qua medullam spinalem ambiunt, inventae sunt penitus putridae, & in nigrum foetidum ichorem solutae. Caput ossis femoris in minutissima fragmenta corrosum aliquoties vidit (a).*

Hinc videtur patere ratio, cur Medici tentaverint, morbi materiam per alvi evacuationes tollere; per anum enim acria ingesta, bilis corrupta, & similes alii humores degeneres, toties cum successu evacuantur. A dysenteria intempestive suppressa quandoque dolor Ischiadicus ortus fuit. In sene illo septuagenario, tot annis Ischiadem passo, tanta manserat in crure affecto motus facultas, ut baculo innixus satis commode incederet. *Cotunnius (b)* credit, hoc factum fuisse, quia tertio quoque mense, etiam in proventa haec aetate, insignem sanguinis copiam per haemorrhoides excerneret.

Magnae mutationes partium, quae coxendici vicinae sunt, forte quandoque profunt: *Quaedam, priusquam conciperet, coxendicem dolebat; postquam vero concepit, non amplius dolebat. Vigesima autem a partu die iterum doluit (c).* Quantum mutetur uterus tempore graviditatis, notum est; sed viginti dies post partum mutatio illa vel in integrum restituta est, vel saltem insigniter minuta.

Sed videntur Medici sperasse Ischiadis levamen, a mutato intestino, recto imprimis. Sic *Hippocrates (d)*, de Ischiade agens, ex sale, oleo, & decocto hordei, paratum clyisma injici jubet; *si a sanguine aegrotanti velis enemate alvum subluere, quo pituitam & sanguinem a coxendicibus revoces.* Verum eodem loco, postquam granum cnidium propinavit, acrius clyisma, ex cumino trito, colocynthide tenuissime trita, sale,

(u) Ibidem pag. 72.

(w) Ibidem pag. 73. 74.

(x) Ibidem pag. 72.

(y) Ibidem pag. 6.

(z) Ann. Medic. secund. pag. 124.

(a) Ann. Medic. pag. 98.

(b) De Ischiade Nervosa pag. 8

(c) Epidem. Lib. II. Charter. Tom. IX. pag. 139.

(d) De Internis affectionibus Cap. LIII. Charter. Tom. VII. pag. 677.

fale, & melle, adhibet. Acris succi *tithymali* guttas quinque fca exceptas commendat *Galenus* (e). Ubi de *Tblaspi* seminibus agit (f), agnoscit, quod acrem vim habeant, adeo ut internos abscessus rumpant, si potentur, menses moveant, & foetum necent. Semen hoc per sedem infusum, sanguinolenta evacuans, prodest *ischiadicis*. Clysmata, ex colocynthide & nitro parata, adeo acria, ut sanguinem educant, laudat *Rhazes* (g) ad curandam *Ischiadem*; additque, quod in mille aegris & amplius semper successerit cura, & tantum defecerit, ubi adeo inveteratum esset malum, ut exustionem requireret.

Fatetur *Cotunnus* (h) ingenue, quod haec tentamina *Ischiadem* curandi per acria clysmata viderit, & ab his factas perfectas curationes observaverit, plurimas etiam acceperit ab hominibus fide dignis. *Agyrtae* enim, & agricolae, sambuci decoctum, cui *tithymali* lac uberrime addebant, toties per anum injiciebant, donec dejectiones sanguineae sequerentur. Alii ex saturo *Bryoniae* decocto, magna copia parato, tot clysteres consequenter injectabant, donec, inter summos cruciatus, sanguinem funderent intestina. In quibus tamen affuit saepe, cohorrui, & aegrotantium miseriam doluit vicem, quos videbat sub ista clysterum carnificina fere exanimes; magis etiam illos, qui, his novis cruciatibus toleratis, morbum nihilominus integrum retulerunt.

Unde confirmari videntur illa, quae *Rhazes* dixerat; qui, ubi haec incassum tentata fuerant, unicam sanationis spem in cauterii actualis usu posuisse videtur; sed *Cotunnus* (i), in presbytero, triginta trium annorum, *ischiade* laborante, plura incassum tentata fuisse, asserit. Intra biennium bis dolentior sedes, post majorem femoris trochanterem, ignito ferro fuit inusta profunde; bis plena tolerata *hydrargyrosis*; ex *bryoniae* decocto pluries usurpati clysteres, usque ad sanguinis dejectionem &c., dolentiori coxae loco superposita cutis setaceo trajecta est, maximaque *mercurii dulcis*, *stibio adnexi*, per tres pene menses, copia data, sic ut saliva ubertim efflueret; morbo tamen, uti jam antea, viribus integro.

Dum haec omnia perpenderet attenta menta egregius ille auctor, causam *Ischidis* posse haerere in ipsis nervis, imprimis in ipsis nervorum truncis, vel & in ramis majoribus, credidit; & hanc rem sedulo investigavit. Non quidem putavit, quod acre quid haereret unquam in liquido hoc subtilissimo, quod per nervos, ab encephalo receptum, distribuitur per totum corpus. Sed consideravit, nervosam substantiam, dum a capite per corpus distribuitur, & tenerrimae fabricae est, semper muniri vaginis, satisque firmis quidem & solidis; vasa sanguinea perreptant has vaginas satis copiosa, & in majoribus truncis nervosis magnae satis molis inveniuntur. Ab his vasis secerni credit tenuem lympham, quae perpetuo fovet & humectat nervosam proprie dicendam substantiam, & ab omni exsiccatione defendit; lymphamque hanc tenuem a Venis bibulis resorberi denuo, postquam munere suo functa est; nisi enim hoc fieret, perpetuo, ex osculis arteriarum, in cavam vaginam hiantibus, excreta, augetur nimia ejus copia, & vaginae hydropem produceret.

In hac lympham acre solutum potest haerere, & dolorem magnum excitare in substantia nervosa, quae membranosa hac vagina continetur, & defenditur.

Verum notari meretur, quod *spinae dorsi* cavum, medullam spinalem continens, majus sit, nec integre repleatur a medulla; adeoque circa medullam spinalem, per cavum *spinae dorsi* descendentem, spatium insigne superest: dura mater per magnum

(e) Lib. II. de remedi. parabil. Cap. XXIV. Charter. Tom. X. pag. 631.

(f) De simplic. Medic. facult. Lib. VI. Cap. VIII. Charter. Tom. XIII. pag. 178.

(g) Freind history of Physick Tom. II. pag. 52.

(h) De *Ischiade Nervosa* pag. 59. (i) Ibidem pag. 61.

gnum occipitis foramen transit, &, vaginae cavae instar, usque ad imum os sacrum spinalem medullam includit.

Vagina haec durae matris adeo ampla non est, ut undique ambitum attingat circumpositi spinae cavi, neque adeo angusta est, ut inclusam medullam proxime complectatur; sed a spinae cavo aliquantum distat, maxime retrorsum ad sedem apophysium spinosarum, & ab ambitu inclusae medullae insigni spatio sejungitur. Duo haec intervalla, cum integer est homo, vacua non sunt, sed quodque sua repletur materia. Nam, quantum dura mater a spinae cavae parietibus distat, tantum farcimine semper celluloso repletum vidit *Cotunnius*, molli, fluenti, & pinguedine saepe diviti; cujus vice in tabidis vapor mucidus, mucus verus in hydropicis, sanguineus vapor in foetibus, adsuit, qui laboriosum ob partum suffocati perierint. Quidquid autem spatii est inter vaginam durae matris & medullam spinalem, id omne plenum etiam semper est: non medulla quidem ipsa in viventibus turgidiori, non nube vaporosa, quod, in re adhuc obscura, suspicantur summi viri, sed aqua, ei quidem simili, quam circa cor continet pericardium, quae ventriculorum cerebri cava implet, quae auris labyrinthum, quae reliqua tandem complet corporis cava, libero aëri nequaquam adeunda.

Similem aquam adesse in calvariae cavo, credidit egregius auctor, & omnia replere intervalla, quae inter cerebrum ac durae matris ambitum inveniuntur; qualia sub cerebri basi semper aliquot occurrunt: haec imprimis in tabidis & senibus apparent, in quibus cerebrum insigniter coarctatur, duriusque fit: quodque natura vix capere calvaria potuit, aetatis incremento, aut tabis vi, duratur, & sensim fit calvaria minus. Unde in tabidorum & senum cadaveribus, calvariae fornice diligenter exsecto, sicubi jam illaesa dura mater circa cerebrum incidatur, aquosus rivus statim exsilit; quo exhausto, concidit dura mater in cerebrum, laxa tota, & in rugas fatiscit.

Unde conclusit *Cotunnius* (k), quod in hominibus haec lex obtinere videatur, ut, circa ambitum medullae spinalis, spatium aqua completum crescat aetate. Nam, quod nullum est pene in foetu, cujus medullam, maxime in collo, durae matris vagina amplectitur, aetatis incremento in magnam amplitudinem evadit. Ipsissimis fere *Cotunnii* verbis usus sum, ut tanto evidentius pateret ejus de Ischiade nervosa sententia.

Credidit simul, Anatomicos non observasse illam aquae circa cerebrum & in spina collectionem, quia, cerebrum perscrutaturi, caput a cervice resecant, hinc effluit omnis humor, circa cerebrum & medullam spinalem collectus. Quare dat methodum dissecandi integri cadaveris, ut illa lympa demonstrari possit. Lobis enim cerebri suspensa manu elevatis, utraque ethmoidis cribrosa sedes aqua scatere observabitur; cerebrique reliqui elevatione apparebit, sub nervorum opticorum conjunctione, & ad latera protuberantiae ovalis, quidquid in capitibus a collo sejunctis vacuum apparet, aqua plenum esse; quae & sinum vaginalem quinti paris, & meatum acousticum totum implet. Circa caudicem vero oblongatae medullae omnis intercapedo aqua completur, & si, encephalo integre ablato, erigatur totus cadaveris truncus, vagina durae matris, quae spinalem medullam continet, aqua, medullam omnem circumcingente, plena observabitur. Si, his factis, ab aliquot lumborum vertebrae latera praescindantur, atque inferior pars vaginae durae matris, caudam equinam complectentis, jam detecta incidatur, humor lympidus effluet, & humor, qui circa summam medullam spinalem aderat, sensim descendet, donec per imam aper-

(k) De Ischiade Nervosa pag. 6 — 9.

aperituram totus effundatur. Quod si, capite integro, lumborum vertebrae aperiantur, & dura mater, medullam spinalem includens, incidatur, humor affatim emerget; quo exhausto, si caput cadaveris attollatur, & concutiatur, versus locum apertum, quasi nova scaturigine reserata, vis aquae uberius redundabit.

Cum haec tentamina in viginti pene auctorum hominum cadaveribus iteraverit, quatuor uncias, aliquando & quinque, ex spinae cavo educere potuit aquae lymphaticae, quandoque in flavedinem vergentis; in foetibus vero, difficili partu suffocatis, subrubram semper atque opacam offendit (l).

Aqua haec igni admota non concrevit, sed, dum ebullit, spumescit, odorem exhalat juris carni calentis odori persimilem, &, sensim resoluta in vaporem, absque minimo coaguli signo evanuit. Septies haec experimenta tentavit, eodem cum successu.

Cum autem singulos nervos, ex medulla spinali productos, appendice quadam infundibulo simili, laxaeque instar vaginae, excipiat dura mater, hinc videtur lympham, spinalem medullam ambiens, in has nervorum vaginas transire posse. Plura tentamina instituit *Cotunnius* (m), in iis potissimum nervorum vaginis, quae nervos in ischiadicum truncum coalituros extra spinam perducunt. Laxior haec vagina est, quae truncum ischiadicum ambit, & arteriarum ibi magnitudo tanta est, quantam non vidit in aliis ullis nervorum vaginis *Cotunnius* (n); unde deducit rationem, quare ischias nervosa frequentius oriatur.

Hinc patet, ischiadem nervosam oriri posse a nimia copia lymphae, qua distrahitur nervi vagina, & inclusa nervosa filamenta comprimuntur; unde dolebit minus, quam torpebit, crus. Si acrimonia lymphae peccet; tunc dolor erit acrior, & permanens. Sed, utralibet ex causa duxerit originem, vespertinis temporibus ischiadica passio erit acerbior (o).

Ischiadem nervosam in duas species distinxit *Cotunnius* (p); in posticam nempe, & anticam.

Postica fixum dolorem habet in coxa, praecipue, post majorem femoris trochanterem, qui, sursum ad os sacrum, deorsum per exterius femoris latus ad poplitem usque, vim suam extendit: raro hic dolor in poplitem definit, sed fere semper a poplite, per capitis fibulae exteriora declinans, in priorem descendit cruris partem, quam secundum exterius latus spinae tibiae anterioris percurrens, ante malleolum anteriorem, in dorsum pedis tandem definit.

Altera species Ischiadis nervosae, antica nempe, fixum dolorem in inguine ostendit, qui per interiorem femoris ac surae partem propagatur.

Monet (q), quod Ischias nervosa postica morbus sit longe frequentissimus, antica longe rarior, minusque molesta: insidet haec nervo crurali, cujus ductum doloris sensus manifeste persequitur. Cum autem ille nervus in toto suo decursu undique stipetur musculis, dispellitur humor, qui in vagina moram trahendo plus augetur. Unde facilius curatur, & semper cessit, misso primum sanguine ex haemorrhoidibus, vel pede subjecto, tum alvo matutinis horis evacuata communibus clysteribus. Memini, me in *Hippocrate* (r) legisse sequentia, quae partim ad Ischiadem Anticam, partim ad Posticam forte referri possent. De coxendicis morbis agens, dicit: *Quibus hic morbus est quidem in lumbis & cruribus, non autem affligit adeo, ut de-*

Tom. X.

L I

cum-

(l) Ibidem pag. 10. 11. (m) De Ischiade Nervosa pag. 26.

—(n) Ibidem pag. 32. (o) Ibidem pag. 36. & 37.

(p) Ibidem pag. 2. (q) Ibidem pag. 78.

(r) Praedict. Lib. II. Cap. XVIII. Charter. Tom. VIII. pag. 827.

cumbant, considerare oportet, an alicubi sint collectione in coxa, & interrogare, an ad inguen dolor progrediatur; si enim ambo haec habet, diurnus fit morbus. Haec ad anticam ischiadem spectare videntur. Dein subjungit: Inrerrogandum insuper est, an in femore torpores adsint, & ad poplitem progrediantur, & si hoc confiteatur, rursus interrogandum, an & per tibiam ad summum pedem procedant; quicumque enim pleraque horum confessi fuerint, his dicendum est, quod crura ipsis aliquando calida, aliquando frigida, fiant. Ista ad posticam ischiadem potius referenda videntur.

Dein generalem Prognosin dat: Quod si morbus hic, lumbos relinquens, aliquibus ad infernas partes vertatur, eos confidentes esse jube. Quibuscumque vero, coxas & lumbos non relinquens, ad supernas partes convertitur, malum esse id praedicendum est.

Postica ergo Ischias, quae antica longe frequentior est, majorem curae difficultatem habet: illam consistere in nervi ischiadici affectione, Cotunnius (s) statuit, nec potuit in cadavere unquam investigare hujus asserti veritatem, cum hac ischiade peremptus nemo ipsi occurrerit. Quod sedem doloris attinet, ea est talis, ut, si velit aeger ejus decursum ab osse sacro ad subjectum pedem digito monstrare, ille, velut peritissimus Anatomicus, succurrentis ischiadici nervi viam egregie persequetur.

Confirmari videtur hoc assertum ex epistola Conradi Gesneri, quam misit 15 Novembris 1560. Cosmae Holtzachio medico, describens Ischiadem, qua laboraverat; ubi sequentia leguntur: Laboravi hoc malo acerrime, cum prius fere ignorarem, quid dolor esset: in coxendice quidem levis dolor fuit, sed ingens ad quatuor sub genu digitos, parte exteriori, ubi etiamnum manent reliquiae, si digito praesertim premam. Cum doloris vehementia cessaret, stupor quidam & gravitas excepit (t). Est hic praecise ille locus, cui Cotunnius vesicatorium jussit applicari, ad curandam posticam ischiadem nervosam.

Contigit tamen postea Cotunnio, ut homo moreretur, qui Ischiadem nervosam passus fuerat, extinctus febre epidemica putrida, & ingenti alvi fluxu. In cadavere nates corruptae erant, & pes uterque ad tibiam mediam usque laborabat aqua inter cute. Inveniebatur nervus ischiadicus dexter, adhuc vaginis indutus, a coxa ad tibiam solito coloratior, cum omnes vaginae flavescerent, crassiores solito: ipse nervus etsi pallidior, non erat a colore flavo immunis: a fibulae capite ad pedem imum albidior erat nervus, & lympham plenus, ita ut vaginae repletae insigniter distarent a nervo.

Ut posset constare, an color ille nervi ischiadici dextri forte proprius & naturalis in hoc homine esset, oportuisset videre & sinistrum nervum ischiadicum, qui hoc morbo non laboraverat. Verum fervida tempestas, aperti abdominis cluniumque foetor, & metus contagii, qui summus erat apud omnes, impediverunt, ne hoc tentaretur. Unde fatetur auctor, quod nihil ex hac dissectione discernere ausus fuerit (u).

Ad curationem obtinendam Ischiadis morbosae posticae, maximam spem posuit in applicatione vesicatorii, etiam repetita, ad talem locum, ubi nervi notabiles, nullis fere musculis tecti, sub cute incumbente decurrunt. Cum autem in hac ischiade a coxa ad fibulam dolor magis saeviat, a fibula ad pedem minus, credidit, materiae acris majorem copiam a coxa ad fibulam in nervi vaginis haerere, indeque metuentum, ne, vesicatorio ad imam tibiam dorsumque pedis applicato, viae longitudo, aut vaginalium nervosarum major in illis locis angustia, descensui materiae & ejus

eva-

(s) De Ischiade Nervosa pag. 4.

(t) Epistol. Medicin. Conrad. Gesneri. Lib. III. pag. 83. versa.

(u) Cotunnius de Ischiade Nervosa pag. 42. ad 45.

evacuatiōni obstaculum facerent; hinc applicuit illi loco, ubi caput fibulae locatur, sub genu, in externa cruris parte, vesicatorium, & in femoris crurisque delineatione, quam dedit, hunc locum exacte notavit.

Probat hujus curae efficaciam variis observationibus. Notabant autem aegri, dum flueret locus a vesicatorio irritatus, supernas sedes doloris originem relinquere, & sensim versus ulcus vesicantis descendere, donec irritans lymphā exivisset tota. Postea dolor, qui adhuc aderat a fibula ad pedem usque, evanuit; quo tempore ulcus vesicantis solidatum est. Unde putavit, ob situm cruris horizonti paralelum, aequè ad ulcus descendisse humorem occupantem nervi vaginas, tum a coxa ad fibulam, tum a fibula ad pedem, eademque via fuisse evacuatum (w).

Fatetur auctor, quosdam casus se vidisse, ubi, vesicatorio ad caput fibulae applicato, dolor a coxa ad fibulam evanuerit, manente tamen dolore a fibulae capite ad pedem usque. In tali casu, ad imum tibiae, quatuor transversis digitis supra malleolum exteriorem, aut ad summum pedis dorsum, vesicans applicuit, felicissimo cum effectu. Bina haec loca in icone huic libello affixa exacte notata sunt. Fateatur, quod olim crediderit, vesicatorio pedis dorso applicato posse directe omnem humorem, qui superas omnes ischiadici nervi vaginas infarciret, educi. Sed constanti experimento didicit, nullibi vesicatorium dolentius agere, quam in hoc loco; unde dein non amplius tentavit.

§. 1495. **H**inc apparet morbi hujus frequentia, varia admodum facies, summum periculum si cerebro vel pulmōni incubuerit, maxima difficultas eum hic detegendi, discrimen in quod praecipitat calidiorum usus, vel praematura narcoticorum exhibitio.

Ex illis, quae hactenus dicta sunt in praecedentibus paragraphis, patet, Rheumatismum frequenter satis occurrere Medicis, imo quandoque epidemico modo grassari; imprimis autumnali tempestate (vide §. 1491.); cumque toties originem ducat, dum calefactum corpus subito frigori exponitur, nova ratio frequentiae hujus mali patet.

Varia autem facies morbi est: cum demonstratum sit §. 1490., quod Arthritidi, Podagrae, Scorbuto, agnatus sit Rheumatismus; cum juncturas quorumcumque artuum obsideat; cum toties locum mutet, quandoque idoneae curationi cedat feliciter, aliquando pertinaciter resistat (vide §. 1492.), & articulos motu privet per totam vitam. Si lumbos, vel coxam, obsideat, curatur difficilius (vide §. 1494.).

Quamdiu Rheumatismus articulos occupat tantum, acerbissimis saepe doloribus miseros torquet aegros, & magnas molestias per totam vitam relinquit, sed raro lethalis est; ubi capiti, vel pulmōni, incubuit, summum adest statim periculum, & quandoque subita mors sequitur (vide §. 1491.) Difficultas detegendi Rheumatismum, dum cerebrum vel pulmōnem occupat, quandoque non levis est. Ubi prius articulos occupavit malum, & dolores articularum, absque bonis signis, levantur subito, novaque apparent symptomata, quae cerebrum aut pulmōnem affici docent, peritus Medicus non dubitabit de metastasi materiae morbosae in haec viscera, & monebit, summum vitae periculum adesse. Verum, si incipiens Rheumatismus, an-

(w) Cotunnus de Ischiade Nervosa pag. 70. 71.

tequam ullam partem corporis affecerit prius, statim pulmone aut cerebro incumbere, in Diagnosi morbi summa foret difficultas. Cum autem (vide §. 1493.) in Rheumatismo curando antiphlogistica adhibeantur remedia, in medendi methodo non sequeretur insignis error ab hac causa.

Calidiorum remediorum usum imprimis non vacare periculo, praecipue in morbo incipiente, eodem loco monitum fuit. Postquam autem febris, Rheumatismi comes, desit, vel insigniter minuta fuit, feliciter & tuto calida remedia, larga aquae copia diluta, data fuerunt; uti pariter ibidem dictum fuit.

Narcotica remedia, spe leniendi acerbos Rheumatismi dolores exhibita, nocuisse saepius, (§. 1493.) constitit, simulque monitum fuit, quo morbi tempore, quae cum cautela, illorum usus concedi possit. Quae omnia fidelibus optimorum Medicorum observationibus confirmata sunt.

F I N I S .

HERMANNI BOERHAAVE

LIBELLUS

DE

MATERIE MEDICA

ET

REMEDIORUM FORMULIS

QUAE SERVIUNT

APHORISMIS

DE

COGNOSCENDIS ET CURANDIS MORBIS.

HERMANN BOERHAAVE

LIBRIS

DE

MATERIE MEDICA

ET

REMEDIORUM FORMULIS

QUAE SERVANTUR

APRIS MISSIS

DE

CONOSCENDIS ET CURANDIS MORBIS.

AUDITORIBUS SUIS

S.

H. B O E R H A A V E .

Go, postquam animum Medicinæ, ex Auctoritate Proce-
rum Academicorum, docendæ applicui, id imprimis cre-
didi mei esse muneris, candide ut Vobis exponerem,
simpliciterque illa, quæ, veris experimentorum successuum-
que eventis, firma in arte cognoscuntur.

Sane, eo quidem proposito, perscrutabar relicta nobis
hodie ex iis, quæ sapienti industria explorata sibi satis-
que spectata tradidere Veteres. Illa vero, ubi composui
rebus, quas Medicinam faciendo deprehendebam, inveni observatæ sollicitè
Naturæ vestigia ubique pressa: neque adeo certius quid sperari posse, ne-
que aliunde colligi meliora.

Ferebat interim animus & illa utcunque perlustrare, quæ dominante per
Europam barbarie, Arabes, Præscorum nacti monumenta, Eorum inventis
addiderunt, quæque in Latinum versa sermonem nostræ intelligentiæ pa-
tebant. Sed dolui, Gentem solertissimam, licet subnixa esset tam utilibus
adminiculis ejus subtilitas, parum boni, mali plurimum, Medicæ attu-
lisse disciplinæ!

Neque perfunctorie deinde excussi Recentiorum placita, pulcherrima pro-
fecto commendata specie, sive Physicæ excultæ fructus, sive spectaveris ar-
tium liberalium Medicinæ promovendæ adhibitarum effectus. Gaudebat
utique his intentus animus! interea tamen, licentia fingendi, assumendi au-
dacia, festina nimis, & ambitiosa ad consummandam Medicinam propera-
tione, Primorum vero Auctorum contemptu, neglectu, vel ignoratione, ipsa
quidem scientia Medica damni plus, quam emolumenti, omni hoc molimine
accepisse videbatur: materiem certe, unde instrui feliciter queat illa, libera-
lissime aggestam a nostris ut gratamur arti, ita deploramus ejus fata, quod
tumultuaria opum collectione obruta verius, quam adjuta, fiet.

Instituto itaque hoc rerum examine, quid, quaeso, rationi consentaneum
magis, quam ut conjicerentur in adversaria, quæcunque in omnibus hisce
adeo sana, ut peritus nemo de fide horum ambigat? hac itaque perfuncto
opera prius dein conandum fuit, ut, ex sparsis his, conficeretur corpuscu-
lum quoddam, ad leges disciplinæ concinnatum: in quod & ipse intueri
possem sedulo, quoties in artis exercitatione versarer, simulque eo referre,
si quid novi forte aut insoliti appareret; postremo ut hac agendi ratione
veri quid & digesti animo impressum meo vestros in usus fideliter effun-
dere liceret.

His

His demum causis natum vidistis *Libellum*, quo ausus fui scripta aggravare Medica, de cognoscendis & curandis Morbis. Cujus profecto toties me puduit, quoties defectus ejus mihi nimis notos ipsi putare aggredior, Veterumve componere operibus. Hoc scilicet me metiens pede impar deprehendor, qui legitime Auctoris boni titulum ambire sustineam. Neque tamen abesse poteram ab audacia evulgandi hosce *Aphorismos*, nisi deesse voluissem muneri, quod mihi dederat publica Auctoritas, cui obsequia debeo.

Opus igitur aggressus quum cogitarem semper, sola ut esset cura mederi, atque cavere quam religiosissime, ne quid irreperet, quod periculoso semper hac in arte errori causam praeberet, necessarium duxi in toto opusculo nullum commemorare Medicamentum.

Nec injuria: namque id inprimis arbitrabar nocere, dum, audito remedium nomine & morbi, exercendae se pares arti jactant Empirici, impune in hominum perniciem grassantes, donec sero solo tandem cadaverum experimento sapiunt.

Quum interim Discipulis deberem exempla, praescripseram ideo in privatos horum usus pauca de *Materie Medica*, hujusque ordinandae legibus, tantum ut fervirent iis, Qui intento me animo audiverant differentem in scholis domesticis de occasione, qua sola utilia evaderent.

Estis vero idonei Vos testes, quanta circumspectione utar, quam saepe taediose fere ad fastidium usque minutiarum consideratione odiosus sim, priusquam Vobis titulo *Medicamenti* vel minimum quid laudare aures: pulchre gnarus, nihil dari, quod ubique bonum; contra vero id, quod hac rerum facie salutare fuerat, mutata conditione, perniciosum saepe deprehendi.

Nefas itaque putavi *Medicaminum* nomine haec ipsa evulgare, sed cum admonitione severa modo describenda dare his, qui, operam mihi sedulo dederant, pro tenuitate mea, idoneas cautelas inculcare conanti. Sed, quod doleo, longe aliter evenit: me quippe nec consulto, nec volente, in usus publicos extundenda curavit haec Londini Vir eruditus, alte nimis de vili hoc opusculo, ejusque Auctore, sentiens & scribens; neque tamen ita res gesta, quin errores simul bene multi, & noxii, in edendo contigerint.

Coactus ita recensui, correxi, amplificavi nonnulla: unde describendi labore levati iis utamini. Audacter interim & moneo fideliter, morbi historiam fideliter edocti, scrutati *Materiae Medicae* noxios aequae ac effectus salubres, ita demum auxilii utilis bonitatem affectetis assequi: caeteris nocet magis quam proderit, quidquid hoc opellae est. Cui, ut emaculatus prodiret, curam impendit, Vestrosque in usus indicem adscripsit Eruditissimus Vir, SAMUEL DU RY, Medicinae Doctor, atque Excultor, laudatissimus. Valete! scripsi Lugd. Bat. 17 $\frac{1}{2}$ 19.

IN CURATIONE MORBORUM FIBRAE DEBILIS ET LAXAE.

§. 28. No. 1.

Ateries, in qua elementa, apta constituendae fibrae forti, continentur.

Lac Foeminae sanae, aetate integra, motu salubri exercitatae, victu laudabili utentis; si suctu hauritur, aut calidum bibitur ilico, non mutatum igne: hoc reliqua superat, si, post coctionem in nutritrice peractam, potatur. Proximum est Asininum dein Caprinum, ac Bubulum: *usus definitur iisdem legibus.*

Ovi recentis albumen adhuc tepens, dilutum in lactis & aquae aequa portione, sine ullo igne adhibito. Jura carniū optima huic proposito, quae parantur ex carne a pinguitudine accurate repurgata, animalis sani, junioris, exercitati, contusa, minutim scissa, in machina Papi-niana elixa, frigefacta dein in hac ipsa machina, iterum ab omni supernatante pingui & faecibus depurata.

Si olla haec deficit, ahenum substitui quidem potest, sed subtilius exhalando perit: unde patet causa ferociae animalium, quae ex raptu aliorum, quae viva devorant, aluntur.

Ex Gallinaceo genere paratum praefertur caeteris, Vitulinum dein, postea Ovillum, Bubulum denique, probantur: quae ex permistis fiunt, meraciora habentur reliquis.

Decoctum Panis.

Rx. Panis tritici cum fursuribus rite fermentati, bis cocti, unc. viij.

Aq. putealis purissim. ℥. iij.

Coque in vase figulino clauso per spatium 1. horae, addendo semper, quantum coctione exhalat, aquae, dein cola per setaceum.

Gelatina Panis fit;

Si decoctum praecedens exhalat ad ignem, donec ejus paucillum in lapide frigido fufum coeat.

Cremor Panis erit.

Si frigefactum decoctum spissitudinem cremoris induit.

Si hujus Gelatinae paucillum lacti; jusculo, vino, cerevisiae, aut aquae miscetur, fiunt varia levis nutrimenti genera.

Si sumitur Decocti descripti ℥. j.

Succi Citrei. unc. ℥.

Aq. still. Cinnam. drach. ij.

Vini Rhenani. unc. iv.

Sacchari q. s. ad gratum saporem, habetur decoctum panis gratissimum, saluberrimum. Cujus dosis unc. j. omni hora calide sumenda.

Rursum, si eidem vitelli ovorum miscantur, fit aliud, sed viribus idem, edulii genus. *Cujus parcior, caeterum idem, usus.*

Vina Florentina austera, item Gallica rubra acerba, ut & Graeca nigrescentia adstringenti sapore praedita, commendantur: quia & uberrima spirituum copia, & roborante fibras virtute, praestant.

§. 28. N. 4.

Acido-austera Vegetabilia.

Acaciae fructus, succus, flos, cortex. *dos.*

succi inspissati a gran. iv. ad drach. j.

Acaciae germanicae, seu Pruni sylvestris,

succus inspissatus. gran. vi. ad drach. i℥.

Acetosae species, succus.

Anserina.

Belliricae *drach. i. ad iv.*

Berberis fructus, succus.

Bistortae radix.

M m

Cap-

Capparis fructus, cortex, radix.

Decoctum simile.

Corni fructus immaturi, folia.

Cupressi fructus, folia.

Cynosbatus flores, fructus, spongia.

Cydonia mala, & pyra, & horum mivae.

Filicis radix.

Fragaria.

Fraxini cortex.

Granatorum flos, poma, cortex.

Hypericum totum.

Hypocistidis succus inspissatus. drach.

j. ad v.

Lapathi folia, flos, semen, radix.

Mespilorum fructus immaturi.

Myrobalani omnes gran. v. ad drach. ij.

Myrti folia.

Nymphaeae maj. folia, flores.

Omphacium.

Pimpinella.

Portulaca.

Pruna sylvestria.

Pyra austera.

Quercus folia, glandes.

Quinquefolium.

Rhabarbarum. drach. ℞. ad drach. ij.

Rhus obsoniorum folia, grana.

Rosarum rubrarum flores.

Sanguisorba.

Sedum majus.

Sorbi fructus.

Tamarindorum fructus. unc. j. ad unc.

ij. pulpa rite pressa, & purgata. unc.

℞. ad unc. ij.

Tamarisci cortex.

Terra falso dicta Catechu.

Tormentillae radix.

Ex quibus infusa, decocta, extracta, pilulae, vina medicata, formae variae, facile parantur. v. gr.

Infusum adstringens.

℞. Anserinae. m. j.

Pimpinellae, m. ℞.

Tormentillae rad. unc. ℞.

Conscissa infundantur cum ℞. i℞. aquae fervidae spatio i. horae.

Dosis unc. j. omni trihorio interdiu.

℞. Fol. Oxylapathi. m. j.

Flor. Rosar. rubr. unc. iv.

Cort. Tamarisci. unc. ij.

Rad. Acetosae. unc. iv.

Sem. contusorum Lapathi. drach. ij.

Coque cum aquae ferratae, libris viij.

per $\frac{1}{4}$ horae. Colaturae unc. j. Capiat

ter, quater, in die.

Capiat unc. j. ter, quater, in die.

Vel.

℞. Acetosae. m. ij.

Rad. Bistortae. unc. ℞.

Flor. Granator. drach. ij.

Cum aq. decoct. spatio $\frac{1}{4}$ horae. ℞. i.

admisce. Syrup. myrtini. unc. j. Unusus idem.

Conditum simile.

℞. Mivae Cydoneorum unc. j.

Conserv. rosar. rubr. unc. ℞.

Flor. Granat. drach. j.

Syrup. myrtini q. s.

F. Conditum.

Dof. drach. j. ter, vel quater, de die.

Extractum simile.

℞. Acetosae. m. viij.

Lapathi hortensis. m. iv.

Quinquesolii. m. vij.

Minutim scissa, bene pura, in aquae q. s. cocta, fortiter pressa per praelum, in vase amplo exhalent in spissitatem extracti. a gran. x. ad drach. ij. vel adde huic extracto.

Radic. Bistortae siccae q. s.

ad massam idoneam formandis pilulis.

Dof. gran. iv. ad xv.

Vinum medicatum.

℞. Sem. contus. Acetosae major. drach. vi.

Flor. Granator. drach. v.

Rad. Cappar. unc. ij.

Cortic. Fraxini. drach. x.

Fol. Pimpinellae. m. ij.

Con-

Conscissa & contusa infunde ad vini Rubri
Gravish dicti, vel Pontacq, lb. iij.
Capiat unc. j. ter, quater, in die.

℞. Cortic. Radic. Capparid.
Tamarisc. ana unc. j.
Flor. Hyperici cum stipit. unc. ij.

℞. S. A. vinum medicatum cum vini au-
steri rubri lb. iij.

Acido austera Fossilia.

Acida in terrenis absorpta, quae eo
potentiora, quo ponderosius acidum plus
terrae absorbit.

Martis in vino Rhenano soluti. drach. j.
ad drach. iv.

— — aceto Vini soluti gut. x. ad
xxx.

— — oleo vitrioli soluti gr. i. ad vj.
Rubrica fabrilis.

Vitriolum album, nativum. gr. i. ad iv.
— — Stanni. gr. i. ad vj.
Alumin. Romani. gr. i. ad xxx.
Ex his infinitae fiunt formulae.

Pulvis.

℞. Alumin, g. x.
Rhei. gr. v.
Cort. Granat. gr. iij.
M. F. P. pro una dosi.

Pilulae.

℞. Vitriol. Martis calcinati ad albed.
drach. β.
Gallar. Quercin. gr. x.
Rad. Tormentillae. drach. j.
Succi Hypocistidis q. s.
ut fiant Pil. singulae gr. ij.
Capiat Aeger unam ter, quater, de die.

IN MORBIS FIBRAE RIGIDAE ET ELASTICAE.

§. 35. N. i.

Decoctum Diaeteticum.

α Decocta Panis dilutiora. vid. 28. N. i.
β Succi maturorum fructuum horaeorum
crudi, vel cum aqua diluente parum
cocti, & saccharo mitificati.

Aurant. malorum succus.
Baccarum sambuci succus.
Ceraforum dulcium omnia genera.
Citria poma bene matura, dulcia.
Cucumeres mites.
Cucurbitae mites.
Ficus.

Fraga.
Granata Poma matura.
Jujubae.

Limonia dulcia.
Mala Armeniaca.
Melones.

Mora.
Persica mala.
Poma acido-dulcia.

Pruna dulcia.
Ribesia rubra, alba, nigra.
Rubi Idaei fructus.

Ex quibus coctione, assatione, &c. mul-
ta *Edulia* praeparari possunt. e. g.

℞. Pomorum maturorum decorticat. un. x.
Cum aqua decoct. spatio unius horae,
contere & per setaceum cola, tunc hu-
jus unc. xxiv. adde
Nucis myristicae contritae. drach. j.
Panis biscocci contriti. unc. j.
Vini Rhenani. unc. ij.
Sacchari. q. s.

Olera Mollissima, & Farinosa
Mollia.

Olera, vel his similia:

Atriplex.
Battatas.
Beta.
Borrago.
Brassica rubra.
Bulbocastana.
Chaerophyllum.
Cichorea omnia.
Cinara.
Cucumeres.
Dens Leonis.

Endiviae.
 Lactucae omnes fere.
 Pastinacae.
 Portulacae.
 Rapa.
 Sisari radix.
 Scorzonerae radix.
 Spinachia.
 Tragopogoni radix.
 Valeriana pratensis.

Farinosa .

Amygdalae dulces.
 Avena.
 Fagopyrum vel
 Frumentum saracenicum.
 Hordeum.
 Mays.
 Milium.
 Oryza.
 Panicum.
 Pistachia.
 Triticum.
 Secale.
 Spelta.

Ex his fiunt decoct. Cremor. Puls. ut
 de Pane. 28. N. 1.

Ex iisdem fiunt crudis emulsa.

Emulsio emolliens .

Rx. *Avenae excorticat.* unc. iij.
Amygdal. dulc. unc. j.
 Cum aq. decoct. Hord. F. Emulsio, cu-
 jus unc. xxiv. admisce.
Syrup. Violar. unc. ℥.
Aq. stillat. Cinnamom. drach. iv.
 Capiat unc. j. omni hora diei.

Simile Decoctum laxans & emolliens.

Rx. *Fol. recens. Borragin.*
Lactucae.
Valerianellae arvensis. ana.
 m. i℥.
Rad. recent. contusar. Scorzonerae
 unc. iv.
Sem. contus. Hordei. unc. ij.
 Cum aq. decoct. spatio $\frac{1}{4}$ horae. ℔. iv.
 admisce.

Syrup. Althaeae.

Violar. ana unc. j.

Bibat unc. ij. omni hora.

§. 35. N. 3.

Aquosa, subsarinoso, suboleosa, mollia,
emollientia.

A. Aq. decoct. cum farinosis N. 1. hujus §.
 B. — — — emollientibus N. 1.
 hujus §.

Abutilon.

Alceae rad. fol. flor. sem.

Alchimilla.

Alsine.

Althaeae flor. fol. rad.

Bellis.

Bonus Henricus.

Branca ursina.

Consolida major.

minor.

media.

Cynoglossa.

Hyoscyami fol.

Liliorum albor. bulbi.

Linaria.

Linum.

Lotus haemorrhoidalis, & Lotus odora.

Malvae, Bismalvae fol. flor. rad.

Melilot. flor. fol.

Mercurialis.

Parietaria.

Populi folia, gemmae.

Prunella.

Pulmonaria.

Sambuci fol. flor.

Scabiosa.

Sigillum Salom.

Solanum.

Telephium.

Trifolium bituminosum.

Verbascum.

Violaria.

Vulneraria rustica.

C. Butyrum recens. Cremor lactis.

Pinguedo volucrum. Anat. Anser. Capon.

Medulla Bovis.

Olea lenia ex farinosis blandis.

Ol. Amygdal. amarar.
dulc.

Lini.
Mucaginum.
Olivar.
Palmae.
Papaveris albi.
Solani.
Trifolii odorati.
Violarum.

Syrupi similes.

Syrupus Althaeae Fernelii.
Borraginis.
Capillorum Veneris.

Jujubinus.
Papaveris albi.
erratici.
Symphyti Fernelii.
Violaceus simplex.

Mel Mercuriale.

Unguenta talia.

Unguentum Althaeae compositum.
Aureum.
Basilicon.
Populeum.

Ex his Balnea, Vapores, Fodus, Litus, Decocta, Potus, Clysmata, &c. fiunt. Cynoglossa vero & Hyoscyamus tantum externo profunt usu.

CONTRA MORBOS VISCERUM FORTIUM ET RIGIDORUM.

§. 54. N. 2.

Jus carniū humectans, leniens, emolliens, resolvens.

Copia minuitur misso sanguine.

Densitas minuitur 1. per aquam tepidam & serum lactis; 2. per minuentia copiam; 3. per minuentia pressionem.

Pressio minuitur, 1. minuta copia. 2. minuta densitate. 3. minuto motu.

§. 54. N. 3.

Quies corporis & animi huc spectat.

§. 54. N. 4.

Humectantia sunt, quae multa aqua cum saponaceo vel farinoso admixto constant. e. g.

α Aq. decocta cum farinosis. 35. N. 1.

β ———— emollientibus 35.
N. 1.

γ ———— fructibus horaeis 35.
N. 1.

δ ———— oleribus. 35. N. 1.

ε ———— carne recent. insulsa.
vel cum ossibus & cornibus.

ζ Aq. decocta cum piscibus fluviatilibus, vel marinis, cancris, ostreis, astacis, viperis, &c.

℞. Carnis vitulinae macilentae bene contusae. ℞. ij.

Hordei mundati. unc. ij.

Cum ℞. viij. aquae decoctis, spatio iij. horarum, vase rite clauso, sub finem adde

Lactucæ recentissimæ sativæ ℞. ℞.
Agninae dictæ. unc. iv.

Radic. Scorzonerae. unc. vj.

Tum ebulliant rursus spatio $\frac{1}{4}$ horae, addendo semper tantum aquae, ut a coctione supersint ℞. vj.

Jus Cancrorum fluviatilium, ad humectandum, leniendum, emolliendum.

℞. Cancror. fluviatil. vivor. ℞. iij.

Coque spatio horae, cum aq. ℞. xij, tum exemptos contunde una cum testis, atque coque in priori jure proprio adhuc per horas iv. addendo semper tantum aquae, ut a coctione ℞. viij. circiter supersint, tum jus fortiter exprime, atque ei infunde

Flor. Borragin. unc. i℞.

Bv.

Buglossi. unc. j.

Radic. Tragopogon. unc. iiij.

Sisari. unc. ij.

Dein ebulliant simul spatio $\frac{1}{6}$ horae.

Sumatur de utrovis horum ad unc. ij ℞.
omni bihorio.

Decoctum Humectans.

℞. *Sem. Papaveris alb. contus.* unc. ℥.

Avenae integrae. drach. iv.

Cicer rub. contusor. drach. xij.

Flor. Borragin.

Althaeae ana drach. vij.

Rad. Scorzoner. unc. ij.

Glycyrrhizae. drach. ij.

Fol. Malvae,

Parietariae ana m. ℞.

cum Aq. decoct. spatio $\frac{1}{4}$ horae ; pint.
ij. admisce.

Rob. Ribesiorum.

Sambuci. ana unc. j.

Capiat unc. ij. omni hora diei.

Lenientia.

Sunt, quae duritiem, i. e. rigiditatem, tollunt. vid. §. 35.

Emollientia.

Fere eadem ac lenientia.

Diluentia.

Sunt haec quidem primaria.

1. *Aq. pura* ad teporem sani corporis calida, balneo, fotu, vapore, clysmate, potu, applicata.

2. *Serum lactis* recens similiter usurpatum.

Resolventia.

Sunt, quae id, quod prius fluidum, dein concretum, fuerat, iterum in fluidum reducant.

1. *Diluentia.*

2. *Salina* ex sale marino, gemmae, nitro, ammoniaco, borace, alcalicis volatilibus vel fixis. Acida rite fermentata &c. composita ex his, Sal Polychrestus,

Tartarus tartarifatus, Tart. purgans Sennerti, Panacea duplicata Ducis Holsatiae, Nitrum stibiatum, Sal viperarum saturatus Tachenii, &c.

3. *Saponacea*, sales volatiles spirituosi, aromatici, oleosi.

4. *Sapo Chemicorum* ex ol. destillat. & alcali fixo. Domesticus ex ol. expresso & alcali fixo.

5. *Mellita.*

6. *Succi horaei maturi*, & *Aloëtica.*

7. *Remedia mechanica*, frictiones, &c. Haec iterum tot diversis modis applicari possunt. v. g.

Forma Misturae, quae resolvit.

℞. *Aq. stillatit. Rutae.* unc. xij.

Borac. Venet. drach. ij.

Sal. volat. oleos. drach. iiij.

Mellis puriss. unc. iiij.

M.

Capiat unc. j. omni hora diei.

In Guttis.

℞. *Elix. pp. cum sale tartar. praeparat.*

Sal. vol. oleos.

Sal. purgant. Sennerti, ana unc. ℞.

Capiat. gut. xxv. quater de die, ex vino.

Pilulae resolventes, saponaceae.

℞. *Sapon. Venet.*

Boracis.

Aloës purae. ana drach. ij.

M. F. Pil. singulae gr. iiij.

Capiat unam quater de die.

Decoctum simile.

℞. *Herbae recentis Saponariae* m. iiij.

Becabungae m. ij.

Fumariae m. j.

Rad. recent. Graminis.

Cichorei. ana unc. ij.

cum aq. decoct. vase clauso spatio $\frac{1}{2}$ horae, per pannum expressi, per quietem depurati, decocti pint. iiij. admisce.

Rob. Sambuci.

Oxymel. simplicis ana unc. ij.

Capiat ij. unc. omni hora calidas.

CONTRA MORBOS VISCERUM FORTIUM &c.

In Pulvere.

Abstergentia.

R. Sperm. Ceti.

Boracis. ana drach. ij.

M. F. Pulv. divid. in dos. viij.

Capiat j. omni bihorio ex pauxillo Vini.

Sunt, quae glutinosa fluida, vel semi-corrupta solida, depellunt a locis, quibus sua tenacitate adhaeserunt, suntque

1. Diluentia.
2. Resolventia.
3. Maxime saponacea, lixiviosa, fixa, & mellita cum aceto.

AD MORBOS EX ACIDO SPONTANEO.

§. 66. N. 1.

Jura ex avibus, piscibus, & quadrupedibus. Ipsae horum carnes imprimis assae. Gelatinae ex jure inspissato. Vinum cum sale paucis alcalino.

R. Sal. Absinthii drach. ij.

Vini gallici albi unc. xxiv.

M.

Bibatur unc. j. omni triborio.

Vegetabilia antacida.

Absinthium.

Alliaria.

Allia.

Anethum.

Anthora.

Angelica.

Anisum.

Apium Celeri.

Aristolochia longa

rotunda.

Armoracia.

Arum.

Asclepias.

Asparagus.

Asphodelus albus.

Basilicum.

Brassica.

Calamus aromat.

Calamentha.

Card. bened.

Carduus Mariae.

Carum.

Caryophyllata.

Caryophylli aromatici.

Cochlearia.

Cepae.

Centaur. min.

Dauci.

Eruca.

Eryngium.

Erysimum.

Eupatorium.

Galanga major.

minor.

Helenium.

Lepidium.

Majorana.

Marrubium.

Matricaria.

Mezereon.

Napus.

Nasturtium.

Nepeta.

Origanum.

Piper.

Porum.

Pyrethrum.

Raphani.

Ruta.

Saponaria.

Satyrium.

Serpillum.

Sabina.

Satureia.

Sedum acre vermic.

Sinapi.

Squilla.

Thymus.

Thlaspi.

Victoralis.

Urtica.

Zedoaria.

Zingiber.

AD MORBOS EX ACIDO SPONTANEO.

§. 66. N. 2.

Tales sunt aves & aviculae, quae pascuntur insectis, imprimis & pisciculis, ut Anas, Anser, Passer, Fringilla, Alauda, Turdus, Perdix rostrata, Larus, Coturnix. Harum omnium ova.

§. 66. N. 3.

Roborantia.

Sunt, quae fibris, vasibus, membranis, visceribus, vim elasticam addunt: 28. N. 1. 4. Item spirituosae fermentatae, cerevisia generosa, vina, hydromel, sp. vini.

§. 66. N. 5.

Absorbentia Acidi.

Quibus immersa acida vim acrem amittunt ita, ut nec ut acida, nec ut acria, agere porro queant; dum interea nullam ipsa acrimoniam habent, qua corpori noceant; inde aliis saepe praeferruntur solent. Uno hoc damnosa, si, inertis pituitae mixta, mole nocent & pondere.

Sunt ossa sicca Piscium; mandibulae Lucii &c.

Lapis, Chelys, Testa Cancrorum, Astacorum.

Ostreodermata, Conchae Mytilorum, &c.

Corallia, Perlae, Mater Perlarum, &c. Creta, Bolus, Osteocolla, Marga.

Lapis haematitis. *gran.* xv.

Limatura stanni. *gr.* viij.

Limatura ferri. *gr.* xij.

Diluentia Acidi.

Aqua & aquosa. 54. N. 4.

Obtundentia Acidi.

Quae molli suo lentore inviscant acria acida ita, ut acies eorum hebetata amittat noxiam; dum simul defendunt membranas, ne offendantur a spiculis acidis;

itaque & effecta horum jam impressa tollunt. Solum obsunt quandoque iis, quibus laxa nimis corporis compages ultra labefactaretur.

1. *Oleosa,*

Amygdalae dulces & amarae.

Pistachiae.

Nuces avellanae, Juglandes, Cocos.

Sem. Papaver. alb.

Ol. expressa ex his, tum Olivarum, &c.

2. *Gelatinosa,* ex jusculis inspissatis carnis & piscium.

3. *Aromata oleosa,* leniora, ratione olei. vid. §. 66. N. 1.

Tum praeparata ex his infinita.

Immutantia Acidi.

Quae cum acidis mixta statim cum his effervescent, itaque motum cient, stimulant, agitantque, fibras; postea vero ipsis cum acidis unita constituunt novam salis speciem, in qua vis stimulans, diaphoretica, diuretica, resolvens, adhuc superest. Male cedunt tantum his, quibus nimius motus adest infestus.

Sales alcalini fixi, ex quocunque combusto vegetante parati. *gr.* vj.

— volatiles ex destillatione animalium, stirpium putrefactarum, aut plantarum antacidarum recentium, parati. vid. §. 66. N. 1. *gr.* x.

Saponacei fixi, Sapo venetus &c. *drach.* j.

— volatiles. *drach.* ℥.

Qui triplices imprimis.

1. Spiritus volatiles, oleosi salini sanguinis, urinae, cornu cervi, serici. &c.

2. Ossa Helmontiana ex alcohole vini purissimo & sp. salis Ammoniaci fortissimo mistis, & destillando unitis.

3. Sales volatiles alcalini fortissimi cum oleis aromatum saepe sublimati, atque ita uniti e. g.

℞. *Sal. C. C. purissimi, sicci,* unc. j.

Olei stillatit. Cortic. Citrei, drach. j.

Sublima aliquoties ex phiala.

Tum praeparata ex hisce.

CONTRA MORBOS A GLUTINOSO SPONTANEO.

§. 75. N. 1.

Aromata, quibus cibi potusque condi-
ri commode possunt, sunt primaria:

Cinnamomum.

Macis.

Nux myristica.

Cort. Aurantiorum.

Thymus.

Origanum.

Caryophyl. arom.

Zinziber.

Piper.

Galanga min.

Cortex Citri.

Anisum.

Coriandrum.

Serpillum.

Cardamomum.

*Haec pani, vino, cerevisiae, fermentandis
mista profunt.*

§. 75. N. 2.

Vide 66. N. 1. 2.

§. 75. N. 3.

Vid. 28. & 47.

§. 75. N. 5.

Diluentia, resolventia, vid. 54. N. 4.

Stimulantia.

Quae mole, densitate, figura, mobi-
litate, fibrillis vasculorum impactam, vim
contractilem augent. Primaria sunt,

1. *Acida Salina.*

Nativa.

Succi Citri.

Aurantii.

Uvarum.

Tom. X.

Horaei acidi.

Sales ex succis vegetantibus pressis sola
parati mora.

Fermentata.

Vinum Rhenanum.

Mosellanum.

Acetum Vini.

Cerevisiae.

Sp. Aceti.

Tartarus.

Crem. Tart.

Lac acescens.

Serum lactis acidum.

Ignis producta.

Sp. salis Marini.

Gemmae.

Nitri.

Vitrioli.

Sulphuris per Campanam.

2. *Alcalina Salina.*

Fixa.

Omnia ex cineribus Plantarum, ut,

Sal. Absinthii.

Card. bened.

Tartari.

Cineres Clavell. gr. vj.

Volatilia.

Omnia ex destillatis vel putrefactis ani-
malibus, ut,

Sal. & sp. C. C.

Humani sanguinis.

Offium.

Sal. Ammoniaci.

3. *Salina composita.*

Sal. marin.

N n

Gem.

CONTRA MORBOS A GLUTINOSO SPONTANEO.

Gemmae.
Ammoniac. Nat.
—— — Artificial.
Nitri.

Borax.
Tart. tartarifatus.
—— regeneratus.

4. *Olea acria Aromatica vel ambusta.*

Olea stillatit. Absinthii.
Cortic. Citrei.
—— Aurantium.
Cassiae lignae.
Chamaemeli.
Cinnamomi.
Caryophyll. arom.
Hyssopi.
Ligni Guajac.
—— Juniperi.
—— Sassafras.
Macis.
Majoranae.
Menthae.
Nucis Myristicae.
Origani Cretic.
Pulegii.

Olea stillatit. Rhodii ligni.
Rorismarini. Rutae.
Sabinae. Salviae. Spicae.
Sem. Anisi, Anethi, Cari,
Foeniculi.
Succini. Tanaceti. Terebinth.

Olea pressa.

Amygdalarum amararum.
Laurinum.
Macis.
Nucis myristicae.

Olea nativa.

Balsamus Hieruchuntanus.
Tolutanus.
Palmae.
Peru.
Copaibae.
Meccae.
Terebinth.

*Olea ambusta acria per retortam
destillata.*

Ol. ambust. Sanguinis.
Ossium.
Cornuum.
Ovorum.
Urinae.
Lignorum.
De Lateribus, &c.

5. *Spiritus inflammabiles fermentati.*

Farinae & Succorum horaeorum.

6. *Plantae acres aromat. dictae, quae sale
N. 2. oleoque N. 4. abundant.*

FOLIA Abrotani.
Absinthii.
Agerati.
Anethi.
Anisi.
Aristolochiae.
Ari.
Betonicae.
Calaminthae.
Cardiacae.
Chamaedryos.
Chamaepityos.
Chelidon. maj.
FOLIA Cochleariae.
Dictamni.
Hepaticae nobilis.
Erysimi.
Eupator. cannab.
Foeniculi.
Hederae terrest.
—— arbor.

Hyssopi.
Lauri.
Levistici.
Majoranae.
Marrubii.
Matricariae.
Melissae.
Menthae.
Nasturtii.
Nepetae.
Nicotianae.
Origani.

Pipe-

Piperitidis.
 Persicariae acris.
 Porri.
 Pulegii.
 Rorismarini.
 Rutae.
 Sabinæ.
 Salviae.
 Satureiæ.
 Scordii.
 Serpilli.
 Soldanellæ.
 Thymi.
 Tanaceti.
 Thlaspi.
 Veronicae.
 Urticæ.

Stimulantia Aromat.

Flores herbarum, quarum folia mox recensita sunt, imprimis.

FLORES Agerati.
 Aurantior.
 Calthæ.
 FLORES Caryophyl. hortensis.
 Centaur. minor.
 Chamaemeli.
 Citri.
 Croci.
 Eupatorii.
 Lillior. convall.
 Lupuli.
 Meliloti.
 Mari Syriaci.
 Salviae.
 Scabiosæ.
 Schoenanthi.
 Spicæ.
 Stoechad. Arab.
 Tanaceti.
 Tiliae.

Stimulantes Aromaticæ Radices.

RADICES Acori.
 Allii.
 Angelicæ.
 Anthoræ.
 Aristoloch.

Armoraciæ.
 Carlinæ.
 Caryoph. Mont.
 Ceparum.
 Chelidon. maj.
 Contrayervæ.
 Costi hortens.
 — Oriental.
 Curcumæ.
 Cyclaminis.
 Cyperi.
 Doronici.
 Fraxinellæ.
 Fumariæ bulb.
 Galangæ.
 Gentianæ.
 Helenii.
 Imperator.
 Iridis.
 Levistici.

RADICES

Mei.
 Ninzing.
 Oxonidis.
 Petasitidis.
 Petroselini.
 Peucedani.
 Pæoniæ.
 Porri.
 Parmicæ.
 Pyrethri.
 Raphani.
 Rubiæ.
 Rusci.
 Satyrionis.
 Scrophular.
 Sefeli.
 Squillæ.
 Valerianæ.
 Victoralis.
 Vincetoxici.
 Zedoariæ.
 Zingiberis.

Stimulantia Aromatica Semina.

SEMINA Anacardii.
 Anethi.
 Anisi.
 Apii.
 Aquilegiæ.
 Bardanæ.

CONTRA MORBOS A GLUTINOSO SPONTANEO.

Cardamomi .
 Cari .
 Celeri .
 Chermes .
 Coriandri .
 Cumini .
 Cubebae .
 Dauci .
 Erucae .
 Erysimi .
 Foenigraeci .
 Juniperi .
 Lauri .
 Levistici .
 Napi .
 Nasturtii .
 Nigellae .
 Pastinacae .
 Petroselini .
 Porri .
 Raphani .
 Santonici .
 Sefelios .
 Sinapi .
 Thlaspi .

SEMINA

Nux myristica .
 Nuclei Persicorum .

Stimulantes Cortices .

CORTICES Guaiaci .
 Sassafras .
 Juniperi .
 Aurantiorum .
 Citreorum .
 Limoniorum .
 Cinnamomi .

Stimulantes Aromat. Succii.

Aloë .
 Ambra grisea .
 — liquida .
 Afa foetida .
 Ammoniac. Gum .
 Anime .
 Bdellium .
 Benzoin .
 Elemi .
 Galbanum .
 Juniperi .

Lacca .
 Labdanum .
 Mastiche .
 Myrrha .
 Sagapen .
 Styrax .
 Tacamacha .
 Tus .

7. *Insecta* , *Aselli* , *Formicae* , *Vermes* majales , *Cantharides* .

Partes Animalium .

Castoreum , Zibethum , Moschus , Urina , Stercora avium parum bibentium .

8. *Stimulantia Composita .*

Sunt Decocta , Extracta , Conservae , Conditia , Tinctura , Spiritus , Aquae , Sales volatiles , oleosi , spirituosi , Pilulae , Pulveres .

Decoctum contra glutinosa stimulans .

Rx. *Fol. Aristoloch. rotund.*
Chamaedryos.
Rutae. ana. m. j.
Flor. Calthae.
Eupator. ana unc. ℥.
Rad. Angelic.
Imperator. ana drach. vj.
Sem. Celeri.
Raphan. hortens. ana drach. iv.
Cort. Sassafras. unc. j.
Magellanic. drach. ij.

Cum aq. infundantur fere fervida spatio ij horar. dein decoct. vase clauso, spatio $\frac{1}{6}$ horae unc. XLVI. exhibe.

Capiat unc. j. omni hora calide.

Extractum contra Glutinosa stimulans & attenuans .

Rx. *Flor. recent. Absinthii.*
Eupator. Cannab.
Marrub. albi.
Tanacet. ana q. s.

Conscissis minutim, contritis dein, per praelum succum experime; hunc leni igne depu-

depura per secessum faecis, dein exhala ad spissitudinem mellis crassi, cui adde.

Salis Absinthii Tacheniani $\frac{1}{4}$ o.

Dos. drach. \mathfrak{ss} . bis de die, vacuo stomacho, ex *Vin. Gall.*

Similia Extracta sunt ex *Decoctis* inspissatis, & per praelum pressis.

Conserva stimulans contra glutinosa.

Rx. Summitat. recent. *Rutae*,
Tanacet. ana unc. j.

Flor. recent. *Mari Syriac.*

Rorismar.

Lavand. ana drach. iv.

Rad. recen. *Helenii*,

Vincetox. ana unc. j.

Semin. *Raphan.*

Nasturtii. ana drach. iv.

Contusis admisce S. A.

Saccher. alb. unc. iv.

Capiat drach. j. quater de die, vacuo stomacho, ex *Vino Gallico albo*, vel *Hispanico*, *Malvatico*, *Canariensi* &c.

Conditum, calidum, stomachicum, stimulans.

Rx. *Zingiber. condit.*

Rad. Helen. condit.

Cortic. Magell. ana unc. j.

Syrup. Menth. q. s.

Ut F. Conditum.

Capiat drach. \mathfrak{ss} . sexies de die.

Tinctura stimulans, calefaciens.

Rx. *Rad. Gentian.*

Anthorae. ana unc. j.

Flor. Centaur. min. unc. j.

Croci. drach. j.

Bacc. Lauri.

Juniperi.

Sem. Erucae.

Sinapi. ana unc. \mathfrak{ss} .

Cum sp. vini in phiala alta vitrea decoct. spatio xij. horar. \mathfrak{ss} . iij. serva.

Dosis drach. ij. ter de die, vacuo stomacho, ex unc. j. *Hydromell.*

Spiritus aromaticus, stimulans.

Rx. *Flor. Lavand.*

Tanacet.

Aurant.

Rorismar. ana unc. j.

Rad. Angelic.

Helenii.

Imperat.

Levistic. ana unc. \mathfrak{ss} .

Fol. Calaminth.

Cochlear.

Matricar. ana m. j.

Sem. Cari,

Celeri.

Erucae.

Nasturt. ana unc. j.

Cort. Junip.

Sassafras.

Cinnam. ana unc. \mathfrak{ss} .

Cum Sp. vini destill. ad dimidium, ut habeantur libr. iij. bis cohobando ex vesica.

Capiat drach. ij. ex *Vino*, vel *Hydromelle*, ter de die.

Aqua aromatica.

Si loco Sp. V. *Aqua* sumatur in praecedenti, habetur *Aqua aromatica*.

Dos. unc. \mathfrak{ss} . ter de die.

Sal Volatile oleosum.

Rx. Sp. praecedent. \mathfrak{ss} ij.

Ciner. clavell. unc. iij.

Sal. Ammon. unc. \mathfrak{ss} .

Destil. ex retort. ad \mathfrak{ss} j. in hoc dissolve

Ol. stillat. Cort. Citri. gut. vj.

Lavand. gut. xx.

Majoran. gut. vj.

Dos. gut. lx, ter, quater, de die, ex *Hydromellis* vel *Vini* unc. j.

Pilulae Stomachicae stimulant.

Rx. *Gumm. Ammoniac.*

Opopanac. ana drach. j.

Bulbi Ari recentis. drach. ij.

Sapon. Venet. drach. j.

Ol. stillat. Tanaceti. gutt. x.

M. F. Pilulae singul. gr. iij. deaurandae. Capiat 1. omni trihorio de die.

Pulvis, calefaciens, stimulan.

Rx. Ol. destill. Menthae.

Majoran.

Tanaceti. ana gutt. vj.

Sacchari albi siccissimi. unc. j.

F. S. A. Elaeosaccharum, cui admisce

Rad. Zingib. alb.

Cort. Magellanic. ana drach. iv.

Capiat drach. ℥. ter de die ex Vino.

Vinum Medicatum.

Fiat ut Spiritus hac sectione descriptus, vel ut Tinctura, decoquendo cum Vino, loco sp. Vini.

Dos. unc. ij. ter, quater, de die.

Cerevisia Medicata.

Eadem ingredientia Spiritus eadem copia infundantur in $\frac{1}{4}$ tonnae Cerevisiae adhuc ferventis.

Pro potu assiduo adhibeatur.

Biliofa.

Fel Animalium quadrupedum, & fel Piscium, Lupi imprimis & Anguillae. v. gr.

Pilulae biliosae, stimulant.

Rx. Fell. Tauri.

Lupi piscis. ana drach. iv.

Leni igne lente exhalent in mellis spissitudinem, tum admisce

Farinae bulb. Ari recentiss. q. s.

F. Pil. sing. gr. iij. deaurandae.

Capiat j. mane, meridie, vesperi, una ante cibum hora.

Huc Lapis Hystricis, Pedra del porco

dictus, referendus; cujus infusio in Aq. stillatit. Card. bened. vel & in vino Rhennano, facta, propinatur ad unc. ij. vel iij.

Item Helmontianum, ex hepate & felle Anguillae leni igne tostis in pulverem, dein datis ad drach. j. ex Oblati involucre cum Vini Rhenani unc. iij.

Saponacea.

Vid. §. 54. N. 4. inter Resolventia.

§. 75. No. 6.

Balneum ad Glutinosa.

Rx Summitatum Rutae,

Sabinae.

Absinthii,

Tanacet.

Chamaemel. ana. m. iij.

Cum aq. decoct. Pintis xij. admisce

Sapon. Venet. unc. iv.

Sal. sarmentor. unc. j.

Vesicatoria.

Rx. Raphani Rustican. recentis & succulenti, contrit. unc. ℥.

Applica ad cutim per horae dimidium, aut tamdiu, donec inflammationem satis magnam excitatam, dolor fervidus, & rubor partis tumens, testetur.

Rx. Sinapi cum aceto contriti. drach. iv.

Applica per horas quatuor.

Rx. Cantharid. sine alis contritat. in pulp. tenuem. drach. ij.

Accurate misceantur cum drach. vj.

Fermenti panis, pauxillo cum aceto subacti. Applica spatio xij. horarum, vel donec in vesicam manifesto epidermis elata sit.

CONTRA MORBOS EX ALCALINO SPONTANEO.

§. 76.

Herbae alcaliscentes.

Edules, condimentis servientes, venenatae.

Absinthium.
 Alliaria.
 Allium.
 Alysson.
 Armoracia.
 Arum.
 Atriplex olida.
 Asparagus.
 Barbarea.
 Brassicae.
 Bryonia alba.
 ——— nigra.
 Bunium.
 Camelina.
 Capsica.
 Cardiaca.
 Cardamine.
 Cataputia.
 Centaurium minus.
 Chamaedrys.
 Chelidonium majus.
 Chelidonium minus.
 Cochlearia.
 Cepae.
 Dentillaria.
 Digitalis.
 Erucae.
 Erysimum.
 Esula.
 Eupatorium Cannabinum.
 Gratiola.
 Iberis.
 Laureola.
 Lepidium.
 Napus.
 Nasturtium aquaticum.
 hortense.
 Nerium.
 Persicaria acris.
 Porrum.
 Raphani.
 Ruta.

Sabina.
 Satureia.
 Sedum acre min.
 Sinapi.
 Squilla.
 Thlaspi.
 Victoralis.

§. 78.

Ruminantia vel non Ruminantia.

Afina, Bos, Capra, Equus, Ovis &c.
dant lac acescens,

Animalia, quibus victus ex vegetantibus, gramineis, fructibus horaeis, vel cerealibus, carnes dant & humores haud ita proclives in putredinem alcaliscentem: unde & cibi inde petiti homini calido tutius concedendi. Sunt autem,

Agnus.
 Anas Cicur, vel domesticus,
 cerealibus pastus.
 Anser cicur, vel domesticus.
 Aper.
 Aries.
 Bos.
 Capra.
 Capella.
 Caprillus.
 Capo.
 Cervus.
 Columba.
 Coturnix.
 Cuniculus.
 Gallinae domesticae.
 Haedus.
 Lepus.
 Perdix domi saginata.
 Phasianus domesticus.
 Porcus.
 Sturnus.
 Turdus.
 Turtur.
 Vervex.
 Vitulus.

Huic classi adscribere Cochleas & Limaces licet.

§. 79.

§. 79.

Omnes fere Pisces, tam marini, quam fluviatiles, sive molles, sive crustacei, sive ossa habentes; vix ullo excepto.

Alauda.

Anas fluviatilis.

Anser marinus.

Cygna.

Gallinago major.

minor.

Merula.

Pardalus.

Passer.

Phasianus sylvestris.

Vanellus.

Avium vero multae ambiguae animalculis pascuntur, vel vegetantibus.

§. 88. N. 1.

Vid. 35. N. 1.

§. 88. N. 2.

Vid. 75. N. 5.

Stimulantia Acida Salina.

§. 88. N. 5.

Decoctum leniens acescens.

℞. Avenae eum cortic. unc. iij.

Aq. purae ℥. iij.

Decoct. ad residuum ℥. ij, transcolato admisce.

Succi Citr. Recentis. unc. j.

Aq. stillat. Cinnamom. drach. ij.

Syrup. Mororum. unc. j.

Utatur pro cibo & potu.

Aut.

℞. Avenae excorticat. unc. ij.

Aqua purae ℥. iij.

Decoctum ad residuum ℥. ij. depuratum stet in tepore per horas xij, vel donec lenissime acescat, tum adde.

Syrup. Violar. unc. i℥.

Vini Rhenani ℥. ℥.

Aq. stillatit. Cortic. Citrei. unc. i℥.
In usus eosdem.

Emulsio similis, Anti-Alcalica.

℞. Avenae excorticat. unc. iij.

Fiat cum aq. q. s. Emulsio, cujus ℥. i℥. admisce.

Nitri puri drach. ℥.

Syrup. Violar. unc. j.

Aceti squillit. drach. ij.

Utatur pro potu familiari.

§. 88. N. 6.

Misturae saporaceae, abstergentes, acidae, suboleosae.

℞. Oxymell. squillit. unc. iij.

Aceti squillit. drach. ij.

Myrrhae in aceto in tincturam. drach. j.

Aq. stillit. Cichorei. unc. vj.

M.

Capiat unc. ℥. omni hora.

Vel.

℞. Aceti in spissitudinem Mellis per actionem redacti. unc. ℥.

Mellis puri. unc. j.

Syrup. Cichorei. unc. i℥.

Aq. stillat. Fumar. unc. vj.

M.

Usus ut prioris.

Vel.

℞. Rob. Ribesior.

Sambuci. ana unc. ij.

Oxymell. simplic. una unc. j.

Sp. sal commun. gutt. xx.

Aq. decoct. hord. ℥. iv.

M.

Utatur pro potu assiduo ad libitum.

CONTRA MORBOS ORIUNDOS AB EXCESSU MOTUS CIRCULATORII SOLO.

§. 105.

Dolorcm tollentia.

Vid. §. 202. 228. 229. postea, ubi omnino de hac re agitur.

CONTRA MORBOS EX DEFECTU CIRCULATIONIS, ET EX PLETHORA.

§. 106. L. ζ.

Cibi acres.

Vid. §. 67.

Condimenta Acria Aromatica, §. 75.
N. 1.

— — — Acida, §. 75. N. 5. classe
prima, sub titulo *Acida salina.*

CONTRA OBSTRUCTIONES.

§. 135. N. 3.

Sapones in Obstructiones attenuantes.

Sapones *Nativi* ex oleo & alcali, sunt
succis recentes, maturi, pressi, ex herbis
omnibus acrimonia alcalina validis. §. 76.
vel admodum aromaticis. §. 75. N. 6.

Sapones arte *Compositi* ex alcali & oleo.

Sapo niger. } *drach. j. drach. ij.*
Venetus.

Starkeyanus, sive Helmontianus.
gran. iv. scrup. j.

Sapones *Fuliginosi volatiles.*

Sp. oleosi, alcalini, ex Aromatibus al-
calescentibus. §. 76. *gutt. xv.*

— — — Fuligine. *gutt. xv.*

— — — Omni humore, vel
solida parte animalium. *gutt. xvij.*

Fuligo ipsa.

§. 135. N. 4.

Merc. dulcis. *ad gr. x.*

Merc. sublimat. corrosivus, *ad gr. $\frac{x}{8}$* di-
lutus.

— — — praecipitat. ruber. *ad gr. ij.*

— — — — — albus. *ad gr. iv.*

— — — Turbith. *ad gr. ij.*

— — — Niger. *ad gr. xvj.*

Attrahentia.

Sunt, quae laxant locum, quo addu-
cendum, arctant unde deducendum.

Vid. §. 35. 28. N. 4.

Derivantia.

Quae liquores pellunt in locum da-
tum; talia sunt evacuantia in loco, fri-
ctio artificiosa in vicinis.

Propellentia.

Sunt stimulantia. §. 75. N. 5.

I N V U L N E R I B U S .

§. 198.

Agrimonia.
 Alchimilla.
 Aristolochia.
 Baccae Juniperi.
 Betonica.
 Buxus.
 Beta.
 Centaurium min.
 Consolida regia.
 — — — media.
 Consolida Saracen.
 Cyclamen.
 Diapensia.
 Dracunculus.
 Hypericum.
 Limonium.
 Lil. Convallium.
 Ophioglossum.
 Pastinaca.
 Periclymenon.
 Persicaria.
 Polytrichon Apuleii.
 Sanicula alba.
 — — — sylvestris.
 Sophia.
 Symphytum.
 Valeriana.
 Veronica.
 Vinca pervinca.

*Decocta Vulneraria & Potus.*1. *Attenuans.*

℞. Fol. Daphnoid.
 Veronicae.
 Rutae. ana. m. i℥.
 Rad. Caryophyllat. unc. j.
 Flor. Centaur. min. pug. ij.
 Decoct. ex aqua ℔. iij. admisce.
 Sal. Card. benedict. drach. j.
 Syrup. ʒ. Rad. aper. unc. iij.
 Bibat. unc. iv. quater de die calidas.

2. *Inspissans.*

℞. Teleph.
 Consolid. maj.
 min.
 Malvae.
 Parietariae. ana m. j.
 Decoct. ex aq. ℔. iij. admisce
 Syrup. Altheae. unc. ij.
 Usus ut prioris.

Huc etiam referri possunt.

Rheum.
 Rhaponticum.
 Hypericum.

3. *Mitigans.*

℞. Sem. contusor. Papav. alb. unc. iij.
 Flor. Verbasci. unc. ij.
 Fol. Bugulae. m. ij.
 Rad. Scorzonae. unc. ij.
 Glycyrrhizae. unc. j.
 Cum aq. decoct. ℔. iij.
 Exhibe in usum eundem.

4. *Excitans.*

℞. Rad. Imperator.
 Vincetox. ana unc. j.
 Fol. Rutae.
 Scordii ana m. j.
 Sem. contusor. Bardan. drach. x.
 Sem. contusor Cardamom. drach. iv.
 Flor. Lavendul.
 Centaur. min. ana unc. ij.
 Cum aq. decoct. ℔. iij.
 Exhibe ut prius.

5. *Singulari virtute emendans.*

1. Glutinosi. vid. *Attenuans.*
 2. Acidi.
 ℞. Sem. Sinapi. unc. ℥.
 Rad. Armorac.
 Fol. Erysimi.
 Fol. Nasturt. ana unc. ij.

Vase

Vase clauso leviter decoct. ℥. ij. exhibe.
Sumat. unc. ij. quater de die.

3. Alkali.

℞. Rad. Oxylapath. unc. ij.

Fol. Trifol. acetos. m. ij.

Rad. Acetosell. unc. j.

Flor. Borrage. drach. xij.

Cum aq. decoct. leviter ℥. ij.

Exhibe in eundem usum.

4. Oleosi.

℞. Tamarind. unc. ij.

Crystall. Tartari. drach. vj.

Rad. Gramin. unc. v.

Cum aq. decoct. ℥. ij. admisce

Rob. Sambuci. unc. ij.

Ufus idem.

5. Aperiens vid. Attenuans.

6. Laxans vid. §. 54. N. 4. Decoct. humectans.

7. Adstringens. vid. §. 28. N. 4. Titul. Decoct.

§. 201.

Emollientia Alvi.

α. Jura carnis bubulae recent. pinguis.

β. Olera lenia Juri incocta. §. 35. N. 1.

γ. Emollientia & humectantia epota & injecta. §. 35. N. 3. §. 54. N. 4.

δ. Olea inprimis pressa, recentia, Amygdal. dulcium, Olivarum.

Laxantia alvi fere eadem emollientibus

Εκκοπρωτικά

α. Fructus maturi, horaei, acido dulces, pulposi, succulenti.

Alkekengi.

Baccae Ebuli.

Sambuci.

Caricae.

Cerasa hortensia quaecunque.

Chamaemora.

Chamaerubi.

Fraga.

Jujubae.

Mala Armeniaca, Persica vulgaris.

Pruna hortensia alba, coerulea,

— Damascena, Gallica, Prignolensia, rubra.

Ribesia alba, nigra, rubra.

Rubi vulgares nigri.

Idaei albi, rubri.

Sebesten.

Tamarindi.

Uvae vitis omnes species.

— Gruinae.

— Crispae.

β. Horum succi recentes & musta.

γ. Cassiae. unc. ij.

Mannae. unc. ij.

Tamarindi. unc. ij.

Pulpae Tamarindor. unc. ij.

Succi Rosar. pallidar. unc. j.

Aloës rosati. gr. vj.

Passulae. unc. iv.

Galban. scrup. ℥.

Radic. Polypodii Quercini. unc. i℥.

Rhabarbari. scrup. i℥.

Rhabarbari in infuso. drach. j.

Syrup. Altheae Fernelii. unc. iij.

— Cichorei cum Rheo. unc. i℥.

— Fumariae. unc. ij.

— Ros. solutiv. unc. i℥.

— Violar. simpl. unc. ij.

Mellis simplicis in aqua dilut. unc. ij.

Pilulae Rufi. ad gran. vj.

Electuarium succi Rosar.

— — Diaphoenic.

— — Benedict. laxativ.

§. 202.

Anodyna sunt,

Quae causas doloris tollunt, minuunt.

1. Diluentia. §. 54. N. 4.

2. Laxantia. §. 35. N. 1.

3. Humectantia. §. 35. N. 4.

4. Acre emendantia. §. 66. 88.

5. Tumores distendentes resolventia. §. 54. N. 4.

Narcotica sunt,

Quae acumen sensus obtundunt; & sunt

1. Paregorica mitissima, ut

Sem. Papaver. alb. contusor. unc. ij.

Syrup. capit. Papav. alb. unc. i℥.

Syrup. Diacod. unc. i℥.

— Florum Rhoeados. unc. iij.

O o z

Hinc

Hinc varia commode parari, adhiberi tuto, queunt. V. G.

Haustus Paregoricus mitissimus.

Rx. *Aq. stillatit. flor. Rhoead. unc. iij.*
Fabar. unc. j.
Aq. stillat. flor. Paeoniae.
Sambuci. ana unc. iß.
Tiliae unc. j.
Syrup. flor. Rhoeados. unc. iß.
 M.

Idem paulo magis hypnoticus.

Rx. In praecedenti mistura loco *Syrupi Rhoeados*, tantundem *Syrup. Diacodii*, vel *Syrup. Capit. Papav. albi*.

Emulsio Anodyna mitissima

Rx. *Amygdal. dulc.*
Strobilor. Pini.
Sem. papav. alb. ana unc. j.
 Cum *Aq. stillat. flor. Rhoead. q. f.*
 F. S. A. *Emulsio* cujus *unc. x.* admisce *Syrup. flor. Rhoead. unc. j.*

Eadem paulo plus soporata.

Rx. Loco *Syrupi flor. Rhoead.* eandem dosin *Syrup. Diacodii* vel *capit. Papav. albi*, in praecedenti *Emulsione*.

2. *Fortiora Narcotica.*

Pilulae narcoticae.

Rx. *Opium purissimi gr. ij.*
 F. Pil. iij.
 Detur una pro dosi, repetendo post horam, si prior nihil effecit, sic & tertio.

Pulvis similis.

Rx. *Opium puriss. parum siccata. gr. ij.*
Corall. rubr.
Sacchar. perlat. ana drach. ß.
 M. F. *Pulv. dividatur in dos. iij.*
Usus idem, qui in Pilulis modo descriptus.

Conditum simile.

Rx. *Opium in pulverem redacti praecedentis. dosin unam.*

Mivae Cydoniorum. drach. j.
 M. F. *Bolus.*

Hic usurpari geminarique potest eodem modo.

Haustus in Guttulis.

Rx. *Opium parum siccata. drach. j.*
Spir. vini rectificat. unc. j.
 F. *Tinctura.*

Dos. gutt. xxx. ex
Aq. stillatit. Melissae. unc. ij.
Syr. flor. Rhoeados. unc. ß.

Vel.

Rx. *Opium parum siccata. drach. j.*
Sp. Aceti. unc. j.
 F. *Tinctura.*

Dos. gutt. xxx. ex
Aq. stillatit. flor. Rhoead. unc. ij.
Syrup. flor. Rhoead. unc. ß.
 M.

Mistura Narcotica calida.

Rx. *Tinct. Opium cum Sp. Vini rectific. gutt. LXX.*
Syrup. Papav. albi. drach. vj.
Aq. stillat. cortic. Citri.
Aurantior.
Cinnamom. ana unc. ij.

M.

Sumat. cochlear. i. omni $\frac{1}{2}$ hora, donec sopiatur dolor.

Mistura similis frigida.

Rx. *Tinct. Opium cum Sp. aceti pp. gutt. LXXX.*
Syrup. Moror. drach. vj.
Aq. stillatit. Borriginis.
Papav. erratic. ana unc. iij.

M.

In eisdem usus.

Emul-

Emulsio Narcotica fortior.

§. 204.

℞. Sem. Papaver. alb. cont. unc. ij.
Cum aq. decoct. Hord. F. Emulsio, cu-
jus unc. x. admisce

Syrup. Diacod. unc. iß.

Tinct. Opii cum Sp. Vini rectific. gutt.
xx.

Aq. stillat. Cinnamom. drach. ij.

Cortic. Citri. drach. x.

Capiat unc. iß. omni hora, donec incipiat
leniri dolor.

Epithema Narcoticum.

℞. Tinct. Opii in Sp. Aceti. drach. iij.

Aq. stillat. flor. Sambuci.

Rosarum. ana unc. iij.

Aceti Sambucini.

Rosacei. ana unc. ℥.

M.

Cum pannis applicetur temporibus utrinque.

Juvat hic maxime parti dolenti demul-
centia ita apponere, ut tollatur causa,
quae his aegris somnum arcet, qui est
dolor in ipsa hac parte: Eo inprimis va-
lent sequentia tepide applicata, atque in
eodem tepore bene conservata tam diu,
donec dolor levatus erit.

Cataplasma Narcoticum, emolliens.

℞. Folior. recent. Papav. hortens. m. j.

Hyoscyami nigri. m. ℥.

Altheae. m. iv.

Cum lacte recenti decoct. sub finem ad-
misce

Farin. sem. Lini. unc. j.

Olei recent. press. sem. Lini. unc. ij.

F. S. A. Cataplasma.

Fomentum simile.

℞. Succum expressum ex decocto prioris Ca-
taplasmatidis dilutius parato, ℔. iij.

Admisce S. A.

Opii puri. drach. ℥.

F. Fomentum.

℞. Aceti Rosacei, diu digesti cum radice
Hyoscyami.

*Balsami blandi Vulnerarii ad
vulnera pura.*

Colla in Vino soluta illico consolidat.

1. Balsami Nativi Copaybae.
de Gilead.
Liquidambar.
de Mecha.
Opobalsamum.
Palmae.
de Peru.
-- Tolu.
-- Terebinthina.

Resina abiegna, e Laricea.

Butyrum.

Medulla.

Mel.

2. Balsami artificiales simplices vulnera-
rii, blandi.

Olea Rectificat. Cerae.

Terebinth. crassum.

Lini.

Hyperici.

Rosarum.

Solani.

Trifol. odorat.

Butyrum recens, aut cum floribus, &
pauco sale.

3. Balsami artificiales compositi similes.

℞. Flor. Sulph. drach. iij.

Ol. Lini vel Olivarum. unc. iij.

Leni igne coq. ad dissolutionem Sulphu-
ris integram.

℞. Gumm. Elemi purissimi minutissime
conscissi p. i.

Leni igne lente dissolut. admisce

Terebinth. venet. purae nativae p. i.

Soluta per linteam trajice; tum admisce

Medullae Bovin. coctae & separatae
a membranis p. ij.

Est Balsamus universalis instar Arcei.

℞. Ligni Santali rubr. ℔. j.

Aq. communis. ℔. iv.

Coq. spatio 2. horarum, cola, inspissa
in Extractum spissum, cui admisce

Sang. Dracon. minutissimam in fari-
nam

nam redacti. drach. ij.

Hujus aliquantulum misce *Balsamo praescripto*, donec habeat gratum rubrum colorem. Erit Bals. ruber.

Rx. Ol. Olivarum. ℥. i℥.

Lign. Santali rubr. unc. ℥.

Coque leniter, donec Ol. saturate rubrum, tum fervidum cola per linteum, in eo solve ad ignem lenem

Cerae Citrinae. ℥. j.

Terebinth. opt. ℥. i℥.

Est instar Balsami *Lucatelli*.

Si ei admisce

Balsam. Peru. unc. j.

Erit eo praestantior.

Usus Omnium : calesact. instilla Vulnere, superpone plumaceolum balsamo tinctum, deliga semel singulis 24. horis.

Rx. Mastiches.

Olibani.

Sarcocollae. ana q. pl.

M. F. Pulvis subtilissimus, inspergendus Vulneri.

§. 205.

Emplastrum defensivum rubrum.

Rx. Ol. Rosac.

Cerae alb. ana unc. vj.

Bol. Armen.

Sang. Dracon. ana unc. i℥.

Rosar. rubr. pulveris. unc. ℥.

M. Agita donec refrigerata.

Emplastrum defensivum Caeruleum.

— — de Minio.

§. 207.

Digestivum.

Rx. Terebinth. Nativ. unc. j.

Vitell. Ovorum. N. i.

Exacte mistis adde miscendo

Mell. Rosar. unc. ℥.

Abstergens.

Rx. Aloës.

Myrrhae.

Fol. Scord.

Sapon. Venet. tenuissime rasi. drach. j.

} minutiss. pulverisat.
ana drach. ij.

Accurate contritis simul admisce

Digestivi praeced. unc. iij.

Corrodentia.

1. *Mitissima.*

Alumen ustum.

Cinis ligni viridis combusti.

Mercurius dulcis.

albus praecipitatus.

Vitriolum album.

2. *Fortiora.*

Mercurius ruber praecipitatus.

Vitrioli colcothar.

Trochisci de minio Vigonis.

3. *Fortissima.*

Butyrum Antimonii.

Lapis infernalis.

Mercurius sublimatus corrosivus.

Oleum Tartari per deliquium.

Oleum Vitrioli.

Quo fortiora, eo prudentius usurpanda.

Elixir Corrodens.

Rx. Aloës.

Myrrh. ana drach. j.

Sal. Tartari. drach. ij.

Aq. comm. unc. ij.

M.

Coque in Elixir.

Unguentum exsiccans.

Rx. Aerugin. unc. v.

Aluminis crudi. unc. j.

Aceti fortis. unc. vij.

Mellis puri. unc. xiv.

Coque in Unguentum.

Exsiccantia.

Alumen leviter calcinatum.

Aqua Calcis vivae.

Lapis Haematites.

Masti-

Mastiche.
Sanguis Draconis.
Sarcocolla.

§. 212.

Emplastra tenacia.

§. 209.

Carnem generantia, Sarcotica dicta.

Balsami Vulnerarii §. 204.

℞. Cerae citrin.
Picis nigr.
Resin. vulg. ana ℥. ℥.
Ol. Lini ℥. ij.
M.

Est Basilicon, seu Tetrapharmacum.

℞. Cerae citrinae. unc. vj.
Olei florum Hyperic. infusione parati.
℥. iij.

Lenissimo igne fufis adde
Resinae Pini siccae, contritae.
Colophoniae vulgaris electae. ana unc.
ij.

Ubi simul fluunt, remota ab igne, per
lintheum trajectis admisce
Terebinthinae Venetae purae. unc. ij.

Baculo mota, ubi densari incipiunt, in-
spere.

Mastiches electae.
Olibani puri. ana unc. j.
Crocii tenuissime contriti. drach. j.

Est Unguentum Aureum.

℞. Emplast. Diapalmae q. s.
Ol. Olivar. parum.
Solve.

℞. Picis vulgaris. q. s.
Extensa ad lintheum applicentur.

§. 217.

Cicatrifans, Epuloticum dictum.

Unguentum desiccativum rubrum.

Diapompholyg.

Calcis.

Nutritum.

Album Rhafis.

Emplastrum album coctum.

de Lapide Calaminari,
seu griseum.

-- Minio rubrum.

Sparadrapum Gualtheri.

Colophonia ex Terebinth. cocta in fari-
nam redacta.

Tus.

Olibanum.

Mastiche.

C O N T R A H A E M O R R H A G I A M .

§. 218.

Corrosiva.

Vitriolum album.
Lapis Infernalis.
Oleum Vitrioli.

Adstringentia.

1. *Quae vasa contrahunt.*

Alcohol.

Sp. Terebinth.

Succus Cydoneorum recens immaturo-
rum.

Sanguis Draconis.

Crepitus Lupi.

Crocus Martis.

2. *Quae cruorem coagulant.*

Alcohol.

Farina volatilis.

Spirit. Nitri.

— Sulphuris.

Vitriolum calcinatum.

Sacchar. Saturni.

Granatorum cortex.

— — Flores.

Lapis Haematites.

CONTRA HAEMORRHAGIAM.

§. 219.

Sarcocolla.

Terebinthina ad duritiem cocta.

Mastiche.
Olibanum.

CONTRA DOLORES.

§. 228. & 229.

Vid. 202.

CONTRA CONVULSIONES.

§. 234. N. 2.

Vid. 66. 88.

§. 134. N. 4.

Tale est jus carniū recentium.

§. 235.

Antispasmodica.

1. Laxantia.
2. Diluentia.
3. Resolventia.
4. Absorbentia.
- Lapis Cancrorum.
- Margarita.
- Ebur.
- Cornu Cervi.
- Sanguis Hirci.
- Dens Apri.
- Ugula Alcis, &c. §. 66. N. 5.
5. Opiata §. 202.
6. Nervos sopientia.
- Oleum Terebinthinae.
- Copaybae &c.

§. 236.

Diluitur cruor coagulatus, extravasatus, his vel similibus.

℞. Mell. commun. unc. ij.
Sapon. Venet. drach. ij.
Sal. Marin. drach. ij.
Aq. Pluviae. unc. xij.
M.

℞. Sal. Ammoniac.
Nitri. ana drach. iij.
Urinae recent. sani. unc. xij.
Mel. commun. unc. ij.
M.

℞. Aloës in aqua solutae, a foecibus resinosis depuratae, iterum leniter inspissatae. drach. iv.
Ammoniaci salis. drach. ij.
Boracis. drach. ij.
Mellis puri. unc. ij.
Vini Gallici, albi. unc. ij.
Aq. pluviae. unc. ix.
M.

Horum tepesfactorum prudens injectio, lenis dein in loco cum sanguine ibi stagnante conquassatio, diluit, resolvit, a putredine praeservat, egressum parat: unde summus horum usus, ubi cruor extra vasa elapsus in magnis cavitatibus stagnat, coit.

IN CAPITIS VULNERIBUS.

§. 247.

Unguentum Digestivum ad Contusa attenuans, antisepticum.

Valent, quae attenuant, a putredine servant.

1. Imponatur Unguent. hoc digerens plumaceolis exceptum.

℞. *Terebinth.* unc. ij.
Vitelli ovar. N. 1.

Exacte mistis admisce
Unguent. Basilici. unc. ij.
Aloës purae. drach. iv.

2. Huic superponatur Emplastrum hoc.

℞. *Gum. Galban. depurati.* & dein cum
Ovi vitello subacti. unc. iv.
Cerae citrin. unc. ii
Ol. Hyperici. drach. iij.

M.

3. Tandem huic apparatusi superadde hoc Fomentum pannis laneis calidis exceptum, expressum, digerens, antisepticum, quantum ferri potest calidissime applicatum.

℞. *Fol. recent. Rutae.*
Scord. ana m. ij.
Flor. Centaur. min.
Sambuci.
Rosarum. ana unc. iij.

Cum aq. decoct. & express. unc. xxx. admisce

Sp. Vin. unc. v.
Sapon. Venet. drach. ij.

§. 252. N. 2.

℞. *Sp. semel rectificat.* unc. j.
Aq. stillat. Rosar. unc. ℥.
Mastiches pulverisat. drach. iij.
In Phiala alta coctum serva usui.

§. 279.

Purgatio hic conducens.

Hauftus aquam purgans, nec acriter tamen irritans, ad extravasatum in venas resorbendum.

Tomo X.

℞. *Scammon. Syriac. puri.* gr. xiv.
Sp. Reginae Hungariae. drach. ij.

In mortario vitreo S. A. tritis, & a facce separatis, admisce.

Syrup. Rosar. solut. cum Senna. drach. vj.

F. Haustus.

℞. *Radic. Jalapp. pulv.* drach. j.
Sacchari puri. drach. ij.

In mortario vitreo diu tritis admisce sensim, & divisim

Aq. pluviae unc. iij.

F. Emulsio S. A. cui dein affunde
Syrup. Rhei. unc. ℥.

F. Haustus.

§. 281. N. 2.

Decoctum attenuans, diluens, aquosum, hic bonum.

℞. *Lign. Santal. alb.* unc. ℥.
citrini. unc. j.

Sassafras. unc. ℥.

Folia Rutae m. ℥.

Agrimon. m. j.

Flor. Staechnad. Arab.

Lavendul. ana drach. ij.

Rad. Foeniculi.

Petroselini.

Rusci. ana unc. j.

Cum aq. decoct. vase clauso spatio $\frac{1}{4}$ horae ℔. iv. exhibe.

Sumat. unc. ij. omni semihorio, sorbendo.

§. 281. N. 3.

Vid. 247. N. 2, 3.

§. 295.

De his Remediis singulatim in Historia horum morborum.

CONTRA VULNERA THORACIS:

§. 303. N. 3.

Vid. 236.

CONTRA VULNERA ABDOMINIS.

§. 313.

Fomentum idoneum, sive Fodus antisepticus, calorem vitalem resuscitans, Intestino per Vulnus Abdominis egresso conveniens.

Rx. Intestina pura Animalis junioris q. s. Coque in aqua q. s. spatio $\frac{1}{6}$ horae; dein adde

Flor. Chamaemel.

Lavend.

Centaur. ana m. ℞.

Fol. Menth. m. j.

Stent deinde in infusione, per $\frac{1}{6}$ horae.

Tum Decoctum inserviat pro Fomento cum pannis applicando.

Extemporaneum.

Sit Lac recens tepidum.

A D C O N T U S A.

§. 334.

Purgatio fortis nec inflammans.

Rx. Agarici. drach. iij. Sal. polychrest. scrup. j. M. F. P.

Rx. Ebuli, vel Sambuci, corticis mediū, cent. unc. j.

Conterendo cum aq. pluv. deinde parum coquendo, tandem exprimendo. F. Haustus. unc. iv.

Rx. Jalapp. pp. ut §. 279.

Rx. Jalapp. radic. pulv. drach. i℞.

Rx. Mechoacann. rad. pulv. drach. ij.

§. 319.

Fodus.

Vid. 315.

§. 320.

Clysmā lenissime stimulan in Vulneribus Abdominis.

Rx. Mell. commun. unc. iij.

Sal. maris. drach. j.

Aq. decoct. Hord. unc. vij.

M. F. Clyster.

Mane, & vesperi, primis tribus a vulnere inflictis diebus, injiciendus.

Diaeta sit ex solo jure carniū, cum pauxillo salis.

Rx. Soldanellae recentis fol. unc. ij.

Rx. Agaric. drach. ij.

Fol. Sennae. drach. iij.

Rad. Mechoacan. drach. j.

Tamarind. unc. ij.

Conscissa & contusa macera in aq. pluvia spatio $\frac{1}{4}$ horae, dein ebulliant leniter, spat. $\frac{1}{8}$ horae, tum Decocti pereolati unc. ix. admisce

Sal. prunel. drach. ℞.

Syrup. Ros. solut. cum Senna. drach. ix.

Capiat unc. j. omni semihora, donec purgetur satis fortiter.

Minori forma idem efficere.

Bona hic.

℞. *Scammon. Syriac. gr. xiiij.*
Stib. diaphoret. gr. xx.
Syrup. Rosar. solut. cum Senna. drach.
 vj.

Exacte contritis admisce
Aq. stillat. Cichorei. unc. ℞.
 F. Haustus.

Fomentum ad Contusa laxans, pene-
trans, resolvens.

℞. *Rad. Bryon. alb. unc. ij.*
Aristoloch. rotund. unc. j.
Fol. Rutae recent.
Sabinae. ana m. j.
Flor. Tanacet.
Chamaemel.
Matricar. ana unc. j.
Cepar. recent. unc. vj.

Cum aqua, vase clauso, in gradu caloris fere ebullientis, digere per horae dimidium, dein uno momento ebulliant; tum succi per pannum fortiter expressi *unc. xxv. admisce*

Farin. Lini. unc. ℞.
 Ebulliant denuo parum: tum toti Decocto frigefacto admisce
Sp. vini Theriacal. unc. ij.
Sal. Ammon. unc. j.
 Applicetur pannis laneis.

Cataplasma ad Contusa simile.

℞. *Ingredientia eadem,*
 Praepara in Cataplasma; sub finem admisce
Farin Lini. q. s.
Galban. in vitello ovi soluti. unc. j.
Ol. Chamaemel. unc. i℞.

Emplastrum ad eadem.

℞. *Rad. Bryon. in farinam redact. unc. ij.*
Flor. Sulphur. unc. j.
Mercur. nigr. drach. iij.
Galbani puri & S.A. soluti. unc. iv.
Emplastr. de Melilot. unc. ix.
Ol. Chamaemel. q. s.
 Ut F. Emplastrum.

Emplastra de Galbano, seu Ceratum Matricale, vel Antidotar. correctius Gaudavense.

— — Baccis Lauri Mesuae.
 — — Betonicae.
 — — Cumino.
 — — Cephalicum.
 — — Diaphyl. cum gumm.
 Emplastrum Diaphoreticum.
 — — Ischiadicum.
 — — de Meliloto.
 — — Macilaginibus.
 — — Oxycroceum.
 — — de Ranis.
 — — — — cum Mercurio.

Resolventia interna.

Vid. in §. 54. N. 4.

Eo referrí possunt.

Rhabarbarum.
 Sperma Ceti.
 Gummi Lacca.
 Myrrha.
 Radix Asclepiad.

Sudorifera sunt

1. Diluentia calida epota; §. 54. N. 4.
2. Resolventia interna; §. 54. N. 4.
3. Stimulantia; §. 75. N. 5.
4. Laxantia; §. 35. N. 3.
5. Calor externus humidus ad cutim determinatus.

Diuretica sunt

1. Diluentia frigida & tepida epota; §. 54. N. 4.
2. Resolventia interna; §. 54. N. 4.
3. Stimulantia: imprimis Salina, Saponacea; §. 75. N. 5.
4. Laxantia; §. 35. N. 3. imprimis Fottu, Clysmate, renibus applicata.
5. Calor renibus, hypogastrico, perinaeo,

naeo , applicatus , frigore vero reli-
quo corpori simul dato , paulo magis
solito .

§. 336.

Vid. 88. N. 1. & 35. N. 1.

I N I N F L A M M A T I O N E .

§. 396. N. 2.

Purgatio antiphlogistica.

Cremer Tartari. drach. vj.
Cryſtall. Tart. drach. vj.
Ipe Tartarus. drach. vj.
Sal. Polychreſt. ſcrup. v.
Pulp. Tamarind. unc. iij.
Tamarindi. unc. iv.
Rob. Sambuc. unc. iv.
Rhabarbari. drach. iſſ.

*Purgans antiphlogiſticum , evacuans ,
revellens .*

R̄. Rhei electi. drach. j.
Sal. polychreſt. ſcrup. iſſ.
Syrup. Cichor. cum Rheo. unc. j.
S. A. accurate contrita ſimul dilue in
Aq. ſtillatit. flor. Sambuc. unc. ij.
Cinnamom. drach. ij.
F. Hauſtus.

*Bolus purgans antiphlogiſticus , impetum
cruoris minuens .*

R̄. Tamarind. elect. pulp. unc. ij.
Cryſtall. Tartar. minutim pulveris.
drach. iij.
M.
Capiat omni $\frac{1}{3}$ horae drach. j. donec com-
mode purgetur .

Hauſtus ſimilis .

R̄. Fol. Senn. ſine ſtipit. elect. drach. ij.
Agarici optim. drach. j.
Tamarind. elect. unc. ij.
Cum aq. ſtill. fl. Sam. vaſe claude decoct.
ſpatio $\frac{1}{4}$ horae , tum Decocti per pan-
num expreſſi unc. v. admisce
Nitri puri. drach. j.

Syrup. Roſar. ſolut. cum Senna. drach.
vj.

F. Hauſtus.

Decoctum ſimile.

R̄. Fol. Sennae. drach. iij.
Tamarind. unc. ij.
Agarici. drach. iij.
Cum aq. decoct. ſpatio $\frac{1}{4}$ horae , pint.
i. admisce
Syrup. Cichor. cum Rheo. unc. j.
Capiat unc. j. omni ſemihora , donec pur-
getur .

Reliqua vid. §. 334.

§. 396. N. 4.

Epispastica

Constant Attrahentibus ad locum : §.
135. N. 4.

Derivantibus eo: §. 135. N. 4.

Propellentibus ab illo : §. 135.

N. 4. & §. 135. N. 5.

Veficantia.

Vid. §. 75. N. 6.

§. 396. N. 5.

*Medicamentum diluens & refrigerans
ſimul , in hoc caſu .*

Decocti forma .

R̄. Rad. Acetoſae. unc. ij.
Gramin.
Scorzon. ana unc. iij.
Fol. Becabung.
Acetoſellae.
Agrimon. ana m. j.

Cum

Cum aq. decoct. spatio $\frac{1}{2}$ horae , adde

Flor. Borragin.

Bugloss.

Rosar.

Violar. ana pug. i.

Stent in digestionem, vase clauso spatio $\frac{1}{8}$ horae , tum depurati , pint. iij. admisce

Nitri puri . drach. ij.

Rob. Samb. unc. iij.

Capiat unc. iij. omni hora diei .

Mistura diluens , refrigerans , antiphlogistica .

℞. Aq. still. flor. Sambuci . unc. xv.

Rob. Sambuci . unc. ij.

Nitri puri . drach. j.

M.

Capiat unc. j. omni hora .

Emulsio similis .

℞. Semin. contus. Bardan. drach. iv.

Petroselini . drach. vj.

Cichorei . unc. j.

Cum Aq. stillat. Petroselini .

F. Emulsio , cujus unc. xij. admisce

Nitri puri . drach. j.

Syrup. 5. radic. aperient. unc. j.

Capiat unc. j. omni hora .

Pulvis refrigerans , resolvens .

℞. Stibii diaphoret. non ablut. drach. j.

Lapid. Prunell. drach. ℥.

Rad. Zedoar. scrup. j.

M. F. P. dividendus in vj. dos.

Capiat unam omni trihorio ex Ptisana .

§. 398. N. 1.

Liquidum tenue aromaticum , calide potandum .

℞. Ligni Santali albi .

citri .

rubr. ana unc. j.

Rad. Carlinae . unc. j.

Petroselini

Foeniculi . ana unc. iij.

Ononidis . unc. ij.

Cum aq. decoct. spatio $\frac{1}{2}$ horae , adde

Ligni Sassafras rasi . unc. ij.

Fol. Betonic.

Rutae .

Scabiosae .

Tussilaginis . ana m. j.

Stent in digestionem fervida spatio $\frac{1}{2}$ horae , clauso vase , tum puri liquoris ℥. v. exhibe .

Sorbeat omni hora unc. ij. servidas .

§. 389. N. 1, 2, 3.

Vid. §. 107. ad 144.

A D A B S C E S S U S .

§. 403. N. 1, 2.

Maturantia in Pus.

1. Gumm. Aromatica simplicia .

Ammoniacum .

Bdellium .

Elemi .

Galbanum .

Opopanax .

Sagapenum .

2. Emollientia , laxantia , humectantia ,

§. 54. N. 4.

Cataplasma emolliens & maturans .

℞. Farin. Secales . unc. iv.

Aceti . drach. ij.

Gumm. Galban. in vitello ovi solut. unc. j.

Cum aq. decoct. in Cataplasma , adde sub finem

Ol. Lil. alb. unc. j.

F. Cataplasma .

℞. Fol.

℞. *Fol. Acetos. recent. m. iv.*

Butyri insulsi. unc. j.

Ad ignem leniter decoctis parum adde
Fermenti panis. unc. ij.

Gumm. Sagapen. in vitello ovi solut.
drach. iv.

F. S. A. Cataplasma.

Vel.

℞. *Mellis ad spissitudinem paulo majorem*
cocti. unc. iv.

Ceparum sub cineribus assatar. unc.
ijj.

Ficum pinguium. unc. iv.

Cum pauxillo aq. S. A. decoct. in Ca-
taplasma, adde

Farin. Lini. unc. i℥.

F. Cataplasma.

Vel.

℞. *Avenae excorticat. unc. j.*

Farin. Lini recentis. unc. ij.

Bulbor. Lil. albor. unc. iij.

Flor. Altheae. unc. j.

Cum lacte recenti decoctis S. A. adde

Butyri insulsi. unc. ij.

F. Cataplasma.

§. 403. N. 3.

Usus Decocti §. 898. N. 1. huic pro-
posito motum excitat sufficientem.

IN FISTULIS CURANDIS.

§. 415.

Vel.

Injectio digestiva liquefacta.

℞. *Terebinth. nativ. unc. ij.*

Vitell. Ovorum. unc. j.

S. A. subactis, admisce

Mellis commun. unc. ij.

Sp. vini commun. drach. iv.

Aq. commun. unc. iv.

Calefactum & probe mistum injice.

℞. *Balsami Arcaei.*

Vitell. Ovorum. ana unc. j.

Mista dilue in

Sp. Vin. commun. unc. viij.

Usus, ut prioris.

Injectio Deterfiva.

℞. *Mellis Rosar. unc. ij.*

Elixir. propr. cum sale Tartari pp.
unc. ℥.

Lixi-

§. 409.

Cataplasma modice acre, emolliens,
oleosum, tegumenta mortua
resolvens.

℞. *Fermenti panis acris. unc. ij.*

Sapon. Venet. rasi. drach. ij.

Mellis. unc. ℥.

Ol. Chamaemel. infus. drach. ij.

M. F. S. A. Cataplasma.

Profunt & praescripta §. 403. N. 1. 2.

§. 412.

℞. *Cinerum clavellat. unc. iv.*

Calcis vivae Leodiensis. unc. vj.

Contusa misce; dein in loco humido
liquefiant: filtra, inspissa; fusa, ad
ignem validum in crucibulo, effunde in
lapillos, caute, in vase sicco bene obtu-
rato asservandos.

Horum pauxillum abrasum, plumaceolo
exceptum, applicetur spatio duarum hora-
rum, dein applica, deterfo priori, Buty-
rum.

Butyri Antimonii pauxillum imponatur
apici protuberantis Apostematis.

Aut teneatur Lapis infernalis eidem
apici aliquamdiu applicatus.

IN FISTULIS CURANDIS.

303

Lixivii barbitonsor. unc. viij.

M.

℞. *Aloës.*

Croci.

Myrrhae ana drach. j.

Salis communis. drach. iij.

Coctis in aqua, & filtratis. unc. x.
adde *vini ana.*

Vel.

*Decoctum Balsamicum, consolidans
Fistulam puram.*

℞. *Rad. Aristoloch. major.* unc. ij.

Fol. sicc. Scordii. unc. xx. admisce

Baccar. Junip. contus. unc. j.

Cum sp. *Vini debili decoct.* in phiala

alta, spatio i. horae, unc. xx. admisce

Sapon. venet. unc. j.

Usus, ut prioris.

Ubi pura *Fistula*, hanc consolidat se-
quens

Injectum.

℞. *Ol. infusi Hyperici.* unc. iv.

Aloës.

Myrrhae.

Olibani ana drach. ij.

Coquendo leniter, mista subige cum
Vitelli ovorum. unc. ij.

Dein, calefacta parum, in *Fistulam pu-
ram* injice.

I N G A N G R A E N A.

§. 434. N. 1.

*Mistura Spiritus excitans in Gangraena a
causa calida, temperie alcalina.*

℞. *Succ. rec. expressi Citri.* unc. ij.

Aurantior. unc. j.

Syrup. resent. Moror. unc. ij.

Aq. stillat. Citri totius. unc. iv.

Melissae. unc. ij.

Cinnamomi. unc. j.

Vini Rhenani. unc. vj.

Addito, si opus, *Saccharo.*

M.

Bibat unc. j. omni hora vel \mathcal{O} *semi hora.*

Vel.

℞. *Rob. Ribesiorum.*

Berberis ana unc. ij.

Sp. salis. drach. ℞.

Aq. stillat. Melissae. unc. vj.

Vini Rhenani. unc. x.

M.

Capiat. unc. j. omni hora.

Si frigida laborat *Gangraena*, temperies
phlegmatica vel acida.

Mistura, spiritus excitans, calida.

℞. *Sal. vol. oleosi.* drach. iij.

Elixir. propr. cum sale Tartari pp.
drach. ij.

Aq. stillat. vitae Matthioli. unc. iij.

Corticis Citrei. unc. vj.

Syrup. 5. rad. aperient.

Artemisiae Fernelii ana unc. j.

Confect. Alkermes completae. drach. ij.

In usum eundem.

§. 434. N. 2.

In Temperie Acida; §. 66. N. 1, 2.

— — *Alcalina; §. 88. N. 5, 6.*

§. 434. N. 3.

In casu alcalescente calido.

℞. *Vini Rhenani.* ℥. j.

Cinnamom.

Caryophyllorum.

Fol. Maceris.

Nucis myristicae ana drach. ij.

Coq. in phiala alta vitrea, in arena.

Hoe

Hoc Decocto imbue panem tostum,

In casu acido, frigido,

℞. Sal. vol. oleos. unc. ℞.

Sp. cortic. Citrei. unc. ij.

Sp. Lavendulae.

Menthae. ana unc. j.

Theriacal. unc. ij.

M.

Atque hoc tostum panem imbue,

§. 435. N. 2.

Fomentum ad Gangraenam emolliens,
antisepticum, resolvens, putrefacti
introitum in venas impediens.

℞. Fol. recent. Rutae. m. iv.

Malvae. m. ij.

Alliariae. m. j.

Farin. Lini. unc. j.

Cum aq. decoct. vase clauso, ℔. iv. ad-
misce

Sapon. Venet. drach. ij.

F. Fomentum.

Laneis pannis applicandum.

℞. Aceti Sambuci. unc. ij.

Aq. flor. Sambuci. unc. x.

Salis Ammoniac. drach. ij.

Vini albi Gallici. unc. vj.

M. pro Fomento.

Cataplasma simile,

℞. Flor. Meliloti.

Sambuci.

Althaeae.

Chamaemel.

Calend. ana unc. iij.

Cum aq. decoct. in Cataplasma adde
sub finem

Farinas Lini. unc. j.

Ol. Lini. unc. i℞.

§. 438.

Condimentis talibus materiem praebent.

Sal Ammoniacus.

Borax.

Gemmae.

Nitri.

Maris regeneratus residuus a re-
stillatione Sp. sal. Ammon.

Acetum.

Calendulae.

Destillatum.

Dracunculi hortensis.

Lavendulae.

Rosaceum.

Rutaceum.

Sambucinum.

Scilliticum.

Theriacale.

Sp. Nitri.

Salis.

Sulphuris per
Campanam.

Vitrioli.

Vina Rhenana inprimis.

Aromata hic fere propria.

} simplex, vel
cum triplo,
Alcoholis,
dulcis.

Abrotanum.

Absinthium.

Alliaria.

Angelica.

Balsamita.

Carduus Benedictus.

Centaureum minus.

Chamaedrys.

Dictamnus Creticus.

Geranium Robertianum.

Lavendula.

Majorana.

Marrubium album.

Myrtus.

Origanum.

Polium.

Pulegium.

Rosmarinus.

Ruta.

Sabina.

Salvia.

Scordium.

Tanacetum.

Thuya.

Fomentum putredinem incipientem corrigens.

§. 450.

Rx. *Fol. Rutae.*
Scordii.
Absinthii. ana unc. iv.
Menthae. unc. j.
 Cum *Aq. & Aceti.* ana q. s. decoct. vase clauso, ℞. iv. admisce
Sal. Gemmae. drach. iv.
Sp. vini theriac. unc. ij.
 F. *Fomentum.*

Cataplasma emolliens, diaphoreticum, anodynum.

Rx. *Fol. rec. Abrotan. mar.*
Absinth. pontici.
Rutae hortens.
Scordii.
Alliariae.
Eupator. cannab.
Marrub. alb.
Nicotianae. ana m. ℞.
Hyoscyami. m. j.
 Flor. *Calthae terrest.*
Centaur. min.
Meliloti.
Matricariae,
Tanacet. ana unc. ij.
Althaeae.
Papav. errat. ana unc. j.
 Cum *aq. decoct.* vase clauso, spatio $\frac{1}{2}$ horae, admisce
Farin. Lini. unc. iv.
Ol. infus. Rutae. unc. ij.
Sp. vini theriac. ana unc. j.
Sal. Ammon. drach. j.

Cataplasma Antisepticum ad Gangraenam.

Rx. *Eadem.*
 Coq. in *Cataplasma* : sub finem addendo
Sal. Ammon. drach. iv.
Farin. Lini. unc. ij.
Ol. infusi Rutae. unc. i℞.
 F. *Cataplasma,* tempore usus irrorandum
Sp. Vini Theriac. vel Sp. Vini Camph.
tantillo.

§. 448.

Liquor calidus, corruptioni resistens.

Rx. *Aceti Dracunculi hortens.* unc. vj.
Rosac. unc. ij.
Sp. vini theriacal. unc. j.
Sal. marini. unc. j.
Aq. decoct. Scordii. unc. xij.
 M.

Escharae Gangraenosae emolliendae optimum hoc Cataplasma.

Rx. *Fol. Scord.* m. ij.
Malvae. m. j.
Fol. Lavend.
Althaeae. una unc. j.
 Cum *Aceto decoct.* in *Cataplasma,* admisce
Farin. Lini. unc. iij.
Ol. Lini. unc. j.
Sal. Ammon. drach. j.
 Unguentum *Aureum.*
Basilicon.

Tom. X.

§. 456.

Mistura Cardiaca, calida in Gagraena, a causa frigida.

Rx. *Aq. stillat. Theriac.* unc. j.
Prophylact. Sylvii. drach. vj.
Vitae Matthiol. unc. j.
Rutae. unc. ix.
Syrup. Artemis. Fernelii.
Radic. 5. aperient. ana unc. i℞.
Elixir. propr. cum sale Tartari pp. drach. ij.
 M.
 Capiat. cochleare j. omni $\frac{1}{8}$ horae : superbibendo unc. unam vel alteram sequentis.
 Rx. *Aq. decoct. Hordei.* pint. ij.
Vini Gallici. pint. j.
Zingiber. pulveris. drach. ij.
Syrup. Botryos. unc. iij.
 M.

Q q

Rx. Cam-

℞. *Camphorae*. gran. viij.
Theriac. drach. ij.
Zingiberi drach. iij.

M.

Scrup. j. *omni bihorio*.

A D S P H A C E L U M .

§. 462.

Acre Lixivium.℞. *Calc. viv. ex saxis exustis* p. i.

Hanc tege

Cinerum clavellat. p. iij.

In loco subterraneo liquefacta, filtrataque serva.

Aut ☉ *ipsa Calx viva tenuiter in pollinem acta inspergi poterit.*

Sed & pulcherrimae separationes fiunt, si escharae mortuae applicatu putrefacientis remedii mollitae, in tabum solutae, diffluentes a sana parte recedunt, dum interea vivae partes fotu vivifico animantur. Vid. 435. N. 2.

§. 469. N. 5.

Pulvis cardiacus, calidus, narcoticus.℞. *Ol. stillat. Cinnamom.* gutt. ij.*Carophyll.* gutt. j.*Cort. Citrei.* gutt. ij.*Sacchari puri.* drach. ij.F. S. A. *Elaeosaccharum*, cui admisce*Corall. rubr.* drach. j.*Laud. puri.* gr. ij.M. F. *Pulv. divid. in* ij. *dof.**Capiat unam hora una ante actionem, ☉ si nihil sopivit, alteram ½ horae ante eandem.*

§. 471. N. 5.

Pulvis adstringens, ad sistendam Haemorrhagiam vulneris externi.℞. *Sang. Draconis.* drach. j.*Sarcocoll.* drach. ij.*Lapid. Haematit.* drach. ℥.*Bol. Armen.* drach. viij.M. F. *Pulv. tenuissimus.*℞. *Farin. volatil. in molendinis, vel pistinibus, collectae.* unc. iv.*Colcothar. Vitrioli. fortiter exusti* ☉ *edulcorati.* drach. ℥.M. *exacte.*℞. *Fungi Lycoperdi dicti bene maturi, atque siccissimi, collectum pulverem, eum vulnere insperge, mox aperti interiori superficiem applica.*

I N C O M B U S T I O N E .

§. 479.

Mistura refrigerans, antiphlogistica.℞. *Fol. rec. Sedi maj.* unc. iij.*Contritis expresso succo, admisce,**Syrup. Rosarum.**Violarum. ana.* unc. j.*Nitri.* scrup. ℥.*Spirit. Salis* gutt. x.*Aquae pluvial.* ℔. ij.

§. 480.

Fotus partem combustam contra putredinem condiens.℞. *Aceti Lithargyrii.* unc. ij.*Vini Gallici.* unc. xij.*Aq. stillatit. flor. Sambuc.* unc. xiv.

M.

Fotus similis, resolvens, emolliens.℞. *Flor. Sambuci.**Meliloti.*

Altheae. ana unc. j.
Cum aq. decoct. & expressis, ℥. ℥j.
admisce

Sp. vini Theriac. unc. ij.

Aceti Sambuc. unc. j.

Sal. maris. drach. j.

Linteis calidis applicetur.

Cataplasma emolliens, resolvens.

℞. *Fol. Malv.*

Bismalv. ana m. ij.

Flor. Melilot. unc. ij.

Cum aq. decoct. sub finem admisce

Farin. Lini. q. s.

Sp. vini Theriac. unc. j.

Ol. Lini. unc. ℥.

F. *Cataplasma.*

Unguentum simile.

℞. *Butyri recentis.* q. pl. cum aqua frigida ablue, donec albescat.

℞. *Hujus Butyri.*

Spermat. Ranarum.

Succi Sedi. ana.

M. S. A.

A D S C I R R H U M .

§. 490. N. 1.

Fotus ad Schirrum resolvens, emolliens.

℞. *Flor. Althae*

Chamaemel.

Melilot.

Sambuc. ana m. j.

Centaur. min. m. ℥.

Fol. Absinth.

Marrub. alb.

Rutae.

Sabinae. ana ℥. j.

Rad. Bryon. alb. unc. iv.

Angelic. sativ. unc. j.

Cum aq. decoct. vase clauso, & per pannum express. ℥. iv. admisce

Sp. vini Theriac. unc. iv.

Applicetur pannis laneis ad cutim nudam, superapponendo extrinsecus supra pannos vesicam Suillam expansam, atque paulillo olei prius inunctam.

Cataplasma simile.

Ex iisdem coque cum s. q. Aq. Cataplasma, sub finem addendo

Gumm. Galbani in vitello ovi subact. unc. iiij.

Farin. Lini. unc. ij.

Ol. Lini. unc. iiij.

Emplastrum ad Scirrhum simile.

℞. *Gumm. Ammon.*

Galban.

Sagipen.

Opopanac. ana unc. ij.

Leni igne in testa soluta depura, tum admisce accurate

Vitel. Ovorum bene concussor. N. iv.

Cerae citrinae unc. ij.

Farin. rad. Bryon. alb. unc. iiij.

Ol. infus. Rutae. q. s.

Ut F. S. A. *Emplastrum.*

§. 490. N. 4.

Victus esto ex Lacte recenti, Lacte ebutyrato, & Sero lactis.

Ex Jure carniū quarumcumque recentium de quadrupedibus & volatilibus.

Ex Frumentaceis, Avena, Hordeo, Milio, Phalaride, Secali, Tritico, Zea.

Ex Oleribus, §. 35. N. 1.

Ex Fructibus mitibus, maturis, horaeis, acido dulcibus, imprimis coctis.

Ex Hordeatis, Panatellis &c.

Potus esto Decoctum ex Rad. Chinae. Sarsaparillae, Lignaorum Santalorum trium &c.

Decoctum Anodynum in Scirrho non movendo.

℞. *Semin. Papaver. alb. contus. unc. ij.*
Rad. Foenicul. unc. iv.
Flor. Papav. errat. drach. vj.
Fol. Malvae. m. j.

Cum aq. decoct. vase clauso, spatio $\frac{1}{4}$ horae, pint. ij. admisce
Syrup. Papav. alb. unc. iij.
Bibat subinde unc. iij. vel iv.

Pulvis similis.

℞. *Spermat. Ceti.*
Corall. rubr.
Sibii diaphoret. non abluti. ana drach. j.
Laudani puri. gr. ij.

M. F. Pul. tenuissim. dividendus in iv. dof. aequales:
Quarum unam capiat mane & vesperi, urgente dolore.
Haec pro internis.

Externe Fomentum simile.

℞. *Flor. Hyoscyami.*
Meliloti.
Papaver. rhoead.
Sambuci. ana pug. j.
 Cum aq. decoct. vase clauso, pint. iij. admisce
Aceti Sambuci.
Rosac. ana unc. ij.
Sp. Vin. rectific. drach. iv.

Unguentum Anodynum, Saturninum, blandum ad Litum.

℞. *Aceti Lithargyrii. unc. j.*
Ol. express. semin. Hyoscyami.
Papav. alb.
Rosar. infus. ana drach. ij.
 F. S. A. Nutritum, cui sub finem admisce
Opii puri. gr. vj.
Emplastrum.

Emplastrum de Minio.
Unguentum Diapompholygos.
Emplastrum Anodynum, blandum, motum sedans, ad Scirrhum, nec resolutione, nec extirpatione, medicabilem.

℞. *Succi, recent. expressi & puri,*
Fol. Hyoscyami.
Papaver. hortens.
Phellandrii. ana unc. iv.

Leni igne coque, inspissa, sub finem admisce
Cerae albae. unc. viij.
Ol. infus. Rosar. unc. j.
 F. S. A. *Emplastrum.*

Emplastrum Saturninum, mercuriale blandum.

℞. *Sacchar. Saturni.*
Cerussae.
Amalgam. Mercur. & Saturn. ana drach. ij.
Cerae albae. unc. iv.
Ol. infus. Rosar. drach. ij.
 M. F. *Emplastrum.*

I N C A N C R O.

§. 507. N. 1.

Vid. *Emplastrum* §. 490. N. 4.
Aq. Stillat. Spermatis Ranar.
Sperma Ranarum.

§. 507. N. 2.

Pulvis purgans, in cancro nondum exulcerato
 ℞. *Resin. Jalapp. gr. vj.*
Diagrydii. gr. vij.
Sibii diaphoret. non ablut. gr. xxiv.
 M. F. *Pulv.*

Similis mercurialis .

℞. *Mercur. dulc.* gr. xv.
Diagryd. gr. xij.
 — *M. F. Pulv.*
Capiat semel in septimana .

§. 507. N. 3.

Decocta ex *Bardana.*
China.
Foeniculo,
Petroselino.
Sarsaparilla.
Scorzonera.

Pulvis aperiens , blandus .

℞. *Antimon. diaphoret. non ablut.* gr. viij.
Sperm. Ceti. drach. j.
M. F. Pulv. divid. in ij. dof.

Sumat unam mane & vesperi .

§. 509.

Fomenta & Litus .

Fomentum lene , Saturninum , Anodynum .

℞. *Aq. stillat. Papaver. Rhoead.*
Rosar.
Sambuci. ana unc. ij.
Sacchar. Saturni. drach. j.
Tinct. Opii. drach. j.
Sp. Vini Theriacal. drach. ij.
M.

Linimentum Saturninum , lene .

℞. *Aceti Lithargyrii. drach. vj.*
Ol. Rosacei. drach. iv.
F. Nutritum.

I N M O R B I S O S S I U M .

§. 529. N. 1.

Infuso-Decoctum abstergens , antisepticum ,
in spina ventosa .

℞. *Ligni Guajaci virid. ponderos. rasi.*
 unc. x.
Sal. Tartari. drach. ℞.

Cum aq. comm. ℥. vj. spatio xxiv. ho-
rar. digestum in diplomate , decoque
spatio 2. horar. sub finem admiscendo
Sp. vin. rectific. unc. iv.

Ebulliant iterum parumper , tum exhibe.
Super residuo decocti novae aq. ℥. iij.

affusae ebulliant , per iv. horas

Prioris decocti unc. iv. sumat quater de
die vacuo stomacho : mane hora septima ,
dein hora undecima , iterum quarta pome-
ridiana , & ultimo hora septima vesper-
tina .

Altero Decocto utatur pro potu quoti-
diano .

Sic ex ligno Juniperino , Sassafras , Bu-
xi , Quercino , &c. Decoctum fieri po-
test .

Lintea his decoctis madida Fomenta
sunt .

I N C U R A T I O N E F E B R I U M I N G E N E R E .

§. 599.

Vid. 28. N. 1, 4.

§. 603.

Fomentum mucosum , anodynum , blandum ,
leniter aperiens .

Cum aq. stillat. flor. Rosar.

Sambuc. ana unc. iij.

F. S. A. Emulsio , cujus puro liquori
admisce

Sp. Vin. rectific. unc. ℞.

Tinct. Opii. drach. j.

℞. *Semin. Pomor. Cotoneor. N. vj.*

Unguentum Aureum .

Basilicum.
Diapompholyg.
Nutritum.
Populeum.
Rosarum.

§. 605. N. 1.

Ptisanae.
Decoctum laxans.

§. 605. N. 2.

Mistura subacida, nitrosa, in Febris a
nimio calore.

Aq. decoct. Hord. unc. xxv.
Nitri puri. drach. j.
Vini Rhenani. unc. vj.
Rob. Ribesior.
Sambuci. ana unc. ij.

M.

Capiat omni $\frac{1}{4}$ horae unc. j. vel ij.

℞. Aq. stillat. Cichorei.
Fumar.
Meliss. ana unc. iij.

Sp. Salis comm. drach. j.

Syrup. Moror. unc. ij.

Nitri puri. drach. ℥.

M.

Capiat cochlear. j. omni semihorio.

Pulvis similis.

℞. Crystall. Tartari. drach. ij.

Nitri puri. drach. ℥.

M. F. Pulv.

Capiat scrup. ℥. omni trihorio ex Ptisana.
Reliqua vid. in Cap. de Putredine
Alcalina, & de Excessu circulationis.

§. 605. N. 3.

Pulvis temperans, aromaticus, in Febris
ab aere humido.

℞. Herb. recent. Majoran.
Menth. crisp.
Origani.
Rorismar. ana m. ij.

Flor. Chamaemel. roman.

Rosar. rubr.

Tanacet.

Lavend. ana m. j.

Mari Syriaci. m. ℥.

Rad. Irid. Florent.

Angelic. sativ.

Imperat. ana unc. iij.

Rasur. lign. Sassafr. unc. ij.

Semin. contus. Celeri. unc. iij.

Conscissorum F. Pulv.

Spargendus in loco ubi aeger est.

§. 605. N. 10.

Vomitoria lenia in Febris ex copia
ciborum.

℞. Aq. decoct. Hord. levis. unc. xxxvj.

Oxymell. squillit. unc. iij.

Tart. vitriolat. non acidi. drach. ij.

M.

Capiat unc. ij. omni semihorio.

Vel.

℞. Rob. Samb. unc. iij.

Aceti squillit. unc. j.

Aq. stillat. Meliss. unc. vj.

M.

Capiat unc. ℥. omni semihorio.

℞. Tartar. Emetici. gr. v.

Pro una dosi.

℞. Vini Emetici. unc. i℥.

Pro una dosi.

℞. Rad. Ipecacuanh. alb. scrup. j.

F. Pulvis.

Pro una dosi.

Hauftus Emeticus, Ventriculo cibis
nimium infarcto.

℞. Rad. Ipecacuanh. pulveris. scrup. iv.

Cum Vini albi. unc. iij.

Coque in phiala alta per hor. quatuor.

Colaturam exhibe pro una dosi.

Vel.

Vel.

℞. Fol. recent. Asari consciss. N. v.
Cum aq. fervida infusis spatio $\frac{1}{2}$ horae
absque ebullitione,
Succum expressum exhibe pro una dosi.

§. 610.

Glysmā motum temperans, refrigerans, in
Febribus.

℞. Nitri puri. drach. ij.
Mell. Rosar. unc. j.
Seri Lactis recent. unc. xij.
M.

Vel.

℞. Aceti comm. unc. j.
Nitri nativ. drach. iij.
Syrup. Rosar. solutiv. cum Senna.
unc. ij.
Aq. decoct. Hord. unc. ix.
M.

Vel.

℞. Lact. Ebutyrati. unc. x.
Syrup. Ros. pallid. unc. ij.
M.

Vel.

℞. Decocti comm. emollient. unc. xj.
Nitri puri. drach. iij.
Mell. Mercurial. unc. i℥.
M.

§. 611.

Medicamenta in languore Febrili. Mistura
aromatica, cardiaca.

℞. Oxymell. squillit. unc. iij.
Sp. Vitae Matthiol. drach. iij.
Aq. stillat. Menthae. unc. iv.
Cinnam. unc. j.
M.

Capiat unc. j. omni hora.

Similis calida.

℞. Diascord. Sylvii. scrup. i℥.
Theriac. Androm. drach. i℥.
Syrup. 5. Radic. aperient. unc. ij.
Aq. stillat. Cardui bened. unc. vj.
M.

In eundem usum.

Conditum calidum, aromaticum, excitans,
in eodem casu.

℞. Confect. Alkerm. drach. j.
Zingib. condit. drach. vj.
Rad. Contrajerv.
Serpentar. virgin. ana drach. j.
Syrup. 5. radic. aperient. q. s.
Ut F. Conditum.
Capiat drach. ℥. omni quadrihorio.

℞. Pulv. Comitissae Kent. scrup. i℥.
Detur omni quadrihorio.

Pulveres similes in eodem casu.

℞. Zing. alb.
Cortic. Winteran.
Rad. Zedoar.
Contrajerv.
Serpent. virgin. ana drach. j.
Trochisc. de Viperis. drach. ij.
M. F. Pulv. tenuis divid. in doses scrup. ℥.
Capiat unam omni quadrihorio.

℞. Sal. Card. bened. drach. ℥.
C. C. alb. drach. j.
Corall. rubr. scrup. ij.
Ol. stillat. Cinnam.
Cortic. Citrei. ana gutt. iij.
M. F. Pulv. divid. in x. doses.
In eosdem usus.

§. 614.

Amara lactescentia frigida.

Chondrillae.
Cichorea.
Hieracia.
Intubi.
Lactucae.

Scorzonera.
Sonchi.

Taraxaca.
Tragopogona.

IN FRIGORE FEBRILI.

§. 625.

Potus in Frigore Febris sumendus.

Rx. *Aq. decoct. Hord. unc. xxx.*
Nitri puri. drach. ij.
Oxymell. simpl. unc. iij.
Aq. stillat. Caryophyll. arom. unc. ij.
M.
Capiat unc. ij. omni $\frac{1}{4}$ horae, calide val-
de sorbendas.

Emulsio in eundem finem.

Rx. *Quatuor Sem. frigid. maj.*
min. ana drach. ij.
Cum aq. F. Emulsio, *cujus lb. iij. ad-*
misce
Aq. stillatit. Foeniculi. unc. iv.
Sal. Prunell. scrup. ij.
Syrup. 5. Rad. aper. unc. ij.
Violarum. unc. lb.
Usus idem.

Mistura similis.

Rx. *Aq. stillat. Borragin. lbj.*

flor. Rosar. unc. j.
Sambuc. unc. viij.
Cinnam. unc. i lb.
Sp. vitae Matth. unc. lb.
Syrup. Artemis. Fernel. unc. ij.
M.

Usus ut supra.

Decoctum Coffe.
———— *Ligni Sassafras.*
———— *Santali.*

& similia hic valent, imprimis si
pauillum Aromatis circa finem addis.

Decoctum simile.

Rx. *Ligni Santali albi.*
citrin.
rubr. ana unc. j.
F. Cum aq. decoct. spatio $\frac{1}{4}$ horae, tum
adde
Radic. Foenic. unc. iv.
Rasur. Sassafr. unc. ij.
Glycyrrhizae. unc. lb.
Ebulliant iterum uno momento, dein
Decocti. lb. iv. exhibe.
In eundem usum.

IN ANXIETATE FEBRILI.

§. 634.

Vomitoria in Febre commoda.

Rx. *Oxymell. Scillit. unc. iij.*
Aq. stillat. Cichorei. unc. v.
M.
Pro Haustu.

Rx. *Fol. Asari recent. N. viij.*
Cum *Aq. stillat. Card. bened.*
F. Infusio, spatio quatuor horarum;
dein
Expressae tincturae. unc. v.

Exhibe
Pro Haustu.
Rx. *Vitrioli alb. gr. xxv.*
F. Pulv.
Ex. *pauillo Cerevisiae hauriendus.*

Purgantia in Febris.

Rx. *Crystall. Tart. drach. v.*
Ex sero Lactis rep facto.
Pulvis lenissime purgans.
Rx. *Crystall. Tartar. drach. ij.*

Sal.

I N A N X I E T A T E F E B R I L I .

312

Sal. prunell. gr. xij.
Polychrest. gr. xvj.
M. F. Pulv.

Sudorifera in Febribus.

Sunt semper diluentia & aperientia.

Haustus similis, fortior.

Decoctum sudoriferum.

℞. Scammon. gr. vij.
Cum Aq. stillat. Cichor. unc. ℞.
F. S. A. Emulsio, cui adde
Syrup. Ros. solutiv. cum Senna.
drach. xij.
F. Haustus.

℞. Rad. Apii. unc. ℞.

Bardan.
Chinae. ana unc. j.
Cichor.
Gramin.
Napor.
Petroselin.
Rapar.

Decoctum simile.

℞. Tamarind. unc. iij.
Agaric. trochisc. drach. iij.
Fol. Sennae. drach. j.
Scrophular. maj. aquat. unc. ℞.
Cum Aq. decoct. & express. unc. viij.
adde
Sal. Prunell. drach. ℞.
Syrup. Ros. solutiv. cum Senna. unc.
i℞.

Rusci. ana unc. ℞.
Sarsaparill. unc. j.
Scorzon. unc. ℞.

Fol. Acetos.

Cichor.

Endiv.

Taraxaci. ana m. j.

Flor. Sambuc. unc. ij.

Sem. contus. Apii.

Petroselin. ana unc. j.

Capiat unc. ij. omni $\frac{1}{2}$ hora, donec purgari incipiat.

Cum aq. decoct. pint. iij. exhibe.

Hauriat unc. iij. calidas omni quadrante horae, donec leviter sudet.

Decoctum simile.

Ex hac Formula infinitae aliae concinnari possunt.

℞. Prunor. acido-dulc. unc. iv.
Tamarind. unc. j.
Fol. Senn. drach. ij.
Scrophular. aquat. drach. vj.
Cum aq. decoct. spatio $\frac{1}{2}$ horae, deinde per pannum express. unc. xij. admisce
Syrup. Cichor. cum Rheo. unc. ij.
Capiat unc. iij. omni $\frac{1}{2}$ hora, donec purgari incipiat.
Bolus purgans.

Diuretica.

℞. Electuar. Diaprun. Sylvii. drach. i℞.
Fol. Senn. pulv. scrup. j.
M. F. Bolus.

Hydrogala ex lactis recent. p. j. Aquae p. iij.
Serum lactis.
Lac ebutyratum.
Lachryma Betulae:
Succi maturi rec. horaei, aqua diluti.
Sal Nitrum.
Nitrum antimoniatum.
Sal Polychrestum.
Decocta praecedentia sudorifera cum regimine ad Diuresin.

Electuarium Diaprun. seu Cholagogum Sylvii unc. ℞.
Confectio Hamech. drach. iv.
Hiera picra Galeni. drach. i℞.
Electuarium lenitivum. unc. j.
Succi Rosarum. unc. ℞.

Abstersiva.

Sunt eadem.

I N S I T I F E B R I L I .

§. 640.

M.

Potus commodissimi in Febris.

- ℞. *Aq. Hord. comm. simpl. unc. xl.*
Rob. Ribesior. unc. iv.
Sp. Salis tot guttas, quot sufficiunt
ad gratum acoem.
Aq. stillat. Cinnam. unc. j.

M.

Pro Potu assiduo.

℞. Gelatinae,
Rob.
Syrupi	}	Ribesiorum.	} Horum cujuslibet, unc. iv.
		Pomorum Cydonior.	
		Cerasorum nigr.	
		Berberis.	
		Mororum.	
		Baccarum Rubi Idaei.	
		Pomorum Granator.	
		Limonior.	
Citriorum.			
Aurantior.			
Chinensium.			

Praepara ut prius; v. gr.

- ℞. *Gelatinae Cydonior. unc. j.*
Diamori Nicolai. unc. ij.
Syrup. Acetos. Citrei. unc. j.
Aq. stillat. Borrag.
Melissae. ana unc. iv.
simplicis unc. xxiv.
Vini Rhenani. unc. iij.

Hydrogala.

Serum Lactis.

Lac ebutyratum.

Cerevisia tenuissima.

Potus Coffe.

Vini p. i. Aq. purae p. xij. succi Citri parum.

§. 641.

Decoctum in valida siti & debilitate summa.

- ℞. *Pomorum elect. rec. Citri, expurgatis*
tis seminibus, N. ij.
Cum cortice conscissa, abjecta alba, fun-
gosa, carne, contusaque immitte
Aq. decocti Hordei simpl. unc. xxxij.
Adde Syrup. Mororum unc. iß.
Vini Rhenani. unc. iij.
Panis tosti. unc. ij.
In vase fictili clauso serventur;
Pro Potu assiduo.

Vel.

- ℞. *Syrup. de Limon. unc. iij.*
Sp. Vini puri unc. iß.
Vini Rhenani. unc. iv.
Aq. comm. purae. unc. xiv.
 M.

A D N A U S E A M F E B R I L E M .

§. 644.

Potus ad Primum.

Vid. §. 640. 641.

Potus ad secundum & Medicamina.

Vid. §. 634.

*Ad Quintam speciem.**Mistura austerá, Anodyna.*

- ℞. *Mivae Cydonior. unc. iv.*
Syrup. Limon. unc. ij.
Aq. still. vitae Matthioli. unc. j.
Cinnam. drach. vj.
Cort. Citrei. unc. vj.
Tinct. Opii. gutt. lx.
 M. accurate.

Capiat unc. j. donec Nausea sedetur.

- ℞. *Aq. stillatit. Menthae fortis q. s.*
Bibat unc. j. omni $\frac{1}{4}$ horae frigidam.

- ℞. *Mivae Cydonior. q. s.*
Assumat drach. j. omni semihora.

Haustus

Hauftus Anti-Emeticus.

Infuta firdoni applica epigaftrio.

℞. *Succi recentis Citrei.* unc. ℥.
Vini Rhenani. unc. j.
 Bene miltis adde
Salis Absinthii. drach. j.
In ipfo actu effervescenciae potentur.

*Emplastrum in Nausea Febrili, ex
 Liquido Nervoso turbato,
 Stomachicum.*

℞. *Taleolas tenues Citrei, saccharo resper-
 sas, impositas linguae ore detineat.*
*In omnibus interim juvant fere Epithe-
 mata, Fomenta, Cerata, Stomachica,
 inprimis ubi inflammatio abest.*

℞. *Cerati Stomachici Galeni.* q. s.
Ut extensum ad alutam F. Emplastr.
Stomach.
Valet quamdiu adhaerescit.

*Epithema ad Nauseam ab inordi-
 nato Liquidi Nervosi motu
 ortam.*

℞. *Succi Menthae cum aceto extracti.
 cum pane cocto applica.*

℞. *Aq. Vitae Matthiol.* unc. j.
Sp. Rad. Angelic.
Carmin. Sylv.
Menthae. ana unc. ij.

*Scutum Stomachicum, ad Nauseam a
 motu Liquidi Nervosi inordinato
 ortam.*

*Taleola panis triticei tosti, bene irrorata
 his, applicetur calide epigaftrio, super
 applicetur vesica Suilla oleo humectata,
 & dein supra hanc ligatura renovetur
 post xij horas.*

℞. *Pulv. Aromatic. Rosae.*
Diagalang.
Diarrhod. abb. ana unc. j.
 M.

IN DEBILITATE FEBRILI.

§. 667.

*Jus ex carne Bubula,
 Vitulina,
 Ovilla,*

Galinacea. ana.
*Decocta in Aq. resperge pauco sale &
 succi Citri.*
Lac recens.
Decocta §. 28. N. 1.

IN FEBRI INTERMITTENTE.

§. 758.

Medicamenta huc referenda.

*Sales herbarum Tacheniani omnes, quo-
 rum praecipui ex Absinthio, } paran-
 Carduo bened. } tur.
 Stipitibus Fabarum }*

*Tartarus regeneratus.
 tartarifatus.*
*Sal Tartari cum Ol. Terebinth. in sa-
 ponaceam massam redactus.*
*Herbae omnes Aromaticae in omnibus
 suis partibus. Vid. totum §. 75. N. 5.
 §. 54. N. 4. maxime ad titulum Re-
 solventium.*

Nitrum.
 ———— *Stibiatum, &
 Stibium diaphoreticum non ablutum.*
Sal Ammoniacus.
Prunellae.
Polychrestus.

§. 759.
Vomitorium in Febri intermittente.
 ℞. *Tart. Emetic.* gr. v.
 R r 2 *F. Pulv.*

F. Pulv.
Una dosi sumendus.

Pilulae Emeticae.

℞. Tart. Emetic. gr. v.
Micae Panis q. s.
Ut F. Pil. N. v.
Pro una dosi.

Hauftus Emeticus, valde movens.

℞. Vini Emetici unc. ij.
Oxymell. scillit. drach. vj.
M. F. Hauftus.

℞. Tart. Emetici. gr. v.
Gelatinae Ribesior. unc. β.
Ol. Cinnam. gutt. j.
M. F. Bolus.

Purgans.

Pulvis.

℞. Pulv. Cornachin. scrup. ij.
Pro una dosi.

Potus.

℞. Pil. Coch. maj. scrup. ij.
Syrup. Rosar. solut. unc. β.
Aq. stillat. flor. Sambuci. unc. ij.
F. Hauftus.

Pilulae.

℞. Aloës lotae gr. xij.
Myrrhae. gr. x.
Opopanac. gr. v.
Sal. Gemmae. gr. v.
M. F. Pil. N. ix.

§. 761.

*Sudoriferum Antipyreticon, raro fallens,
Misturae forma.*

℞. Sal. Polychrest. drach. ij.
Syrup. 5. Rad. aperient. unc. ij.
Opii puri gr. ij.

Aq. stillat. ferment. Card. bened.
Absinthii.
Rutae.
Majoranae.
Menthae ana
unc. j.

Extract. Absinthii. unc. ij.

M.

Capiat Cochleare j. omni quadrante he-
rae: superbibendo unc. iv. sequent.
Decocti post singula quaeque.

Simile, Decocti forma.

℞. Rad. Imperat. drach. vj.
Ligni Sassafr.
Santal. rubr. ana unc. ji.
Fol. Virgae aureae. m. ij.
Flor. Centaur. min. unc. β.
Semin. contus. Dauci Cretici. drach. vj.
Infusa vase arcte clauso per horas ij
absque ebullitione, sed fere fervida,
dein parum ebulliant, tum Decocti
pint. ij. exhibe.

§. 763.

Vid. 643. 646.

§. 767.

*Pulvis in Febri Autumnali diuturna,
corpore debilitato, sumendus.*

℞. Cortic. Peruviani boni. unc. j.
F. Pulv. dividend. in xij. doses; exhibe.
Capiat omni bihorio unam ex vino.

Decoctum in eodem casu.

℞. Cortic. Peruviani. unc. iij.
Aq. comm. unc. xij.
Infusa, spatio duarum horarum, dein per
horam ebulliant: tum adde
Vini Gallici. unc. iv.
Ebulliant rursus parum in vase alto;
dein Decoctum purum exhibe.
Capiat unc. iβ. omni bihorio.

℞. Cortic. Peruviani. unc. iij.
Vase clauso spatio 2. horar. in Aq. comm.
deco-

decoctae, unc. xvj. exhibe.
Capiat ut praecedens.

Extractum simile.

℞. *Decoctum praeced.*

Exhala ad Mellis spissitudinem,
Sumat divisum in iv. doses.

℞. *Extractum praeced.*

Dilue in Syrup. ʒ. Rad. aperient. unc. j.
Erit Syrupus;
Usus ut extracti.

℞. *Extractum praeced.*

Admisce pulv. Glycirrh. q. s.
Ut F. Pil. gr. iv.
Consumat omnes spatio *αυροεξίας*.

§. 768.

*Linimentum calidum ad spinam dorsi
inungendam.*

℞. *Ol. Scorpionum.*

Castorei.

Baccar. Juniperi.

*Camphorae de Radicibus Cinna-
momi.*

Laurinum.

Terebinth.

Balsam. Sulphur. Terebinth. ana unc. ʒ.

M. pro Linimento descripto.

Decoctum adstringens.

℞. *Plantagin. totius latifol. unc. x.*

Rad. Tormentill. rec. unc. ij.

Decoct. in Aq. pint. ij. exhibe.

Bibat. unc. ij. omni bihorio.

Pulvis similis.

℞. *Alumin. rup. drach. j.*

Nucis myristic. drach. ij.

Pulv. Boli Armen. gr. xij.

M. F. Pulv.

Hora una ante paroxysmum hauriendus.

Epithemata.

℞. *Uvar. Corinthiae.*

Summit. Lupuli.

Sal. marin. ana unc. ij.

Contusa in Pulvem,

Pulsuum locis applica ad Arterias.

℞. *Summit. Rutae virid. unc. ij.*

Semin. Sinapi. drach. ij.

Contusa exhibe ad Epicarpia.

IN ANGINA AQUOSA.

§. 796.

Vid. ad { N. 1. §. 54. N. 4.
N. 2. §. 201.

IN ANGINA SCIRRHOSEA.

§. 797.

℞. *Ol. Tartari per deliquium,*
Penicillo ex linteo carpto, ad calamum

*aptato, per cannulam applicato, eo hu-
meclato, locus sensim erodatur.*

*Id fortius paratur cum Calce viva, sed
plus discriminis habet applicatio.*

IN ANGINA INFLAMMATORIA.

§. 809. N. 2.

Haustus purgans.

℞. *Diagryd.* gr. xvij.
 F. Cum Aq. Emulſio, cujus unc. ℞.
 admisce
Syrup. Sennae. unc. i℞.
 F. Haustus.

Clyſma ſimile.

℞. *Fol. Senn.* unc. j.
 Decoct. cum aq. unc. viij. admisce
Nitri unc. j.
Syrup. Senn. unc. j.
 F. Clyſma.

§. 809. N. 5.

Vaporarium particulare, emolliens, resolvens.

℞. *Aceti Scamb.*
Rofar.
Calendul. ana unc. j.
Aq. ſtill. Samb. unc. vj.
 M.
Vapor calidus hauriatur infundibuli ope in fauces.

§. 810.

Cataplasma laxans, emolliens.

℞. *Lentis paluſtr.* unc. vj.
Fol. Nymphaeae rec. unc. v.
Papav. hortenf. unc. viij.

IN PERIPNEUMONIA VERA.

§. 850.

Potus lenis, resolvens.

℞. *Aq. decoct. Hord.* unc. xl.
Nitri. drach. ij.

Bismalvae. unc. vj.*Flor. Sambuc.**Melilot.* ana unc. iv.

Cum aq. decoct. sub finem adde

Nid. Hirundin. N. iij*Semin. Lini.* q. ſ.*Ol. Lilior. alb.* unc. iij.

F. Cataplasma.

Decoctum esto pro Fomento.

§. 811.

Gargarisma emolliens, attenuans, nitrosum.

℞. *Decoct. a Cataplasma. praeced.* unc
 xij.

Aceti Samb. unc. ij.*Syrup. Althaeae.**Nitri puri.* drach. ij.

M.

℞. *Ficum pinguium.* N. xxij.*Fol. Althaeae.* unc. ij.

Decoctis diu, unc. xxx. expressis utatur.

§. 813.

Clysmata Nutrientia.℞. *Jus Carnium.* ad unc. x.*Sal. Nitri.* gr. x.*Sp. Salis.* gutt. vj.

M.

Injiciatur octava quaque hora, postquam primo Clysmate purgante elota alvus fuit.

Oxymell. unc. iv.

M.

Bibat unc. ij. calidas omni quadrante horae.

§. 851.

§. 851.

Decoctum emolliens, sputorum exscreationem promovens.

Rx. *Fol. Parietar.*
Agrimon.
Tarraxac. ana m. j.
Semin. contus. Papav. alb.
Foeniculi. ana unc. j.
Glycirrhizae. unc. iſſ.
Cum aq. Decoct. unc. l. exhibe.
Usus ac praeedentis.

§. 853.

Decoctum aperiens, diureticum.

Rx. *Rad. Gramin.*
Rusci.
Petroselini.
Foeniculi. ana unc. ij.
Imperator. drach. ij.
Semin. contus. Bardanae.
Petroselini ana unc. j.
Cum aq. decoct. unc. xl. exhibe.
In eundem usum.

§. 855. N. 2.

Victus.

Olera.
Farinosa.
Pisa.
Fructus horaei maturi. } *Vid. §. 35. N. 1.*

§. 855. N. 3.

Sunt vapores §. 809. N. 5.

§. 855. N. 4.

Mistura attenuans, tussim leniter movens.

Rx. *Aceti scillit. drach. vj.*
Oxymell. scillit. unc. iij.
Sal. Polychrest. drach. j.
Aq. decoct. Hord. unc. viij.
stillat. Hyssopi. unc. iv.

M.

Bibat unc. j. omni hora dimidiata.

Rx. *Potus Coffe. ℥. ij.*
Mellis. unc. ij.
Aceti Sambuc. unc. ſſ.

M.

Sorbeat fervida quantum juvat.

§. 858.

Aperientia Detersiva ad Ulcus apertura Pulmonis.

FOLIA *Adianthi vulgaris.*

— — *albi. f. Rutae murariae.*

— — *nigri.*

— — *Adianthi aurei.*

Agrimoniae.

Alchimillae.

Becabungae.

Betonicae.

Bellidis Pratensis.

Borraginis.

Botryos.

Bugulae.

Ceterach.

Chamaedryos.

Chamaepityos.

Cichorei.

Dentis Leonis.

Endiviae.

Erysimi.

Foeniculi.

Fumariae.

Hederae terrestris.

Hepaticae nobilis.

— — *terrestris.*

Hipposelini.

Hyperici.

Hyssopi.

Isatidis.

Lactucae.

Linguae Cervinae.

Marrubii albi.

Morsus diaboli.

Nummulariae.

Ononidis.

Primulae veris.

Prunellae.

IN PERIPNEUMONIA VERA.

- Pulmonariae maculatae. *Pilulae in eundem usum.*
 Saponariae.
 Scabiosae.
FOLIA Scordii.
 Sigilli Salomonis.
 Sophiae Chirurg.
 Tussilaginis.
 Valerianae hortensis.
 ——— sylvestris.
 Verbenae.
 Veronicae.
 Vincae pervincae.
 Virgae aureae.
GUMMI Ammoniacum.
 Galbanum.
 Opopanax.
 Sarcocolla.
 Mastiche.
 Myrrha.
 Olibanum.
 Terebinthina.
- Decoctum aperiens deterfivum.*
Rx. Fol. recent. Agrimon.
 Virgae aureae.
 Betonicae.
 Valerian. hortens. ana m. j.
 Marrubii alb. m. $\frac{1}{4}$
 Rad. 5. aperient. ana unc. j.
 Flor. Centaur. min.
 Agrimon.
 Hyperici. ana m. j.
 Cum aq. decoct. pint. iv. exhibe.
 Bibat unc. ij. omni bihorio diei.
- Aliud.
Rx. Rad. Bardan.
 Chinae.
 Sarsaparill. ana. unc. iij.
 Cum aq. decoct. spatio semihorae adde
 Ligni Sassafr. unc. iij.
 Ubi iterum parum ebullierint, admisceto
 Decoct. Ib. iij.
 Syrup. 5. Rad. aperient. unc. ij.
 Usus ut prius.
- Pulvis similis, emolliens.*
Rx. Myrrh. elect. drach. ij.
 Cum Vitelli Ovi rec. scrup. j.
 In mortario vitreo diu contritis simul,
 admisce
 Turis elect. scrup. ij.
 F. Pil. fing. gr. iij.
 Capiat unam vel alteram ante usum De-
 cocti.
- Electuarium simile.*
Rx. Myrrh. elect. drach. ij.
 Spermat Ceti. drach. j.
 M. F. Pulv. dividend. in xij. dof.
 aequales.
 Capiat unam mane & vesperi cum De-
 cocto.
- Lenia Opiata vespertina.*
Rx. Pilul. de Cynogloss. scrup. j.
 F. Pil. N. vj.
 Capiat unam vel alteram vesperi ante
 somnum.
- Pulvis Narcoticus.*
Rx. Pilul. de Styrace, simili dosi:
 In eundem usum.
- Pulvis Narcoticus.*
Rx. Opii lamellatim tenuiter scissi & len-
 te exsiccati. gr. j.
 Corall. rubr. gr. xij.
 Olibani. gr. vj.
 M. F. Pulv. tenuis.
Rx. Syrup. Diacodii. unc. ʒ.
 Aq. Vitae Matthiol. drach. j.
 stillat. Hyssopi. unc. j.
 M. F. Haustus.
 Vesperi sumendus.
- Rx.** Opii.

℞. Opii. gr. j.
F. Pilul. 2.
Capiat unam vesperi ✓

℞. Opii. gr. j.
Syrup. Capill. Veneris. drach. iv.
Aq. stillat. Flor. Papav. Rhoead. unc. j.
M. F. Haustus.

Vapores Emollientes.

℞. Fol. Malvae.
Bismalvae.
Mercurial.
Parietar. ana m. ij.
Farin. semin. Lini. unc. ij.
Cum aq. decoct.
Vaporem excipe cum aëre adducendo.

§. 859.

Vid. Decoctum secundum. §. 858.

Mistura emolliens & aperiens.

℞. Choerophyll. recentis expressi succi,
Lactis dulc. ana unc. iv.
Syrup. Hyssop. unc. j.
M.
Bibat unc. j. omni bihorio.

§. 861.

Decoctum post suppurationem, vergente
pure ad Hepar, magis aperiens,
deterisivum.

℞. Lychnid. Saponar. maj. m. ij.
Endiv. recent. m. iv.
Fol. Cichor. sylvestr. m. iij.
Cum aq. decoct. & express. pint. iij.
exhibe.
Bibat omni bihorio. unc. ij.

§. 866.

Vapor.

Vid. 858.

Mistura aperiens, resolvens.

℞. Oxymell. simpl. unc. iij.
Tom. X.

Syrup. ʒ. Radic. aperient. unc. ij.
Decoct. Hederæ terrestr. unc. x.
Nitri puri. drach. j.
M.

Bibat unc. j. omni hora.

Pulvis leniter, sputo suppresso, resolvens,
antipyreticus.

℞. Laudani puri. gr. ij.
Flor. Sulph.
Spermat. Ceti.
Stibii diaphoretici non abluti ana
drach. j.
M. F. Pulv. tenuis, divid. in
xij. partes aequales.

Capiat unam omni trihorio cum uncia una,
vel altera, Misturae praecedentis.

Vel.

℞. Flor. Sulph. drach. ij.
Olibani. scrup. j.
Spermat. Ceti. drach. ʒ.
Stib. diaphor. non abluti. drach. j.
M. F. P. divid. in xij. doses.
Sumat unam omni hora cum unc. j. Mi-
sturae prioris.

Linctus valde emolliens, & lubricans,
ad sputa suppressa.

℞. Olei Amygdalar. dulc. recent. press.
unc. iʒ.
Syrup. Violar.
Mell. Virgin.
M. accurate.

Lingat unc. ʒ. omni hora, donec sputa
redeunt.

P E R I P N E U M O N I A N O T H A .

§. 873. N. 2.

Clyisma hic esto hocce .

℞. Mell. unc. iij.
Nitri drach. ij.
Vitell. Ovr. N. i.
Aq. decoct. Hordei. unc. viij.
F. S. A. Clyisma.

§. 873. N. 4.

*Decoctum diluens, abstergens, lenissime
aperiens .*

℞. Radic. Foenicul. unc. ij.
Gramin. unc. iv.
Fol. Parietar.
Agrimon. ana m. iß.
Sem. contus. Papaver. alb. unc. j.
Glycirrhizae. unc. iß.
Cum aqua decoct. spatio $\frac{1}{4}$ horae p. iijß.
exhibe.
Capiat unc. ij. omni bihorio .

I N P L E U R I T I D E .

§. 887.

Vid. Decoct. §. 873. N. 4. 861. 859.

§. 890. N. 2.

*Fomentum laxans, resolvens, mitificans,
Paregoricum .*

℞. Fol. Malvae.
Bismalvae.
Parietar. ana m. j.
Papaver. hortens.
Hyoscyami. ana m. ij.
Flor. Sambuci.
Chamaemel.
Melilot. ana unc. iij.

Cum lacte dulci decoct. est Fomentum.

Hinc Balnea & Tepefactoria intelli-
guntur .

*Linimentum ad imungenda latera, laxans,
resolvens, avertens .*

℞. Sacchari Saturni. drach. iv.
Aceti. drach. vj.
Ol. Rosac. infus. unc. j.
M. F. Nutritum.

℞. Unguenti Popul. unc. ij.

℞. Emplastr. Diapomphol. q. s.
Extende ad alutam .

§. 890. N. 3.

*Decoctum laxans, resolvens, leniter
aperiens .*

℞. Fol. Tussilag. .
Malvae. ana m. ij.
Flor. Papaver. errat.
Altheae. ana m. ß.
Rad. Petroselin.
Sarsaparill. ana unc. iij.
Sem. Lini contus. drach. iv.
Lactucae.
Card. Mariae. ana unc. j.
Cum aq. decoct. Pintas iij. exhibe.
Bibat unc. ij. omni hora .

Emulsio similis .

℞. Sem. 4. frigid. maj.
min. ana drach. iij.
Papaver. alb. unc. ij.
Cum Aq. decoct. Hordei F. S. A. Emul-
sio, cujus unc. xiv. admisce
Nitri puri. drach. iß.
Syrup. Capill. Veneris. unc. j.
Bibat unc. j. omni hora, vel $\frac{1}{2}$ omni
horae .

Mistura in eundem usum.

§. 903.

℞. Aq. stillat. flor. Rhoeados.
 Sambuc. ana unc. viij.
 Borraginis. unc. v.
 Lapid. Cancror. drach. ij.
 Prunellae. drach. j.
 Syrup. flor. Rhoead.
 Papav. alb. ana unc. j.
 M.
 Bibat uncias ij. omni semihora.

Decoctum antisepticum, aperiens.

℞. Fol. Scordii.
 Alliariae.
 Marrub. alb. ana unc. ij.
 Cum aq. decoct. pint. ij. admisce
 Oxymel. scillit. unc. viij.
 Nitri. drach. iij.
 Aceti Theriacal. unc. j.
 Bibat unc. ij. omni $\frac{1}{2}$ horae calidissima.

I N H E P A T I T I D E E T I C T E R O M U L T I P L I C I .

§. 922.

Vide de Resolu-
 tione §. { 54. N. 4.
 75. N. 5.
 88. N. 5. 6.
 135.

§. 924.

Vid. §. { 54. N. 4.
 88. N. 5. 6.

§. 927.

Stipticum hic necessarium in Haemorrhagia narium.

1. Lenius.

℞. Alumin. rup. drach. j.
 Aq. stillat. Plantag. unc. j.
 M. solve.
 Turundis ingestis applicetur cavo Narium.

2. Fortius.

℞. Sacchar. Saturn. drach. j.
 Aq. stillatit. Rosar. unc. j.
 M.
 In eosd. usus.

3. Fortissimum.

℞. Vitriol. commun. drach. j.
 Aq. stillat. Rosar. drach. vj.
 M.

Similes in usus.

§. 928.

Vid. 54. N. 4.

§. 930.

Remedia hic fere propria.

Acetosa hortensis.
 pratensis.
 rotundifolia.

Acetofella.
 Atriplex sylvestris.
 Bonus Henricus.
 Chondrilla.
 Cichoreum agreste.
 fativum.

Dens Leonis.
 Endivia.
 Fumaria.
 Hieracium.
 Lactuca.
 Oxylapathum.
 Portulaca.

Syrupus Borraginis. unc. ij.
 Cichorei cum Rhab. unc. iij.
 Fumariae. unc. ij.
 5. Rad. aperient. unc. ij.

*Decoctum antiphlogisticum, aperiens,
leniter alvum movens.*

℞. *Tamarind. unc. j.*
Prunor. acido-dulc. unc. iij.
Uvar. passular. sine gigartis.
Corinthiacar. ana unc. ij.
Flor. Taraxac.
Cichorei sylvestris. ana unc. j.
Rad. Scorzoner. unc. iv.

Cum aq. decoct. spatio $\frac{3}{4}$ horae ℥. ij. admisce

Sal. Polychrest. drach. j.

Syrup. Cichor. cum Rheo. unc. i℥.

Bibat unc. j. omni semihorio, donec leniatur alvus, cum regimine.

Mistura similis.

℞. *Syrup. Cichor. cum Rheo. unc. i℥.*

Sal. Prunell. drach. j.

Aq. stillat. Cichorei.

Fumar. ana unc. ij.

M.

Capiat cochleare j. omni semihorio, in eisdem usus.

§. 944.

Æstivo tempore.

*Hauftus refrigerans, putredini resistens,
vires refocillans, sitim sedans.*

℞. *Baccar. matur. Mori.*

Ribesior.

Sambuci.

Cerasor.

Berberis. ana unc. iv.

Contufis expressum succum decoque, tum unc. j. hujus succi admisce

Vitell. Ovorum. N. j.

Succi Citrei. drach. j.

Vini Rhenani unc. j.

Panis tosti tenuissime contriti. q. s.

Sacchari. q. s.

F. Haustus.

Hyemali tempore.

Similis, sed paulo calidior.

℞. *Rob. ex iisdem unc. j.*

Elaeosacch. de Nuce Myrist. gr. v.

Aq. stillat. cortic. Citrei unc. ij.

Vini Rhen. unc. j.

Vitell. Ovorum. N. j.

Sacchar. q. s.

Haec cum pauxillo Panis tosti infusa, expressa exhibe.

Ad idem.

℞. *Fol. elect. rec. & caulium Lactucae.*

Endiviae.

Taraxac.

Portulac.

ana unc. vj.

Acetosae unc. iij.

Mundata, lota, iterum excussa aqua, cum Jure carniū & pauxillo Butyri, Salis & Nuc. Myristicae, leniter, vase clauso, cocta comedat.

AD VENTRICULI INFLAMMATIONEM.

§. 954.

Potus leniens &c.

℞. *Fol. rec. Trisol. Acetos. unc. iij.*

Malvae. m. i℥.

Avenae integrae. unc. j.

Cum sero lactis rec. decoct. unc. xiiij. adde

Vitell. Ovorum N. ij.

Rob. Ribesior. unc. j.

Clyisma leniens, emolliens.

℞. *Fol. recent. Endiv.*

Cichor.

Fumar.

Malvae.

Bismalvae. ana m. j.

Cum sero lactis decoct. & express. unc. x.

Adhibe pro Clysmate bis vel ter de die.

AD INTESTINORUM INFLAMMATIONEM.

§. 966.

Victus medicamentosus.

℞. Rad. Scorzoner.
 Tragopog.
 Sifari.
 Petroselin.
 Cichor. ana unc. ij.
 Cum Jure Carnis S. A. decoct. ad unc.
 xxx. Jusculo admisce
 Vitell. Ovorum. N. ij.
 Salis q. s.

Decoctum balsamicum, detergens.

℞. Rad. Valerian. hortens. unc. ij.
 Fol. Levistici. m. ij.
 Flor. Hyperici. m. j.
 Agrimon. unc. ij.
 Cum aq. decoct. ℥ij. exhibe.
 Bibat unc. ij. omni hora.

Ex eodem etiam fit *Clyma*.

A D A P H T H A S.

§. 990. N. 1.

Potus emolliens, leniens.

℞. Amygd. dulc. excortic. contus. unc. ij.
 Pistachior. unc. j.
 Semin. 4. frigid. maj. } contus. ana
 min. } drach. ij.
 Avenae excortic. drach. ij.

Cum aq. vase clauso decoque spatio 1 horae, tum adde

Rad. excortic. Glycirrhiz. unc. j.
 Ebulliant denuo parum, tum decocti accurate contriti ℥ij. exhibe.
 Hoc bibat, fauces eo colluat &c.

*Vel.**Decoctum magis aperiens & abstergens.*

℞. Rad. Pastinacae tenui fol. rubr.
 Sifari.
 Chinae.
 Sarsaparillae.
 Raparum. ana unc. iv.
 Hord. integri. unc. j.
 Minutim contusa cum aq. decoct. & fortiter express. unc. xxx. admisce
 Syrup. Althaeae. unc. j.
 In usus eosdem.

Succus diluens, resolvens, abstergens.

℞. Bulb. Rapar. cum cortice q. s.
 Tyrocnesti, vel radula, ex bractea ferrata, radantur: tum exprimatur succus, qui ebulliens leniter despumetur; hujus unc. xvj. admisce
 Vitell. Ovorum. N. ij.
 Syrup. Violar. drach. iv.
 Bibat unc. ℥. omni semihora.

Cibi optimi.

Vid. §. 35. N. 1. 3.

§. 990. N. 2.

Decoctum emolliens, detergens.

℞. Fol. Malvae.
 Branc. Ursin.
 Althaeae.
 Parietar.
 Verbasc.
 Mercurial.
 Alchimill. ana unc. ij.
 Rad. Althaeae. unc. j.
 Bulbor. Rapar. unc. x.
 Cum aq. decoct. & express. unc. xxxvj. admisce
 Vitell. Ovorum. N. iv.

Mell.

Mell. Rosar. unc. ij.
 F. Collutorium semper in Ore tenendum, & Gargarisma assiduum.

Moll. Rosar. unc. j.
 M.
 In eosdem usus.

Fiat ex faece residua Cataplasma, externe faucibus applicandum.

Hoc laxata roborat.

Clyfma, ex iisdem.

§. 990. N. 4.

§. 990. N. 3.

Mistura emolliens, anodyna, parum roborans.

Decoctum post Aphthas, adstringens, magis roborans.

℞. Syrup. Papav. alb. unc. ij.
 Cremor. lact. dulc. unc. ij.
 Vitell. Ovorum. N. ij.
 Aq. stillat. Rosar. unc. ij.
 M.

℞. Rad. Oxylapath. unc. j.
 Cortic. Peruvian. drach. vj.
 Tamarisc. drach. vj.
 Fol. Agrimon. m. j.
 Cum aq. decoct. ℥ iss. admisce
 Syrup. Kermes. unc. j.
 Bibat unc. ℥. omni hora.

Hujus paucillum Ore assiduo contineat.

Hoc intestinorum laxata vascula roborat.

Vel.

§. 990. N. 5.

℞. Gelatinae CC. aut
 Carnis, bene spissae, in frustra conscissae parum, q. s.
 Assiduo imponatur linguae, ut soluta ibi obliniat: & sic lente deglutiatur.
 Haec leniunt excoriata.

Hauftus purgans, & simul, post operationem, roborans.

Decoctum in Aphthis deciduis, resolvens, cor roborans.

℞. Rhei. drach. iss.
 Myrobalan. citrin. sine nucleis. unc. iss.
 Cum aq. decoct. & express. unc. iij. admisce
 Syrup. Cichor. cum Rheo. drach. xij.
 F. Haustus.

℞. Decoct. Fol. rec. Agrim. unc. vij.

I N N E P H R I T I D E.

§. 997. N. 2.

Decoctum antiphlogisticum, leniens, aperiens.

Card. Mariae. ana
 drach. vj.
 Cum aq. decoct. spatio $\frac{1}{2}$ horae ℥. iij. exhibe.
 Capiat unc. ij. omni $\frac{1}{4}$ horae.

℞. Fol. recent. Chaerophyll.
 Becabung.
 Parietar. ana unc. ij.

Simile.

Rad. Acetosell.
 Cichor.
 Bardan. ana unc. ij.
 Cicer. rubr. unc. iss.
 Semin. contus. Papav. alb.

℞. Rad. Gramin. unc. vj.
 Semin. contus. Melonum. unc. iss.
 Glycirrhiz. unc. j.
 Cum aq. decoct. ℥. iij. exhibe
 In usus eosdem.

§. 1000.

§. 1000.

Remedia hic propria.

Agrimonia .
Alcea .
Alchimilla .
Althea .
Becabunga .
Bellis minor .
Bugula .
Chaerophyllum .
Daucus Sylvestris .
Dens Leonis .
Foeniculum .
Fraga .
Glycirrhiza .
Gramen .
Herniaria .
Lactuca .
Lingua Cervina .

Mercurialis .
Nummularia .
Nymphaea .
Ononis .
Parietaria .
Persicaria .
Scabiosa .
Virga aurea .
Urtica .

Syrup. Altheae Fernelii .
Capillor. Veneris .
Cichorei cum Rheo .
Papav. alb .
— erratici .
Violaceus .

Sal Ammoniacus .
Gemmae .
Marinus .

I N A P O P L E X I A .

§. 1025.

Collutoria & Gargarismata, in hoc casu.

*Decoctum sialogogum, impetum sanguinis
a capite revellens, ingruente Apo-
plexia frigida utilissimum.*

℞. Rad. Imperator.
Pyrethri.
Galang. ana unc. j.
Fol. recent. Origani.
Rutae.
Thymi. ana m. j.
Flor. Lavendul.
Matricar. ana unc. j.
Cort. Magellan. drach. vj.
Cum aq. decoct. vase clauso ℥. iij. ad-
misce
Sp. Sal. Ammon. drach. iij.

Masticatoria salivanz moventia.

℞. Mastich.
Cerae alb.
Zingib. ana unc. j.

F. S. A. parvi Pastilli.
Apophlegmatisantia fiunt ex iisdem.

§. 1026.

Vomitoria.

℞. Vini Emetici. unc. ij℥.
Oxymell. scillit. unc. j.
M. F. Haustus.
℞. Cremor. Tartari Emet. gr. vij.
F. una dosis.
℞. Succī ex Raphan. rustic. express. unc. j.
Oxymell. scillit. unc. ij.
M. F. Haustus.
℞. Mercurii Vitae. gr. ij.

Purgans.

℞. Diagryd. gr. x.
Resin. Jalapp. gr. x.
Sp. Vini rectific. drach. ij.
Accurate tritis, & solutis, admisce
Syrup.

Syrup. Rosar. solutiv. cum Senn.
drach. vj.
F. Haustus.

§. 1028.

Vapor stimulan. Nares.

℞. *Tinct. Castor.*
Sp. Sal. Ammon. ana drach. ij.
M.

Subolfaciat saepe.

℞. *Aceti acerrimi.*
Tinct. Castor. ana drach. ij.
M.

In eosdem usus.

Balsamus, in Apopl. lenta, calidus.

℞. *Ol. stillat. Rorismar.*
Tanacet.
Lavend.
Rutae.
Absinth. ana gutt. iv.

I N P A R A L Y S I.

§. 1068.

Vid. 75. N. 5. §. 54. N. 4.

§. 1069.

Pulvis aromaticus, pro suffimigio.

℞. *Mastiches.*
Olibani.
Succini. ana unc. ℞.
M. F. Pulv.

Hujus drach. j. super prunam sparsae, fumus excipiatur panno sicco, calido, ex lana. Quo dein fortiter fricentur partes.

Mistura penetrans, nervina, ad partes flaccidas stimulandas.

℞. *Sp. Lavendulae. unc. iij.*
Sal. Ammon. drach. ij.
Tinctur. Castorei. drach. iv.
Aq. stillat. Lavendulae. unc. vj.

Infusi Castor. drach. j.
Unguent. Nervini. unc. j.
Sal. vol. oleos. drach. j.
M. F. S. A. Balsamus.

Pro suffitu sub naribus, & circa tempora, affricandus.

Acre Clyisma.

℞. *Pulp. Colocynth. drach. ℞.*
Fol. Tabaci. drach. i℞.
Aq. unc. x. incoctis, admisce
Salis Gemm. drach. ij.
F. Clyisma.

§. 1030. N. 2.

Inprimis vero ex Senna & Tamarindis.

Vid. §. 396. N. 2.

§. 1030. N. 3.

Vide §. 954. 966.

M.

Perfricentur haec cum mistura partes.

Emplastrum acre, aromaticum, calidum.

℞. *Emplastr. de Cumin.*
Melilot.
Galbani purati. ana unc. j.
Olei Castorei. unc. ℞.
M. F. Emplastrum ad alutam.
Parti affectae, prius fricatae, apponatur.

Linimentum ad Paralysin nervinum, penetrans.

℞. *Olei infus. Absinth.*
Anethi.
Chamaemel.
Nepetae.
Rutae.
Trifol. odorat. ana drach. j.
Castorei.

Crocini.
Iriini.
Lumbricor. terrestr.
Nardini.
Terrae. ana. drach. j.
 Unguent. *Agrippae.*
Arthanitae.
Martiat.

Nervin. ana. drach. vj.
 M. F. Linimentum.

Emplastra acria,

De *Cumino.*
Galbano.
Meliloto &c.

I N M A N I A .

§. 1126.

Vel simile.

Conditum roborans, cardiacum.

℞. *Cortic. Peruvian. drach. ij.*
Magellan. drach. iij.
Conserv. Anthos. unc. j.
Syrup. Kermes. q. s.
 Ut F. Conditum.
Capiat drach. ℞. omni trihorio de die.

Vel simile.

℞. *Diascord. Sylvii. drach. j.*
Elaeosacchar. ex Ol. Citri. drach. ij.
Rad. Helenii condit. unc. j.
Syrup. ʒ. Rad. aperient. q. s.
 Ut F. Conditum.
Usus idem.

Vel magis aromaticum.

℞. *Rad. Zingib. condit. unc. iij.*
Cortic. Auriant. condit. unc. ij.
Nucis Myrist. drach. iv.
Syrup. Artemis. Fernel. q. s.
 Ut F. Conditum.
Capiat ut prius.

℞. *Theriac. Androm.*
Diateffar. Mesuae. ana. unc. j.
Conserv. Absinth. unc. ℞.
Rad. Angelic. drach. ij.
Syrup. Tunicae. q. s.
 F. Conditum.
Sumat drach. j. quater interdium.

Vinum medicatum cardiacum, calidum,
roborans.

℞. *Cortic. Peruvian.*
Magellan.
Citrei.
Aurantior.
Chinae.
Cinnam. ana. unc. j.
Summit. Serpill.
Thymi.
Mari Syriac. ana. unc. ℞.

Fl. Stoechad. Arab.
Lavend.
Tanacet. ana. unc. j.

Lini Agalloch.
Sassafr. ana. drach. vj.
Cum Vini Hispan. ℥vj.
 F. S. A. *Vinum medicat.*
Capiat unc. ij. quater de die, vacuo sto-
macho.

I N R A B I E C A N I N A .

§. 1143. N. 6.

§. 1144.

Potus Parati ex pomis, Prunis sylve-
stribus, Limonibus, Aceto rosaceo.
Victus Brassica muria condita. &c.
 Tom. X.

Glyfma refrigerans.
 ℞. *Nitri. drach. ij.*
Aceti Sambuc.

T t

Mell.

I N I R R A B I L E C A N I N A .

Mell. Rosar. ana unc. j.
Aq. decoct. Hord. unc. x.
M. F. Clyfma.

Simile .

℞. Sal. marin. drach. ij.

Aceti flor. Calend. drach. vj.
Mell. commun. unc. j.
Aq. stillat. Rutae. unc. x.
F. Clyster.

A D S C O R B U T U M .

§. 1160. L. α.

℞. Tartar. Vitriol. non acid.
Cristall. Tartar.
Sal. Polychrest. ana drach. ℥.
M. F. Pulv.
Mane hauriendus ex Sero Lactis : super-
bibat dein Seri unc. xij.

Aliud purgans , haustus forma .

℞. Sal. Polychrest. drach. ij.
Pil. Coch. maj. scrup. j.
Syrup. Rosar. solut. cum Senn. drach.
vj.
Aq. stillat. Cichor. unc. ij.
M. F. Haustus.

Similis virtutis .

℞. Elixir. propr. cum sale Tart. pp.
drach. ij.
Syrup. Rosar. solut. cum Senn. drach.
vij.
Aq. still. Fumar. unc. ij.
M. F. Haustus.

Pilulae Purgantes in Scorbutu principio .

℞. Pil. Coch. Maj. drach. j.
F. Pil. N. XXI.
Capiat duas vesperi ante somnum , mane
quinque ante jentaculum .

§. 1160. L. β.

Attenuantia digerentia .

Tinctura salis Tartar. Helmontiana .
drach. j.
Ex vini unc. ij.

————— Harveiana. drach. iv.
Ex vini unc. iij.
————— Martis Ludovici. drach. j.
Ex vini unc. j.
Tartarus Vitriolatus . } Singula
CrySTALLI & Cremor Tar- } sumi
tari . } possunt ad
Vitriolum Martis . } drach. ℥.
Sal Polychrestus .
Sales Tacheniani ex Vegetabil. drach. j.
Ex Vini unc. iij.
Elixir propr. cum Sp. Aceti pp. drach. ij.
Sale Tartar. pp. drach.
ij.
Aquis aromat. pp.
drach. iij.
Sales volat. oleosi , aromatici . drach. j.
Sapo Venetus. drach. iv.
Starkeianus scrup. ℥.
Oxymel. simplex. unc. iv.
Scilliticum simplex. unc. iij.
compositum. unc. ij.
Conserva Acetosae .
Lujulae .
Poma Aurantia .
Chinensia .
Citrea .
Limonia .
Granata .

§. 1160. L. γ.

Specifica Antiscorbutica leniora .

Abrotanum mas.
foemina.
Absinthium latifolium .
tenuifolium.
Acetosae omnes species.
Acetosellae omnes species.
Ageratum.

Agri-

Agrimonia.
 Anagallis mas.
 foemina.
 Artemisia.
 Balsamita.
 Bardana.
 Becabunga.
 Botrys.
 Brassica rubra, capitata.
 Bunium.
 Buxus.
 Chaerophyllum.
 Chamaedrys.
 Chamaepitys.
 Cichorea.
 Crambe.
 Cuminoides.
 Endivia.
 Eupatorium Cannabinum.
 Foeniculum.
 Fumaria.
 Galegae ambae species.
 Hedera terrestris.
 Lopatha.
 Levisticum.
 Majorana.
 Melissa.
 Mentha.
 Nasturtium aquaticum.
 hortense.
 Nummularia.
 Rheum-barbarum.
 Salvia.
 Scabiosa.
 Scordium.
 Sophia.
 Veronica.
 Urtica.

Poma aromatica odorata.

Aurantia.
 Citrea.
 Granata.
 Limonia.

Fructus Berberis.
 Cerasa matura quaecun- R.
 que.
 Fraga.
 Grossulariae.

Mori.
 Poma acido dulcia.
 — Armeniaca.
 — Persica.
 Pruna matura quaecun-
 que.

Fructus Rubi vulgari caesii.
 — — — — rubri.
 — — — — Idaei.
 — — — — Sambuci.
 — — — — Tamarindi.
 — — — — Vitis Idaeae.

§. 1161.

Scorbutica acriora.

Acriviola.
 Allia.
 Alliaria.
 Arum.
 Armoracia.
 Absinthium.
 Cepae.
 Chelidon. majus.
 Cochlearia.
 Enula.
 Erysimum.
 Eruca.
 Gentiana.
 Gratiola.
 Isatis.
 Piperitis vel Lepidium.
 Porrum.
 Ptarmica draco.
 Raphanus hortensis.
 — — — — rusticanus.
 Ruta.
 Sabina.
 Santonicum.
 Saponaria.
 Sedum minus vermiculare acre.
 Sinapi.
 Trifolium aquaticum.

Succus expressus, antiscorbuticus.

Raphan. rustican. radula rasi. unc. iv.
 Fol. rec. Cochlear.
 Nummular.
 Urticae. ana m. iv.

Succum S. A. exprime & Saccharo mi-
sce.

Capiat drach. ij. quater vel sexies de die.

Spiritus similis.

℞. *Semin. Sinapi.*
Raphan. hortens.
Erucae.
Erysimi.
Nasturt. hortens. ana unc. j.
Fol. Cochlear.
Lepidii.
Raphan. rusticani. ana m. ij.
 Conscissis & contusis adde
Sal. marini. unc. ij.
Flor. Cerevisiae. unc. j.
Sp Vini q. s. ad excessum duorum
digitorum.
 Destilla & cohoba ter.

Sal Volatile.

Praecedentibus, loco Sal. marin. & Flor.
Cerevisiae, admisce
Sal. Ammon. contuse.
Cinnerum clavellat. unc. vij.
 Destilla ut ante.

Cerevisia medicata antiscorbutica.

℞. *Fol. recent. Cochlear.*
Erucae.
Erysimi.
Trifol. aquat. ana m. j.
Semin. recent. contus. nasturt. hortens.
Raphani hor-
tens. ana unc.
ij.
Flor. Centaur. min. unc. j.
Rad. Raphan. rustic. unc. v.
 Conscissa reconde in Cerevisiae recentis
 & fervescentis $\frac{1}{2}$ dolio:
 Pro potu assiduo.
Vinum medicatum, simile.

℞. *Bulb. Ari recent. effossi. unc. ℞.*
Raphan. rustic. unc. j.
Fol. Cochlear.
Trifol. aquatic. ana m. j.
Semin. Sinap. unc. ij.

Vin. Rhenani. ℞. vj.
 F. S. A. Vinum Medicatum.

§. 1162.

Antiscorbutica modice adstringentia.

Capparis.
Flos Genistae.
Fraxinus.
Lapathum, omnesque ejus species.
Lupulus.
Polypodium quercin.
Rhabarbarum.
Tamariscus.

Antiscorbutica frigidiuscula.

Poma odorata. {
Aurantia.
Citrea.
Limonia.
Chinensia.
Granata.

Fructus horaei acido dulces.

Acetosa.
Acetosella.
Cichorea.
Endivia.
Lujula.
Lactucae.
Taraxaca.
Hydrogala, aestate.
Serum Lactis.
Lac ebutyratum.
Tartarus & omnia Acida tartarisata.

Calida & Acris.

Vid. §. 1161.

§. 1163.

Collutoria Oris.

In Calidis.

℞. *Myriae Limonum.*
Mell. rosac. ana unc. ij.

Sp. sal. dulc. drach. ℞.
Aq. stillat. Rutae. unc. ij.
M.

§. 1164.

Decoctum in Scorbuto acri lene, antisepticum.

℞. *Sp. Salis marini.* drach. ij.
Aq. stillatit. Salviae. unc. viij.
M.

℞. *Fumariae.*
Acetosae.
Becabungae.
Trisol. aquat. ana m. j.
Seri Lactis.
Lactis ebutyrati. ana pint. ij.
F. *Decoctum.*

℞. *Succi Limon. recent.* unc. j.
Salis Ammoniac. drach. j.
Aq. stillatit. Rutae. unc. vj.

In Frigidis.

Serum Lactis Anti-Scorbuticum.

℞. *Sp. Theriacal.*
Cochlear. ana unc. j.
Mell. Anthosat. unc. ij.
M.

℞. *Acetosellae.* m. j℞.
Betonicae.
Chaerophylli. ana m. ℞.
Tamarindor. unc. j℞.

℞. *Sp. Vini Camphorati.* unc. ℞.
Tinctur. Myrrhae. unc. j.
Rob. Juniperin. unc. ℞.
Aq. stillatit. Absinth. unc. iv.
Sal. Gemmae. drach. j.
M.

Conscissa infunde cum
Seri lactis aestivi ℞iij.
Spatio horae, in calore fere fervido,
absque ebullitione tamen, dein per
lintheum expresso, admisce
Syrup. e succo Citri.
Rubi Idaei.
Violacei. ana. unc. j.
Bibat de alterutro omni semihorio interdum
unciam unam.

I N P H T H I S I P U L M O N A L I.

§. 1200. N. 2.

Conditum incrassans, stypticum.

Decoctum refrigerans, antisepticum.

℞. *Conserv. Ros. rubr.* unc. iij.
Bol. Armen. laevigat. drach. ij.
Syrup. Myrtin. q. s. ut
F. *Conditum.*
Capiat drach. i. omni bihorio.

℞. *Fol. Acetosae.* m. ij.
In Seri Lactis ℞. j. *decocti, & expressi,*
Unc. j. bibatur omni hora diei.

Simile, stypticum.

Conserva refrigerans, styptica.
℞. *Fol. Teneror. Plantagin.* unc. iij.
F. or. Papaver. Rhaead. unc. i℞.
Semin. Plantag. rec. unc. j.
M. S. A. cum s. q. *Sacchari, ut*
F. *Conserva.*
Dosis ut supra.

℞. *Rad. Tormentill.* unc. ij.
Pentaphylloides argentinae. ℞.
ijj.
Flor. Pentaphylloïd. rubr. palustr.
unc. j.
Semin. contus. Acetosae. unc. ℞.
Cortic. Tamarisci. unc. ij.
Cum aq. decoct. spatio $\frac{1}{2}$ *hor. ℞. iv.*
admisce
Syrup.

Syrup. Myrtin. unc. ij.
Bibat unc. ij. omni bihorio diei.

Balsamica lenissima.

Oleum expressum, lenientissimum.

℞. Amygdal. dulc.
Nucleor. Cocos.
Pistachior.
Semin. Papav. albi. ana unc. iv.
Accurate contufis S. A. sine multo igne,
exprime Oleum.
Hujus Ol. drach. j. bibatur omni bihorio,
vel quadrihorio, cum regimine.

Pilulae balsamicae, lenes.

℞. Terebinth. nativ. unc. ℞.
Glycirrhiz. q. s. ut
F. Massa Pil. formandis idonea.
Capiatur una gr. iv. omni quadrihorio.

Vel.

℞. Terebinth. nativ. unc. ℞.
Gumm. Tragacanth. pulveris. drach. v.
Amyli q. s. ut
F. Massa, in eisdem usus.

Balsamus Lucatellae. Capiati drach. ℞.
ter quotidie, vacuo ventriculo, superbi-
bendo unciam j. Mulsae sequentis.

Mulsa Balsamica.

℞. Flor. purorum, recentium, Betonicae.
Hyperici.
Paralyfios.
ana pug. j.
Cum aq. calida fiat Infusio, vase clauso,
spatio semihorii, tum Infusi puri ℞.
i℞. admisce
Mellis Massiliensis. unc. i℞.

§. 1200. N. 3.

℞. Aq. purae. ℞. ij.
Lactis recens mulsi. ℞. j.
M.
Hoc solo utatur pro potu, quantum lubet.

℞. Lactis recens mulsi. ℞. ℞.
Panis biscocti. unc. j.
Sacchari. drach. ij.

Cruda misce.

Sumatur quater quotidie, nec utatur alio
cibo.

Pulvis antacidus.

℞. Lapid. Cancror. drach. ij.
Sapon. Venet. drach. ℞.
Sacchari perlati. drach. ij.
M. F. Pulv. divid. in xij. dof.
Capiat semper unam ante usum lactis cum
pane.

§. 1209.

Mistura aperiens, acida.

℞. Oxymell. simpl. unc. iv.
Tart. Vitriolat. drach. j.
Syrup. 5. Rad. aperient. unc. ij.
Aq. stillat. fermentatae Absinthii.
Card. bened.
Hyssopi. ana
unc. iv.

M.

Bibat unc. iij. omni bihorio.

Thea medicata, anti-Phtisica.

℞. Lignor. trium Santalor. ana unc. j.
Sassafr. unc. j℞.
Rad. Chinae.
Sarsaparill. ana unc. iij.
Flor. Centaur. min. unc. ℞.
Cum aq. decoct. vase clauso S. A. spa-
tio $\frac{1}{2}$ horae, adde
Glycirrhiz. decortic. unc. j.
Ebulliant denuo, parum: dein Decocti
℞. exhibe.

Similis magis composita.

℞. Rad. Caryophyllat. montan. unc. ij.
Apii.
Bardanae.
Eryngii.
Graminis.
Liquiritiae.
Mei Alchamant,

*Petroselini.**Phu.**Rubiae tinctor. ana unc. j.**Fol. Agrimoniae.**Artemisiae.**Capill. Veneris.**Chamaedryos.**Chamaepityos.**Hyssopi.**Parietariae.**Scabiosae.**Tussilaginis.**Urticae.**Chaerophylli. ana m. j.**Semin. Apii.**Hyperici.**Paeoniae. ana unc. j.**Flor. Betonicae.**Hyperici.**Centaur. min. ana pug. j.*

Ex his vel ex quibusdam horum F. Decoctum S. A.

Cujus unc. iij. bibantur omni trihorio.

Pilulae balsamicae, sanguinis corruptioni ab admisto pure resistentes.

℞. *Myrrhae tenuissime contritae. drach. ij.*
Spermat. Ceti. drach. iv.

Accurate trita permisce

Terebinth. nativ. unc. ℞.

Admisce

Pulveris Olibani q. s. ut

F. Massa formandis Pil. apta.

Capiat gr. iij. omni trihorio.

℞. *Balsam. Peruvian. albi.*

Copayb. albi. ana drach. ij.

Vitell. Ovor. unc. ℞.

Accurate subactis adde

Pulv. Glycirrhiz. q. s. ut

F. Massa Pilularis.

Capiat gr. ij. mane, meridie, vesperi.

℞. *Mastiches.*

Myrrhae.

Olibani. ana drach. ij.

F. Pulv. subtilis, interim fluat in fictili ad ignem lenissimum.

Succi Glycirrhizae, inspissatae.

Terebinthinae purissimae. ana unc. ℞.

Tum admisce pulverem praescriptum sub finem addendo

Balsami ex Mecha. drach. j.

F. Massa copioso *Glycirrhizae* pulvere respersenda.

Sumat quotidie, quater, vacuo ventriculo, massulam granor. vj. superbibendo uncias vj. sequentis potus.

Infusum vulnerarium, balsamicum.

℞. *Fol. tenerior. Agrimon.*

Betonicae.

Botryos.

Hederae terrest.

Scabiosae.

Tussilaginis.

Veronicae. ana unc. ℞.

Glycirrhizae. unc. i℞.

F. Infusum, sine ebullitione, in magno calore, vase accurate clauso, cum aquae ℔ij.

§. 1210.

Vid. Omnia praescripta §. 1209.

Decoctum deterisivum, aperiens.

℞. *Fol. recent. Veronic. maris. m. ℞j.*

Parietar.

Rutae. ana m. j.

Valerian. hortens. m. ℞.

Semin. Papaver. contus. unc. iij.

Rad. Petroselin. unc. vj.

Cum aq. S. A. decoct. ℔iv. adde

Syrup. Capill. Veneris. unc. ij.

Bibat unc. iv. omni trihorio.

Vesperi sumat *Pilulam* unam harum;

℞. *Pilul. Cynogloss. drach. j.*

M. F. gr. iv.

Consolidans Paregoricum, dandum ubi jam desinit Pus cum levamine, Decocti forma.

℞. *Fol. recent. Borrigin.*

Symphyti min.

Malvae. ana m. j.

Flor. Papav. rhoead.

Verbasci.

Hype-

IN PHTHISI PULMONALI.

Hyperici. ana unc. j.
Rad. Symphyt. maj. unc. ℥.
Altheae. unc. . . .
Semin. contus. Melon.

Papav. alb. ana unci j.
Cortic. Peruvian. drach. vj.
Cum aq. decoct. ℥iv. exhibe.
Bibat unc. iij. *omni quadrihorio.*

I N H Y D R O P E.

§. 1233.

Vinum medicatum ex stomachicis & roborantibus, ad fluorem stagnanti lymphae conciliandum.

℞. *Rad. Imperator.*
Aristoloch. utriusque.
Zedoar.
Siler. montan. ana unc. j.
Zingib. drach. vj.
Flor. Centaur. minor. unc. ij.
Rorismar. unc. j.
Gratiol. Germanor. drach. iv.
Baccar. Lauri.
Juniperi. ana unc. j℥.
Thymi.
Serpilli.
Mari Syriaci ana unc. j.
Semin. Absinth.
Tanacet.
Santon. ana unc. j.
 M. F. S. A. omnium Pulv. tenuis, tum
 ℞. *Pulv. praescript.* unc. vj.
Vini Gallici meri. ℥vj.
 F. S. A. *Vinum Medicatum.*
Bibat unc. ij. *quater de die, vacuo Stomacho, cum regimine.*

Vel conditum simile.

℞. *Pulv. praescript.* unc. ij.
Conserv. Anthos. unc. j.
Syrup. Artemis. Fernelii. q. s. ut
 F. *Conditum.*
Dosis drach. ℥. *omni quadrihorio.*

Aut.

℞. *Pulv. praeced.* unc. xij.
Cerevisiae meracioris $\frac{1}{4}$ *tonnae.*

F. *Cerevisia Medicata*
In usus quotidianos.

Quin.

℞. *Pulv. ejusd.* drach. iv.
Vini albi generosi. unc. viij.

F. S. A. *Infusio.*
Bibat unc. j. *omni bihorio.*
 Huc, *Elixjria propriet.*
Sales vol. Oleosi.

————— *Aromatici.*
 Sp. vol. ——— *Oleosi.*
 ————— *Aromatici.*
 ————— *Cephalici:*
 ————— *Matricales.*
 ————— *Stomachici*

&c. pertinent.

Vide §. 75. §. 54. N. 4. §. 135.

§. 1234.

Mistura aromatica, cardiaca, acida, sitim sedans, vires vitales excitans, lymphae fluorem concilians.

℞. *Ol. stillat. cortic. Citrei.*
Aurant.
Cinnam. ana gutt.
 iii.

Flor. Lavend.

Juniperi. ana gutt. ij.

Cnm Sacchari. drach. vj.

F. S. A. *Elaeosaccharum, quod admisceto dein*

Rob. Samb.

Juniperi.

Sp. Salis. drach. j.

Aq. stillat. cortic. Citrei.

Aurant.

Cinnam.

Cinnam. ana unc. ij.

Menthae. unc. x.

Capiat unc. j. omni bihorio.

Decoctum aperiens, acidum.

Rx. Succi rec. ex- (Fumariae.)
pressi ex tota { Cichorei. } ana ℥. j.
rec. herba con- { Taraxaci. }
scissa. (Acetosae.)

Cremor. Tartari. ℥. ℥.

Leni igne decoque ad $\frac{1}{2}$; dein depurati
hujus Decocti unc. x. admisce

Rob. Sambuci. unc. x.

Capiat unc. ℥. omni bihorio.

Mistura cardiaca, aperiens, acida.

Rx. Sp. Nitri dulcis. drach. iv.

Cochleariae. drach. vj.

Syrup. Cichorei cum Rheo.

℥. Rad. aperient. ana unc. j.

Vini Rhenani. ℥. j.

M.

Bibat unc. j. omni bihorio.

§. 1237. N. 3.

*Pulverum purgantium mercurialium
formulae.*

Rx. Turbith. mineral. gr. ℥.

Zingib. albi. gr. x.

M. F. Pulv.

Mane sumendus alterno die, ex pauxillo
pulpae Pomi tosti.

Rx. Mercur. praecipit. rubri. gr. j.

Nucis myrist. gr. vj.

M. F. Pulv.

In usus eosdem, sumendus ut prior.

Rx. Mercur. sublim. dulc. gr. vij.

Cortic. Magellan. gr. viij.

M. F. Pulv.

In usus eosdem.

Pulvis Emeticus.

Rx. Tartari Emetici. gr. ℥.

Elaeosacchari Citrei gr. vj.

Tom. X.

M. F. Pulv.

Tertio quoque die sumendus.

Rx. Emetici mitissimi, ex Antimon. p. ij.

Nitri p. v. detonando praeparati, gr. iv.

F. Pulv.

Omni mane assumendus.

Tinctura diuretica, solvens.

Rx. Limatur. Cupri. gr. x.

Sal. vol. oleosi. drach. vj.

M. F. Tinctura coerulea.

Capiat gutt. xij, ter de die, vacuo sto-
macho, ex Syrup. ℥. Rad. aperient.
unc. ℥.

§. 1243.

Vid. 334.

§. 1245.

*Medicamenta fortia, saepe, sine longa
mora interposita, repetenda.*

Rx. Vini Emetici vulg. unc. ij℥.

Una dosi.

Rx. Tartari Emetici. gr. vj.

Una dosi.

Rx. Turbith. mineral. gr. vij.

Una dosi.

Rx. Succu recent. expressi Cortic. medii.

Sambuci. unc. j.

Syrup. Violar. unc. ℥.

Pro una dosi.

Rx. Fol. Soldanellae marin. unc. j.

Comedat una vice.

Rx. Elaterii. gr. iv.

Syrup. de Baccis Rhamni cathart.

unc. j.

M.

Pro una dosi.

§. 1247.

Tinctura fortiter purgans.

℞. *Resin. Jalapp.*
Scammon. ana drach. j.
Fol. Sennae pulv.
Resin. contus. Carthami. ana drach. iv.
Sp. Vini rectific. ℔. j.
 F. S. A. *Tinctura*, cui purae admisce
Syrup. Resar. solut. cum Senna. unc. vj.
Bibat unc. j. mane.

℞. *Lunae purgativae Boyleanae.*
Micae Paris. ana gr. iv.
M. F. Pil. gr. ij.

Capiatur una omni semihorio, donec inci-
piat purgatio.

§. 1250.

Vinum medicatum roborans.

℞. *Limaturae Ferri rec. non rubigin. unc. ij.*
Cortic. Peruviani.
Magellan. ana unc. ij.
Rad. Rhei exsiccatae. unc. ℥.
Vini Rhenani generosissimi. ℔. ij.
 F. S. A. *Vinum Medicatum.*
Dos. unc. ij. ter de die, vacuo Stomacho.

§. 1252. N. 2.

Cataplasma valde discutiens.

℞. *Rad. elect. Bryon.*
Jalapp.
Fol. Rutae.
Absinthii.
Cinarae hortens. ana unc. ij.
Flor. Melilot.
Centaur. min.

*Bulb. Ceparum.**Allior. ana unc. ij.*

Cum aq. comm. q. s. decoct. S. A. in
Cataplasma, sub finem admisce
Galbani in vitello Ovi s. a. subacti.
 unc. ij.

*Farin. Lini. unc. j.**Ol. Lini. drach. iv.**Sal. Ammon. drach. iv.*

M.

Fomentum in eundem usum.

℞. *Sapon. Venet. drach. iv.*
Sp. Vini theriacal. unc. xij.

M. accurate pro Fomento,

*Cum laneis pannis applicando.**Epithema siccum ad Hydrocelem, se-*
rum dissipans, educens.

℞. *Sal. marin. decrepit. siccissimi, calidi,*
tenuissime triti q. s.
Intra lintea consuta applicetur, renovando
simulac maduerit.

Pulvis pro suffumigio, discutiens, ad
Hydrocelem.

℞. *Benzoin.*
Olibani.
Sarcocollae.
Resin. Guajaci. ana unc. ℥.
Camphorae. drach. ℥.
Masticif. unc. j.
Salis Ammoniac. scrup. ij.

M. F. *Pulv. Cujus incensi vapor exci-*
piatur nudo Scroto, dein panni lanei
fumo hoc vaporosi, calidi, super appli-
centur.

I N P O D A G R A .

§. 1275. L. α.

Vid. 1233.

§. 1275. L. β.

℞. *Alcahest. Glauberi. unc. j.**Sumat, omni mane, gutt. ix. ex Jure*
vitulino.

℞. *Ciner. Genistae. unc. j.*
Vini Rhenani. ℔. i℥.

M.

Bibat depurati liquoris unc. ℥. omni mane.

IN MORBIS VIRGINUM.

§. 1291. N. 3.

Aloë.
Myrrha.
Bryonia.
Colocynthis.
Gumm. Ammon.
Bdellium.
Sagapenum.
Opopanax.
Galbanum.
Asa foetida.

Elixir proprietatis quodcunque.

§. 1291. N. 4.

Omnia hic supra N. 3.

Aristolochia.
Artemisia.
Cardiaca.
Chamaemelum.
Juniperus.
Majorana.
Marum.
Matricaria.
Pulegium.
Ruta.
Sabina.
Salvia.
Sambucus.
Serpillum.
Tanacetum.
Thuya.
Thymus.

Tum §. 75. N. 5. §. 54. N. 4.

§. 1291. N. 5.

Emplastra de Cumino.
Meliloto.
Galbano.
Baccis Lauri.
Labdano.
Oxycroceum.

Applicata cavis pedum, umbilico & in-
guinibus.

Fotus, ex Sapone Venet. & Decoct. her-
barum

N. 4. §. 1291.

Linimenta ex Unguento Martiato.
Nervino.
Enulato sine
Mercur.
Agrippae.
De Arthanita.

Olea Aromatica stillatitia vid. §. 75. N. 5.
inter Stimulantia praecipue vero

Oleum stillatit. Baccar. Juniperi.

Hyssopi.

Macis.

Majoranae.

Origani Cretici.

Rosmarini.

Sabinae.

Spicae.

Tanacetii.

Succini.

Olea infusa Absinth.

Anethi.

Chamaemeli.

Nepetae.

Rutae.

Castorei.

Crocini.

Iri.

Lumbricor. terrestr.

V. G.

Linimentum stimulans.

Ex. Unguent. Martiat.

Nervini. ana unc. j.

Olei stillatit. Baccar. Juniperi. drach. j.
Sabinae.

Infusi Rutae.

Castorei. ana unc. ℥.

M. F. Linimentum in hoc casu,
Umbilico, pubi, inguinibus applicandum.
Vapores, ex decocto N. 4. Utero exc epti
§. 1291. N. 6.

Vid. 1250.

V u z

AD

A D G R A V I D A R U M M O R B O S .

§. 1360.

Vinum medicatum, aromaticum, cardiacum,

℞. Cortic. elect. depurat. Citrei.
 Aurantior.
 ana unc. ij.
 Cinnam. drach. vj.
 Magellan. drach. ij.

Vini Hispan. ℥. iij.

F. Vin. Medicatum.

Capiat unc. ij. vesperi itura cubitum.

Tinctura cardiaca, antihysterica.

℞. Sal. vol. oleos. drach. j.
 Tinct. Gumm. Lacc. drach. ij.
 Castor. drach. ℥.
 M.

Capiat gutt. xij. in Paroxysmo Hysterico.

Mistura cardiaca, aromatica, aeida.

℞. Succ. Citrei rec. expressi. unc. iv.
 Syrup. Kermesin. unc. iv.
 Vini Rhenani. ℥. iij.
 Tinct. Cinnam. unc. ij.
 Cortic. Citrei. unc. ij.
 M.

Capiat unc. i℥. in languore.

Similis.

℞. Rob. Ribesior.

Mivae Cydonior.

Syrup. Berberis condit.

Acetos. Citrei. ana unc. ij.

Sp. Vitae Matthioli. unc. j.

Aq. stillat. cortic. Citrei. unc. xij.

M.

Capiat unc. ℥. in languore.

§. 1302.

Linimentum emolliens.

℞. Unguent. Popul.
 Rosac. ana unc. j.
 Nutrit. drach. vj.
 Sacchar. Saturni. scrup. j.
 Ol. infus. Rosar.
 Violar.
 Hyperici. ana unc. ℥.

M. F. Linimentum, huic casui aptum.

§. 1307.

Mistura adstringens, opiata.

℞. Lapid. Haematit.
 Bol. Armen.
 Sang. Dracon. ana drach. j.
 Syrup. Myrtini. unc. j.
 Laud. puri. gr. iij.
 Aq. stillat. Plantag. unc. vj.
 M.

Capiat unc. ℥. omni $\frac{1}{2}$ horae, donec inceperit leniri malum, si medicamento hujusmodi superabile sit.

A D P U E R P E R I O S M O R B O S .

§. 1316.

Linimenta.

Vid. §. 35. N. 3. §. 1302.

IN PARTU DIFFICILI.

§. 1324.

*Mistura cardiaca, antacida anodyna,
ad dolores a partu.*

℞. *Lapid. Cancr.* drach. iij.
Corall. rubr. drach. ij.
Margarit. drach. j.
Laud. puri. gr. iij.
Syrup. Kermes. drach. vj.
Aq. stillat. cort. Citrei.
Meliss.
Majoran. ana unc. iij.

M.

*Capiat unc. ℞. omni $\frac{1}{4}$ horae, donec sopia-
tur dolor; superbibendo unc. ij. sequentis.*

*Decoctum cardiacum, diluens, levissime
nutriens.*

℞. *Hord. mund.*
Avenae integrae. ana unc. j.
Cum *aq. decoct. spatio $\frac{1}{2}$ horae ℥. iij.*
admisce
Vini Rhen. ℥. j.
Aq. stillat. Cinnam. unc. ij.
Syrup. Kermesin. unc. i℥.

Pulvis antacidus, anodynus.

℞. *Olei stillat. Cinnam.* gutt. ij.
Sacchari perlati. drach. j.
F. S. A. *Elaeosaccharum*, cui dein ad-
misce
Margarit. Occid. drach. ℞.
Matris perlar. drach. j.
Corall. rubr. drach. ℞.
Laudani puri. gr. iij.
M. F. *Pulv. subtiliss. divid. in vj. dof.*
aeq.
*Sumat unam omni semihora ex Vini Rhe-
nani unc. ℞. donec dolor mitescit; dein
detur una tantum, mane & vespere,
per binos dies.*

§. 1336. N. 1.

Antacida.

Vid. §. 66. N. 5. §. 67. & §. 1324.

§. 1336. N. 2.

Diluentia.

Vid. §. 54. N. 4.

§. 1336. N. 3.

Discussientia hic bona.

℞. *Flor. Chamaemel.*
Sambuc.
Melilot.
Lavend. ana unc. ij.
Croci. drach. j.
Cum *Lacte dulc. decoct. in Cataplasma*
admisce
Sapon. Venet. drach. ij.
Micae Panis albi. q. ℥.

§. 1336.

℞. *Sp. flor. Rorismar.* q. ℥.
Applicetur cum linteo.

Linimentum leniens, discussiens.

℞. *Ol. Amygdal. dulc.*
Infusi Hyperici.
Violar.
Rosar. ana unc. ℞.
M. F. *Linimentum.*

℞. *Unguent. Rosar.*
Popul.
Nutrit. ana unc. ℞.
M.

IN MORBIS INFANTUM.

§. 1342.

Mistura glutinosa, dissolvens.

- ℞. Mell.
Vini Gall.
Hydromell. ana unc. ℥.
M.
Una dosis.

Similis leniter purgans.

- ℞. Syrup. Cichor. cum Rheo. drach. iij.
Sapon. Venet. drach. ℥.
Aq. stillat. Melissae. unc. ℥.
M.
Una dosis.

§. 1343.

Tinctura aromatica, spirituosas, pro Epithemate.

- ℞. Cinnam.
Maceris.
Nucis myrist.
Mastich.
Olibani. ana drach. ij.
Sp. Vini Theriacal. unc. iv.
F. Tincturam.

Epithema Aromaticum, promovens suburrae intestinalis excretionem in infante recens nato.

Dein

- ℞. Vitell. Ovi. N. j.
Tincturae praescriptae. unc. ℥.
Aq. stillat. Rosar. drach. ij.
Excepta pauxillo micæ panis Stomacho applicentur.
- ℞. Flaved. cortic. Citrei rasi. unc. ℥.
Nucis myrist. drach. ij.
Vini Hispan. drach. iij.
M. conterendo simul in mortario.
Et mica panis excepta applica ut prius.

§. 1346.

Syrupus leniter purgans, expellendo meconio idoneus.

- ℞. Cassiae rec. extract. drach. ℥.
Rhei. gr. iij.
Syrup. Cichor. cum Rheo. drach. ij.
M.
Pro una dosi.

Mistura in eundem finem.

- ℞. Mannae Calabrin. drach. ij.
Syrup. Rosar. solut. drach. j.
Aq. stillat. Flor. Sambuci. drach. iv.
M.
Pro una dosi.

- ℞. Mell. albi. drach. iij.
Syrup. Rosar. solut. cum Senna.
drach. j.
Aq. stillat. Cichor. drach. iv.
M.
Pro una dosi.

- ℞. Rhei elect. gr. vj.
Agaric. elect. gr. ij.
Syrup. Violar. drach. ij.
Exacte contritis admisceto
Aq. stillat. Meliss. drach. ij.
Pro una dosi.

- ℞. Sapon. Venet. parum in globulum vel conum formati.

- ℞. Globulum exiguum vel Conulum, factum ex Saccharo coniformi.

- ℞. Mel ad duritiem coctum & in Suppositorium exiguum formatum.

- ℞. Sebi Candelarum parum; forma in speciem debitam.

Cardiaca hic bona, haustus Meconium propellentes cardiaci.

- ℞. Mell. drach. j.

Finis

Vini Hispan. drach. ij.
Vitell. Ovi. drach. ij.
M. F. Haustus.

Applicandum semel quotidie, donec lubricitas apparet.

Linimentum in eundem finem.

Rx. *Aq. stillat. Cinnam.* drach. ij.
Elixir. propr. cum sale Tartar. pp.
gutt. vj.
Syrup. Kermes. drach. j.
M. F. Haustus.

Rx. *Unguent. Altheae compos.* unc. j.
Olei Lini. unc. ℞.
M. F. Linimentum.

Quo Abdomen inungatur mane & vesperi.

§. 1347.

§. 1350.

Haustus Meconii duritiem emolliens.

Pulvis antacidus absorbens.

Rx. *Seri lact. rec.* drach. vj.
Mellis. drach. j.
M. F. Haustus.

Rx. *Lapid. Cancror.*
Osteocoll.

Clyisma in eundem finem.

Cretae.

Rx. *Seri Lact. rec.* unc. ij.
Sapon. Venet. drach. i℞.
Mell. drach. ij.
M. F. Clyisma.

Mandibul. Lucii piscis.

Ostracoderm. Ostreor. ana drach. ij.
M. F. Pulv.

Dosis, gr. vij. bis vel ter de die.

§. 1348.

Linctus oleosi ad intestina, duro Meconio repleta, lubricanda.

Mistura antacida.

Rx. *Ol. Lini.* drach. j.
Syrup. Altheae. drach. ij.
M.
Pro una dosi.

Rx. *Aq. stillatit. flor. Rhoead.*
Foeniculi. ana. unc. ij.

Lapid. Cancror. drach. ij.
Sapon. Venet. gr. vij.
Syrup. Altheae. unc. ℞.
M.

Bibat drach. ij. omni hora, si non dormit.

§. 1356.

Rx. *Ol. Olivar.*
Syrup. capillor. Vener. ana drach. ij.
M.
Pro una dosi.

Mistura antacida, lac coagulatum resolvens, Album leniter stimulans.

Rx. *Ol. Amygdal. dulc. rec.* drach. iij.
Syrup. Glycyrrhiz. drach. ij.
Pro una dosi.

Rx. *Sapon. Venet.* drach. ij.
Vitell. Ovor. drach. iv.
Lapid. Cancror. drach. iij.
Rhei. drach. ℞.

Bene terendo misce cum
Aq. stillat. Menth. unc. iv.
Syrup. Altheae. unc. i℞.

Capiat unc. ℞. omni hora, donec sedentur symptomata.

Clyisma in eundem usum.

Rx. *Olei Lini.* unc. ℞.
Vitell. Ovi drach. ij.
Mell. Mercurial. unc. ℞.
Seri Lactis recent. unc. i.
M. F. Clyisma,

Clysmatum formulae, ad lac in intestinis coagulatum dissolvendum.

Rx. *Sapon. Venet.* drach. ℞.

Sal. Gemm. gr. iij.
Mell. Anthosat. unc. ℞.
Aq. stillatit. Foeniculi. unc. i℞.
 M. F. Clysma.

℞. *Fellis Bubuli. drach. ℞.*
Mell. Mercurial. unc. ℞.
Aq. stillatit. Menth. unc. i℞.
 M. F. Clysma.
Oleosa interna.

Vid. §. 1348.

Oleosa externa hic.

Ung. Martiat,
 Nervin.

Olea infusa Absinthii,
 Anethi.
 Chamaemeli.
 Rutae.

Olea pressa Lauri.
 Macis.
 Nucis myristicae.
 Palmae.

§. 1369.

Mistura attenuans, nidum vermium destruens.

℞. *Gumm. Opopanac. drach. j.*
Vitell. Ovor. drach. ij.
 M. S. A. dein adde
Sapon. Venet. drach. j.
Syrup. Artemis. unc. i℞.
Aq. stillat. Foeniculi. unc. iij.
 Capiat drach. j. omni quadrihorio, uno vel altero die, cum regimine.

*Pulvis purgans, mercurialis antihelmin-
 ticus.*

℞. *Mercur. nigri.*
Agarici trochisc. ana drach. j.
Sacchari puri. drach. i℞.
 M. F. Pulv. dividendus in x. partes.

Capiat unam mane & vesperi, vacuo Stomacho.

*Mistura attenuans, antihelmin-
 tica.*

℞. *Sal. Card. bened. drach. ij.*
Syrup. 5. Rad. aperient. unc. ℞.
Aq. stillat. Fumar. unc. iv.
 M.

Capiat drach. iij. omni trihorio.

Electuarium simile.

℞. *Semin. Absinth. vulg.*
Santonic.
Tanacet. ana drach. ij.
Mell. unc. ij.
 M.

Sumat. drach. ij. omni mane.

§. 1370.

*Linimentum nidum vermium destruens, &
 simul purgans.*

℞. *Unguent. Agripp.*
Arthanit. ana unc. j.
 M. F. Linimentum;
*Cujus pauxillo inungatur subinde locus
 Umbilici.*

*Unguentum purgans, antihelmin-
 ticum.*

℞. *Fellis Taurini.*
Aloës pur. ana drach. j.
Unguent. Altheae. unc. j.
 M.

In similes usus.

*Simile, valbe aromaticum, sed sine pur-
 gantibus.*

℞. *Ol. Tanaceti.*
Castorei. ana unc. ℞.
Unguent. Nervin. unc. j.
 M.

In eundem effectum.

In quibus observandum, an nimis turbet alvum; id quippe accidit saepe: ne in Dysenteriam prolabatur Infans, ex usu nimio, cavendum tunc erit.

§. 1371.

Mistura vermes necans.

℞. *Mell. unc. ij.*

Sal.

Sal. Gemm. drach. iß.

Aq. still. Cichor. unc. iv.

M. F. Potus,

Cujus unc. ß. bibat omni hora diei.

Pulveres similes.

Rx. Corn. Cerv. ustum., ad scrup. j.

Capiat quater de die, quo tempore vacuus est stomachus, ex

Syrup. Rosar. pallid. drach. ij.

Rx. Corallin. marin. drach. ij.

Limatur. Martis. drach. ß.

M. F. Pulv. dividendus in dos.

xvj.

In usum eundem.

Rx. Semin. Santonici.

Rutae.

Tanaceti.

Absinthii. ana drach. j.

Sacchari. drach. iij.

M. F. Pulv. dividendus in dos.

xvj.

In usus eosdem.

Vinum Medicatum, antihelminthicum.

Rx. Hydromell. rec. ß. j.

Semin. Santonici.

Tanacet. ana unc. j.

F. S. A. Vin. Medicatum; cui dein puro admisceto

Mellis albi. unc. ij.

Capiat unc. j. mane, vacuo Stomacho.

Pulveres Mercuriales, antihelminlici.

Rx. Mercur. nigr. gr. viij.

Vitriol. Martis parum calcinati. gr. ij.

M. F. Pulvis, dividendus in ij.

dos.

Capiat unam mane, alteram vesperi, inani stomacho.

Rx. Mercur. dulc. gr. vij.

Diagryd. gr. v.

M. F. Pulv.

Mane hauriendus ex Hydromelle.

Tom. X.

Similis, sed sine Mercurialibus.

Rx. Tartar. vitriolat. gr. iv.

Vitriol. Martis. gr. iij.

M. F. Pulv. tenuissimus, divide in dos. iij.

Capiat unam mane, circa meridiem, vesperi, vacuo stomacho.

Rx. Vitriol. comm. gr. ij.

Syrup. Violar. drach. iv.

M.

Pro una dosi, mane, jejuno stomacho, assumenda.

§. 1372.

Pulveres Mercuriales ad vermes necandos, & per album expellendos.

Rx. Diagryd. gr. iv.

Mercur. dulc. gr. vj.

M. F. Pulv. tenuis.

Pro una dosi.

Rx. Rad. Jalapp.

Mercur. nigri. ana gr. xij.

M. F. Pulv.

Ut prius.

Rx. Agaric. gr. viij.

Mercur. nigri. gr. xij.

M. F. Pulv.

Ut prius.

Pulvis purgans, antihelminticus.

Rx. Aloës. gr. iij.

Resin. Jalapp. gr. j.

Vitriol. Martis gr. ij.

M. F. Pulv.

Ut prius.

§. 1373.

Clysmatum antihelminthicorum formulae.

Rx. Ol. Lini unc. iij.

F. Clyisma.

Rx. Mell. unc. ij.

Aq. still. Cichor. unc. ij.

F. Clyster.

X x

Rx. De

Rx. *Decoct. Tanacet.* unc. iij.
Aloës. gr. vj.
 M. F. Enema .

Rx. *Vitriol. Martis.* gr. xv.
Aq. stillat. Cichor. unc. iv.
 M. F. Lavamentum dictum.

Suppositorium simile.

Rx. *Mell. cocti ad spissitudinem debitam.*
 unc. iv.

Aloës. unc. ℥.

Vitrioli Martis. drach. ij.

M. S. A. F. parva Suppositoria,
Applicanda post album exoneratum.

Unguenta externa.

Vid. §. 1370.

§. 1377.

Misturae refrigerantes, antiphlogisticae.

Rx. *Nitri.* gr. xx.
Sp. Sal. gutt. v.

Syrup. Violar. unc. j.

Aq. stillat. flor. Sambuc. unc. iij.

M.

His foveantur Gingivae.

Rx. *Cremor. Lactis rec.*

Vitell. Ovor. ana unc. j.

Syrup. Violar. drach. vj.

Aq. stillat. Rosar. unc. iij.

M.

In eisdem usus.

Rx. *Flor. recen. Rosar.*

Sambuci. ana pug. ℥.

Includantur linteo, appenso, ut in fundo maneat, plumbo, tum immittantur vitro longo, cylindrico; affundatur Lac recens; ponantur in digestionem; Cremor supernatans adhibentur inflamas ad gingivas.

§. 1378.

R. *Spirit. Corn. Cerv.* gutt. iij.

Bibat ex Syrup. Kermes. drach. ij. *ter de die*

IN VARIOLIS.

§. 1392.

Pulveres Mercuriales & Antimoniales, forti veneno varioloso antidoti.

Rx. *Antimon. diaphoret. una cum suo Nitro fixante conservati.* drach. vj.

Mercur. dulc. drach. ℥.

Sal. Polychrest. veri. drach. j.

Diu terendo F. Pulv. tenuissimus, dividendus in xxiv. dos. aequales.

Capiat unam tertiam quaque hora; superbibendo, post singulas, *Seri Lact. rec.* unc. iv.

Rx. *Flor. Sulphur.* drach. j.

Cinnabar. Antimon. scrup. j.

Stibii diaphoret. nitrati.

Salis polycryst. ana drach. i℥.

M. F. Pulv. subtilissimus, dividendus & sumendus ut prius.

§. 1394. N. 2.

Clyisma laxans.

Rx. *Flor. Malvae.*

Althaeae.

Taraxaci.

Verbasci.

Lychnid. saponar. ana unc. ℥.

Farin. Lini. drach. ij.

Coq. cum aq. ad unc. xij.

F. Clyisma.

Injiciendum duodeclma quaque hora.

Panni lanei eodem Decocto madidi, expressique iterum, calidi applicentur corpori, inferiori, pedibus, poplitibus, inguinibus, cruribus, femoribus.

Eodem Os, Nares, Fauces, colluantur, humectentur, foveantur.

§. 1394. N. 3.

Decoctum diluens, acidulum, nitrosum, ad stimulum variolosum expellendum.

Rx. *Flor. Papaver. errat.*

recentiss. Sambuci. ana unc. j.

Avenae integrae. unc. ℥.

Cum

Cum aq. decoct. unc. xx. admisce
Nitri stibiati, h. e. ab *Antimon. dia-*
phoretico lavando, & *crystallifando*,
separati. unc. ℞.
Succi Citrei recent. unc. j.
Syrup. Violar. unc. ℞.
Bibat quantum lubet.

§. 1394. N. 4.

Vid. 28. N. 1.

§. 1399. N. 1.

Vid. 28. N. 1.

§. 1399. N. 2.

Vid. 1394. N. 3.

§. 1399. N. 3.

Succus antipyicius in statu Phlogistico
Variolarum.

℞. *Succi recens expressi Cichorei.*
Lactucæ.
Taraxaci.
Fumariæ. ana unc.
ij.
Radic. Scorzonæ.
unc. iv.

Nitri puri. drach. i℞.

M.

Bibat unc. j. omni hora diei.

Decoctum simile.

℞. *Radic. Sarsaparill.*
Chinæ.
Gramin. ana unc. ij.
Scorzonæ. unc. viij.

A D C A L C U L U M.

§. 1425.

Olera hic bona.

Borrago.
Ghaerophylla.

Flor. Sambuci. unc. j.

Cum aq. decoct. spatio 1. horæ, pint.
 vj. exhibe.

Bibat unc. v. omni hora.

§. 1399. N. 4.

Epispasticum; impetum humorum a nobi-
lioribus partibus derivans.

℞. *Emplastr. de Meliloto.*
Galbani.

Sagapeni. ana unc. j.

M.

Extensa ad alutam applica cavis Pedum.

Idem fortius.

℞. *Fermenti acidi Panis. unc. vj.*

Rutæ. m. j.

Semin. Sinapi contusi. drach. vj.

Salis. drach. iv.

Aceti. drach. iv.

M.

Applica ad cava Pedum & Poplitum no-
ctes atque dies.

§. 1399. N. 6.

Haustus anodynæ.

℞. *Syrup. Papav. albi. unc. j.*
 F. *Haustus.*

℞. *Laudani puri. gr. j.*

F. *Pilula.*

℞. *Laudani puri. gr. j.*

Aq. stillat. Melissæ. unc. ℞. j.

M. F. *Haustus.*

§. 1402.

Vid. scripta ad 1394. & 1399. N. 6.

Chondrilla.

Lactuca.

Petroselinum.

Radices Dauci.

Raparum.

Sisari.

Sonchus.
Scorzonera.
Taraxacum.
Tragopogon.

Haec, horumve quaedam, cum Jure car-
nium cocta, pro Victu optima.

Serum Lactis. } Animalium solo gra-
Lac. } mine pastorum.
Lac ebutyratum. }

Plurimum valet usus horum tam diu con-
tinuatus, donec Alvus fit, manetque,
aliquamdiu laxa; licet debilitas inde
quaedam successerit: haec quippe felix
saepe solvit vel inveteratum malum.

§. 1426.

Clyisma aperiens, laxans, molliens,
Calculum leniter propellens.

℞. Fol. Malvae.
Althaeae.
Ibisci.
Mercurialis.
Parietariae.
Brancae Ursinae.
Atriplicis. ana m. iv.

Ex eodem Decocto fiant Clysmata, &
etiam potulenta assidua; nam, laxant,
aperiunt, molliunt, pellunt.

IN LUE VENEREA.

§. 1458.

Balneum, ex antiseptiis, ad partes
affectas a putredine servandas,
pro Viris.

℞. Fol. rec. Rutae.
Scordii.
Alliariae.
Malvae. ana m. ij.
Cum aq. decoct. & expressa admisce ad
℔. ij.

Decoctum oleosum ad lubricandum.

℞. Amygdal. dulc. N. xxx.
Pistachior. N. xx.
Semin. Papav. contus. unc. iij.
Excorticata, & contusa; decoque cum
Aq. vulgari q. s. spatio $\frac{1}{2}$ horae, tum
fortiter & diu contritis simul S. A. adde
Sapon Venet. drach. iv.
Glycirrhiz. unc. ij.
Ebulliant denuo parum, dein Decocti
℔. iij. exhibe.
Bibat unc. viij. quater de die, vacuo Stoma-
cho, & dein parum leniter deambulet.
Opiatum, Anodynum, Aperiens.

℞. Syrup. s. Rad. aperient. unc. i℔.
Laudani puri. gr. ij.
Nitri puri. gr. xx.
Aq. stillat. Petroselinii. unc. vj.
M.

Bibat unc. ℔. omni hora.
Propellens Diureticum.

℞. Cicer. rubr. contus. unc. ij.
Semin. Petroselini. unc. j.
Rad. Gramin.
Petroseli. ana unc. iv.
Fol. Agrimon.
Virg. aureae.
Veronic. maris. ana m. ℔.
Glycirrhiz. unc. j.

Cum aq. decoct. spatio $\frac{1}{2}$ horae ℔iij.
admisce
Nitri drach. ij.
Bibat unc. ij. omni hora.

Sapon. Venet. drach. j.

Sp. Vin comm. drach. vj.

In hoc tepido Virga, & Scrotum, immer-
gantur ter quaterve de die, spatio $\frac{1}{2}$
horae, dein panni lanei praescripto De-
cocto immersi, & expressi, omni appli-
centur Pubi, Scroto, Perinaeo.

Fiant ex iisdem Injections.
Injectio detergens, ad Urethram ulcera
venereo erosam.

℞. Mell. Rosar. unc. j.

Aloës puriss. gr. x.
 Sal. Ammon. gr. iv.
 Aq. stillat. Foenicul. unc. vj.
 M. pro Injectione.

Farin. Lini. unc. j.
 Ol. Lini. unc. ℥.
 Sp. Vini Theriacal. unc. j.
 F. Cataplasma.

Purgatio.

§. 1461.

℞. Rad. Jalapp. drach. j.
 Mercur. dulc. scrup. j.
 F. Pulv.
 Pro una dosi.

Emplastrum Dissipans.

℞. Scammon. gr. xij.
 Rad. Jalapp. gr. xvij.
 Mercur. dulc. gr. xxv.
 M.

℞. Flor. Sulph. unc. ij.
 Mercur. nigr. drach. ij.
 Sacchar. Saturni. drach. iij.
 Emplastr. de Meliloto.
 Cumino.
 Galbano.
 Ammoniaco.
 Sagapeno. ana unc. ℥.
 M. F. S. A. Emplastr.

Ut prius.

M. F. S. A. Emplastr.

℞. Pil. Coch. maj. gr. xl.
 Praecipit. albi. gr. iij.
 M. accurate; F. Pil. N. ix.
 Summa aurora devorandae.

Cum aluta applicandum.

Emulsio refrigerans.

℞. Semin. 4. frigid. major. ℥.
 minor ana drach. iij.
 Cum Aq. Hordei F. Emulsio, cujus unc.
 xxij. admisce
 Nitri drach. j.
 Syrup. Diacod. unc. ℥.

℞. Flor. Sulph. drach. iv.
 Sacchari Saturni. drach. j.
 Picis Sutoriae. unc. ij.
 M.

In eisdem usus.

Cataplasma suppurans, ad Bubonem
 venereum.

Pilulae balsamicae, per epicrasin
 purgantes.

℞. Terebinth. vulg. unc. j.
 Rhei-barb. drach. iv.
 Glycirrhiz. siccae. q. s. ut F. massa
 ad formandas Pilul.
 Capiat j. omni hora gr. iv.

℞. Ficus molles, maturas, ad ℥℥.
 Mell. recent. unc. ij.
 Galbani in vitello Ovi soluti. unc. j.
 F. S. A. cum aq. coquendo Cata-
 plasma.

Pulvis depurans, ad Bubonem venereum
 apertum.

§. 1460.

Cataplasma discatiens, anodynum.

℞. Pulv. fol. siccator. Scordii. unc. ij.
 Vitrioli albi. drach. ij.
 Aloës. drach. j.
 M. F. Pulv.

Aperto Ulceri, deterso prius, inspergendus
 ad depurandum.

§. 1462.

℞. Flor. Samb.
 Melilot.
 Chamaemel.
 Papav. errat.
 Altheae. ana unc. ij.
 Cum Lacte ebutyrato coctis admisce

℞. Emplastr. de Meliloto.
 Diapomphol. ana q. s.

℞. Emplastr. Vigon. cum Mercur. duplici.
 q. s.
 Extens. ad alutam exhibe.

§. 1463.

§. 1463.

Rx. *Mercur. sublimati*. drach. j.
Aq. Calcis vivae. unc. ij.
 M.

Hac aqua tangantur lenissime una vel altera vice.

Dein fiat aucta copia *Aq. Calcis* sensim lenior.

§. 1466.

Fomentum detergens, antisepticum.

Rx. *Fol. recent. Scordii.*
Flor. recent. Absinth.
Alliar.
Rutae.
Rorismar. ana m. ij.
Tanacet.
Centaur. min.
Card. bened. ana m. iß.

Rad. Imperator.

Hellebori nigri. ana unc. j.

Cum aq. decoct. ßv. admisce

Sapon. Venet. unc. iß.

Hoc Fomento pudenda depurentur.

Rx. *Mell. Rosar.* unc. iv.
Mercur. sublim. corrosiv. drach. ß.
Aq. stillat. Rutae. unc. x.
 M.

In eundem usum.

§. 1468.

Decoctum diluens, aperiens, ante Salivationem sumendum.

Rx. *Rad. Gramin.*
Chinae.
Sarsaparill. ana unc. ij.
Hord. mundati. drach. vj.
Glycyrrhiz. unc. iß.
 Cum aq. decoct. spotio 2. horar. ßiij. exhibe.
 Bibat de hoc Decocto unc. iv. omni hora diei.

§. 1469.

Bolus Sialogogus.

Rx. *Mercur. dulc. triti.* gr. iv.
 F. una dosis.

§. 1473.

Clyisma purgans, Salivationis impetum minuens.

Rx. *Fol. Sennae.* unc. j.
Agarici. drach. iv.
Semin. Carthami. drach. ij.
Rad. Jalapp. drach. j.
 Cum aq. decoct.
 Unc. xij. injice pro Clysmate.

Haustus purgans in eundem finem.

Rx. *Diagryd.* gr. xv.
Syrup. Rosar. solut. cum Senna
 drach. vj.
 M.

Pro una dosi.

Rx. *Diascord. Sylvii.* gr. xxiv.
 F. una dosi pro sudorifero.

§. 1474.

Pulvis anodynus, ad fluxum Alvi, a Salivatione, cohibendum.

Rx. *Laudan. puri.* gr. iij.
Corall. rubr. drach. j.
Sacchari perlati. drach. ij.
 M. F. Pulv. tenuissimus divid. in vj. dos. aequales.
 Capiat unam omni $\frac{1}{4}$ horae, donec sedetur dolor Alvi, & Diarrhoea.

Vel Mistura anodyna & diaphoretica in eundem finem.

Rx. *Diascord. Sylvii.* drach. j.
Syrup. Diaeod. drach. ij.
Aq. stillat. Cortic. Citrei. unc. iv.
 M.

Capiat

Capiat unc. ℞. omni $\frac{1}{4}$ horae ; donec se-
dentur modo dicta .

Extensam ad alutam applica Abdomini in
usum eundem .

℞. Theriac. Andromach. unc. ij.

℞. 1475.

Vid. 1426.

I N R A C H I T I D E .

℞. 1489.

Cibus optimus .

1. Panis bene fermentatus , biscoctus ,
cum admisto pauco Croco , Nuce myri-
stica , Cardamomo , Cinnamomo , semine
Celeri , atque similibus gratissimis , &
roborantibus , aromatibus .

2. Caro Columbarum , Gallinaceorum ,
Cuniculorum , Ovilla , Hoedina , Vituli-
na , macilentior , leniter assa , minutim
incisa ; dein intermisto Pane biscocto ,
Sale , & pauco Petroselini , Thymi , Nu-
cis myristicae , aut similium , parata .

3. Oryza , Milium , Hordeum , cum
Aqua , & Uvis passis , cocta ; dein cum
pauillo Vini , & leniorum Aromatum ,
condita .

Potus optimus .

Vinum Gallicum maturum , tubrum ,
adstringens , ter quaterve de die ad
unc. j. exhibitum .

Vinum Hippocraticum isa datum ad unc.
℞. eodem tempore .

Cerevisiae { Mumma Brunsvicensis .
recen- { Ale Britannorum .
tes , ut { Cerevisia Batava , quae xij .
{ florenorum pretio venalis .

Hisce aestivo tempore aequa portio Aquae
ferratae medicatae admisceri potest , in-
primis vero Acidularum Spadanarum .

Pulvis aromaticus , roborans , exsiccans , pro
Lectulo & Pulvinari roborante .

℞. Folior. recent. in umbra siccatorum ,
Filicis maris . ℞iij .
Folior recent. Majoranae .

Melissae .

Menthae . ana m. ij .

Flor. recent. in umbra siccatorum ,

Meliloti .

Trifolii odorati .

Sambuci .

Rosarum . ana unc ij .

Terantur in Pulverem tenuem , miscean-
tur duplo tanto Paleae Hordei , atque
dein his linteo immixtis fiant Lectuli
& Pulvinaria , quibus incumbant ,
quique ab humido rite defendantur ,
& saepe exsiccantur .

Similis pro suffumigio .

℞. Benzoini .

Mastiches .

Olibani .

Succini .

Turis . ana unc. j .

M. F. Pulv .

De hoc Pulvere inspersum parum prunae
fumet , super hoc fumo Panni lanei de-
tenti , fricandis partibus adhibentur .

Haustus emeticus , mitior , pro Infante .

℞. Radic. Ypecacuanhae . scrup. j .

Vini albi Gallici . unc. j .

Sacchari . drach. ij .

Infusa totam noctem , depurata exhibe
mane .

Hoc repetatur quarta quaque die , in vi-
oem quintam .

Similis purgans , & simul roborans .

℞. Rhei selecti . unc. ℞ .

Myrobolani Citrini sine nucleis . drach.
ij .

Agarici trochiscati . scrup. ij .

Infusa-

Infundantur frigida eum *Cerevisiae fortioris* ℥iv.

Post xxiv. horas paratus erit potus, quo utatur pro familiari quotidiano, spatio iv. septimanarum.

Si vero nimis inde purgetur, aqua copiae *Cerevisiae alterius* dilui poterit, aut etiam majore, si usus indicat.

Herbae roborantes, siccantes, excitantes, antiscorbuticae, Rachitidi sanandae propriae.

Agrimonia.
Betonica.
Capparidis cortex ex radice.
Ceterach.
Cichoreum.
Cuscuta.
Diapensia.
Endivia.
Filix mas.
Hepatica.
Lingua cervina.
Melissa.
Myrobalani pruna.
Osmunda Regalis.
Polypodium.
Quercus folia, glandesque.
Rhabarbarum.
Rubi folia & radix.
Ruta muraria.
Scabiosa.
Tamarisci cortex, flores, folia.
Trichomanes.
Veronica.

Ex his *Cerevisiae, Vina, Infusa*, medicata parari queunt, maximo cum fructu, aut & *Condita*, & similia componi ex. gr.

Cerevisia medicata excitans, roborans, siccans.

℞. *Agrimoniae.*

Ceterach.

Filicis radic.

Linguae Cervinae.

Polypodii radic.

Rutae murariae. ana unc. ij.

Minutim scissa, mista, linteo immissa, infundantur frigida, cum ℥xij. *Cerevisiae.*

Utatur pro potu communi.

Vel Vinum ex similibus.

℞. *Folior. & Flor. Betonicae.* unc. iij.

Cortic. radic. Capparidis.

Tamarisci.

Rubi sylvestris.

Trichomanis. ana unc. ij.

Limaturae Martis. unc. ℥.

Cum *Vini* ℥viiij. in frigore infusa adhibeantur, ter de die, ad unc. j.

℞. *Entis Veneris Boylei.* gr. ij.

Exhibe vesperi, ex *Vino Canariensi*, quotidie, spatio iij. septimanarum.

Tinctura martialis, roborans.

℞. *Limatura Martis.* unc. j.

Aceti stillatit. acerrimi. unc. x.

Sacchari. unc. iij.

In phiala alta ebulliant leniter spatio xxvj. horarum; filtratus liquor servetur vase clauso.

Dentur gutt. vj. horis quotidie, horis medicis, ex auxillo *Vini Hispanici.*

I N D E X

R E R U M N O T A B I L I U M,

Quae in *Commentariis* GH. VAN-SWIETEN ad *Aphorismos*
H. BOERHAAVE continentur,

B I B L I O P O L A E

S T E P H A N I M A N F R E D I

M O N I T U M.

Quemadmodum praefata *Commentaria* primatim Lugduni Batavorum non continuo, sed ut Cl. Auctor composuit, fuerunt edita; ita rursus fuerunt typis commissa, & eorum plures editiones usque ad VIII. tomum, & praesertim tres hic Neapoli, ultima quarum haec mea, in lucem prodire: at cum hoc labente Anno 1772. paulo post Cl. Viri obitum complementum totius Operis cum Indice generali e praelo fuisset Reipublicae datum; operae pretium fuit ut meam editionem absolvissem; & simul & semel Indicem tum meae, quam aliis editionibus, quam optime potui, aptavissim: & quia pagina tot variis editionibus respondere nequit, nisi meae tantum; ideoque ut his omnibus consulerem, paragraphorum numerationem, earumque numeros & litteras graecas, ubi illae divisae, adjungere pro facilitate materies indicatas investigandi, sedulo curavi.

Numerus itaque romanus tomum, §, n. & l., paragraphum, ejusque numerum, & litteram graecam, quae omnibus aequae editionibus respondent, p. vero paginam, quae una meae editioni congruit, ostendunt. Res demum materiei medicae * designantur.

A

ABDOMEN indurari & tumefieri in febre autumnali incipiens quid designet? III. § 593 p. 70: *Abdominis* vulneris in *cavum* ejus non penetrantis signa. II. § 306 p. 20, 21: *Ad peritonaeum* usque pervenientis effectus. § 307 p. 21, 22: *Cura*. § 308 p. 23: *In Cavum penetrantis* signa. § 309 p. 23: * *medicamenta* contra vulnera abdominis. X. p. 298: *Viscerum ibidem illaesorum* *Diagnosis*. II. § 310 p. 24: *Cura*. § 311 p. 14 ad 26; § 315 p. 32; § 317 p. 35: *Lae-sorum* *diagnosis*. § 312 p. 26 ad 28: *Effectus*. § 313 p. 29, 30: *prognosis*. p. 30: *Cura*. § 314 ad 320 p. 30 ad 38.

ABDOMINIS *fistularum* *prognosis*. II. § 307 p. 22: *Ejusdem hernia* quid? p. 21. Tom. X.

ABDOMINALIUM *Viscerum Vitia* hepar adeo facile cur afficiant? V. § 95 p. 125: horum *actio* cur in integrum quandoque aboleatur. VI. § 1102 p. 135.

ABLACTATIO & circa illam observanda. VIII. § 1358 p. 261 ad 264.

ABORTUS quid? VIII. § 1296 p. 65: quo *Graviditatis* tempore frequentius contingat? p. 66: *Hujus stadium triplex*. p. 65: *Causae*. § 1303 p. 80, 82. vide *Causas haemorrhagiae uteri*. *Abortus* in foeminis cur frequentior, quam in brutis? p. 80: *Hunc* procurare periculosum. p. 81, 82.

ABSCUSSUS quid? II. § 402 p. 171: *Hujus* *Causa*. § 387 p. 141 ad 143: *Diagnosis*. p. 144: *Haec in Viscerum abscessibus* difficilis. VI. § 1185 p. 289: *Indicationes*. II. § 402 p. 171 ad 175:

Y y

Cura.

- Cura. § 403 ad 412 p. 175 ad 191: *Abscessus maturati* diagnosis. § 405 p. 179 ad 181: *Clausi manentis* effectus. § 406, 407 p. 181 ad 185: *Indicatio*. § 408 ad 410 p. 185 ad 190: *per caustica aperti* sequelae. § 412 p. 191: *Immaturus* non est aperiendus. § 404 p. 178.
- ABSCCESSUS *bifidus* quid? II. § 405 p. 180.
- ABSCCESSUS *hepatis; pleurae; pulmonis*. vide *Hepar &c.*
- ABSCCESSUS *apparens & iterum disparens* in acutis cujus praesagii. II. § 386 p. 140 in fin. & 141: * *Abscessus* medicamenta. X. p. 301.
- ABSORBENTIA quid? I. § 66 p. 78: *Acidum* ad se trahunt. p. 79; III. § 605 n. 6 p. 110: In intestinorum *Scirrhis* utilia. V. § 976 p. 168.
- ABSTERGENTIA quid? I. § 54 p. 61.
- ABSTINENTIA in morbis apud *Celsum* Duplex. IV. § 728 p. 4, 5: *Hujus*, & *Asclepiadis* est rejicienda. *ibid.* & III. § 599 p. 84; § 602 p. 95.
- ABSTINENTIA *nimia* cur febricitantibus maxime senibus noceat? I. § 602 p. 92.
- ACCESSIONES diebus paribus, ante sextum diem, in ardente cujus ominis? IV. § 741 p. 58.
- ACETI *vis* in humores nostros qua? VI. § 1143 p. 208: *Hujus* in putridis morbis usus quis? I. § 88 p. 107; II. § 438 p. 247.
- ACETUM *Medicatum* in rabie *Canina* bonum. VI. § 1143 p. 208.
- ACIDUM quid? I. § 60 p. 69: *Hujus* in corpore origo. *ibid.* & p. 70: *Causae*. § 61 p. 71: *Sedes*. § 62 p. 72: *Effectus* in primis viis. § 63 p. 73, 74: In *Sanguine*. § 64 p. 75, 76: *Diagnosis*. § 65 p. 76: *Prognosis*. *ibid.* *Cura*. § 66, 67 p. 77 ad 80; III. § 605 n. 6 p. 109; § 650 p. 206.
- ACIDUM quibus familiare. I. § 67 p. 80: *Illud* eructantes cur raro pleuriticis. VI. § 1174 p. 277.
- ACIDA sunt quaedam *solventia*, quaedam *coagulantia* quaedam. I. § 117 p. 148, 149: * *Acido* aultera *vegetabilia*. X. p. 273: *fossilia*. p. 275: *pulvis*. *ibid.* *pilulae*. *ibid.* ad morbos ex *acido* spontaneo. p. 279: *acidi* absorbentia, diluentia, obtundentia, immutantia. p. 280: *acida salina*, nativa, fermentata, igne producta. *ibid.* medicamenta in casu *acido* in cangraena. p. 304.
- ACONITI vires. X. § 1493 p. 155, 156: sanavit inveteratam luem. § 1478 p. 170, 171: *Rheumatismum*. § 1493. p. 256, 257.
- ACORES quid? X. § 1484 p. 183: *Suppressi* *Rachitidem* faciunt. p. 184.
- ACRIA quaecumque in scirrhis, & canceris nocent. II. § 495 p. 328: ingesta haec diluta sanguinem subeunt. III. § 586 p. 27: *Horum* effectus. *ibid.* & p. 28: *Cura*. § 598 p. 82, 83.
- ACRIA *mechanica* quid? III. § 603 p. 96: *rubefacientia* quid? p. 97: quid *Venenata*? *ibid.*
- ACRE *Aromatum* tenaci oleo involvitur. III. § 605 n. 8 p. 113: Quomodo solvatur? *ibid.* * *Acres* cibi. X. p. 289.
- ACRIMONIA est naturae humanae aliena. III. § 586 p. 27: *Nutritionem* depravat. VI. § 1181 p. 285: *Hujus* generale signum. p. 286: In pulmonem effectus. VII. § 1198 l. β p. 10; l. δ p. 15; n. 3 p. 21; § 1199 p. 26: *Signa* hunc jam ab illa affici. § 1198 l. β p. 11: *Et* *apoplexiae* causa. V. § 1031 p. 271: *Rheumatismi*. X. § 1491 p. 228 ad 230.
- ACRIMONIA *acida* qua, & unde? I. § 89 p. 109: *hujus* *Signa* & effectus. VI. § 1181 p. 285; VII. § 1258 p. 259: *Est* causa *podagrae*. VII. § 1255 p. 246, 247: *Convulsionum* infantibus. VI. § 1075 p. 66.
- ACRIMONIA *alcalina* quid, & ejus effectus qui? I. § 89 p. 109, 110. *vid.* *Alcalini* *spont.* *Morbi*, *Biliosae* *ejusque* effectus. p. 110: *haec* ut corrigenda? III. § 636 p. 178: *Oleosa* unde? & quid efficiat in corpore? I. § 89 p. 110.
- ACRIMONIA *aquarum* in *Hydrope* funesta. VII. § 1230 p. 175.
- ACTIONES *Vitales* quid? I. § 1 p. 1: *Naturates* quid? p. 3: quid *Animales*? *ibid.*
- ADIPSA quid? IV. § 772 p. 159: In acutis

- acutis cujus praesagii? *ibid.* § 774 p. 160 *il* I.
- ADSTRINGENTIA** quid? I. § 28 p. 31; § 30 p. 35; § 218 p. 293: In diarrhoeis cum cautela sunt *exhibenda*. III. § 772. p. 332: Incaute *data* quid sequatur? p. 333, 335: Intermittentibus quando indicentur? IV. § 768 p. 135: In anginis quando? § 809 p. 223: interne pariter *data* in magnis haemorrhagiis *inutilia*. I. § 218 p. 294; § 219 p. 298: In vel externe porrecta paralyfin facere possunt. VI. § 1060 p. 26: In haemoptysi hoc modo *adhibita* quid praestent? VII. § 1200. p. 30, 32, 36.
- ADSTRINGENTIA austera** quando antiscorbutica sint? VI. § 1165 p. 261: Fibram debilem roborant. I. § 28 p. 31.
- AER** quid? III. § 605 p. 105: Est omnium haeterogeneorum *cahos*. *ibid.* § IX. § 1407 p. 130; § 1408 p. 141: Miasmatis pestiferi *Sedes*. § 1407 p. 126 *ad* 130: In multis variorum re- gnorum Corporibus abundat. III. § 643 p. 190; § 651 p. 211; IV. § 824 p. 255: Omnibus firmiter adhaeret. IX. § 1428 p. 251: Sed *fixus*. *ibid.* Ad illorum cohaesionem multum confert. p. 252: Magna Copia reperitur in calculo. *ibid.* Liquidis nostris non solum inest, sed & notabilem solidorum partem constituit. VI. § 1051 p. 4, 5; § 1176 p. 280: Requiritur ad effervescentiam. IX. § 1428 p. 254: A corpore *solutus* fit *elasticus*, tamen ab atmospherico *differens*. *ibid.*
- AERIS** *dotés*. III. § 646 p. 198: Libere primas Vias subit. § 647 p. 199: *Hujus* in digestionem usus. *ibid.* Nullam partem magis afficit, quam pulmonem. IV. § 824 p. 254: *Ejus* *gravitas aucta* vix a Sanis, ab asthmaticis autem, illico percipitur. *ibid.* *Aucta levitas* plus discriminis habet, quam *aucta gravitas*. § 824 p. 254: *Aëris renovatio* cur acute decumbentibus profit? III. § 698 p. 269: In nosocomiis valde *utilis*. I. § 200 p. 271: Non *renovati*, *frigidi*, *calidi*, *sicci* in vulneribus effectus. *ibid.* § 158 p. 191 *in*
- princ.* *Correctio* quomodo instituenda. § 200 p. 271: Ardente febre laboranti quis conveniat? IV. § 742 p. 67: *Aër* habet in corpus nostrum efficaciam summam. III. § 605 p. 105: *Infectus* quomodo corrigendus. p. 106 *ad* 108: *Huic* saepe debentur omnes febrium causae communes. III. § 584 p. 25; § 605 n. 4 p. 105: *Varie peccantis* in corpus nostrum effectus & correctio. § 605 n. 2 p. 102, 103; IV. § 824 p. 253 *ad* 255; § 864 p. 323: *Aër calidus* epilepticum paroxysmum renovare potest. VI. § 1075 p. 70: *Nephritidem* facere. V. § 994 p. 200: *Stagnans*, *palustris*, *umbrosus* melancholiae causa. VI. § 1108 p. 149. *Humidus tepescens* cur melancholicis utilis. § 1097 p. 126: *Maritimus* ad Scorbutum disponit. § 1150 p. 227: *Humidus frigidus* podagricis nocet. VII. § 1258 p. 259: *Frigidiusculus* in haemorrhagia uteri prodest. VIII. § 1307 p. 95.
- AESTUS** circa pectus, & praecordia cur malus? III. § 609 p. 129.
- AETATUM** varii sunt morbi. I. § 55 p. 64; § 88 p. 107.
- * Albumen ovi recentis in fibra debili, & laxa. X. p. 273.
- ALCAHEST Glauberi** quid? VII. § 1275 p. 311: Datum in podagra. *ibid.*
- ALCALI fixum** quid? I. § 76 p. 95; § 135 p. 171: in corpore nascitur nunquam. § 76 p. 95: Laudatur in hydrope. VII. § 1237 p. 188: In podagra. § 1275 p. 305, 310: In Cachexia. VI. § 1175 p. 279: Tophis applicatum prodest. VII. § 1277 p. 321.
- ALCALIA** infantibus acido laborantibus non *danda*: sed quid? III. § 650 p. 205.
- ALCALI volatile** quid? I. § 76 p. 96: *Hujus* proprietates & usus. § 135 p. 171: Laudatur in podagra. VII. § 1276 p. 318.
- ALCALINI volatiles spiritus** cum calce viva *parati* cum acidis cur non effervescent? IX. § 1428 p. 253.
- ALCALINI spontanei morbi.** *vid.* Putredo.
- ALCOHOL calidum** in haemorrhagiis utile. I. § 218 p. 293.

- ALEXIPHARMACA quid? IV. § 736. p. 25: *Horum* in acutis usus. *ibid.*
- ALIMENTA qualitate & quantitate peccantia quos producant effectus. I. § 25 p. 21, 22; § 196 p. 268; III. § 586 p. 28, 29, 30: ex abdominali vulnere effluentia quid denotent? I. § 201 p. 272.
- ALIMENTA cocta quae dicantur. III. § 587 p. 43: non nutriunt, nisi prius corporis viribus mutentur. I. § 1 p. 3. *De Caeteris; vid. Cibi.*
- ALVUS diu suppressa febris causa. III. § 586 p. 31: In morbis non semper illis solvenda. § 605 n. 13 p. 120: In Phrenitide cur mala? IV. § 772 p. 148, 149: quibus naturaliter strictior? III. § 605 n. 13 p. 121: In ardente febre nimis laxa cur noceat? IV. § 741 p. 62, 63: Fluxa quibus in morbis bona? & quando? p. 57; § 779 p. 164: In initio pleuritis noxia. V. § 891 p. 42: quid indicet? V. § 901 p. 54: Quotuplici modo in apoplexia juvet? § 1017 p. 251: ejusdem subductio valida cur in angina inflammatoria efficax. IV. § 809 p. 221: Liquida nec critica peripneumonicorum sputa supprimit. § 864 p. 324: Quae ergo bona? § 830 p. 172, 173: Albicans in acutis quid denotet? § 772 p. 149. * Alvi emollientia. X. p. 291: Alba vel intercepta in febricitantibus cur mala? V. § 1060 p. 23: Biliosa cum paucis cruore in hepatitide ante quartum diem cujus ominis? V. § 923 p. 88: Qua ratione haec juvanda? § 924 p. 90: Alvi dejectio quae optima? III. § 719 p. 320: Quae lethalis? p. 319: Per hanc sana aequae ac morbosa e corpore expelluntur. § 720 p. 322: sincera dejectio quid? p. 324: Fluxus colliquativus quid? *ibid.* hic quibus familiaris? *ibid.* ejus prognos. p. 323: Alvi dejectio sine sensu in anginis cujus ominis? IV. § 819 p. 249: Hujus suppressio in gravidis unde? VIII. § 1301 p. 73, 74: Quomodo aperienda? p. 74.
- ALUMEN in collyriis cur noxium? VI. § 1051 p. 6.
- AMALGAMA solvens in vesica hamana plumbum. X. § 1451 p. 82.
- AMARA obesis proficua. VI. § 1051 p. 9: * Amara lactescentia frigida in curatione febrium. X. p. 311.
- AMAUROSIS immedicabilis post acutos morbos unde? VI. § 1060 p. 24.
- AMYLUM quid? VII. § 1211 p. 91.
- AMNIOS liquore nutritur foetus? VIII. § 1340 p. 231: Humor excrementitius an sit? *ibid.*
- AMMONIACI Salis dotes. I. § 135 p. 170.
- AMOR melancholiae causa. VI. § 1093 p. 116: Hujus cura. *ibid.*
- AMURCA quid? VI. § 1092 p. 115.
- ANALECTICA quid? II. § 434 p. 242.
- ANALOGIA quid doceat? I. § 12 p. 12.
- ANΑΣΑΡΚΑ hydrops quid? VI. § 1169 p. 269; VII. § 1225 p. 132: hujus a leucoplegmata disparitas. VII. § 1225 p. 132, 133: Prognosis. p. 133 134: effectus. p. 134: cura. *vid.* Hydrops.
- ANΑΣΑΡΚΑ Scroti quid? & ejus expositio. VII. § 1227 p. 151, 152, 153.
- ANATOME ad determinandas morborum causas utilis. VI. § 1076 p. 80.
- ΑΝΑΣΤΟΜΟΣΙΣ quid? & ejus diagnosis. VII. § 1198 p. 4, 5.
- ANCHYLOSIS quid? Hujus causae. I. § 69 p. 83; II. § 357 p. 87; § 364 p. 99; § 406 p. 182; § 556 p. 390 ad 393: Prognosis. II. § 556 p. 394: Cura. I. § 35 p. 46; § 127 p. 159, 160; § 128 p. 162; II. § 556 p. 392 ad 394.
- ANEURUSMA Verum quid? I. § 107 p. 134; § 112 p. 139; § 176 p. 243: ejus causae. § 176 p. 243, 244, 245, 248: Diagnosis. p. 244, 245: Effectus. p. 245, 246; § 112 p. 139: Prognosis. § 176 p. 246: Cura. *ibid.*
- ANEURUSMA spurium quid? Hujus a vero disparitas. I. § 178 p. 260: Causae. *ibid.* & § 177 p. 248, 249: Diagnosis. § 178 p. 250: Effectus & cura. *ibid.*
- ANGINA quid? IV. § 783 p. 172: hujus species duplex. p. 173: prioris speciei causae. § 784, 785 p. 173, 174, 175: Hujus prognos. § 786 p. 176, 177: posterioris nomina diversa unde? § 787 p. 177, 178: Hujus sedes variae. § 788 per tot. p. 179 ad 184.

ANGINA *aquosa* quid? IV. § 791 p. 186: *ejus* sedes. § 792 p. 187: *Causae*. § 793 *per tot.* p. 187 ad 190: *Effectus*. § 794 *per tot.* p. 190, 191: *Diagnosis* & *prognosis*. § 795 p. 191: *Cura*. § 796 *per tot.* p. 191 ad 194: *Hanc speciem cur raro dolor comitetur?* § 791 p. 186: *Quibus sit familiaris?* *ibid.* * *ejus* *medicamenta*. X. p. 317.

ANGINA *catarrhosa tenuis*. *vid.* *Angina aquosa*. *Convulsiva* quibus familiaris? IV. § 818 p. 246: *Hujus* *causae*, *prognosis* & *cura*. *ibid.* & p. 247: *Inflammatoria* quid? § 798 p. 200: *ejus* *causae*. § 799 *per tot.* p. 201 ad 204: *sedes*. § 800 p. 204: *Haec* si in *fistula Pulmonali* fit, quae *diagnosis?* § 801 p. 204, 205: *effectus*. *ibid.* *prognosis*. p. 205: si in *larynge*, qualis? § 802 p. 206: *Prognosis*. p. 207: Si in *hujus* & *offis hyoidis musculis*, quae? § 803 p. 208: *Prognosis* & *effectus*. *ibid.* Si in *Pharynge*, qualis? § 804 p. 209, 210: *effectus*, & *prognosis*. p. 210: Si in *tonsillis*, *uvula* &c. quae? § 805 p. 211. *Prognosis*. p. 212: *Symptomata*. p. 213, 214: *Generalis harum quinque specierum prognosis*. § 806, 807 *per tot.* p. 215 ad 217: *Exitus quadruplex*. § 808 p. 217, 218: *primae* & *secundae speciei cura*. § 810, 811 *per tot.* p. 226 ad 228: *Omnibus his non vel sero, vel frustra tentatis quid agendum?* *vid.* Βρονχοτομή. *Anginis inflammatoriis* qui maxime *obnoxii?* § 799 p. 202: *Quo anni tempore frequentiores hae?* p. 203: *Harum species quae saepe lethales?* & *cur?* § 804 p. 207, 208: *Quae minus periculosa?* § 805 p. 211, 212: *Omnium frequentissima quae?* *ibid.*

ANGINA omnium morborum inflammatoriorum maxime *volubilis*. IV. § 809 p. 224: *Ad quae Loca metastatice deponi solet?* *ibid.* & p. 225: * in *angina inflammatoria* *medicamenta*. X. p. 318.

ANGINAE *Suppuratoriae* *signa* & *tractatio*. IV. § 814 p. 236: *Quo versus rumpi solet* *ejus abscessus*. p. 237: *Cur hic quandoque venae sectionem postulet?* *ibid.* *Anginae raro vel nunquam suppurantes quae?* § 815 p. 238.

ANGINAE *gangraenosa* *instantis* vel *jam praesentis signa*. IV. § 816 p. 238, 239: *causae*. *ibid.* *effectus*. p. 239 *prognosis*. *ibid.* & *seqq.*

ANGINA *Scirrhusa* quid? IV. § 797 p. 195: *hujus* *causae*, & *cura*. *ibid.* ad 200: *Diagnosis*. p. 195; § 817 p. 242: *Prognosis*. p. 242: * *ejus* *medicamenta*. X. p. 317.

ANGINA *oedematosa*. *vid.*

ANGINA *aquosa*. *vid.*

ANGINAE *paralyticae* *causae*, *signa* & *prognosis*. IV. § 818 *per tot.* p. 243 ad 247.

ANGINA *suffocativa*. *vid.*

ANGINA *convulsiva*. *Corollaria ad anginarum prognosim formandam spectantia*. IV. § 819 *per tot.* p. 248 ad 250.

ANIMALIUM *spontanea degeneratio* quae? I. § 75 p. 91, 92, 93; II. § 406 p. 181, 182.

ANIMI *affectus* quid? I. § 104 p. 123, 124; VI. § 1094 p. 123: *Horum* in *corpus nostrum effectus*. I. § 104, 105 p. 123, 124; IV. § 824 p. 258; VIII. § 1306 p. 89, 90: *Generant Apoplexiam*. VI. § 1125 p. 169: *Epilepsiam*. § 1075 p. 71, 72: *Marasmmum*. § 1181 p. 286: *Haemorrhagiam* in *gravidis*. VIII. § 1306 p. 89: *Podagram*. VII. § 1258 p. 257: *Syncopen*. VI. § 1062 p. 31: *In peripneumonia sputorum suppressionem*. IV. § 865 p. 325: *In hypochondriacis* & *hystericis* quos in *systema urinosum* edant *effectus?* V. § 1013 p. 246: *Puerperis* sunt *periculosi*. VIII. § 1327 p. 178: *Melancholicis quales* sint? VI. § 1094 p. 123.

ANIMI *affectus* quomodo *corrigenendi?* I. § 104 p. 123 ad 125; VI. § 1113 p. 155 ad 157: *Oppositi* in *Melancholia* *profuerunt*. VI. § 1097 p. 126; § 1113 p. 156.

ANIMI *deliquium* *robustis* *periculosius* quam *debilibus*. I. § 117 p. 148: *hujus* *largae sanguinis missione instantis signa*. § 141 p. 180, 181.

ANIMI *perturbationes* quos *morbos sanaverint?* VI. § 1068 p. 47.

ANODYNA quid? I. § 202 p. 273: *horum actio*. *ibid.* *In epilepsia* quando *bona?*

- VI. § 1081 p. 97: In febris quando profint? quando obsint? III. § 610 p. 136; § 620 p. 147: Item in comate? § 706 p. 292: In delirio quando? § 702 p. 283: Quem in variolis habeant usum? IX. § 1399 p. 88 ad 90: Viam calculo parant. § 1426 n. 2 p. 242, 243.
- * Antacida vegetabilia. X. p. 279.
- ANTHRAX quid? II. § 416 p. 203: Hujus species & cura. *ibid.*
- ANTIDOTUM Libidinis optimum. X. § 1445 p. 31.
- ANTI-EMETICI Riverii compositio & usus. III. § 658 p. 223: Actio quae? *ibid.*
- ANTHYSTERICA quid? III. § 650 p. 207; VI. § 1082 p. 98: Diversorum in diversis casibus utilitas. III. § 650 p. 207: In epilepsia quando dentur? VI. § 1081, 1082 p. 97, 98: sub partu quando? VIII. § 1312 p. 112: cum indicantur in graviditate, parva dosi danda. § 1300 p. 71, 72.
- ANTIMONIUM expectorans esse videtur. IV. § 866 p. 325: Hoc & praeparata in variolis data sunt. IX. § 1392 p. 49, 50.
- ANTIMONII butyrum quid? II. § 461 p. 266: ejus in sphacelo usus. *ibid.*
- ANTIPLLEURITICA specifica sunt innocua. V. § 891 p. 42, 43.
- ANTISCORBUTICA quando & quomodo exhibenda? VI. § 1160, 1161 p. 252 ad 254 quando contra indicata? § 1162 p. 255: Laudantur in Hydrope. VII. § 1246 p. 220; § 1249 p. 225: In podagra. § 1275 p. 305, 307: Interne etiam sumpta tumores Rheumaticos dissipant. X. § 1493 p. 259.
- * Antispasmodica contra convulsiones. X. p. 296.
- * Antiphlogisticum purgans in inflammatione. X. p. 300: mistura diluens. p. 301: refrigerans. *ibid.* in combustionem. p. 306.
- ANTISPATICUM universale non datur. III. § 713 p. 307.
- ANXIETAS verbis explicari non potest. III. § 631 p. 162: ejus species. § 633 p. 167: Unius ab altera disparitas. § 632 p. 166.
- ANXIETATIS febrilis causae. III. § 631 per tot. p. 162 ad 165: effectus. § 632 p. 165, 166: cura. § 634 per tot. p. 171 ad 176: Quae ab affecto genere nervoso est: quomodo noscatur. § 633 p. 169: hujus cura. § 634 p. 172 ad 174: *Anxietas* in omni fere morbo circa mortem adest. § 633 p. 169: ejus summus sensus unde in intermittentium frigore? § 587 p. 54: Illa phthisicorum unde? VII. § 1206 p. 65: * medicamenta. X. p. 312.
- AORTA quid? I. § 170 p. 224: hujus vulneratae prognosis. *ibid.* Ligatae experimenta. § 120 p. 155.
- APHTHAE Veterum quid? V. § 978 p. 172: cura ab illis quomodo instituta? *ibid.* & p. 173: Hae apud recentiores quid? & quomodo fiant? p. 174; VII. § 1205 p. 49: Earum sedes. V. § 981 p. 175: Quibus familiares? § 982 p. 176, 177: Earumdem cum miliaribus comparatio. p. 176: Causa proxima. § 980, 981 p. 175: Remotae, symptomata eas praecedentia. § 983 per tot. p. 177 ad 180: Diagnos & prognos. § 984, 985, 986 p. 181 ad 183; § 992 p. 195: Effectus. § 987, 988 p. 183 ad 186; VII. § 1205 p. 50: Cura. V. § 989, 990 p. 186 ad 190: corollaria quaedam solvuntur. § 991 per tot. p. 191 ad 195: Aphthae etiam criticae dantur. § 983 p. 178, 179: Aphthae causa phthisis. VII. § 1205 p. 49: In ultimo phthisis stadio saepe cur observentur? V. § 983 p. 180; § 991 p. 194: * earum medelae. X. p. 325.
- APOPHLEGMATISMI quid? IV. § 796 p. 193: ubi indicentur? p. 194.
- APOPLECTICI spiritus quibus noceant? V. § 1010 p. 234.
- APOPLEXIA quid? V. § 1008 p. 221: est quasi paralysis generalis. VI. § 1059 p. 20: Hujus a syncope, animi deliquio, somno profundo, disparitas. V. § 1008 p. 222: item a catalepsi. VI. § 1086 p. 108: sedes. V. § 1013 p. 246; Causa proxima § 1009 p. 223: Remotae, & harum diagnos. § 994 ad 1011 p. 199 ad 245: Futurae Signa. § 1020 p. 255 ad 258: imminens

- mentis* indicia prima ubi conspiciantur? p. 257 : *praesentis* diagnosis. § 1021 p. 258 : *Hujus* major vel minor discriminis gradus unde cognoscatur? § 1015 p. 247 & 248 : *Levitas* unde? § 1016 p. 249 : Quomodo ope naturae solvatur? § 1017 p. 249 ad 252 : Paulo *gravioris* effectus & exitus. § 1018 p. 253, 254 : cur raro integre curetur? *ibid.* *Exquisitae* autem effectus & exitus quis? § 1019 p. 255 : *Apoplexiae* generalis cura non datur. § 1022 p. 259 : A causa frigida futurae cura. § 1023 ad 1026 p. 259 ad 263 : *praesentis* autem. § 1028, 1029 p. 265 ad 267 : Si vero a Plethora &c. instet, *curatio* quae? § 1030 p. 268, 269 : *Factae* prognosis & cura. § 1031 p. 270 : si ab extravasatis humoribus, *quae*? § 1033 p. 270, 271 : Si ab effusa lymphæ, *qualis*? § 1034 p. 271, 272 : Si a Venenis &c. *quae*? § 1035 p. 272, 273 : Si a polyposis concretionibus, *cura nulla*. p. 273.
- APOPLEXIA** a qua causa sensibus frequens? V. § 1010 n. 2 circa fin. p. 232 : *Hi* cur rarius emergant? § 1015 p. 247 : * medicamenta. X. p. 327.
- APOPLEXIA animi affectus** mire quandoque mutat. V. § 1018 p. 253 : *Hac* sanata cur omnes functiones saepe restituantur, loquela laesa manente? VI. § 1063 p. 36, 37.
- APOSTEMA**. *vid.* Abscessus.
- APPETITUS aegrorum** saepe Medicum de victus ratione docet. III. § 599 p. 85 : *eorum* desideriiis multa sunt indulgenda. *ibid.* & p. 86 : in gravidis *insolitus* non est prohibendus. § 645 p. 177 : Quomodo tractandus? VIII. § 1296 p. 61 : In diu *jejulantibus* cur pereat & nausea oriatur? III. § 642 p. 187 : Multum *prostratus* in morbis quid indicet? IV. § 734 p. 19 : In phthisi *validus* cum pergente corporis emaciatione, quid indicet? VII. § 1207 p. 70.
- AQUAE proprietates**. I. § 135 p. 169, 170 ; II. § 399 p. 169 : An rabiosis noceat? VI. § 1143 p. 208 : *Hujus* major copia ; a siticulosissimo simul & semel epota, Hydropis subitaneae causa. § 1051 p. 3 ; VII. § 1229 p. 162, 163 : Hydropis thoracis. VII. § 1219 p. 114 : *Frigida* affatim hausta aestuante corpore Haemoptysin fecit. § 1198 p. 20 : sensim & repetitis vicibus *epota* sedavit Haemoptysim. § 1200 p. 33 ad 35 : Imo externe *applicata*. p. 35 : In siti febrili *haec* an conveniat? III. § 640 p. 183 : An in febre continua putrida *concedenda*? IV. § 736 p. 26 : *hujus* *affusio* quando convulsionem solvat? III. § 713 p. 306 ; *Haec ipsa* fibras roborat. I. § 35 p. 40 : *Tepida* autem laxat. *ibid.* & p. 38, 39 ; § 30 p. 34 ; § 127 p. 160 : *hujus* vapor magis efficax. § 127 p. 160 : *Inspiratus* anxietates circa vitalia lenit. III. § 634 p. 276 : In vomica clausa prodest. VII. § 1210 p. 83 : *Calida* in flatibus cur bona. III. § 650 p. 204 : *Eadem* cur caput in phrenitide lavandum? § 670 p. 242 : *Hujus* potitionis abusus ventriculi & intestinorum stuporis & paralysis causa esse potest. VI. § 1060 p. 28 ; § 1062 p. 33 : *Calida* nimis sanguinem coagulat. I. § 35 p. 40 : *Ebullientis* gradus quis? II. § 476 p. 291 : *Hujus* effectus. *ibid.*
- AQUAE Stagnantes** epidemicorum morborum causae. IX. § 1408 p. 137.
- AQUARUM medicatarum principia**. VI. § 1056 p. 15 : usus in chronicis. *ibid.* In Hydrope. VII. § 1236 p. 186, 187 : In Melancholia. VI. § 1114 n. 2 p. 158 : In podagra. VII. § 1276 p. 310 : *Aquae Carolinae, Spadanae teplicenses*, quibus in morbis conveniant? *ibid.* & VI. § 1056 p. 15 : *Selteranae* in quibus? § 1051 p. 7 ; § 1056 p. 15 : *Antonianae, Buchenses, Wildungenses* in quibus? § 1051 p. 7 : *Spadanae* quando in epilepsia bonae? § 1084 p. 102 : *Ferratae* quando ferro anteponendae? § 1179 p. 283.
- * *Aquosa emollientia*. X. p. 276.
- ARDENS febris**. *vid.* Febris.
- ARGENTUM vivum**. *vid.* Mercurius.
- ARISTOLOCHICORUM classis duplex**. VIII. § 1331 p. 213 : Quando *indicata*? quando non? *ibid.* & p. 214.

- AROMATA unde noscantur? VI. § 1051 l. 7 p. 7: *Horum abusus* quae mala faciat? *ibid.* Calida cur non convenient in aquae metu? § 1145 p. 112, 113: Rheumatismum facere possunt. § 1051 l. 7 p. 8.
- AROMATICARUM plantarum producta, praeparata, usus & exhibendi forma. VI. § 1068 l. a ad e p. 41 ad 43.
- ARSENICUM tendinibus vulneratis applicatum convulsiones creat. I. § 153 p. 186: *Fixatum* per nitrum ad haemorrhagias sistendas noxium. *ibid.* *Arsenici Vaporis* effectus. IV. § 824 p. 255: mictum cruentum fecit. V. § 994 n. 3 in fin. p. 200, 201: *Arsenicale amuletum* in febrium cura adhibitum pessima produxit symptomata. III. § 603 p. 97.
- ARTERIAE dilatatio est cordis contractioni Synchrona. III. § 573 p. 14: *Minoris* integre vel pro parte dissectae phenomena. I. § 159, 160 p. 196, 197: *Majoris* in integrum dissectae effectus. § 161 p. 197, 198.
- ARTERIAE asperae Hydrops, VII. § 1221 p. 122: *Hujus* diagnosi & cura. *ibid.* ejus vulnera & horum prognosis. I. § 170 n. 4 p. 226.
- ARTERIOTOME in phrenitide laudatur. IV. § 781 p. 168: Maniam sanavit. VI. § 1127 p. 127: In epilepsia quando utilis? § 1081 p. 95: Quibus in casibus venae sectione praestet? I. § 106 l. § p. 133.
- ARTUUM tumor in phthisi cujus ominis? VII. § 1206 p. 66: *Horum vulnera* non sunt absolute lethalia. I. § 171 p. 234 n. 1: *inferiorum venae* cur caeteris valvulas plures habeant? VI. § 1151 n. 2 p. 234: *Horum tumor* subitus quos saepe levet? § 1064 p. 38.
- ASCARIDES quid? VIII. § 1363 p. 280 ad 282: *vide* Vermes.
- ΑΣΚΙΤΗΣ quid? VII. § 1226 p. 134, 135: *Hujus* a Tympanitide disparitas. § 1226 p. 145: *Species triplex*, p. 134 *Diagnos* primae speciei. p. 139: *secunda* speciei. *vid.* Hydatides. *Diagnos* Tertiae speciei. p. 137, 138: *prognosis*, p. 138: *Cura*. *vid.* Hydrops.
- ASCITES purulentus unde nasci possit? II. § 417 p. 205.
- ASPARAGI podagrae paroxysmum accelerant. VII. § 1258 p. 256, 257.
- ASTHMA Anxietatis causa. III. § 633 p. 170.
- ATHEROMA quid? I. § 75 p. 94; § 112 p. 138: Anginam facere potest. IV. § 793 p. 188.
- ATMOSPHERA. *vid.* Aër.
- ATONIA musculorum quid? VI. § 1059 n. 3 p. 21.
- ATRABILIARIUS humor quid? VI. § 1092 p. 114, 115: *Hujus* principia. § 1095 p. 124, 125: *Causae*. § 1093 *per tot.* p. 115 ad 120: *Diagnos* & effectus. § 1094 *per tot.* p. 120 ad 124: *Prognosis*. § 1096 p. 125: *Cura*. § 1097 *per tot.* p. 125 ad 128: *Hic Humor* cur? quando? & quo deponatur? § 1098 p. 128, 129: *Hujus depositionis* diagnosi & effectus. § 1099 p. 130 ad 132: *Indicatio*. § 1100 p. 132, 133: *Cura*. § 1101 p. 134, 135.
- ATRABILIS quid? II. § 485 p. 308; VI. § 1102 p. 135, 136: *cur ita dicta*. § 1091 p. 113: *De illa* quid censuerunt Veteres? p. 112 ad 114: *Hujus species duplex*. II. § 485 p. 308: *Effectus*. VI. § 1102 p. 135, 136: *Signa*. § 1103 p. 136: *Cura*. *ibid.* ad 137: *Natura* quandoque hanc perficit, & tunc quid agendum. § 1110 *per tot.* p. 152 ad 154.
- ATRABILIS turgens quid? II. § 485 p. 308; VI. § 1104 p. 139, 140: *Ejus proprietates*. VI. § 1105 p. 144, 145: *Ejusdem* a simplici atrabile disparitas. § 1104 p. 140: *Causae*. p. 139 ad 142: *Effectus*. I. § 82 p. 99; VI. § 1104 p. 141 ad 144: *Prognosis* & cura. VI. § 1106 p. 145, 146: *Metastases* quando locum habeant? § 1104 p. 143: *Vomicae* dum rumpuntur, quibus cum symptomatibus id fiat? *ibid.*
- ATROPHIA quid? I. § 44 p. 50; VI. § 1169 p. 269: *hujus* a Cachexia disparitas. VI. § 1169 p. 269: *partem paralyticam* si occupet, cujus ominis? § 1062 p. 35.
- ATTENTIONIS definitio & effectus. III. § 700 p. 273.
- ATTENUANTIUM efficacia quibus promoveatur?

veatur? III. § 614 p. 142.

ATTRAHENTIA quid? I. § 135 p. 169.

AVENAE decocti cum oxymelle in febrili calore usus. III. § 692 p. 264.

AURIS dolor in acutis quid indicet? III. § 702 p. 281: *Tinnitus* ab encephalo affecto cujus praesagii? V. § 1020 p. 257.

AUTUMNALES febres, vide Febres.

AUTUMNUS cur morborum maxime ferax? III. § 586 p. 32: Est rheumatismi Causa. X. § 1491 p. 233.

B

BALNEA quae Cachecticis convenient? VI. § 1179 p. 284: *Calida* in flatibus & spasmodis adhibentur. III. § 650 p. 208: *Tepida* in Rheumatismo bona. X. § 1493 p. 249 in fin. *Frigida* cum successu ibidem data sunt. *ibid.* & p. 250, 251: Item in paralyti. VI. § 1069 p. 50 in princ. cur saepe in pertinacissimis morbis profuerint? III. § 589 p. 56, 57.

BALNEA pedum quando in apoplexia adhibenda? V. § 1030 p. 269: In catalepsi? § 1044 p. 282: In mania? VI. § 1123 p. 166: In mensium suppressione? VIII. § 1291 p. 39: In scorbuto? & quae? VI. § 1161 p. 254 *Horum* in variolis usus quis? IX. § 1394 p. 60; § 1399 p. 86, 87.

BALNEI terrae in phthisi usus & adhibendi modus. VII. § 1210 p. 85 in fin.

BALNEUM vaporis rigidas, imo durissimas partes emollit. III. § 606 p. 122: In paralyti quando conducatur? VI. § 1069 p. 49: In obstructionibus laudatur. I. § 127 p. 160: & quandoque in alcalino Spontaneo. § 88 p. 128, 129.

BALSAMA laudantur in haemoptoe. VII. § 1200 p. 37: In phthisi. § 1209 p. 75, 79.

BALSAMA nativa quid analysi chemica exhibeant. I. § 204 p. 277: *His* vulnera cur infarciri non debeant? *ibid.* & § 210 p. 282: In renum ulcere bona. § 164 p. 202, 203: *Haec* artificialibus in ulcere pulmonum praesferenda. IV. § 858 p. 319.

Tom. X.

* BALSAMICA lenissima. X. p. 334: *pillulae. ibid. mulla. ibid.*

BALSAMUS Sulphuris antimoniatus, quid? VII. § 1277 p. 322.

BARBA quando nascatur? III. § 701 p. 278: Cur hac careant Castrati? *ibid.*

BETAE folia cuti applicata efflorescentias revocant. VI. § 1075 p. 79.

BILIOSAE febres quando grassare soleant? III. § 586 p. 39: cum hepatitide quando observentur? V. § 916 p. 77.

BILIS quid? I. § 135 p. 172: Est inter inquilinos humores *acerrima*. V. § 916 p. 77: Magna copia secernitur. § 918 p. 83: *Ejus* usus. I. § 69 p. 82, 83; § 82 p. 99; § 84 p. 100; § 135 p. 172: In sanguinem resorpta ad usus efficacior evadit. V. § 918 p. 85: Magna copia in ventriculo collecta appetitum tollit. III. § 642 p. 187: Ex abdominali vulnere *effluens* quid designet? II. § 312 p. 27: *Hujus* vomitus in capitis vulnere, quid? I. § 267 p. 364.

BILIS accensa quid? III. § 586 p. 38 in fin. & seq.

BILIS atra. vide *Atra-bilis cystica*, cur in exitu retardetur? V. § 916 p. 77: *Hujus* in cystide degeneratio quae. VI. § 1105 p. 144, 145: Symptomata & effectus. § 1106 p. 145.

BILIS aeruginosa unde fiat? VI. § 1077 p. 84.

BILIS hepaticae a cystica disparitas. V. § 918 p. 85: Facile in sanguinem regurgitat. § 950 p. 113: Regurgitationis effectus. *ibid.*

BILIS animalium saepe pulchrum dat remedium. III. § 642 p. 188.

BOLI armenae dotes. I. § 88 p. 108: *Medicatae* in morbis putridis profunt. *ibid.*

BORAX quid? I. § 135 p. 171: *Hujus* natura & dotes. *ibid.*

BORBORYGMUS quid? I. § 63 p. 74 in princ. III. § 648 in fin. p. 202.

BRONCHIA quid? I. § 170 p. 269 in princ. *Horum* vulnera cur periculosa? *ibid.*

BRONCHOCELE quid? VII. § 1221 p. 122: *ejus* cura. p. 123.

BPONXOTOME quid? IV. § 812 p. 229:

Quando indicetur? quando non? p. 229
ad 231; § 814 in fin. p. 238 in princ.
Absque periculo vitae institui potest.
§ 812 p. 230: Ubi & quomodo in-
stituenda? § 813 p. 231, 232: Instru-
menti ad hanc operationem expositio.
p. 232, 233: Hac instituta quid su-
perfit? p. 233, 234.
BUBONES quid? II. § 416 p. 201: Horum
sedes. *ibid.* X. § 1448 p. 56: Venereorum na-
scentium Signa. X. § 1448 p. 57: Sunt re-
cepti in venas contagii indicium. p. 58:
Quo citius a suspecto concubitu appa-
rent, eo pejus. *ibid.* Horum ab aliis
inguinum tumoribus disparitas. p. 59:
cura. § 1461 p. 104, 105: Suppuran-
tes ante perfectam maturationem aperti
scirrhos relinquunt. II. § 486 p. 312.
BULIMUS quid? VIII. § 1365 p. 286.

C

CACHECTICI cur ad motum alacritate
destituuntur? VI. § 1170 p. 170,
171: Cur plurimi fiant in urbibus ob-
scessis? § 1173 p. 274: horum qui eva-
dant? qui pereant? *ibid.*
CACHEXIA quid? VI. § 1166 p. 262,
263: Plurimos morbos comitatur.
p. 263: ejus causa proxima. § 1167
p. 263, 264: Remotae. § 1168 per
tot. p. 264 ad 268; § 1171, 1172
p. 272 ad 274: Effectus. § 1169,
1170 p. 268 ad 272: Diagnofis. § 1173
p. 274: Prognofis. *ibid.* & p. 274,
275: Indicatio. § 1174 p. 276 ad
278: Cura. § 1175 p. 278 ad 280:
Cachexia in hydropis, leucophlegmatiae
& tabis causa. § 1169 p. 268, 269:
Item palpitationis cordis. § 1170 p. 269,
272: Cachexiae causa dum nullis signis
detegitur, quid latere suspicetur Me-
dicus? § 1169 p. 268.
CACOCHYMIA quid? III. § 681 p. 253:
cur non adeo facile solvatur ac pletho-
ra? § 692 p. 265: Necessario Cache-
xiam comitatur. VI. § 1166 p. 263:
Admodum diversa in diversis observa-
tur. § 1167 p. 264: Atrabiliaria apo-

plexiam facere potest. V. § 1010 n. 2
p. 232: Glutinosa pariter. p. 227,
231, 232.
CADAVERUM inspectio summi in medici-
na usus. I. § 11 p. 11, 12; IV.
§ 775 p. 160; V. § 1041 p. 279,
280.
CAESAREA sectio quando indicata? VIII.
§. 1316 p. 133 ad 138: Eisdem cum
cautelis in mortua institui debet, ut in
vivente. p. 135.
CAFFAE potionis abusus sanitati nocet.
X. 1482 p. 180.
CALCANEI fracturae effectus. II. § 342
p. 59.
CALCULUS quid? IX. § 1414 p. 161,
195: hujus sedes. V. § 1004 p. 216;
VII. § 1205 p. 50 in fin. & seq. IX.
§ 1414 p. 161 & 175 ad 179: Ejus
materiae & originis indagatio. IX.
§ 1414 p. 161, 162: Rudimenta in
sana quavis urina habentur. p. 163.
CALCULUS natus quid? IX. § 1414
p. 163: In majorem excrescere vix
potest, nisi alia accedat causa. p. 165:
Qua ratione id fiat? p. 164, 168, 169:
calculi rudimenta cui corpori facilius
uniantur? p. 167: *Helmontii Sententia*
de calculi genesis est falsa. p. 170, 171:
ejus ergo materiae quae sit? p. 180
ad 186: Circa hanc observatio quid
doceat? p. 186 ad 191: *Analysis che-*
mica quid. p. 191 ad 195: calculi
diagnofis saepe dubia, imo deficiens.
p. 196: ad hunc juniores cur adultis
proniores? p. 182, 199: Inter illos
pauperculi cur magis? *ibid.* Viris mu-
lieres cur minus pronae? p. 181.
CALCULI renalis genesis. IX. § 1422
p. 218 ad 222: Effectus. § 1416
p. 200 ad 202: Indicatio. § 1424
p. 238, 239: Cura. § 1420 ad 1429
p. 239 ad 274: Huic remoram in pel-
vi facientes causae. § 1417 p. 203:
Effectus & cura. § 1429 p. 273: Hic
per uretheres transiens unde retardetur?
§ 1417 p. 203 ad 205: hujus diagno-
sis. § 1430 p. 274, 275: Effectus
symptomata. § 1417 p. 204 ad 207:
In vesicam delapsi diagnofis. §. 1430
p. 274 ad 276; § 1423 per tot. p. 226
ad

- ad* 238 : Non est determinatu facilis .
 p. 226 : Hoc in vesicam delapso quid
 contingat? § 1419 p. 208, 209 : Hu-
 jus natura unde noscatur? § 1420
 p. 209, 210 : Urina cur tunc foeteat?
 § 1419 p. 209 : Effectus. § 1421 per
 tot. p. 211 ad 216 : Cura . § 1431,
 1432 p. 276 ad 278 ; § 1435 ad 1437
 p. 283 ad 294 : Sectio vesicae quando
 instituenda? *vid.* Lithotomia . *Calculosi*
 quandoque levius, quandoque molestius
 habent . § 1420 p. 210 : *Stranguriosum*
 urinae *stillicidium* per se non dat cer-
 tum calculi vesicae signum . § 1423
 p. 229 : viscosum ejus sedimentum non
 est pus proprie dictum . p. 230 ad 232 :
calculi in collo vesicae haerentis effe-
 ctus & cura . § 1434 p. 278 ad 283 :
 Calculi in vesica fellea nati icterici causa .
 V. § 950 p. 118 : Hujus causae dia-
 gnosis . *ibid.* & p. 119 : Cura . p. 119
 ad 122 : * ad calculum medicamenta .
 X. p. 349, 350 .
- CALEFACIENTIA** cur ita dicta? III.
 § 685 p. 256, 257 .
- CALLUS** quid? I. § 112 n. 1 p. 140 :
 hujus natura . § 127 p. 161 : causa
 proxima . § 112 n. 1 p. 140 : Effectus .
ibid. & § 127 p. 161 : Cura . p. 161 .
- CALLUS ossium** quid? II. § 343 p. 62 :
 Quomodo fiat? § 347 p. 71, 72 :
 Quantum temporis requiratur, ut fiat?
 § 357 p. 86, 87 : *Luxuriantis* Cura .
 p. 89 : *Deficientis* restitutio . *ibid.*
 & p. 90 .
- CALOR corporum** aequalis est aëris ambien-
 tis calori . III. § 621 p. 148 : Calor
 corporis nostri unde? I. § 100 p. 120 :
 Hujus varii gradus esse possunt . II.
 § 476 p. 290, 291 : Horum effectus .
ibid. I. § 117 p. 148 : Praesentis vi-
 tae comes & signum est . II. § 440
 p. 249 : Semper superat atmosphaerae
 calorem . § 454 p. 261 : Caloris externi
 in corpus nostrum effectus . I. § 30
 p. 35 ; § 84 p. 110 ; VI. § 1060
 p. 28 : Hic, si major, Rheumatismi
 &c. causa . X. § 1491 p. 231, 232 :
 Quae hic loci indicata? p. 233 : Qui-
 bus apoplexiam facere possit? V. § 1010
 p. 234 ; § 1030 p. 269 : Calor adole-
 scentulorum vegetorum aegris debilibus
 applicatus quid Boni praestet? III.
 § 611 p. 139 : calor hominis sani la-
 tentem in liquidis aërem extricare non
 valet . § 647 p. 199 : Calor febres pro-
 ducit . § 586 p. 36 : pro diversa febris
 indole variat . § 579 p. 21, 22 : Ca-
 loris febrilis diagnosi . § 673 p. 245 :
 Hic quomodo mensuretur . *ibid.* hujus
 causa . § 675 ad 685 p. 247 ad 256 :
 Gradus sequuntur causae augmentum .
 § 686 ad 688 p. 257, 258 : Effectus .
 § 689 p. 258 ad 261 : prognosis . p. 260 :
 Cura . § 690 ad 698 p. 261 ad 268 :
 Calor in chloroticis, leucophlegmaticis
 cur deficiat? § 675 p. 249 : Hujus
 augmentum cur adeo cito ab assumptis
 percipiant phthisici? § 685 p. 256 :
 Mordax & de profundo emergens, quid
 in febribus denotet? IV. § 731 p. 10 .
- CALVARIA** quomodo perforetur? *vide*
 Trepanum . Hujus perforatae cura .
 I. § 293, 294 p. 402, 403 ; §. 296
 p. 408 : Symptomata hanc perforationem
 quandoque comitantia . § 295 p. 404
 ad 406 : Prognosis . p. 406 ad 408 :
 Haec perforatio in epilepsia quandoque
 felix . VI. § 1081 p. 97 .
- CALVARIAE contusio** . *vide* Contusio . Ejus
 dedolatio quid? I. § 254 p. 347 : Fra-
 ctura quid? *vide* Fractura .
- CALVARIAE figura** . I. § 242 p. 331 :
 Hujus cognitio pro vulnerum profun-
 ditate detegenda utilis est . *ibid.* Mala
 configuratio epilepsiae infantum causa
 frequens . VI. § 1080 p. 90 : *Vulnera* pro
 causarum varietate diversa sunt . I.
 § 254 p. 346 ad 348 : Horum diagno-
 sis . § 255 p. 348 ad 352 : Effectus .
 § 256 p. 352 ad 354 : Prognosis .
 § 257 p. 354 : Indicationes . § 258
 p. 354, 355 : Cura . § 259 ad 264
 p. 355 ad 360 : Exploratio quomodo
 instituenda . § 255 per tot. p. 348 ad
 352 : Locus vulneratus quomodo dete-
 gatur? § 259 p. 355 ad 357 : Hujus
 mundatio . § 260 p. 357 .
- CALVARIAE fissura** . *vide* Fissura . Haec
 fissa, fracta an semper terebranda . I.
 § 258 p. 354, 355 .
- CALVARIAE intropressio** duplici modo fit .
 I. §

- I. § 224 p. 348 : *Intropressae effectus.*
 § 266 ad 268 p. 361 ad 370 ; VI.
 § 1075 p. 67 : *Diagnosis.* § 269 p. 370 :
Cura. § 270 ad 272 p. 370 ad 373 :
Hac fissa, fracta, contusa, si rumpan-
tur vasa quaecunque, quid sequatur?
 § 273, 274 p. 374 ad 377 : *Effuso-*
rum in cavum cranii humorum Diagno-
sis. § 275 p. 377 ad 380 : *Locus col-*
lectorum humorum quomodo detegatur?
 § 276 p. 380 ad 385 : *Indicationes.*
 § 277 p. 385, 386. *Cura.* § 278 ad
 284 p. 386 ad 393.
- CALX** in calculo laudatur. IX. § 1428
 p. 253 ad 261 : *Ejus aqua praestat.*
 p. 261 ad 265 : *Ejus lixivium quibus*
conveniat? quibus non? III. § 605
 n. 7 p. 111 : *Sub ejus usu cur urina*
sedulo examinanda? p. 112 : *Calx recens*
aedificia incrustans apoplexiam produ-
cere potest. V. § 1010 n. 5 p. 244.
- CANALIS** quid? I. § 107 p. 134 : *Hujus*
axis quid? § 52 p. 56 : *canalium nostro-*
rum per perpendicularum ad axim sectio
quae? II. § 390 p. 149 : *Debilitas quae?*
Vide Vasa.
- CANCER** quid? II. § 492 p. 324 ; X.
 § 1444 p. 18, 19 ; § 1447 p. 32, 33 ;
 § 1458 p. 88 : *Ejus a scirrho disparitas.*
 II. § 492 p. 325 : *item a gangraena*
& sphacelo. § 499 p. 335.
- CANCER aquaticus** quid? II. § 423 p. 219 ;
 § 432 p. 234 : *Est aliquando epidemi-*
cus. § 432 p. 234 : *Hujus signa &*
cura. *ibid.* § p. 235 : * *In Cancro*
medicamenta. X. p. 308, 309.
- CANCER Occultus** quid? II. § 494 p. 327 :
Apertus sive ulcerosus quid? *ibid.* *Fun-*
gosus quid? § 496 p. 330.
- CANCRI Sedes.** II. § 496 p. 330, 331 :
Causa proxima. § 392 p. 325 : *Re-*
motae. § 495, 496 p. 328 ad 331 :
Occulti diagnosis. § 497 ad 505 p. 331
 ad 344 : *Prognosis.* § 500, 501 p. 339,
 340 ; § 505 p. 344, 345 : *Cura.* § 501
 ad 509 p. 340 ad 348 : *Curatio per*
extirpationem quando instituenda? quan-
do non? § 501 ad 505 p. 340 ad 344 :
Perfecta non datur nisi canceri causa au-
feratur cum cancro : § 505 p. 344 :
Palliatio. § 507 p. 346 ad 348 : *Can-*
- cer Occultus per plures annos in corpo-*
re sine incommodo haerere potest.
 § 500 p. 339 : *Aperti, sive ulcerosi*
diagnosis. § 498 p. 334 : *Effectus.*
 § 499 p. 334 ad 339 : *Cura palliativa.*
 § 509, 510 p. 348 ad 351 : *Extir-*
patoria. § 510 p. 350 : *Prophylactica.*
 p. 351 ; § 511 p. 352 : *ejus maligni-*
tatis gradus unde desumantur? § 499
 p. 336 ad 339 : *Hoc ablato, si in*
alia corporis parte scirrhus est, ille
brevi in cancerum mutatur. § 501 p. 341 ;
Non integre ablati reliquiae pejus re-
pullulant. § 504 p. 343 : *Canceri Ra-*
dis quid? ibid. ejusdem semen quid?
ibid. *Canceri insanabiles, curatu diffi-*
ciles qui? § 505 p. 344 ad 346 : *Can-*
cri in internis etiam partibus depre-
hensi sunt. § 511 p. 352 : *Horum dia-*
gnosis. § 497 p. 333 : *Effectus.* § 511
 p. 352 : *Canceri ab interna causa orti ;*
etiam resecti diu medicandi. *ibid.* *Ab*
externa autem recidivas rarius faciunt.
ibid. *Canceri venerei genesis.* X. § 1447
 p. 32, 33 : *Sedes.* p. 34 : *Cura.* § 1463
 p. 109 ad 114.
- CANTHARIDES** variis corporis partibus
 applicatae quid faciant? III. § 586
 p. 38. *Harum in frigidis morbis usus.*
ibid. *Usus internus aliquibus in hydro-*
phobia arcanum ; sed an tutum? VI.
 § 1145 p. 213 : *Merito suspectus ha-*
betur. V. § 890 p. 41 ; § 1028 p. 265 :
Adeoque in Gonorrhoea nocet. X.
 § 1458 p. 97.
- CANTUS** anginae inflammatoriae causa.
 IV. § 799 p. 202 : *item Apoplexiae.*
 V. § 1010 p. 237, 238 : *Haemoptysis.*
 VII. § 1198 n. 2 p. 19, 20 : *Pe-*
ripneumoniae. IV. § 824 p. 257.
- CAPILLORUM** origo. VII. § 1206 p. 67 ;
Horum defluvi in phthisi causa. *ibid.*
Abrasio in morbis cujus utilitatis? III.
 § 606 p. 122, 123 ; § 670 p. 242.
- CAPUT magnum** cur apoplexiae obnoxium?
 V. § 1010 p. 225 : *Hujus cum ven-*
triculo magnus est Consensus. § 952
 p. 130 : *Ejusdem compressio in infanti-*
bus fatuitati & convulsioni originem
dedit. VI § 1050 p. 2 : *Integumenta*
quotuplicia? I. § 239 p. 327 : *externo-*
rum

- rum laesorum* Diagnofis. § 240 p. 328 ad 330 : Prognofis & effectus. § 241 p. 330, 331 : Cura. § 245 p. 336 ad 338 : Magnae cur fequi foleant cicatrices? § 241 p. 331 : Raro cur deliganda? § 245 p. 336 ad 338 : Capitis contufio. Vide Contufio. Capitis vulnera varias ejus partes laedere poffunt. § 239 p. 327, 328 : Quid in his prima deligatione inquirendum? § 239 p. 328 : Quando incidenda? dilatanda? & hoc facto quid fuperfit? § 247, 248 p. 339, 340 : Eadem & contufiones levia licet, poft longum temporis intervallum, fubito faepe mortem inferunt. § 170 p. 212 in fin. In his praecipua cura fpes quae? p. 213 in princ. Haec in epilefia profuere. VI. § 1081 p. 97 : * in Capitis vulneribus medicamenta. X. p. 297 : Capitis ulcera in infantibus manantia cur non exficcanda? § 1075 p. 78.
- CARBUNCULUS** quid? II. § 416 p. 203 : Anthraci affinis eft. *ibid.*
- CARBONUM** vapor, nidor foporem apoplecticum fecit. V. § 1010 n. 5 p. 244, 246 : Hoc tacti quomodo tractandi? § 1035 p. 273.
- CARDIA** quid? I. § 63 p. 73 : Veteribus quid? VI. § 1075 p. 76 : ejus nervorum per diffectionem experimenta. I. § 170 p. 214 ad 216.
- CARDIACA** quid? III. § 611 p. 136, 137 ; VII. § 1235 p. 184 : Horum divifio. § 1233 p. 180 : Laudantur in mania. VI. § 1126, 1127 p. 171 : In melancholia. § 1116 p. 160 : In podagra. VII. § 1275 p. 312 : Caute lae in his Hydropico porrigendis. § 1233 p. 180, 181 : Item parturienti. VIII. § 1312 p. 110, 111 : Puerperae. § 1324 p. 167.
- CARDIALGIA** quid? VI. § 1075 p. 76 : Est epilefiae caufa quandoque. *ibid.*
- CARIES** quid? I. § 256 p. 353 ; II. § 549 p. 385 : Hujus ab exfoliatione & offis abfcelfu difparitas. *ibid.* Haec unde fit? II. § 526 p. 363 ad 365 ; § 541 p. 376 ; § 544 p. 378 : Diagnofis. § 553 p. 387, 388 : Prognofis. § 554, 555 p. 389, 390 : Effectus. § 551 p. 386 ; § 551 p. 386, 387 ; § 555 p. 389, 390 : Cura. § 546 ad 548 p. 379 ad 381.
- CARMINANTIA** quomodo agant. III. § 650 p. 205 : Flatus aequae producunt ac pellunt. *ibid.*
- CARNES animalium** faporem valde diverfum habent. I. § 196 p. 268 : Harum jufcula debilibus profunt. § 128 p. 27, 28 : Si nimis *fpiffa* : nocent. *ibid.* Ex quibus *carnibus* optima parentur? *ibid.* * & X. p. 273 : Horum in putredinem proclivitas quomodo emendetur? IV. § 873 p. 334 : Carnes falitae, infumatae ad fcorbutum difponunt. VI. § 1150 p. 228, 229.
- CARO fungofa** in vulneribus unde? I. § 206 p. 279 : Hujus cura. § 207 *ibid.*
- CAROTIDUM arteriarum** ortus, decurfus & divifio. I. § 170 p. 224 : Harum vulnerum prognofis. p. 225.
- CARUNCULAE** quid? X. § 1451 p. 65 : Harum fymptomata & effectus. *ibid.* Illae poft gonorrhoeam non adeo frequentes ut vulgo creditur. p. 66 ad 70 : Variiae ad illas extirpandas methodi. p. 70 ad 73 & 80 ad 83 : Apud Jacobum Daren quomodo tractentur? p. 73 ad 77.
- CARUS** quid? V. § 1045 p. 284 : Hujus ab apoplexia, lethargo difparitas. *ibid.* & p. 285 : Causae p. 285 : Prognofis. p. 286 : Cura. § 1046, 1047 p. 286.
- CASEUS** unde fiat? I. § 75 p. 92, 93 : Hujus indoles. § 78 p. 97 : Singularem Vifcidi fpeciem in corpore format. *ibid.* & p. 96 : Quomodo paretur? *ibid.* Hujus abufus ad fcorbutum difponit. p. 286 : Curatum revocat. VI. § 1160 p. 253.
- CATALEPSIS** quid? X. § 1036 p. 273 : Hujus a tetano & apoplexia difparitas. VI. § 1038 p. 109 : Signum pathognomicum. V. § 1036 p. 273 : Causa proxima. § 1037 p. 274, 275 : Remotae. § 1040 p. 277 ad 279 : Effectus. § 1039 p. 176 : Prognofis & exitus. § 1042 § 280, 281 : Cura ope naturae. § 1041 p. 279, 280 : Artis. § 1044 p. 281 ad 283 : Catalepsis atrophiae caufa. § 1043 p. 280 :
Vera

- Vera* in acutis raro observatur. § 1040
in fin. p. 279 : *Cadaverum* inspectio
 quid hic doceat? § 1041 p. 279, 280.
- CATAHPORA**. Vide *Coma*.
- CATARRHI** expositio. VII. § 1261 p. 265
 ad 268 : Symptomatum diversitas unde?
 IV. § 791 p. 186 ; § 793 p. 189 :
Hic quando maxime affligat? & quibus
familiaris? § 793 p. 190 : est saepe
 causa phthisis. VII. § 1196 p. 2 ; § 1205
 p. 49 : *Catarrhalis* materiae evacuatio
 suppressa podagrigo noxia . § 1258
 p. 259.
- CAUSOS**. Vide *Febris ardens*.
- CAUTERIA actualia** quae dicantur? I.
 § 218 p. 292 : *Horum* in Haemorrhagiis
 sistendis usus non est tutus . *ibid.*
 p. 293 : In epilepsia quis? VI.
 § 1081 p. 97 : *His* plurimos morbos
 tentarunt *Veteres* . V. § 903 p. 60.
- CAUTERIUM potentiale** quid? I. § 218
 p. 193 : Quibus constat? II. § 462
 p. 266 : *Hujus* effectus. p. 267.
- CEREBELLUM** cerebro tutius defenditur .
 V. § 1009 p. 224 : Insigniter laedi
 potest superstita vita . *ibid.* Hinc *hujus*
soli an motuum vitalium origo adscribi
 possit? *ibid.* *Hujus* vulnera quando le-
 thalia? I. § 170 p. 211 : Experimen-
 ta circa hanc rem facta . p. 212.
- CEREBRUM** est sensoriorum sensorium .
 V. § 1009 p. 124 *in princ.* Locum
 habet a quo omnes nervi sensibus &
 motibus voluntariis destinati originem
 habent . III. § 701 p. 276 : *Hujus*
actio an decussata sit? I. § 276 p. 381
 ad 385 ; V. § 1018 p. 254 : *Membranae*
in phreniticis subscirrhosae sunt
 repertae . IV. § 775 p. 160 : *Cortex*
in capitis vulneribus in *fungos* excre-
 scit . I. § 268 p. 368 ; 369 : Hi ante
 mortem subsidere solent . § 295 p. 404 :
Resecti cito recrescunt *Cerebri* actione
 illibata . p. 405 : *Horum* cura optima .
ibid. p. 406 : *Cerebrum* inflamma-
 tioni & suppurationi subjectum est .
 § 268 p. 367 : *Hujus* vulnera non
 semper sunt lethalia . § 170 p. 212 :
Horum diagnosi & effectus . § 269
 p. 370 : *Cerebrum* quale in apoplecti-
 cis inventum? V. § 1010 p. 230, 231 :
- In maniacis quale? VI. § 1121 p. 164.
- CEREVISIAE** praeparatio. I. § 75 p. 89,
 90 ; X. § 1489 p. 206 : *Quae* in ra-
 chitide laudetur *species*? In phthisi
quae? VII. § 1209 p. 80, 81 : *Mera-*
cior bene fermentata cardiacum movens
 optimum. III. § 611 p. 137 : *Lauda-*
tur in glutinoso spontaneo. *ibid.*
- CHINAE radix** non magni in lue usus .
 X. § 1478 p. 168, 169.
- CHIRURGIA** est Medicinae pars Vetustis-
 sima . I. p. 182.
- CHIRURGO** in Vulneribus quae scitu ne-
 cessaria? I. § 152 p. 185 ; § 171 n. 2
 p. 235 ; § 173 p. 240, 241.
- CHLOROSIS** quomodo nascatur? I. § 72
 p. 86 : *Hujus* initium ubi conspiciatur?
 VI. § 1094 p. 121 : *Hac* laborantes
 puellae cur tumeant? I. § 26 p. 23 :
 Diagnosi, prognosi & effectus . § 74
 p. 89 : *Cura* . *vid.* *Glutinofam* *sponta-*
neum .
- CHOLERA** totum corpus subito exhaurire
 potest . IV. § 719 p. 318 : *Hujus* cu-
 ra . § 722 p. 328, 329.
- CHRONICORUM** morborum causa generalis
 duplex . VI. § 1050 p. 1, 2 : *Prioris*
causae & cura . § 1051 *per tot.* p. 3
 ad 11 : *Posterioris* in fluidis effectus &
 cura . § 1052 p. 11 p. 12 : *Item* in
 solidis . § 1053 p. 12 : *Utriusque* cau-
 sae effectus . § 1054 p. 13 : *Hos* mor-
 bos in quasdam classes reducere cujus
 utilitatis? § 1056 p. 17 : *Regulae* in
his *Diaeteticae* . § 1055 p. 13, 14 :
 curandi methodus cur non adeo diver-
 sa? § 1056 p. 14 : *Curae* generales .
 p. 14 ad 17 : prognosi . p. 17.
- CHYLIFICATIONIS** expositio . V. § 1265
 p. 282, 283.
- CHYLUS** in sanguinem quomodo ingre-
 diatur? IV. § 814 p. 255, 256 : Per
 venas meseraicas non resorbetur . I.
 § 170 p. 233 : *Ingressus* huic pro tem-
 pore supernatat , cum sit levior . I.
 § 116 p. 146 ; III. § 678 p. 251 :
 Febriculam & dispnoeam levem facit .
 III. § 587 p. 43 ; IV. § 824 p. 256 :
 In sanguinem quomodo mutetur? I.
 § 97 p. 115 ; § 116 p. 146 : Ex
 abdominali vulnere effluens quid desi-
 gnet?

- gnet? II. § 312 p. 27.
- CIBI** vis quid? III. § 602 p. 89: *Cibi austeri, duri, terrestres* ad melancholiam disponunt. VI. § 1093 p. 118, 119: *Ciborum horror* in acutis quid designet? § 739 p. 33: *Ciborum intro-pulsio* quid sit? III. § 662 p. 235.
- CICATRIX** quid? I. § 217 p. 290: *Hujus nascentis signa*. *ibid.* Hanc tractandi modus. *ibid.* & p. 291; II. § 483 p. 299.
- CICUTAE aquaticae** radix convulsiones lethales creavit. I. § 229 p. 313: *Epilepsiam*. VI. § 1078 p. 77: In His casibus *vomitus* optima cura. *ibid.* & I. § 229 p. 313: *Cicuta Storkii* Luem ad omnia rebellem sanavit. X. § 1478 p. 170: etiam *arthritidem*. § 1493 p. 254: *Gonorrhoeam* inveteratam. § 1458 p. 95: *Testem venereum scirrhosum* dissolvit. X. § 1462 p. 109.
- CINNABARIS** *suffumigia* in lue efficacia. X. § 1467 p. 119, 120: Sed non *tuta*. p. 121: Hinc *exoleverunt*, nisi in malis topicis. p. 122.
- CIRCULATORII** motus aucti causae. I. § 98, 99 p. 116 ad 119: *Effectus*. § 100 p. 119 ad 122: *Diagnosis*. § 101 p. 122, 123: *Cura*. § 102 ad 105 p. 123 ad 126: *Ejus defectus* quos morbos producat? § 106 p. 127. *Vide Plethora*.
- CLAMORIS** effectus. III. § 587 p. 46; IV. § 824 p. 257: *Est haemoptysis* causa. VII. § 1198 n. 2 p. 19.
- CLAVUS** quid? III. § 112 p. 140. *Vid. Callus*.
- CLYSMATA** laudantur in apoplexia. V. § 1028 p. 265; § 1030 p. 269: In *diarrhoeis*. III. § 722 p. 311: In *febri ardente*. IV. § 743 p. 72: In *flatibus*. III. § 650 p. 207: In *hepatide*. V. § 924 p. 90; § 931 p. 93: In *Hydrophobia*. VI. § 1144 p. 210: In *ileo*. V. § 964 p. 153: In *nephritide*. § 997 p. 206, 207: In *paraphrenitide*. § 911 p. 68: In *peripneumonia*. IV. § 873 p. 334: In *pleuritide*. § 891 p. 42: *Ad partum* disponunt. VIII. § 1314 p. 116: *Febrium impetui moderamen* afferunt. III. § 610 p. 135: In hoc casu, *venae Sectionibus feliciter substituuntur*. *ibid.*
- COCTA** cur solum in morbis movenda, non *cruda*, nisi turgeant? III. § 605 n. 13 p. 120, 121: *Per quas vias eliminari soleant?* § 587 p. 44: *Natura quomodo hic juvanda?* § 616 p. 143.
- COCTIO** in morbis quid dicatur? II. § 402 p. 172; III. § 587 p. 43: *Quibus signis cognoscatur?* II. § 402 p. 173; IV. § 741 p. 53: *Hujus ab alimentorum coctione differentia?* III. § 587 p. 43: *Hanc febris ipsa facit?* *ibid.* A quibus *turbari* possit? § 587 p. 50: *Determinatum temporis spatium* requirit. IV. § 741 p. 47.
- COELIACA** *passio* quid? III. § 719 p. 315.
- COGITATIONES** mutantur, *mutato corpore*. I. § 156 p. 189; § 162 p. 200.
- COLICAE** *pictonum* effectus. I. § 156 p. 189; § 162 p. 200; III. § 650 p. 209: *Medela*. § 650. *ibid.*
- COLICI** qui dicantur? III. § 651 p. 213: *Cur flatibus & ructibus vexentur?* *ibid.* & p. 214.
- COLLYRIUM** quid? II. § 415 p. 197.
- COMA** quid? III. § 703 p. 287: *Hujus species Binae*. *ibid.* *Harum disparitas*. *ibid.* *posterior* quibus *familiaris?* *ibid.* *Comatis* cum *somno naturali* comparatio. *ibid.* & p. 288: *Causae*. § 703, 704 p. 288 ad 290: *Cura*. § 705 ad 707 p. 290 ad 292: *Coma* cur *abortientibus* frequens? § 704 p. 289: *Comatosus gangraena* a *decubitu* saepe accidit? § 705 p. 290.
- COMBUSTIO** unde? II. § 476 p. 290: *Hujus effectus*. § 499 p. 334 335: *Gradus* quibus *analogi?* § 477 p. 292: *Diagnosis*. § 478 *ibid.* *Prognosis*. *ibid.* & p. 293: *Cura* *resolutoria*. § 479, 480 p. 293 ad 295: In *gangraenam iturae* cura. § 481 p. 295 ad 297: In *crustas gangraenosas & sphacelatas* *acta* quomodo *tractanda?* § 482 p. 297, 298: *Combustis* *locis* applicata *remedia* semper *renovanda* sunt. § 480 p. 294: *Bullae* *eisdem* in *locis* *occurrentes*, non semper *gangraenae praesentis* *indicium* dant. § 481 p. 295, 296: *Hae non sunt pertundendae*. p. 296: * in com-

- combustione medicamenta. X. p. 306, 307.
- CONCEPTIONI aptissimum tempus quod? VIII. § 1284 p. 15, 16: Foeminam ad hanc aptam esse signum. p. 5. *Hujus factae* diagnosis. § 1293 p. 49, 50.
- CONCEPTUS falsus. VIII. § 1326 p. 172, 173: *Veri* varia sedes. § 1317 p. 140.
- CONCRETIONES *variae* in corpore nasci possunt, morbis variis originem praebentes. I. § 75 p. 92 ad 95.
- CONJUGIUM est summum subinde emenagogum. VIII. § 1291 p. 46.
- CONSUETUDO in omnibus, tum & in morbis considerata. I. § 193 p. 265.
- CONSUMPTIO quid? I. § 86 p. 104.
- CONTAGIUM. *vide* Epidemia.
- CONTUSIO quid? II. § 321 p. 38: *Hujus* effectus. § 321 ad 327 p. 38 ad 44: *Diagnosis*. § 329 p. 46: *Prognosis*. § 327, 328 p. 44 ad 46; § 330 p. 47, 48: *Cura*. § 331 ad 338 p. 48 ad 55: * ad *Contusa* medicamenta. X. p. 298 ad 300.
- CONVULSIO quid? I. § 230 p. 314: *Hujus* a tremore disparitas. p. 315: *A vulnere provenientis* causae. § 231, 232 p. 316, 317: *Effectus*. § 233 p. 318: *Cura*. § 234 p. 319: *Haec* vulnere superveniens, *lethalis*. § 233 p. 318: *Si Haemorrhagiae*: antispasmodicis exacerbatur. § 234 p. 321: *Convulsionis febrilis* causae. III. § 710 p. 297 ad 299: *Diagnosis*. § 711 p. 299: *Effectus*. *ibid.* & p. 300: *Prognosis*. § 711, 712 p. 299 ad 305: *Cura*. § 713, 714 p. 305 ad 308: *Convulsiones* fiunt vel a repletionem, vel ab inanitionem. § 710 p. 299: *In febribus raro* fiunt absque delirio. § 712 p. 303: *Convulsioni* febrem succedere praestat, quam febrim *convulsionem*. p. 300: *Cerebro inflammato* si superveniat, unde? & *cur pessima*? p. 303: *Convulsiones* internae tertianae paroxismo junioribus unde? IV. § 755 p. 97: *Pueris* febricitantibus quando fiunt? III. § 712 p. 301: *His minus periculosae*, quam adultis. I. § 55 p. 64: *Epilpticae* infantibus sub variolarum initio cur? & *cujus ominis*? IX. § 1383 p. 36: * con-
- tra *Convulsiones* medicamenta. X. p. 296.
- COR est musculus. I. § 98 p. 116: *In pericardio liberum* haeret. § 170 n. 5 p. 231: *Hujus nervi*, an sensui, vel motui magis inserviant? § 99 p. 117: *Cor* originem, & fontem vitalis motus habet. § 25 p. 22: *ejus motus* mirae proprietates. § 1 p. 2: *Hujus explicatio*. III. § 574 p. 16, 17; § 577, 578 p. 20, 21: *Hunc* varie excitant & accelerant causae. I. § 99 p. 117: *Mentis imperio* non subjacet. III. § 579 p. 24: *Id* ab omnibus vasis resectum movere pergit. I. § 1 p. 2: *Latens Vitale principium* habet in *Se*. p. 2: *Sibi* parat motus sui causam per intermedium *Cerebellum*. III. § 578 p. 21: *Ejus actio* Cui impendatur? I. § 100 p. 119: *In quo consistat*? I. § 176 p. 246: *Diastrale & Systole* ex quibus intelligantur? § 170 n. 1 p. 215: *exfecti*, superstiti in animalibus vita, experimenta. § 170 n. 2 p. 217: *Vulnera* quae *lethalia*. § 170 n. 2 p. 216 ad 218: *Ulceribus croci* inventi exempla. III. § 661 p. 231.
- CORDIS *Aneurysma* quid? I. § 176 p. 246: *Hujus ortus & causae*. *ibid.* & p. 247: *Diagnosis & effectus*. p. 248: *Medela*. § 177 p. 248, 249: *Cordis palpitatio* in senibus unde? § 52 p. 56: *Haec syncopen* passis frequens est. § 106 p. 131.
- CORIAGO quid? IV. § 862 p. 322: *Hujus cura*. p. 323.
- CORPORA per fluidum mota resistantiam patiuntur. IV. § 824 p. 257: *Haec* augentur pro aucta velocitate. *ibid.* *Bibula*, sicca dum madefiunt, ingenti vi, partes, quibus coercentur, a contactu remonent. I. § 238 p. 326: *Corpora* pro maxima parte fluidis constantia ingentem etiam duritiem habere possunt. II. § 405 p. 179.
- CORPUS humanum est sui sanguinis opifex. I. § 97 p. 114, 115: *Ita factum* est, ut nequidem stimulum minorem ferre sine molestia possit. III. § 594 p. 73: *Corpus muliebri Virili* laxius est. I. § 37 p. 41 II. § 434 p. 241: A le-

- A levissimis causis mutatur. *ibid.* &
I. § 117 p. 147.
- CORRODENTIA quid? I. § 207 p. 280 :
*Horum effectus. ibid. His utendi mo-
dus. ibid.*
- CORROSIVA. Vide *Cauterium potentiale.*
- CORROSIVUM vulgare *chirurgorum* qui-
bus constat? II. § 412 p. 191.
- CORTEX *peruvianus* Haemicraniam perio-
dicam sanavit. IV. § 757 p. 103 : In
gangraena & sphacelo laudatur. II.
§ 447 p. 255 : In haemoptysi. VII.
§ 1200 p. 31, 32 : In phthisi. § 1209
p. 75, 79, 80 : In variolis qua ra-
tione dandus? IX. § 1402 p. 104,
105 : In hysterico & hypochondria-
co morbo quem usum habeat? IV.
§ 755 p. 97 ; § 767 p. 125 :
Alvum quandoque promovet. § 767
p. 129 : In febribus intermittentibus
quando indicatus? quando non?
p. 124 ad 130 : Qua forma dandus &
quo febris tempore? p. 130 ad 132 :
Qua dosi? p. 132, 133 : *Praematurus*
ejusdem usus quae mala creet? p. 126,
127 ; III. § 587 p. 51 : Coctionem
fert absque iactura. IV. § 767 p. 130,
131 : Dum intermittentem tollit, quid
agere videatur? § 757 p. 106 : *Hujus*
efficacia non a vi roborante, sed ab
alia pendet. § 767 p. 129 : *Usui ejus-*
dem obsunt lecti calor & calefacientia.
p. 132 : *Hic* nimium *protractus* Rheu-
matismum scorbuticum facit. p. 129 :
hujus cura. ibid. In continuis epide-
micis & morbis inflammatoriis plane
obest. p. 132 ; III. § 604 p. 98.
- CORYZA quid? I. § 69 p. 83.
- CRANIUM. Vide *CALVARIA.*
- CRAPULA epilepsiae causa. VI. § 1075
p. 77.
- * CREMOR panis quomodo fiat, & quibus
juvet X. p. 273.
- CRISIS quid? III. § 587 p. 44, 45 : *Bona,*
mala, imperfecta quid? p. 45.
- CRISIUM in morbis observatio summi usus.
III. § 587 p. 49 ad 51 : *Crisis* acces-
sionem praecedens nox cur molesta,
subsequens autem levior. § 594 p. 73 :
Crisis per vomitum solum, sine diar-
rhoea comite raro observatur. p. 76 :
- Crises imperfectae* recidivas faciunt.
§ 587 p. 48 ; IV. § 741 p. 44, 45 :
Crises in omnibus morbis non fiunt ;
& inde quid sequatur? III. § 587
p. 47 ; IV. § 741 p. 45.
- CRITICAE perturbationes quid? III. § 587
p. 45 : *evacuationes* quae optimae? *ibid.*
& IV. § 741 p. 47 : *Critica materia*
non semper ad semel e corpore elimi-
natur. III. § 587 p. 48 : Quotuplici
modo in variis corporis partibus colli-
gatur? § 593 p. 66 : *De caeteris vide*
Dies critici.
- CUCUPHAE ex *Cephalicis* in apoplexia
quando indicatae? V. § 1034 p. 272.
- CUCURBITARUM duo genera sunt. III.
§ 650 p. 208 : *Quae* optimae? *ibid.*
Quomodo agant? II. § 397 p. 158 ;
§ 435 p. 244 ; III. § 650 p. 209 ;
V. § 1025 p. 260 : Laudantur in apo-
plexia. V. § 1030 p. 269 : In gan-
graena. II. § 435 p. 244 : In paralyse
& praecipue *his* si juncta *scarificatio.*
VI. § 1069 p. 50 : In inflammatione.
II. § 397 p. 158. Laudantur in phre-
nitide. IV. § 781 p. 169 : In spasms
a flatibus. III. § 650 p. 208 : In rum-
penda vomica. VI. § 1190 p. 298.
In haemorrhagia narium. IV. § 741
p. 43 ; Denique in paralyse & praeser-
tim cum *scarificatione.* VI. §. 1069
p. 50 : Similes in angina inflammato-
ria applicantur. IV. § 809 p. 221,
225 : Cum vel sine *scarificatione* venae
sectioni feliciter *substitutae* sunt in pe-
ripneumonia vera. IV. § 854 p. 311.
- CUPRIVIS in epilepsia. VI. § 1080 p. 92.
- CURATIO *specifica* quid? VI. § 1114
p. 201.
- CURATIONEM morborum qui optime in-
stituat? III. § 702 p. 280.
- CUTIS in omni vulnere & ulcere semper
conservanda. I. § 247 p. 339 : *Hujus*
albedo, flavedo & ex flavo viridescens
color in cachecticis unde? VI. § 1170
p. 270 : Color *ruber* an inculpatus san-
guinis boni testis? *ibid. ejus raritas,*
alvi densitas ; unde? III. § 586 p. 31 ;
§ 722 p. 334.
- CYNANTHROPIA quid? VI. § 1120
p. 163.

D

- DEBILITAS febrilis** quid? III. § 660 p. 228 : *Hujus* a paralyfi disparitas . *ibid.* *Causa proxima . ibid.* & p. 229 : *Remotae . § 661 p. 229 ad 232 : Diagnofis . § 662 ad 665 p. 232 ad 238 . Prognofis . § 672 p. 244 . Cura . § 666 ad 671 p. 238 ad 243 : * medela . X . p. 315 : Debilitas in morborum initio unde? II. § 672 p. 243 : In hac quae laudata? *ibid.* In parturiente partum retardat . VII. § 1312 p. 110, 111 : Quae tunc faciendae? *ibid.* Debilitas *Vasorum , fibrarum & viscerum . Vide Vafa , Fibrae & Viscera .**
- * **DECOCTUM panis** quomodo fiat . X . p. 273 : cui prodest . *ibid.*
- DECREMENTI** in senibus ratio . I. § 55 p. 63 .
- DECUBITUS** in morbis *bonus* quis? IV. § 734 p. 18 : *quis malus? ibid.* *Moribundorum qualis? ibid.* *Diurnus renum morbos producit . V. § 994 p. 198 : Calculo generando favet . IX. § 1415 p. 198, 199 : In ventrem pronus in morbis quid indicet . III. § 702 p. 280 : In latus laefum tolerabilis , in fanum autem impossibilis , vulnerato pectore quid denotet? II. § 432 p. 233, 234 .*
- DEGLUTITIO impossibilis** in hydrophobia unde? VI. § 1142 p. 202 .
- DELIRARE** quid? III. § 700 p. 273 : *Delirans ex terrore saepe refipiscit . § 702 p. 285 in fin. Delirantibus cur elicienda intentio? p. 286 : Hi cur animi affectibus tentandi? ibid. An in luce vel tenebris fervandi? ibid.*
- DELIRIUM** quid? I. § 92 p. 112 ; § 104 p. 125 ; III. § 770 p. 272 : *Hujus a phrenitide disparitas . III. § 700 . ibid. Deliriorum varia sunt genera . p. 274, 275 : Delirii febrilis causae & diagnofis . § 701 p. 276 ad 280 : Futuri figna . § 702 p. 280, 281 : Cura . d. § 702 per tot. p. 280 ad 286 : Delirii frequens causa haeret circa praecordia . § 701 p. 277, 279 : Hujus figna . p. 279 : Deliria in morbis acutis quid denotent? II. § 432 p. 233, 234 : Cum rifu , studio , aut circa ne-*
- cessaria , quid? III. § 700 p. 275*
Circa unam rem mala . VI. § 1089 p. 110 : Delirium in variolis cujus prognofis? IX. § 1369 p. 69, 70 .
- DEMENTIA** quid? VI. § 1109 p. 150 : *Hujus ex melancholia natae prognofis . ibid.*
- DEMULGENTIA** melancholicis bona . VI. § 1097 p. 126, 127 .
- DENTES carioli** scorbutum produunt . VI. § 1151 p. 235 : *Exficcati , lentore te-cti in febris quid indicent? III. § 609 p. 129 in fin. & 130 : Dentium ftridor in morbis quid denotet? § 702 p. 280 ; IV. § 774 p. 159 .*
- DENTITIO** VIII. § 1374 p. 308 ad 312 : *Hujus imminentis vel jam incoeptae figna . p. 312 : Stadium duplex . ibid. § 1377 p. 316 : Effectus . § 1374 p. 313 . Indicatio . § 1376 p. 314 : Cura . § 1377, 1378 p. 314 ad 317 : Dentitio epilepsiae causa . VI. § 1075 p. 75 .*
- DEPURANTIA** quid? II. § 507 p. 347 *in fin.*
- DERIVANTIA** quid? I. § 134 p. 169 *in princ.*
- DESIPIENTIA levis** quid? IV. § 772 p. 144 : *Quid ferina? III. § 700 p. 274 : Desipientiae debilitatorum cur pessimae? § 665 p. 137 .*
- DESPUMATIONIS tempus** in intermittentibus quid? IV. § 751 p. 87 .
- DIABETES** quid III. § 662 p. 233, 234 : *Hujus species . p. 234 : Harum periculofior quae? ibid. Ejusdem cura . p. 235 .*
- ΔΙΑΒΡΕΣΙΣ** Definitio & Diagnofis . VII. § 1190 p. 4 .
- DIACODIATA** alvum strictiorem reddunt . VI. § 1103 p. 138 : *Horum in calore febrili ufus quis? III. § 691 p. 363 : Vide Narcotica ; Opium .*
- DIAETA** pro vario vitae tempore varia? I. § 55 p. 65 : *Item pro varia anni tempeftate . § 193 p. 265 .*
- DIAGNOSIS morbi** quid? I. § 27 p. 24 ; III. § 597 p. 81 : *Hujus firmitas unde? ibid.*
- DIAPHORESIS** est naturae methodus, qua noxia expellit . III. 594 p. 73 : *Hanc, ut*

- ut natura, ars regere nescit. *ibid.*
- DIAPHORETICA** quid? II. § 435 p. 243, 244: *vid.* Sudorifera.
- DIAPHRAGMATIS** *notio* exacta haberi debet, ut thoracis vulnus determinari rite possit. II. § 300 p. 6: *Ejusdem* descriptio. § 303 p. 15; V. § 908 p. 65: Semper tensum est etiamsi non agat. V. § 909 p. 66: *ejus vulnera* & horum prognos. I. § 170 p. 229, 230: Vomica sursum rupta empyematis causa. VI. § 1185 p. 290.
- ΔΙΑΠΕΔΕΣΙΣ** quid? VII. § 1199 p. 25.
- DIARRHOEA** quid? III. § 719 p. 314: *Hujus materia*. p. 315 ad 318: ex quibus locis haec veniat? p. 318: Remotissima etiam viscera purgat. § 594 p. 75: *Causae*. § 719 p. 318 ad 322: *Diarrhoeae diversitas unde?* § 720 p. 322: *Prognosis*. p. 322 ad 324: *Effectus*. § 721 p. 324 ad 328: *An sinenda? an supprimenda?* Cur pro curatione sciendum? § 722 p. 328: *Tollendae cura*. p. 328 ad 336: *Diarrhoea in Hydrope* quando bona? § 719 p. 316: Quandoque est hydropis causa. VII. § 1229 p. 165, 166: *In acutorum initio saepe funesta*. III. § 720 p. 323: *Pleuritidi aut peripneumoniae succedens* quid indicet? *ibid.* *Ophthalmiam concomitans* quid? *ibid.* *Diarrhoea an salutaris* futura sit? an non? unde judicari possit? p. 325: *In pleuritide quae bona? mala quae?* V. § 888 p. 23: *Paraliticis* conducit. VI. § 1064 p. 39; § 1068 p. 47: *Scorbuticis* autem quando? § 1151 n. 4 p. 242: *Diarrhoea infantum* quomodo tractanda? § 722 p. 329: *Scorbuticorum* quomodo? p. 335: *Artificialis* in apoplexiae sanguineae metu laudatur. V. § 1030 p. 269: *Spontanea*, imo *provocata* in variolis saepe bona. IX. § 1396 p. 89; § 1402 p. 100 ad 102: *Diarrhoea ad matulam*. *Vide.* Diabetes.
- DIASCORDII Sylvii** compositio & vis. X. § 1473 p. 140.
- DIES** in morbis quid vocetur? IV. § 741 p. 48: *Dies critici* quid? p. 44: *Horum enumeratio*. p. 45, 51: *Dies septimus* cur inter *criticos* maxime insignis? p. 44:
- Duodecimus & decimus sextus* cur e *criticorum* numero expungantur? *ibid.* *Quartus & Septimus* singularum septimanarum cur reliquos antecellant? p. 45, 48: *Decimus septimus* etiam valde celebris est. p. 50: *Vigesimus primus* e *criticorum* numero, cur eximatur? p. 49: *An revera non sit criticus?* p. 50: *Critici veri* qui dicendi? p. 46: *coincidentes* qui? *ibid.* *Hi* in primo septenario qui sint? *ibid.* *In secundo autem* quis? *ibid.* *Coincidentium* efficacia post decimum quartum diem quare evanescat? *ibid.* *Dierum criticorum* observatio exacta summi in medicina usus. p. 48: *Ad horum distinctionem* requiritur principium morbi cognitum. *ibid.* *Id* unde habeatur? III. § 590 p. 58: *Horum ordo* quis? IV. § 741 p. 48, 49: *distinctio* non est ex numerorum proprietate, sed ex observatione nata. p. 51: *critici* qui dimidium septimanae comprehendunt, vel illam finiunt, quid differentiae habeant? p. 51: *Dies Septimus* inter *criticos* licet *secundus*, excellentia tamen *primarius* est. *ibid.* *Quartus* quandoque decretorius, quando index? & *Sextus* cur infamis? *ibid.* *dies quaternarii & Septenarii* quando judicent & quando *Septenarii* soli. p. 52: *Critici* in epidemicis qui sint? *ibid.* *Dies indices* qui vocentur? p. 53: *Qui* sint? & quid utilitatis quoad prognosim habeant? *ibid.* ad 55: *Dies quartus*, quando index *Sexti*? p. 55.
- DIGERENTIA** chirurgorum quid? I. § 207 p. 279: *Horum* ab abstergentibus disparitas. p. 280 *in princ.*
- DIGESTIO** ut bona fiat, quae requirantur? III. § 586 p. 29; § 587 p. 55: *Hujus* impedimenta & inde sequelae. § 586 p. 29: *Digestio ciborum prima* quid? § 594 p. 71: *Hujus & secundae* effectus. *ibid.* *Digestio* in vulneribus quid? I. § 158 n. 8 p. 195.
- DILACERATIO** quid? II. § 323 p. 39.
- DILUENTIA** quid? I. § 54 p. 61: *Horum* actio quae? III. § 713 p. 306: *Cur* optime agant, si *calida*? § 605 n. 1 p. 101: *efficacia* quibus promoveatur? § 613, 614 p. 141, 142: *cur* saepe

sine fructu in acutis potentur? § 716 p. 310: Melancholicis cur tantum profint? VI. § 1097 p. 126, 127.

DIPLOE quid? I. § 256 p. 353: *Hujus affectae effectus. ibid.*

DISTORSIO quid? I. § 112 p. 140.

DISTRACTIO quid? I. § 112 p. 140.

DIURETICA in hydrope bona. VII. § 1243 p. 215 ad 219: *acriora calculum non promovent. V. § 1000 p. 209: in gonorrhoea nocent. X. § 1458 p. 96.*

DOLOR verbis explicari non potest. III. § 631 p. 162: *Hujus idea. I. § 220 p. 299 ad 301: Varietas. § 221 p. 302: Proprietas. § 222 ibid. O p. 303: causa proxima. § 223 p. 303: Remotae. § 224 p. 303 ad 305: Causarum ablatio. § 228 p. 307 ad 310: Sensus ablatio. § 229 p. 311 ad 314: Dolor quibus in morbis emollientissimis tollatur? in quibus intendatur? I. § 228 p. 308: *ejus causa sine sensu subinde adest. § 229 p. 312: Dolor punctorius quis dicatur? II. § 382 p. 133: Dolor in parte inflammata acerrimus, subito evanescens, quale signum? § 388 p. 146: Acutus non est de peripneumoniae natura. IV. § 829 p. 266 ad 268: Dolores magni, periodici epilepsiae causa. VI. § 1075 p. 73 in fine O 74: Varii, Vagi Scorbuticis familiares. § 1151 p. 236: Horum Signa. ibid. Lancinantes quomodo Scorbuticos torqueant? p. 240: Lue Venerea ut distinguantur? ibid. Inflammatorii cum febre acuta absque bonis signis evanescentes cur phrenitici? IV. § 772 p. 148: Dolor dorsi in qua anginae specie sentiatur? § 804 p. 210 in fin. * *medicamenta contra dolores. X. p. 296.***

DROPACES quid? VI. § 1069 p. 50.

DYSENTERIA quid? III. § 719 p. 315; V. § 977 p. 171: *Hujus variae & mirae causae. V. § 977 p. 171: Signum pathognomicum. III. § 721 p. 326: est quandoque contagiosa. § 722 p. 335; IX. § 1382 p. 14: Exempla. V. § 977 p. 170: Dysenteria hydropis causa. VII. § 1229 p. 164 ad 166: lenteriae. III. § 721 p. 328: In in-*

flammatione intestini recti quae bona, & quando? V. § 963 p. 152: *Purulenta* in intestinorum inflammatione quid indicet? § 965 p. 161, 162: *ejus cura. § 966 p. 162, 163: Foetida, cinericia &c. si fuerit, quid denotet? § 969 p. 163, 164: item quid acerrima & assidua. § 974 p. 167: Scorbutica quomodo tractanda? III. § 722 p. 335: Haec quando lethalis? VI. § 1151 n. 4 p. 242: Dysenteria manialis proficua. § 1124 p. 167: Suppressa quando maniae metum incutiat? ibid. Dysenteria nullum specificum & universale remedium admittit. Hujus ergo cura quae? Vide Diarrhoea. Dysenterica febris quid? V. § 983 p. 178: Haec ad aphthas producendas prona. ibid. Dysenteria Hepatica quid? § 950 p. 127: Hujus prognosis. ibid.*

DYSPNOEA in hydrope mala. VII. § 1230 p. 170: *Quae continuo affligit, an non a fibrarum mesochondriacarum paralyti? VI. § 1062 p. 32: Quae post pastum contingit, unde? IV. § 824 p. 256.*

DYSURIAE Causae. X. § 1451 p. 66 ad 70: *Cura. p. 80, 81.*

ΔΥΣΦΟΡΙΑ crifim praecedens quando de die, quando de nocte observetur? III. § 594 p. 73.

E

EBRIETAS convulsionem lethalem creare potest. VI. § 1075 p. 70: *Hydropem. VII. § 1229 p. 167: Obmutescentiam. III. § 586 p. 27: Peripneumoniam notham. IV. § 871 p. 331: Soporem. V. § 1045 p. 285.*

EBRIOSUS qui vocetur? III. § 605 n. 11 p. 116: *Cur non simul & semel a potu sit arcendus, & quo modo id tentandum? p. 118.*

EBRIUS qui dicatur? § 605 p. 116.

EBULLITIONIS tempus in intermittentibus quid? IV. § 750 p. 87: *Hujus a vigore acutorum diversitas. ibid.*

ECCHYMOSES quid? II. § 234 p. 41; VII. § 1199 p. 25.

ECCOPROTICA quid? II. § 312 p. 26.

EDUCATIO varia quomodo corpus mutet?

- tet? I. § 25 p. 22.
- EFFLUVIORUM** subtilitas quanta? II. § 434 p. 240: *putridorum effectus*. p. 241.
- ELECTRICAE vis** in corpus effectus qui? VI. § 1068 p. 46: Haec in paralyticis partibus cum successu applicatur. *ibid.* Dolores rheumaticos dissipavit postea redituros. X. § 1493 *in fin.* p. 260.
- ELEMENTA** quid? I. § 21 p. 17: *Horum proprietates*. *ibid.*
- ELEPHANTIASIS** ad scorbutum an referri possit? VI. § 1151 p. 240.
- EMBROCATIO** fit in paralyti. IV. § 1069 p. 49: In mania. § 1127 p. 172, 173: Tumores ad caetera rebelles dissipavit. I. § 127 p. 160; II. § 556 p. 392.
- EMENAGOGA** caute porrigenda. VIII. § 1291 p. 44, 48.
- EMETICA**. (*vide Vomitoria Emollientia*) quid? I. § 54 p. 61: In delirio febrili, *applicata capiti, utilia*. III. § 702 p. 283: In angina aquosa quando convenient? IV. § 796 p. 192: Calculo expellendo favent. IX. § 1426 n. 2 p. 242.
- EMMOTOI** qui dicantur? V. § 1001 p. 213.
- EMPHYSEMA** quid? I. § 244 p. 334; VII. § 1251 p. 233: *Hujus sedes*. *ibid.* *Causae*. I. § 244 p. 334, 335: *Cura*. p. 335; VII. § 1251 p. 234: *Vulnera thoracis saepe comitatur*. I. § 244 p. 335: Et tunc quid denotet? II. § 300 p. 8.
- ΕΜΠΡΩΣΘΟΤΟΝΟΣ** quid? I. § 230 p. 315; VI § 1088 p. 109: *Hujus ab epilepsia disparitas*. VI. § 1088 p. 109.
- EMPYEMA** quid? I. § 44 p. 50; VI. § 1183 p. 287: *Hujus causa proxima*. *ibid.* *Remorae & sedes*. VI. § 1185 p. 288 *ad* 291: *Signa futuri*. § 1186 p. 291: *Praesentis*. § 1187 p. 292 *ad* 295: *Effectus*. § 1188, 1189 p. 295 *ad* 198: *Cura*. § 1190, 1191 p. 298 *ad* 302: *Ejus in mortem transitus certum tempus an determinari possit?* § 1188 p. 296, 297: *Empyema Hydrophis causa*. VII. § 1229 p. 166.
- ENCEPHALON** quid? I. § 171 n. 1 p. 234: *Hujus vulnera &c. Vide Calvaria*.
- ENDEMIUS morbus** quid? IX. 1380 p. 3; § 1410 p. 150.
- ENS Veneris Boilei** sanavit rachitidem. X. § 1489 p. 214, 215: *Quaratione agat?* *ibid.*
- EPHEMERA febris** quid? IV. § 728 p. 1: *Una salutaris; altera pestilentialis*. *ibid.* & p. 2: *Salutaris causae*. p. 2: *Diagnosis*. *ibid.* & p. 3: *Prognosis*. IX. § 1404 p. 122: *Cura*. IV. § 728 p. 4: *Qua diei hora ad statum perveniat?* p. 5: *Ab intermittentis paroxismo qua ratione distinguatur?* *ibid.* *Pestilentialis sive Britannicae prognosis*. IX. § 1404 p. 122.
- EPIDEMICAE febres**. *vide Febris*.
- EPIDEMICUS morbus** quid? IX. § 1380 p. 3; § 1410 p. 150: *Epidemici morbi manifestas subinde causas habent*, § 1382 p. 13, 14: *Horum causa proxima*. § 1409 *per tot.* p. 143 *ad* 149: *remotae*. § 1407, 1408 p. 126 *ad* 143: *Natura unde cognoscatur?* § 1411 p. 150: *Epidemicum morbosum in aëre haerens varium est*. § 1408 p. 140: *An per infecta propagetur?* p. 141: *In aëre natum, an semper hujus ope postea communicetur?* § 1049 p. 144: *Natum semel contagium vim exercere potest, mutata etiam aëris conditione*. p. 145: *mora acrius an fiat?* p. 146, 147: *sine causa praedisponente, ad morbum contagiosum producendum non sufficit*. p. 149: *epidemica constitutio ad phthisim producendam conducit*. VII. § 1205 p. 53: *epidemicus morbus praedominans in alios intercurrentes imperium exercet*. IX. § 1404 p. 123: *Hi quomodo curandi?* § 1405, 1406 p. 124 *ad* 126: *Epidemicos curaturo quae observanda? & agenda?* § 1412 *per tot.* p. 151 *ad* 160. *Magna perspicacia & attentione opus*. p. 156.
- EPIDERMIDIS** natura. II. § 429 p. 226.
- ΕΠΙΓΕΝΟΜΕΝΟΝ** quid? III. § 617 p. 144.
- EPILEPSIA** quid? IV. § 1071 p. 53: *Variorum ejus nominum ratio*. *ibid.* & p. 54: *Modo ad chronicos, ad acutos*

- ros modo morbos referenda . p. 55 : Pro quo morbo olim habita sit ? § 1072 p. 55 ad 57 : *Exquisitissima* symptomatum expositio . § 1073 p. 57 ad 60 : *Chronica* quid ? p. 60 : *Hujus* varia sunt intervalla . *ibid.* Reciprocorum paroxysmorum causae . § 1087 p. 109 : *Acuta* quid ? § 1073 p. 60 : Epilepsiae causa proxima ubi haereat ? § 1074 p. 61 ; § 1086 p. 107 , 108 : Remotae . § 1075 *per tot.* p. 64 ad 80 : Sectiones anatomicae quid circa has causas doceant ? § 1076 p. 80 , 81 : Diagnostis rite tenenda quae ? § 1071 p. 54 : Effectus . § 1077 p. 81 ad 85 : Prognosis . § 1074 p. 63 ; § 1078 p. 85 ad 88 : Indicatio . § 1079 p. 88 , 89 : Cura , secundum causas . § 1080 ad 1084 p. 90 ad 104 : Specifica & methodi variae in epilepsiae cura , sunt varia . § 1085 p. 104 ad 107 : *epilepsiae* causa diu latere potest antequam in actum erumpat . § 1075 p. 65 ; § 1076 p. 80 , 81 : *Hac* correpti , rarius in paroxysmi vigore , saepius in fine moriuntur . § 1077 p. 83 : Cur in fine ejusdem somnum apoplecticum habeant ? p. 84 : sub paroxysmo cur alvus , urina , semen , imo sanguis exprimantur ? *ibid.* Sub eodem quid agendum ? § 1084 p. 103 , 104 : sub fine quid ? p. 104 : Epilepsia *haereditaria* quid ? § 1078 p. 86 : *ejus* prognosis . *ibid.* circa quod aetatis tempus se manifestet ? *ibid.* & § 1075 p. 65 : *Hujus* labes cur ex avo in nepotem transeat , incolumi filio ? *ibid.* *Idiopathica* quid ? § 1078 p. 86 : *ejus* prognosis . *ibid.* *Sympathica* quid ? p. 86 , 87 : *Hujus* ab *idiopathica* disparitas . p. 87 : Prognosis : *ibid.* & p. 88 : Epilepsiae generalis cura cur non detur ? § 1079 p. 88 , 89 : *Quotuplex* ? § 1080 p. 90 : *Radicalis* quid ? *ibid.* Epilepsiae infantum per aetatem facilius curabiles quae ? quae minus ? *ibid.*
- EPIPHYSIS quid ? II. § 360 p. 92 : *Hujus* ab ossis corpore solutae curatio difficilior quam in luxatione . *ibid.*
- EPISPASTICA quid ? II. § 396 p. 158 : *Horum* in corpus actio quae ? III. § 702 p. 282 ; V. § 1025 p. 260 : Laudantur in apoplexia . V. § 1028 p. 265
- in fin.* In catalepsi . § 1044 p. 282 : In delirio febrili . III. § 702 p. 282 : In epilepsia . VI. § 1081 p. 96 : In phrenitide . IV. 781 p. 169 : Cur tanti fiant in capitis morbis . III. § 670 p. 242 *in princ.*
- EPITHEMATA in intermittentibus adhibentur . IV. § 768. p. 134 : *Cardiaca* quibus corporis locis applicanda ? II. § 434 p. 242 .
- EQUITATIO laudatur in Chronicis morbis . V. § 994 p. 200 ; VI. § 1056 p. 16 : In fibra debili curanda . I. § 28 p. 29 , 30 ; § 48 p. 53 ; § 130 p. 164 : In hectica febre . V. § 977 p. 171 : In melancholia . VI. § 1114 n. 2 p. 158 : in pulmonum ulcere . IV. § 858 p. 320 : *Ejusdem* abusus effectus . V. § 994 p. 200 ; VI. § 1063 p. 37 ; X. § 1451 p. 79 : *Fortis* adverso vento & frigido factae effectus . IV. § 799 p. 202 ; § 824 p. 257 .
- ERROR loci quid ? I. § 110 p. 136 ; § 118 p. 149 : Quomodo fiat ? § 118 p. 150 .
- ERUPTIONES in infantibus cur prudenter tractandae ? VI. § 1075 p. 78 , 79 .
- ERYSIPELAS quid ? I. § 244 p. 333 ; II. § 380 p. 130 : *Hujus* sedes . III. § 593 p. 67 ; § 723 p. 339 : Prognosis . *ibid.* IV. § 809 p. 225 : Febris *superveniens* eam plerumque solvit . III. § 593 p. 67 : Populariter quandoque grassatur . *ibid.* Ne introvertatur quid agendum . IV. § 809 p. 225 : Erysipelas *phlegmonodes* quid ? II. § 380 p. 130 .
- ERYSIPELATOSA febris quid ? Signa distinctiva habet nulla . III. § 593 p. 67 : Quo anni tempore frequentior ? *ibid.* *Erysipelatosae* febris alia species exanthematibus febrilibus analogae . § 723 p. 339 : *Hujus* causae , signa , & effectus . p. 340 .
- ESCHERA gangraenosa quid ? II. § 442 p. 251 : *Hujus* a vivo separatio quomodo fiat ? § 442 ad 446 p. 251 ad 255 .
- EVACUANTIUM abusus sequelae . IV. § 761 p. 116 ; § 762 p. 118 ; VI. § 1159 p. 251 : *His* & similibus exhausti

hausti quomodo refocillandi? III. § 667 p. 239 ad 241.

EVACUATIONES *necessariae* in saniesiam dantur, hinc non supprimendae. III. § 586 p. 30: Maxime *solemnes* quae? *ibid.* & § 605 n. 8 p. 113: *Harum suppressarum* effectus. I. § 25 p. 21; III. § 586 p. 31; § 605 n. 13 p. 119, 120; VI. § 1060 p. 22 ad 24; § 1075 p. 78; § 1168 p. 268; § 1198 p. 18: Per alias vias non supplentur integre. VI. § 1079 p. 89 *in fin.* Cura. III. § 613 n. 13 p. 120: *morbosarum suppressarum* effectus. VI. § 1075 p. 78; § 1168 p. 1266: Cura. III. § 613 n. 13 p. 121.

EXANTHEMATA quid? III. § 723 p. 336: *Exanthematum febrilium* causae, materies & nomina: § 723 *per tot.* p. 336 ad 344: *Diagnos* & *prognosis*. § 724 p. 344: Cura. § 725 p. 344 ad 346: *Antequam* erumpant, *insultum epilepticum* quandoque producant. VI. § 1075 p. 76: *Item* dum retrocedunt. *ibid.* *His* erumpentibus, si convulsiones, coma adsint, Quid agendum? III. § 725 p. 345: *Purpura, livida* quomodo a maculis scorbuticis distinguantur? IV. § 735 p. 24 *in princ.* *Exanthematicae eruptiones* mirae per cutim sanis quandoque fiunt. III. § 725 p. 346: In his quid agendum? *ibid.*

EXCREMENTA *vide* Evacuaciones.

EXCRETA humorum indolem sequuntur. VI. § 1181 p. 286 *in fin.* In acrimonia alcalina, acida & muriatica quae sint? *ibid.* Ex horum *inspectione* acrimonia a perito detegi potest. p. 287 *in princ.*

EXERCITII usus. III. § 586 p. 34, 35: *Hoc* corpora leviora fiunt. *ibid.* Quibus proficit? I. § 48 p. 52 *in fin.* § 51 p. 55; VII. § 1275 p. 315: *Protracti* noxae. III. § 586 p. 35: *Exercitia* pulmonum *violenta* quae mala creent? IV. § 824 p. 256: *Exercitata densa corpora* a pleuritide & peripneumonia cur citius quam non exercitata pereant? III. § 588 p. 55.

EXHALATIONES murorum *humidae* scor-

buti causa. VI. § 1150 p. 228.

EXHORRESCENTIAE *tempus* in intermit-

tentibus quid? IV. § 749 p. 83.

EXOMPHALOS effectus hydropis. VII. § 1230 p. 176.

EXOSTOSIS quid? II. § 549 p. 383; X. § 1456 p. 86: *Hujus* causae & *prognosis*. II. § 549 p. 384: Cura. *ibid.* & p. 385.

EXTENSIO *membri* in fracturis quomodo fiat? II. 349 p. 74 ad 76: *Extensum membrum* quomodo restituatur? § 352 p. 79: *Hujus* operationis rite institutae *diagnos*. § 353 p. 80: *Restitutum membrum* quomodo in situ retinendum? § 354 p. 81?

EXTIRPATIO quando instituenda? II. § 464 p. 268: In quo loco? § 465 p. 269: *Hujus* definitio. § 467 p. 270, 271: Ad *hujus operationis* administrationem quid requiratur? § 469 p. 274 ad 280. *Operationis* expositio. § 470 p. 280 ad 282: *Symptomatum* hanc sequentium cura. § 471 ad 475 p. 283 ad 290.

F

FACIES in empycis cur rubeat? VI. § 1187 p. 294: *Hujus* *distorsiones* quid praefagiant? § 1062 p. 34: *Faciei Hippocraticae* descriptio. § 1188 p. 297: *Haec* in empyemate quid indicet? *ibid.*

FAMES quid? III. § 586 p. 37: *Diu tolerata* febrim facit. *ibid.* *Quamdiu* protrahi possit superstita vita? *ibid.* *Molestius* fertur a biliosis; a pituitosis autem facilius. § 602 p. 95: est ciborum optimum condimentum. § 586 p. 28: eorum dosim determinat. VI. § 1055 p. 14: In scorbutico *perseverans* unde? § 1151 p. 241.

FARINACEA quibus cachecticis proficit? quibus obsint? VI. § 1175 p. 278, 279: *Glutinosum* in corpore producant. I. § 69 p. 81: *Cruda* non *fermentata* scorbuti causa: VI. § 1150 p. 229: Ad maturandos abscessus profunt. II. § 403 n. 1 p. 176.

FASCIARUM usus in roboranda fibra debili

bili bonus. I. § 28 p. 31; § 112 n. 4 p. 141: Pro offis fracturae varietate; *Variae* esse debent. II. § 354 p. 81: *Harum* proprietates requisitae quales? p. 82: *Nimis adstrictarum* effectus. I. § 112 n. 4 p. 141; II. § 355 p. 84, 85: Qua ratione in pleuritide juvent? V. § 875 p. 3 in fin. § 906 p. 64: *Harum* in infantibus usus & adhibendi modus. VIII. § 1353 p. 242 ad 244: *Hisce* abdomen & pectus continuo *strictum* phthisis causae. VII. § 1198 p. 9.

FEBRIS in genere quid? III. § 558 p. 2: Qualis morbus. *ibid.* & p. 3, 4: *Febre* pauci tota vita immunes vivunt, pauci etiam absque *febre* moriuntur. p. 2: *Febris* varios morbos sanavit. p. 3; & § 589 p. 56, 57; V. § 1017 p. 251, 252; VI. § 1064 p. 38: Nam est naturae instrumentum, quo partes impurae a puris separantur. III. § 558 p. 3: Hinc saepe a medicis in hunc scopum excitatur. § 589 p. 57: *Febris* natura cur adeo abdita? § 559 p. 4: quomodo indaganda? § 561 p. 5: Unde cognoscenda? § 569 p. 10: Adest, licet saepe nullus observetur calor. *ibid.* *Hujus* diagnosi? § 561 ad 564 p. 5 ad 8; § 797 p. 81: Signum pathognomicum. § 570, 571 p. 11 ad 14: Causa proxima. § 572 ad 574 p. 14 ad 16: Remotae. § 587 per tot. p. 41 ad 55: Prognosis. § 588 p. 55, 56; § 597 p. 81: Exitus in mortem. § 591 p. 62: In *alium* morbum. § 592, 593 p. 62 ad 70: In *sanitatem*. § 594, 595 p. 71 ad 79: Quando ultimus hic exitus obtineatur, & quotuplici modo is fiat? *ibid.* Qua ratione hi exitus varii praesagiri possint? § 596 p. 79, 80: Indicatio curatoria *quadruplex*. § 598 p. 81 ad 84: *Cura primae*. § 599 ad 602 p. 84 ad 96: *Secundae*. § 603 ad 608 p. 96 ad 126: *Tertiae*. § 609 ad 616 p. 126 ad 144: *Quartae*. § 617 ad 727 p. 144 ad 348: *Februm* optima curatio consistit in *motus moderamine*. § 609 p. 126 ad 128: *Hujus nimii* signa. p. 129: *moderamen* quibus obtineatur?

§ 610 p. 132 ad 136: *Nimis torpidi* diagnosi. § 609 p. 131: Excitatio quomodo fiat? § 611 p. 136 ad 139: *Febres* calidioribus tractatae in pleuritides quandoque mutantur. V. § 890 p. 40: *citantes* quando cibandi? III. § 599 p. 84: *Cibi & potus* quales sint? *ibid.* & p. 85: Quo morbi tempore *exhibendi*? & qua copia? § 600 p. 87: *Horum vim & copiam* quae determinent? § 602 p. 89 ad 96: *Varietas* unde desumenda. § 599 p. 86: Cur *dosis eadem* ut sanis offerri non debeat? § 601 p. 88: victu *renuiore*, quam paulo *pleniore* majus peccatum committitur plerumque. § 602 p. 90: *Febricitantium* victus cur ad anni tempus, regionem, aetatem, consuetudinem & temperiem accomodandus? p. 94, 95: *Februm* divisio. § 564 ad 566 p. 7 ad 9: *Febris acuta* quid? § 564 p. 7: exacte, non exacte *per-acuta*; Exacte, simpliciter, non exacte, ex decidentia *acuta* quid? *ibid.* & p. 8: *Anabatica* quid? § 732 p. 12, 13: *Ejus* prognosis. *ibid.* *Ανεπιπλεσις* quid? III. § 563 p. 6, 7: *Epiala* quid? p. 6: *Erysipelatosa*. vide *Erysipelas*. *Horrida* quid? *ibid.* *Lenta* sive *Chronica* quid? § 565 p. 8: *Febricula alba* virginum quid? § 587 p. 48: *Febres epidemicae* quid? § 565 p. 9: *Harum* causae cum sint communes, communis etiam est medela. *ibid.* *Frequentius acutae* sunt, rarius *longae*? *ibid.* saepe constanti quodam die critico judicantur. IV. 741 p. 51, 52: In *illis* spectatorem agere debet saepe medicus. III. § 605 p. 100: *Febres intercurrentes* quid? IX. § 1408 p. 137, 138: *Harum* ab epidemico regnante disparitas. p. 138: vide *Epidemia*. *Stationariae* quid? VII. § 1229 p. 162: *Sporadicae* quid? III. § 566 p. 9: *Harum* causae sunt singulares, singularem requirentes medelam. *ibid.* *Lenticulares* quid? § 723 p. 340: *morbillosae*; vide *Morbilli*. *Petechiales*; vide *Petechiae*. *Punctulares* quid? *ibid.* *Scarlatinae*; vide *Scarlatinae febres*. *Variolosae*. vide *VARIOLAE*: *Febres periculosissimae* quae dicantur.

dicantur? § 588 p. 56: *Lentae* mutationes tardius habent, nec definito tempore, neque insignes adeo? § 590 p. 50: *Epidemicarum* autem decursus qua in re variet? *ibid.* *Febres diuturnas* vel male curatas quae sequantur? § 593 p. 65: *Febris* saepe per *febrim* curanda. p. 66: *Febricitantes* acute cur lecto non sint coërcendi? § 698 p. 269: *Febris continua* quid? § 727 p. 347: *Continua simplicissima*. vide *Ephemera*. *Continua simplex* quid? IV. § 729 p. 5: *Hujus* causae, signa, & medela. *ibid.* & p. 6: *Ejus* natura eadem est ac *ephemerae*. p. 5: *Quamdiu* duret? *ibid.* *Continuae* aliquando in *intermittentes* mutantur & vicissim. III. § 590 p. 62: *Atrabilem* turgentem movent. VI. § 1104 p. 141: *Febris continua putrida* quid? IV. § 728 p. 1; § 730 p. 7: cur *putrida* dicatur? § 730 p. 7: *Hujus* ab *ephemera* & *continua simplici* disparitas. p. 7: *Species*. § 732 p. 12: *Causae*. § 730 p. 6 ad 10: Aliquando ex mala simplici *continuae* medela nascitur. p. 7: *Diagnosis*. § 731 p. 10 ad 12: *Prognosis*. § 732 ad 735 p. 12 ad 25: *Cura*. § 736 p. 25: *Febris haec* non facile discernitur in sui initio a *continua remittente*. § 731 p. 10: *Februm putridarum* maximum signum quod? *ibid.* *Febris continua continens* quid? § 737 p. 26: *Continua remittens* quid? III. § 727 p. 347, 348; IV. § 737 p. 26: *Febres malignae* quid? § 736 p. 25: *Febris ardens* quid? § 738 p. 27: Ad *continuas remittentes* refertur. *ibid.* *Quare* non ad *continentes*? § 739 p. 34: *Haec* licet *exquisita tertiana* sit, in quo tamen ab illa differat? *ibid.* *Item Hujus* a *continua putrida*, *intermittentibus*, *continuis remittentibus* levioribus disparitas quae? § 742 p. 66: *Causa proxima*. *ibid.* *Remotae*. § 740 p. 35: *Diagnosis* & *effectus*. § 739 p. 29 ad 35: *Cura*. § 743 p. 67 ad 76: *Ardens* inter *peffimas febres* locum tenet primum. § 739 p. 32, 33: *Hujus* calor qualis? § 739 p. 30: *Dum* diebus paribus exacerbatur, quid indi-

Tom. X.

cet? § 739 p. 34: cur *periculosa*? § 741 p. 58: Cur inter *castrenses* morbos recensatur? § 740 p. 35: *Ardens exquisita* quando judicetur? § 741 p. 36, 37: *Non exquisita* quando? p. 37, 38: *Non exquisita* quae vocetur? p. 58: *Quibus* *evacuationibus* solvatur? p. 38, 57: *Accessio* die pari in *ardente* ante sextum diem cur *peffima*? p. 58: *Februm haemitritaeorum* *species triplex*, & *harum* definitio. § 738 p. 29: *Cujusvis* *prognosis*. *ibid.* *Febres tertianariae* quid? p. 28: Si *hae*, cum *anxietate*, cur *malignae*? § 739 p. 33: *Curatio*. X. p. 309 ad 315.

FEBRIS intermittens quid? III. § 727 p. 347; IV. § 746 p. 77: *Quotidiana*, *tertiana*, *quartana*, *quintana*, *septenaria* quid? IV. § 746 p. 77, 78: *Priorum* quatuor *specierum* *diagnosis*. p. 79: *Tertiana exquisita* quid? *ibid.* *Tertiana extensa* quid? *ibid.* *Quartanae* *incipientis* signum *pulsus* *varietas* & *tarditas*. III. § 576 p. 18: *Imo* *ingruens* *paroxysmus* ex *unguium pallore* *noscitur*. IV. § 749 p. 83: *Hac* qui *semel* *laboravit*, si *de novo* in *vita* *afficitur*, *brevi* *liberatur*. III. § 587 p. 52: *Haec* quos *morbos* *curaverit*? IV. § 754 p. 95; VI. § 1080 p. 91; § 1124 p. 168: Ab *epilepsia* *praeservat*. VI. § 1080 p. 91: *Febres intermittentes* *Duplicatae*, *triplicatae*, &c. quid? IV. § 746 p. 79: *Tertiana duplicata*, vel *quartana triplicata* a *quotidiana* quomodo *distinguantur*? *ibid.* & p. 80: *Tertiana duplicata*, die in *tertiana simplici* *libero*, *novam* *accessionem* *habet*. III. § 727 p. 347: *Hujus* *nova* *accessio* die *libero* quomodo a *quotidiana* *distinguat*? *ibid.* *Paroxysmus* est *tertio* *similis* non *secundo*. *ibid.* *Tertianarum* *indoles pesti* est *opposita*. IV. § 754 p. 95: *Hae* *maniam* *sanarunt*. VI. § 1126 p. 168: *Febres intermittentes erraticae* quid? III. § 727 p. 347: *Febres intermittentes autumnales* *praematurae* *medicum* in *discernendo* saepe *fallunt*. p. 348: Cur *pertinacissimae*? § 586 p. 39: *Quando* *incipiant*? & *cessent*? *Vernales* *quando*?

Bbb

do?

do? IV. § 747 p. 80; IX. § 1412 p. 153: *Hae* cur citius finiant, cur tardius *autumnales*? IV. 757 p. 107: Item cur rarius recidunt? § 766 p. 122: Prognosis *cujus vis*. § 747 p. 81: Quare diversa curatio. *ibid.* Intermittentes continuam multiplicatis paroxysmis mentientes unde pendeant? & quomodo noscantur? § 748 p. 82: *Autumnales acutae* ex geminatis intermittendum paroxysmis constant. III. § 645 p. 195: Febris *intermittentis* causa proxima. IV. § 755 p. 96 ad 98: *Remotae*. § 757 p. 101 ad 108: *Intermittentis* stadii prioris phaenomena. § 749 p. 83 ad 86: *Alterius*. § 750 p. 86: *Ultimi*. § 751 p. 87, 88: *Ejus* stadia continuarum stadiis respondent. § 749 p. 85. *Primum* stadium est omnium periculosissimum. *ibid.* *Intermittentis* initium quomodo a continuis distinguatur? p. 84: *Hujus* stadia percurrentis effectus. § 753, 754 p. 89 ad 95: Exitus in alios morbos. § 752 p. 88, 89: Paroxysmi cur certis periodis redeant? § 757 p. 99 ad 108: *Intermittentium* cum continuis affinitas. p. 99? *accessiones* in intermittentibus eandem vim habent ac *dies* in continuis. *ibid.* *Tertiana exquisita* accessione septima cur terminari consueverit? *ibid.* *Tertiana verna* raro in quartanam, *autumnalis* vero frequenter in eam mutatur. p. 101: *Intermittentium* causae *praedisponentes* solae hanc vel illam speciem determinant. *ibid.* *Hae* in singulis speciebus diversae licet, magnam tamen habent inter se affinitatem. p. 102: *Intermittentes* quandoque unam tantum corporis partem occupant. p. 103: *Tales* quomodo curandae. *ibid.* *Intermittentium* paroxysmi anticipatio aut retardatio unde petenda? p. 105, 106: *Earundem* distinctus & determinatus caracter ubi lateat? p. 107, 108: Febris *intermittentis* indicatio. § 756 p. 98: Cura tempore *Ἀπυρεσίας* vel & in *primo* paroxysmi stadio. § 758 ad 762 p. 108 ad 119: In *secundo* quae? § 763 p. 120: In *ultimo* qualis? § 764 p. 120, 121:

Symptomati urgenti quomodo occurrendum? § 765 p. 121, 122: Prophylaxis. § 766, 767 p. 122 ad 133: *intermittentes* purgantibus & emeticis irritantur. § 759 p. 113: *Harum* paroxysmus aliquando contrariis motibus sudandi & deijciendi confundendus est. § 761 p. 115: Cura per corticem *peruvianum* quando instituenda? *vide* *Cortex peruvianus*. Hocce curata *recidivans* eodem amplius tractari non debet. § 767 p. 129: Eodem *sanata* purgante levissimo, imo clysmate statim excitatur. p. 133: *Februm intermittentium* singularum prognosis & cura. § 769 p. 135 ad 138: Quando *Hae* profint & ad longaevitatem disponant? § 754 p. 94, 95: *Quartana* ex indole sua longior *tertiana*, sed securior. § 769 p. 135: *Quotidiana* saepius longe pertinacior est quam *tertiana*. *ibid.* *Tertiana duplicata* raro vel nunquam eadem hora sequenti die incipit. p. 136: *Intermittentes* in continuas facile transeunt quae? *ibid.* *Quae* & quando in ardentem mutantur. § 738 p. 27: *Intermittens* scorbuti, hydropis, leucophlegmatiae, & icteri causa. § 753 p. 93: Consortium cum Rheumatismo iniquandoque. X. § 1491 p. 238: Quid tunc agendum? *ibid.* *Illam* laboranti commigratio quandoque salutifera. IV. § 769 p. 137: * *medicamenta*. X. p. 315 ad 317.

FERMENTANTIA *liquida* epota quorum malorum causa. V. § 959 p. 141: *Horum* halitus apoplexiam facit. § 1010 n. 5 p. 244.

FERRUM in animalium & vegetabilium cineribus demonstratur. VI. § 1068 p. 44: Laudatur in cachexia. § 1179 p. 283: In fibra debili. I. § 44 p. 49: In scorbuto. VI. § 1165 p. 261.

FERULAE quid? II. § 354 p. 83: *Harum* in fracturis usus. *ibid.*

FIBRA *minima* quid? I. § 21 p. 17: Quomodo formetur? § 23 p. 19: *Hujus* debilitas quid? § 24 p. 19: Causae. § 25 p. 20 ad 22: Effectus. § 26 p. 23: Diagnosus & prognosus. § 27 p. 24: Cura. § 28 p. 25: *Fibrae debiles*

- biles* quibus propriae? quibus fortes? § 30 p. 34 ad 36; § 37 p. 41, 42.
- FIBRAE *Laxitas* quid? I. § 29 p. 33: *Flexilitas* quid? *ibid.* *Elasticitas immi-*
nuta quid? *ibid.* *Nimia* quid? § 36
p. 41: *Hujus* effectus & cura. *ibid.*
Rigiditas quid? § 30 p. 35, 36: *Hu-*
jus causae. § 32 p. 37: effectus. *ibid.*
§ 33: *Diagnosis* & *prognosis*. § 34 p.
38: cura. § 35 p. 38 ad 41.
- FISSURA quid? I. § 254 p. 346: *Hujus*
a fractura *disparitas*. p. 347.
- FISTULAE. *vide Sinus*. *Hae* in epilepsia
profuerunt. VI. § 1081 p. 96: *Fistu-*
lae ani operatio. II. § 415 p. 199 ad
201: * in *illis* curandis quae. X. p.
302, 303.
- FLATUS quid? III. § 648 p. 202: Quos
morbos faciant? § 649 p. 203: *Ho-*
rum *diagnosis* & *causa proxima*. § 646
p. 198: *Remotae*. § 646, 647 p. 198
ad 202: *Impetus* & *foetor varius* unde?
§ 649 p. 202, 203: *Cura*. § 650,
651 p. 204 ad 214: *Variarum* circa
flatus *quaestionum solutio*. § 651 p. 211
ad 214.
- FLOCCOS *carpere* in acutis quod signum?
III. § 702 p. 281.
- FLUIDORUM *nostrorum* partes quadam vi
inter se cohaerent. I. § 110 p. 136:
Fluidi vitalis motus moderamen maxi-
mi momenti regula est in praxi. II.
§ 403 n. 3 p. 176, 177: Pro absces-
sus *maturatione qualis* requiratur? *ibid.*
Hujus *debiti moderaminis* signa. *ibid.*
- FLUOR *albus*. *vide Gonorrhoea muliebris*.
- FOECUNDITATIS signum. VIII. § 1284
p. 7, 12, 15.
- FOETUS in utero situs *naturalis*. VIII.
§ 1317 p. 139: *Praeternaturalis* & *ejus*
effectus. *ibid.* In *posteriori* situ indica-
tio. § 1320 p. 148 ad 150: Huic
satisfit. § 1320, 1321 p. 150 ad 160:
Foetus mortui *Diagnosis*. § 1318 p. 141
ad 144: In utero *relictis* effectus.
§ 1319 p. 145 ad 149: *Indicatio*.
§ 1319 p. 145.
- FONTICULUS quid? II. § 397 p. 159:
Quomodo fiat? *ibid.* Quibus pro-
fit? *ibid.* § p. 160: *Instituitur* in epilepsia.
VI. § 1081 p. 96: In *Hydrope*. VII.
- § 1242 p. 215: In *phthisi*. § 1198
p. 17: In *variolis*. IX. § 1399 p. 86:
In *rachitide* autem non *suadendus*. X.
§ 1489 p. 210.
- FRACTURA Quid? I. § 112 n. 2 p. 140;
II. § 339 p. 55, 56: *Hujus* a *fissura*
disparitas. I. § 254 p. 347: *Item* a
carie, *confusione*, & *luxatione*. II.
§ 339 p. 56: *Species*. *ibid.* § 340:
Effectus. § 342, 343 p. 58 ad 64:
Diagnosis. § 344 p. 64 ad 66: *Pro-*
gnosis. § 346 p. 67 ad 70: *Cura*.
§ 347 ad 356 p. 70 ad 86: *Fracturae*
peffima *symptomata* unde *plerumque*?
§ 343 p. 63: *Fragmentorum* *eductio* in
fractura quando *tentanda*? § 351 p. 77,
78: *Cura* ut *succedat*, *Chirurgus* *ana-*
tomen *probe calleat* oportet. § 354
p. 84.
- FRICTIONES laudantur in *catalepsi*. V.
§ 1044 p. 282: In *chronicis* morbis.
VI. § 1056 p. 16: In *epilepsia*. § 1078
p. 87: In *fibra debili*. I. § 28 p. 29:
In *rigida*. § 36 p. 41: In *gangraena*
Senili. II. § 440 p. 249: In *haepati-*
de. V. § 922 p. 87: In *haemoptysi*.
§ 1199 p. 22: In *hydrocephalo*. § 1218
p. 105: In *hydrope*. § 1235 p. 183:
In *mensium* *suppressione*. VIII. § 1291
p. 39: In *paralyfi*. VI. § 1069 p. 48,
49, 51: In *parotide Indurata*. I. § 133
p. 167: In *podagra*. VII. § 1275
p. 316: In *rachitide*. X. § 1489 p.
210: In *scirrhis* quandoque. II. § 495
p. 329: In *scorbuto*. VI. § 1161 p.
254: *Febricitantibus* quando *convenient*?
III. § 606 p. 122; § 611 p. 139:
Locis inflammatis *Quae* & *quomodo*
adhibendae? II. § 396 p. 158; § 398
n. 1. p. 167.
- FRIGIDA *potentia* quid? II. § 390 p. 149:
Frigida *capiti* *applicata* in *mania* *pro-*
fuerunt. VI. § 1127 p. 172, 173:
Horum in *ileo* *usus*. V. § 964 p. 159:
Is ad *sanandas* *inflammationes* *cur* *an-*
ceps? II. § 390 p. 148, 149; § 396
n. 6 p. 163.
- FRIGUS non est *caloris privatio*, sed *ens*
phificum. II. § 454 p. 260: *Hujus* in
corpus nostrum *effectus*. § 390 p. 148;
VI. § 1060 p. 27: *Frigoris summi*

in corpus nostrum actio ignis vivi actioni satis respondet. § 422 l. 7 p. 211 : *Frigus* hystericis vitandum? V. § 1010 p. 239 : Omnibus animalibus torporem inducit? VI. § 1060 p. 27 : Calido corpori applicatum Rheumatismi causa. X. § 1491 p. 231 : *Vehemens* haemoptysin facere potest. VII. § 1198 n. 2 p. 20 : *Humidum* quae mala faciat? VI. § 1060 p. 28.

FRIGUS respectu corporis nostri quid? III. § 621 p. 148 : *Ejus* causam in nobis quid constituat? *ibid.* In febrium initiis quid designet? *ibid.* § p. 149 : *Frigus* febrile non fit ab effervescentiis frigidis. p. 149 : *ejus* ergo causae quae? p. 148, 149 : Effectus. § 622 p. 150 : Diagnos. & prognos. § 624 p. 152 : Cura. § 625, 626 p. 152, 153 : Quo *majus* in febris initio, eo haec periculosior. § 623 p. 151 : Cur aliquando *illud* lethale? § 576 p. 19 : Quo *intensius* est, eo intensior sequitur calor. § 579 p. 21 : Calidis stimulantibus male tractatur. § 625 p. 152 : Quibus ergo tute curetur? *ibid.* § p. 153 : * in febrili frigore medicamenta. X. p. 312.

FRUCTUS horaei bene *maturi* laudantur in melancholia. VI. § 1097 p. 127 : In mania. *ibid.* *Immaturi* commesti quae mala creent? § 1051 p. 6 ; § 1060 p. 27.

FULIGO quid? I. § 135 p. 172 : *Hujus* chemica analys. dotes & usus. *ibid.*

FULMINIS vis electrica vi intensior. VI. § 1068 p. 48 : Quos morbos sanet? *ibid.*

FUNGI cerebri. vide *Cerebrum*.

FUSTIGATIONUM in atrophia usus. VI. § 1069 p. 50.

G

GANGRAENA quid? II. § 419 p. 206 *ad* 208 : *Hujus* sedes. § 420 p. 208, 209 : Causa proxima. § 388 p. 145 *ad* 147 : Remotae. § 422 *ad* 425 p. 210 *ad* 222 : Diagnos. § 427 p. 223 : Prognos. § 426 p. 223 ; § 430 *ad* 432 p. 227 *ad* 239 : Indi-

catio. § 433 p. 239, 240 : Cura. § 434 *ad* 440 p. 240 *ad* 250. *Gangraena* a decubitu quomodo fiat? § 422 p. 121 : Quomodo praecavenda, aut nata curanda? p. 213, 214 : *Gangraenae* *inveteratae* effectus. § 442 p. 251 : Indicatio. § 438 *ad* 445 p. 246 *ad* 253 : Cura. § 446 *ad* 452 p. 254 *ad* 259 : *Gangraenae* a frigore signa. § 427 p. 224 : Cura. § 453, 454 p. 259 *ad* 262 ; *Gangraena* *senilis* unde? § 424 p. 220 : In *haec* nec suppuratio, nec extirpatio juvat. p. 221 : Cura : *ibid.* *Gangraenae* ab arteriarum rigiditate historia. p. 220 : *Gangraena* in sui initio ad phlegmonem proxime accedit. § 433 p. 239 : Cur tunc feliciter saepe tollatur? § 441 p. 250 : *Gangraenae* cur illico succurrendum? § 432 p. 230 : Quibus in subjectis lentius vel citius proserpat? § 431 p. 228 : * in *ea* curanda. X. p. 303 *ad* 306.

GAS sylvestre pestem sedavit. IX. § 1408 p. 138.

GASTRORAPHIA quid? II. § 311 p. 25 : *Hanc* instituendi modus. *ibid.* *Instituta* quid agendum? *ibid.*

GAUDII summi effectus. VI. § 1093 p. 116.

GELATINOSA ex quibus parentur & ubi convenient? III. § 605 n. 8 p. 113 : Quibus Cachecticis profint? Quibus obsint? VI. § 1175 p. 278, 279.

GINGIVAE in sanis quales? In scorbuticis autem quae? VI. § 1151 p. 235, 236.

GLANDULAE quid? II. § 374 p. 120 : *Harum* abscessus tarde sunt aperiendi? § 410 p. 186 : *Hydrops*; hujusque cura? VII. § 1222 p. 123 : *Glandularum* oesophagi, trachaeae &c. tumentium effectus. IV. § 788 p. 184 : *sub axillarium* tumores paralytim facere possunt. VI. § 1059 p. 21 *in princ.* *Glandulae vagae* quid? IV. § 788 p. 184.

GLUTINOSUM quid? I. § 69 p. 81 : *Glutinosi* spontanei causae. p. 82, 83 : *Hujus* sedes. p. 83 : Effectus in primis viis. § 71 p. 84 *ad* 86 : In sanguine. § 72 p. 86 *ad* 88 : Diagnos. & prognos. p. 88. Cura. § 73 *ad* 75 p. 88 *ad* 93.

GONORRHOEA Quid? X. § 1447 p. 35: *Simplex* quid? & *ejus* causae quae? *ibid.* *Venerea* quid? § 1458 p. 88: *Haec* in Europa est lue recentior. § 1447 p. 36: *Bene tractata* infectos a contagio liberat. *ibid.* *Male autem curatam* vel *neglectam* sequitur lues. *ibid.* *ejusdem prima species*. p. 42: *Hujus* diagnosis. *ibid.* *Secunda*. p. 43: *Hujus* causa materialis. p. 44: *Diagnosis*. p. 43: *Tertia* & *ejus* causae. p. 46: *Diagnosis*. *ibid.* *Quarta*, *ejusque* diagnosis. p. 48: *Effectus*. *ibid.* *Quinta*. p. 49: *Ejus* effectus. *ibid.* ¶ p. 50: *Harum Specierum* cura. § 1458, 1459 p. 88 ad 100: *Injectiones* per urethram non suadendae. § 1458 p. 90: *Ex adstringentibus* plane rejiciendae. p. 89: *materiae virulentae* optima est depuratio, quae per urinam fit. p. 90: *Diuretica* tamen acria damnantur. p. 96: *Sub Gonorrhoeae* cura penis erectio vitanda, ut & *valida corporis* exercitia. p. 97: *Gonorrhoea Spuria* quid? p. 43: quid *Cordata*? § 1449 p. 59: *Virulenta sicca* quid? § 1447 p. 47: *Hujus* causae. *ibid.* *effectus*. p. 48: *Gonorrhoeae muliebris* a *fluore albo* disparitas. p. 54: *Hanc* quomodo concipiant mulieres? p. 53: *Toleratu facilior* est quam *virilis*. p. 54, 56: *Hujus prima species*. p. 54; § 1466 p. 115: *Secunda* & *tertia*. *ibid.* *Quarta*. § 1447 p. 55; § 1466 p. 116: *Indicatio*. § 1465 p. 114: *Cura*. § 1466 p. 114 ad 116: *Gonorrhoea* ad *uterum* an perveniat? § 1447 p. 55.

GRAVEDO. *Vide* *Catarrhus*. *Haec* in morbis pulmonum mala. § IV. § 848 p. 304.

GRAVIDAE, dum gestaret *marem*, epilepticae; dum vero *puellam*, ab hoc malo immunis exemplum. VI. § 1076 p. 80: *Gravidarum morbi*. VIII. § 1293 p. 49 ad 52: *Causa* in his morborum duplex. § 1294, 1295 p. 53 ad 59: *Prioris* effectus. § 1296 p. 59 ad 66: *An foli plethorae* hi adscribendi? p. 59, 60: *Cura*. § 1297 ad 1300 p. 66 ad 72: *Posterioris* effectus. § 1301 p. 72 ad 77: *Cura*. § 1302

p. 78 ad 80: *Gravidarum vitae regimen*. § 1299 p. 70, 71: * *ad Gravidarum morbos* medicamenta. X. p. 340.

GRAVIDITAS plures *functiones* in corpore muliebri laedit. VIII. § 1293 p. 50: *In hac* determinanda, magna opus *prudencia*. p. 51: *Hujus* signa § 1293, 1294 p. 50 ad 54: *An certa gemellos* in utero haerere signa dentur? § 1301 p. 77: *Item* quis *sexus* in eodem geratur, an sciri possit? *ibid.* **GULAE** *imbecillitas* quis morbus? IV. § 818 p. 243: *Hujus* signa. *ibid.* *Cura*. p. 244.

GUMMATA, *gummi*, quid? II. § 549 p. 382; X. § 1456 p. 86: *Venerea* sunt *epilepsiae* causa. VI. § 1075 p. 69.

GUTTURIS *strepitus* in *asthmate* senili cur non adeo *periculosus*, ut in *peripneumonia*? IV. § 848 p. 302.

H

HABITUS *corporis* quid? VI. § 1166 p. 262: *Boni* & *mali* signa. p. 263; § 1170 p. 270.

HAEMITRITEA *febris*: *Vide* *Febris*.

HAEMOPTYSIS quid? VII. § 1198 p. 3: est *frequens* causa *phthisis*. *ibid.* *ejus* species. *ibid.* *Harum* diagnosis & *prognosis*. p. 4 ad 7: *Haemoptysis* causae *proegumenae*. l. α ad 8 p. 8 ad 15: *Procatacticae*. n. 1 ad 3 p. 15 ad 22: *Diagnosis*. § 1199 p. 22 ad 28: *Cura*. § 1200 p. 29 ad 40: *Prophylaxis*. § 1201 p. 40 ad 42: *Haemoptysis* male *curatae* exitus. § 1198 p. 5 ad 7; § 1202 p. 50: *Huic* magis *subjecta* est *aetas* inter *decimum sextum* & *trigesimum sextum* annum *media*. § 1198 l. γ p. 13: *Serius* cur minus *subjecta*? p. 14: *Haemoptysis* *recidivae* signa. § 1201 p. 41.

HAEMORRHAGIA quid? I. § 218 p. 291: *Hujus* a *vulnere* causae & *prognosis*. § 159 ad 161 p. 196 ad 198: *Cura*. § 218 p. 292 ad 297: *An revulsio* hic *juvet*? § 219 p. 298, 299: *Haemorrhagiae* *polypos* quandoque *producent*. § 52 p. 57: *Ardentem* saepe *solvunt*. IV. § 741 p. 38: *In inter-*

mittentibus unde orientur? & quid denotent? § 753 p. 92: *Variæ primo leviores, dein validæ cur scorbuticis familiares?* VI. § 779 p. 164: *Hæmorrhagias magnas passi, cur non illico multis implendi?* V. § 1010 l. 7 p. 230: *Haemorrhagiæ nomen dum solum occurrit apud Hippocratem, Hæmorrhagiam narium significat.* IV. § 741 p. 38; § 755 p. 97; IX. § 1396 p. 72: *Hæc in ardentibus frequentior est, & maxime salutaris.* IV. § 741 p. 38: *Sed qualis debeat esse, & quo die contingere?* p. 39: *venæ sectione quantum præstet?* p. 40: *Hujus futuræ signa.* p. 40 ad 43: *Qua ratione proficit?* V. § 923 p. 89: *Hepatitisdem solvens, quando, & unde fluere debeat?* *ibid.* quando pleuritidem curet, quando tantum levet? § 888 p. 21, 22: *In plethora & in morbis inflammatoriis salutaris est.* I. § 106 l. 2 p. 132, 133: *laudatur in mania.* VI. § 1124 p. 168: *In phrenitide.* III. § 702 p. 284; IV. § 774 p. 158: *In variolis.* IX. § 1396 p. 72: *Raro peripneumoniam integre solvit?* IV. § 830 p. 275: *A phthisi hæreditaria quandoque præservavit.* VII. § 1198 l. 7 p. 13: *Circa pubertatis tempus salutaris.* *ibid.* *periodica tabis accessum protraxit.* IV. § 741 p. 40: *Hæmorrhagia si nimis profusa sit; quomodo sistenda?* § 743 p. 75: *Suppressa apoplexiæ causa.* VI. § 1075 n. 5 p. 78: *epilepsiæ* *ibid.* *Haemorrhagia uterina gravidarum periculosa.* VIII. § 1303 p. 80 ad 83: *Quando periculosissima?* p. 80: *Hujus causa proxima.* § 1304 p. 83 ad 86: *Remotæ.* § 1306 p. 89 ad 95: *Futuræ prognosis.* § 1305 p. 88: *Praesentis Diagnôsis.* p. 87, 88: *Cura.* § 1307 ad 1309 p. 95 ad 102: *Haemorrhagia in graviditate semel contingens, facile redit.* § 1305 p. 89: *Praesertim si post sextum vel septimum mensem contigerit.* § 1308 p. 100: *Est plerumque periculosior quam illa, quæ post partum contingit.* § 1304 p. 83: *Abortum sæpe causat.* § 1303 p. 81: *Si valida fue-*

rit, foetus educationem indicat. § 1308 p. 99: *Quomodo hæc tentanda.* p. 98 ad 101. * *contra hæmorrhagiam medicamenta corrosiva.* X. p. 295: *abstringentia.* *ibid.*

HAEMORRHOIDES *fluentes* in morbis cuius utilitatis? IV. § 779 p. 164: *profunt in apoplexia.* III. § 702 p. 284; V. § 1010 p. 239; § 1017 p. 249, 250: *In mania.* III. § 702 p. 284; V. § 1124 p. 166: *In melancholia.* II. § 485 p. 309; VI. § 1110 p. 153: *In nephritide.* V. § 996 p. 205: *In pleuritide.* § 888 p. 22: *Suppressæ causa cataleptis.* § 1040 p. 278: *Cephalalgiae.* § 1017 p. 250: *Melancholiae recidivæ.* VI. § 1110 p. 153: *Nephritidis.* V. § 996 p. 205: *Hæmoptysis.* VII. § 1198 p. 17: *obstructionum abdominalium.* II. § 485 p. 309: *Pleuritidis.* V. § 888 p. 21: *Caecæ Intestinorum inflammationis & ischuriæ causa.* § 963 p. 151: *Quomodo moveantur?* III. § 702 p. 284; IV. § 781 p. 168.

HECTICA *febris* quid? VII. § 1206 p. 64: *post partum & circa vesperam exacerbari solet.* *ibid.* p. 65; § 1198 p. 11: *Exacerbatio illa non est de hujus febris natura.* II. § 423 p. 217.

HELLEBORUS *fait* datus maniacis. VI. § 1124 p. 166: *Melancholicis.* § 1114 p. 158: *Rabiosis.* § 1143 p. 207.

HEMIPLEGIA quid? V. § 1018 p. 254; VI. § 1062 p. 34, 35: *Perfectæ & imperfectæ prognosis.* I. § 162 p. 200: *Ante apoplexiam cur periculosior quam post illam?* VI. § 1062 p. 34, 35: *Post epilepticum paroxysmum unde fiat?* § 1077 p. 81, 82: *Hemiplegia organum in nobis sensus & motus duplex esse probat.* V. § 1018 p. 254.

HEPAR in sua substantia adeo acutum doloris sensum non habet. V. § 918 p. 82: *Huicce sanguificationis munus falso adscribitur.* I. § 97 p. 115: *Hoc infarcto cur lien turbetur?* V. § 923 p. 88: *imo ejus moles cur augeatur?* VI. § 1104 p. 141.

HEPATICI qui vocentur? V. § 914 p. 72.

HEPATITIS cur non adeo frequens? V. § 914 p. 72, 73: *Hujus* causae. § 916 p. 75 ad 81: *Diagnosis & effectus*. § 918 p. 82 ad 86; III. § 642 p. 188, 189: *Prognosis*. V. § 916 p. 81: *Exitus quadruplex*. § 919 ad 922 p. 86: *Primus est in sanitatem per benignam resolutionem: haecque quomodo juvanda?* § 922. *ibid.* Per coctionem & excretionem. § 923 p. 87 ad 89: *Haec qua ratione promovenda?* § 924 ad 930 p. 90 ad 93: *Perfectae curae signa*. § 931, 932 p. 93: *Secundus in suppurationem*. § 933 p. 94: *Signa hujus futurae*. § 934 p. 94, 95: *factae*. § 935 p. 95: *effectus & prognosis*. § 936 ad 943 p. 97 ad 103: *Cura*. § 942 p. 102: *Hujus visceris suppuratio Benigna cur raro speranda?* § 933 p. 94: *Abscessus cur anxietatem adeo magnam causet?* § 937 p. 98: *Hic ad exteriora protuberans quomodo tractandus?* § 943 p. 102: *Hoc aperto: salutis aut mortis signa*. V. § 945 p. 104: *Si rumpatur in abdomen; mortem facere potest*. § 939 p. 99, 100: *Vomicae hepatis ex pure in aliis locis collecto saepe oriuntur*. § 916 p. 76: *Tertius in Scirrhum: Hujus effectus*. § 946 p. 105, 106: *Hic cur satis frequens?* p. 105: *Prognosis*. § 947 p. 106: *Quartus in Mortem*. § 949 p. 108, 109: *Hujus futurae signa*. p. 109, 110: *Hepaticis icteri causa*. § 918 p. 84, 85: *Hepatitis leviore species aliquando intermittentes autumnales epidemicos comitatur*. IV. § 767 p. 128: *Haec ut cognoscatur*. V. § 922 p. 86, 87: *quomodo tractanda?* *ibid.* *Pessime hic datur cortex*. IV. § 767 p. 128: *Hepatitis exigua quibus malis originem det?* § 948 p. 107: *Corollariorum ex hepatide desumptorum solutio*. § 950 p. 111 ad 128: *in ea medicamenta*. X. 323, 324.

HERBAE Amarae recentes cur frigidae dicantur? III. § 614 p. 142: *harum in morbis usus quis?* *ibid.* *Herbarum recentium succus copiose haustus in chronicis laudatur*. VI. § 1056 p. 16.

* Herbae alcaliscentes. X. p. 287.

HERNIA quid? II. § 422 p. 214: *Hujus species*. p. 215: *Suffocatae, clausae, in gangraenam tendentis signa*. *ibid.* *cura*. *ibid.*

HERPES miliaris quid? X. § 1484 p. 183: *Ficosus quid?* *ibid.* *Hi suppressi rachitidem fecere*. p. 184.

HILARITAS perspirationem auget. VI. § 1090 p. 111: *Summa melancholiae causa*. § 1093 p. 116.

HIRUDINUM actio & usus. II. § 435 p. 245.

HOMO quibus constet. VI. § 1090 p. 111: *Hujus in origine quae partes maximam molem corpoream faciant?* § 1074 p. 62, 63.

HORRIPILATIO quid? III. § 563 p. 6: *Haec in omni febre a causa interna orta semper adest*. *ibid.*

HORROR quid dicatur? IV. § 741 p. 64.

HUMECTATIO totius corporis cur tanti in ardente usus? IV. § 743 p. 73.

HUMORUM motus per vasa, ut liber sit, quid requiratur? III. § 577 p. 20: *horum lentor in febribus quid?* § 588

p. 55: *Spissitudo ad quot classes reduci possit?* V. § 1010 n. 2 p. 228:

Cujus vis causa, diagnosis, & effectus. *ibid.* ad p. 233: *Spontaneae permutatio-*

nes quid? VI. § 1051 p. 10: *In quas acrimenias abeant?* *ibid.* *Harum effe-*

ctus. *ibid.* *Humorum vitia ab acutis morbis quae?* § 1052 p. 11: *Horum*

effectus & cura. *ibid.* *Humorum tenui-*

tas nimia unde? § 1138 p. 190: *Eff-*

ectus. *ibid.* *eorundem tenuitati a pul-*

lione laeso cur adjuncta acrimonia? *ibid.*

HYDATIDUM definitio ortus, & sedes. I. § 1122 p. 138; VII. § 1226 p. 142: *Diagnosis*. p. 143: *Haec hydropis cau-*

sa. § 1229 p. 168.

HYDRAGOGA quid? IV. § 796 p. 193; VI. § 1068 p. 47, 48: *Laudantur in paralyfi*. VI. § 1668 p. 47: *Qualia in angina aquosa convenient?* IV. § 796 p. 193.

HYDROCEPHALUS quid? VII. § 1217 p. 99, 100: *hujus species*. p. 100 ad

104: *Diagnosis*. § 1218 p. 104: *Pro-*

gno-

gnosis. p. 103 : Cura. p. 105 ad 108.
 HYDROPHOBIA unde dicta? VI. § 1138
 p. 191 : In homine nasci sponte po-
 test. § 1130 p. 175 : Haec lenior &
 sanabilis magis. p. 136 : *Hydrophobo-*
rum symptomata. VI. § 1138 p. 191
 ad 194 : An aquam ideo horreant,
 quia canem in illa vident? p. 191 ;
 § 1139 p. 196 : Cadaverum *dissectio* quid
 hic docuerit? § 1140 p. 197 ad 200 : An
 haec periculosa? p. 197 : *Hydrophobi*
 an suffocandi? § 1145 p. 213 : *vide*
Rabies Canina.

HYDROPS quid? VII. § 1215 p. 97 :
Hujus genesis. *ibid.* p. 98 : Sedes.
 § 1216 p. 99 : A leucophlegmatia quo-
 modo distinguatur? IV. § 753 p. 93 :
 species. VII. § 1217 ad 1227 p. 99
 ad 157 : *Causa* proxima. § 1228
 p. 157 ad 161 : remotae. § 1229
 p. 162 ad 168 : *Diagnosis* & effectus.
 § 1230 p. 168 ad 177 : *Prognosis*.
 p. 176, 177 ; § 1240 p. 210 : *Indi-*
catio triplex. § 1231 p. 177 : *Primae*
cura. § 1232 ad 1237 p. 179 ad
 192 : *Secundae*. § 1238 ad 1249
 p. 192 ad 226 : *Tertiae*. § 1250 ad
 1254 p. 226 ad 241 : Quando *para-*
centhesis instituenda? *Vide* *Paracenthe-*
sis : *Hydrops* intermittenti diuturnae
 accedens, quando purgantibus tractan-
 dus? quando non? IV. § 765 p. 122 :
 Remanente febre, quomodo curandus?
ibid. § 753 p. 92 : *Hydropsis incipien-*
tis cura, confirmato cur non conve-
 niat? III. § 604 p. 99 : *Hydrops*
 quando Maniacis proficit? VI. § 1124
 p. 167 : *Diuturnus* cur comitem sibi
 febrem lentam habeat? *recens* autem
 non? § 1151 n. 4 p. 242 : *Hydropici*
 cur post eductas aquas saepe brevi de-
 nuo tumeant? II. § 333 p. 49 : *Hy-*
drops sacchatus quid? VII. § 1226
 p. 139 : *medicamenta*. X. p. 336 ad
 338.

HYDROPS Anasarcha ;
 Ascites ;
 Asperae arteriae ;
 Glandularum ;
 Λευκοφλεγματια ;
 Ovariorum ;

HYDROPS Pulmonis ;
 Thoracis ;
 Tympanites ;
 Υποσαρκα ;
 Uteri.

Vide. Anasarcha. Ascites &c.

HYEMS cur morbos circa caput & supra
 septum producat? IV. § 457 p. 263.
 HYPERCATHARSIS quid? V. § 977
 p. 171 : *Huic* superveniens convulsio,
 aut singultus, cur mala? *ibid.*
 HYPEROSTOSIS quid? X. § 1456
 p. 86.

HYPOCHONDRIA quid? III. § 701 p. 277 :
 Plurima dant tam ad salutem, quam ad
 interitum in morbis praesagia. IV.
 § 735 p. 24 ; V. § 916 p. 80 ; § 950
 p. 125 : Quae hujus ratio? III. § 698
 p. 270 : Haec paraphreniticis cur sur-
 sum revulsa? V. § 909 p. 67 : *Horum*
aestus cur in morbis malus? III. § 698
 p. 270 : *Tensio*, *pulsus* quid subinde
 indicent? § 702 p. 280 ; VI. § 1125
 p. 170 : *Tensio* sola quid? V. § 923
 p. 88 : *Hypochondrium* doloris *expers*,
molle, *aequabile*, in morbis quid de-
 noter? IV. § 735 p. 24 : *Contrario*
modo se habens quid? *ibid.* *Hujus tu-*
mor durus & *dolens* pro vario morbi
 statu quid praesagiat? *ibid.* *mollis* au-
 tem & doloris *expers* quid? *ibid.* *Dex-*
tri in praegnantibus *dolor*, malus.
 VIII. § 1301 p. 72 : *Inter hypochon-*
dria & nares magnum habetur com-
 mercium. IV. § 741 p. 43.

HYPOCHONDRIACUS morbus Quotuplex?
 V. § 916 p. 81 ; VI. § 1098 p. 130 :
 Hypochondriaci morbi cum materia ex-
 positio, causa & sedes. p. 129 : Signa
 & effectus. § 1099 p. 130 ad 132 :
 Indicatio. § 1100 p. 132, 133 : cura.
 § 1101 p. 134, 135 : *Huic* morbo
 cur illico obveniendum? p. 132 : *Hyp-*
ochondriacus morbus sine materia quid?
 § 1108 p. 149 ; V. § 916 p. 81 :
 Hystericae passioni affinis est. III.
 § 651 p. 213 : & sicut illa, omnes
 morbos mentitur. § 633 p. 168 : Ad
 melancholiam disponit. *ibid.* ad scorbu-
 tum. VI. § 1150 p. 230 : Signum
Hujus characteristicum. V. § 916
 p. 81 :

p. 81: De caeteris vide Melancholia .
 HYSTERICA Passio quid? VI. § 1075
 p. 74: Hujus causa unde? *ibid.* Si-
 gnum pathognomicum. *ibid.* § 1108
 p. 148: Symptomata. § 1075 p. 74 ;
 V. § 994 p. 201: Hysterica passio epi-
 lepsiae causa. VI. § 1075 p. 74: Haec
 ab epilepsia in ultima ejus accessionis
 parte quomodo distinguenda? VI.
 § 1073 p. 59, 60: Generat melan-
 choliam. § 1108 p. 147: Scorbutum.
 § 1150 p. 230: De caeteris vide Me-
 lancholiam.

I

JACTATIO in acutis frequentior quid
 indicet? IV. § 734 p. 18.
 ICHOR quid? I. § 206 p. 278; VII.
 § 1231 p. 178: Hujus generatio. I.
 § 206 p. 278: Hujus ex vulnere
 fluxus cura. § 219 p. 299.
 ICTERUS quid? V. § 918 p. 84: Varia
 ejus nomina unde? *ibid.* Causae. § 950
 p. 114: In recens natis causa & cu-
 ra. p. 114, 115: In gravidis causa.
ibid. § 918 p. 84, 85: Cura. § 950
 p. 115: In litteratis causa & cura.
ibid. Icteri prima indicia ubi conspi-
 ciantur? § 931 p. 73: Hujus diffe-
 rentiae & prognoses unde petendae?
 § 950 p. 114 ad 118: Icterus multi-
 plex. § 918 p. 84: primae speciei,
 benignae dictae origo. *ibid.* Cura.
 § 919 ad 928 p. 86 ad 92: Secundae,
 paulo gravioris Cura. § 932 p. 93:
 Tertiae, pejoris causa. § 937 p. 98:
 Prognosis. *ibid.* Quartae, nulla arte
 sanabilis causa. § 939 p. 99: Quintae
 valde periculosa Diagnostis. § 940
 p. 100, 101: Sextae, cito lethalis con-
 ditio. § 941 p. 101: Indicatio. § 942
 p. 102: Septimae, perpetuae origo.
 § 946 p. 105: effectus. p. 106: Pro-
 gnosis & palliatio. § 947 p. 106: Octa-
 vae speciei productio & effectus. § 949
 p. 108: Signa. p. 109: Icterus cur
 aliquando facile sanetur, & quando?
 § 950 p. 114: cur saepe pertinacissi-
 Tom. X.

mus? p. 115: Cur saepe cito, saepe
 tarde occidat? *ibid.* & p. 116: Icteri
 periodici descriptio. p. 116, 117: Cau-
 sae. p. 117 ad 119: Indicatio. p. 119:
 Cura in paroxysmo. *ibid.* & p. 120,
 121: Extra paroxysmum. p. 121,
 122: Icterus ante septimum diem in
 acutis cur calamitosus? p. 123: Quo-
 modo aliquando tollatur? *ibid.* Post
 septimum diem quid denotet? p. 124:
 Icteri signa secundum ordinem exposi-
 ta. p. 125: Icterus est causa Hydro-
 pisis. I. § 86 p. 104; VII. § 1229
 p. 165: cur intermittentes quandoque
 sequatur. IV. § 774 p. 156: Saepe
 recrudescens post validam hepatitisem,
 unde? *ibid.* Icterus cur toties vomicae
 putridissimae & tabus olidissimus dy-
 senteriam faciens excipiant? III. § 632
 p. 167: * in ictero multiplici medica-
 menta. X. p. 323, 324.

ICTHYOCOLLA in pethechialibus & ma-
 lignis febribus data. VI. § 1174 p.
 277.

IDEA quid? III. § 700 p. 273: Haec
 a causa externa excitata unde pendeat?
ibid. Nihil repraesentat quod est in
 actione objecti vel passione organi.
ibid. Eadem semper sequitur eandem
 objecti in idem organum actionem. *ibid.*
 Hujus nexus cum medullae cerebri mu-
 tatione non concipitur. *ibid.* Idea ab
 imaginatione saepe fortius sensorium
 commune mutat, quam alia ex sen-
 suum perceptione procedens. VI. § 1075
 p. 72.

ΙΔΙΟΠΑΘΕΙΑ quid? V. § 879 p. 12.

JEJUNIUM cur omnium minime ferant in-
 fantes? III. § 602 p. 91.

IGNIS quando in epidemicis proffit? quan-
 do noceat? IX. § 1407 p. 132 ad
 135:

ILEUS quid? & unde? V. § 960 p. 145:
 est in recidivam pronus. § 964 p. 160:
 vide Volvulus.

ILIACA passio vera quid? V. § 959 p.
 140; III. § 656 p. 221: quid notha?
 d. p. 221: Vera in febribus unde fiat?
ibid. praecipuus in eadem curationis sco-
 pus

- pus in quo consistat? *ibid.* *Iliacorum dolorum* a nephriticis disparitas. V. 993 p. 197; § 995 p. 203.
- IMAGINATIO** quid? III. § 700 p. 273; VI. § 1075 p. 72: In gravida an mutationes foetui inducere valeat? p. 66: Epilepsiam causare potest. p. 72.
- IMMERSIO** in aquam Hydrophobis profuit. VI. § 1139 p. 196; § 1143 p. 206: *Haec* ut instituenda? d. p. 206: pro curanda rachitide vix efficax. § 1165 p. 259 ad 261.
- IMPRAEGRATIO** quibus profuerit? II. § 495 p. 329.
- INCARNATIO** apud chirurgos quid? I. § 158 n. 9 p. 195.
- INCREMENTUM** foetus cur adeo velox? I. § 55 p. 63: Corporis cur cesset? p. 62.
- INCUBATUS** experimenta & observata. I. § 97 p. 115.
- INCUBUS** quid? V. § 1020 p. 257, 258: quando apoplexiam minetur? p. 258.
- INDICATIO** in morbis quae prima? V. § 889 p. 28.
- INEDIA** epilepsiae causa. VI. § 1075 p. 76, 77: plethoram tuto non tollit. I. § 54 p. 59: *Triduana* cur in morbis damnetur? IV. § 728 p. 5.
- INFANTES** systema nervosum nimis irritabile habent. VIII. § 1357 p. 260. Effectus. *ibid.* Cura. § 1358 p. 260, 261: *Eisdem* illico post partum praestandorum expositio. § 1340 p. 227 ad 232: *Eorum* vitae regimen a natiuitate ad ablactationem usque. § 1358 p. 260 ad 264: *Infantes* a purgante, a nutrice assumpto purgantur. III. § 586 p. 27: Temulentiae nutricis ubera ducentes unde convulsi? *ibid.* Post validam convulsionum cur facile paralytici? VI. § 1059 p. 21: *Harum* convulsionum cura. VIII. § 1378 p. 317: De caeteris morbis vide Meconium; Vermes; Dentitio; Convulsio; Glutinosum; Lac. * in Infantum morbis remedia. X. p. 342 ad 348.
- INFLAMMATIO** quid? II. § 371 p. 116, 117: *Ejus* a Phlegmone, Erysipelate, Oedemate, Scirrho, disparitas. § 380 p. 129 ad 131: *Causa proxima*. § 372, 373 p. 118, 119: *Remotae*. § 375 ad 379 p. 122 ad 129: *Diagnosis & effectus*. § 382 ad 385 p. 132 ad 138: *Exitus in Benignam resolutionem*. § 386 p. 138 ad 141: *Quomodo tentanda?* § 395 ad 402 p. 154 ad 171: *In suppurationem*, § 387 p. 141, 142: *Quomodo fiat?* p. 142: *Diagnosis*. p. 144: *Cura*. *vid.* Abscessus. *In gangraenam*. § 388 p. 145: *Hujus* a suppuratione disparitas. *ibid.* *Futurae signa*. p. 146: *Hanc* accelerantia quae? § 389 ad 391 p. 147 ad 150: *Cura*. *vide* Gangraena. *In Scirrhum*. § 392 p. 150, 151: *futuri signa*. *ibid.* *Cura*. *Vide* Scirrhus. *Hic* cur testiculorum inflammationem adeo frequenter sequatur? *ibid.* *Inflammati* in quibus facilius, in quibus difficilius curetur? I. § 142 p. 181: *Inflammati* primi & secundi generis quid? § 122 p. 156: *Inflammati* pura quid? IV. § 809 p. 218: *in fin.* *Simplex* quid? § 730 p. 8: *Inflammati* morbi post aetivos calores cur pertinacissimi? III. § 586 p. 38: *Inflammati* dispositio in quibus prae Caeteris obtineatur? IV. § 772 p. 143, 144; § 874 p. 336: *In quibus minus?* d. p. 336: *Inflammati* materiae non resoluta calculi causa. V. § 1004 p. 216: * *medicamenta* in inflammationibus. X. p. 300, 301: in inflammatione ventriculi. p. 324: in intestinorum. p. 325.
- INGENIUM** perspicax & altum cur epilepsiae obnoxium? VI. § 1075 p. 70.
- INGESTA** cur remoram in intestinis patientur? III. § 719 p. 319 *in fin.* Quibus viribus fiant corpus nostrum? VI. § 1051 p. 4, 10: *Horum* assimilationis praecipua causa quae? § 1168 p. 267: minus bene mutata chronicorum morborum causa. VI. § 1051 p. 4, 10: Quae viribus immutantibus resistent? § 1168 p. 264: *Copiosa* nimis cur parum nutrimenti suppeditent corpori? p. 265: *Consueti* etiam si deteriora cur minus non assuetis noceant? *ibid.*
- INGUINUM** dolores apud gravidas unde? VIII.

VIII. § 1296 p. 64: Medela. *ibid.*
 INOCULATIO Variolarum an suadenda?
 IX. § 1403 p. 114 *ad* 121.
 INSOLATIO quae mala producat? IV. § 772
 p. 149.
 INTEMPERANTIA apoplexiae causa. V. §
 1010 p. 234.
 INTESTINA inflammationi quae magis ob-
 noxia? V. § 959 p. 140: *Horum in-*
flammationis causae. ibid. Diagnofis.
 § 962 p. 149: Cautela in hac adhi-
 benda. § 961 p. 148: *Inflammati*o in-
 cipiens difficulter faepe a nephritide di-
 stinguitur. IX. § 1417 p. 204: Effe-
 ctus & prognofis. V. § 960 p. 143
ad 148; § 963 p. 150, 152: Cura: § 964
 p. 153 *ad* 160: * medicamenta. X.
 p. 325: *Crassorum inflammatio* facilius
 curatur ac tenuium. V. § 963 p. 151:
 Exitus *in suppurationem*; hujus figna
 & effectus. § 965 p. 161, 162: Cura.
 § 966 p. 162, 163: *In gangraenam.*
 § 967 p. 163: *Hujus futurae* figna.
 § 968 *ibid.* Praefentis diagnofis. § 969
 p. 163, 164: prognofis & cura. § 970,
 971 p. 164, 165: *In fcirrhum.* § 972
 p. 165: *Hujus* diagnofis. § 973 p. 166:
 Prognofis. § 974, 975 p. 167: Cura.
 § 974 *ad* 976 p. 167 *ad* 169: *In*
canerum: hujus palliatio. § 976 p.
 168, 169: Corollariorum folutio.
 § 977 p. 169 *ad* 172: *Inteftinorum*
confectus in vivente quis? Quis in
 cadavere? § 960 p. 143: *His inflam-*
matis, cur dolor per intervalla augea-
 tur? p. 144: *Inteftinorum vulnera* quo-
 modo tractanda? II. § 314 p. 31: *Il-*
laeforum per vulnus elapforum cura.
 § 315 p. 32: *Corruptorum* per vulnus
 evolutorum medela. § 317 p. 34 *ad*
 37: Saepe *tenuium vulnera* non funt
 absolute lethalia. § 314 p. 31: *Di-*
fciffa iterum concrefcere poffunt. § 317
 p. 34.
 IPECACUANHAE *dofes* etiam minores vo-
 mitum excitant. X. § 1489 p. 212.
 IRA caufat melancholiam. VI. § 1093
 p. 116: Phrenitidem. § 1090 p. 111,
 112: Puerperas faepe reddit maniacas.
 § 1125 p. 169: *Vide Animi affectus.*
 ISCHIAS quid? X. § 1494 p. 260 *in fin.*

261: *Hujus* fpecies. p. 261: *Nervofa*
 quid? *ibid.* *Hujus* cura. II. § 534
 p. 372, 373; X. § 1494 p. 261, 262:
Cotunii circa *hujus* originem & curam
 fententia. p. 265, 266: *Nervofae* fpe-
 cies. p. 267: *Anticae* fedes, prognofis
 & cura. *ibid.* *Posticae* fedes. *ibid.* Pro-
 gnofis. p. 266: Cura. *ibid.* & p. 267:
 Generalis in *utraque* fpecie diagnofis.
 p. 266.
 ISCHURIA quid? V. § 1006 p. 219: *Hu-*
jus fpecies duplex eft. *ibid.* *Utriusque*
 diagnofis & cura. *ibid.* & p. 220:
Ifchuria *Laborantes* eadem fere expe-
 riuntur ac illi, qui fphacelo pereunt.
 II. § 433 p. 239, 240: *Ifchuria gra-*
vidarum unde? VIII. § 1301 p. 73:
 Quandoque herniam veficae facit. *ibid.*
 ITINERA melancholicis utilia. VI. § 1097
 p. 126.
 JUDICATORIA aut *Judicantia* cujus prae-
 fagii? IV. § 741 p. 39.
 JUDICIUM quid? III. § 700 p. 274:
 Unde pendeat? & quotuplex? *ibid.*
 * Jus carniū quod melius. X. p. 273:
 cui morbo proficuum. *ibid.* ex permi-
 ftis carniū meracius reliquis habetur.
ibid. jus carniū humectans, leniens,
 emolliens, refolvens. p. 277: jus can-
 cerorum fluviatilium. *ibid.*

K

KEAMADA quid? X. § 1451 p.
 79.
 KERMETIS *mineralis* praeparatio & virtus
 quae? IV. § 866 p. 326.
 KITTA quid? VIII. § 1296 p. 61.
 KTNATXH quid? IV. § 783 p. 172,
 173.

L

LABOR corpus firmat. I. § 25 p. 22:
 Scorbucis bonus. VI. § 1160 *in fin.*
 p. 253: *Ejus Variatio* incredibile fo-
 lamen affert. § 1093 p. 116.
 LAC quid? I. § 28 p. 26; § 97 p. 116:
Hujus natura a chylo & fanguine dif-
 fert. *ibid.* fpecies. VII. § 1211 p. 92,
 94: Laudatur in debilitate. I. § 28
 p. 26: In haemoptysi. VII. § 1200

p. 38, 39. In phthisi. I. § 28 p. 26, 28; VII. § 1215 p. 91 ad 94: An serum huic praefendum? VII. § 1210 p. 85; Nocet in acutis, nisi prius diluatur. I. § 88 p. 106: Dupla aquae copia dilutum prodest in aphthis. V. § 990 p. 187: Sitientibus non convenit. III. § 640 p. 183: In ventriculi cancro nocet. V. § 977 p. 171: *Acescens* in infantibus epilepsiae causa. VI. § 1075 p. 75 in fin. 76: Lactis serum lacti in melancholia praefertur. § 1103 p. 137: Laudatur in calculo. IX. § 1425 p. 241 & 243 in fin. In haepatitide. V. § 924 p. 90; § 928 p. 91: In ictero periodico. VI. § 1164 p. 257; § 1165 p. 260 in fin. In ulcere renum primo conducit, dein ipsum lac. V. § 1001 p. 212: In phthisi. VII. § 1209 p. 80: Lactea *dieta* est podagricis suadenda? § 1275 p. 313; § 1282 p. 331: Lactea febris quid? VIII. § 1329 p. 184: *Hujus* causae. p. 181, 182: Symptomata *eam* comitantia. p. 184: Cur lac circa tertium diem in mammis colligatur? VI. § 1127 p. 172: Sanguinem lactis loco ibidem colligi, quid timendum? *ibid.* Lactis in mamma stagnantis effectus. VIII. § 1332 ad 1334. p. 215 ad 219: Diagnos. § 1335 p. 219: Cura. § 1336, 1337 p. 220, 221: In apostema tendentis sedes duplex. p. 221: Diagnos. *ibid.* Cura. p. 222, 223: Lactis e mammis in sanguinis massam retropulsi effectus. § 1329 p. 185: *Hujus metastasis* causae, effectus & cura. p. 186, 187: Lactis abundantioris effectus. § 1339 p. 225: *Hujus* minutio quomodo tentanda? p. 226: *Deficientis* restitutio. p. 225, 226: Lactis in infantis stomacho coagulati causae. § 1354 p. 224, & p. 254 ad 256: Effectus. § 1355 p. 256 ad 258: Cura. § 1356 p. 258 ad 260: Lactis boni diagnos. § 1354 p. 248: Lacte aliturne in utero foetus? § 1329 p. 183: Venularum Lactearum oscula obstructa diarrhoeae causa. III. § 719 p. 321. *lac foeminae cui morbo utilis? X.

p. 273: praefertur lacti asinino, caprino, & bubulo. *ibid.*
 LACRYMAE involuntariae mortem quando praenunciant? IV. § 734 p. 22: Haemorrhagiam autem quando? *ibid.* § 741 p. 42.
 LACTATIONIS utilitas. VIII. § 1354 p. 244 ad 247.
 LANGUOR post sudorem quid denotet? IV. § 753 p. 90, 91.
 LARYNGOTOME. *Vide* Bronchotome.
 LARYNX quid? IV. § 802 p. 206.
 LASSITUDO quando adesse dicatur? III. § 586 p. 35; § 587 p. 54: post somnum quid indicet? § 586 p. 34: *Hujus* cura. *ibid.* *Summa* quando adlit? IV. § 739 p. 33: In ardentibus quid haec denotet? *ibid.* Spontanea quod in liquidis vitium accuset? III. § 609 p. 126, 127: Scorbutum comitatur. VI. § 1151 p. 232: *Hujus* Scorbuticae ab alia lassitudine spontanea disparitas. *ibid.*
 LATERIS dolores qui phrenitici dicantur? qui pleuritici? IV. § 813 p. 232: Nam non omnis hujus loci dolor pleuritidis nomen meretur. V. § 875 p. 2: Lateris doloris scorbutici signa. VI. § 1151 p. 236: Laterum dolor quasi pleuriticus ante variolarum vel morbillorum eruptionem quid praesagiat? V. § 881 p. 16.
 LAXITAS fibrae. *vide* Fibrae.
 LECTI abstinentia nephriticis bona. V. § 997 p. 207: Caro decumbentibus. § 1047 p. 286: *Eadem* aliquot horarum per diem in morbis cur magnae utilitatis? III. § 610 p. 133.
 LECIENTERIA quid? III. § 719 p. 315: *Hujus* species. p. 320: Harum quae insanabilis? p. 322: *Diuturnae* signa ex facie. § 721 p. 327: Haec in hydropem desinit. p. 328.
 LENTOR in humoribus quid? III. § 609 p. 126, 127: Duplex in his reperitur. § 277 p. 236: Origo & diagnos. *ibid.* A vasorum vitio qua ratione oriatur? § 607 p. 123: A plethora autem quomodo? *ibid.* *Hujus* effectus & cura. *ibid.* & p. 124: a fibris spasmis constrictis ortus qualis? § 608 p. 125: Cu-

- Cura. *ibid.* § 126: *Lentor* ab ipsis humoribus natus febre solvitur. § 609 p. 126, 127.
- LEPRA Rheumatismum sanavit. X. § 1491 p. 229.
- LETHARGUS quid? IV. § 774 p. 157; V. § 1045 p. 284; § 1049 p. 287: *Hujus* causa. *ibid.* *Diagnos.* *ibid.* § 288: *Exitus & cura.* p. 288: *Lethargus* nephritidem quandoque sequitur. IV. § 774 p. 157: *Estne* morbus acutus. VI. § 1049 p. 287.
- ΛΕΥΚΟΦΛΕΓΜΑΤΙΑ quid? I. § 72 p. 87; VII. § 1225 p. 132: *Hujus* ab hydropse disparitas. d. p. 132 § 133: *cura.* *vid.* *Hydrops.* *Leucoplegmatici* tumoris indicia prima ubi appareant? VI. § 1170 p. 170: *Leucophlegmaticus* epilepsiam saepius passis habitus cur nascatur? § 1077 p. 84.
- LIEN excindi potest superstiti vita. I. § 170 p. 221: *Hujus* vulnera quandoque lethalia. *ibid.* *Lien* saepe culpatur, dum in colo vitium haeret. V. § 958 p. 135: *Hujus* inflammationis signa. *ibid.* *Haec* aliquando sub pleuritidis nomine tractata. p. 136: *In suppurationem* abeuntis symptomata. p. 137: *item scirrhusi.* *ibid.* *Cancrosi* effectus. p. 138: *Lienis* dolor mitis in hepatitide quid indicet? § 923 p. 88, 89: *Hoc exciso* vel *surulento* cur mole augetur hepar? *Lienosis* cur haemorrhagiae? IV. § 741 p. 43.
- LIGATURAE artuum in Haemorrhagiis omnibus; usus quis? III. § 691 p. 262; V. § 1025 p. 260 *in fin.*: *In* calore febrili quis? III. § 691 p. 262: *apoplexia* qualis? V. § 1025 p. 261: *Menses* provocavit. VIII. § 1291 p. 40: *Fortis & subita* ante insultum epilepticum applicata, illum impedit. VI. § 1075 p. 79; § 1084 p. 102 *in fin.*
- LINGUA tumens: anginae causa. IV. § 788 p. 179: *Densa, aspera, arida,* quid significet? III. § 609 p. 129; § 702 p. 281; IV. § 772 p. 149 *in princ.* *Lingua* in ardente qualis & quid indicet? § 739 p. 31: *Hujus* mutationes successivae in ardente. p. 31, 32: *Nigredo* quae bona? p. 31: *Lingua* inte-
- riorem Corporis conditionem notat *ibid.* *Primum* futurae sanitatis indicium dat in morbis. *ibid.* *Sordida* quomodo fiat in febribus? V. § 981 p. 175: *Sordes* cur tantum in superiori *ejus* parte appareant, non in inferiori? *ibid.*
- LIQUIDUM vitale quid? I. § 107 p. 134: *Morbosum* quid? p. 135; *Illud,* quod sphaericam figuram amisit, cur ad circulationem ineptum? § 129 p. 163: *Liquidorum* spontanea degeneratio chronicos, ut acutos producit. VI. § 1050 p. 2: *Horum* vitia unde oriuntur? § 1051 p. 3 ad 8: *Densitas* unde pendeat? p. 10: *Aucta* motus *Celeritas* quibus morbis originem dare possit? *ibid.* *Vitia* quae cachexiam inducant? § 1168 p. 266: *Liquidis nostris,* quae concretionem inducere possint? I. § 131 p. 164: *Hanc* quid tollat? aut impediatur? § 132 p. 165.
- LITHIASI Laborantes qui dicantur? IX. § 1414 p. 172.
- LITHONTRIPTICUM Specificum an detur? IX. § 1428, 1429 p. 253 ad 274: *Lithontrica* ex calce viva parata in calculo profuere. § 1428 p. 255 ad 261: *Modo* absit ulcus renale. p. 258: *His* substituta *Calcis aqua* praestat. p. 261 ad 264: *Qua* ratione haec in calculum agat? p. 264: *Injectiones* ex hac in vesicam, an locum habeant? p. 265 ad 267.
- LITHOTOMIA quando indicata? IX. § 1435 p. 283, 284: *Lithotomiae parvi* apparatus dictae, & *ejus* usus expositio. § 1436 p. 284: *Magni* apparatus descriptio. p. 286: *Haec* non suadetur. *ibid.* *Methodus lateralis* sive *Raviana* laudatur. p. 287: *Quomodo* institueda? p. 288: *Severum* *ejus* institutioni examen praemittendum. § 1423 p. 236: *Vernale & autumnale* tempus ad *ejus* celebrationem eligi solet. § 1420 p. 210: *Lithotomiae* eventus semper est dubius. § 1426 p. 243: *Hic* instituta quid agendum super sit? § 1437 p. 292, 293: *In* foeminis rarius instituitur quam in viris. § 1438 p. 294: *Qua* ratione ex illis *Calculus* educatur? p. 295.

- LITTERARUM *Disciplina* animo prodest, corpori obest. VI. § 1093 p. 116.
- LITTERATI cur apoplectici fiant? & quibus cum symptomatibus? V. § 1010 p. 232 *in princ.*
- LOBELIA in lue cum fructu data fuit. X. § 1478 p. 172.
- LOCHIORUM copia quae? VIII. § 1325 p. 168, 169: *Horum fluxus plus, minusve durat.* p. 170, 171: *Fluxus nimii causae.* p. 168 *ad* 171: *Cura.* § 1326 *ad* 1328 p. 172 *ad* 179: *Suppressorum causae.* § 1329 p. 180, & 187 *ad* 200: *Effectus.* III. § 605 n. 13 p. 120; V. § 881 p. 15 *in fin.* & 16; VI. § 1075 p. 78; § 1127 p. 172, 173; VII. § 1198 p. 19; VIII. § 1329 p. 189, 202: *Cura.* § 1330 *ad* 1332 p. 207 *ad* 217: *Suppressio eorum ab uteri inflammatione est mala.* VIII. § 1329 p. 200.
- LORICAE *Strictiores* quae foeminis mala creare possint. VI. § 1060 p. 22.
- LUCUBRATIONES *nocturnae* causae podagrae. VII. § 1255 p. 246; § 1258 p. 256.
- LUCTA quae mala producere possit? IV. § 824 p. 257: *Ultima*, morte longe peior. § 874 p. 336 *in fin.*
- LUIS *Venerae* ortus primus. X. § 1440 *per tot.* p. 1 *ad* 7: *An sit morbus epidemicus?* p. 7: *An contagiosus?* § 1443 p. 14 *ad* 16: *Qui ea primus laboravit, eam sine contagio suscepit.* p. 15: *In Europa per contagium orta est.* *ibid.* *Qua ratione communicetur?* § 1441 p. 7 *ad* 11: *Infans sub partu luem contrahere potest.* p. 7, 8: *Et quandoque obstetrix.* p. 8: *Luis per fomitem propagatio quae dicatur?* p. 9: *Exempla hujus.* p. 9 *ad* 11: *Locus ubi primo se prodat.* § 1442 p. 11 *ad* 14: *Non semper se manifestat in parte, qua contrahitur.* *ibid.* *Diagnosin in illo loco.* § 1444 p. 17 *ad* 19: *Signa latentis luis.* § 1442 p. 12, 14: *Hujus propagatio quandoque cita, quandoque tarda.* § 1445 p. 26 *ad* 31: *Sententiarum Boerhaavii & Astruc de sede luis expositio.* p. 21 *ad* 25: *Prioris opinio unde multum confirmetur?* p. 25: *Luis effectus in partibus genitalibus.* § 1447 *ad* 1451 p. 32 *ad* 83: *In membris.* § 1452 *ad* 1456 p. 83 *ad* 87: *Requisita ut lues proprie dicatur.* § 1467 p. 116, 117: *Hujus diagnosi.* § 1457 p. 87: *Cura.* § 1467 *ad* 1479 p. 117 *ad* 172: *Argentum vivum summopere hic laudatur.* *Vide Mercurius.* *Hoc non proficiente quidam strictum vitae regimen praescripsere.* IX. § 1436 p. 286: *Alii Sudores eliciebant.* X. § 1478 p. 159: *Ad hos praeparatio.* p. 160: *Quomodo proliciantur? & quae circa illos observanda?* p. 161, 162: *Quibus haec cura non sit suadenda.* p. 163: *Prudentia in cura luis Venerae requisita.* p. 171: *Lues non videtur rachitidis causa.* X. § 1482 p. 181; § 1488 p. 202, 203: *medicamenta.* X. p. 350 *ad* 353.
- LUMBAGO *Rheumatica* quid? X. § 1490 p. 224; § 1494 p. 260, 261: *Hujus a nephritide disparitas.* § 1490 p. 225: *Prognosis.* X. § 1494 p. 261, 266: *Cura.* § 1493 p. 260: *Lumbago in variolarum initio mali ominis.* IX. § 1383 p. 35: *Haec post infectionem variolarum vix observatur.* *ibid.*
- LUXATIO quid? II. § 359 p. 91, 92: *Species quae pessima?* § 360 p. 92, 93: *Causae.* § 361, 362 p. 93 *ad* 95: *Effectus.* § 363, 364 p. 95 *ad* 102: *Diagnosin.* § 365 p. 102, 103: *Prognosis.* § 366 p. 104 *ad* 109: *Indicationes.* § 367 p. 109: *Harum cura.* § 368, 369 p. 111 *ad* 114: *Luxatum membrum cur plerumque brevius fiat? quandoque tamen magis elongetur?* § 364 p. 97: *Luxationem si fractura comitetur, quod malum prius curandum?* § 366 p. 105: *Luxata quando reponenda?* p. 107: *Luxationem cur inflammatio sequatur?* *ibid.* & § 364 p. 99: *Cur convulsio?* *ibid.* *Luxationes cum vulnere cur adeo periculosae?* § 366 p. 108: *Luxata jam diu cur non facile reponenda?* p. 106, 109: *Luxationi restitutae superveniens inflammatio, cur non noceat, imo profit?* § 367 p. 110: *Luxata, e suis sedibus facile post reductionem elabentia quo modo*

modo tractanda? § 369 p. 113, 114.
 LYCANTHROPIA quid? VI. § 1120
 p. 163.

M

MACULA in genarum interna superficiei scorbuticis familiaris. VI. § 1151 n. 3 p. 237: Haec ut curanda. *ibid.* Maculae lividae in scorbuticis quid indicent? p. 242: Nigrae quid? n. 4. p. 246: Maculae rubrae quid? & unde? III. § 593 p. 66: In febribus saepe observantur, & tunc quae prognos? *ibid.* similes per pectus dispersae, in valida peripneumonia quid denotent? IV. § 848 p. 303: Per abdomen *livescens* brevi in intestinorum inflammatione quid indicent? *ibid.*
 MALACIA quid? VIII. § 1296 p. 61.
 MALIGNITAS in morbis apud imperitos quae censeatur? IV. § 721 p. 327.
 MALTA quid? VII. § 1211 p. 90; X. § 1489 p. 206.
 MAMMARUM expositio. II. § 484 p. 304; VIII. § 1334 p. 218; Harum papillae structura. VIII. § 1338 p. 224: Hujus dolentis causae & cura. p. 224, 225: Mammarum dolor in gravidis unde? § 1296 p. 64: Exinanitio subita praesagit abortum. § 1305 p. 88: Mammam lactantium igni exponi non debent, nec spirituosius foveri. II. § 485 p. 307: Harum scirphus est frequens. § 392 p. 151: qui inveteratus glandulas sub axillares etiam inficit. § 484 p. 305: An proprias in utero sugat foetus. VIII. § 1340 p. 232: De caeteris mammarum morbis vide Lac.
 MANIA quid? VI. § 1118 p. 161: Hujus a melancholia disparitas. *ibid.* Item a phrenitide. *ibid.* & IV. § 774 p. 154: Melancholiae proles videtur. VI. § 1119 p. 162: Hujus causae. *ibid.* Diagnos. § 1120 p. 162, 163: Cura ope artis. § 1122, 1123 p. 164 ad 166: Ope naturae: § 1124 p. 166 ad 168: Maniacorum robur immensum unde? § 1120 p. 162: Unde pervigilium? &c. p. 163: Anatomica Sectio quid in his demonstrat? § 1121 p. 163,

164: Maniae aliae species & causae. § 1125 p. 168 ad 171: Cura. § 1126, 1127 p. 171 ad 173: Maniae verno tempore periodicae exempla. § 1125 p. 169: Mania cur innumera deliriorum varietate ludat? p. 170: Hujus diversae species cur sollicite indagandae? § 1128 p. 174 in princ. Mania intermittentes diuturnas excipiens evacuationibus male tractatur, roborantibus cardiacis tollenda. III. § 620 p. 147: medicamenta. X. p. 329.
 MARASMUS & ejus synonyma. VI. § 1173 p. 274: Senilis aliquando ante aetatem habetur. I. § 34 p. 38.
 MARINUM sal est attenuans, sed a corpore vix mutabile. I. § 135 p. 170: Hujus spiritus scorbuticorum gingivis applicati Effectus. VI. § 1163 p. 256.
 MASTICATORIA in apoplexia frigida laudantur. V. § 1025 p. 261.
 MATERIA medica Medico scitu necessaria. I. § 57 p. 68: Materiae morbosae coctio determinatum requirit tempus. IV. § 741 p. 47.
 MATURATIO quid. II. § 402 p. 172: Haec in abscessibus quomodo fiat? & quid ad bonam requiratur? § 403 p. 175 ad 178.
 MECONIUM quid & unde? VIII. § 1344 p. 235: Hujus effectus. § 1345 p. 237: Cura. § 1346 ad 1348 p. 238, 239: Meconium est toties convulsionum causa. VI. § 1075 p. 66: Hoc e corpore evacuatum esse totum quomodo noscatur? VIII. § 1346 p. 238.
 MEDELA specifica & generalis quae? I. § 10 p. 10.
 MEDIASTINUM quid? V. § 913 p. 70: Hujus inflammati signa, & symptomata. *ibid.* Prognos & cura. p. 71: Hoc suppurato an sternum pertundere liceat? *ibid.* Hujus vomica aperta quando empyema faciat? VI. § 1185 p. 290.
 MEDICAMENTA quid? I. § 6 p. 7: Per vitam superstitem actiosa fiunt. § 4 p. 6; § 6 p. 8: Aegrum aliter afficiunt ac sanum. § 6 p. 8: Chronicos morbos quando producant. VI. § 1051 p. 6: Convulsionem quando excitare pos-

possint? § 1075 p. 77: Pro varia aetate quae convenient? I. § 55 p. 66: *Medicamenta* in spiritus nostros agentia dantur. II. § 434 p. 240.

MEDICAE institutiones praxim exercituro scitu sunt necessariae. I. § 6 p. 7.

MEDICINA aegris sanitatem promittit. III. § 594 p. 71: Fere semper in corpus agit. I. § 1 p. 4; § 6 p. 9: *Optima* est saepe *nulla*; & quando hoc? III. § 587 p. 44.

MEDICUS bonus quis dicendus? I. § 13 p. 12 ad 14; § 125 p. 158 *in fin.* *Medicus* aegrum adiens, ubi residere debeat? § 734 p. 21: *Medicus* amicus cur extraneo utilior? III. § 602 p. 95.

MEDITATIO profunda produxit catalepsi. V. § 1040 p. 278: Epilepsiam. VI. § 1075 p. 71: Ad podagram disponit. VII. § 1240 p. 204.

MEDULLAE ossium *structura*. II. § 524 p. 362: *Corruptae* effectus. § 526 p. 363: *Vid.* *Oleum*. *Medullae Spinalis vulnerum* prognosis. I. § 170 p. 213.

MELANCHOLIA quid? VI. § 1089 p. 110: *Hujus* a delirio febrili, phrenitide, mania, disparitas. *ibid.* Origo. § 1090 p. 111: *Causa proxima*. § 1107 p. 146, 147: *Remotae*: § 1108 p. 147 ad 150: *Exitus*. § 1109 p. 150 ad 152: *Cura naturalis*. § 1110 p. 152 ad 154: *Artificialis*. § 1113 ad 1117 p. 155 ad 161: *Hujus* optima methodus quae? § 1112 p. 155: *Melancholiae triplicis* gradus expositio. § 1094 p. 120: *Primus gradus*. *Vid.* *Atrabiliarius humor*. *Secundus*. *Vide* *Hypochondriacus Morbus*, *Tertius*. *Vid.* *Atrabilis*. *Melancholia* morbos praexistentes quandoque solvit vel minuit. p. 122: *Hujus incipientis* signum pathognomicum. p. 123: *Melancholici* cur *sputatores* dicantur. § 1109 p. 151: illis cur quandoque reluctandum? § 1113 p. 157: cur non pertinaciter medicandum? § 1103 p. 139: *Melancholicis* mulieribus cur dispositio uteri scirrhusa frequens? § 1098 p. 128; *Melancholia* quo vitae tempore solet occurrere?

§ 1104 p. 142: Quibus magis, quibus minus *familiaris*? § 1108 p. 150: Quibus in regionibus *frequentior*; & quo anni tempore? § 1093 p. 118: *Melancholia* *Hydropis* causa. VII. § 1229 p. 168.

MEMORIA quid? III. § 672 p. 244: *Vacillans* quid designet? V. § 1020 p. 256: In senibus litteratis quid praesagiat? p. 257.

MENINGOPHILAX quid? I. § 292 p. 401.

MENS quid? I. § 1 p. 4: *Ejus* in primam nervorum originem actio cur nos lateat? III. § 658 p. 223: *Emotiones taciturnae* in acutis cujus ominis? III. § 700 p. 275: *Vehemens exercitatio* ad atram bilem disponit. VI. § 1093 p. 116.

MENSTRUA quid? VIII. § 1284 p. 2: *Tempus primi & ultimi eorum fluxus*. p. 2, 3: *Hic* cur in mulieribus obtineat? V. § 1017 p. 250: *Menstrui sanguinis* fons. VIII. § 1284 p. 3, 4: *Hujus fluxus* causae. p. 5 ad 13: *Copia* quavis periodo contingens. p. 13 ad 15: *Menstruorum erupturorum* signa. p. 16; § 1288 p. 31; V. § 1017 p. 250, 251: Quot diebus duret periodicus quivis fluxus? VIII. § 1284 p. 16: *Menstrui sanguinis* natura. p. 17: *Hujus fluxus* suppressi, retenti, diagnosis. § 1288 p. 31: *Effectus*. II § 496 330; V. § 1017 p. 251; § 1040 p. 278; VIII. § 1285 p. 17 ad 23; § 1287 p. 30: *Evacuatio menstruis* succedanea. § 1286 p. 23 ad 29: *Cura*. § 1289 ad 1292 p. 32 ad 49: *Menstruorum fluxus* in apoplexia juvat. V. § 1017 p. 250: *Variolosos* non turbat. IX. § 1396 p. 72, 73: In febribus *provocatio* quando indicata, & quomodo instituenda? III. § 702 p. 284: *Menstrua* primis graviditatis mensibus subinde prodeunt; sed minori quantitate. VIII § 1294 p. 52, 53; § 1305 p. 87: unde sanguis ille? *l. a* p. 87: Sanguis in graviditate retentus incremento foetus & uteri impenditur. § 1294 p. 56.

MENSES anni qui maxime morbis immunes? IV. § 747 p. 80.

MERCURIUS, sive *Argentum vivum* in vario-

- variolarum initio profuit. IX. § 1392 p. 49, 50: Quomodo in lue prodesse detectus fuerit? X. § 1467 p. 118: *Hujus* in corpus nostrum effectus. p. 123: *Maximus* est salivatio. *ibid.* Vide Salivatio. An *ejus* efficacia a proprio pondere & divisibilitate pendeat? p. 125, 126: Qua ratione agat, non scitur. X. 1467 p. 126: Interne varia forma datus est. p. 127: An *ejus* praeparata spicula contineant? p. 128: Luem sanant. p. 129: Mercurius *sublimatus corrosivus* quid? § 1477 p. 248, 249: Datur in paralyfi. VI. § 1068 p. 44: Aqua *dilutus* interne sumptus ulcera annosa sanavit: X. § 1477 p. 248, 249: In spiritu frumenti solutus Luem curat sine salivatione. p. 151; 155: In hac curae species quomodo procedendum? p. 152 ad 154: Usus *ejus* internum qui non ferant? p. 155: Lotio ex *hoc praeparato* verrucas venereas destruxit. p. 154: Ita tophos &c. p. 155: Mercurius *externe applicatus* luem sine salivatione sanavit. p. 145 ad 147: Interna *ejus* exhibitio cur praestet? p. 147: *Mercurialia* parum vel nihil profunt in curandis gonorrhoeis. § 1458 p. 92: In hydropse tentata sunt. VII. § 1237 p. 189 ad 191: Data sunt in melancholia. VI. § 1115 p. 159: In mania. § 1123 p. 163: An in scorbuto locum habere possint? § 1165 p. 260.
- METALLICA corpora in ileo deglutita cuius usus? V. 964 p. 157.
- METALLUM menstruo solutum novas acquirat vires. VI. § 1068 p. 44.
- METAPTOSES paralyfis causae. V. § 1060 p. 24.
- METUS epilepsiae causa frequens. VI. § 1075 p. 72, 73.
- MICTIO noctu copiosa alvum parcam indicat. III. § 586 p. 31.
- MICTUS Cruentus quibus familiaris? V. § 994 p. 200: *Huic* obnoxii an sola haemorrhagia moriantur? *ibid.* quando calculum in renibus haerere indicet? IX. § 1422 p. 219 ad 222: si ex febris variolosae violentia sit, quid significet? III. § 592 p. 63: *Ejus* a motu valido orti cura. I. § 100 p. 121 in *fin.* § 140 p. 179.
- MILIARIA ibi frequentia, ubi aphtae rarissimae. V. § 982 p. 176: *Horum* eruptionem odor fracidus, subacidus praecedens unde? VI. § 1110 p. 153.
- MILLEPEDES in paralyfi laudantur. VI. § 1068 p. 43.
- MINERALIUM venenati halitus apoplexiae causa. V. § 1010 n. 5 p. 244.
- MOEROR maniam, melancholiam, imo phrenitidem producere potest. § 772 p. 145 in *fin.*
- MOLA *ejusque* causae. VIII. § 1326 p. 172, 174, 175: Indicatio. p. 172.
- MOMMA *brunsvicensis* quid? & quibus conveniat? VI. § 1176 p. 280: Datur in paralyfi. § 1068 p. 45: In rachitide. X. § 1489 p. 206.
- MORBILLOREM eruptionem semper praecedit febris. III. § 593 p. 68; § 723 p. 343: *Hujus* a febre Variolosa disparitas. d. p. 343: In regulari horum specie quando, & quo ordine fiat eruptio? *ibid.* In anomalis vero? *ibid.* Notae quibus ab aliis exanthematibus distinguantur? p. 344: Ad erysipelas proxime accedunt. II. § 416 p. 204: *Morbilli* calidioribus tractati livescunt & nigrescunt. III. § 723 p. 340 in *fin.* Horum eruptio cur saepe in infantibus paroxysmum epilepticum producat? VI. § 1075 p. 76.
- MORBUS quid? I. § 1 p. 1; IX. § 1398 p. 79: *Hujus* definitio dupliciter tradi solet. IV. § 820 p. 250, 251: Quomodo indagandus. I. § 3 p. 5: *Hujus* cognitio & cura quae requirant? § 4 p. 6: Causa proxima quid? VI. § 1074 p. 61; § 1153 p. 247: Remota quid? d. p. 61: Praedisponens & procatartica quid? *ibid.* Morbus *exacte* peracutus &c. Vide febris *exacte* peracuta &c. *Morbi* acuti febriles qui vocentur? III. § 567 p. 9: *Chronici* febriles qui? p. 10: *Morbi* an propagentur ex patre in proles, & qui? II. § 485 p. 310; VI. § 1075 p. 64, 65: Morbus congenitus quid? d. p. 65: *Foemineus* quis dictus? VI. § 1063 p. 37: Morbus *Tria* stadia habet. II. § 383 p. 136, 137: *Hujus* initium quid? III. § 590 p. 58: unde

- unde computandum? *ibid.* Incrementum quid? p. 60: unde pendeat? *ibid.* Status quid? *ibid.* In hoc maximae perturbationes fiunt & crises. *ibid.* Non in puncto indivisibili consistit, sed aliquando ad unum alterumve diem extenditur. *ibid.* Spectantem saepe solum exigit Medicum, non agentem. p. 61: Status varietas unde? *ibid.* Decrementum quid? *ibid.* Hujus tempus incremento respondere solet. *ibid.* An aegri ex decremento pereant? *ibid.* Effectus quid? I. § 11 p. 11: Omni momento corpus mutat. p. 10: Quando effectus corporeus dicitur? § 7 p. 8: Hujus ablatione quid fiat? § 8 p. 9: Haecce quomodo obtineatur? § 9 ad 13 p. 9 ad 14: Morbi generales exitus. II. § 386 p. 138; VI. § 1052 p. 11: Huic superfuturi quae signa exhibeant? IV. § 741 p. 36: Pereuntes autem quae? *ibid.* Morborum describendae historiae & curationi ordo optimus quis? I. § 14 ad 20 p. 14 ad 17: Morbum curare quid. I. § 27 p. 24; III. § 598 p. 82: Curationis regula generalis. I. § 234 p. 320, 321: Specialis. III. § 598 p. 82, 83: Morbi simplicissimi sedes quae? I. § 23 p. 19: Morbi interni externis congruunt. II. § 557 p. 396: Hinc externorum cognitio est anteponenda. I. p. 182: Morbi cur circa noctem ingravescant? IV. § 834 p. 281: Post imperfectas crises in longitudinem protracti non semper periculo vacant. § 741 p. 52: Qui a plenitudine orti sunt, evacuatione curantur & contra. III. § 667 p. 239: Morborum insultus divisio cuius utilitatis? IV. § 741 p. 48: Morbos capitis acutos, qua ratione excipiant chronici. III. § 672 p. 244: Morbi ex alcalino spontaneo; vide Putredo: ex acido; vide Acidum.
- MORS inevitabilis est. I. § 39 p. 44: Senilis sive naturalis unde? *ibid.* § 55 p. 64: Mors in morbis sine crisi saepe sequitur. III. § 587 p. 48: Hujus futurae signa. *ibid.*
- MOSCHUS laudatur in epilepsia. VI. § 1080 p. 92: In mania. § 1123 p. 165: In morbis malignis. § 1146 p. 216: In Hydrophobia. *ibid.*
- MOTUUM nostrorum origo prima ubi haereat? VI. § 1086 p. 107: Motus corporis in epilepsia bonus. § 1084 p. 102: In phthisi. VII. § 1210 p. 84: Nihilius quae mala producere possit? III. § 587 p. 53; § 605 n. 1 p. 100; n. 2 p. 104: Ejus medela. n. 1 p. 101: Est melancholiae causa. VI. § 1093 p. 118: Hinc in illius cura quis conveniat? § 1103 p. 137: Item validus gravidis nocet. VIII. § 1306 p. 91: Motus magnus corporis aut animi, cur rabiosis periculosus? VI. § 1143 p. 209: Vide Exercitium. Motus peristalticus quid? III. § 652 p. 215; § 719 p. 319: Hujus usus & effectus in ingesta. d. p. 319; V. § 959 p. 142; § 960 p. 143: Quibus acceleretur. III. § 719 p. 320.
- MOXA quid? I. § 229 p. 312: Hujus in morbis usus. *ibid.* Adhibetur in paralyti? VI. § 1069 p. 51: In epilepsia. § 1084 p. 103: In podagra. VII. § 1278 p. 324 ad 326: In Rheumatismo. X. § 1493 p. 253, 254.
- MUCUS quid? III. § 719 p. 316: Hujus sedes & usus. *ibid.* § 642 p. 188: Tenacitas in primis viis quae mala faciat? *ibid.*
- MUSCAS in acutis venari quod signum? III. § 701 p. 277.
- MUSCULARIS motus causa unde? VI. § 1058 p. 19: Nunc adest, nunc abest. III. § 660 p. 228.
- MUSCULO agenti quae mutationes accidant? relaxato quae? III. § 628 p. 157: Hujus agenti effectus. VI. § 1077 n. 2 p. 82: Musculi in dormientibus non omnes otiosi sunt. IV. § 734 p. 18: Qui diu quieverunt, si subito moveantur, cur convellantur? VI. § 1064 p. 38: Horum minuta torositas in phthificis unde? § 1062 p. 35: Fabrica degenerans paralytis causa. § 1058 in fin. p. 20: Musculorum respiratoriorum, gulae &c. paralytis prognosis. § 1062 p. 32, 33.
- MUTATIO in morbis subita, periculosa. I. § 46 p. 51.

N

NARCOTICA quid? I. § 202 p. 274: Alvim adstringunt. IX. § 1399 p. 90; III. § 722 p. 333; Quando in diarrhoea conveniant & dysenteria? d. p. 333: In fluxu hepatico juvant. *ibid.* & p. 334: In Rheumatismo. X. § 1493 p. 249: In qua epilepsiae causa primario indicentur? VI. § 1082 p. 98.

NARIUM *pruritus* in morbis quod signum? IV. § 741 p. 42.

NATATIO verum est balneum. VI. § 1069 p. 50: Quibus conveniat? *ibid.*

NATURA quid? I. § 1 p. 3: *Helmontio* quomodo vocata? III. § 580 p. 22: *Hujus molimina* in febribus cur indaganda? § 594 p. 71.

NAVIGATIO laudatur in melancholia. VI. § 1114 p. 158.

NAUSEA quid? III. § 642 p. 186: Quomodo oriatur? VI. § 1075 p. 76: *Hujus* a vomitu disparitas. III. § 642 p. 187: *Nauseae febrilis* causa proxima. *ibid.* Remotae. p. 187 ad 190: Effectus. § 643 p. 190: Prognosis. § 645 p. 195 ad 197: Cura. § 644 p. 191 ad 195: * medicamenta. X. p. 314, 315: *Haec Nausea* subitam requirit medelam. II. § 643 p. 190: *Nausea Hypochondriacorum*, aut *histericarum* evacuationes an poscat? § 644 p. 195: *Nausea gravidarum* unde? VII. § 1296 p. 60: *Hujus medela*, *ibid.* Saepe tantum tempore curatur. III. § 645 p. 196, 197.

NCESSARIA quae vocentur, dum de delirio agitur? IV. § 774 p. 160.

NEPHRITICUM *fabulum* in urina continuo apparens cujus ominis? IX. § 1414 p. 167, 168.

NEPHRITICUS dolor quomodo a colico & iliaco distinguatur? V. § 993 p. 197, 198; § 995 p. 203.

NEPHRITIS quid? V. § 993 p. 196: *Hujus* diagnosi. *ibid.* & p. 197: Causae. § 994 p. 198 ad 202: Effectus. § 995 p. 202 ad 204: Cura bonitate naturae & morbi. § 996 p. 204 ad 206:

Artis. § 997 ad 1000 p. 206. ad 209: *Calculosa* qualia symptomata frequentius habeat, quam inflammatoria sola. § 993 p. 197: *Hujus* curatio. § 1000 p. 209: *Nephritidis* exitus in *suppurationem*, *Hujusque* futurae signa. § 1001 p. 210: *Factae*, *ibid.* *Vomicae* renalis ruptae signa. *ibid.* Cura. p. 211, 212: Quibus auxiliis rumpatur? p. 211: *Nephritidis* suppuratae & vomicae ruptae cur adeo anceps eventus? p. 213: Cur adeo difficilis curatio? § 1002 p. 215: Quomodo pus per alvim exire possit? § 1001 p. 214: In *scirrhum*. § 1003 p. 215: *Hujus* effectus & prognosis. *ibid.* In *calculum renalem*. § 1004 p. 216: In *gangraenam*; *Hujus* signa & prognosis. § 1005 p. 217: *Nephritidis* infinitae dantur species. § 1006 p. 218: *Harum* nomina. *ibid.* Causa quae frequentissima? *ibid.* A diversis causis excitatae cura cur non tantum differat? *ibid.* & p. 219: Cur saepe in febribus & harum crisiibus oriatur? p. 219: * medicamenta. X. p. 326, 327.

NERVORUM origo, *structura*, *liquor*, *vis contractilis*. I. § 181 p. 252: *Hi* in sua origine distinctissimi sunt. III. § 1045 p. 184; VI. § 1057 p. 18: Unde id concludamus? IV. § 774 p. 160: *Distinctissimi* etiam in suo decursu: III. § 1045 p. 284; IV. § 711 p. 300: *Minores* ex majoribus non exeunt ut rami ex truncis. d. p. 300: An *conici*? VI. § 1060 p. 26: Similibus utpote *cavi*, ac vasa majora, affectionibus subjecti sunt. III. § 701 p. 276; VI. § 1060 p. 26: Quaevis eorum fibrilla vagina obvolvitur, hinc variis morbis *obnoxia*. d. p. 26: *Eorum actio* in corpus humanum quotuplex? I. § 162 p. 199; VI. § 1057 p. 18: *Moventes* filere possunt in sua actione, *sentientibus* illibatis & vicissim. d. p. 18: *Nervorum* paris *tertii*, *quarti*, *sexti* decursus juxta arterias quare? § 1060 p. 27: *Recurrentes* distracti, ligati, animal mutum faciunt. § 1063 p. 37: *Nervo* integre dissecto, *ejusque* partibus quid contingat? I.

- § 162 p. 199 ad 201; § 182 p. 253: *renso puncto vel dimidiate discisso, ejusque partibus quid?* § 163 p. 201; § 183 p. 254: *Hujus prognosis.* § 184 p. 255, 256: *Cura.* § 164 p. 204: *Nervo Dissecto cur partis gangraena?* § 162 p. 200: *Nervi optici non se decussant.* § 276 p. 385.
- NEUROLOGIA pro paralyfi curanda scitu necessaria. VI. § 1070 p. 52.
- NITRI spiritus calculum solvit. IX. § 1414 p. 191 in fin. § 1428 p. 250.
- NIXUS effectus? IV. § 824 p. 257; V. § 994 p. 198, 199.
- NODUS quid? II. § 549 p. 383.
- NUTRICIS electio. VIII. § 1354 p. 247. *Hujus vitae regimen.* p. 248 ad 250.
- NUTRIMENTORUM facultas determinari nequit. I. § 48 p. 52.
- NUTRIRE quid dicatur? VI. § 1167 p. 264.
- NUTRITIONIS conditiones. VI. § 1172 p. 273: *Haec quomodo fiat?* I. § 25 p. 20 ad 22.
- NUTRITITIA materia cur blanda sit? VI. § 1181 p. 285.
- O
- O**BESI parum sanguinis habent. III. § 693 p. 265 in fin. *Cur hebetes, obliuosi, somnolenti & tandem apoplectici?* V. § 1010 p. 226; VI. § 1093 p. 117: *His febricitantibus pingue quidem solvitur, sed purum in excretis raro cur reperiatur?* III. § 587 p. 42.
- OBESITAS unde? V. § 1010 p. 225: *Hujus cura.* *ibid.* & III. § 695 p. 226: *Cur non validis exercitiis tollenda?* VI. § 1051 l. 8 p. 8.
- OBSERVATIO medica unde habeatur? I. § 11 p. 10, 11: *Nocentium & juvenium in morbis quantae utilitatis?* III. § 602 n. 7 p. 95.
- OBSTRUCTIO quid? I. § 107 p. 134; *Hujus causa proxima.* p. 135: *Remotae.* § 108 ad 119 p. 135 ad 152: *Effectus.* § 120 ad 122 p. 153 ad 157: *Diagnosis & prognosis.* § 123 p. 157, 158: *Cura.* § 124 ad 144 p. 158 ad 182: *Obstructio an in omnibus vasis fiat?* § 119 p. 152: * *medicamenta contra obstructions.* X. p. 289.
- OCULI a Medicis cur examinandi? VI. § 1094 p. 121: *Ut valent, ita totum corpus.* IV. § 734 p. 21, 22: *Hinc plurima & certissima dant in morbis signa.* *ibid.* *In acutis lumen non ferentes, quid indicent?* *ibid.* *Quales sint dum quartanarium paroxysmus prehendit?* *ibid.* *In syncopen lapsuro quales?* *ibid.* *Horum major ex morbo vigor quid indicet?* *ibid.* *Squalidi, sicci, pulverulenti quid?* *ibid.* *Perversi, aut alter altero minor quid?* *ibid.* *Horum puritas, Depuratio cita vel tarda quid?* p. 22: *Aperiti in dormientibus quid denotent?* *ibid.* *Horum siccitas & squalor cur phrenitica?* § 772 p. 147 in princ. *Perversio in acutis cur adeo mala?* VI. § 1062 p. 34: *Distorsiones post epilepsiam cur quandoque tota vita maneant?* § 1077 p. 82: *Cur ex flavo viridescentes in melancholia?* VI. § 1094 p. 122.
- OCULUS ictericius, caliginosus in pleuritide quid designet? V. § 877 p. 6.
- ODORES graves epilepsiam renovare possunt. VI. § 1075 p. 69.
- OEDEMA quid? I. § 112 p. 138; II. § 380 p. 130: *Hujus sedes.* I. § 112 p. 138; § 122 p. 157: *Calidum quid?* d. p. 157; & § 380 p. 130: *Hujus ab erysipelate disparitas.* d. p. 130: *Effectus.* p. 131: *Erysipelatodes quid?* I. § 244 p. 333; II. § 380 p. 130, 131: *Oedematodes quid?* I. § 244 p. 333: *Oedematosi tumores artuum inferiorum in gravidis unde?* VIII. § 1301 p. 75: *Horum prognosis & cura.* *ibid.* & p. 76.
- OESOPHAGI scirrhusi symptomata, Diagnosis. IV. § 799 p. 197: *Causae.* p. 198: *Curae tentatae.* *ibid.* & p. 200: *Hic scirrhus respirationem cur rarius laedat?* p. 200: *Oesophagi tumor in Hystericiis flatulentus, male pro uteri ascensu habetur.* III. § 645 p. 196: *Hujus vulnera fere semper lethalia.* I. § 170 n. 5 p. 231.
- OLEUM fibras laxat. I. § 35 n. 3 p. 40: *Medullosum unde secernatur?* II. § 518 p. 356;

- p. 356; § 524 p. 361: *Hujus* sedes .
 § 524 p. 360: *Deficientis* effectus .
 § 518 p. 356: *Degenerans* multorum
 morborum causa est . § 519 , 520
 p. 356 , 357; § 526 p. 363 ad 365 .
vid. *Ossium morbi* . *Oleum animale re-*
ctificatum in epilepsia laudatur . VI.
 § 1082 p. 99 .
- * OLEA lenia ex farinosis blandis . X.
 p. 277: Olea acria aromatica, & am-
 busta . p. 282: Olea pressa . *ibid.* na-
 tiva . *ibid.* ambusta acria per retortam
 destillata . *ibid.* plantae , quae oleo
 abundant . *ibid.* & *seq.*
- OMENTI *expositio* . V. § 916 p. 75 ;
 § 958 p. 139 : Magna pars excindi
 potest absque magno damno . *d.* p. 139 :
 ejusdem morbi cognitu difficiles . *ibid.*
Degeneratio varia . *ibid.* Illud in vul-
 nere abdominali foras prolapsum , quan-
 do cito reponendum? II. § 318 p. 36 :
 Ad quid sub repositione attendendum?
ibid. quando excindendum? § 319 p. 36,
 37 : *Recens* ex animali mactato *evul-*
sum in ileo applicatur . V. § 964
 p. 155 : *Pinguedine distentum* sterilita-
 tis causa esse potest . § 1010 n. 1
 p. 226 : *ejus pinguedo mota* quo tendat,
 & quae mala facere possit? § 916
 p. 75 .
- OPHOOTONOS quid? I. § 230 p. 315 ;
 VI. § 1088 p. 109 : *Hujus* ab epilep-
 sia disparitas . *ibid.* subinde sub paro-
 xysmo epileptico contingit . VI. § 1077
 p. 82 .
- OPIATA laudantur in haemorrhagia ute-
 ri . VIII. § 1307 p. 97 : In ileo . V.
 § 964 p. 154 : In nephritide . V.
 § 998 p. 208 : In epilepsia . VI.
 § 1081 p. 97 : In atrabile turgente
 & mota . § 1106 p. 146 : In hydro-
 phobia . § 1144 p. 212 : In mania .
 § 1127 p. 172 , 173 : In febribus
 quando profint , quando obsint? III.
 § 610 p. 136 ; § 620 p. 147 : *Horum*
 in puerperio usus . VIII. § 1324
 p. 166 ; § 1325 p. 169 : *Composita* non
 sunt tuta . p. 167 : In infantibus au-
 tem sit cautus . § 1351 p. 240 : Quem
 in variolis usum habeant , & quomodo
 propinanda? IX. § 1399 n. 6 p. 88
 ad 90 : Viam calculo parant . § 1426
 p. 242 , 243 .
- OPIUM quid? I. § 202 p. 274 : Est *ve-*
rus tumultuantium spirituum domitor .
 III. § 650 p. 207 : Est carminativo-
 rum princeps . *ibid.* *Hujus* effectus . I.
 § 202 p. 275 ; § 113 p. 142 ad 144 :
Actio non facile explicatur . *d.* p. 142 ,
 143 : In melancholia cum prudentia
 est exhibendum . VI. § 1115 p. 159 :
- ORTHOPNOEA quid? II. § 302 p. 11 ;
 IV. § 843 p. 294 .
- Os internum cur in morbis examinandum?
 III. § 609 p. 129 .
- OSCITATIO & pandiculatio sunt prima
 paroxysmi intermittentis futuri signa .
 IV. § 749 p. 83 .
- OSSA quid? II. § 512 p. 352 : *Horum*
genesis . *ibid.* & § 513 p. 353 , 354 ;
 X. § 1485 p. 189 , 190 : *Usus* *d.* p. 190 :
Haec firmiora cur sint in medio , quam
 in extremis? II. § 342 p. 58 ; § 516
 p. 355 : Quandoque soliditatem suam
 amittunt & quasi *Carnosa* fiunt . § 512
 p. 253 : Similes morbos patiuntur ac
 partes molles . § 512 p. 352 ; § 515
 p. 354 ; § 518 p. 356 : *Horum morbi*
 ex oleo meduloso degenerante . § 526
 p. 363 : *Hujus degenerationis* causae ;
 effectus . p. 363 ad 365 . *Diagnos* .
 § 527 p. 366 : *Cura* . § 529 p. 367 ,
 368 : *Ossium Callus* . *vide* *Callus* . *Eo-*
rum Caries . *vid.* *Caries* . *Integumento-*
rum morbi . *vid.* *Perioosium* . *Eorundem*
morbi a vasis obstructis . § 531 p. 370 ,
 371 : *Diagnos* , *prognos* & *cura* .
 § 532 , 533 p. 371 , 372 : *Naturalis*
color quis? § 327 p. 44 : *Ossis vitiati*
emorientis primum signum est coloris
 mutatio . § 550 p. 386 ; I. § 252
 p. 359 *in fin.* *Affecti* separatio & *per-*
diti regeneratio , in quibus citius? in
 quibus tardius fiat? I. § 295 p. 407 ;
 II. § 347 p. 71 : *Ossa* nova fractura
 disjuncta citius consolidantur , quam in
 priori . II. § 357 p. 88 : *Fracta* ag-
 glutinante glutine non coalescunt , sed
substantiae osseae regeneratione . § 343
 p. 62 : In quibus morbis difficillime
 recrescant? § 346 p. 70 : *Ossa* in se-
 nibus arida & fragilia sunt . § 344
 p. 65 :

- p. 65: * in ossium morbis medicamenta. X. p. 309.
- OSSIFICATIONES in membranis cerebri inventae apoplexiam fecerunt. V. § 1010 p. 236.
- OSTRACODERMATA rachitidem curant. X. § 1489 p. 216.
- OTIUM causa debilitatis Cachexiae. VI. § 1168 p. 265: Scorbuti. § 1150 p. 228.
- OVI albumen debilibus prodest. I. § 28 p. 26: Vitellus albumine digestu difficilior. *ibid.*
- Ovo in utero contento quid contingat? VIII. § 1294 p. 56: Hujus cum utero adhaesio quae? § 1304 p. 85.
- P
- P**ALLOA quid designet? I. § 63 p. 74; § 72 p. 86: In frigore febrili unde? & quibus in partibus primo observetur? III. § 576 p. 18.
- PALUDOSA loca incolentes ad scorbutum proni. V. § 996 p. 205; VI. § 1108 p. 149; § 1136 p. 183: Item ad melancholiam. d. p. 149.
- PANCREATIS situs. V. § 958 p. 138: Hujus morbi cur difficulter distinguantur? *ibid.* Quibus morbis affectum deprehensum sit? *ibid.* Hujus vulnera an lethalia? I. § 170 p. 222.
- PANIS decocta debilibus proficua. I. § 28 p. 28: * quomodo fiant. X. p. 273: quibus prodest. *ibid.* Panis biscoctus quid? X. § 1489 p. 204: Laudatur in rachitide. p. 205: * panis cremor quomodo fiat. X. p. 273.
- PAPAVERIS succi effectus. I. § 104 p. 125.
- PAPULAE quid? III. § 723 p. 336.
- PARACENTHESIS abdominis usus. VII. § 1239 p. 194 ad 200: Hanc instituendi modus & regulae. § 1240 p. 200 ad 209: An non semper institui liceat? § 1241 p. 211: Prognosis ex aquarum per paracenthesim eductarum indole? § 1240 p. 210: Paracenthesis pericardii an instituenda & quomodo? § 1219 p. 117: Paracenthesis scroti expositio. § 1252 p. 237: Paracenthesis thoracis cum fructu instituitur. § 1219 p. 114 ad 117: Quando indicata? VI. § 1191 p. 300: Cautelae circa hujus institutionem. *ibid.* & p. 301: Operationis felix successus ex quibus intelligatur? § 1192 p. 302, 303: Infelix autem unde? § 1193 p. 303, 304: Cur periculosa sit exeso mediastino? § 1194 p. 304: In empyemate veteri cur mortem acceleret? § 1195 p. *ibid.* Operationis expositio. *vid.* Thorax, Paracenthesis uteri estne tuta? VII. § 1224 p. 131.
- PARALYSIS quid? VI. § 1057 p. 18: Hujus a tetano, somno, disparitas. *ibid.* Causa proxima. § 1058 p. 19, 20: Remotae generales. § 1059 p. 20, 21: Singulares. § 1060 p. 21 ad 29: Effectus & prognosis. § 1061 ad 1063 p. 30 ad 38: Naturae ope quomodo quandoque sanetur? § 1064 p. 38, 39: Indicatio. § 1065 p. 39, 40: Cura. § 1066 ad 1070 p. 40 ad 52: Cura generalis in paralyti dari non potest? § 1065 p. 39, 40: Paralysis sedis cognitio cujus utilitatis? § 1061 p. 30: Haec in facie musculis sedem habens cur mala. § 1062 p. 34: Paralysis ex Capitis vulnere quid denotet? I. § 267 p. 366: Pars paralyti affecta, si simul atrophica fiat, quid indicet? VI. § 1062 p. 35: * medicamenta. X. p. 328 329.
- ΠΑΡΑΚΤΝΑΓΧΗ quid? IV. § 783 p. 172.
- PARAPHIMOSIS quid? X. § 1449 p. 60: Hujus causae. *ibid.* & p. 61: Effectus. p. 61: Prognosis. *ibid.* Cura. *ibid.*
- PARAPHRENITIS quid? V. § 907 p. 64: Veteribus quid? p. 65: Est frequentior quam creditur. § 908 p. 65: Hujus diagnosis. § 909 p. 66, 67: Exitus. § 910 p. 69: Prognosis. § 913 p. 69 ad 72: Cura. § 911 p. 68: Hic morbus cur acutissimam febrim comitem habeat? § 909 p. 66: Cur delirium perpetuum. *ibid.*

ΠΑΡΑΦΡΟΣΥΝΗ quid? V. § 907 p. 64.

PARAPLEGIA quid? V. § 1018 p. 253; VI. § 1062 p. 34: *Veteribus* quid? V. § 1018 p. 253 *in fin.* Hujus a paralyfi disparitas. p. 254: *Causae*. VI. § 1062 p. 34: *Prognosis*. *ibid.*

PARAPOPLEXIA quid? § 1013 p. 246: Quando adesse dicatur? § 1045 p. 284: Est apoplexiae Causa. § 1015 p. 248.

PAREGORICA in apoplexia quando primario indicentur? VI. § 1082 p. 98.

PARESIS quid? VI. § 1057 p. 18.

PARONYCHIA validissimam saepe excitat febrim. V. § 909 p. 66: *Delirium*. *ibid. in fin.* *Malignae* signa & symptomata. I. § 4 p. 6; § 163 p. 302.

PAROTIS quid? II. § 416 p. 202; IV. § 840 p. 291: *Parotides nascentes* quando reprimendae? quando aliter tractandae? IV. § 741 p. 61: In ardente *suppurantes* non semper valetudinem promittunt? p. 63: *His* in ardente *evanescentibus*, quae *prognosis*? p. 64: *Parotides* cum *hypochoondriorum dolore* cur *malignae*? § 840 p. 291.

PARTURIENTES cur facile apoplecticae? V. § 1010 n. 3 l. γ p. 237.

PARTUS *Divisio*. VIII. § 1310 p. 103, 104: Hujus *futuri* signa. p. 105 ad 108: *Signa facilis*. p. 108: *Difficilis*. *ibid.* *Nimis facilis* saepe periculosus. § 1322 p. 161: *Difficilis* ratio duplex. § 1310 p. 103 ad 105: *Prioris* *causae*, *Harumque* cura. § 1311 ad 1316 p. 108 ad 138: *Posterioris* *causae*, signa, effectus, & cura. § 1317 ad 1321 p. 139 ad 160: * *medicamenta*. X. p. 341: *Impossibilis*; & quae in hoc agenda? VIII. § 1316 p. 133, 137; § 1317 p. 140: *Causae dolorum* post partum *occurrentium*. § 1322 p. 161 ad 163: *Earum* *ablatio*. § 1323, 1324 p. 164 ad 168.

PATHOGNOMICUM morbi *signum* quid? III. § 571 p. 13.

PECTUS. *vide* Thorax.

PEDUM tumor subortus quandoque Hydropem pectoris levat. § 1124 p. 168: Qui subito *evanescent* pectus *aggravat*. *ibid.* *Hic* est bonum in *variolis* *sympto-*

ma. IX. § 1397 p. 78.

PELVIS *descriptio*. VIII. § 1316 p. 122, 123: *Vicia* horumque effectus. p. 123: *Faeminae* a *virili* *disparitas*. § 1284 p. 6. *Angustior* partum *difficilem* *reddit*. § 1316 p. 122: *Hujus* *causae*. p. 124: *Signa*. *ibid.* *ejus* *ossa* *secedunt* *ne* *sub* *partu*. p. 124 ad 126: *Metho-* *dus* *succurrendi* *foetui* *per* *angustio-* *rem* *pelvis* *transituro*. § 1316, 1317 p. 130 ad 141.

PENIS *expositio*. X. § 1447 p. 38 ad 41: *Inflammati* *sequelae*: § 1449 p. 59 ad 61.

PEREGRINATIO in *catalepsi* *bona*. V. § 1044 p. 282.

PERICARDII *Hydrops*. VII § 1219 p. 111, 112: *Hujus* *diagnos*. p. 113: *Cura*. *vid.* *Thoracis*. *hydrops*. An *vertundi* *liceat*? *Vid.* *Paracentesis*. *Inflammati* *symptomata*. V. § 913 p. 70: *Pro-* *gnosis* & *cura*. p. 71: *Suppuratum*, *scirrhosum* *cordi* *accretum* *inventum* *est*. *ibid.* *Vomicae* *in* *ejus* *cavum* *ruptae* *si-* *gna* & *prognosis*. VI. § 1187 p. 292: *Haec* *quando* *empyema* *faciat*? § 1186 p. 291.

PERICRANIUM quid? I. § 249 p. 340: *Hujus* *laesi* *diagnos*. p. 340 ad 342: *Causae*. § 250 *ibid.* *Effectus*. § 251 p. 343: *Cura*. § 252 p. 343 ad 345.

PERIOSTII *externi* *Decursus* & *usus*. II. § 343 p. 61; § 520 p. 357: *Hujus* *inflammationis* *causae*. § 534 p. 372: *Diagnos* & *Prognosis*. § 535 ad 537 p. 373, 374: *Cura*. § 538 p. 375: *In* *gangraenam* *vergentis* *signa*. § 539 p. 375, 376: *Natae* *diagnos* & *pro-* *gnosis*. § 540, 541 p. 376: *Cura*. § 542 p. 377: *Periostii* *externi* *inflam-* *matio*, *quomodo* *distinguat* *ab* *inter-* *ni* *inflammatione*? § 533 p. 371: *Pe-* *riostium* *ossi* *corrupto* *nunquam* *accre-* *scit*. p. 372: *Periostii* *interni* *expositio* & *usus*. § 522 p. 358, 359: *Hujus* *inflammationis* *causae*. § 543 p. 378: *Diagnos*. § 545 p. 379: *Prognosis*. § 544 p. 378, 379: *Cura*. § 546 p. 379, 380: *Suppurationis* *vel* *gangrae-* *nae* *natae* *signa*. § 547 p. 380: *Pro-* *gnosis* & *cura*. § 548 p. 380, 381.

PERIPNEUMONIA vera quid? IV. § 820 p. 250: *Hujus* sedes duplex. § 821 p. 252: *Causa proxima*. § 820 p. 250, 251: *Remotae*. § 824 ad 826 p. 253 ad 264: *Diagnos*. § 822, 823 p. 252, 253; § 827, 828 p. 264 ad 266; § 846 ad 848 p. 298 ad 306: *Exitus Triplex*. § 829 p. 268: *Primus*; in *sanitatem*, per *benignam resolutionem*. § 830 p. 268 ad 270: *Hanc* *juvantia*. § 850 p. 307, 308: Per *sputi evacuationem*. § 830 p. 268 ad 273: *Quomodo haec fiat?* p. 269: *Hanc* *promoventia*. § 851 p. 308: *Impedientia*. § 864 p. 323 ad 325: *Impeditae effectus*. § 365, 366 p. 325, 326: per *alvi excretionem*. § 830 p. 268, 273: *Hanc* *juvantia*. § 852 p. 309: Per *urinam*. *ibid.* § 830 p. 268, 274: Sed *haec* *copiosa* esse debet. p. 275: Sub *haec* *evacuatione* *quae* *profint?* § 853 p. 309: *Benigna resolutio* *hoc* *in morbo* *quando* *contingat?* § 830 p. 268, 275: *Secundus exitus* *in alium morbum*. § 831 p. 276: *Hinc* *in supurationem*. § 832 p. 276, 277: *Cur* *facile* *contingat?* p. 277: *Signa futurae*. § 833 p. 278 ad 280: *Jam instantis*. § 834 p. 280, 281: *Cura*. § 855 p. 313 ad 315: *Signa jam factae*. § 835 p. 281 ad 283: *Hujus exitus*. § 836 p. 284 ad 286: *Cura*. § 856 ad 858 p. 315 ad 320: *In metastases*. § 837 p. 288, 289: *Harum futurarum signa*. § 838. p. 289, 290: *Si ad crura*, *quae* *signa?* § 839 p. 290, 291: *Si ad aures*; *quae?* § 840 p. 291: *Si ad hepar*; *quae?* § 840 p. 291, 292: *Metastases* *hae* *quando* *bonae* *aut* *malae?* § 842 p. 292 ad 294: *Quid* *in* *singulis* *hisce* *sit* *agendum?* § 859, 861 p. 320, 322: *In scirrhum*. § 843 p. 294, 295: *Hujus* *diagnos*. p. 295: *Prognos* & *cura*. § 862 p. 322, 323: *In gangraenam*. § 844 p. 296, 297: *Diagnos*. *ibid.* *Prognos* & *cura*. § 863 p. 323: *In mortem*; *quando*, & *quibus* *cum* *symptomatibus?* § 848 p. 300 ad 306: *Peripneumoniae Verae* *qui* *magis*, *qui* *minus* *subjecti* *sint?* § 874 p. 335, 336: *Haec* *ex* *alio morbo nata* *cur* *rarius* *venae* *se-*

ctionem *admittat?* § 854 p. 310: *In* *hoc* *morbo*, *quando* *indicatur* *venae* *sectio*, *cur* *ad* *animi* *deliquium* *nunquam* *celebranda?* p. 311: *Peripneumoniacis*, *cur* *quandoque* *pulsus* *exilis*, *molli*, & *inaequalis?* § 826 p. 261: *Cur* *respiratio* *quandoque* *parva*, *frequens*, *difficilis?* p. 262: *Tussicula* *cur* *continua?* *ibid.* *Peripneumonia* *omnium* *fere* *morborum* *lethalium* *ultimus* *est* *effectus*. p. 261, 262; § 874 p. 337: *Cur* *validae* *pleuritidi* *superveniat* & *quid* *indiget?* V. § 901 p. 54: *medicamenta*. X. p. 318 ad 321: *Peripneumonia notha* *quid?* IV. § 867 p. 327: *Hujus* *a* *vera* *disparitas*. *ibid.* *Quo* *anni* *tempore* *maxime* *frequens?* *ibid.* *Quibus* *magis* *est* *familiaris?* § 871 p. 330 *in fin.* *Hujus* *causa* *praedisponens*, *effectus*, & *prognos*. § 868 ad 870 p. 329, 330: *Causae* *procatarticae*. § 871 p. 330 ad 332: *Diagnos*. § 872 p. 332, 333: *Cura*. § 873 p. 333 ad 335: *An* *venae* *sectio* *in* *peripneumonia notha* *sit* *instituenda?* § 869 p. 329, 330; § 873 p. 333, 334: *Hac* *laborantes* *dum* *tussunt*, *cur* *difficilentem* *capitis* *dolorem*, *cur* *vertiginem* *percipiant?* § 872 p. 333: *medicamenta*. X. p. 322: *Peripneumonia sicca* *quid?* IV. § 854 p. 310 *in fin.*

PERSPIRATIO libera *Hilaritatis* *causa*. VI. § 1090 p. 111: *Suppressa* *autem* *tristitia*. *ibid.* *Rhenmatismi*. X. § 1491 p. 234: *eiusdem* *suppressio* *in* *acutis* *mala*. *ibid.* *Haec* *frequentiores* *cur* *inferat* *noxas*, *quam* *aliae* *evacuaciones* *suppressae*. III. § 586 p. 31, 32: *Perspiratio solita* *nunquam* *subito* *minuenda*. p. 33: *Aucta* *corpus* *debilitat*, *roborat* *imminuta*. *ibid.* *multum* *minui* *potest* *absque* *sanitatis* *detrimento*. p. 34: *perspirationem* *ex* *animi* *afectibus*, *qui* *augeant?* *qui* *minuant?* *qui* *supprimant?* p. 33: *Eandem* *ex* *cibus* & *potibus* *qui* *augeant?* *qui* *minuant?* p. 34: *Perspirationis salubris* *augmentum* *quomodo* *detegatur?* § 595 p. 78.

PERTEREBRATIO *quibus* *fiat?* & *quando* *indiget?* I. § 252 p. 343: *Addiploen* *usque*

- usque quando instituenda? quando non?
 p. 344: *perterebrati cranii* sanatio quibus phoenomenis fiat? p. 345: Quomodo instituatur *perterebratio*? Vide *Trepanum*.
- PERVIGILIUM quid? III. § 708 p. 292: *Pervigilii febrilis* causae. p. 293: Cura. § 709 p. 294 ad 297.
- PESTIS quandoque jugulat absque febre. III. § 623 p. 152: *Hanc* si febris comitetur, summum frigus adest, dein calor maximus. *ibid.* *Pestis* quomodo nunc in solos homines, alias in solos boves, vel caetera animantia grassetur, an explicari queat? IV. § 728 p. 3: *Animalium* speciebus singulis propria & peculiaris est. I. § 99 p. 119: Quandoque sub aliorum morborum larva latet. IX. § 1404 p. 122: *Hujus* contagium an mora acrius fiat? § 1409 p. 145 ad 147: Vide *Contagium*.
- PETECHIAE quid? III. § 723 p. 340: quae bonae, quae malae? *ibid.* saepe febrim habent peculiaris indolis & epidemicam. *ibid.* In aliis morbis quandoque apparent. *ibid.*
- PETECHIALES febres quae proprie dicantur? III. § 723 p. 341: In his unde eruptio citior, tardior unde? *ibid.* Quomodo febris tempore exanthemata rite erumpant? *ibid.* erumpentia qualia esse debeant? *ibid.* si non erumpant, vel si livida, quid indicent? *ibid.* Quibus cum symptomatibus prodeant? *ibid.* p. 342: *petechiarum malignitatis* gradus ex colore unde? p. 342: Inde prognos. *ibid.*
- PHARYNX quid? IV. § 804 p. 209.
- PHLEBOTOMIA. vide *Venae sectio*.
- PHLEGMA apud *Veteres* duplex. I. § 69 p. 81, 82: *Horum phlegma-phlegmonades* quid? *ibid.*
- PHLEGMONE. vide *Inflammatiō*. *Phlegmones* digitum occupantis cum pleuritide comparatio. II. § 557 p. 395, 396.
- PHRENITIS quid? I. § 104 p. 125; IV. § 709 p. 140: *Hujus* a delirio disparitas. d. p. 140: *Vera* & *symptomatica* quid? *ibid.* Quomodo inter se distinguantur? *ibid.* p. 142: *Utriusque* causa proxima. § 775, 776 p. 160
- ad 162: *Causae remotae*: § 777 p. 162: *Signa veram* antecedentia. § 772 p. 142 ad 147: *Symptomaticam* autem quae? p. 147 ad 150: *Morbos* alios in hanc vergere signa. p. 148 ad 150: *Utriusque* speciei diagnosis. § 773 p. 151 ad 153; § 778 p. 162: *Prognosis*. § 774 p. 153 ad 160: *Verae* cura per naturam. § 780, 781 p. 166 ad 170: per artem. *ibid.* *Symptomatae* Cura. § 782 p. 170, 171: *Phreniticorum* anatome quid exhibeat? § 775 p. 160: *Vera* tertio, quarto, septimo die plerumque necat. § 774 p. 153: *Symptomata* autem magis protrahi solet. p. 154: *Haec* a peripneumonia, ileo, faucium asperitate, & circa necessaria cur lethalis? p. 159: A variolis, licet mala valde, spem tamen facit. *ibid.* *Phrenitis* in quos morbos abeat? p. 155, 157: *Haec* a retentis lochiis maniam & fatuitatem frequentissime relinquit. p. 156: *Symptomata* post *nephritidis* curam remanentia quomodo tractanda? § 781 p. 170.
- PHTHISIS quid. VII. § 1196 p. 1, 2: Ad hoc, ut *Haec* adesse dicatur, requisita. § 1197 p. 2: *Hujus* species. § 1214 p. 96, 97: *Causa* proxima. § 1198 p. 2, 3: *Proëgumenaë*. § 1198 l. a ad d p. 8 ad 15; § 1205 p. 48 ad 52: *Procatarticae*. § 1198 n. 1 ad 3 p. 16 ad 22: *Phthisis* etiam absque praegressa haemoptoë nasci observatur. p. 3: *Causae*, sine praegressa haemoptoë, phthisin facientes. § 1205 p. 47 ad 53: *Hujus* ex haemoptoë natae diagnosis. § 1202 p. 42 ad 45: *Phthisis* prognos. § 1198 p. 5, 6; § 1206 p. 67: *Regulae* ad hanc formandam. § 1207 p. 68 ad 72: *Cura*. § 1200 p. 29 ad 39: *Palliatio*. § 1198 l. β p. 10: *Prophylaxis*. § 1200, 1201 p. 36 ad 42: De reliquis vide *Vomica pulmonalis*. *Phthisis* in mortem tendentis signa. § 1206 p. 67: *Phthisicis desperatis*, post diarrhoeam colliquativam, unde inflammatoriae in facie pustulae? III. § 721 p. 327: *Phthisis* est quandoque contagiosa. VII. § 1206 p. 62: *Haereditaria*. § 1198 l. δ p. 14, 15: *Phthisis Tubercularis* exposi-

tio & cura. § 1205 p. 52.
 ΦΟΟΗ quid? VII. § 1196 p. 2; §
 1203 p. 46.
 PHYMA quid? II. § 416 p. 204.
 PHYMOSIS quid? X. § 1449 p. 60: Cau-
 sae &c. *vid.* Paraphymosis.
 PINGUEDO quomodo in corpore animali
 paretur? V. § 1010 p. 225: *Hujus*
 in eodem usus. *ibid.* & III. § 861
 p. 253: *Nimiae* effectus. V. § 1010
 p. 226; VI. § 1051 l. γ p. 7: *Solu-*
tae effectus. VI. 1051 l. δ p. 8: *Cura.*
ibid.
 PINGUIA *assumpta* cachexia *Causa.* VI.
 § 1168 p. 265: *Cur* tantam sitim fa-
 ciant? III. § 636 p. 178.
 PITUITA *Veterum* duplex: I. § 69 p. 81
in fin. & 82: *Pituita* non semper est
 morbosa. d. p. 82 & § 75 p. 95:
Naturalis cujus utilitatis? § 69 p. 83:
 Non est evacuanda, sed alteranda, si
 abundat? § 75 p. 91: morbos facere
 potest. *Vide* Glutinosum. *Pituita vitrea*
 quid? § 71 p. 85.
 PLACENTA ab utero *soluta* Haemorrha-
 giae causa. VIII. § 1304 p. 83: Pro
 parte *separata* an iterum cohaereat?
 § 1308 p. 100 *in fin.* In abortu dif-
 ficilius educitur, quam in partu maturo.
 § 1303 p. 81: post partum quando
 educenda? § 1322 p. 161: *vid.* *Secun-*
dinae.
 PLETHORA quid? I. § 106 l. α p. 128;
 III. § 681 p. 253; V. § 1008 p. 222:
Hujus species. d. p. 128: *Causae.*
 I. § 106 l. γ p. 129: *Effectus.* § 106
 l. δ p. 131: *Diagnosis & Prognosis.*
 l. ε p. 132: *Cura.* *ibid.* & p. 133:
Plethora est apoplexiae causa. V. §
 1008 p. 222; § 1010 p. 227, 234:
Item epilepsiae. VI. § 1075 p. 70:
Oleosa quomodo & a quibus oriatur?
 I. § 88 p. 108; III. § 693 p. 265,
 266: *Hujus* effectus. d. p. 266: *Cura.*
 d. p. 266; I. § 88 p. 108: *Plethoricis*
 cur summa quandoque debilitas? III.
 § 661 p. 230: *His febricitantibus* si
 vena tundatur, cur saepe augeatur febris
 immaniter? § 607 p. 124.
 ΠΛΕΥΡΑ *Veteribus* quid? *Pleurae* con-
 spectus. V. § 913 p. 69, 70: *ejus*

vomica aperta empyematis causa. VI.
 § 1185 p. 290.

PLEURITIDIS expositio. V. § 875 p. 1
ad 4: *Descriptio* per sua Phoenomena.
 § 883 p. 17 *ad* 19: *Hujus* a laterum
 doloribus disparitas. § 875 p. 1 *ad* 4:
ejusdem cum peripneumonia affinitas.
 § 877 p. 5: *Sedes?* p. 5 *ad* 17: *Vera*
 & *spuria* quid? § 878 p. 17: *Idiopa-*
thica quando dicatur? *ibid.* § 880 p. 12:
 Quos & quando invadat? § 879 p. 10,
 11: *Symptomata* quid? § 880 p. 12:
Pleuritidis causa proxima. § 882 p. 16:
Remotae. § 881 p. 13 *ad* 16: *Effe-*
ctus. § 882 *ad* 885 p. 17 *ad* 19:
Prognosis. § 902 p. 58, 59; § 904
ad 906 p. 61 *ad* 64: *Exitus* in *sani-*
tatem auxilio *naturae.* § 886 *ad* 889
 p. 20 *ad* 30: *Ope artis.* § 890, 891
 p. 30 *ad* 43: *Metastases* quae *saluta-*
res? quae minus? § 888 p. 22 *ad*
 24: *In alium morbum* atque primo, *in*
suppurationem. § 892 p. 43, 44: *Hu-*
jus futurae signa. *ibid.* *Praesentis* *di-*
agnosis. § 893 p. 44 *ad* 46: *Cura.* §
 895 p. 49 *ad* 51: *Abscessus* rumpendi
 signa. § 894 p. 46: *Rupti* *diagnosis*
 & effectus. p. 47, 48: *Cura.* § 895
 p. 51: *Secundo,* *in scirrhum.* § 896
 p. 51: *Hic* post pleuritidem frequens.
 § 881 p. 13, 14: *Hujus* *diagnosis &*
Cura. § 897, 898 p. 52: *Tertio,* *in*
gangraenam. § 899 *ibid.* *Hujus* causa.
 § 900 *ibid.* *Futurae & instantis* signa.
 § 897 *ad* 901 l. 1 p. 52 *ad* 57: *Praesentis*
diagnosis & effectus. § 904 p. 61, 62:
Exitus in mortem. § 905 p. 62: *Pleu-*
ritis dextri lateris benignior est illa,
 quae in sinistro est. § 877 p. 8: *Pleu-*
ritidis materia cocta, quomodo in pul-
 mones veniat, & per sputa ejiciatur?
 § 888 p. 25: *Hunc* morbum curandi
 methodus antiquissima. § 890 p. 37:
 * *in Pleuritide* medicamenta. X. p.
 322, 323.

PLEURITIS *sicca & humida* quid? V.
 876 p. 4; § 890 p. 30: *Siccae* causa,
 diagnosis, & effectus. § 901 l. 2 p.
 58, 59: *Cura.* § 902, 903 p. 59, 60:
Pleuritis dorsalis quid? § 877 p. 16, 17.
 PLEUROPERIPNEUMONIA quid? IV. §
 829

- 829 p. 267 ; V. § 877 p. 6 : an detur? V. § 877 p. 7.
- PLUMBATA colicae *pictonum* causa. VI. § 1060 p. 24.
- PODAGRA quid? VII. § 1254 p. 241 : Huic magis subjectus est sexus virilis, quam foemininus. § 1255 p. 244 : Hujus species. § 1254 p. 241 : Sedes. *ibid.* & § 1259 p. 259 ad 261 : Progressus. § 1260 p. 262, 263 : Disparitas ab arthritide. § 1254 p. 142 : Causa proxima. § 1262, 1263 p. 278 ad 282 : Hujus origo. § 1264, 1265 p. 282 ad 286 : Causae praedisponentes. § 1225 p. 243 ad 251 : Procatarticae. § 1257 p. 255 ; § 1267 p. 286 : Instantis paroxysmi signa. § 1257 p. 253 ad 255 : Symptomatum sub paroxysmo contingentium expositio. § 1261 p. 263 ad 269 : Prognosis. § 1268, 1269 p. 287 ad 290 : Podagricus paroxysmus vehementia & diurnitate variat. § 1261 p. 269 : Hujus exitus duplex est. p. 269 ad 273 : Podagra est morbus periodicus. § 1257 p. 255 ; § 1258 p. 258 ; § 1273 p. 296 : Contagiosus. § 1255 p. 250 : Haereditarius. p. 250 : Indicatio duplex. § 1274 p. 304, 305 : Primae cura. § 1275 p. 305 ad 317 : Secundae. § 1276 p. 318 ad 320 : Palliatio. § 1278 p. 323 ad 326 : Cautelae sub hac adhibendae? § 1279 p. 326, 327 : Podagra Veterum frigida & calida quid? § 1256 p. 265 : Podagra tophacea, quid? § 1261 p. 273 : ejus materiae examen. p. 273 ad 278 : Prognosis. § 1269 p. 290 : Cura. § 1277 p. 320 ad 322 : Podagricae materiae *retropulsae*, vel in suo fluxu *impeditae* effectus & signa. V. § 959 p. 142 ; § 1010 n. 4 p. 243 ; VII. § 1273 p. 297, 298 : Causae. p. 299 ad 303 : Cura. § 1277 p. 322 ; § 1281 p. 329 : Podagricorum mors quae? § 1273 p. 303 : Quaesitorum circa podagram solutio. § 1282 p. 330 ad 332 : Podagrici renum morbis obnoxii sunt. V. § 994 p. 198 : * medicamenta. X. p. 338.
- POLLUTIONUM noxae. III. § 586 p. 40.
- POLYPUS unde ita dictus, & quomodo nascatur? I. § 52 p. 57 : Hujus sedes. V. § 1010 n. 2 p. 228 : Prognosis & effectus. *ibid.* I. § 53 p. 58 : Potest partum difficilem, imo impossibilem reddere. VIII. § 1314 p. 118 : Ex anxietate febrili quomodo nascatur? III. § 132 p. 166 : Polyporum in cavis cordis & majoribus vasis Diagnosis. V. § 1010 n. 2 l. a p. 229 : Polypi *narium* quid? IV. § 788 p. 182 : Horum ortus & sedes. *ibid.* & III. § 622 p. 150 : Polyposae concretionis post morbos lentos unde? I. § 106 p. 127 : Polyposorum symptomata quomodo ab hysteriarum symptomatibus distinguantur? V. § 1010 n. 2 l. a p. 229 : Hi *quiescentes* commode habent, sed a minimo motu anxii sunt. *ibid.*
- POSCA quid? III. § 62 n. 2 p. 104 : Hujus usus. *ibid.* & VII. § 1202 p. 43 : Ponderis circa praecordia gravantis perceptio quid denotet? VI. § 1099 p. 130.
- POTATORES strenui cur aromatibus delectentur? III. § 605 n. 8 p. 112.
- POTUS ex vulnere abdominali *effluens* quid indicet? II. § 312 p. 27 : Tepidi abusus noxae. I. § 30 p. 34.
- PRAECORDIA quid? III. § 701 p. 277. Sordes circa illa a quacumque causa haerentes quae producant mala? *ibid.* Horum contentio sine doloris sensu, quid in ardente indicet? IV. § 741 p. 41.
- PRAXIS medica quid? I. § 2. p. 4 : Hujus exercendae causa quae scitu necessaria? I. § 6 p. 7, 8 ; II. § 396 p. 160.
- PROGNOSIS in morbis quid? I. § 27 p. 24 ; III. § 597 p. 81 : Haec in morbis putridis unde pendeat? IV. § 734 p. 16.
- PROPELLENTIA quid? I. § 134 p. 169.
- PTISANA quid? VII. § 1211 p. 91 : Tota quid. p. 90 : Ejus succus & cremor quid? *ibid.* Ptisanae usus in morbis. VI. § 1103 p. 136 : In phthisi. VII. § 1211 p. 90 ad 92.
- PUBERTAS difficillimos quandoque curat morbos. III. § 586 p. 40 : Hujus tempore humores ex blandis acres fiunt.

VII. § 1198 l. 2 p. 12: Aliae adhuc in corpore tunc contingunt mutationes. III. § 586 p. 40.

PUERPERAE quid primo contingat a partu? VIII. § 1322 p. 161, 162: Quid tunc faciendum? § 1323, 1324 p. 164 ad 168: Puerpera quomodo tractanda? § 1331 p. 208 ad 212: Lactans metastasi lacteae non ita subjecta, ut non Lactans. § 1329 p. 187: Puerperarum diarrhoea duplex. § 1331 p. 212: Indicatio. *ibid.* * ad Puerperios morbos linimenta. X. p. 340.

PULMONIS interna superficies sensilissima, hujusque sensilitatis effectus. IV. § 824 p. 255; § 829 p. 266: Ejus phlegmone, cur tam subito ad vicina loca pergat? § 826 p. 260: Ejusdem scirrhi a vomica disparitas. II. § 488 p. 315: Effectus & prognosis. IV. § 843 p. 294: Diagnos. *ibid.* § p. 295: Pulmo cur post morbos inflammatorios pleurae accrescat? p. 295: Accretus vix multa mala facit. *ibid.* § p. 296: Hujus accretionis & scirrhi Cura. § 862 p. 322. *vid.* Peripneumoniae exitus in scirrhum. Pulmonis abscessus cur maturandus; maturatus, cur cito evacuandus? § 855 p. 315: Hujus disruptio quomodo tentanda? § 857 p. 316: Spontanea quo fiat tempore? *ibid.* signa Hujus futurae. *ibid.* § p. 317: Factae. § 858 p. 318: Quae tunc juvent? p. 319: Pulmonis vomica laboranti cur tussis sicca & pertinax? § 835 p. 281: Quae respiratio? p. 282: Quo in pulmone Haereat vomica sive abscessus; quomodo determinetur? *ibid.* Illam cur sudor nocturnus fere semper comitetur, & quibus in corporis partibus prodeat? p. 283: Pulmonis vomicae saepe diu latent. VI. § 1185 p. 289: Pulmonis hydrops. VII. § 1220 p. 118: sedes hujus. p. 119: Diagnos. p. 120: Cura. p. 122: Ejusdem paralysis effectus. VI. § 1062 p. 32: Vulnera pleurumque lethalia. I. § 170 n. 3 p. 219, 220: Pulmo ad chyli mutationem multum conducit. VI. § 1174 p. 277: Hoc laeso, affecto, cur corpus marcescat? *ibid.*

PULSUS quid? IV. § 734 p. 13: Quid nunciet? *ibid.* § p. 14: Quis est ejus in morbis usus? p. 14: Varias experitur mutationes a morbo non pendentes; sed unde? *ibid.* Hae quomodo dividantur? *ibid.* Harum definitio. *ibid.* Pulsus exploratio quas requirat cautelas? *ibid.* Velocitas unde mensuretur? III. § 563 p. 6: quid designet? I. § 101 p. 122: Pulsus frigoris febrilis quis? III. § 573 p. 15: Hujus a caloris febrilis pulsu disparitas. § 575 p. 17: Ejus rythmus in frigore febrili cur saepe non distinguatur? § 575 p. 17: Pulsus undosus & mollis in febribus quid indicet? § 594 p. 74: Durus autem quid? *ibid.* Pulsuum differentiae non ita possunt verbis describi ac in aegris demonstrari? *ibid.* Pulsus intermittens instante crisi quid denotet? p. 76: pro varia ejus intermissione quid? *ibid.* Instante crisi intermittens cum tensione & duritie pulsantis arteriae quid designet? *ibid.* cum mollitie quid? *ibid.* Pulsus durities densitatis humorum est signum. I. § 101 p. 122; III. § 678 p. 251: Quibus densior? quibus mollior? *ibid.* Ejus magnitudo quid doceat, & unde desumatur? p. 252: Plenus esse potest, licet non sit magnus. *ibid.* Inaequalitas unde? & quibus in morbis observetur? IV. § 731 p. 11: Debilior in morbis quid indicet? § 734 p. 14: Fortior quid? *ibid.* § p. 15: Frequentior, inaequalior &c. quid? p. 15: In morientibus qualis? *ibid.* In magnis animi motibus quis. VI. § 1093 p. 116 *in fin.* In laetitia, in melancholia quis. p. 117: In epilepsia qualis? § 1073 p. 59: Qualis in phthisi? VII. § 1206 p. 68: Quis in scorbuto? VI. § 1160 p. 252: Durus quibus in morbis observetur? IV. § 773 p. 152 n. 3; V. § 875 n. 3: Qualis in phreniticis obtineatur? d. p. 152: Cur debilis, vacillans, in debilitate circa vitalia haerente? *ibid.* Pulsus dicrotus quid? § 741 p. 43: Quam indicare soleat haemorrhagiam? *ibid.* Uterinus quid? VIII. § 1286 p. 23: quid indicet? *ibid.*

PULVIS pyrius accensus in epidemicis pro-

prodest. IX. § 1407 p. 135.

PURGANTIA Dantur in cancro ventriculi. II. § 507 p. 347. In ileo. V. § 964 p. 157. In dysenterio. § 977 p. 172. In aphthis. § 990 p. 190. In apoplexia. § 1026 p. 262; § 1030 ad 1034 p. 268 ad 272. In epilepsia. § 1081 p. 95. In rabie canina. § 1143 p. 206. In cachexia. § 1172 p. 273. In scorbuto. § 1159 p. 251. In hydrocephalo. VII. § 1217 p. 103; § 1218 p. 107. In hydrope. § 1247 p. 221, 222. In tympanitide. § 1251 p. 232. In mensium suppressione. VIII. § 1291 p. 42, 43. In Gonorrhoea Venerea. X. § 1458 p. 90 ad 95. In Rheumatismo. § 1493 p. 248. In delirio. III. § 702 p. 283. An in Podagrae cura indicentur? VII. § 1271 p. 292 ad 294; § 1276 p. 319. An in phthisi danda? § 1209 p. 78. Cur in acutorum initiis saburra praesente indicentur? III. § 645 p. 195. In nausea a spasms cur contra *indicata*? § 644 p. 195. *Haec repetita* totum corpus exhaurire possunt. § 719 p. 318. In diarrhoea quando convenient, quando non? § 722 p. 331. saepe cur continuanda? p. 332. In exanthematicis morbis quando profiat? § 725 p. 346. Ne intermittentem revocent, quid agendum? IV. § 757 p. 103. In ejus fine *data*, contumaciorem saepe febrim faciunt. p. 104. In intermittentibus *indicata* quando porrigenda? § 746 p. 77. Quibus titulis in intermittentibus profint? § 760 p. 104. Quando obsint? § 761 p. 115, 116. Purgatio in fine autumnalium qualis, & cur necessaria? § 766 p. 123. *Hac neglecta* quid sequatur? *ibid.* Purgantia antiphlogistica quae vocentur? V. § 1030 p. 268. Quibus convenient? p. 269. Purgantia fortiora cur aliquando vertigines & animi deliquia sequantur? II. § 396 n. 4 p. 160. Purgantia injici possunt clysmatis forma; sed qua dosi? V. § 964 p. 157. Sequitur purgatio ut supra.

PUS quid? I. § 158 p. 194. In vasis non conficitur. *ibid.* boni & mali signa. VII. § 1206 p. 60. Boni dotes. I. § 158 § 194;

VI. § 1052 p. 11. *Hoc* quid boni praestet? *d.* p. 194. Vix resorberi potest. IV. § 848 p. 302. Si resorbeatur cachexiam purulentam vix sanabilem producere potest. VI. § 1168 p. 266. Item humoris dissolvere. § 1174 p. 277. Horum infectio metuenda magis est in ulcere pulmonum, quam in aliarum partium affectione. VII. § 1208 p. 72. Bonum raro in hepate cur fiat? V. § 950 p. 112. Pus sub cruentum quando bonum? quando malum? VI. § 1193 p. 303. Puris facti & in abscessu Collecti diagnosis. II. § 405 p. 179 ad 181. non educti effectus. § 406 p. 181 ad 185. Huic dum exitus conciliari debet, quomodo id faciendum? § 410, 411 p. 186 ad 190. Ex abscessu cur non simul & semel exprimendum. § 410 p. 189. Apparet quandoque in partibus quibusdam absque in iisdem inflammatione praegressa. III. § 593 p. 69. Puris per inferiora secessus in peripneumonia quid designet? IV. § 848 p. 302. Pus in quo thoracis latere haereat, cur adeo scitu necessarium? & quomodo id sciri possit? VI. § 1187 p. 294. Per quas vias natura vel arte educi possit. § 1191 p. 300. De caeteris vide Abscessus, & Vomica.

PUSTULAE quid? III. § 723 p. 336. Unde oriantur? § 593 p. 67. Harum a maculis rubris disparitas. *ibid.*

PUTREDO quid? I. § 82 p. 99. Hujus causae. § 84 p. 100. Effectus in primis viis. § 85 p. 101 ad 103. In sanguine. § 86 p. 104, 105. Diagnosis & prognosis. § 87 p. 105. Cura. § 88 p. 106 ad 109. Putredo in nobis viventibus raro reperitur. § 89 p. 110.

PUTRIDUM in ventriculo appetitum tollit? III. § 642 p. 187. Quibus caveatur aut emendetur? § 644 p. 191.

R ABIES canina ad quos morbos referenda? VI. § 1128 p. 174. Cur ita dicta? § 1229 p. 174, 175. Ejus or-

- ortus. § 1130 p. 175, 176: Quomodo propagari solet? § 1131 p. 176: Animalia quae huic subjecta. § 1132, 1133 p. 177: Causae antecedentes. § 1134 p. 178, 179: Efficientes. § 1136 p. 180 ad 183: Incipientis signa, & gradus in animalibus. § 1135 p. 179, 180: In homine. § 1138 p. 188 ad 195: Diversitas temporis respectu invasionis quae? § 1137 p. 184 ad 187: Diagnofis & prognofis. § 1139 p. 195 ad 197: Indicatio. § 1142 p. 202, 203: Prophylaxis. § 1143 p. 204 ad 209: Cura dum venenum fit actuosum. § 1144 p. 210 ad 212: Contra indicata. § 1145 p. 212, 213: An ad rabiosum Venenum antidotum dari poffit? § 1146 p. 214: An specificum detur? § 1147 p. 217: * in rabie canina medicamenta. X. p. 329, 330.
- RABIOSI canis morsus quomodo a non Rabiosi morfu distinguatur? VI. § 1135 p. 179.
- RACHITIS quid? X. § 1480 p. 173: Magnam cum scorbuto affinitatem habet. II. § 549 p. 382: Hujus origo. X. § 1480 p. 173 ad 178: Divifio. p. 174: Quo aetatis tempore invadat? § 1481 p. 178, 179: Causa proxima. § 1488 p. 201, 202: Praedisponentes. § 1482 p. 179 ad 181: Procatarticae. § 1484 p. 182 ad 184: Morbi incipientis in nondum incedentibus diagnofis. § 1485 p. 185 ad 191: Disparitas inter tumorem abdominis rachiticum & illum, qui febres longas excipit. § 1480 p. 176; § 1484 p. 183: Rachiticorum anatome. § 1485 p. 187; § 1487 p. 195: Diagnofis in ambulare incipientibus. § 1485 p. 184 ad 186: Mutationes procedente morbo observatae & effectus. § 1487, 1488 p. 194 ad 202: Cura. § 1489 p. 204 ad 234: * medicamenta X. p. 353, 354.
- RANULA quid? IV. § 788 p. 179, 180.
- RAREFACTIO quid? I. § 118 p. 151.
- RECIDIVA quibus in febribus expectanda? III. § 595 p. 78 in fin.: Si expectatur, quomodo aeger tractandus? p. 79.
- REGIONUM mutatio quandoque epilepsiam fanat. VI. § 1080 p. 90.
- REMEDIA an morborum genio, an nomini applicanda? VI. § 1165 p. 262: Specifica quid? IX. § 1398 p. 46: Remedium nullum absolute & semper utile, sed tempestivo tantum usu tale fit. III. § 567 p. 10.
- RENUM vulnera non semper sunt lethalia. I. § 170 p. 221, 222: Ulcera raro sanabilia. IX. § 1427 p. 248.
- RENUNCIATIO de vulneribus quid? & quomodo facienda? I. § 173 p. 240, 241.
- REPLENTIA in catalepsi quando bona? V. § 1044 p. 282.
- REPLETIONIS sensus cur in hypochondriacis? VI. § 1099 p. 130.
- RES non naturales quid? & quot sint? I. § 172 n. 2. p. 238; III. § 605 p. 100: Ad illas in morbis cur attendendum? d. p. 100: Peccatum in illis commissum febrim facere potest. *ibid.* Illarum abusus Chronicorum multorum causa. VI. § 1056 p. 16: Podagrae paroxysmum accelerat. VII. § 1258 p. 256 ad 259: Iisdem in haemoptoe utendi modus. § 1200 p. 37 ad 39.
- RESOLVENTIA quid? I. § 54 p. 61; II. § 334 p. 51.
- RESPIRATIO sana, optima quae, & quid indicet? IV. § 734 p. 15: Fit absque voluntatis imperio. p. 16: Haec tamen augeri, minui, imo fisti potest. *ibid.* Respiratio velox & laboriosa unde? I. § 101 p. 122: Difficilis quid denotet? IV. § 734 p. 16: In valida febre quid? III. § 592 p. 63: stranguans & sublimis quid? & quid denotent. IV. § 734 p. 16: Frequens, parva quid indicet? p. 17: Inordinata quid? & cujus ominis? *ibid.* Frigida, fuliginosa cujus? *ibid.* Fervida vero summe periculosa est. *ibid.* Respirationis densitas, raritas, celeritas & densitas unde? § 739 p. 30: Respiratio brevis, anhelosa erecto corpore unde? & quid denotet? *ibid.* Magna & longo tempore facta, in acutis, quid indicet? III. § 702 p. 280: Respiratio apoplecticis cur augeatur? V. § 1014 p. 247: solito profundior somni tempore quid saepe praesagiat? § 1020 p. 257: Respiratio

- tio scorbuticorum difficilis a respiratio-
ne difficili ab aliis morbis orta quomo-
do distinguatur? VI. § 1151 n. 2
p. 233 in fin.*
- REVELLENTIA quae dicantur, & quomo-
do agant? III. § 713 p. 306.
- REVULSIO in angina quanti usus? IV.
§ 809 n. 5 p. 223: Haec in inflam-
mationibus utilis. II. § 396 n. 4 p. 157:
In haemorrhagiis raro juvat, & quan-
do. I. § 219 p. 298.
- RHEUMATISMUS quid? X. § 1490 p. 223:
Quomodo formeretur? *ibid.* Ad fluxiones
cur referatur? *ibid.* Pro arthritide olim
habebatur. p. 225: Arthritidi, poda-
grae, scorbuto *agnatus* dicitur. p. 223
ad 227; § 1495 p. 267: Causa ejus
proxima. § 1493 p. 242 *ad* 244: An-
tecedentes. § 1491 p. 228 *ad* 231:
Procatarecticae. p. 228 & 231 *ad* 236:
Incipientis & decurrentis symptomata.
p. 236 *ad* 239: Effectus. § 1492
p. 240, 241: Difficilis quandoque est
diagnos. § 1495 p. 268: Dolor sub
paroxyfmo partem occupans non sem-
per *fixus* *ibidem* manet. § 1491
p. 236: Materiae morbi vagae in par-
tem se recipientis effectus. p. 237:
Locus in *Rheumatismo* dolens non sem-
per tumet. p. 238: Cura. § 1493,
1494 p. 242 *ad* 267: In hoc morbo
Diathesis inflammatoria lentior habe-
tur. § 1491 p. 234, 235: *Rheuma-
tismus* an periodicus? p. 239: Est quan-
doque epidemicus. § 1495 p. 267:
Rheumatismi scorbutici expositio. § 1490
p. 227; VI. § 1150 p. 231 *in princ.*
Hujus cura. ibid.
- RIGOR quid? IV. § 741 p. 64: Arden-
ti *superveniens* quid indicet? p. 65:
Criticus qualis esse debeat, & a *sym-
ptomato* quomodo distinguatur? *ibid.*
Rigore ardens quidem solvitur, sed ta-
men raro vel nunquam solo *rigore* sa-
natur. *ibid.*
- RISUS Apoplexiam facere potest. V.
§ 1010 n. 3. p. 237: *Sardonius* unde
oriatur? § 909 p. 67: Est *paraphre-
nitidis* peculiare symptoma. *ibid.* In
dentitientibus quid designet? *ibid.*
- RODENTIA in angina scirrhusa quae opti-
ma, & ut applicanda? IV. § 797
p. 196: ab his quando abstinendum?
ibid.
- RUBIA *tinctorum* in rachitide utilis in-
venta. X. § 1489 p. 216, 217.
- RUCTUS quid? I. § 63 p. 73: *Acidus*
ubi bonus. § 89 p. 109. *vid.* Flatus.
- RUSTICATIO in curanda phthisi optima.
VII. § 1210 p. 83 *ad* 85.
- PHGMA quid? VI. § 1185 p. 290:
Hujus circa thoracem effectus & pro-
gnosis. *ibid.*
- S
- SACCHARI *virtus*. X. § 1482 p. 179,
180: Solvit. I. § 54 p. 61: Quae ratione
in rachitide noceat? X. § 1482 p. 180:
Sacchari saturni usus colicam *pictonum*
facit. VI. § 1060 p. 25.
- SALES *oleosi volatiles* quomodo parentur?
VI. § 1068 l. 8 p. 43 & *seq.*: *plan-
tae* quae sale abundant. X. p. 282 &
seq.: Sal volatile *oleosum*. p. 285: *Ho-
rum* in paralyfi usus. VI. § 1068 l. 8 p. 43.
- * SALINA *acida*. X. p. 281: *alcalina. ibid.*
Composita. ibid.
- SALIVA quibus constat? II. § 377 p. 127:
Hujus proprietates. *ibid.* *Profluvii* ef-
fectus. *ibid.* *Expuitio* a contagiis prae-
servat. IX. § 1383 p. 33 *in fin.*: *Sup-
pressa* paralyfim fecit. VI. § 1060 p. 23.
- SALIVATIO in variolis, maxime confluen-
tibus, quid boni faciat? III. § 594
p. 75; IX. § 1396 p. 70; § 1397
p. 78: *Suppressam* quae mala sequan-
tur? III. d. p. 75: In multis morbis
saepe critica est. *ibid.* *Salivatio* per
artem in hydrope tentata est. VII.
§ 1273 p. 191: Gonorrhoeam non sa-
nat. X. § 1458 p. 91: Instituitur ta-
men in *tertia* ejus specie. *ibid.* p. 92: Luem
sanat. § 1467 p. 123: Quae sub *saliva-
tione* observentur phoenomena? *ibid.*
Sani aequae ac morbofi humoris per
vias salivales prodeunt. p. 124: Tu-
tius est *eam* per argenti vivi usum in-
ternum instituere ac per externum.
p. 130: Plures in uno conclavi in un-
ctione mercuriali curare malum est.
p. 130 *ad* 133: Hoc evitatur, si inter-
ne

ne propinetur. p. 132 : Aegri ad *salivationem* praeparatio. § 1468 p. 134, 135 : Qua ratione mercurius dandus ? § 1469 p. 135, 136 : *Instantis salivationis* signa . § 1470 p. 136, 137 : Sputorum copia intra noctem quae sit ? § 1471 p. 137, 138 : Si in minori copia prodeant : quid agendum ? X. § 1472 p. 138 : Si autem in majori : quid ? § 1473 p. 138 ad 140 : Mercurio ad alvum ruerite quid faciendum ? § 1474 p. 140, 141 : Gingivae, os & fauces nimium tumentes & dolentes quid exposcant ? § 1475 p. 141, 142 : A *salivatione* desistendum quodnam indicium ? § 1476 p. 142 ad 144 : *Hac finita* quid superfit ? § 1485 p. 185.

SALSA cur tantam sitim excitent ? III. § 636 p. 178.

SANGUIS quid ? I. § 92 p. 112, 113 : Quibus partibus constet ? § 93 p. 113 : Principia ejus *chemica* . VI. § 1092 p. 114 : Maxima pars est aquea . III. § 715 p. 309 : Igne tamen citius quam aqua dissipatur . *ibid.* Sanguis est in concretionem pronus . I. § 96 p. 114 ; § 115 p. 145, 146 : Haec ut impediat in vivente ? V. § 1010 n. 2 p. 229 : *Hujus rubedinis* origo in embryone, quae ? I. § 97 p. 114, 115 : In sales & olea *resolutio* unde ? § 100 p. 121 : Quot diversae magnitudinis partes habeat ? § 115 p. 145 ; ejus *globuli* unde sphaerici fiant ? § 116 p. 147 : *Soliditas* unde ? § 117 p. 147 ad 149 : Laxa autem *compages* unde petenda ? § 116 p. 147 : Sanguinis rerum quo frigoris gradu congeletur ? § 117 p. 148 : Quo caloris gradu coaguletur ? p. 148, 149 : Sanguinis *masa* quo frigoris gradu coaguletur, difficulter determinatur . p. 148 : *crusta* ejus *inflammatoria* unde ? *ibid.* *Miscela* in aorta unde ? III. § 587 p. 42 : *Despumatio* in morbis quid ? p. 44 : Sanguis robustorum *densus*, debiliu autem *tenuis*. § 588 p. 56 : Sanguini quaecumque liquida nova miscentur, per venas advehuntur . § 592 p. 64 : *Hic* in summe plethoricis cur fere ac-

cumuletur in arteriis ? § 607 p. 124 : *Crassus*, *inspissatus* in cadavere frigore febrili defunctorum cur reperiatur ? § 622 p. 150 : Sanguinis *immeabilitas* unde ? *Hujus* signa . § 631 p. 164 : Sanguinis motus causa . I. § 98 p. 116, 117 : Quibus aestimetur ? III. § 677 p. 250 : *Densitas* unde ? § 678 p. 251 ; V. § 170 n. 3 p. 219, 220 : *Hujus* signum . III. § 678 p. 251 : *Velocitas* unde supputetur ? § 679 p. 251, 252 : *Resistentia* ex quibus noscatur ? § 680 p. 252 : *Moles* unde ? § 681 p. 253, 254 : *Motus* aucti & imminuti causae . *Vide* *Circulatorii motus* &c. *Motus* cur retardetur in venis ? VI. § 1170 p. 271 : Sanguini *samissimi* hominis e vena misso quid contingat ? § 1151 p. 240 : III. § 689 p. 259 : *Ejus mobilissima* & *levissima* pars quid sit ? *d.* p. 259 : Haec in singulis hominibus diversa est, & calore cito dissipatur . *ibid.* Sanguinis *insula* quid sit ? I. § 142 p. 181 : *rubri deficientis* effectus . III. § 1010 n. 2 l. 7 p. 230 : Sanguini aqua miscetur *intime* vasorum & viscerum motu . § 715 p. 399 *in fin.* *Inflammatorie* tamen *densus* *miscelam* ejus respuit . § 716 p. 310 : *Ejus exsiccatio* & *viscositas inflammatoria* unde ? I. § 100 p. 120, 121 : Quomodo viscositatem *atrabiliariam* acquirat ? VI. § 1092 p. 114 : *Hujus* ab *inflammatoria* visciditate *disparitas* . *ibid.* p. 115 : Quae pars in *scorbuto* *crassior* fiat ? Quae *acrior* ? § 1153 p. 247 : Sanguinem alvo excernere quibusdam familiare est . III. § 719 p. 317 : *Hujus* e naribus *stillae* tertio, aut quarto die in ardente, cur *lethales* ? IV. § 741 p. 39 : *Rubra pars* per *intermittentes* saepe dissolvitur . § 753 p. 90 ad 92 : *Cacoehymia* ex *intermittentibus* nata quos morbos producat ? p. 92 : Sanguis *peripneumonicorum* cur quandoque tenuior, fluidior ? § 826 p. 260 : & tunc quid denotet ? I. § 120 p. 154 *in princ.* : Sanguinis *stillicidium* in acutis quid designet ? II. § 797 p. 200 : etiamsi leve sit, quando pravam tamen ? § 848 p. 303 : *Vitalis* rotus quantus per pulmo-

- mones transit, dum per alia viscera tantum una portio. § 824 p. 256: *Ejus serum* in angina inflammatoria, continuo ex ore depluens quid indicet? § 819 p. 249: *Sanguis* per sputa ejectus ex pulmone veniens, qualis? VII. § 1249 p. 225, 226.
- SANITAS quid? I. § 1 p. 1: Cuique homini *privata* sua est. § 193 p. 265.
- SANUS perfecte difficilis inventu. I. § 1 p. 1.
- SAPO quid? I. § 135 n. 3 p. 172: *Sapones nativi* qui sint? *ibid.* *Horum* usus. *ibid.* Magna dosi in plethora oleosa dandi. III. § 693 p. 266: *Artificiales* quid? VI. § 1068 l. § p. 43: I. § 135 p. 172: *eorum* usus d. p. 172: Laudantur in acrimonia acida. VI. § 1051 l. § p. 7: Cur salibus alcalinis *praesferendi*? *ibid.* *Sapones acescentes*, & *horum* in melancholia usus. § 1101 p. 134: *Sapo venetus* datur in ventriculi scirrho. V. § 957 p. 135: In melancholia? VI. § 1101 p. 134: *Sapo starkeyanus* quid? § 1078 l. § p. 43: Datur in paralyfi. *ibid.*
- SAPONACEA laudantur in diarrhoea ab acri pingui orta. III. § 722 p. 328, 329.
- SARCOTICA quid, & an revera dentur? I. § 209 p. 281 in fin. & seq.
- SCABIES in melancholia profuit. VI. § 1110 p. 152: Rheumatismum sanat. X. § 1491 p. 229.
- SCARIFICATIO celebratur in Hydrope. VII. § 1224 p. 127 ad 129: In Hydrocephalo externo. § 1218 p. 106: (Nocet autem in interno). p. 107: In emphisemate. I. § 220 p. 300: In gangraena & quomodo *instituenda*? II. § 435 p. 244; § 445, 446 p. 254.
- SCARLATINAE febris ac erysipelatoza disparitas. III. § 723 p. 340: Quibus imprimis contingat? *ibid.* Quo anni tempore magis observetur? *ibid.* *Hujus* signa, decursus & exitus. *ibid.*
- SCIALAGOGA sine mercurio luem non sanant. IX. § 1426 p. 242.
- SCIRRHOIDES quid? II. § 484 p. 301.
- SCIRRHUS quid? I. § 240 p. 329: *Hujus* genesis & sedes. II. § 484 p. 300 ad 306: *Causa proxima*. p. 303; § 392 p. 150, 151: *Remotae*. § 485, 486 p. 306 ad 313: *Diagnos*. § 487 p. 314: *Prognosis*. § 488 p. 315: *Cura resolutoria*. § 490 n. 1 p. 316 ad 319: *Exstirpatoria* quando celebranda? n. 2 p. 319: *Quomodo* instituat? p. 320 ad 322: *Quando non tentanda*? p. 322, 323: *Palliatio*. n. 4 p. 323, 324: *Scirrhus* quis, curatu difficilior? § 484 p. 302: *Scirrhus benignus* quis dicatur? § 490 n. 1 p. 317: *Malignus* quis? *ibid.*; & § 422 p. 324: *Hujus* signa. d. p. 324; & § 490 n. 3 p. 322: *Malignitatis gradus* unde desumantur? § 497 p. 333: *Vide. Cancer. Scirrhus* extirpari non debet, nisi integre tolli possit. § 490 p. 320: *Scirrhus* partus difficilis causa. § 486 p. 312: *Item* volvuli. p. 313: *Hydropis*. VII. § 1230 p. 168, 169: *Scirrhus* febre exagitatus in cancrum abit. III. § 587 p. 42: *Scirrhus* febris intermittens saepe effectus. IV. § 753 p. 93: *Scirrhi* subiti unde fiant? III. § 593 p. 70: * ad scirrhum curandum. X. p. 307, 308.
- SCORBUTUS unde ita dictus. VI. § 1148 p. 222, 223: An *Veteribus* notus. p. 224: *Hujus* ut bona diagnosi habeatur, cur morbi historia praemittenda? § 1149 p. 224, 225: *Causa proxima*. § 1153 p. 247, 248: *Praedisponentes*. § 1150 p. 226 ad 231: *Diagnos* *primi gradus*. § 1151 p. 231, 232: *Secundi*. n. 2 p. 233 ad 236: *Tertii*. n. 3 p. 237 ad 242: *Quarti*. n. 4 p. 242 ad 246: *Scorbuti* effectus. § 1152 p. 247: *Indicatio*. § 1155 ad 1159 p. 249 ad 251: *Cura primi gradus*. § 1151 n. 1 p. 231: *Secundi*. § 1161 ad 1163 p. 253 ad 256: *Tertii*. § 1164 p. 257, 258: *Quarti*. § 1165 p. 259: *Corollariorum solutio*. p. 260, 261: *Scorbuti* cum cacochymia atrabiliaria affinitas. § 1150 p. 230: cum peste. § 1151 p. 234: *Inveteratus* multa signa cum lue venerea communia habet. II. § 549 p. 382: *Scorbutici*

- butici* fiunt pusillanimes. § 1150 p. 230: Cur per acclivia, declivia, difficulter ambulare valeant? § 1151 p. 234: *Scorbuti* signa ubi se manifestare primo soleant? II. § 423 p. 219; § 549 p. 382; VI. § 1151 n. 2. p. 235: *Hic morbus* varia sub morborum specie imperitos ludit. § 1151 n. 2. p. 236: ossa maxime infestat, & quomodo? n. 3 p. 241: An *contagiosus*? n. 4 p. 246: *Inveteratus Hydropis*, tabis, convulsionis &c. causa. p. 244 ad 246: *Item gangraenae*. II. § 423 p. 219: *Apoplexiae*. V. § 1010 n. 4 p. 243: *Scorbutus* ratione acrimoniae *quotuplex*? Quae causae, & cura? VI. § 1153 p. 247, 248: * ad scorbutum curandum quae. X. p. 330 ad 333.
- SCOTOMIA quid? V. § 1020 p. 256.
- SECUNDINAE quid? VIII. § 1321 p. 152: An post partum illico sunt educendae. p. 153, 154; § 1323 p. 164, 165: modus educendi. § 1321 p. 155, 160:
- SEMEN dum generari incipit, quae fiant in corpore mutationes? III. § 586 p. 40.
- SEMICUPIA quid? IX. § 1426 p. 242: Laudantur in calculo. *ibid.*
- SENECTUS *Cita* unde? I. § 39 p. 44; § 128 p. 162: *Senectus* in marasmus qua ex ratione tendat? VI. § 1062 p. 36: Prognosis. *ibid.*
- SENES decrefcunt. I. § 33 p. 37.
- SENIUM *ultimum* quae mors excipiat? I. § 128 p. 162.
- SENSORIUM *commune* quid? III. § 701 p. 276; V. § 1009 p. 223; VI. § 1074 p. 62: *Hujus* sedes, origo. V. § 1009 p. 223; VI. § 1086 p. 107: Locus autem distinctus est, a prima origine motuum. VI. d. p. 107: In aliquibus a causis, alios minime moventibus, cur turbetur? § 1074 p. 63: In junioribus cur tam facile afficiatur? *ibid.*
- SENSUUM *depravatio* post capitis concussus, aut vulnera, quid indicet? I. § 275 p. 378.
- SETACEUM laudatur in capitis morbis. V. § 1025 p. 260: In phthisi. VII. § 1198 p. 17; § 1210 p. 88: nocet autem in hydrope aliquando. § 1242 p. 214: In phthisi cum fructu *applicatum*. § 1198 p. 17.
- SICCITAS quando adesse dicatur? III. § 636 p. 177; § 699 p. 271: *Hujus* diagnosi & cura *ibid.* & p. 272: *Siccitas* totius corporis in ardente, unde? IV. 739 p. 30.
- SINAPISMI quid? II. § 396 p. 158.
- SINGULTUS quid? III. § 659 p. 226: Causae *hujus*. *ibid.* Quando *malus*? *ibid.* & § 644 p. 193. Cura. d. p. 193: In hepatitide quid indicet? V. § 915 p. 74 *in fin.* In aphthis quid? § 991 p. 191.
- SINUS quid? II. § 413 p. 191, 192: *Hujus* a fistula disparitas. p. 192: Origo, causa, natura, locus, & effectus unde intelligantur? p. 191 ad 193: Diagnosi *Aperti Clausi*. § 414 p. 195: Cura. § 415 p. 196 ad 201.
- SITIS quid? III. § 636 p. 177: *Sitis febrilis* causae & diagnosi. § 637 p. 177 ad 180: Prognosis. § 638 p. 180, 181: Indicatio. § 639 p. 181, 182: Cura. § 640, 641 p. 182 ad 185: * medicamenta. X. p. 314: *Sitis* in hydrope mala? § 636 p. 177; VII. § 1230 p. 170; § 1234 p. 181, 182: In intermittentium frigore cur adsit? III. § 636 p. 178: *Sitis* causis praesentibus & tamen non *Sitire*, malum. IV. § 739 p. 32; III. § 638 p. 180, 181: *Sitis* ab impermeabilitate liquorum, ubi primo se manifestet? d. p. 181: *Sitis* febris symptoma, an sedanda aut negligenda? III. § 639 p. 181, 182: *Sitis* phthysicorum unde? VII. § 1206 p. 65 *in fin.*
- SIRUS corporis frequenter erectus in morbis quanta sit utilitatis? IV. § 743 p. 68: In apoplexia *bonus*. V. § 1030 p. 269: In empyemate. VI. § 1187 n. 4 p. 293, 294.
- SMEGMA *cutaneum* in suis folliculis inspissatum steatomatis causa. VI. § 1051 p. 11.
- SOLLICITUDO quando ad melancholiam disponat? VI. § 1093 p. 116.
- SOMNAMBULI quomodo ab epilepticis distinguantur? VII. § 1210 p. 88: nocet

- stinguantur? VI. § 1086 p. 108.
- SOMNUS quia? III. § 703 p. 287, 288;
V. § 1045 p. 284: Quibus cum phoenomenis obrepit? III. § 709 p. 294: Quomodo impediatur. § 708 p. 292: Hujus effectus boni. I. § 202 p. 273: Deficientis in vulneratis restitutio quae? *ibid.* Somnus multus corpus debilitat. § 35 p. 39: Plethoram facit. § 106 l. 2 p. 129: modum excedens morbosus est. V. § 1045 p. 284: Hic varios habet gradus. *ibid.* Per septimanas durans ad lethargum referri potest. § 1049 p. 287: Cura tentata. p. 288.
- SOPOR an ubique malus? V. § 1045 p. 285.
- SPASMI cur venae sectionibus non tollendi? III. § 650 p. 207.
- SPHACELUS quid? II. § 419 p. 208: Hujus a gangraena disparitas. § 421 p. 209, 210: Sedes. § 420 p. 209: Causa proxima: § 391 p. 150: Remotae. § 421 ad 425 p. 209 ad 222: Signa futuri. § 428 p. 224: praesentis. § 429 p. 225 ad 227: Prognosis. § 430 ad 432 p. 227 ad 239: Indicatio. § 457, 458 p. 263, 264: Cura. § 459 ad 475 p. 264 ad 290: Sphaceli praesentia determinatu saepe difficilis est. § 429 p. 225: Nisi arte vel natura Limes ponatur, proserpit. p. 226: Proserpentis signa. p. 227: Sphacelus extremorum tendinosorum in senio cur lethalis? § 432 p. 237: Lethalem symptomata comitantia quae? p. 238: Sphacelus artuum nisi citissime ascendat, cur citam extirpationem non possit? § 457 p. 263: * ad Sphacelum quae. X. p. 306.
- SPINAE bifidae descriptio. VII. § 1218 p. 107: Unde lymphae in spinae bifidae tumore contenta? p. 108: Spina ventosa quid? II. § 526 p. 363, 364: Nominis ratio. p. 364, 365: ejus causae. p. 365: Diagnos. § 527 p. 366: prognos. § 528 p. 366, 367: Cura. § 529 p. 367 ad 369; I. § 134 p. 169: Prophylaxis. II. § 530 p. 369, 370.
- SPIRITUS nostri qua arte a natura reparantur? I. § 202 p. 273: Spirituum ardentium proprietates, & effectus in corpus nostrum. III. § 605 n. 11 p. 116: Abusus scirrhusa viscera reddit. I. § 28 p. 32; § 117 p. 149: Tremorem facit. III. § 629 p. 159: Fossilium halitus hausti saepe mortem inferunt. V. § 1010 n. 5 p. 244.
- * SPIRITUS inflammabiles fermentati. X. p. 282: Spiritus aromaticus stimulans. p. 285.
- SPISSITUDO inflammatoria cruoris quid? V. § 1010 n. 2 p. 229: Vide Lentor. Glutinosum.
- SPLENIORUM in fracturis usus. II. § 354 p. 82.
- SPLENIUM arteriae crurali applicatum menses promovit. VIII. § 1291 p. 40.
- SPORADICUS morbus quid? IX. § 1380 p. 4; § 1410 p. 150.
- SPUMA ante os in angina quid denotet? IV. § 819 p. 249: sub fine paroxysmi epileptici, an epilepsiae causa? VI. § 1073 p. 60: Sanguine tincta in hoc paroxysmo, quando prodeant & unde? § 1077 p. 85.
- SPUTA in ardente quando, & qualia locum habeant? IV. § 741 p. 58: Sputorum cum urinarum sedimentis in morbis pectoris comparatio. § 830 p. 269; V. § 876 p. 4: Sputa quae ratione peripneumoniam solvant, demonstratur. IV. § 830 p. 269, 270: Haec qualia esse debeant? p. 270 ad 272: Quae mala sint? § 848 p. 304 ad 306.
- SPUTATIO in melancholia cur tantopere noceat? VI. § 1109 p. 151: Frequens & indecora in adstantes apud aegros quid indicet? IV. § 774 p. 158.
- SPUTUM flavum, sincerum, nec album, viscidum rotundum peripneumoniam cur non solvat? IV. § 833 p. 279: Biliosum cum pure in peripneumonia post sextum diem quid indicet? § 848 p. 304: valde cruentum quid? *ibid.* Flavum, sincerum quid? & in peripneumonia quando prodeat, & quid indicet? *ibid.* Album rotundum quid; &

- cur non malum, sed inutile tantum. p. 305: *Spumosum* quando dicatur? & cur in peripneumonia adeo malum? *ibid.* *Fuscum caenosum, amurcosum, nigrum* in peripneumonia quando malum? *ibid.* & p. 306: *Sputa* a quibus supprimantur? § 864 p. 323; *Suppressorum* effectus: § 864 p. 324: Quomodo *revocanda*? § 866 p. 326: *Sputa* in pleuritide quo tempore & qualia prodire debeant? V. § 888 p. 24, 26, 27: *Purulenta subsanguinea* in valida pleuritide quid indicent? § 901 p. 53 *in fin.* *Nulla, vel difficilia* quid? p. 54: In initio *varia*, quid? *ibid.* *Suppressa* manente dyspnoea quid? p. 56: *Sputorum* in phthisi foetor est nocivus. VII. § 1206 p. 61: *Haec* si majori copia prodeant, quam quae ulceris aperti magnitudini respondeat, quod indicium? § 1207 p. 70: *Sputum sanguinis* unde? § 1198 p. 3: *Sputum* in vomica quo magis degenerat, eo minor Curationis spes. § 1206 p. 60: *Dulce* in phthisi suspectum. p. 61: *Sputorum* foetor in phthisi instantem mortem non semper designat. *ibid.* *Sputa* phthysicorum in aqua falsa fundum petentia sunt mala. p. 60: *Insipida* sunt optima. p. 62: *Suppressa* mali ominis. p. 67: *Sputa* in morbis pectoris follicite a medicis examinantur. § 1207 p. 71.
- STATURAE diversitas unde petatur? V. § 1010 n. 1 p. 225.
- STEATOMA quid? I. § 75 p. 94 § 112 p. 138: est anginae aquosae causa. IV. § 793 p. 188.
- STERCUS e vulneribus abdominalibus effluens quid denotet? II. § 312 p. 27.
- STERILITATIS causae in utroque sexu esse possunt. II. § 486 p. 311, 312: In sexu foemineo cur frequentiores. p. 312: *Sterilitatem absolutam* non semper faciunt vaginae & uteri scirrhi. *ibid.*
- STERNUTATIO quomodo fiat? I. § 272 p. 373: Singultum quandoque solvit. III. § 659 p. 227: In paralyfi bona. VI. § 1068 p. 45: Quibus excitetur? *ibid.* *Nimia* quomodo compescatur? *ibid.* Quando in partu laudetur? VIII. § 1312 p. 112.
- STERTOR in pleuriticis quid indicet? V. § 901 p. 54.
- STIBIUM *diaphoreticum* quibus constet? IV. § 866 p. 326: *ejus* vis in quo consistat? *ibid.* usus in morbis. *ibid.*
- STILLICIDIUM narium in senibus unde? V. § 1010 n. 2 l. 7 p. 230.
- STIMULANTIA intermittentes aliquando in continuas vertunt. III. § 586 p. 28: Quibus evacuationibus proficiunt, quibus obstant? § 667 p. 239, 240: Quando in apoplexia dentur, quae? V. § 1029 p. 266: suntne etiam recens natis porrigenda? VIII. § 1352 p. 241: Post partum puerperae data non sunt tuta. § 1324 p. 167: * Stimulantium aromaticorum flores. X. p. 283: radices. *ibid.* Semina. *ibid.* cortices. p. 284: succi. *ibid.* insecta &c. *ibid.* stimulantia composita. *ibid.* decoctum. *ibid.* extractum. *ibid.* conserva. p. 285: conditum. *ibid.* tinctura. *ibid.* Spiritus aromaticus. *ibid.* pilulae. *ibid.* & p. 286.
- STOMACHUS. vide Ventriculus.
- STRANGULATI qua ratione apoplectici pereant. V. § 1010 n. 3 p. 240.
- STRANGURIAE causae. VI. § 1151 n. 4 p. 242, 243: Quae boni ominis? p. 243: est ilei causa. V. § 995 p. 203.
- STUPOR quid designet? V. § 1020 p. 256: Apoplexiam saepe praecedat. *ibid.* In parte contusa quid denotet? II. § 329 p. 46.
- SUB-ALCALIA *salia* quid? II. § 507 p. 348 *in princ.* Quomodo parentur, & quibus convenient? *ibid.*
- SUBLUXATIO quid? II. 359 p. 92.
- SUEMERSIO in mania quando tentanda? VI. § 1123 p. 166.
- SUCTIONIS ex parte foetus impedimenta, horumque cura. VIII. § 1354 p. 250 ad 255.
- SUDOR bonus quis? III. § 594 p. 73 *in fin.* IV. § 741 p. 61: *Critici sudoris* notae. III. § 594 p. 74: quando expectandus? *ibid.* & § 715 p. 308, 309: *Hujus* in febribus signa. § 594 p. 74: *ejusdem* a symptomaticeo disparas.

ritas. § 715 p. 309 : *Sudor* cur nihil boni indicet in febrium initiis? p. 308 : damnatur. I. § 117 p. 148 : Adeoque non *exprimendus*. III. § 587 p. 54 : Quandoque tamen elicitus est cum successu. § 717 p. 311 : *Sudoris febrilis* causae. § 715 p. 309 : Effectus. § 716 p. 310, 311 : Indicatio. § 717 p. 311 : Ablatio. § 718 p. 312 ad 314 : *Sudor frigidus* cum pallore & debilitate omni momento auctus in pectoris vulneribus quid indicet? I. § 89 p. 109 : *Frigidus, partialis*, in guttas collectus, nec stillans in facie & capite acutorum quid? III. § 594 p. 74 ; IV. § 741 p. 61 : *Sudoris* guttulis obsita facies in ardente cur malum signum? d. p. 61 : *Sudore* diffluentibus quis conveniat potus? III. § 641 p. 185 : *Sudoris* ex debilitate corporis morbum diuturnum passi cura. § 718 p. 314 : *Sudor* in intermittenti paroxysmi sine utilis est. IV. § 764 p. 120, 121 : Cur ante eliciendus? p. 121 : Quis Phrenitidem solvat? § 779 p. 165.

SUDOR *anglicus* quomodo tractandus? III. § 717 p. 311.

SUDORIFERA quotuplicia? IV. § 796 p. 193 : Cur diarrhoeam curent? III. § 719 p. 317 : Saepe intermittentem tollunt, & quomodo? IV. § 761 p. 117 : Quando his tentari non debeant? p. 118 : profuntne in podagra? VII. § 1272 p. 294, 295 : In phthisi? § 1209 p. 77.

SUGILLATIO quid? II. § 234 p. 41 : *Hujus* ab ecchymosi disparitas. *ibid.*

SULPHUR pessima venena domat. III. § 605 n. 4 p. 108 : *Hujus vapor* qua ratione corrigendus, ne suffocet? *ibid.* nam attractus illico suffocat. IV. § 824 p. 255 : *Sulphuris spiritus* per campanam quid sit? III. § 650 p. 206 : quando indicatus. *ibid.* Quas anginas curet? IV. § 811 p. 228.

SUPPURANS *universale* non datur. II. § 403 n. 2 p. 177.

SUPPURATIO quid? I. § 172 n. 1 p. 237 : Veram haec musculorum substantiam non occupat. II. § 410 p. 188 : Quibus

in corporis partibus cavenda, & quare? III. § 593 p. 68, 69 : *Suppurationis internae* incoeptae signa prima. IV. § 834 p. 280 : De caeteris vid. Abscessus.

SURDITAS post morbos acutos observata. VI. § 1060 p. 24.

SUSPIRIA unde, & quid indicent? III. § 132 p. 166.

SUTURARUM cranii usus. I § 241 p. 330 : *Harum vulnera* sunt periculosa. *ibid.*

SYMPTOMA quid? III. § 598 p. 83 in fin. § 609 p. 129 : *Symptomata* aegris molestiora, peculiarem a morbo curam quandoque poscunt. § 598 p. 83 in fin. Quando negligenda? quando particulariter tractanda? § 615 p. 143 ; § 620 p. 146 : *Crisim concomitantia* non sunt turbanda. § 619 p. 145 : *Critica* a morbo distinguantur? *ibid.* *Intempestiva*, nimis saeva sunt tollenda. § 620 p. 146, 147 : *Symptomatum* perpetua in phreniticis mutatio quid denotet? IV. § 774 p. 160 : *Symptomatum* magnitudo quid denotet? § 728 p. 3 : *Symptomata* externe in morbis observata, internis partibus applicata cujus utilitatis? III. § 594 p. 74.

SYNCOPE mortem saepe mentitur. VIII. § 1316 p. 134 : In *Syncope* delapsus quomodo excitandus? VI. § 1062 p. 31.

SYNCOPTICI cur polyposi? VI. § 1051 p. 10 in fin.

ΣΤΝΑΓΧΗ quid? IV. § 783 p. 172, 173.

ΣΤΝΕΧΗΣ quid? IV. § 737 p. 26, 27.

ΣΤΝΟΧΟΣ quid? IV. § 737 p. 26, 27.

T

TABACUM qua ratione a contagiis praeservet? IX. § 1383 p. 33.

TABES dorsalis quos corripit? III. § 586 p. 40 : *Hujus* symptomata. *ibid.*

- TABIDORUM** *febris* quae? IV. § 734 p. 21.
- TACTUM** in acutis refugientes quam prognosim dent? IV. § 734 p. 21.
- TAENIA** quid? VIII. § 1363 p. 274 ad 276: *Species ejus*. p. 276, 277: *Cura*. *vid.* Vermes.
- TALPAE** quid? I. § 112 p. 138.
- TEMPERIEI** *biliosae* signa. VI. § 1051 p. 9: *Melancholicae*. § 1108 n. 2 p. 149: *Phlegmaticae*. IV. § 871 p. 331: *Siccae*. III. § 683 p. 255: *Melancholica* ad catalepsim disponit. V. § 1040 p. 277.
- TEMPESTAS** austrina, calida, humida, sine ventis quid faciat? I. § 118 p. 151: *Tempestatis* in calidam & frigidam repentinae vicissitudines quae mala producant? III. § 605 n. 2 p. 102.
- TEMPORUM** *vulnera* cur adeo periculosa? I. § 170 p. 213; § 241 p. 330: In his cur terebratio non sit tuta? *ibid.*
- TEMULENTIAE** cura. III. § 605 n. 11 p. 117.
- TENDO** tot fibrillis constat quot musculus ipse. I. § 164 p. 202, 203: *Laeus* eadem fere ac nervus symptomata exhibet. p. 203: Hinc eandem poscit curam. p. 204: *Tendinis Bicipitis* sive a poneurosis *ejusdem* in venae sectione pertusi signa & symptomata. § 163 p. 201.
- TERRA** *calcareae* magnam cum aëre fixo habet affinitatem. IX. § 1428 p. 253: *experimenta*. *ibid.* & p. 254: *Terrae medicatae* qua vi agant? III. § 722 p. 330: Valent in diarrhoea ab aëri orta. *ibid.*
- TERRORIS** effectus. VII. § 1199 p. 23: *Summus subitus* catalepsiae causa. V. § 1040 p. 278: *Terrore* percussus videtur catalepticus. *ibid.*
- TESTES** venerei & *horum* diagnosis. X. § 1450 p. 62: *causae*. p. 63 ad 65: *Cura*. § 1462 p. 108, 109.
- TETANUS** quid? I. § 230 p. 315; VI. § 1088 p. 109: *Hujus* ab epilepsia disparitas. d. p. 109: *expositio* & *cura*. III. § 634 p. 174; VI. § 1060 p. 25, 26: *Tetano* correpti qui pereant? qui effugiant? III. § 712 p. 302.
- THEAE** *potus* abusus sanitati nocet. X. § 1482 p. 180.
- THERMAE** laudantur in chronicis. VI. § 1056 p. 15: *Carolinae* in scorbuto. § 1164 p. 258: In podagra. VII. § 1175 p. 311: *Hae* calculum vesicae minuerunt. X. § 1428 p. 271, 272: *Proficientes* in paralyti proficuae. VI. § 1069 p. 49.
- THORACICI** *ductus* decursus. I. § 170 p. 233. *eius vulnera*, horumque effectus. *ibid.*
- THORAX** quid? II. § 297 p. 1: *Experimenta* circa *eius vulnera* instituta. I. § 170 p. 228, 229: *Vulnerum* in cavum non penetrantium diagnosis. II. § 297 p. 1 ad 4: *Effectus*. § 298 p. 4: *Cura*. § 299 p. 5, 6: In cavum penetrantium diagnosis. § 300 p. 6 ad 9: *Effectus*. § 301 p. 9 ad 11: *horum signa*. § 302 p. 11 ad 13: *Cura*. § 303 ad 305 p. 13 ad 20: *Thoracis paracenthesis* in pectoris vulneribus quando indicetur? § 303 p. 15: Ubi loci instituenda? *ibid.* & p. 16: *Instituendi* modus. p. 17: *Instituta* quid agendum? § 304 p. 18 ad 20: *Celebrata* ubi pulmo pleurae adhaeret quid praestandum? § 303 p. 17: *Thorax planior* ad phthisim disponit. VII. § 1198 l. a p. 8: *Hujus angustiae* signum. *ibid.* *Thoracis* hydrops. § 1219 p. 108: *Hujus* sedes. p. 109: *Diagnosis*. p. 110: *Cura*. p. 114 ad 118: * *medicamenta* contra vulnera thoracis. X. p. 298.
- TIMOR** scorbuticis nocet. VI. § 1150 p. 230.
- TINEA** quid? IX. § 1412 p. 153: *Suppressa* rachitidem fecit. *ibid.* *Intempestive sanata* epilepsiam. VI. § 1075 p. 79.
- TITILLATIO** in pedibus facta epilepsiam fecit. VI. § 1074 p. 62.
- TOPHUS** quid? I. § 112 n. 1 p. 139; II. § 549 p. 383; X. § 1456 p. 86: *Quibus* familiaris? I. § 112 n. 1 p. 139; *Cur*

- Cur in lue venerea adeo molestus? *ibid.* Cura. X. § 1477 p. 154; § 1479 p. 172.
- TORPOR** in graviditate unde? VIII. § 1296 p. 64: In hydrope mali ominis. VII. § 1230 p. 171.
- TREMORIS** idea. III. § 627 p. 154: Is est duplex. *ibid.* Uterque unde oriatur? *ibid.* A Paralyfi, ſpafmo, & tetano, qua ratione diſtinguatur? p. 155: In morborum initio quid designet? in fine quid? *ibid.* Tremoris febrilis cauſae. p. 154 ad 156: Effectus. § 628 p. 157: Diagnofis & prognofis. § 629 p. 157 ad 160: Cura pro vario febris tempore, duplex. § 630 p. 160, 161: Tremorem diu toleratum cur defatigatio fequatur? § 628 p. 157: cur comitetur frigus? § 629 p. 158: Tremor in februm acutarum decurfu ortus quid indicet? *ibid.* Cur in maioribus animi affectibus adfit? *ibid.* Cur circa mortem? p. 159: In phreniticis quid ſignificet? *ibid.* A magnis evacuationibus cur oriatur, & quid denotet? *ibid.* A nimio potu cur fiat? *ibid.* Convulſivus partis paraliticae quotuplici capite bonus? VI. § 1064 p. 38, 39: Quando apoplexiam praedicet? V. § 1020 p. 256.
- TREPANI** deſcriptio. I. § 288 p. 397: Quando indicetur? § 282 p. 389, 390: Applicationis locus quis? § 283 p. 390; § 285, 286 p. 393 ad 395: Quibus locis non ſit applicandus? § 284 p. 390 ad 393: Saepius repetita fuit variis in plagis applicatio, felicum ſucceſſu. § 286 p. 394 in fin. & ſeq. Praeparatio ad operationem. § 287 p. 395: Hanc inſtituendi modus. § 288, 289 p. 396 ad 399: Inſtituta quid agendum ſuperſit? § 291 p. 400, 401.
- TRISTITIA** melancholiam generat. VI. § 1093 p. 116, 117.
- TRITICO** crudo non fermentato tenax gluten ineſt. III. § 586 p. 29: Quos effectus in corpore producat? *ibid.*
- TUBAE** Eufiachianae deſcriptio. IV. § 803 p. 213: Membranae ejus internae inflammatae effectus & cura. *ibid.*
- TUMOR** quid? I. § 112 n. 1 p. 137: Hujus ſpecies. p. 137 ad 140: Tumores in encephalo fecerunt apoplexiam. V. § 1010 n. 3 p. 235 in princ.: Sub axillis paralyſim. VI. § 1060 p. 24: Circa meſenterii exortum, atrophiam. § 797 p. 198: Tumor albus quid? I. § 72 p. 87.
- TURUNDAE** in thoracis vulneribus quando proſint, & quando noceant? II. § 304 p. 18: Harum in abdominis vulneribus uſus nocet. § 311 p. 21.
- TUSSIS** in pleuritide fere perpetua. V. § 875 p. 4: Tuſſis non ſemper ab affecto pulmone eſt. § 877 p. 8: In hepatide, dum adefit, unde? § 918 p. 83: In hydrope eſt mala. VII. § 1230 p. 170: Gravidis nocet. VIII. § 1306 p. 91.
- TYMPANITES**. VII. § 1226 p. 143: Hujus ab Aſcite diſparitas. § 1219 p. 113: Sedes. § 1226 p. 144, 145: Genesis. *ibid.* & p. 150: Prognofis. § 1251 p. 230: Cura. p. 230 ad 235.

V

VAGINAE concretio; Hujus effectus & cura. VIII. § 1315 p. 120, 121: Prolapſus. § 1290 p. 33; § 1314 p. 117: Hujus cura. d. p. 117: Tumores; horum effectus & cura. § 1314 p. 116 ad 118.

VALERIANA ſylveſtris laudatur in epilepſia. VI. § 1075 p. 71: In vermibus. p. 75.

VARIOLAE quid? II. § 416 p. 204, 205: Unde? IX. § 1379 p. 1: Harum antiquitas. p. 1 ad 3: Sunt pleurumque epidemicae. § 1380 p. 3, 4: Pro vario anni tempore varie graſſantur. p. 5, 6; & § 1381 p. 6: His decumbens ſolo afflatu adſtantes inficit. III. § 588 p. 55: Nulli ſexui, aetati parcunt. IX. § 1381 p. 6 ad 13: Neque foetui in utero haerenti. p. 7: Has ſemel paſſi ſive naturali, ſive artificiali via, an iisdem adhuc ſubjecti? p. 8

p. 3 ad 11 ; III. § 587 p. 53 : *Variolae* quibus leniores ? IX. § 1381 p. 6, 13 : *Peiores* quibus? *ibid.* *Harum* inoculatio, quo anni tempore, & qua aetate fieri soleat? p. 12 : *Variolae* in *tria stadia* dividuntur. § 1396 p. 66 : *Stadium primum*. Contagium quomodo suscipiatur? § 1382 p. 14 ad 22 : *Hujus* symptomata & diagnosi. § 1383 p. 34 ad 39 : *Duratio* variat. § 1385 p. 39 ad 41 : *Effectus*. § 1383 p. 28 ad 39 : *Causa proxima*. § 1386 p. 42 : *Indicatio*. § 1388 p. 45, 46 : *Cura*. § 1389 ad 1393 p. 46 ad 58 : *Variolae* per contagium non semper communicantur. § 1382 p. 15 : *Variae* circa primam fomitis *Variolosi* originem sententiae, harumque solutio. p. 17 ad 19 : *Variolosa materia* est subtilissima. p. 23 ad 25 : *Corollaria de Contagio Varioloso* exposita. *ibid.* *Variolae* benignae benignas non semper producant ; sic etiam *malignae* non semper *malignas*. p. 24, 25 : *Pabulum Variolosum* in humoribus an/ praeexistat? p. 28 : *Variolosum Contagium* non semper sensibilem illico effectum producit. § 1383 p. 29, 30 : *Ad nares internas applicatum* periculosum. p. 31 ad 33 : *Cur* raro superficiem pulmonis adhaereat? p. 33 : *Frequentius* cardia affigitur. *ibid.* *Fundit* quandoque humores. § 1384 p. 37 : *Variolae* an inflammatoriorum morborum classi adscribendae? § 1386 p. 42, 43 : *Quae* disparitas? § 1387 p. 43 ad 45 : *Methodus universalis* in morbo inflammatorio, cur adhiberi possit in hoc stadio? § 1393 p. 51 ad 58 : *In quo* consistat? § 1394 p. 58 ad 64 : *Quid* praestet? § 1395 p. 64, 65 : *Variolosa* febres sine *Variolis* quandoque contingunt. VI. § 1110 p. 152 : *Stadium secundum*. IX. § 1396 in fin. p. 75 : *Ejus* decursus, symptomata, & effectus. p. 66 ad 75 : *Duratio* variat. p. 75 : *Signa futurarum* papularum : § 1387 p. 43 ad 45 : *Praesentium*. § 1396 p. 66 : *Prognosis*, ejusque regulae. § 1398 p. 78 ad 84 : *Exitus* in *Suppurationem*. § 1396 p.

66 ad 75 : *In gangraenam*. § 1397 p. 76 : *Indicatio*. § 1399 p. 85 : *Cura*. p. 85 ad 90 : *Variolae* cur serius erumpant, si *acutus* in aliqua corporis parte *dolor*? V. § 881 p. 18 : *Harum* eruptio subinde in infantibus paroxysmum epilepticum excitat. VI. § 1075 p. 76 : *Variolae* gravidis periculosae. IX. § 1396 p. 73 : *Stadium tertium*, ejusque effectus. § 1406 ad 1403 p. 91 ad 114 : *Indicatio quadruplex*. § 1402 p. 95 : *Cura primae*. p. 95 ad 98 : *Secundae*. p. 98 ad 102 : *Tertiae*. p. 103 ad 105 : *Quartae*. p. 105 ad 107 : *Variolae maturae* an aperiendae? p. 97 : *Cur* in facie foveolae sub in plures, alibi pauciores. *ibid.* *Manuum* tumor in variolis quid indicet? p. 100 : *Symptomatum Variolas comitantium* *Cura*. p. 107 ad 111 : *Variolae simplices* quid? § 1384 p. 38 in fin. § 1398 p. 82 : *Malignae*? *ibid.* *Discretae*? § 1397 p. 76 ; § 1398 p. 79 ; *Confluentes*? d. p. 76, 80 : *Spuriae*? § 1397 p. 78 ; § 1398 p. 82 : *Sanguineae*? § 1396 p. 74 : *Anomaliae*? § 1398 p. 79, 80, 82 : *Crystallinae*? *ibid.* in fin. *Siliquosae*? p. 83 in princ. *Verrucosae*? *ibid.* * *medicamenta*. X. p. 348, 349.

VARIX quid? I. § 112 n. 1. p. 139 : *Haec* aneurismate frequentior, *ibid.* *Melancholicis* *salutaris* cur? VI. § 1110 p. 153 : *Varices* podagram praecedunt. VII. § 1257 p. 254 : *Gravidis* familiares. I. § 112 n. 1 p. 139 : *Unde* proveniant? VIII. § 1301 p. 74 : *Horum* effectus & medela. *ibid.*

VASORUM genesis. I. § 38, 39 p. 42 ad 44 : *Horum* divisio attingi non potest. § 122 p. 157 : *Angustiae* rationes. § 108, 109 p. 135, 136 : *Contractilitas* unde? § 113 p. 142 : *Actio* in liquida unde pendeat? VI. § 1051 l. 1 p. 10 in princ. *Collapsus* effectus. I. § 125 p. 158, 159 : *Amplitudo* unde? § 113 p. 142, 143 : *Haec* quomodo mensuretur? I. § 26 p. 23 : *Vasa exhalantia*, quot in spatio unius sabuli hiare dicantur? I. § 135 p. 170 ; *Vasorum* debi-

debilitas quid? § 41 p. 45: Quomodo liquida vitiet? VI. § 1050 p. 2: *Hujus* causae. I. § 43 p. 45, 46: Effectus. § 44 p. 47 ad 51: Cura. § 45 ad 49 p. 45 ad 54: Est cachexiae causa. VI. § 1168 n. 3 p. 266: Vasorum rigiditas quid? I. § 50 p. 54, 55: qua ratione liquida inficiat? VI. § 1050 p. 2, 3: *Hujus* causae. I. § 51 p. 55: Effectus. § 52 p. 56 ad 58: Anamnesis, Diagnofis & prognofis. § 53 p. 58: Cura. § 54 p. 59 ad 62: *Vasa* in encephalo rupta apoplexiae causa. V. § 1010 n. 4 p. 240, 241.

VECTIS *Roonhuyfiani* descriptio & usus. VIII. § 1316 p. 132, 133.

VEGETABILIA in calculum agere quae dicantur? IX. § 1428 in fin. p. 273: * *acido austera* quae. X. p. 273: *antacida* quae. p. 279.

VEGETO-MINERALIS *aqua* quid? X. § 1461 p. 105: Bubones resolvit. VI. § 743 p. 71, 72.

VENARUM nomine quid intellexerint *Veteres*? I. § 372 p. 118: In *venis pulsantibus* quid contineri crediderint? *ibid.* *Venarum vulnera* quam prognofim dent? I. § 166 p. 206 in princ. *Venae azygos* in cavam insertio. IV. § 888 n. vi. p. 25: An materia pleuritica per os rejecta, per *hanc* in tracheam deferatur? p. 26: *Venae sectionis* utilitas Quae? I. § 54 p. 59: Haec repetita ad plethoram disponit. § 106 l. γ p. 130: In homine sano cautelae gratia institui non debet. *ibid.* *Venae sectiones* consuetae, cur non simul & semel sint omittendae? l. ζ p. 133, 134: *Venae sectio* in acutis, si indicata, cur purgantibus, vomitoriis, praemitti debeat? III. § 586 p. 28: *Hujus* in diversis morbis usus. § 610 p. 133: An in febris impetu celebrari possit? p. 133, 134: Ad quem diem instituere liceat? p. 134: *Hujus* in pleuritide *instituendae* rationes. V. § 890 p. 31 ad 33: Haec in pleuritidis initio naturae molimina non impedit. p. 31: Hoc tempore *neglecta*

Tem. X.

etiam serius instituenda. p. 32: *Regulae* circa *hanc* observandae. p. 33 ad 37: In pleuritide epidemica nocuisse visa est. p. 35: In *symptomatae* cur quandoque minus proffit? § 901 p. 56: In apoplexia quando conveniat? § 901 p. 56: In apoplexia quando conveniat; quando non? § 1029 p. 266, 267: *Regulae* circa *hujus* institutionem. § 1030 p. 268: Quando in ileo? § 964 p. 153: In catalepsi? § 1044 p. 282: In epilepsia? VI. § 1081 p. 94, 95: In hydrophobia? § 1144 p. 210: In podagra? VII. § 1270 p. 290 ad 292: In mensium suppressione? VIII. § 1291 p. 40, 41: An in scorbuto conveniat? VI. § 1061 p. 254: In melancholia? § 1111 p. 154: In gravidis si instituatur, quando id faciendum? VIII. § 1297 p. 66 ad 68: Quis locus ad hanc instituendam eligendus? § 1298 p. 69, 70: Quo tempore & qua copia? § 1299 p. 70, 71: *Venae sectio* repetita Haemoptysim recidivam praecavet? VII. § 1201 p. 40: Ad obesitatem disponit. VI. § 1051 p. 9: *Venae sectio* in Rheumatismo magni habetur. X. § 1493 p. 244 ad 247: Non tamen semper requiritur in Gonorrhoea. § 1458 p. 93: In calculo renali laudatur. IX. § 1427 p. 246.

VENENA *alia* ad quamdam acrimoniam reduci possunt, *alia* non. III. § 586 p. 28, 29: *Horum* operandi modum ignoramus. *ibid.* O II. § 425 p. 221: *Venena* aëris igne odorato saepe destruantur. III. § 605 n. 4 p. 106, 107: *Ventis* etiam saepius dissipantur. p. 107: *Venena* quaedam hepar magis turbant, quam *alia* viscera. V. § 916 p. 76 in fin. O 77: *Venena* apoplexiae causa. § 1010 n. 5 p. 244: Item chronicorum morborum. VI. § 1051 p. 6: Gangraenae. II. § 424 p. 221: Epilepsiae. VI. § 1075 p. 77: Atram bilem subito movent. § 1104 p. 141: *Venenum rabidum* per *cadaverum* sectionem an communicetur? § 1140 p. 197:

G 85

Quan-

- Quandoque tota hyeme silet calore autem verno extricatur. § 1137 p. 186
in primo
- VENTRICULUS** habet nervos in sensorium commune magnam vim habentes. I. § 229 p. 313: Repletus situm suum mutat. II. § 312 p. 28: Hujus distenti effectus. I. § 120 p. 155: A nimio cibo paralytici cura. III. § 605 n. 10 p. 115: ejusdem spasmodica contractio ex ciborum copia quomodo curanda? § 702 p. 285: Quae mala producat? *ibid.* Imbecillitas quorum morborum causa? V. § 1041 p. 279: Dolores apud gravidas unde? & quae his medela? VII. § 1296 p. 63: Ventriculi inflammationis diagnosis. V. § 951 p. 128: Causae. p. 129, 130: Prognosis. § 952 p. 130: Exitus. § 953 p. 131: Cura resolutoria. § 954 p. 131, 132: In suppurationem abeun- ris signa, effectus, & cura. § 955 p. 132, 133: Scirrhusi vel cancerosi facti signa, & effectus. § 956 p. 133, 134: Cura. V. § 957 p. 134, 135: * medicamenta. X. p. 324: Ventri- culi inflammatio hydrophobiam repetita venae sectione sanata, produxit. VI. § 1142 p. 203: ejus paralytici causa unde quandoque? § 1062 p. 32: Pro- gnosis & effectus. *ibid.* Haec famem caninam fecit. p. 33.
- VENTUS** quid? IX. § 1407 p. 130: pro- desse & nocere in epidemicis potest. *ibid.* § p. 131.
- VENUS** epilepticis cur noceat? VI. § 1075 p. 70: Immoderata est causa Epilepsiae. *ibid.* Melancholiae. § 1093 p. 118: Podagrae. VII. § 1255 p. 249; § 1258 p. 256: & aliorum malorum plurimorum. III. § 586 p. 39: Venere nimia abutentes, ex quibus signis no- scas. VI. § 1093 p. 118.
- VERMES**. VIII. § 1359 p. 264, 265: Horum generatio & sedes. § 1360 p. 265 ad 270: Quibus familiares mi- nus? § 1362 p. 270, 271: Species. § 1363 per tot. p. 271 ad 282: Effe- ctus. § 1364 ad 1366 p. 282 ad 289; VI. § 1075 p. 75: Prognosis. VIII.
- § 1366 p. 287 ad 289: Diagnofis. § 1366 ad 1368 p. 287 ad 291: In- dicatio triplex. § 1369, 1370 p. 291, 292; § 1372 p. 303, 304: Primae cura. § 1370 p. 292: Secundae. § 1371 p. 292 ad 303: Tertiae. § 1372, 1373 p. 303 ad 308: Vermes in canum visceribus an ad rabiem disponant? VI. § 1134 p. 178, 179: Cucurbitini unde didi? V. § 916 p. 79: Ex intestinis ad hepar quomodo venire possint? *ibid.*
- VERRUCARUM** a Carunculis disparitas. X. § 1451 p. 69: Venerearum sedes. *ibid.* § 1463 p. 111: Cura. p. 111 ad 114; § 1477 p. 153, 154: Cau- tela in hac requisita. § 1463 p. 112.
- VERTIGO** quid? I. § 267 p. 364: Hujus gradus. *ibid.* V. § 1010 n. 2 l. a in fin. p. 229; § 1020 p. 256: Sedes. d. p. 256: Morborum capitis initium saepe & finis est. I. § 267 p. 364; V. § 1010 n. 2 p. 228; § n. 3 p. 240: A morbi acuti impetu nata sanguinis e naribus fluxu solvitur. I. § 267 p. 364: Vertigo idiopathica quando dicatur? V. § 1020 p. 256: Hujus signa. *ibid.* Sympathica quid? *ibid.* Tenebricosa quid? I. § 267 p. 364: Vertigo gravidarum unde? VIII. § 1296 p. 62: ejus medela. p. 63.
- VESICAE** felleae tumor, quomodo ab he- patis abscessu distinguatur? V. § 935 p. 95, 96: Vesicae urinae Hydrops. VII. § 1227 p. 154: Hujus diagnosis. *ibid.* Cura. *ibid.* Hydrops. Haec di- stenta partum retardat. VIII. § 1314 p. 116: Hujus paralytici prognofis. VI. § 1062 p. 33 in fin. Vulnere non semper sunt lethalia. I. § 170 p. 224.
- VESICATORIA** quid? II. § 397 p. 159: Horum actio & usus. *ibid.* Pleuriticis quando applicanda? & ubi? V. § 890 p. 40, 41; Quando minus iuta? p. 41: In apoplexia quando adhibenda? § 1034 p. 272: In hydrope duplici modo profunt. VII. § 1242 p. 215: Laudantur in podagra retropulsa. § 1281 p. 328: In rachitide vix utilia. X. § 1489

- § 1489 p. 211: In Rheumatismo cum successu applicata. § 1493 p. 251.
- VICTUI saepe debentur causae febrium communes, pestis, & alia. III. § 584 p. 24, 25.
- VIGILIARUM effectus. III. § 605 n. 12 p. 118, 119: Cura. p. 119: Hae melancholicis valde nocent. VI. § 1097 p. 126.
- VINUM quid? III. § 605 n. 11 p. 116: Hujus proprietates. *ibid.* In corpus & mentem effectus. I. § 28 p. 28, 29; § 104 *in fin.* p. 125: Ingurgitatio actiones animales pro tempore tollit. V. § 1009 p. 224: Austerum contracturae causa. VI. § 1051 l. β p. 6: Vina meraca pura larga dosi epota calefaciunt. II. § 605 n. 2 p. 103: diluta vero refrigerant, & vires instaurant. *ibid.* acidula multum diluta etiam febricitantibus dari possunt. *ibid.* Nova petulca senile instaurans sunt. § 605 n. 11 p. 116: Vino dediti cur non subito ab hac vivendi ratione avocandi? § 602 p. 95 *in princ.* * Vinum medicatum. X. p. 274 *in fin.* § 332.
- * VIRGINUM in morbis medicamenta. X. p. 339.
- VIRIUM in aegro magnitudo unde colligatur? III. § 598 n. 1. p. 82.
- VIROSA quae dicta? VI. § 1068 l. ε p. 43: Quibus profint? quibus noceant? *ibid.*
- * VISCERUM morbi medicamenta contra morbos viscerum fortium, & rigidorum. X. p. 277.
- VISCOSITAS humorum quid? I. § 110 p. 136.
- VISCUS quid? I. § 41 p. 45: Viscerum actio qualis? p. 46: Debilitas & rigiditas. Vide Vasa. Debilitas variis acrimoniis locum dat. VII. § 1198 l. β p. 10: Illas jam pulmonem afficere signa. p. 11.
- VITA perfecta, laesa, abolita quid? I. § 1 p. 2: se ipsam destruit. p. 3: Vitae vis unde mensuretur? Vita dum febris adest, in ipso sui fonte afficitur. III. § 573 p. 15, 16: Quando augenda, vel minuenda pro abcessus maturatione? II. 403 n. 2. p. 176: Vita laeta ad podagram disponit. VII. § 1255 p. 246: Sedentaria ad scorbutum. VI. § 1150 p. 228.
- VOLVULUS quid? V. § 960 p. 145: Hujus causa. *ibid.* § p. 146; § 964 p. 153: Perfectus & imperfectus quid? § 960 p. 146; § 977 p. 170: Effectus. § 960 p. 147; § 969 p. 164: Cura. § 964 p. 153 ad 160: Prophylaxis. p. 160: Volvulo cur tot pereant infantes? § 959 p. 141.
- VOLUNTAS directo in vitales functiones imperio caret. V. § 1009 p. 224.
- VOMICA aperta quid? VI. § 1184 p. 287: Clausa quid? *ibid.* Vomicae empyema facientes quae? § 1185, 1186 p. 288 ad 291: Vomica facta quae symptomata dispareant? quae maneat? § 1187 p. 293: Vomicae pulmonalis tectae & apertae diagnosis. VII. § 1205 p. 47: Tectae effectus. § 1206 p. 53 ad 59: Item ruptae. p. 59 ad 63: Ruptae in cavum thoracis sequelae. p. 63 ad 68: vid. Phthisis: * medicamenta. X. p. 333 ad 336: Vomica ab haemoptysi minor est Vomica a peripneumonia. § 1208 p. 72: Major minus periculosa saepe quam tubercula minora. § 1206 p. 54, 55: Vomica interna, externa curatu difficilior. § 1208 p. 72: Indicatio in vomica pulmonali triplex. p. 72 ad 74: Primae Cura. § 1209 p. 74 ad 81: Secundae. § 1210 p. 81 ad 89: Tertiae. § 1211 p. 89 ad 94.
- VOMITORIA in diarrhoea quando indicentur? quando non? III. § 722 p. 329 ad 332: Item in delirio? § 702 p. 283: Profuntne in podagra? VII. § 1271 p. 294: Tentantur in hydrope. § 1244 p. 219.
- VOMITUS quid? III. § 652 p. 215: Hujus materia. *ibid.* § p. 216: Causa proxima. p. 216: Unde Vomitus praecipue pendeat? p. 217: Vomituro quae contingant? *ibid.* Causae remotae. § 653, 654 p. 218 ad 220: Haec exacerbant febris. § 653 p. 218: Effectus.

- § 655, 656 p. 220 ad 222 : Cura .
 § 657, 658 p. 223 : Quaestionum de vomitu variarum solutio . § 659 p. 224 ad 227 : Vomitus validus repleto ventriculo periculosus . § 605 n. 10 p. 115 : Vomitus gravidarum unde ? VIII. § 1296 p. 60 : Medela . p. 60 , 61 : Frequentior & validior abortum facere potest . p. 66 : Vomitus sub salivatione malus . X. § 1473 p. 139 : An ad curandam podagram ciendus ? VII. § 1271 p. 292 ad 294 : Vomitus in febribus quando & quis bonus , quando & quis malus ? III. § 594 p. 75 ; § 656 p. 220 , 221 : Vomitus critici futuri signa . *ibid.*
- Vox clangosa in morbis unde ? & quid denotet ? III. § 609 p. 130 in princ.
- VULNUS quid ? I. § 145 p. 182 , 183 : Hujus ab ulcere , fractura , fissura &c. disparitas . p. 183 ; II. § 321 p. 38 , 39 : Causa . I. § 146 p. 183 : Subjectum . § 147 *ibid.* Effectus : § 148 , 149 p. 183 , 184 : Vulnus lethale quid ? § 150 p. 184 : Absolute lethale quid ? § 151 p. 184 , 185 : Vulnerum absolute lethaliu enumeratio . § 170 per tot. p. 210 ad 234 : Per se lethaliu , arte vero curabiliu expositio . § 152 p. 185 ; § 171 p. 234 ad 236 : Ex non lethaliu Lethalia fieri possunt , quare ? § 153 p. 185 , 186 ; § 172 p. 237 ad 240 : Vulnerum diversitates unde desumantur ? & quae sint ? § 154 ad 157 p. 186 ad 190 : Phaenomena : Vulneribus corporis sano &c. inflicti propria . § 158 p. 190 ad 196 : Horum causa . § 159 p. 196 , 197 : Vulnus recens cur vix doleat ? n. 5 p. 192 : Huic cur superveniat inflammatio , & quae bona ? *ibid.* Labia ejus cur retorqueantur ? p. 193 : In robustis magis hiant . § 37 in fin. p. 42 in princ. Vulnus purum quid ? § 158 n. 9 p. 195 : Vulnere non ars , sed natura curat . *ibid.* Vulneris oculo patentis praesentia , & natura quomodo noscatur ? § 177 p. 249 : Absconditi quomodo ? § 168 p. 207 , 208 : Profunditas , ut exploretur , quis requiratur Vulnerati situs ? p. 207 : Vulnerum prognosis . § 169 ad 174 p. 208 ad 240 : Sanatio quid ? Ad hanc quid requiratur ? *ibid.* § 186 p. 257 : Quomodo instituat ? § 186 ad 217 p. 257 ad 291 : An semper requirat causae Vulnerantis educationem ? § 187 p. 158 : Vulnus purum cur abstergi non debeat ? § 190 p. 261 : Hujus sanantis phaenomena . § 191 p. 262 , 263 : Vulneratorum diaeta . § 192 ad 196 p. 263 ad 268 : Remedia his quae conveniant ? § 197 , 198 p. 268 ad 270 : Aer quis ? § 200 p. 271 : Alvus quae ? § 201 p. 271 , 272 : Somnus quanti momenti ? § 202 p. 273 ad 275 : Vulnere raro deliganda . § 204 p. 276 : Singulis deligationibus accurate lustranda . § 206 p. 278 : Sordes in Vulnere , unde ? & quid faciant ? § 206 p. 278 : Harum ablatio . § 207 p. 279 , 280 : Vulneris labia dum uniantur , id fiat in tota superficie . § 211 p. 284 : In adunatione quomodo retinenda ? *ibid.* § 212 *ibid.* ejus perfectissima sanatio in quo consistat ? § 217 p. 290 : Vulnus nihil vel nimis tumens quid denotet ? § 235 p. 322 : Vulneris inter firmas corporis partes descendens tractatio . § 237 , 238 p. 324 ad 326 : Vulnere profunda quandoque in epilepsia profuere . VI. § 1084 p. 103 : Vulnere abdominis , intestinorum , thoracis . &c. *vid.* Abdomen. &c.
- VULVAE labiorum concretio , Hujusque cura . VIII. § 1290 p. 32 , 33 ; § 1315 p. 121 : Tumor oedematofus unde ? § 1301 p. 75 : Hujus prognosis & cura . *ibid.* § p. 76 : Si inflammatorius , quem det prognosim ? p. 76 .
- ΥΔΡΟΚΗΛΕ Quid ? VII. § 1227 p. 151 : Hujus species triplex . p. 152 : Prima . p. 151 , 152 : Hujus diagnosi . *ibid.* Cura : p. 151 : Secunda . *ibid.* § p. 153 : Hujus Diagnosi . *ibid.* Cura . p. 152 : Tertia . p. 151 , 155 , 156 : An detur adhuc alia species ? p. 156 : Cura . § 1252 p. 236 ad 238 .
- ULCERA pessima scorbuticis familiaria . VI. § 1151 p. 238 , 239 : Anrosa copiam

copiam feri quotidie plorantia, cur non illico plorantia, cur non illico sananda? VI. § 1168 p. 268: *Ulcerum siccitas* quid designet? I. § 158 n. 7 p. 194; § 170 p. 234: *Ulcerum* Chirurgicus carnis consistentiam explorent? II. § 553 p. 387: *Ulceris venerei* in parte tecta cute haerentis signa. X. § 1446 p. 31: *Effectus*. p. 32: *Ulcerum faucium Venerea*, quomodo ab aliis distinguenda? § 1445 p. 27.

UNCTIONUM effectus. III. § 586 p. 32: *Haec* cur olim adhibitae? *ibid.* An semper noceant? *ibid.*

ΠΠΟΣΑΡΚΑ. VII. § 1225 p. 132.

URETHERUM dissectorum signa. I. § 171 n. 4 p. 236.

URINA quid in se contineat. VI. § 1151 n. 4 p. 242, 243: *ejus* officium quale? II. § 433 p. 239 *in fin.* *Haec* sanguinis sales & olea abluit. III. § 587 p. 52: Ex abdominali vulnere *effluens* quod signum? II. § 312 p. 27: *Hujus* effectus. I. § 89 p. 110: *Urina*, coctionis & cruditatis signa melius exhibet, quam crisis. III. § 594 p. 76, 77: An Tota morbi materia per *solas Urinas* evacuetur? p. 76: *Urina* in acutis quae mala? Bona quae? p. 77: *Urinarum turbidarum* Separatio, vel cito, aut tarde facta, vel omnino nulla, quid indicet? *ibid.* *Urinae suppressionem* cur febris & Cerebri affectiones sequantur? § 586 p. 31: *Urina subrubra* in pleuriticis laeve sedimentum habens, Quid denotet? V. § 888 p. 22: *Hepatitidem solvens* qualis & quando? § 923 p. 88, 89: *Pauca, tenuis* in nephritide quid denotet? § 993 p. 196, 197; § 996 p. 205: *Tenuis aquosa multa* in hystericis quid? § 994 p. 201: *Crassa, incocta* in nephritide quid? § 996 p. 205: *intercepta* cur ibidem mala? § 995 p. 202: *Urinae* in nephritide laudabilis conditio quae? § 996 p. 205: *Urina* sani hominis in se rudimentum Calculi habet. § 1004 p. 216; IX. § 1414 p. 163: *sponte calculosae* cru-

stas deponit. VI. § 1051 p. 11: *Hujus suppressio* quotuplici ratione noceat? *ibid.* *Incontinentis* post puerperium unde? § 1063 p. 37: *Urina crassa*, multa in qua apoplexia utilis? V. § 1017 p. 250: *Urinae* tenues & crudae praeter morem sine repletionem, cujus morbi invasionem denotent? VI. § 1075 p. 75: *Urinae scorbuticorum* quales? § 1151 p. 236, 243: *Urina* inter praecipua scorbuti signa habetur. p. 243: *Urina purulenta* copiosa abdominis abscessum sanavit. II. § 406 p. 184.

UTERUS quem situm & fabricam habeat? VIII. § 1284 p. 6: *Gravidus* an suam conservet crassitiam? § 1294 p. 55: *Haec* cujus post partum utilitatis? *ibid.* *Gravidi* mutationes successivae. § 1313 p. 113, 114: *Moles* *ejus* aucta quae incommoda faciat? § 1293 p. 49, 50: Quae his medela? § 1295 p. 58, 59: *Uterus* male affectus omnes actiones turbare potest. § 1285 p. 19 ad 23: *Ejusdem oris* concretio; *Hujusque* effectus, & cura. § 1315 p. 120 ad 122: *Colli* durities & angustia. § 1313 p. 113, 114: *Cura*. p. 114, 115: *Uteri hydrops*. VII. § 1224 p. 127 ad 129: *Hujus* *Diagnosis*. p. 129: *Cura*. p. 131: *Inflammatiō*. VIII. § 1329 p. 200: *Hujus* *Diagnosis*. *ibid.* *Prognosis*. p. 205: *Exitus*. *ibid.* *Cura*. § 1331 p. 213: *Suppuratio*. § 1329 p. 204: *Hujus* *diagnosis*. *ibid.* *Prognosis*. p. 205: *Cura*. p. 206; 207: *Obliquitas* partus difficilis causa. § 1320 p. 151: *Causa* *hujus* praecipua quae? p. 152: *Diagnosis*. *ibid.* *Eminentio*. § 1321 p. 152: *Ruptura*. § 1316 p. 127: *Prognosis*. p. 128: *Diagnosis*. p. 129: *Signa* foetum rupto utero in abdomine haerere. *ibid.* *Haemorrhagiam* ex rupto, vel sano venire. p. 130: *Hujus* se post partum contrahentis indicium quod? § 1321 p. 153: *Peculiaris* in hoc viscere *Dispositio* abortus subinde causa. § 1306 p. 93: *ejusdem* calor major foetum destruere potest. p. 194: *Uteri Tympanitis* &

ejus cura . VII. § 1224 p. 130.
UVARUM recenter pressarum succus omnia
 in corpore solvit . III. § 605 n. 8
 p. 113: Pessimam saepe diarrhoeam fa-
 cit. *ibid.* Fermentatus autem . *Vide Vi-*
num.

* **V**ULNERUM remedia . X. p. 290 ad
 295: in vulneribus capitis . p. 297 :
 contra vulnera thoracis . p. 298: abdo-
 minis. *ibid.*

UVULA in enormes scirrhos quandoque
 degenerat . II. § 484 p. 301.

Z

ZARSAE PARILLA in lue profuit . X.
 § 1478 p. 164 ad 167.

F I N I S .

